CAPISTRANÓI SZENT JÁNOS ÉLETE ÉS KORA.

IRTA:

BÖLCSKEY ÖDÖN,

ciszterci főgimn. tanár.

II. KÖTET.

SZÉKESFEHÉRVÁR,
DEBRECZENYI ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJA.
1924.

CAPISTRANÓI SZENT JÁNOS.

(Bartolomeo Vivarini festette 1459-ben Velencében. — Eredetije Párisban, a Louvreban van.)

CAPISTRANÓI SZENT JÁNOS ÉLETE ÉS KORA.

IRTA:

BÖLCSKEY ÖDÖN,

CISZTERCI FŐGIMN. TANÁR.

II. KÖTET.

SZÉKESFEHÉRVÁR.
NYOMATOTT DEBRECZENYI ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1924.

Nihil obstat.

Dr. Albinus Kiss,
professor gymn. Ordinis Cisterciensis,
censor.

Nr. 633/1923.

Imprimatur.

Zirczii, die 22-a Julii anno 1923.

Dr. REMIGIUS BÉKEFI,
Abbas S. O. Cist. de Zircz, Pilis,
Pásztó et ad S. Gotthardum.

Nr. 2015/1923.

Imprimatur.

Albae-Regiae, die 22-a Novembris 1923.

PROHÁSZKA OTTOKARUS,
eppus.

ELSŐ RÉSZ.

CAPISTRANÓI JÁNOS ÉS A ZSIDÓK.

ELSŐ FEJEZET.

1. §. Az uzsora a középkorban.

A zsidó-kérdés minden korban a legnehezebb dolgok közé tartozott. A világtörténelem bőségesen tanítja, hogy a zsidó-faj mindenütt mint rendbontó, törvényt kijátszó forradalmár tűnik ki, és erkölcsi világával, vágyával és szenvedélyével évszázadok folyamán szeges ellentétbe került mind a pogány államok törvényeivel, mind a kereszténység életfelfogásával.

Rendbontás és forradalom az ő elemük; uzsora, cserebere, orgazdaság, ember- és leánykereskedés volt állandó foglalkozásuk; s épen ezért nem is voltak egyenjogosíthatók a közpályákon a keresztényekkel, mert mindenütt, mint a régi hagyományok mutatják, csak destruktiv elemek gyanánt szövődtek be a társadalom szervezetébe.

A szétszórtan élő fajban, bár az egyes országok szerint bizonyos különbség észlelhető, mégis egy közös tulajdonság megvan: az összetartás szelleme. Erre vonatkozólag mondotta egykoron Bismark: »A zsidónak nincs hazája. Nomádok, kozmopoliták. Hazájuk Zion, Jeruzsálem lenne, de mégis az egész világhoz tartozva, összefüggésben vannak egymással. Csak egy zsidót kell megragadni, akkor minden sarokban hallani a kiabálást.«[1]) Az összetartást a Talmud-iskola élesztette és ápolta. Ez szolgáltatta azt a titokzatos köteléket, amely évszázadokon át beleoltotta a zsidó-fajba a megrögzött embergyűlöletet minden más vallásfelekezettel szemben, s ez volt mindenkoron irányítója a zsidó népnek az egész középkoron át.

Nincs szándékunkban a Talmud tanításait előadni, csupán annyit jegyzünk meg, hogy, ha valakinek egyszer eszébe jút vallásfelekezeti alapon a bűnszerzők és a bűnesetek lajstromát statisztikailag összeállítani, meglepődve fogja látni, minő nagy kát okozott az emberiségnek a Talmud hatása.

---

[1]) Egan Lajos: A zsidókérdés Magyarországban. 84.

A nemzetek története igazolja, hogy amely országban a zsidó népnek sikerült elszaporodnia, annak a népe gyorsan tönkre ment, mert a vagyon csakhamar az ő kezükbe vándorolt.

A középkori népek tehát aképen iparkodtak tőlük megszabadulni, hogy megtiltották nekik a földbirtok szerzését; kizárták az iparos pályákból és leszorították őket a kereskedelem teréről. De ezzel a zsidóságot csak béklyókba verték, de megtörni nem tudták.

A földmivelés, ipar és kereskedelem teréről eképen leszorult zsidóság a pénzüzletre vetette magát, s ebben annyira kitűnt, hogy az egész középkorban úgyszólván ők voltak a kölcsönügyletek kizárólagos lebonyolítói. Ezen a téren aztán semmiféle erkölcsi korlátot nem ismertek; kifosztottak mindenkit, aki karmaik közé került. Áldozatúl első sorban az egyszerű nép, a parasztság került, amelynek tudatlanságát könnyű volt kijátszani.

Erasmus Schenk 1457-ben eképen panaszkodik: »Das ist ein Rauben und Schinden des armen Mannes durch di Juden, dass es gar nit mer zu liden ist und Got erbarm. Die Juden Wucherer zetzer sich fest bis in den klainsten Dorffen, und wenn sie fünf Gulden borgen, nemen sie sechs fach Pfand und nemen Zinsen von Zinsen und von diesen wiederumb Zinsen, das der arme Man kommt um alles was er hat.«[1])

De nemcsak a szegény parasztság jutott a zsidóság polypszerű karjai közé, hanem a nagy úrak is. A középkori földesúrnak megvolt mindene: gabonája, fája, bora, marhája, de pénze nem volt. A természetbeli jövödelmeit a közgazdasági viszonyok kezdetlegessége miatt értékesíteni nem tudta; a nagy fényűzés és a sok háború pedig sok pénzt emésztett fel. Nem maradt más mód, mint a pénzváltóűzlethez, vagyis a zsidókhoz fordulni. Zálogra ezeknél kaptak kölcsönt; ékszerekre, serlegekre, arany és ezüst kupákra kisebbet; földre, házakra, urodalmakra nagyobbat; a legközönségesebb volt az adók, vámok, regálék elzálogosítása. A zsidóknak aztán gondjuk volt rá, hogy a lehető legmagasabb kamatlábat vegyék kölcsönük után. Ha pedig adó, vám vagy regálé volt a kölcsönűgylet alapja, akkor a szegény jobbágyon tízszeresen hajtották be e lelki kufárok.

[1]) Janssen: Geschichte des deutschen Volkes. I. Freiburg. 1883. 389. — Cf. Katholikus Szemle. 1908. évf. 866.

Az egyház mindig ellensége volt a kamatszedésnek, mert azon elvből indult ki, hogy »Pecunia pecuniam parere non potest«, vagyis: »pénz nem szülhet pénzt«, s azért az uzsorát mindig tiltotta és üldözte. És nemcsak a laikusokat, hanem az egyházi személyeket is szigorú bűntetéssel fenyegeti, ha uzsoráskodnak.[1]) A harmadik laterani zsinat (1179.) 25. kánonja elrendeli, hogy azok a papok, akik uzsorásoknak a szentségeket kiszolgáltatják, vagy eltemetik őket, felfüggesztéssel bűntetendők.

A középkor első felében úgy az egyházi, mint a világi hatóságok eltűrték a zsidók uzsoráját. A talmudista theologia e tekintetben megoszlott; az egyik rész szintén bűnnek tartotta, mint az egyház, a másik rész azonban megengedhetőnek állította a keresztényekkel szemben. A mózesi törvényt ugyanis úgy magyarázták,[2]) hogy az csak a zsidóval való uzsoráskodást tiltja, míg az idegennel, tehát a kereszténnyel, megengedi. Az egyház tehát semmit sem tehetett arra, hogy a zsidók bűnnek tartsák az uzsorát, mikor a zsidó törvény magyarázói megengedhetőnek tanítják azt. A keresztény társadalom szidta a zsidóságot, de eltűrte a kamatszedést, és sokszor jó néven is vette, ha a zsidóktól uzsorára pénzt kapott.

III. Ince pápa erős kézzel nyúlt ezen kérdésbe és szigorú intézkedéseket tett az uzsora megszűntetésére. Elrendelte, hogy a fejedelmek kényszerítsék a zsidókat az elfogadott kamatok visszatérítésére és az uzsorapénzek visszafizetésére. Ha pedig a zsidók vonakodnának ezt megtenni, akkor a keresztények kiközösítés terhe alatt szakítsanak meg vele minden üzleti összeköttetést. Az 1215-iki negyedik laterani zsinat szintén hozott határozatot, de ez csak a túlságos kamatszedést tiltotta el, mig a rendest megengedte. A keresztény vallás minél jobban tiltja az uzsora alkalmazását, a fukar zsidókat annál jobban hajtja a kapzsiság és pénzvágy, úgy annyira, hogy rövid idő alatt a keresztények vagyonát elnyelik. »Hogy tehát a keresztények oly kegyetlenül a zsidók által ki ne szipolyoztassanak, elrendeljük, hogy ha a

[1]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. XII. 1967.

[2]) Mózes V. könyve. 23. rész. 19. és 20. vers: »Ne adj kölcsön atyád fiának uzsorára pénzt, se gabonát, se akármi egyéb jószágot, hanem az idegennek; atyád fiának pedig uzsora nélkül add azt kölcsön, amiben szükölködik...«

zsidók jövőre a keresztényektől magas és határtalan kamatokat követelnek, a keresztényekkel való minden összeköttetésből zárassanak ki, míg a törvényes kamatot nem szedik. És a keresztények egyházi bűntetésekkel kényszeríttessenek arra, hogy velök minden űzleti összeköttetést kerüljenek.«[1])

A tartományi zsinatok egész raja teszi magáévá az egyetemes zsinat ezen határozatát és iparkodik az uzsorát megszüntetni.[2]) De hasztalan. A zsidó uzsora tartott tovább. Ezért az 1274. második lyoni egyetemes zsinat megújítja a régebbi határozatokat és szigorúan meghagyja a világi hatóságoknak, hogy az uzsorásokat három hónap alatt területeikről űzzék el. Eltemetni csak akkor lehet őket, ha minden kárt megtérítenek. Végrendeletet nem tehetnek.[3])

Heves vita keletkezett az uzsora jogosultsága körül. Sokan azt állították, hogy uzsoráskodni nem bűn. Az 1311-iki viennei egyetemes zsinat azt a tételt, hogy az uzsoráskodás nem bűn, mint eretneket kárhoztatta.[4]) Kiközösítéssel fenyegeti azokat a hatóságokat, amelyek az uzsorát behajtják.

Bár egyházi és világi törvények egyaránt tiltják az uzsorát, mégis a következő századokban is megmaradt. A hatóságok csak egy kötelességet ismertek el az uzsorásokkal szemben: felügyelni és ellenőrízni annak nagyságát. Mivel az állam nem állta útját az uzsorának, hallatlan módon elharapódzott. Mutatóban közlünk néhány esetet. Freisingenben 1259-ben 120% volt a kamat.[5]) Ingolstadtban és Münchenben 1340-ben 43 1/2—65%-ot szedtek.[6]) Regensburgben 1392-ben 43 1/3—86 2/3% volt a kamat; Augsburgban 86 2/3%; Wienben 1338-ban 65—86 2/3%; Franciaországban 1360-ban 86 2/3%; Thüringiában 1368-ban 43 1/3%; Frankfurt a. M. 1338-ban 32 1/2%—43 1/3%;[7]) Magyarországban Pozsonyban 43 1/2—86 2/3%;[8]) Ausztriában 174% (8 fillér 1 fontra hetenkint);[9]) Piacenzában 40%, Firenzében 30—32 1/2%-ot szedtek, úgy hogy

[1]) C. 18. X. de usuris V. 19. — Kath. Szemle. 1908. évf. 869.
[2]) Kath. Szemle. 1908. évf. 870. Jegyzet.
[3]) C. 2. De usuris in VI—o. V. 5.
[4]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. XII. 1967.
[5]) Stobbe: Juden in Deutschland. 111.
[6]) Stobbe: Juden in Deutschland. 110.
[7]) Stobbe: Juden in Deutschland. 235.
[8]) Kohn: A zsidók története. 307.
[9]) Kath. Szemle 1908. évf. 866.

100 firenzei forint 50 év alatt épen 49.791,556 forint 7 garas és 7 fillérre növekedett volna.[1]) Ezek a számok beszélnek és elmondják azt a gonosz uzsorát, amelyet a középkori társadalom kiszipolyozói űztek a megszorult szegényeken és gazdagokon egyaránt.

Az egész társadalom panaszkodott a zsidók uzsorája miatt: császárok, fejedelmek, érsekek, püspökök, városok, urak, nemesek, lovagok, parasztok, mert mindnyájan az uzsorások kezében voltak. Nem csoda, ha az elkeseredés nőtt irántuk, és a gyűlölet annyira fokozódott, hogy a zsidóüldözés napirenden volt. Különben ez volt a legkönnyebb eszköz arra nézve, hogy adósságaiktól megszabadúljanak. »Az uzsorának köszönhették — mondja Stobbe[2]) — a középkorban, hogy minden nemzeti gyűlölet és vallási tűrelmetlenség ellenére majdnem mindenütt kaptak helyet; s ennek lehet tulajdonítani, hogy időről-időre a gyűlölet és tűrelmetlenség borzasztóságokban tört ki. A szükség, a pénz, a nyomorúság idejében szívesen látottakká tették a zsidókat, de az adósság nyomasztó terhe, a gyorsan emelkedő adók magassága és a vágy, amellyel nézték a keresztények a zsidók által összehalmozott gazdagságot, keitették fel bennök a kedvet arra, hogy üldözzék, kirabolják és megöljék a gyűlölt és megvetett népet.«

A pápák, a császárok és a fejedelmek nagyon gyakran azzal csillapították le alattvalóik háborgó kedélyét, hogy belenyúltak a zsidók vagyoni dolgaiba és egyszerűen kijelentették, hogy követeléseik érvénytelenek, vagy leszállították bizonyos összegre, avagy elrendelték, hogy csak a kamatokat, vagy csak a tőkét kell visszafizetni.[3]) Igy tett III. Ince pápa 1213-ban, Rudolf 1290-ben,[4]) Zsigmond magyar király, aki 1392-ben felmentette a pozsonyi polgárokat »az ő zsidóitól felvett mindennemű kölcsönök után járó kamatok fizetése alól, minthogy szőlőiket fagy érte, amelyeket, mint állítják, zsidó pénzen míveltettek.«[5]) V. László magyar király 1453-ban elengedte Nagyszombat polgárainak, az ottani Szűz Máriáról nevezett kolostor apácáinak, és a városhoz tartozó

[1]) Kath. Szemle. 1908. évf. 970.
[2]) Stobbe: Juden in Deutschland. 104.
[3]) Stobbe: Juden in Deutschland. 133.
[4]) Stobbe: Juden in Deutschland. 132.
[5]) Kohn: A zsidók története Magy. 181.

négy falúnak »különös kegyelemből« az összes zsidó-kamatok fizetését.[1]) A császárok és fejedelmek mindannyiszor jól megfizettették magukat, valahányszor a zsidók hozzájok fordultak, hogy az üldözéstől mentsék meg őket. Adtak ugyan nekik privilegiumos levelet, de ez csak az uralkodó haláláig volt érvényes. Az új uralkodó alatt új szabadságlevelet kellett kieszközölnie a zsidóságnak, ha élni akart. A zsidók élete tehát teljesen az uralkodó kezében volt, aki a koronázásakor elhatározta, hogy minő eljárást követ a zsidókkal szemben: élni, vagy meghalni hagyja-e őket.[2]) Megmentésüket a hasznon kivül elősegítette az a felfogás is, hogy a zsidókat kímélni kell, hogy Krisztus szenvedéseinek emlékezetére a világ végeig megmaradjanak.[3])

Kimélték tehát az uralkodók a zsidókat és eltűrték uzsoráikat, mert a kereskedelmi és ipari életben nélkülözni őket nem lehetett. Érdekes nagyon III. Frigyes nyilatkozata, amellyel a nürnbergi zsidóságnak 1470-ben adott kiváltságait megokolja: »Kereskedés és ipar uzsora nélkül nem állhatna fenn, kisebb és csekélyebb rossz támad abból, ha a zsidók uzsoráját eltűrjük, akik megátalkodott lelkük következtében a keresztény egyház közösségéhez nem tartoznak, mint, ha a keresztények az uzsorára alkalmat nyernének.« [4])

Ez a felfogás nyíltan elárulja, hogy maguk az uralkodók is elítélték ugyan az uzsorát, de fenntartásukat szükségesnek vélték, de nem a keresztények, hanem a zsidók által.

A középkorban az egyház az által akarta az uzsora gyökereit elvágni, hogy szigorúan tiltotta a pénzkölcsönzést. Már 1266-ban a breslaui zsinat szigorú határozatot hoz arra, hogy a

---

[1]) Kohn: A zsidók története Magy. 204.

[2]) Stobbe: Juden in Deutschland. 17.

[3]) Stobbe: Juden in Deutschland. 204. »Gemeiner Reichstadt — Regensburgische Chronik III. S. 602. n. 1215.: »Item dicunt, quod veritas est, quod S. Rom. Imperator modernus Fridericus perdecessorum suorum vestigia inherendo, cum coronatus fuit, omnes judeos sub imperio residentes, sibi et cohercioni sue et potestati in signum singularis prerogativae et specialis dominii, ne funditus per Christianos exstirparentur, et ut reservarentur in memoriam dominicae passionis juxta Juris dispositionem, et praesertim Judaeos Ratispone residentes, reservavit.« Cf. pag. 17.

[4]) Stobbe: Juden in Deutschl. 107.: »Handel und Gewerbe könnten ohne Wucher nicht bestehen; es sei ein kleineres und geringeres Uebel, wenn der Wucher der Juden geduldet würde, welche in Folge ihres verstocken Gemüths der Gemeinschaft der christlichen Kirche beraubt seien, als wenn die Christen Gelegenheit zum Wucher erhielten.«

keresztények egyházi censurával kényszeríttessenek arra, hogy a zsidókkal addig ne érintkezzenek, míg azok a határtalan uzsora okozta károkat kellően meg nem térítik.[1])

A XV. században, mikor különösen súlyos viszonyok nehezedtek az egyes országokra, az egyház felemelé ismét szavát a zsidó-uzsora ellen. A freisingeni egyházmegyei zsinat 1440-ben, a bambergi 1451-ben kiközösítéssel és egyházi átokkal fenyegeti azokat a plébániákat és községeket, melyek pénzt vesznek fel kölcsönképen a zsidóktól.[2]) Nicolaus de Cusa, pápai követ, 1451-ben ezt a határozatot kiterjesztette a würzburgi egyházmegyére és Gottfried, würzburgi püspök, 1453-ban ki is hirdeté ezt a határozatot. 1452-ben a mindeni egyházmegye is követte példáját.[3]) A regensburgi egyházmegye 1470-ben szintén megtiltotta a zsidóknak az uzsorát és a keresztényeket felmentette minden fizetéstől.[4])

A XIV. és XV. századokban Európa egyetlen országában sem voltak olyan zűllöttek a viszonyok, mint Itáliában. Minden bajnak kútforrásául az uzsorát tartották mindazok, akik beletekintettek a nép életébe, és látták azt a rettenetes pusztulást, amit a zsidó-uzsora véghez vitt.

A szerzetesek, első sorban a ferencrendiek, kiméletlenül üldözték az uzsorát. Gabriele da Barletta, Roberto da Lecce, Michéle da Milano, Bernardino di Siena, Giacomo dalla Marca, Giovanni da Capistrano, mindannyian Szent Ferenc fiai, hatalmasan dörögtek a szószékről az uzsora ellen.

Capistranói János írásban és szóban küzdött a XV. század legnagyobb baja és minden koroknak rákfenéje, az uzsora ellen. Reánk maradt két nagyobb munkája is, amelyekben tűzetesen foglalkozik az uzsorával és kimutatni igyekszik, hogy isteni és emberi törvénnyel ellenkezik az uzsora. Az egyik munkájának

---

[1]) Stobbe: Juden in Deutschland. 206.: »ut de cetero, quocunque pretextu Judei a Christianis graves seu immoderatas usuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satisfecerint competenter. Unde Christiani, si opus fuerit, per censuram ecclesiasticam compellantur ab eorum commerciis abstinere.«

[2]) Stobbe: Juden in Deutschland. 108.: »alle Pfarreien und Gemeiden werden mit Bann und Interdict bedrocht, wenn sie forner noch den Wucher der Juden gestatten würden.«

[3]) Stobbe: Juden in Deutschland. 108.

[4]) Stobbe: Juden in Deutschland. 234.

címe: Tractatus contra avaritiam seu cupiditatem; a másiké: De usuris.

Az első munkának a szövege a legújabb kiadásban kezemhez jutott,[1]) mig a másiknak csak tartalmi jegyzékét szerezhettem meg.

Szerinte a vagyonszerzés nem tilos, ha az szükségből a család fenntartására irányul, hogy a gyermekeket illően fel lehessen nevelni;[2]) nem tilos akkor sem, ha az hasznossági szempontból történik, hogy a szegényeken segítsenek és az országot megvédelmezhessék, vagy Isten dicsőségét vele emelhessék.[3]) De kárhozatos a vagyonszerzés azon esetben, ha a rendetlen vágy, a kapzsiság, ösztökéli az embert a vagyon összeharácsolására.[4])

A szentatyák idézeteiből, az egyház határozataiból és Krisztus szavaiból bizonyítgatja, hogy semmiféle kölcsön után nyereséget várni, vagy kamatot szedni nem szabad, mert az ilyen nyereség uzsora.[5])

Érvelése azon középkori felfogáson alapszik, hogy a pénz nem vagyon, hanem közös megegyezés folytán csak bizonyos eszköz azon dolgok közvetítésénél, amelyek hasznot hajtanak. Következőleg a pénzt sem eladni, sem venni, sem bérbeadni, vagy bérbevenni nem lehet, csupán kölcsönadni, elhelyezni és forgatni.[6])

Már az ó-szövetségi törvény tiltotta az uzsorát és a zsidóknak csakis nagy kapzsiságuk miatt volt megengedve, hogy idegenektől uzsorát fogadhassanak el.[7])

Minden kerülgetés nélkül nyíltan kimondja, hogy az uzsora nagy és kárhozatos bűn.[8]) Ellenkezik a természeti törvénnyel.

[1]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil, Zweite Folge. 42—340.
[2]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil, Zweite Folge. 43.
[3]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil, Zweite Folge. 44.
[4]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil, Zweite Folge. 47.: »De tercio modo sciendum Quem contingit thesaurizare videl. respectu cupiditatis pro cura mundiali ad cumulandas divicias inordinato affectu non habito aliquo respectu ad necessitatem vel utilitatem iconomice rei vel publice nulli dubium quod hoc omnino est prohibitum.«
[5]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge 83.
[6]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil, Zweite Folge. 87.: »Et ideo proprie loquendo pecunia non potest vendi nec emi, nec locari nec conduci, potest tamen mutuari deponi et permutari.«
[7]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil, Zweite Folge. 90.
[8]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge 90. »Et est notabile quod usura est magnum peccatum et execrabile.«

Pénz nem szülhet pénzt, mivel az csak közvetítő eszköz az emberiség használatára rendelt dolgok megszerzésében.[1]) Ellenkezik a haszon fogalmával; mivel az uzsorás abból akar hasznot hajtani, aminek nincsen haszna.[2]) De ellene van a kölcsön fogalmának is, mivel az uzsorás kereskedői szerződéssé teszi a kölcsönt, ami az isteni törvény ellen van.[3]) Az uzsora a tulajdonjogot sérti, mivel átszáll arra, aki kölcsönt kapott.[4])

Kárhoztatja azért is az uzsorát, mivel az uzsorás eladja az időt, ami mindenkinek közös tulajdona.[5]) A középkori felfogás szerint csak abból lehet nyereséget remélni, ami testi fáradsággal jár. Azért Capistranói János is azt tartja, hogy az uzsora kárhozatos a dolog szempontjából is, mert az uzsora a dologgal ellenkezik. Az uzsorás ugyanis jövedelmet kap fáradság nélkül.[6]) Végül kárhoztatja az uzsorát azért is, mert nem jár semmi veszélyeztetéssel. A jog azt határozta, hogy ahol van a haszon, ott legyen a teher is, és viszont. Az uzsorás azonban jövedelmet akar minden teher és veszélyeztetés nélkül.[7])

Ezután kétszeres törvénnyel bizonyítja be, hogy az uzsora tilos. Először a természeti törvényre hivatkozik, amely tiltja az uzsorát, mivel az a szegénységet elősegíti és a pénz rendetlen szeretetét kelti fel az emberben.[8]) Sorba veszi ezután a mózesi

---

[1]) Jakob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 90.: »Primo quia est contra naturam quod pecunia pariat pecuniam... Nam ut supra dictum est pecunia adinventa est pro quodam intermedio in commutacionibus rerum ad usum humani generis pro communi concordia.«

[2]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 91.: »Usurarius vult constituere usum in re que proprie usum non habet agit expresse contra iusticiam naturalem.«

[3]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 91.: Tercio dico quod est execrabilis quia est contra contractum eo quod de natura contractus mutui est ut sit gratuitus.«

[4]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 91.: Quarto usura est execrabilis quia est contra dominium nam de natura contractus mutui est quod a mutuante transferatur dominium in mutuarium hoc est in eum cui fit mutuum.«

[5]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 91.: »Quinto est execrabilis quia est contra tempus hoc est quia venditur tempus quod debet omnibus esse commune.«

[6]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 92.: »Sexto dico quod usura est execrabilis eo quod est contra laborem. Nam ex ordine nature patet quod fructum laborum percipiat qui laboravit.

[7]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 93.: (usura) est contra periculum quia periculum rei mutuate est debitoris.«

[8]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 95.

törvényt,[1]) a prófétai törvényt,[2]) az evangeliumi vagy Krisztusi törvényt,[3]) az apostoli törvényt,[4]) az egyházi vagy kánoni törvényt[5]) és végül az állami törvényt[6]) és alapos idézetekkel kimutatja, hogy az uzsora semmiféle törvénnyel sem helyeselhető.

Az állami törvények ugyan mérsékelt uzsorát megengednek, de ő igyekszik bebizonyítani, hogy ezek a törvények nem kötelezők. Hivatkozik több egyházi törvényre, de különösen a nagy jogászra, Baldo Ubaldira, aki azt tanítja, hogy az isteni jog nagyobb, mint az emberi, s így az emberi jog azt hatályon kivül nem helyezheti, mivel minden, ami az isteni rendeléssel ellenkezik, bűn.[7]) Állításának bizonyítására 10 okot hoz fel, és azokra támaszkodva, azt a következtetést vonja le, hogy az állami törvényeknek az egyházi törvények előtt meg kell hajolniok, vagyis más szóval az egyházi törvények megsemmisítik az állami törvényeket.

Ezen tételét a következő hasonlattal világítja meg: »A császár hasonlíthatatlanúl kisebb az Istennél, tehát sohasem volt képes és nem is lesz képes törvényt alkotni Isten vagy Isten törvénye ellen. A fenntebbiekből eléggé világos, hogy az Isten törvénye tiltja az uzsorát, következőleg... az ilyen törvények semmisek.«[8]) Semmit sem habozik, hanem egész határozottan kimondja, hogy az olyan világi törvények, amelyek megengedik az uzsorát, ellentmondanak az Isten és az egyház törvényeinek, ennélfogva mint szentségtörők, megvetendők.[9])

Felveti azt a kényes kérdést is, vajjon szabad-e a kereszt-

---

[1]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 97.
[2]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 97.
[3]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 100.
[4]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 101.
[5]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 102.
[6]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 111.
[7]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 113.: »Quero numquid usure que hodie sunt iure divino prohibite sunt precise prohibite an vero secundum tenorem huius autent. mediocriter sunt permisse. Die quod ista autentica est correcta per ius divinum ymo verius disposicio istius autentice numquam valuit propter ius divinum, quia cum ius divinum sit maius ius per ius humanum non potest tolli quia quidquid est contra constitucionem divinam est peccatum.«
[8]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge 119—120.
[9]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 122.: »leges autem permittentes usuras de facto repugnant legi divine et ecclesie ergo tamquam sacrilege sunt respuende.«

tényeknek a zsidóktól és a szaracénoktól, miként a keresztény vallás többi ellenségeitől, uzsorát elfogadni?[1]) A középkorban megoszlottak a vélemények; némelyek megengedték, mások ellenezték. Capistranói János a következőképen fejti ki véleményét: »Mindenben meg kell tartani a szeretet sorrendjét, t. i. hogy szeressem Istent mindenek fölött, és Isten után a saját lelkemet, lelkem után szeressem felebarátom lelkét, miként a magamét, saját és felebarátom lelke után az üdvözülés céljából szeressem életemet, és saját életem után felebarátom életét, miként a magamét az üdvösségre és kegyelemre; életem után szeressem erényeim következményeiképen jóhírnevemet, és jóhírnevemmel szeressem felebarátom jóhírnevét is, azután a jóhírnév után a földi javakat, mintegy a jelen élet fenntartásához szolgáló járulékot, miként az Énekek-éneke ezen szavaihoz: »Elrendezte bennem a szeretetet«, a glossa is hozzáfűzte: »Sokan felforgatták a szeretet sorrendjét, mivel ami első, azt utolsóvá teszik, és ami utolsó, elsővé. Tehát azt kell mondanunk, hogy az uzsorát mint uzsorát semmi módon sem szabad követelni, mivel ellenkezik Isten, a felebarát, az élet, a jóhírnév, nemkülönben a földi javak szeretetével.«[2])

Minden felekezeti elfogultság, minden igazságtalanság távol van lelkétől, s azért az igazságnak megfelelően kimondja, hogy uzsorát gyakorolni senkivel szemben sem szabad.[3])

Éles megkülönböztetést von az uzsora és a tőke után járó jogos kamat között. Ez utóbbit megengedi 13 esetben: 1. Ha az egyház a hűbérföldjét (feudum) a saját vazallusától zálogba kapja.[4]) 2. Mikor a jótálló kötelezi magát, hogy megfizeti az adós nevében a tőkét és a kamatokat.[5]) 3. Ha a férj felesége után

[1]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 167.: »Aly dicunt quod Cristianus potest accipere usuras a iudeis et saracenis sicut a ceteris hostibus cristiane fidei.«

[2]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 170.: »... Dicendum est igitur quod usuram tamquam usuram nullo modo licet exigere quia opponitur Karitati dei et proximi et vite et fame nec non et bonis temporalibus.«

[3]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 129.: »usura tamquam usura nullo modo potest esse licita cum de per se sit malum et contra naturalem equitatem et contra legem dei et contra bonos mores unde nec potest in ea cadere dispensacio ipsa manente sub racione mali et illiciti.«

[4]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 134.: »in casu feudi ecclesiae a suo vasallo in pignus accepti.«

[5]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 137.: »fidei iussor obligavit se soluturum sortem et usuras nomine debitoris.«

hozományt kap, akinek atyja uzsorás.[1]) 4. Mikor egyházi személy a laikustól rosszúl kezelt javadalmat, mint zálogot, birtokába veszi.[2]) 5. Ha a vevő a vett terményeket jobban el tudja adni, mint amennyi a vételár.[3]) 6. Ha olyan ellenségről van szó, akit, mint a hitnek és vallásnak támadóját, gyöngíteni kell.[4]) 7. Ha valaki azon hiszemben, hogy később drágább lesz az árú, ugyanazon árban adja el árúit.[5]) 8. Ha az adós a meghatározott időben nem tud fizetni.[6]) 9. Mikor az adóst a törvény kényszeríti a fizetésre.[7]) 10. Ha föltételesen történik az eladás.[8]) 11. Ha valaki ingyen adja azt, amit kölcsönbe kapott.[9]) 12. Mikor valaki csak zálogképen megőrzés végett adja át valakinek a pénzét.[10]) 13. Mikor a hitelező a kölcsönért munkát vállal, amely munka megfizetéséért kamatot vesz.[11])

Mivel tárgyunk keretét felülhaladta volna, azért mellőztük azt a hosszú jogi fejtegetést, amelyben Capistranói János álláspontját kifejtette. Ezen tizenhárom esetben tehát megengedi,

---

[1]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 140.: Tercius est in casu dotis ubi plures eciam sunt questiones declarande.«

[2]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 153.: »clerico assignata est res ecclesiae pro suo beneficio habet possessionem eiusdem rei laicus usurpavit possessionem eius et male tenet vel eciam feudum quod habet ecclesia recipit obligatum nomine ecclesiae clericus redimit a predicto laico temporalem possessionem sub nomine pignoris.«

[3]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 155.: »licet emptor plus satis accipiat de fructibus quam fuerit precium non tamen tenetur aliquid restituere.«

[4]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 167: »ubi ergo non est cultus Dei sicut inimicis dei et fidei legittime possunt usure exigi quia hoc non fit in spe lucri sed zelo fidei et caritatis ut inimici dei et fidei debilitentur.«

[5]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 174.: »vendens sub dabio etc. — 176.: Et sic periculum et dubium tollit vicium usure.«

[6]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 177.: »precium post tempore solvens.« ...

[7]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 183.: »quando lex imponit ipsam debitoribus ut tali die solvere teneantur.«

[8]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 191.: »Vendo tibi predium pro centum que promittis solvere hinc ad duos annos tali die quod precium si non solveris tali die dictum predium sit ineptum.

[9]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 192.: »cum quid gratis datur per eum qui mutuo accepit.«

[10]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 195.: »Si quis concederet pecuniam signatam ad ostentationem vel ad ponendum loco pignoris... nec ibi potest esse usura.

[11]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 195.: ultra sortem mutuatam creditor racione mutui laborem subit in cuius laboris compensacionem facit fructus.

hogy a tőke után kamatot is fizessenek, mert ezen esetekben az uzsora nem uzsora, hanem jövödelem.[1])

Az uzsorának egyik fajtája, az úgynevezett usura palliata »elleplezett uzsora«, nagyon divatos volt a XV. században. Ezért mondja: »A negyedik fajtáról, t. i. az elleplezett uzsoráról nagyon óvatosan kell tárgyalni az uzsorások óvatos és mélyenjáró ravaszságai miatt, akik ma annyi szőrszálhasogatást gondolnak ki az elleplezett uzsorákban, hogy az uzsora gazságát alig lehet rábizonyítani.«[2])

Ennek három alakját mutatja be, a vásárlást, a zálogosítást és a részvénytársaságot.

Az első esetet a következőleg festi le: valaki kölcsönt kér, de a hitelező nem akar neki kölcsönképen adni, sem zálogképen, hanem csak vétel útján.[3])

A második eset az, midőn valaki zálogba adja birtokát, amelynek jövödelmét nem számítják a tőke törlesztésébe,[4]) mikor a zálogúl adott dolgot használja,[5]) midőn kiadásokat számít fel a zálogban levő tárgy (pl. lovak) eltartásáért,[6]) mikor kezesekűl adott személyek munkáját magának számítja,[7]) végül mikor a hitelező csak azon föltétel alatt akar halasztást adni, ha a tőkén kivül valamit még fizet.[8])

A részvénytársaság — mondja ő Baldi után — »egyeseknek az a társasága, amely a jó vagy hasznos dolog megszerzésére alakul. A tisztességes és gyönyörködtető űgyekkel a kereskedők nem űzérkednek, mert jó, hasznos és gyönyörködtető nincsen a kereskedésben.«[9]) A társak osztozkodnak a nyereségen úgy, mint

[1]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 195.: »Et sic in predictis versibus habemus tredecim principales casus in quibus non usura ut usura sed interesse.«

[2]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 197.: »De quarta specie videlicet usura palliata caucius est agendum propter cautas et subtiles usurariorum astutias que tot hodie cavilaciones exquirunt in palliatis usuris quod vix possunt de usuraria pravitate convinci.«

[3]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 197.: »ut palliet iniquitatem suam dicit mutuario sc. ei qui mutuum petit ego tradam tibi pecunias quas petis sed non sub nomine mutui nec sub nomine pignoracionis sed sub nomine empcionis.

[4]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 241.

[5]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 251.

[6]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 254.

[7]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 256.

[8]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 258.

[9]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 258.

a veszteségen egyenlő arányban. »Ez a társaság ugyanis a testvériség mintájára van alakítva. S miként a testvérek között meg kell tartani az egyenlőséget, úgy a társak között is.«[1]) Az elleplezett uzsora akkor következik be, mikor az alapúl letett tőkét is közösen felosztják, holott az azé, aki letette.[2])

Capistranói János nagyon szereti a dolgokat képletesen szemléltetni, azért az uzsorást is így mutatja be:

1. Az uzsorás hasonló a pokolhoz. Miként a pokol sohasem lakik jól, úgy az uzsorás sem.[3]) »Haláluk után elnyeli őket a pokol, miként ők is, mint a pokol, elnyelni kívánták az ártatlanok vagyonát.«[4])

2. Az uzsorás hasonló a halálhoz. »A halál nem kímél senkit, hanem egyenlően mindenkit megemészt és lekaszál... így tesz a pénzsóvár uzsorás is, aki senkinek, sem atyjának, sem anyjának, sem testvéreinek, sem más hozzátartozóinak, barátainak, vagy ellenségeinek nem kegyelmez.«[5])

3. Az uzsorás hasonló a tengerhez. »Mit használ a tengernek, ha folytonosan magába fogadja a vizeket, de folytonosan kibocsátja magából? És így mit használ a kapzsi uzsorásnak, ha uzsorával nyereségre tesz szert, de élete végén mindent vissza kell szolgáltatnia és lelkét a tűzre adnia, hogy megemésszе?«[6])

4. Az uzsorás hasonlít a folyamhoz. »Miként a folyam mindig fút és rohan, mig csak a tengerbe nem ér, úgy a nyomorult uzsorásnak lelke is fút és rohan, amig el nem jut a halálnak és örök kárhozatnak keserűségébe, hogy örök tűzfolyamban gyötörtessék.«[7])

5. Az uzsorás hasonlít a kutyához. »Miként a kutya az urától odavetett kenyér- és húsdarabokat kitátott szájába véve, bármit kap is, rögtön lenyeli és mindig tátott száját mutatja, mivel reményli, hogy új falatot kap; így történik a nyomorúlt pénzvágyó, kapzsi és kielégíthetetlen uzsorásokkal, akik várva-várják,

---

[1]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 262.
[2]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 263—264.
[3]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 327.: »Primo dico usurarium figurari per infernum eo quod sicut infernus numquam saciatur ita nec usurarius.«
[4]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 328.
[5]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 328—329.
[6]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 331.
[7]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 332.

hogy a sors mit vet eléjök, s azt minden halogatás nélkül megragadják, és a többiek zsákmányára vágyakozva, kielégíthetetlen vággyal vetik rá magukat.«[1])

6. Az uzsorás a vakondhoz hasonló. Miként a vakond a természettől fekete, úgy az uzsorás lelke is fekete gonoszságánál fogva.[2]) Miként a vakond dombokat csinál a földnek felturásával, úgy a kapzsi uzsorás is a pénznek, birtoknak és földi javaknak dombjait siet összehordani.[3])

7. Végül hasonlít az uzsorás a pókhoz. Miként a pók hálót készít belsejéből, hogy megfogja a legyet; épúgy az uzsorás is lelkének legbensőbb részeiből sző hálót a pénz-legyek megfogására, amelyek igaztalanúl röpülnek és szóródnak kézből-kézbe, erszényből-erszénybe.[4])

Nem hallgatja el az uzsorások jövendő sorsát sem. »Van a pókoknak egy bizonyos fajtája, amely vadász a kis gyíkra; el kezd ugyanis fölötte hálót szőni mindaddig, mig száját erős kötelékkel be nem köti, s akkor táncol fölötte és addig szurkálja, míg elpusztul. Így tesz az ördög is az uzsorásokkal: mikor ugyanis rávette az uzsorásokat a kölcsönzésre az uzsora ürügye alatt és az uzsora behajtására, erősen megkötözte és bezárta száját, hogy soha meg ne gyónhassa, és a halál pillanatában ugrál fölötte, szurkálja, megöli és elviszi a pokoli gyötrelmekre, s nem használnak neki a pókhálók, amelyeket saját beleiből szőtt a pénz-legyek elfogására.«[5])

Egy kissé hosszasabban időztünk ezen tárgynál, hogy megismerhessük azokat az okokat, amelyek Capistranói Jánost arra indították, hogy az uzsorások ellen kíméletlen harcot indítson.

2. §. Capistranói János inquizitor II. Giovanna országában.

Itáliában a XV. században a zsidóság helyzete ugyanolyan volt, mint Európa legtöbb országában. Minden nyilvános hivatalból kiszorultak; a városokban elkülönített részben, az úgynevezett »ghetto«-ban laktak és külső ruhájukon hordaniok kellett

[1]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 333–334.
[2]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 336.
[3]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 336.
[4]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 337.
[5]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 338.

a zsidó-jelet. Itt is, mint Európa más országában megélhetésük csupán arra az egy dologra szorítkozott, hogy a pénz forgatásával, tehát a kölcsönzéssel és ezzel az uzsorával tartsák fenn magukat. A zsidók itt is mint tőkepénzesek és kölcsönzők voltak ismeretesek. Ha valamelyik főúr, vagy város megszorult, itt is csak a zsidókhoz fordultak, akik mindenkor készek voltak megfelelő kamat fejében a pillanatnyi pénzzavarból őket kisegíteni. De aminő mértékben vagyonosodtak a zsidók, azon mértékben nőtt ellenök a gyűlölet, amely aztán időről-időre zsidó-üldözésben adta ki mérgét.

A zsidók a fenyegető veszélyeknek kitörését a legtöbbször csak úgy tudták megakadályozni, hogy nagymennyiségű pénzt juttattak az intézőkörök kezeihez. De ezzel sem tudták minden alkalommal a veszélyt elhárítani.

A nagy egyházszakadás idejében XIII. Benedek ellenpápa iparkodott a zsidókat erőszakosan megtéríteni, minek következtében erős zsidó-üldözés lépett fel Spanyolországban és Portugáliában, amely országok elismerték törvényes pápának. Mikor a konstanzi zsinat V. Márton megválasztásával az egyházszakadásnak véget vetett, a zsidók siettek az új pápához, hogy régi szabadságos levelüket megerősítsék. Az olasz zsidók Forliban tartottak gyűlést 1418-ban és itt megválasztották a pápához küldendő küldöttséget.[1]) Az új pápa kíméletet és szelídséget tanúsított a zsidókkal szemben. 1418. február 12-én Zsigmond császár ajánlatára megerősíti a német és a savoyai zsidók azon kiváltságait, amelyeket elődei adtak.[2]) 1419. januárjában vagy februárjában ugyanilyen kedvezményben részesítette az olasz,[3]) valamint 1419. január 31-én a spanyol zsidókat.[4]) Az utóbbiakhoz intézett bullájában határozottan ki is jelenti, mi indította őt erre: »Mivel a zsidók Isten képmását viselik, az ő ivadékaik is üdvözülhetnek, és mivel a mi pártfogásunkért esedeztek, elődeink példájára elhatároztuk, hogy zsinagógáikban őket nem háborgatjuk; törvé-

[1]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 126.

[2]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 127. — (Lang: Regesta Boica XII. p. 276. datum 12. Febr. Martinus papa ad supplicationem regis Romanorum (Sigismundi) privilegia omnia a praedecessoribus suis Judaeis in Allemannia et Germania ac ducatu Sabaudiae et Graeciae (?) commorantibus concessa confirmat.«

[3]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 127.

[4]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 128.

nyeiket, jogaikat és szokásaikat nem támadjuk meg, nem kényszerítjük őket erőszakosan a keresztség felvételére, a keresztény ünnepek megtartására, új jelvények viselésére és nem gördítünk akadályt a kereszténnyekkel való üzleti dolgok lebonyolítása elé.«[1])

De sem V. Márton pápa bullája, sem Zsigmond császár levele (1418. febr. 26.) nem szabadította meg a zsidókat az üldözéstől. Németországban épúgy, mint Olaszországban az egyes fejedelmek tudomásúl sem veszik ezeket, hanem teljes erővel üldözik a zsidókat. A németországi zsidók újból a pápához fordulnak segítségért. V. Márton 1422. február 23-án újból kibocsát egy bullát, amelyben a kereszténnyeket felszólítja, hogy emberségesen bánjanak a zsidókkal és kiközösítés fenyegetésével tiltja meg a szónokoknak az erőszakos térítést.[2]) Ezen iratnak sem volt meg a kellő hatása. A keresztények lelkében oly mély volt a gyűlölet a zsidók ellen, hogy figyelmen kivül hagyták mind a pápa, mind a császár parancsait. A legjellemzőbb eset erre II. Giovanna, Napoli és Szicilia királynője, aki épen ezen időben lépteti életbe szigorú intézkedéseit a zsidóság ellen. Ezen intézkedések végrehajtására pedig Capistranói Jánost hívja meg, akihez a következő levelet intézi:

»II. Giovanna királynő... a tisztelendő és vallásos férfiúnak, Capistranói János testvérnek, Szent Ferenc szigorított rendje tagjának, az alázatos szónoknak, kedvelt hivünknek,... kegyelmet...

Újból tudomásunkra jutott, hogy a hebreusok, vagy a zsidók, országunk lakói és akik királyságunkba menekültek, szívök keménységében, makacsságában és gonoszságában megátalkodva, uzsoráskodnak és sok más, úgy az egyház, mint a császári, királyi és állami parancsok, rendeletek és határozatok által tiltott és meg nem engedett dolgokat művelnek, nemkülönben a Thau (T) jelvényt és más jelvényeket, amelyeket a zsidók hordani kötelesek, az Atya, Fiú és Szentlélek Isten, az ősi hit és a római anyaszentegyház megvetésére, a császárok, királyok és fejedelmek törvényeinek, szent rendeleteinek és határozatainak semmibe vételére nem hordják; s ez a legfájdalmasabban érintette és bántotta lelkünket. Erről üdvösségesen gondoskodni akarván, és

[1]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 128.
[2]) Raynald: Annales Ecclesiastici ad annum 1422. No. 36. — Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 135.

bízván a te szolgálatkészségedben és őszinte szeretetedben, aki, miként több hitelt érdemlő egyén jelentéséből és írásából megtudtuk és saját szemünkkel láttuk s fülünkkel hallottuk, hogy szóban és cselekedetben utánzod Jézus Krisztus nyomdokait, és mivel reméljük az Úrban, hogy szád jó magot vet és még jobb gyümölcsöt arat, azért jelen levelünk erejénél fogva, biztos tudomásunkkal minden tekintetben teljes és tökéletes szabadságot és hatalmat engedélyezünk.

Ezen levelünk erejénél és hatalmánál fogva megtilthatod, határozottan megparancsolhatod és elrendelheted szóban, vagy írásban, vagy különös hirnökök által királyi hatalmunk kifejezéséül úgy az összes, mint az egyes hebreusoknak, vagy zsidóknak, még pedig nemcsak az országban lakóknak, hanem azoknak is, akik királyságunkba menekültek, úgyszintén azoknak is, akik ezentúl ide fognak menekülni, szigorú és félelmetgerjesztő büntetés terhe alatt — amint bölcsességed jónak látja —, amelybe tényleg és jogilag beleesnek, amint ellenkezőleg cselekszenek; s amelyet könyörület nélkül végre kell hajtaniok és visszavonhatatlanúl teljesíteniök kúriánk minden tisztviselőjének és kormányzóinak, akikhez a végrehajtásért fordulsz, hogy a király vagy más valakinek levele és beleegyezése nélkül uzsorát űzniök nem szabad sem most, sem a jövőben; nemkülönben semmi olyast nem szabad tenniök, amit a szent törvények, kánonok, rendeletek, egyházi, császári, királyi és állami határozatok tiltanak, elrendelnek és kárhoztatnak; úgyszintén a Thau jelet és más jelvényeket hordaniok kell, amelyeket az izraeliták vagy zsidók hordani kötelesek az előbb említett jog alapján, akik, miként kegyelmünket kedvesnek ismerik, úgy a mi neheztelésünket és általad fenntebb említett módon rájuk kiszabott bűntetéseket igyekezzenek elkerülni; minélfogva boldog emlékezetű királyi és királynői elődeink és főképen Ladislao király úr, tisztelt testvérünk, mint saját királyi fenségünk, bárminő tisztviselőnk és alattvalónk és egyetemek részéről — bárminő állású, méltóságú és kitűntetésű és állapotúak legyenek — hozott és jövőben bárminő érvénnyel, alakban és bárminő szempontból és okból hozandó törvényeket, jogokat, rendelkezéseket, cikkelyeket, rendeleteket, határozatokat, használati jogokat, szokásokat, szabályokat, fenntartásokat, leveleket, kiváltságot, íratokat, jegyzékeket és megbízá-

sokat, jelen levelünk értelmében úgy egyenkint, mint összesen hatalmunk teljes tudatában, önként és teljességgel, egészen hatályon kivül helyezzük, hatályon kivül helyezettnek mondjuk, valljuk és parancsoljuk, semmi módon sem tűrvén ellenmondást.

Nemkülönben hatalmunk teljes tudatában kiadott jelen iratunk erejénél fogva megparancsoljuk a fenntebb említett izraelitáknak, vagy zsidóknak összes ingó és ingatlan birtokuk elkobzása bűntetése mellett, amelyet tényleg és »magától kifolyólag« magukra vonnak, ha ellenkezőleg cselekszenek; és ezt velök szemben könyörtelenül alkalmazni kell, hogy az összes szabadságleveluket, eredeti kiváltságaikat, amelyeket nekik kiváló elődeink, saját királyi fenségünk, mint fenntebb mondottuk, engedélyeztek és szándékunk ellenére engedélyeznek, neked, vagy a te általad e célra kiválasztott társaidnak tartoznak bemutatni, hogy te, vagy az általad kinevezettek, megvizsgálhassák és te azokat széttéphesd, vagy tűzzel megsemmisíthesd minden késlekedés, tétovázás, kivétel és mentegetődzés nélkül; és óvakodjanak attól, hogy ellenkezőleg cselekedjenek, hacsak nem kivánják a fenntebb említett bűntetést magokra vonni.«

A levél további részében biztosítja a királynő Capistranói Jánost, hogy utasításait és rendelkezéseit örök időkre érvényesíti. S hogy királyi szavának nagyobb nyomatékot adjon, utasítja az ország összes tisztviselőit, u. m. az igazságügy legfőbb vezetőjét, ennek helyettesét, a királyi kúria elnökét, a többi kisebb és nagyobb tisztviselőket, a királyi hercegeket, hercegeket, grófokat, bárókat, nemeseket, egyetemeket, hogy Capistranói János határozatait és rendelkezéseit minden eszközzel segítsék, gyámolítsák és kérlelhetetlenül végrehajtsák. Ezt a levelet pedig 1427. május 3-án intézte a királynő Capistranói Jánoshoz.[1])

Ezen királyi irat korlátlan hatalmat adott Capistranói János kezébe és oly tágkörű utasítást, amelynél tágabbat elképzelni is alig lehet. A királynő nagyon el lehetett keseredve a zsidók ellen, mert különben ilyen kérlelhetetlen szigorral nem lépett volna fel ellenök. A zsidók bűneit három kategóriába sorozta: uzsora, az egyházi és állami törvények kijátszása és a jelvények nem hordása.

[1]) Wadding: Annales Min. X. 566. — Hermann: Cap. triumph. 272. — Acta Sanct. Oct. X. 284. — Barberio: Compendio della Vita. 35. — Barberio: Vita... del glorios. Cap. 305.

Sajnos, az egykorú írók elmulasztották feljegyezni Capistranói János inquizitori szereplését. S így nagyon keveset tudunk Sziciliában való működéséről. Csak sejthetjük, hogy megfelelt a beléje helyezett bizalomnak és igyekezett a zsidóságot a régi korlátok közé szorítani, vagyis az érvényesülésének minden téren útját vágni. Határozott és megalkuvást nem ismerő egyéniségétől mást nem is várhatunk.

Adatok hiányában meg kell elégednünk azon kevés anyaggal is, amelyet Cristoforo da Varese nyújt azon hézagos leirásával, amelyben röviden előadja, miképen szokott Capistranói János a zsidókkal bánni. Leirása a következő: »Az ősi hit buzgalmától hevülve a legalázatosabb férfiú, ámbár — miként fenntebb említettük — minden gonosznak és bűnösnek üldözője volt, mégis kiváltképen az emberiség három neme ellen, t. i. a zsidók, az eretnekek és szakadárok ellen harcolt tűzesen, részint hogy az igaz hitre térítse őket, részint hogy a törvények megtartására szorítsa őket, vagy pedig hogy teljesen kiirtsa őket. Tapasztalván ugyanis, hogy a gaz zsidók gonoszságaik és szivök keménysége következtében a mi Úrunk Jézus Krisztusnak és az ő dicsőséges anyjának, Szűz Máriának, örökké mézédes nevét meggyalázzák, oly nagy méltatlankodás fogta el, hogy őket az egész kereszténységből elűzte volna, ha hatalmában állott volna. De tekintetbe vevén, hogy ők, akik a keresztények között élnek, Krisztus halálának és eltemetésének tanúi lesznek, az Üdvözítő szavai szerint: nem múlik el ez a nemzedék, míg mindenek be nem teljesednek; s hogy ezért az egyház is nekik gaz létükre bizonyos módot nyújtott a megélhetéshez, minden módon amennyire csak tehette, azon fáradozott, hogy az ellenük kiadott egyházi törvényeket az egész földkerekségén megtartassa. Azok az egyházi törvények pedig azt tartalmazzák és szigorúan megparancsolják, hogy a zsidók a keresztényekkel uzsorát nem űzhetnek, hogy a keresztények az ő társaságukat kerülni tartoznak, hogy tőlük orvosságot ne fogadjanak el, hogy az ő fürdőjükbe ne menjenek, stb.... a keresztények javára a zsidók ellen sok dolgot eszközölt ki nyilvános bullákban, a pápai végzésekben és törvénykönyvekben foglaltattakon kívül.

Ha azt látta, hogy az egyes városokban, amelyekben megfordult, a fenntebb említett dolgokat nem tartják meg, s főképen,

ha észrevette, hogy azokat fejedelmek, prelátusok, vagy városok, vagy más kiváltságos személyek követik el, nem volt tekintettel a fejedelmek vagy mások személyiségére, hanem a keresztény nép iránt való buzgalmában, a fejedelmek, prelátusok és városok ellen támadt és kinyilvánította, hogy ilyent tenni semmiképen sem lehet. S ha a nyilvános prédikáció nem járt eredménnyel, személyesen elment a fejedelmekhez és a városi hatóságokhoz és könyörögve kérte őket, hogy ne engedjék meg, hogy a Krisztus keresztségével megjelölt keresztényeket a zsidók üldözzék. Így a világ különböző részeiben igen sok keresztényt kiragadott a zsidók kezéből, akik őket különösen a végtelen nagy uzsorával sanyargatták; s azon ördögi kiváltságokat, amelyeket a zsidók kedvezésére kiadtak, megszüntetni törekedett. A városokban azonban, ahová prédikálás végett jött, ha nagy számban voltak a zsidók, szívesen prédikált nekik, s a legvilágosabb bizonyítékokkal mutatta ki nekik, hogy törvényük és a próféták jövendölései Krisztusban beteljesedtek; és az a Messiás, akiről azt hiszik, hogy el fog jönni, eljött; s az ő szentírásaikból bizonyította be, hogy az Istennek az igaz fia és Szűztől született.« [1])

Semmi kétségünk sem lehet Cristoforo da Varese szavai után, hogy Capistranói János teljes erejével azon munkálkodott, hogy a zsidókat azon korlátok közé szorítsa, amelyeket az egyházi és állami törvények rájok nézve előírtak. Erős és szigorú fellépése mindenütt korlátokat állított fel a zsidók és keresztények között, mi által a zsidók vallási életét, társadalmi érintkezését és kereskedői érdekeit nagyban megnehezítette, sőt az utóbbit sokszor lehetetlenné is tehette. M. Brann »Geschichte der Juden in Schlesien« című munkájában idézi Cristoforo da Varese következő szavait: »Dyabolica illa privilegia in judeorum favorem edita infringi obtinuit«, vagyis »azokat az ördögi kiváltságokat, amelyeket a zsidók kedvezésére kiadtak, igyekezett megszüntetni«, s aztán így folytatja: »Ez a legteljesebben megegyezik a zsidó források tudósításaival. Két itáliai városnak napjainkig fennmaradt levélváltása világos képet nyújt arról az ijedtségről, melyet ezen szerzetesnek rendszabályai előidéztek.«[2]) A legnagyobb sajná-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 499. Cristoforo da Varese: c. III.

[2]) Brann: Geschichte der Juden in Schlesien. IV. 117. (Mitgetheilt von David Kaufmann in R. É. I. — (Revue des Études Juives) XXIII. S. 251.

latunkra nem tudtuk ezt a levélváltást megszerezni, s így nem tudtuk eldönteni ezt az ügyet.

Bárminő szigorúsággal lépett is fel Capistranói János a zsidók ellen, azt senki sem vetheti szemére, hogy lelkiismeretlenül járt el. Igazságérzete sokkal erősebb volt, hogy sem megfeledkezhetett volna arról, hogy a zsidók is felebarátai. A »Tractatus de cupiditate« című munkájában Aquinói Szent Tamással azt tartja, hogy a zsidóságot sem szabad uzsorával sújtani: ut exaccionibus quas facere non consueuerunt nullatenus pergrauentur sed ad consuetas cogi possunt secundum Thomam.«[1]) Lelkiismerete nem engedi meg, hogy a zsidóságot megfosszák a megélhetés feltételeitől; de azt már még sem tartja megengedhetőnek, hogy nyilvános hivatalt zsidóknak adjanak. Nyiltan vallja, hogy szentségtörő az, aki nyilvános hivatalt zsidónak ad: »dicitur sacrilegus,... quarto, qui publica officia committit judeis.«[2])

Ez a két dolog megmagyarázza tetteit. A zsidóságot a középkori felfogás szerint Isten bűneiért rabszolga-sorsba juttatta, s így nem érdemel jobb sorsot, mint aminőt az egyházi és világi törvények nekik adnak. Capistranói János tehát mindenütt ezt az elvet juttatja érvényre, aminek eredménye és természetes következménye az volt, hogy azok a zsidók, akik hatalomra és nagy vagyonra tettek szert, nagyon rémüldöztek és ijedeztek a nagy inquizitortól, aki nem ismert velök szemben semmiféle elnézést és kegyelmet.

Működésének eredményeül elfogadhatjuk általában azt, amit egyik életrajzíró feljegyzett róla: »Prédikálására a zsidók közül sokan visszatérítették az igazságtalanúl szerzett vagyont, s többen a szent hit igazságaitól felvilágosítva, megtértek.«[3])

3. §. Capistranói János inquizitori működése Itália különböző részein.

IV. Eugénius pápa, ha kezdetben elődjének példáját követte is a zsidókérdésben, később a körülmények kényszerítő hatása alatt ő is a zsidók ellen fordult. A baseli zsinaton Alfonzo de Cartagena burgosi püspök előhozta a zsidók ügyét, és a zsinati

[1]) Jacob: Johannes von Cap. III. Theil. Zweite Folge. 167.
[2]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Zweite Folge. 49.
[3]) Gonzalez: Vita di S. Giov. 59.

atyák a 19-dik ülésen elfogadták Peñaforte és társainak javaslatát,[1]) mely lényegében megegyezett az ellenpápának, XIII. Benedeknek, a zsidók ellen kiadott rendeletével. A zsinat tehát felújította a régi határozatokat és azokat újakkal bővítette ki. Nevezetesen, hogy az egyetemeken a zsidók semmiféle rangfokozatot el nem nyerhetnek,[2]) a megkeresztelt zsidók egymás között nem házasodhatnak, a szombatot és a zsidó ünnepeket nem ünnepelhetik, zsidó szertartás szerint halottaikat el nem temethetik és a zsidó szokásokat nem gyakorolhatják. Mivel XIII. Benedek (1394—1417.) ellenpápa dűhös ellensége volt a zsidóknak, IV. Eugénius is kénytelen volt Spanyolország részére olyan intézkedéseket tenni, aminőket egy évtizeddel ezelőtt az ellenpápa tett. Kiadott bullája tehát ugyanazon megszorításokat és korlátozásokat tartalmazza, mint az ellenpápáé. Így mindazon kiváltságokat, amelyeket elődje, V. Márton és a többi pápák adtak, visszavonja és hatályon kívül helyezi. Semmiféle hivatalt, vagy méltóságot nem viselhetnek, a keresztényektől nem örökölhetnek, új zsinagógákat nem építhetnek, a régieket sem szabad pompával kijavítani; a keresztények ellen nem tanúskodhatnak. Különösen erősen hangoztatja, hogy keresztény zsidónál ne szolgáljon; szombaton zsidónak keresztény tűzet ne gyújtson; a zsidók pedig hordjanak megkülönböztető ruhát és a keresztényektől elkülönített város-részben lakjanak.[3]) Mivel ezen bulla éle nem az olasz, hanem a spanyol zsidók ellen irányult, azért Capistranói Jánosnak semmiféle szerepét nem látjuk a zsidó-űldözésben, bár a pápa már 1432. március 1-én kelt bullájában kinevezte őt az összes eretnekek inquizitorává.[4])

Más lett azonban a helyzet, midőn V. Miklós került a pápai trónra. Ez mindjárt uralkodása elején bullát adott ki, amelyben felfüggesztette az elődei által adott összes kiváltságokat és szigorú intézkedéseket hozott a zsidók ellen.

Ez a sokszor hánytorgatott bulla, amelyet a zsidó történetírók mindig fájdalmas szívvel említenek és a legnagyobb megbotránkozással olvasnak, szóról-szóra így hangzik:

---

[1]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 184.

[2]) Mansi: Concilia. Tom. 29. p. 98. Apud Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 184.

[3]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 146—147.

[4]) Wadding: Annales Min. X. 191. — Hermann: Cap. triumph. 242. — Barberio: Compendio della Vita. 51.

»Örök emlékezetűl. — Az isteni nyáj fölött, amelyet Isten ránk, érdemetlenekre bízott, az éber pásztor hivatalát gyakorolván, majd az új jogok kiadásával, majd a régiek megújításával készségesen igyekszünk mindazt megtenni, ami ezen nyájnak helyzetét hűségesen és kedvezően irányítja, és törekszünk mindazt eltávolítani, ami ennek kárára válik, hogy súlyosabb bajok és rosszabb állapotok ne származzanak belőlük.

Már régebben tudomásunkra jutott, hogy a zsidók Itália minden részében és tartományában azon kiváltságokkal és engedményekkel, amelyeket az apostoli szék vagy örök időkre, vagy bizonyos feltételek alatt adott, annyira tévesen és gonoszúl élnek, hogy azokkal, amelyeket nekik kegyképen, jó és tisztes célból és végből engedélyeztek, visszaélnek és azok örve alatt sok tisztességtelen és gyalázatos dolgot művelnek, amelyek a keresztény vallás és hit tisztaságát nem kevésbé sértik és Krisztus hű hiveinek botrányt okoznak, amiért boldog emlékezetű elődünk, IV. Eugénius pápa határozottan kinyilvánította, hogy a zsidóknak, akik a nekünk és a római egyháznak közvetve, vagy közvetlenül alávetett országban és földön élnek, engedett kedvezmények, kiváltságok és engedélyek csak a közjog határáig terjednek és tovább semmi módon sem terjeszkedhetnek, és semmi más értelmezést nem tűr meg, vagy fogad el, mint a közjognak értelmezését.

De amint a hivatalos jelentésből nem kis megütközéssel látjuk, ámbár elődeink, a különböző római pápák, a zsidókra és a szaracénokra vonatkozólag igen sok üdvös rendeletet, határozatot és hivatalos iratot bocsátottak ki, mégis Itália fenntebb említett tartományaiban és helyein tartózkodó zsidók és szaracénok, saját szenvedélyüknek és régi álnokságuknak adva át magukat, mivel a törvényes végzéseknek és hivatalos iratoknak saját kívánságuk szerint való törvényes értelmet nem adhatnak, hogy azokat kijátszhassák, hamisan értelmezik azokat és nem félnek attól, hogy Krisztus hiveivel szemben régi gonoszságukat és vakmerőségüket folytassák és napról-napra még merészebb gonoszságot kövessenek el a keresztény vallás legnagyobb gúnyjára, hasonlóképen a lelkeknek is veszedelmére és kárára.

Hogy a fenntebb említett zsidókat és a szaracénokat, nemkülönben azoknak a pártfogóit, a gonosz keresztényeket, a rájuk kiszabott bűntetésekkel visszatartsuk, hogy az előbbi veszedelmes

állapotba ne essenek és a keresztény hívek saját hűségükben állhatatosan megmaradva, azok hűtlensége miatt ne ingadozzanak; orvosszerűl, amennyiben tehetjük, és miként főpásztori tisztünkből kifolyólag kötelesek vagyunk; mindennek elejét óhajtván venni és az ősi katholikus vallás megerősítésére és felmagasztalására, a jelen örök érvényű és visszavonhatatlanúl megtartandó határozatunk kihirdetésénél fogva, apostoli hatalmunkkal az összes és minden egyes határozatot, rendeletet és hivatalos íratot, — amelyeknek szövegét szóról-szóra a jelen íratunkba beilleszteni akarjuk, — megújítjuk, nemkülönben szentesítjük, elhatározzuk és elrendeljük, hogy ezentúl örök időkön át nem szabad a kereszténveknek a zsidókkal és szaracénokkal együtt enni, inni, vagy lakomákon résztvenni, velök együtt lakni, együtt fűrödni; betegség, gyengélkedés vagy bárminő más körülmény között tőlük orvosságot, gyógyitalt, sebeknek és sebhelyeknek gyógyítását vagy bárminő orvoslási módot elfogadni; a keresztények sem engedhetik meg, hogy a zsidók és a szaracénok a keresztényekkel szemben világi méltóságok élén álljanak, vagy nyilvános hivatalt viseljenek; a zsidók és szaracénok nem lehetnek haszonbérlők, vállalkozók, gazdák, vagy a hasznos jövedelmeknek bérbeadói; a keresztények dolgaiban számvevők, ügyvédek, felügyelők, sem ügyeikben védők, vagy ügyviselők, közbenjárók, kisegítők, kibékítők, az eljegyzéseknél és házasságoknál egyezkedők; bábák, a házakban, vagy a keresztények birtokain semmiféle munkát nem végezhetnek; a keresztényekkel valami társulatot, hivatalt, vagy sáfárkodást valami közösségben, mesterségben vagy művészetben nem alakíthatnak; egyetlen egy keresztény sem hagyhat, vagy hagyományozhat végrendeletében vagy utolsó akaratában a zsidóknak, vagy azok gyülekezetének, nemkülönben a szaracénoknak.

A zsidók új zsinagógákat emelni vagy építeni ne merészeljenek; de a régieket, a szokottnál azonban sem tágasabban, sem nagyszerűbben, kijavíthatják; a lamentációk és az Úr szenvedésének napjaiban nyilvános helyeken vagy nyilvánosan ne járkáljanak; sem ajtójukat, vagy ablakukat nyítva ne tartsák. A zsidók és a szaracénok vagyonuk és javaik után bizonyos tized fizetésére szoríttassanak; ellenök bármely ügyben a keresztények tanúskodhatnak, de a zsidóknak és a szaracénoknak a keresztények ellen semmiféle esetben sem érvényes a tanúbizonyságuk a keresztény

és közös birókat illetőleg, de nem azon keresztény bírókat illetőleg, akiket kiváltképen ő érettük küldtek ki: közülök az öregebb zsidók és szaracénok semmiféle ügyben nem tárgyalhatnak és közben nem járhatnak. A zsidók és a szaracénok sem keresztény dajkát, sem cselédet, sem szolgát házukban nem tarthatnak; sem a keresztények szombaton, vagy a zsidóknak ünnepein a zsidóknak tűzet nem gyújthatnak, vagy ételt, kenyeret nem adhatnak; más szolgai munkát ünnepeik nagyságának emelése végett nem végezhetnek, szolgálatot, vagy valami megbízást nem teljesíthetnek, vagy tehetnek.

A keresztény világi birák is a zsidókat és a szaracénokat, akik Istent és anyját, a boldogságos Szűz Máriát, vagy más szenteket gyalázzák, vagy másképen vétkeznek, pénzbeli vagy más tetszés szerinti bűntetéssel sújthatják és bűntethetik; nemkülönben az összes és minden egyes zsidó és szaracén, bárminő nemű, korú, rangú is, mindenütt ismertető ruhát és ismertető jelet hordjon, hogy a keresztények azokról teljesen felismerhessék; a keresztényekkel együtt nem lakhatnak, hanem szétválasztva és elkülönítve maguk között éljenek; a keresztényektől kamatokat semmiképen sem követelhetnek, fogadhatnak el vagy csikarhatnak ki; nemkülönben a kicsikartakat azoknak, akiktől kicsikarták, azonnal minden vonakodás nélkül adják vissza. Ezenfelül, hogy megtudják úgy a keresztény hívek, mint Itália előbb említett részeiben lakó zsidók és szaracénok, a jelenlegiek és a jövőbeliek is, hogy a rendeletek és a hivatalos iratok és jelen levelünk mindennemű megtartására határozottan kötelezve vannak, és semmiféle kiváltságok, felmentések, szabadságok, kivételek, engedmények és kedvezmények ereje és ürügye alatt, bármiképen és bárkik által engedélyeztettek is, a fenntebbiek megtartásától semmiképen sem vonhatják ki magukat, az összes és minden egyes kiváltságot, felmentést, szabadságot, kivételt, engedményt és kedvezményt, amelyeket elődeink, V. Márton pápa, vagy IV. Eugénius pápa, vagy valaki más akár a keresztény híveknek, akár a zsidóknak és szaracénoknak, akár személyileg akár általánosságban a szavak bárminő alakjában, még ha »motu proprio«-val, és akármilyen formában vagy szóbeli kifejezéssel a fenntebbiek ellen kiadtak vagy engedélyeztek, — és hasonlóképen, ha a jelen sorainkba mind bele szőve volna is, azt akarjuk, hogy eléggé

kifejezettnek tartsák, nemkülönben mindazt, ami ebből következik, — ugyanazon tekintélyünknél fogva, érvénytelennek nyilvánítjuk, visszavonjuk, megsemmisítjük és elrendeljük, hogy semmiféle erejük és érvényük ne legyen.

Ezenkívül az összes és mindenegyes tisztelendő testvérünket, érsekeket, és kedvelt fiainkat: a fejedelmeket, a világi urakat, a kapitányokat, a bárókat, a katonákat, a nemeseket, hatóságokat és a többi egyházi és világi kereszténveket, akik Itália mondott részeiben élnek, bárminő állásúak, rangúak és állapotúak legyenek, az Úrban kérjük, és a mi Úrunk Jézus Krisztus vérének kiomlására emlékeztetjük, és bűneik megbocsátásához kapcsoljuk, hogy ők is a pápai végzéseket (decretum) és a törvényes leveleket és a fenntebbi határozatokat tartsák meg és úgy a keresztény, mint a zsidó és szaracén alattvalóikkal azokat sértetlenül tarttassák meg. Nem különben mindkét nemű hivőknek, ép úgy a fenntebb említett zsidóknak és a szaracénoknak elrendeljük és megparancsoljuk, hogy a kihirdetéstől számított 15 nap elmultával azon a helyen, ahol tartózkodnak, az összes és mindenegyes pápai végzést, törvényes levelet és a fenntebbi határozatokat, amelyek a jelen levelünkben foglaltatnak, kezdjék megtartani, és tényleg tartsák meg; és ne merészkedjenek és bátorkodjanak a jövőben bárminő körülmények között is a fenntebbiek ellen, akár a fenntebbiek egésze vagy része ellen, akár maguk által, akár más vagy mások útján bárminő hamis ürügy alatt, direkt vagy indirekt módon fellépni, cselekedni, vagy másképen támadást intézni; ellenkező esetben ugyanazon napok leteltével a zsidók vagy a szaracénok, akik a parancsnak, a rendeletnek és ilyesfajta levelünknek ellentállni merészkednek és tényleg nem engedelmeskednek, minden ingó és ingatlan vagyonuk elkobzásának és elvesztésének bűntetését vonják magukra; és azt akarjuk, hogy ezt a vagyont, vagy azok értékét, az alább megnevezett végrehajtó, vagy végrehajtók a székesegyházak és más templomok építésére vagy tatarozására, vagy kegyes helyek hasznára, ahol ilyen javak léteznek, amint a végrehajtó és végrehajtók azt jónak látják, fordítsák, és a fenntebbi tekintélyünknél fogva megparancsoljuk, hogy ezen módon intézkedjenek.

Mivel keveset ér, ha csak jogokat hozunk, a kellő végrehajtást pedig senkire sem bíznók, azért kedvelt fiunkat, Capistranói

János testvért, szentferencrendi szerzetest, a fenntebbiek végrehajtójául apostoli hatalmunknál fogva kinevezzük, kirendeljük és kiküldjük, teljes és tökéletes szabadságot adván neki, hogy úgy maga, mint saját vagy más rendű alkalmas szerzetesek, akiket jónak lát e célból kiszemelni, kikutathassák, inthessék, buzdíthassák és sürgessék az előbbemlített fejedelmeket, prelátusokat, úgy egyházi, mint világi urakat, hogy a fenntebbieket úgy egészében, mint részleteiben kellő szorgossággal tarthassák meg; s ha ezek más súlyos ügyekkel vannak elfoglalva, vagy hanyagok, vagy a fenntebb említett határon túl menni vonakodnak, akkor szeretett fiúnknak, Capistranói Jánosnak, jogában áll vagy személyesen vagy megbízottjai által, mint fenntebb említettük, az eljárást megindítani és a kellő végrehajtásról eredményesen gondoskodni. A tiltakozókat és lázadókat egyházi cenzurával és más jogi büntetéssel sújthatja és segítségül azok ellen, valahányszor csak szűksége van, egyházi és világi karhatalmat is használhat.

Mivel pedig nehéz ezen levelünket mindenegyes helyre elküldeni, azt akarjuk és ugyanazon apostoli hatalmunknál fogva elrendeljük, hogy ha valamelyik püspöki vagy felsőbb egyházi iroda hivatalosan átveszi és pecséttel ellátja, épen olyan hitele legyen a törvényszék előtt és azon kívül, mintha az eredeti levelünket mutatnók fel, és azért ez úgy tartassék, mintha az eredeti levelünket kézbesítettük, vagy mutattuk volna be. Nem ellenkezik ezen íratunk sem a boldog emlékezetű elődünk IV. Eugénius pápa íratával, amely így kezdődik: »Ex speciali« és más apostoli határozattal és egyéb más ellentmondásokkal. Tehát senkinek sem szabad ezen megújító, szentesítő, határozatot hozó, elrendelő, érvénytelenítő, visszavonó, megsemmisítő, a mi akaratunkat, meggyőződésünket, intézkedésünket és engedményünket kifejező íratunkat megcsonkítani, vagy vakmerő bátorsággal azzal szembeszállni. Ha pedig... Kelt Rómában, az Úr megtestesülésének 1447-dik évében, június 23-án, pápaságunk első évében.«[1])

Majd rövidesen megújítja V. Márton bulláját és kinevezi Capistranói Jánost az összes eretnekek inquizitorává.[2]) Ezzel

[1]) Hermann: Cap. triumph. 245—248. — A kalocsai főegyházmegyei könyvtárban van egy egykorú másolat.

[2]) Wadding: Annales Min. XI. 280. — Hermann: Cap. triumph. 245.: Datum Romae apud S. Petrum anno 1447. quinto Non Julii. (júl. 3.)

aztán teljes hatalmat adott a kezébe, amelynél fogva mindennemű eretnekség ügyeibe beleavatkozhatott.

A zsidóságnak még a jelenkorban is rendkívül fáj a fenntebbi kemény rendelet és azért minden alkalommal feljajdul, valahányszor ez szóba kerül. Íme itt egy a sok közül: »Ezután kinevezte (a pápa) a zsidók és eretnekek hóhérát Capistranói Jánost, teljeshatalmú végrehajtójának. Ennek és rendtársainak, a franciskánusoknak, kellett felügyelniök a pontos végrehajtásra és nekik kellett végrehajtaniok a bűnösök bűntetését. Ennek a szerzetesnek, Capistranói Jánosnak, azon felhatalmazása volt, hogy elkobozhatta a jószágát és vagyonát, ha például egy zsidó orvos beteg kereszténynek gyógyszert adott, és ez a kőszívű szent épen olyan ember volt, hogy az ilyen vétket kérlelhetetlen szigorral megbűntessen.«[1])

Amily egyoldalú és ellenséges nyilatkozat ez, époly alap nélkül való ráfogás az is, hogy a jubileum kihirdetése is csak fokozta a zsidóüldözést. »Auf die leichteste Weise konnten da die Judenplünderer und Judenberauber ihre begangene Sünde sühnen — wenn sie überhaupt als Sünde ansehen, das verfluchte Geschlecht zu vertilgen. Der Rabbiner Isserlein verordnete daher ein allgemeines Fasten, um Gottes Barmherzigkeit gegen die Feindseligkeit der Jubel-Pilger zu erflehen.«[2]) Az 1450-ki jubileum-év egy csöppet sem fokozta a zsidó-gyűlöletet; de nem is enyhítette. A szívekben oly nagyságra nőtt a keserűség a zsidók kapzsisága és egyéb rossz tulajdonságai miatt, hogy azt a jubileum ki nem törölhette onnan. S Capistranói János sem volt olyan kőszívű szent, hogy nem tudta volna megítélni, mikor és hogyan kell a pápai rendelet értelmében betű és értelem szerint eljárni. A pápai rendelet nem a halálos betegnek adandó orvosságot tiltotta meg, hanem az orvosságokkal való üzérkedést. Ez volt egyike ugyanis azon eszközöknek, amelyek révén a zsidók befurakodhattak a keresztények közé. Capistranói János csak kötelességét teljesítette, ha iparkodott a zsidók kapzsiságát és az ezzel járó kiszipolyázást megakadályozni. Capistránói János tényleg megfelelt a pápa bizalmának és nagy hévvel fogott hozzá a zsidók nagyhatalmának letöréséhez és megtérítéséhez.

[1]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 187.
[2]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 188.

Hittérítési prédikációkat is tart, s ilyen alkalommal, ha valamelyik tudós zsidó vitatkozni akart vele, szívesen kiállt a sikra.[1])

1450-ben, mikor Capistranói János Rómában tartózkodott, egy tudós zsidó rabbi ajánlkozott a vitatkozásra. Cristoforo da Varese azt jegyzé fel ezen eseményről, hogy a zsidók főrabbiját vagy mesterét megkeresztelte.[2]) Nicolao da Fara már tudja a nevét is és állását. Neve: Gagello; állása pedig: a zsinagóga elnöksége. Ezenkivül még azt is tudja, hogy megtérése nem egyedül történt, hanem 40 társával.[3])

A későbbi írók, mint Gonzalez[4]) és Hermann[5]) Nicolao da Fara állítását elfogadják, de a rabbit Gamalielnek hivják; míg Sannig[6]) Gagelonak mondja.

Ujabban dr. Brann igyekezett tisztázni ezen rabbi nevét, illetőleg Capistranói János római szereplését; de kutatásának eredménye nem kétségtelenül megállapított igazság.

Kutatásai közben rátalált Mose di Rieti, híres zsidó költőnek, akit a zsidók Dante-jának nevez, következő megjegyzésére: »Itt van néhány ellenvetésemnek jegyzéke azon szerzetes ellen, és azon ismeretes zsidó-üldöző ellen, aki Rómában gyalázta az élő Istennek csatarendjét és ugyanannak kiirtására törekedett, és aki késznek nyilatkozott szóbeli vitatkozásra, de aztán szavát visszavonta.«[7]) Az a zsidóüldöző pedig, — mondja dr. Brann — nem lehet más, mint Capistranói János. Hivatkozik Berlinerre, aki szintén amellett tör lándzsát, hogy Mose di Rieti szavai csak Capistranói Jánosra vonatkozhatnak.[8]) Azt teljesen kizártnak

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 499.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 499.: Cristoforo da Varese: c. III. »In civitate Romana... principalem eorum rabi sive magistrum... baptisari fecit.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 449.: Nicolao da Fara: III. c.: »Testis est Roma, Gagellum Romanae synagogae magistrum, disputatione convictum, ad Fidei lumen traduxit, et cum eo quadraginta alii Judaei ad Christum verum Pastorem conversi sunt.«

[4]) Gonzalez: Vita di S. Giov. 106.

[5]) Hermann: Cap. triumph. 248.

[6]) Sannig: Der Chronicken. IV. 206.

[7]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 117. Jegyzet: »Hier die Notiz von einigen meiner Einwürfe gegen den Bruder, den bekannten Judenfeind, der in Rom die Schlachtreihen des lebendigen Gottes gelästert und deren Ausrettung beabsichtig hat und sich zu einem Redekampf bereit erklärt und dann sein Wort zurückgenommen hat.«

[8]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 118. Jegyzet: (wie schon Berliner, Gesch. der Juden in Rom (II. S. 73.) richtig erkannt hat, kein anderer als Capistrano.)

tartja, hogy Mose di Rieti vitatkozott volna egy ismeretlen dominikánussal, vagy Roberto da Lecce hires bűnbánati-szónokkal, vagy Gianozzo Manetti, pápai titkárral.[1]) A dologban egy nagy hiba van, hogy állít, de nem bizonyít. A föltevések pedig döntő érvek nélkül történeti tényekként nem szerepelhetnek. Egész előadásából kilátszik az a vezérgondolat, hogy Capistranói Jánosnak vitatkozását a zsidókkal le kell szállítani a legkisebb fokra és az egészet csekély jelentőségűvé tűntetni fel. Szerinte tehát Rómában ilyen nevű rabbi nem volt, hanem volt egy csekély jelentőségű könyvárus, vagy zsibárus, akinek neve Gamliel b. Salomo volt. Ezt győzte le vitatkozásban Capistranói János, és ezt tették meg életrajzírói főrabbinak és a zsidók elsőrangú tekintélyének.[2])

Ha ilyen közönséges zsidó férfiúval vitatkozott volna Capistranói János, úgy első életrajzírói fel sem említették volna az egész dolgot, mert megszégyenítőnek tartották volna feljegyezni, hogy mesterük, aki szónoklataival annyi éven át elragadta az embereket, és akit a jogban való jártasságáért és vallási ügyekben való nagy tudásáért a pápák szívesen alkalmazták a legkényesebb és a legfontosabb küldetésekben, csak egyszerű és közepes műveltségű, vagy azon alól álló zsidót tud megtéríteni.

De tegyük fel, hogy Mose di Rieti szavai Capistranói Jánosra vonatkoznak, még akkor sem lehet távozását úgy tűntetni fel, mintha a tudós rabbival nem mert volna vitatkozni, s jobbnak látta a vitatkozás elől egyszerűen kitérni úgy, hogy eltávozik.[3]) Ez a feltevés nagyon egyoldalú, s nem látjuk világosan a

[1]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 118.

[2]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 118. »Da es nun einen Rabbiner, Namens Gamliel, in Rom damals ganz sicher nicht gegeben hat, so kann Rieger (a. a. O. S. 14.) wielleicht Recht haben, wenn er meint, dass ein um jene Zeit in Rom lebender minderwerthiger Jude, Gamliel b. Salomo, eine Art Büchertrödler oder Makler, damals von Capistrano zur Taufe überredet worden sei. Von Capistranos Lobrednern ist dann nachträglich dieser Abtrünnige zum principalis in civitate Romana rabi sive magister promoviert worden.«

[3]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 117.: Mose di Rieti, der wegen seiner ausser ordentlichen dichterischen Begabung nach sachverständigem Urtheil mit Recht den Ehrenbeinamen des hebräischen Dante verdiente, der wegen seiner umfassenden medizinischen Bildung und Erfahrung päpstlicher Leibarzt und wegen seiner ausgebreiteten talmudischen und rabbinischen Kenntnisse Rabbiner in Rom gewessen ist, hatte bereits die Hauptpunkte für das Zwiegespräch schriftlich fixirt. Capistrano aber zog es vor, dem Redestreit aus dem Wege zu gehen.«

távozásnak indító okait. Távozásának oka bizonyára nem a félelem volt. Élettörténetének folyamán több ízben láttuk, hogy nem egy zsidó rabbival, hanem egész sor jogtudóssal kiállta a küzdelmet és fényesen győzött. Életeleme volt a vitatkozás és így eltávozásának oka másban keresendő. Nem járunk messze az igazságtól, ha azt állítjuk, hogy a vitatkozás elmaradásának oka nagy elfoglaltsága lehetett. 1450-ben, mikor ezen vitatkozásnak történnie kellett volna, Capistranói János éjjelt-nappalt egyűvé tett, hogy mesterének, Bernardino di Siena-nak szenttéavatását keresztűlvigye. A következő évben pedig pápai parancsra távoznia kellett Itáliából, minélfogva Rómát többé viszont nem láthatta, s így Mose di Rieti-vel a vitatkozást nem tarthatta meg. De az sincs kizárva, hogy Mose di Rieti, mint a pápának orvosa, közrehatott, hogy veszélyes ellenfele minél hamarabb hagyja el Rómát és minél távolabb legyen tőle. De ez is csupán feltevés, amit adatok hiányában bizonyítani nem tudunk.

Dr. Brann továbbá azzal okolja meg Capistranói János visszalépését a vitatkozástól, hogy ellenmondást nem tudott eltűrni. Hivatkozik egyik rendtársára, Matthias Döringre, mint szavahihető tanúra.[1]) Erről később még szólni fogunk s látni fogjuk, hogy Capistranói János ellensége és elfogúlt, s így szava sem találhat hitelre.

Eugen Jacob Capistranói János életrajzában lehetségesnek tartja a Gamaliel és Capistranói közötti vitát, csak azt nem tartja valószínűnek, hogy megtérítette 40 társával együtt, miként Nicolao da Fara feljegyzé.[2]) Hermann ugyan egy nagy beszédet is közöl, amely Gamaliel és Capistranói János között folyt le; de maga is megjegyzi, hogy ez csak a főbb gondolatokat tartalmazza és nem az eredeti beszéd.[3])

Míg tehát döntő bizonyítékot nem hoznak fel Capistranói János ellenes felei, addig nincs semmi okunk elvetni az első életrajzi írók adatait, hogy a római zsidók főrabbiját és 40 más zsidót a keresztény hitre térített.

Azt az első életrajzírók sem tagadták, hogy a zsidókkal szemben néha erősen is fellépett. De csak akkor — mondja

[1]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 117—118.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 449. Nicolao da Fara: c. III.
[3]) Hermann: Cap. triumph. 248. és köv.

Cristoforo da Varese — »ha látta, hogy nem akarják megtartani a törvényeket, sőt a kereszténveket zaklatják.[1]) Ilyenkor hevesen támadt rájuk, és sok városból kiűzette, vagy megbűntette őket.« Ezen kemény fellépésének lehetett a következménye, hogy »a zsidók remegtek, ha nevét hallották említeni« — tudósít ugyanazon szemtanú.[2])

Sok helyen ajándékokkal iparkodtak Capistranói János kegyét megnyerni és buzgalmát csillapítani, de természetesen hiába, mert semmit sem fogadott el tőlük.[3])

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 499. Cristoforo da Varese: c. III.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 499.: Cristoforo da Varese: c. III. »Igitur universi Judei solo eius nomine audito vehementer pavebant.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 499. Cristoforo da Varese: c. III.: »Aliquando ei pre timore munera offerebant, sed ipse subridens capere nolebat et recusabat.«

MÁSODIK FEJEZET.

4. §. Capistranói János inquizitori működése.

Capistranói János mint inquizitor mindig és mindenütt gyakorolta a zsidókkal szemben hivatalát és egyetlenegy alkalmat sem mulasztott el, hogy őket megtérítse, vagy legalább is a törvényes korlátok közé szorítsa őket.

III. Frigyes udvarában Wiener-Neustadtban egy magánbeszélgetés alkalmával megfeddi a császárt a zsidókkal űzött uzsora miatt.[1]) Gonzalez szerint így szólt a császárhoz:[2]) »Úram, nem a lángoló buzgalom, mellyel Császári Felséged alattvalóit megreformálni törekszik, sem az én apostoli küldetésem kötelessége indít arra, hogy mindenkinek megvalljam az igazat és az igazságot anélkül, hogy megkülönböztetném a személyeket, hanem az, hogy hallgatásom által bűnrészessé lehetek az uzsora súlyos visszaéléseiben, melybe Császári Felséged is bele van vonva, talán azért, mert nincsen senki sem, aki erről értesítené. A javítást magunkon kell kezdenünk, hogy az alattvalókra is terjedhessen; minthogy kétségen felül áll, hogy az országok testéhez tartozó tagok teljes egészsége a fej egészségétől függ.«

Ribadineira szerint a felszólalása nem is volt eredménytelen.

Ausztriában egyik-másik helyen, ahol nagyobb számban laktak a zsidók, néha-néha kellemetlenség is érte. Így Fürthben a zsidóság felfegyverezve várta megérkezését, és így sikerült tovább űzniök. Mose, a híres Gerson von Soncino nyomdász egyik őse, volt a sereg vezére.[3]) De nem mindenütt merték ezt megtenni, hanem a legtöbb helyen, különösen Ausztriában, ahol kevéssel azelőtt véres zsidó-üldözések voltak, imádkoztak, bőjtöltek, hogy a Jehova távolítsa el fejükről a csapást.

---

[1]) Ribadineira: Flores Sanct. III. 592.: »ob publicam, quam exercebat cum hebreis foenerationem, aliqua proposuit non infructuose.

[2]) Gonzalez: Vita di S. Giovanni 133.

[3]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 119.

Wiener-Neustadti tartózkodása alatt történt állítólag Isserlein rabbinak azon ajánlkozása, hogy kész Capistranói Jánost az égő máglyára követni, ha minden csel és csalás kizárásával előtte felmegy. A császár kezeskedett, hogy minden a jog és igazság szerint megy végre. »Minden lehetőség — mondja Brann — nyereség volt az istenfélő férfiúra és az ő hű hitsorsosaira. Ha az atyák Istene, akinek csodás segítségében sziklaszilárdan bízott, megmentené őt és megbűntetné a barát gonosz felfuvalkodását, akkor az egész világon az élő Istennek nevét áldanák. Ha pedig nem sikerül a próba, és mindketten a lángokban lelnék halálukat, akkor Israelnek maradéki azon pillanatban megszabadulnak a további veszedelemtől. A barát ezen esetben is az elővigyázatot tartotta a legjobb erénynek és tovább utazott.«[1])

Csodálatos, hogy Dr. Brann, aki máskor olyan híven megjelöli a forrást, ahonnan anyagát merítette, most mélységesen hallgat róla. Mintha szégyenlené elárulni, hogy ezt a dajkamesét csak zsidó forrásból merítette. Hogy Capistranói János nem volt gyáva és nem félt a haláltól, bizonyítja azon eset, mely Bernardino di Siena szenttéavatásakor játszódott le, amikor kérve kérte a pápát, hogy engedje meg, hogy őt és Bernardino holttestét a máglyára vigyék. A pápa sírva fakadt erre a hősi ajánlatra; nem engedte meg, de Bernardino di Sienát szenttéavatta.[2]) Hogy nem volt gyáva, megmutatta Nándorfejérvárnál, ahol a leghevesebb harcok közepette sem vonúlt biztos helyre.

De aztán, ha ez a dolog a császár tudtával történt, teljesen lehetetlen, hogy ezt a dolgot zsidóforráson kivül más is fel nem jegyezte volna. Azon időpontot sem tudja Brann meghatározni,

[1]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 120.: »Jede Möglichkeit war dabei ein Gewinn für den Gottesfürchtigen Mann und seine treue Glaubensschaar. Rettete ihn der Gott der Väter, auf dessen wunderthätige Hilfe er felsenfest vertraute, und strafte er zugleich den frevlen Uebermuth des Mönches, so war vor aller Welt der Name des lebendigen Gottes geheiligt. Und misslang die Probe und fanden beide in den Flammen ihren Tod, so war wenigstens im Augenblick der Rest Israels von weiterem Unheil befreit. Der Mönch hielt auch diesem Fall die Vorsicht für die bessere Tugend und setzte seine Reise fort.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 510. Cristoforo da Varese: c. VI.: Quadam vice, dum tot contradictiones et impedimenta conspiceret, zelo charitatis et fidei succensus, summo Pontifici dixit: Accipite corpus beati Bernardini, et ipsum una mecum in ignem projicite, et si comburimur, peccatis meis attribuite, si autem illaesi servamur, voluntatem divinam intelligite.« Ad quae verba Papa, et qui cum eo erant, nimium admirati, vix lacrymas continuerunt.«

mikor történt ez az esemény, vajjon 1451-ben, vagy 1455-ben? Az ilyen kitétel: »Úgy látszik, ezen időben történt ez az esemény«,[1]) nem a leghatásosabb és nem a legmeggyőzőbb bizonyítási eszköz. Wiener-Neustadtból 1451-ben azért távozott el, mert a pápai rendelet szerint a csehek ellen kellett mennie. Távozása nyilvánosan történt és sehol sem találom nyomát, hogy eltávozását a zsidó rabbi elől való menekülésnek tulajdonították volna. A nép tömegesen kísérte mindenütt útjában. Már pedig ha menekült volna, akkor a szégyen miatt is kerülte volna a néptömeget. Másodszor 1455-ben jelent meg Wiener-Neustadtban, hogy a magyarok megsegítésére összegyűlt egyházi és világi nagyokat lelkesítse a gyors segélyadásra. A gyűlés feloszlása után természetesen ő is eltávozott. Aki ismeri ezen gyűlés történetét, az tudja, hogy ezen időben még szóba sem jöhetett egy igénytelen zsidó rabbinak az ajánlkozása; az emberek mással voltak most elfoglalva.

Németország több országában is meglátszott Capistranói János erős fellépésének hatása. A bajor hercegek, Lajos és Albrecht, akik már régebben is zsidóellenesek voltak, most az ő prédikációinak hatása alatt még erősebb rendszabályokhoz nyúltak. Lajos herceg azt követelte Regensburg városától, hogy a zsidókat távolítsa el falai közül. A tanács vonakodott ezt megtenni, de a herceg makacssága és Capistranói János buzgalma végre is annyira megtörte a városi tanácsot, hogy a zsidók ellen fordult és különböző rendszabályokat létesített.[2])

Würzburgban Gottfried püspök és egyuttal Frankónia hercege 1445. április 22-én a zsidóknak szabadságlevelet adott, amelyben különféle kiváltságokban részesítette a würzburgi zsidókat. Nevezetesen: a rabbi nem fizet adót és házában ifjakat tarthat; a zsinagóga, a temető adómentes; a keresztényekkel pénzügyletet bonyolíthatnak le, még pedig kamatra. Az egész káptalan beleegyezése jeléül hozzáfűzte, hogy utódaikra is kötelezőnek ismerik el a szabadságlevelet.[3])

---

[1]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 120. Jegyzet: In diese Zeit scheint mir das Ereigniss zu gehören.«

[2]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 194.

[3]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 195—196. (Heffner: Die Juden in Franken. 61. és 66.)

Alig hangzott el Capistranói János csatakiáltása az uzsora ellen, a püspök káptalanával egyetemben megváltoztatta eddigi magatartását és 1453-ban »wegen der schweren Klagen der Unterthanen seines Stiftes gegen die Juden« a következő súlyos rendelkezést bocsátja ki: »A következő év január elsejéig összes fekvőségeiket el kell adniok és legkésőbb tizennégy nap alatt el kell távozniok, mivel — »ő egyetlen zsidót sem akar többé a püspökségében megtűrni.«[1])

Németország többi városaiban is, ahol csak megfordult, mindenütt a legnagyobb hévvel igyekezett a zsidóságot megtéríteni, vagy ha ez a zsidók nyakassága miatt lehetetlen volt, őket az országból elűzni vagy legalább is politikai és egyéb befolyásukat megtörni. A városi hatóságok készségesen támogatták működését és sok helyen arra kényszerítették a zsidókat, hogy az úgynevezett hittérítési prédikációkra jelenjenek meg. Így tett Nürnberg városa is, midőn 1454-ben elrendelte, hogy a zsidók tartoznak megjelenni Capistranói János prédikációin.[2])

5. §. Capistranói János működése Breslauban.

Capistranói János a legerősebben Breslauban támadta meg a zsidókat 1453-ban.

A dolgok könnyebb megértése végett egy kis kitérést kell tennünk. A középkor derekán már felhangzik a zsidók ellen az a vád, hogy vallási dolgaikhoz keresztény vért használnak. Századokon keresztül folyik már a harc ezen kérdés tisztázására: Van-e vérgyilkosság, vagy sincs? Egész könyvtárrá nőtt már ezen űgyre vonatkozólag a könyvek, röpiratok és egyéb nyomtatványok száma; de még eddig határozottan sem az ó-szövetségi szentírásból, sem a Talmudból, sem a Kabbala könyvekből nem tudták kimutatni azt a vallási törvényt, amely az összes zsidókat arra kötelezné, hogy keresztény vért használjanak. De azt határozottan és valódi tényképen megállapították, hogy történtek minden korban vérgyilkosságok; s hogy ezen vérgyilkosságok végrehajtói a legtöbb esetben a rabbik és a zsinagóga előljárói voltak. Ebből a tényből kifolyólag aztán azt következtették, hogy

[1]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 195.
[2]) Stobbe: Juden in Deutschland. 65.

a zsidóknál van egy tikos hagyomány, amely apáról fiúra száll és tanítja a vérgyilkosságot.[1])

Egyetlen tárgyilagos történetíró sem tagadja, hogy a középkor egyes századaiban a zsidók gyermekeket öltek meg, hogy a husvéti ünnepekre vérüket felhasználhassák. Ezeket tagadni ugyanis annyi volna, mint egyrészt hamisnak és elfogúltnak nyílvánítani mindazon körülményesen feljegyzett és bebizonyított eseteket, amelyeket hivatalos személyek törvényes módon megállapítottak és vérgyilkosságoknak minősítettek, másrészt lerombolni mindazon emlékeket, amelyeket egyes városok ezen gyalázatos gyilkosságok megörökítésére felállítottak. A Bollandisták nagy művében, az Acta Sanctorum egyes köteteiben a tudós szerzők számos esetet írnak le, amelyek tagadhatatlanúl vérgyilkosságok voltak. Van Ecke ezen gyilkosságok közül több esetet felemlít;[2]) úgyszintén Raderus is a »Bavaria Sancta« című munkájában felsorol néhányat;[3]) nemkülönben Hieronymus Blanca a »Hispania Illustrata« című művében[4]) és Ferraras[5]) is említenek egy-egy esetet.[5])

Ezen vérgyilkosság vádjához egy másik vád is járult: hogy elrabolják és megszentségtelenítik az Oltáriszentséget.

Ez a két vád végig kísért az egész középkoron át napjainkig. Minden korban találunk esetet, mikor fanatikus zsidók vagy vérgyilkosságot követtek el, vagy megszentségtelenítették az Oltáriszentséget. Hogy ilyen esetek alkalmával aztán nemcsak a bűnösök részesültek az őket megillető bűntetésben, hanem az ártatlanokra

---

[1]) Frank: Der Ritualmord. 183.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 502.: 1. Simon Trientben 1475. márc. 24. (Acta Sanct. Mart. III. 494.) — 2. Joanettus, Sigeburghoz közel a kölni egyházmegyében, bizonytalan évben, márc. 24. (Acta Sanct. Mart. III. 494.) — 3. Gulielmus, Norwicumban, Angliában, 1444. márc. 25. (Acta Sanct. Mart. III. 588.) — 4) Richardus, Párisban, 1179. márc. 25. (Acta Sanct. Mart. III. 591.) — 5. Albertus, Lengyelországban, 1598. április 20. (Acta Sanct. April. II. 835.) — 6. Több kis gyermek ugyanezen napon. (Acta Sanct. April. II. 838.) — 7. Ludovicus, Revenburgban, Svédországban, 1429. április 30. (Acta Sanct. April. III. 978.) — 8. András, Innsbruckban, 1462. júl. 12. (Acta Sanct. Jul. III. 462.) — 9. Hugo, Lincolnban, Angolországban, 1255. júl. 27. (Acta Sanct. Julii VI. 494.)

[3]) Acta Sanct. Oct X. 502.: 1. 1265-ben egy névtelen gyermek. (Tom. II. 331.) — 2. 1345-ben Henrik. (Tom. II. 351.) — 3. 1486-ban Regensburgban 6 gyermek. (Tom. III. 174.) — 4. 1540-ben Mihály. (Tom. III. 179.)

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 502.: Dominicus de Vale (Hisp. Illust. tom. III. 657.)

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 502.: Sepulveda-ban egy gyermek. (Hist. d'Espag. tom. VII. 228.)

is rásújtott a gyűlölettől izzó nép féktelen dűhe, azt könnyű elképzelni. A XI. századtól kezdve alig múlik egyetlen egy évtized zsidó-üldözés nélkül. S ha kutatjuk az okát, a fenntebb említett két vádnak egyikét, vagy mindkettőt megtaláljuk. Stobbe a »Juden in Deutschland« című munkájában részletesen leírja a zsidó-üldözéseket és felsorolja statisztikailag az egyes eseteket.[1])

A zsidók gyalázatos viselkedése folytán sok helyen azon meggyőződés vert gyökeret az emberek lelkében, hogy a zsidó nép romlott és uzsorát űz, következőleg nem méltó az emberi kíméletre.[2]) A baseli zsinat, hogy ezen felfogásnak élét vegye, 1434-ben elrendelte, hogy missziós prédikációkat kell tartani a zsidók megtérítésére. A baseli zsinaton bizonyára hatással voltak azok a véres üldözések, amelyek csak néhány évvel azelőtt dühöngtek a zsidóság ellen. 1420-ban Mainzban és Ausztriában

[1]) Stobbe: »Juden in Deutschland. 183. — 1012-ben Mainzban, 1066-ban Trierben; 1096. körül Trierben, Speierben, Wormsban, Mainzban, Kölnben, Regensburgban, Prágában; 1124-ben Prágában; 1146-ban a Rajna mentén; 1163-ban Lerbschützben; 1181-ben Wienben; 1194-ben a kölni egyházmegyében; 1196-ban Speierben, Poppard-ban, Wienben, Wormsban, Erfurtban; 1198-ban Nürnbergben; 1205-ben Halleban, 1212-ben Gothában, 1221-ben Erfurtban; 1225-ben Mecklenburgban (Pallas-Lexicon. XVI. 1216.); 1226-ban Breslauban; 1235-ben Wolfsheimben; 1236-ban Fuldában; 1241-ben Frankfurt a. M. (Pallas-Lexikon XVI. 1216.), 1243-ban Bielitzben (Pallas-Lexik. XVI. 1216), 1247-ben Valreasban (Frank: Ritualmord. 186.), 1250-ben Saragossában (Frank: Ritualmord. 188.), 1258-ban Hildesheim (Pallas-Lex. XVI. 1216.); 1260-ban Weissenburgban (Elsass); 1261-ben Magdeburgban, 1266-ban Erfurtban, 1267-ben Pfoszheim (Frank: Ritualmord. 188.); 1276-ban Looch-ban, 1283-ban Mainzban és Bacharachban (Pallas Lex. XVI. 1216.); 1285-ben Münchenben, 1287-ban Bernben és Siegburgban (Rheinprovinz) (Frank: Ritualmord. 196.); 1288-ban Oberweselben, Boppardban és Troyesben (Frank: Ritualmord. 196.); 1289-ben Nürnbergben; 1290-ben Nördlingben, 1292-ben Kolmarban; 1293-ban Kremsben, 1294-ben Bernben, 1301-ben Magdeburgban, 1302-ben Remkenben, 1303-ban Weissenseeben, 1305-ben Prágában és Wienben; 1317-ben Chinonban (Franciaország) (Frank: Ritualmord. 200.); 1329-ben Savoyenben (Frank: Ritualmord. 201.); 1332-ben Überlingenben (Frank: Ritualmord. 202.), 1336-ban és 1338-ban Elszászban és Svábországban, 1345-ben Münchenben (Frank: Ritualmord. 202.), 1348. és 1349-ben a fekete halál miatt igen sok helyen; 1384-ben Nördlingenben, Windsheimben és Weissenburgban; 1401-ben Diessenhofenben és Schaffhausenban; 1420-ban Mainzban; 1420—21-ben Ausztriában, 1424-ben Freiburgban és Zürichben, 1426-ban Kölnben, 1432-ben Szászországban, 1435-ben Speierben és Zűrichben, 1438-ban Mainzban, 1439-ben Augsburgban, 1450-ben Bajorországban, 1453-ban Würzburgban, 1453-ban Breslauban.

[2]) Stobbe: Juden in Deutschland. 192. 1420-ban a mainzi érsek űzi ki a zsidókat egy régi írás szerint: do de gude here bischop worden was, alsovort vordref he ute syme stichte alle de joden mit wyve und mit kinderen, he wolde lever des wynnes umberen, wen he steden wolde in syme stichte der joden sunde und bosheit, he nam all er gud und gaf eneme isliken wedder XXX. pennige in de dechtnisse der vorkopinge christi.«

a vérvád és a szentségek meggyalázása miatt, 1424-ben Freiberg in Breisgauban és Zürichben az uzsora miatt, 1426-ban Kölnben Isten és a Boldogságos Szűz meggyalázása miatt, 1432-ben Szászországban az előbbi okok miatt. Különösen heves volt az üldözés Ausztriában, ahol Albert herceg parancsára a gazdagokat börtönbe vetették és vagyonukat elkobozták. Még azokat is, akik a börtönben kényszerűségből kereszténnyekké lettek, a következő évben (1421) száműzte és kiadta rendeletét, hogy az összes zsidóságnak távoznia kell országából.[1]) 1450-ben Bajorországban tört ki az üldözés, ahol Lajos herceg a gazdagokat elfogatta és azután száműzte.[2]) Az ellenséges hangulat úgyszólván mindenütt megvolt a zsidók ellen, csupán egy kis szélre volt szükség, és a hamu alatt lévő tűzből a szikra kipattant. Breslauban is ez történt 1453-ban.

Érdekes megfigyelni, hogy a Capistranói János iránt ellenséges érzületű írók, minő okoknak tulajdonítják a breslaui zsidóüldözést.

Graetz, a zsidóktól sokat emlegetett történetíró, ezeket írja: »Sziléziában a vagyonos zsidóknak annyi készpénzük volt, mint sehol másutt; mivel itt fekvő birtokot nem szerezhettek és itt is pénzügyleteket bonyolítottak le. A legtöbb herceg tartozott nekik, és épígy több város is, amely a hercegek helyett a kezességet magára vállalta.[3]) Így néhány előkelő adós titokban azt a tervet szőhette, hogy a zsidók eltávolításával az adósságtól megszabadulnak. A fanatikus kapucinus barátnak[4]) a megérkezése a legjobb alkalmat szolgáltatta erre.

Nowak Péter breslaui püspök meghívására, aki papságával nem tudott dülőre jutni, jött Capistranói János az akkor még virágzó sziléziai fővárosba. A templom zárt ajtói mögött kellett a franciskánus prédikátornak előadni a papok bűnös, erkölcstelen

---

[1]) Stobbe: Juden in Deutschland. 192. — Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 132—133.

[2]) Stobbe: Juden in Deutschland. 192.

[3]) Cf. Brann: Geschichte der Juden in Schlesien. IV. 110—112. — Ludwig Oelsner: Schlesische Urkunden zur Geschichte der Juden in Mittelalter. (1864.) 33. — H. Markgraf: Geschichte Schlesiens etc. in der Zeitschrift für Geschichte und Alterthum Schlesiens. I. Heft. 2. (1872.) 346.

[4]) Graetz itt összetéveszti a tényeket. Tudnia kellene, hogy ebben az időben kapucinusok még nem voltak. Ép így később összetéveszti Bernardino di Sienát Bernardino da Feltre-vel.

és buja életét; egyetlen laikus fülnek sem volt szabad hallani az Isten szolgáinak elfajulásáról. A papság erkölcsi megjavulásánál azonban jobban szívén feküdt a husziták kiirtása, akik akkor is Sziléziában voltak, továbbá a zsidók kínzása, a kockajátékok és kártyák eltávolítása és egy új templomnak felépítése saját mesterének Bernardino da Feltre (?) tiszteletére és saját dicsőségére, ámbár ekkor Breslauban sok templom volt, mint az érdemes város-író, Eschenloer, megjegyzé. A Capistranói prédikálása folytán felízgatott breslauiak őrült fanatizmusa főképen a zsidók ellen fordult.«[1])

Miért hozza fel Graetz ezt a két ürügyet: a főurak adósságát és a Capistranói János állítólagos izgatását? Csupán azért, hogy elterelje a figyelmet a zsidóság hatalmi túltengésében mértéket nem ismerő vakmerőségéről és úgy állítsa be a breslaui zsidók szerepét, mintha a világnak legártatlanabb teremtései lettek volna, akik csak az aljas izgatásnak és még aljasabb indítóoknak, az adósság megtagadásáért indított küzdelemnek estek áldozatúl. Senki sem tagadja, hogy ezen korban a forgó tőke, vagyis a pénz a zsidók kezében volt, és az ország főurai hellyel-közzel nagy pénzzavarukban a zsidókhoz kényszerültek kölcsönért fordulni. Megtette ezt még Nowak breslaui püspök is.[2]) De az egyszerű ráfogás, hogy most az adósságot az űldözés által akarták megsemmisíteni. Erre Graetz egyetlen egy tanút sem tud felmutatni, mert ez csak az ő agyából indult ki. Ha oly nyomasztólag hatott reájuk a zsidók vagyoni uralma, hogy nem bírták már elviselni, akkor nem kellett volna Capistranói Jánosra várakozniok, hanem egyszerűen megvonták volna tőlük a privilegiumukat, miként ezt másutt is számtalanszor alkalmazták. De Graetznek ezt az ürügyet fel kellett találnia, hogy a vallási űldözést politikai űldözéssé tegye.

De lássunk egy más írót. Dr. Brann, a zsidóknak lelkes védője, az űldözést Capistranói János izgatásának és fanatizmusának tulajdonítja. Ő nála is szerepel az adósság, de más szempontból. Főtörekvése odairányúl, hogy Capistranói János szerepét a lehető legsötétebben rajzolja és úgy tűntesse fel, mint egy őrjöngő démont, aki titokban szította a tűzet a zsidók ellen.

[1]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 196.
[2]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 110. 2-ik jegyzet.

»Április végén — írja dr. Brann[1]) — észrevette nagyon jól az okos barát, hogy az elkeseredés a hitetlenek ellen már elég magasra fel van csigázva. A vetés érett az aratásra és a szenvedélyek kitörése elkerülhetetlen.«[2]) Ezen gyanusítást dr. Brann csupán abból a körülményből merítette, hogy Capistranói János Breslauban Johannes Glatz-hoz került szállásra, aki a zsidóknak nagyobb összeggel tartozott. »Ki van zárva, — mondja tovább dr. Brann — hogy Capistranói a vendéglátói ellen való oly gyakori perekről és azok anyagi szorultságaikról tudomást ne szerzett volna. Sőt bizonyára egész kötelességszerűleg gondja volt rá, mivel megbízatásához, mint főinquizitorhoz tartozott az illetékesség, hogy súlyos és rettenetes bűntetésekkel, amelyeket irgalmatlanúl megtartani és kíméletlenűl végrehajtani kell (sub poenis acribus et formidabilibus contra eos absque misericordia infligendis et ab iis irremissibiliter exigendis) nyomatékosan megparancsolja, hogy a kereszténnyekkel többé semmiféle uzsorát űzni nem szabad (ab ullo unquam tempore possint atque debeant usuras facere) és mindenben a legcsekélyebbekre vonatkozólag is az egyházi és világi törvény által meghatározott korlátok között kell magukat tartani, minden vonakodás nélkül. Ő kötelességét meg is tette; és anélkül, hogy egyenesen bele kellett volna nyúlnia, a dolgok maguktól fejlődtek a kívánt módon.«[3])

Dr. Brann nagyon vigyáz, hogy a külszínt megtartsa. Capistranói János szerepét inquizitori köpönyegével fedi be. Mivel V. Miklós pápa nem vonta vissza az 1447. június 23-án kiadott bulláját, amelyben Capistranói Jánost a zsidók ellen inquizitornak nevezte ki, itt is működhetett, mint inquizitor.

[1]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 124.
[2]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 124.
[3]) Brann: Geschichte der Juden. 123.: Es ist ausgeschlossen, dass Capistrano von den so häufigen Gerichtsverhandlungen gegen seine Gastgeber und von deren materiellen Bedrängnissen nicht sollte Kenntniss erhalten haben. Er hat sich vielmehr gewiss ganz officiell darum gekümmert, da zu seinem Auftrage als Grossinquisitor die Befugniss (potestas et auctoritas) gehörte, den Juden bei schweren und entsetzlichen Strafen, die erbarmungslos festzusetzen und unnachsichtlich einzutreiben seien (sub poenis acribus et formidabilibus contra eos absque misericordia infligendis et ab iis irremissibiliter exigendis), nachdrücklich anzubefehlen, dass sie keinerlei Zinsgeschäfte mit Christen mehr machen dürften (ab ullo unquam tempore possint atque debeant usuras facere).

Inquizitori működésének pedig egyik ága mindenütt az uzsora megszűntetése volt.

Sziléziában, mint fenntebb láttuk, a zsidók fekvőségeket nem birtokolhattak és mégis vagyonilag elsőrangúak voltak. Honnan szerezték ezt a vagyont? A kölcsönökből. Még pedig a legnagyobb uzsorára kiadott kölcsönökből. Vajjon a modern világ megveti-e azt, aki az állam és saját érdekeit szem előtt tartva, az uzsorásokat pörbe fogja? Nem. Sőt ellenkezőleg a törvény neki ad igazat és védi érdekeit. Capistranói Jánost pedig, aki ugyanezt teszi, mikor az uzsorásokat üldözi, az ellenséges írók megvetik és gyülöletes színben tűntetik fel. Mi ennek az oka? Egyedül az, hogy erős kézzel belenyult a darázsfészekbe. Mint inquizitor kötelességét teljesítette, mikor a kor felfogásának megfelelőleg az uzsorát kárhoztatta és üldözte.

Eugen Jacob 1911-ben bocsátotta közre Capistranói János azon beszédeit, amelyeket közvetlenül ezen üldözés megkezdése előtt tartott Breslauban. Kezdődik a beszéd 1453. február 14-én és tart április 14-ikéig.[1])

Ismételten átolvastam azon prédikációkat és egy betű izgatást sem találtam bennök a zsidóság ellen. Negyvenegy nap beszélt egyfolytában, s a beszéd lemásolói soha egy szót sem jegyeznek fel az izgatásról, és Dr. Brann mégis elég merészen és határozottsággal kivágja: »Die Saat war zur Ernte reif und ein Ausbruch der Leidenschaffen ganz unausbleiblich.«[2]) Ki gyújtotta lángra a lappangó tűzet? Capistranói János úgyan nem. Ezen negyven nap alatt ugyanis ő úgy igénybe volt véve egész nap testi és lelki ügyekkel, hogy nem volt ideje arra, hogy házigazdájával, Glatzzal, zilált anyagi ügyekről beszélgessen és ennek alapján a zsidóság ellen üldözést szőjjön. Március 29-én, nagycsütörtökön[3]) prédikált a nagybőjtben utoljára és április 14-ig nem találunk feljegyzést beszédeiről, amikor ismét mond beszédet,[4]) úgyszintén április 22-én, amikor a Szent Vincéről nevezett

[1]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Dritte Folge. I—204.
[2]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 124.
[3]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Dritte Folge. 173.
[4]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Dritte Folge. 183.

templom előtt való téren beszélt.[1]) Április 30-án távozik Breslauból; elkíséri a püspököt nyaralójába, Neissébe.[2])

Tehát csupán április havában lett volna ideje ízgatni. De egyetlen egy kortársa sem jegyzett fel erről semmit, következőleg Brann-nak megjegyzése teljesen nélkülözi az igazságot. Ép így alaptalan azon kijelentése is, hogy azért távozott április 30-án Breslauból, hogy az űldözés kitörésekor ne legyen jelen.[3])

Két hétig marad Neisse-ben, mert 1453-ban május 13-án már ismét prédikál Breslauban.[4]) Ezzel szemben Jacob és Brann visszatérését május 19-ikére, pünkösd előtti szombatra teszik, de tévesen.[5]) Jacob még azt teszi hozzá, hogy betegen jött meg és az Ujvárosban, az új kolostorban szállásolták el. Ezen utóbbi tudósítása igaz lehet, és nem ellenkezik semmit a május 13-ki szereplésével, mivel számtalanszor megtörtént vele, hogy betegen ment fel a szószékre.

Míg Capistranói János Neissében volt, azalatt Breslauban valóságos forradalom ütött ki a zsidóság ellen. Május 1-én,[6]) vagy május 2-án[7]) a zsidók egy részét elfogták és börtönbe vetették.

---

[1]) Jacob: Johannes von Cap. I. 91.

[2]) Jacob: Johannes von Cap. I. 91. — Brann: Geschichte der Juden. IV. 124.

[3]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 124.: »Seine Anwesenheit dabei war zunächst entbehrlich und vielleicht sogar wünschenwerts. Er folgte daher am 30. April einer Einladung des Bischofs in seine Residenz Neisse.«

[4]) Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Dritte Folge. 197.

[5]) Jacob: Johannes von Cap. I. 91. — Brann: Geschichte der Juden. IV. 126.: »Am 19. Mai, dem Tage vor Pfingsten war er zurückgekehrt.«

[6]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 125. Jegyzet: Ann. Wratisl. antiqui, Cod. dipl. Sil. III. 93 ff. und danach M. G. XIX. 526. ff. und Mon. Pol. Hist. III. 686.: »Anno domini 1453. in carnisprivio venit venerabilis pater Johannes Capistranus Wratislaviam. Eodem anno in die sanctorum Philippi et Jacobi capti sunt Judaei ob blasphemias factas Deo in sacramento eucharistiae et igne iudicati sunt.« Vgl. noch St. rev. Siles. X. 19.: »in die Sanctorum Philippi et Jacobi.« — Ezekkel ellenkezik a Mon. Pol. His. III. 785. és a Mon. Pol. Hist. IV. 1. közlött adat. A »Mon. Pol. Hist.« III. 785. lapon olvassuk: »Anno Domini millessimo quadringentesimo quinquagesimo tertio quadam necessitate cives Wratislavienses compulsi, ad Deum in suis angustiis preces fundere statuerunt, sollemnem processionem feria quinta, quae in quatuor temporibus post festum Sanctae Crucis habetur.« A keresztnek ezen ünnepe csak a keresztfelmagasztalás lehetne szept. 14-én; de ekkor már a zsidó-űldözés lezajlott. — A »Mon. Pol. Hist. IV. 1. pag.: »Accidit noviter Wratislaviae de anno incarnationis dominice, quo iam scribitur MCCCC quinquagesimo tercio, die Mercurii infra octavas corporis Christi. Urnapja ezen évben május 31-én volt, következőleg a kérdéses nap jún. 6-ka lenne. De ezen tudósítás szintén téves.

[7]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 125. Jegyzet: Rôsicz in Ss. rer. Siles. XII. 64.: »feria quarta post cantate die secunda mensis Junii (Druckfehler für Maji.«)

Brann[1]) és Jacob[2]) azt mondják, hogy ez alkalommal az összes zsidókat elfogták; de néhánynak sikerült elmenekülni a zűr-zavarban. Sokáig ezek sem örülhettek a szabadságnak, mert négy napi üldözés után elfogták őket és börtönbe vetették.[3]) Később ezek fáradságukért 30 forintot kaptak a zsidók lefoglalt vagyonából.[4])

Ezek a tudósítások nem fedik teljesen az igazságot. Vannak ugyanis adatok, amelyek szerint csak akkor történt az összes zsidók elfogatása, mikor a breslaui püspök sűrgetésére a király elrendelte: »Azután László Cseh- és Magyarország királya parancsára, akit a breslaui püspök, Novack Péter, bíztatott, az összes zsidókat letartóztatták, elfogták és 2 házban sok napon át elzárva tartották.«[5]) Ez pedig csak hetek mulva történhetett, mivel a király csak május 23-án válaszolt[6]) és a püspök június 2-án még olyasfélét ír, hogy semmiféle jelentést sem kapott azon bűntényekről, amelyek miatt a zsidóságot megakarják büntetni.[7])

Igazság tehát az, hogy május 1-én vagy másodikán csupán azon zsidókat tartóztatták le, akik az Oltáriszentség meggyalázásában résztvettek;[8]) a többieket csak később. Május 5-én a városi hatóság házkutatást tartott az elfogott zsidóknál. Az összeíró bizottság feje Soner János volt, a jegyző Kiczingk János, tanúk

---

[1]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 125: »Schon einen Tag oder zwei Tage später sassen sämmtliche Breslauer Juden in Gefängniss.«

[2]) Jacob: Johannes von Cap. I. 92.: »wurden am 2. Mai 1453. die Juden in der ganzen Stadt aufgegriffen und ins Gefängniss gesperrt.«

[3]) Oelsner: Schlesische Urkunden. 93.: sie wurden nach viertägiger Verfolgung wieder eingebracht.« Cf. Jacob: Johann von Cap. I. 92.

[4]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 127.

[5]) Mon. Pol. Hist. III. 787.: »Postea mandante rege Bohemiae et Hungarie, Ladislao, instigante ad hoc episcopo Wratislaviensi, Petro Novack, omnes fere Judaei in Wratislavia fuerunt detenti et capti atque in duabus domibus per multos dies reclusi.« Cf. Mon. Pol. Hist. IV. 4.: »Deinde alios Judeos blasphemie nescios captos cum uxoribus et pueris similiter carceri deputaverunt.«

[6]) Brann: Geschichte der Juden. IV. — 126. Apud Arch. f. Kund. öst. Gesch. Quell. XXXI. 133. máj. 22.

[7]) Brann: Geschichte der Juden. IV. Anhang. LXXV.: Wir horen gemeine geruchte, wie ir mitsamt vnsirs gnedigsten hern konig laslaws Reten willen hettet mit den Juden, die ir in gefengniss habet, zu begynnen, das wir nicht glewben, Sind ir vns vormals vnd itzund abir nichtis nicht dorvon geschrebin habit.«

[8]) Mon. Pol. Hist. IV. 4. »convocatis consulibus et preconibus comatis experiencia facti recepta, mox irruerunt contra illos in celarium et invenerunt, ut ancilla retulit, blasphematores *domini nostri, quos statim* detinuerunt,... carceri illos fortissimo deputaverunt.«

pedig egyebeken kívül két kereskedő: egy takács és egy pék.[1]) Az összeírás két napig tartott: május 5-én szombaton és május 7-én hétfőn.[2]) Ez a rövid ideig tartó összeírás is bizonyítja, hogy csak egyeseknél tartottak házkutatást és nem az összeseknél. Az összeírás arról is tanúságot tesz, hogy a szentséggyalázók mind egy utcában laktak a zsidó utcában, a mostani Ursulinerstrasse-ban.[3]) Egyik forrás a leltár kivonatát is megőrizte ezen felírással: Instrumentum inventarii rerum et bonorum in domibus Judeorum subscriptorum, videlicet Elia, Josowe, Jone, Abraham Czeldres, Smoel carnificis, Mosche Mertenynne filii Jone et Jacob.«[4])

Ezen nevek közül azonban alig egy-kettő fordúl elő azok között, akiket a források a szentség meggyalázóiúl tűntetnek fel.[5])

A lefoglalt jószágokat, amelyek között a legkülönfélébb dolgokat találjuk, mint gyermekfejkötőt, fejszorítót, nyakláncot, derékövet, kendőket, kikészített bőröket, szőrös bőröket, pléhkeztyűket, mozsarakat, késeket, könyveket, skatulyákat, halhálókat, ezüst és aranyozott kapcsokat, tollakat, sárga és hegyes zsidókalapokat,[6]) a várba vitték és gondosan elzárták.[7])

A városi tanács jelentést küldött László királynak az egész dologról. A király 1453. május 22-én felel a tanács levelére.[8]) Ezen levélből tudjuk meg a tanács jelentését is, amely szerint egy langenwieseni paraszt Oltáriszentséget lopott, azt eladta egy Meyer nevezetű zsidónak, aki azt Breslauba hozta, mire a zsidókat a tanács elfogatta, javaikat lefoglaltatta és a királyi várba szállít-

[1]) Jacob: Johannes von Cap. I. 92: »Der Schöffe hiess Johannes Soner; das Protokoll fährte Johann von Kiczingk, kaiserlicher Notar. Zeugen waren neben andern der Älteste der Kaufmannschaft, der Tuchmacher und der Bäcker.»

[2]) Oelsner: Schl. Urkunden. 93.: »Sonnabend den 5. und Montag den 7. Mai.« Cf. Jacob: Johann von Cap. I. 92. és Brann: Geschichte der Juden. IV. 125.

[3]) Jacob: Johannes von Cap. I. 92.

[4]) Oelsner: Schles. Urkunden 137. Cf. Jacob: Johann von Cap. I. 92.: »Nur eins dieser Aktenstücke is erhalten. Es weist die Namen auf: Elia, Josua, Jakob, Jona mit seiner Frau Esther, Abraham Czelders mit seiner Frau Thuntynna, die Fleischer Smoël und Mosche, Sohn der Mertenynna.«

[5]) Mon. Pol. Hist. III. 788.: inter istos Salomo Rabi, Abraham, Toneman, Isaac, Mayr, Fochset, Zadoch, Salemlechem, Glimchen et campanator synagogae... és Mon. Pol. Hist. III. 789.: Swemen, Israel, Kaule, Jacob, Mossze, Faber, Joseph, Aaron et Effraim atque campanator dictae synagogae.«

[6]) Jacob: Johannes von Cap. I. 92.

[7]) Oelsner: Schles. Urkunden I. 94.

[8]) Archiv für Kunde österreich. Gesch. XXXI. 132—133.

tatta; s végül utasítást kért, hogy mit tegyen az elfogott zsidókkal.[1]) Ezután a király kijelenti, hogy mélyen megrendült azon rettenetes dolog miatt, amely a legméltóságosabb Oltáriszentség ellen történt. Köszönetet mond mindnyájoknak azon kiváló buzgalmukért, amelyet Isten és földi úrak iránt, mint hű keresztények tanúsítottak. S tudtára adja nekik, hogy útnak indította Potenprunner Zsigmond és Reicholfen Osvald biztosokat,[2]) akiket teljes joggal és hatalommal látott el, hogy az elfogott zsidókkal és zsidónőkkel a városi tanács akarata és tetszése szerint járjanak el és hozzanak ítéletet. Elvárja tőlük, hogy hű és készséges biztosaiban megbíznak és azok ítéletét úgy fogadják, mintha ő maga ítélkeznék.

A királyi biztosok június első napjaiban megérkeztek Breslauba,[3]) ahol már Capistranói János várta őket. A király ugyanis, hogy elhárítsa magáról a felelősséget, Capistranói Jánost is felhatalmazza, hogy a zsidók ügyében teljes hatalommal járjon el. »A breslaui urak — mondja az egykorú tudósító[4]) — követeket küldöttek Ausztriába a legkeresztényibb császárhoz és László, Cseh- és Magyarország királyához, hogy adjanak utasítást, mit tegyenek ilyen vallásgúnyoló, gonosz zsidókkal, mivel az ő akaratuk nélkül a fenntebb említett dologban semmit sem akarnak tenni, mert mint hű alattvalók megadják úruknak a tiszteletet. A császár és László király úr az ő hűségük láttára visszaküldötték a követeket a következő paranccsal: Az az érdemekben dús és Isten kegyelmében teljes férfiú, Capistranói János, Szent Ferenc szigorított rendjének tagja, akit a mindenható Isten különös kegyelemből ezen részekre küldött, fogja ezen ügyet megítélni, mivel

[1]) László király levele 1453. máj. 22: »Als Ir, die Ratmann, uns jecz habet geschriben von der erschriklichen geschichten wegen, die an dem Allerheiligsten und Hochwürdigem Sacramentt des leichnams unsers lieben herrn Jhesu Cristi, durch einen gepawon von Langenwezen am nagsten zu der Oelsse, sein geschehen, und wie dasselb heilig Sacrament darnach zu hannden ains Juden, genant Meyer, daselbs ze Bresslaw sey komen, dadurch Ir auch die Juden gevangen und ir gut verschriben und in unsern kuniglichen hof habet lassen legen und versliessen, und begeret darauf, von uns verrer underweissung ew getan werden, wan Ir darinn ewern vleis, so Ir pesst kunnet und mugt, tun wellet etc.« (Cf. Arch. für Kunde öst. Gesch. XXXI. 132.)

[2]) Arch. für Kunde öst. Gesch. XXXI. 133. — Jacob: Johannes von Cap. I. 93. — Oelsner: Schles. Urkunden. 94. — Brann: Geschichte der Juden. IV. 126: »Sigmund Potenprunner und Osvald Reich zu ihnen schicke.«

[3]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 126.

[4]) Mon. Pol. Hist. IV. 4—5.

tisztéhez tartozik ilyeneket tenni, melynélfogva a legnagyobbakra is képes; úgy áll ugyanis a dolog, hogy Isten kegyelméből az ő ítélete az egyházéval van összekötve; bármit állapít meg ugyanis az igazságos ítélet azokban, közülünk mindegyikünk Isten segítségével bele fog nyugodni.«

Bár a Capistranói Jánoshoz intézett hivatalos felhatalmazás nem maradt fenn számunkra, azért még sincs okunk ezt a megbízatást kétségbevonnunk. És csak az első pillantásra tűnik fel ez a felhatalmazás úgy, mintha az előbbi felhatalmazással ellentétben állana.

A középkorban ugyanis az a felfogás uralkodott, hogy a római császárnak kötelessége az egyházat működésében támogatni és megakadályozni mindazt, ami az egyház érdeke ellen van. Ezért az állam ellen elkövetett bűnténynek minősítettek mindenféle eretnekséget vagy szentségtörést, ezen elvet tartván szem előtt: »quod in religionem divinam committitur, in omnium fertur iniuriam.«[1]) A vallás ellen való vétségekben tehát a megbántás az Istent éri, a legmagasabb tekintélyt, s ennek következtében a régi jogi érzék semmit sem tartott természetesebbnek, minthogy az Isten megsértője legalább is ugyanolyan megtorlásban részesüljön, mint amely a földi tekintélyek megsértőit sújtotta, »cum longe gravius sit aeternam quam temporalem laedere maiestatem.« A bűntetés nagysága különböző volt aszerint, aminő nagy volt a vétség. A legtöbb esetben a következő volt: a polgári jogok elvesztése, a birtokoknak elkobzása, száműzetés, bebörtönzés, halálbüntetésül a máglya szolgált.

A jelen esetben úgy látszik, hogy a király vegyes-bizottságot akart összeállítani az igazság teljes kikutatására. Ezért nevezi ki Capistranói Jánost a törvényszék elnökévé, de azért a kiküldött biztosok hatalmát sem korlátozta.

A breslaui püspök is figyelemmel kísérte a történteket és azért 1453. június 2-án levelet ír a városi tanácsnak, amelyben szemrehányást tesz neki, hogy hivatalosan nem értesítette és csupán a kósza hirekből kell megtudnia, mit terveznek a zsidók ellen.

»Hallottuk, — úgymond — az általános híreket, hogy ti valamennyien, a mi kegyes Úrunknak, László királynak tanácsosai,

[1]) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. VI. 769.

abban a szándékban vagytok, hogy a zsidókkal, akik börtöneitekben vannak, oly módon akartok elbánni, amit nem akarunk elhinni, mivel ti sem előbb, sem most erről jelentést nem tettetek. Nem is tartottuk tanácsosnak, hogy azokat, akik nem részesek ezen bűntényben, mindjárt bűntetni akarjátok. Azt is halljuk, hogy egy részük az ilyen panaszlott dolgokban egészen ártatlan, stb. Azért a mi véleményünk az, hogy az elfogott zsidókkal fölötte ne siessetek, hanem alaposan indítsatok vizsgálatot, hogy ők mindnyájan, vagy csak egy részük bűnös-e . . . És ha a legméltóságos és tiszteletre legméltóbb Oltáriszentség ügyeiben az egyházi ítélőszék elé tartoznak, úgy kell a vizsgálatot megtartani, hogy a hatalmas Isten, László király és mindenki előtt megállhassa helyét. Mi is, miként lelkiatyához illik, örömest akarunk ebben a dologban tanácsot adni és segíteni.«[1])

A városi tanács siet a felvilágosítással. A püspök erre Capistranói Jánosra bízza az ügy megvizsgálását. 1453. június 14-én kelt levelében ugyanis a püspök bocsánatot kér, hogy ilyen sokáig halasztotta a hozzá küldött ügyek elintézését, de az ügyek a zavargások miatt olyan zavarosak és bonyolúltak, hogy jegyzők a homályos és különböző ügyek feldolgozásában alig tudtak eligazodni. De végre készen van, s lepecsételve visszaküldi azon megjegyzéssel, hogy tetszése szerint változtat rajtuk. Ezen előzmények után így folytatja a püspök: »Egyébként őszinte jóakarattal óhajtjuk, hogy tisztelendő Atyaságod maga mellé véve a breslaui székesegyház káptalanjának tisztelendő úrait, Krisztusban őszintén kedvelt testvéreinket, vizsgálja meg a legméltóságosabb és imádandó Szentségnek, a mi Úrunk Jézus Krisztus testének ügyét, és üdvös eszközökkel igyekezzék útját állni, hogy annak határozatlan késedelmezéseiből valami ellenkező dolgot ne magyarázzanak ki, vagy botrány ne származzék belőle.«[2])

A király és püspök tehát egyértelműleg Capistranói Jánost bízzák meg az ügy megvizsgálásával és elintézésével. Eugen Jacob úgy tűnteti fel a dolgot, mintha Capistranói János erőszakkal vitte volna keresztül a megbízatását. »Félt tehát nyilván

[1]) Brann: Geschichte der Juden. IV. Anhang. V. pag. LXXV.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 165. — Hermann: Cap. triumph. 435.

attól, — mondja Eugen Jacob[1]) — hogy a tanács enyhén fog eljárni, vagy hogy László nehézségeket támaszt kívánságának teljesítése elé: hogy a zsidókat igazán példásan meg kell büntetni. Ezért akarta ő a püspökkel egyértelműleg a bírói hatalmat magára ruházni.« Eugen Jacobnak ezen megjegyzése teljesen tarthatatlan. Ha a püspökre tudott is kényszert gyakorolni, miként tette ezt a királlyal?

6. §. Capistranói János megvizsgálja a breslaui esetet.

Capistranói János a meghatalmazást kézhez vevén, azonnal hozzálátott az ügy megvizsgálásához.

Sajnos, jegyzőkönyvek és feljegyzések hiányában nem követhetjük nyomról-nyomra működését. De annyit fel kell tennünk róla, hogy mindenre kiterjedt a figyelme és iparkodott a bonyolult ügyet kibogozni. Nehezítette az ügyet azon körülmény is, hogy egész Sziléziában zsidóellenes mozgalmak keletkeztek. Mint futótűz járta be ugyanis az egész országot az a hír, hogy a breslaui zsidók nemcsak meggyalázták a szent ostyákat, hanem szét is küldötték a hitsorsosoknak ugyanezen célból. Június 17-én és a következő napokban Schweidnitzben, Jauerben, Striegauban, Löwenbergben, Reichenbachban és Liegnitzben elfogták a zsidókat és börtönbe vetették.[2])

Egyes helyeken aztán, mint Schweidnitzben is, a legnagyobb szigorúsággal bűntették meg az elfogott zsidókat. Ezen helyen ugyanis 10 zsidót és 7 zsidóasszonyt máglyán elégettek.[3]) A legnagyobb részt azonban Breslauba szállították.[4]) Itt már 318 zsidó ült a fogságban.[5]) 1453. június 26-án László király újra levelet

[1]) Jacob: Johann von Cap. I. 96.: »Er hatte also offenbar gefürchtet, dass der Rat zu milde vorgehen könne, oder dass Ladislaus ihm Schwierigkeiten bereiten würde in der Erfüllung seines Wunsches, die Juden ganz exemplarisch zu bestrafen. Deshalb will er ein Einvernehmen mit dem Bischof das Richteramt an sich zichen.«

[2]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 129. — Cf. Jacob: Johann von Cap. I. 94.

[3]) Jacob: Johannes von Cap. I. 94.

[4]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 129. — Jacob: Johannes von Cap. I. 94.

[5]) Archiv für Kunde öst. Gesch. XXXI. 134.: »In auch Rat hilff und beistand tůt, damit dieselben Juden umb solh ůbel an iren leiben gestraft werden. So haben wir den gemelten unsern Sandpoten gwalt und macht geben und bepholhen, darumb ze quittirn und versorgnůs zugeben wo das notdůrft sey.«

ír a breslaui tanácshoz és az ország összes lakosságához, amelyben arról értesíti őket, hogy három meghatalmazott követjének, nevezetesen: Potenprunner Zsigmondnak, Vorschouer Zsigmondnak az egyházi jog licentiatusának és egyúttal saját titkárának és Reicholfen Osvaldnak teljes jogot és hatalmat adott, hogy az ostya meggyalázásával vádolt zsidókat az egész országban összefogdoshatják és javaikat lefoglalhatják, bárminemű vagyon legyen is az (alles ir gut, bereitschaft, gelt, geltschuld, Erbguter, Phanntschaft, geltbrief, wie das alles genant ist, nichts ausgenomen); s a legnagyobb komolysággal figyelmezteti őket, hogy mindenben segítségére legyenek a meghatalmazottaknak, hogy a zsidók megérdemlett bűntetésben részesüljenek.

A megbízottak vadászatot tartottak a zsidókra, s így csakhamar együtt voltak a vádlottak mind. Megkezdődött tehát a tárgyalás. Mi volt tehát tulajdonképen a vád?

A fennmaradt tudósítások majd egész szárazan, majd részletesebben adják elő a történteket; a részletekben eltérnek és csak a főbb eseményekben egyeznek meg. Ezért nagyon nehéz teljes képet alkotni az egész dologról.

Két tudósítás[1]) szerint a kíváncsiság vitte rá a zsidókat a szent ostyák megszerzésére. Állítólag alkalmúl szolgált nekik az a körmenet, amelyet a breslauiak Isten kiengesztelésére tartottak. »Látván a dolgot — (azaz a vallásos népet, miként borul le az Oltáriszentség előtt) — a gonosz zsidók, kik történetesen házacskáikban és a zsinagógában rejtőzködtek, kezdték maguk között a keresztényeket ócsárolni és gúnyolni, mondván: Ime ide jutott a keresztények együgyűsége, hogy ugyanazt az ostyát, amelyet a keresztények saját kezükkel csináltak, a tűzlángjánál megsütöttek, s légnemű alakba öntöttek, az ég, föld és a tenger úrának tekintik. S azért egymás között tanácsot tartva, elhatározták, hogy nem kímélik a pénzt, csakhogy ezen dolognak valódiságát megtudják.«[2]) Egy másik tudósítás már határozottabban értesít: »A zsinagóga elnöke összehívta az összes írástudókat és farizeusokat, akik a zsidó előkelőkkel egyetemben tanácsot tartottak,

[1]) Mon. Pol. Hist. III. 786—789.: »De expulsione Judeorum« (Cf. Brann: Geschichte der Juden. IV. Anhang V. LXXI—LXXV.) és Mon. Pol. Hist. IV. 1—5. »De persecutione Judeorum Vratislaviensium.«

[2]) Mon. Pol. Hist. III. 776.

és végül határozatot hoztak ezen értelemben: »Meg akarjuk tudni és tapasztalni, vajjon abban a hófehér és kerekalakú buzakenyérben jelen van-e a mi Messiásunknak mondott Jézus Krisztus lényegének minden hozzátartozásával; azért tehát keressünk valamiképen módot, de minél óvatosabban, hogy azt a szentséget tőlük megszerezhessük.«[1])

Ezen tudósítások a terv végrehajtását sem egyformán adják elő. Az első forrás szerint a tanácskozás után néhány napra a zsidók víg lakomát tartottak, mint szombati napokon szokták; a bor bátorságot adott nekik, mire elhívták a hozzájok legközelebb eső templomnak (Szent Mátyás egyház) őrét, aki 30 aranyért hajlandónak mutatkozott arra, hogy szent ostyát szerez. Megbeszélvén a feleségével a dolgot, kezét adta, hogy megszerzi. A zsinagógából tehát egy Mayr nevezetű embert küldöttek vele a templomba. Az őr felnyítja a tabernakulumot és 10 ostyát át ad Mayrnak, aki örvendezve viszi a zsinagógába, és örömmel kiáltja: »Itt vannak a keresztények istenei, hadd lássuk, mi rejtőzik bennök.«[2])

A másik tudósítás pedig eképen adja elő az eseményt: »A határozat után elhívtak a zsidók egy városi szolgát, akinek 100 forintot igértek, ha szerez nekik egy szentelt ostyát. A szolgát elkábította a sok pénz és megigérte, hogy szerez nekik. A zsidók 12 forintot adnak neki előlegűl. A szolga Oels (Olesznyeza) városba megy, ahol egyik korcsmában találkozik egy juhásszal, aki régi ismerőse volt. Ezt hizelgésekkel ráveszi, hogy egy-két forintért szerezzen neki szentelt ostyát. A juhász ráállt és elment egy közeli faluba, ahol tudomása szerint a plébános minden felügyelet és zár nélkül szokta tartani a szent ostyákat. A templom közelében találkozik a pap szolgájával, egy falusi paraszttal, aki egy forintért késznek nyilatkozott arra, hogy a ciboriumból vesz ki egy ostyát. Néhány pohár sör elfogyasztása után elmennek a templomba, ahol a paraszt felnyítja a tabernakulumot, kivesz a ciboriumból egy ostyát, amelyet a juhász egy kendőbe rejt el. A paraszt megkapta a forintot, a juhász meg Oelsbe sietett, ahol türelmetlenül várta a városi szolga. Átadja az ostyát, amelynek

[1]) Mon. Pol. Hist. IV. 1.
[2]) Mon. Pol. Hist. III. — 786—787.

fejében még kap 3 forintot. A városi szolga visszajön Breslauba, átadja a zsidóknak a szentelt ostyát, akik kifizetik a hátralékot is, vagyis 80 forintot.«[1])

Ez utóbbi tudósítás jár legközelebb az igazsághoz. Ezt említi a királynak május 22-én a városi tanácshoz intézett leirata is, amely megmondja azon falu nevét is, ahonnan a paraszt az ostyát lopta.[2]) A község neve Langenwise, két mérföldnyire fekszik Oelstől.[3])

A szent ostya meggyalázását a tudósítások némi módosításokkal ugyan, de lényegében egyformán adják elő. A szent ostyát egy asztalra helyezték, gúnyos dalok között leköpdösték, megvesszőzték és késekkel átszurkálták.[4])

Mindegyik forrás felemlíti azt a csodát, hogy a szent ostya vérzett. »És mikor ezen verés és összetörés következtében az ostyák véresek lettek, annyira megijedtek, hogy némelyek ennek következtében látásukat elvesztették, mások pedig a félelem miatt nagy lármát csaptak.«[5]) A másik tudósítás ezt kiegészíti eképen: »És azt a szent ostyát átszurdalják úgy, hogy Krisztus dicsőséges vére nyíltan kiszökelt és az asztal fehér abroszát veresre festette, a gonosz zsidók kárhozatára.«[6])

A gyalázatos tett feljelentését az egyes tudósítások különbözőképen írják le. Az egyik tudósítás szerint[7]) a csoda láttára, hogy a szent ostya vérzik, akkora lármát csaptak, hogy az éjjeli őrök is figyelmessé lettek. Odamentek az ablakhoz és annak hasadékán keresztül látták a történteket. Rögtön jelentést tesznek a városi hatóságnak, amely összegyűjtvén a papságot, megszám-

[1]) Mon. Pol. Hist. IV. 3—4.

[2]) Archiv. für Kunde öst. Gesch. XXXI. 132.: »durch ainen gepawrn von Langenwezen am nagsten zu der Oelsse, sein geschehen.«

[3]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 126.

[4]) Mon. Pol. Hist. III. 787.: Et exceptis ex pixide duabus hostiis posuerunt super mensam atque blasphemantes et cantica quaedam vituperiosa canentes easdem conspuerunt et virgis ceciderunt cultrisque perforaverunt.« — Mon. Pol. Hist. IV. 4.: »Judei vero hostiam accipientes sanctum illuserunt illi, cultellis illam forantes dicentes, si hic erit corpus Christi verum, ut Christiani dicunt, extunc sanguis Christi exiliet statim.«

[5]) Mon. Pol. Hist. III. 787.: »Cumque ex tali percussione et confractione hostiae cruentassent, adeo sunt perterriti, quod aliqui ex eis visum amiserunt, alii pro terrore clamores magnos emiserunt.«

[6]) Mon. Pol. Hist IV. 4.: »Et sic ipsis illam sacrosanctam forantibus hostiam sic, quod sanguis Christi gloriosus exiliebat patenter ac gausape tabulae album rubrabat in condemnacionem Judeorum perversorum «

[7]) Mon. Pol. Hist. III. 787.

lálhatatlan nép kíséretében azon házba megy, és saját szemeikkel látják, hogy a szent ostya vérben úszik. Térdre borúlva imádják; majd azután az asztalt mindenestűl ünnepélyesen a templomba viszik, ahol mély tisztelettel összegyűjtik a testnek részecskéjét és a vércseppeket egy edénykébe. Az asztalt pedig megőrzésre az előcsarnokban helyezték el. — A másik tudósítás lényegesen eltér ettől. Szerinte[1]) azon zsidónak, akinek házában ez az esemény történt, volt egy keresztény szolgálója, aki véletlenűl benyított azon szobába; s mikor meglátja ezt a gaztettet, elszalad a város fejéhez és elmondja neki a látottakat. A polgármester megparancsolja neki, hogy csak menjen vissza és maradjon ott veszteg abban a házban. A városi hatóság csakhamar fegyveres rendőrökkel megszállja a házat; betörnek a kamrába és mindent úgy találnak, miként a szolgáló mondotta. A gyalázatos zsidókat letartóztatták, a szent ostyát pedig nagy ünnepélyességgel a Szent Erzsébet templomba vitték. Utána más zsidókat is, akik a gyalázatosságról semmit sem tudtak, feleségükkel és gyermekeikkel hasonlóan börtönbe vetettek.

Az újabb írók, mint Graetz,[2]) Jacob[3]) és Dr. Brann[4]) csupán a szent ostya meggyalázásának tulajdonítják a zsidóűldözést, holott az első életrajzírók még egy másik vádnak is, a vérvádnak. Lássuk tehát ezt is!

Cristoforo da Varese, aki a vizsgálaton jelen volt és így szemtanú, annyit jegyzett fel ezen eseményről, hogy a zsidók megöltek egy gyermeket. A gonosztettnél jelen volt egy zsidóasszony is, aki később kereszténnyé lett. Ez feljelentette Capistranói Jánosnak ezt a gonosztettet. Capistranói János a városi hatósághoz küldötte; a birák kivallatták; s a dolog napfényre került.[5]) A másik szemtanú, Nicolao da Fara már részletesebben adja elő az eseményt:[6]) »Egy paraszt, aki Breslautól nem messze lakott, 9 szentelt ostyát lopott a szentségtartóból és azokat a breslaui zsidóknak pénzért eladta. Ezeket, ruhába takarva, öreg zsidók vesszővel verték: »Itt a keresztények Istene« szavak mondása

[1]) Mon. Pol. Hist. IV. 4.
[2]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 196—197.
[3]) Jacob: Johannes von Cap. I. 91.
[4]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 126.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 499. Cristoforo da Varese: c. III.
[6]) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. III.

közben. Az ostya elkezdett vérezni úgy, hogy az egész kendőt átitatta. Mikor ez a bűntény napvilágra jött, a zsidók összes családjait elfogták és fogságba vitték; ahol Capistranói János vallatására beismerték az előbbi csodát. Ekkor jött Capistranói Jánoshoz egy keresztény nő, aki azelőtt zsidó volt, és elmondotta, hogy látta egy alkalommal, hogy a zsidók máglyát raktak és abba egy szentelt ostyát dobtak. De az három izben is sértetlenül kiugrott a tűzből, amit látván egy öreg asszony, térdre borúlva imádta: »Hiszem Úram, hogy te vagy az én Istenem, Üdvözítőm és a Messiás, akit várunk; téged teljes lelkemből imádlak, téged teljes szívemből tisztellek és Krisztus Jézust úramnak elismerem.« A zsidók erre annyira dűhbe gurultak, hogy botjukkal agyonverték és a ház egyik szögletében eltemették. S hozzáadta azt is, hogy látta, hogy a zsidók egy keresztény gyermeket elloptak, akit egy nagy hordóban, amely szegekkel ki volt rakva, ide-oda forgattak, mig lelkét ki nem adta; vérét a zsidók az áldozatokhoz felajánlották és a szomszéd zsinagógákhoz is elküldték. A gyermek holttestét a ház egyik részében megtalálták, amint az asszony megmondotta. Én magam is láttam a saját szemeimmel a szent öreg kezeiben.«[1]) A régebbi életrajzírók, akik leírásuk anyagát ezen feljegyzésekből merítették, egyértelműleg ezen két okból magyarázzák a breslaui zsidó-üldözést. Így Wadding és utána Hermann annyira történeti ténynek tartották, hogy már a kis fiút vértanúnak tették meg, akinek csontjait Capistranói János, mint szent ereklyét osztogatta volna szét.[2])

Nincs semmi okunk abban kételkedni, hogy Nicolao da Fara valóban látott Capistranói János kezében egy gyermekcsontvázat. De csupán egy asszonynak a tanúsága, akit talán a bosszú és gyűlölet is sarkalhatott volt hitsorsosai iránt, még nem elég bizonyíték arra, hogy minden fenntartás nélkül elhigyjük, hogy azon kisdedet rituális célokból ölték meg. Nicolao da Fara jóhiszeműleg tévedett, mikor az asszony beszédének hitelt adott. Ha minden kétséget kizárólag bizonyos lett volna az a vérvád, abban az időben nem kellett volna elhallgatnia, sőt ellenkezőleg napvilágra hoznia, mert ez lett volna a legerősebb űtőkártya a zsidók szigorú megbűntetésére és az országból való kiűzésre.

[1]) Cf. Oelsner: Schlesische Urkund. 94—95.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 142. — Hermann: Cap. triumph. 434.

De épen az ellenkezőt látjuk: a vérvádat elejtették. Az egykorú tudósítások,[1]) jegyzőkönyvek,[2]) Rosicz Zsigmond kanonok[3]) és a Striegeauer Stadtbuch,[4]) nemkülönben a királyi leirat[5]) egy betűt sem írnak a vérvádról, hanem csupán a szent ostya meggyalázását említik. Egyetlen egy váddal vádolják tehát a zsidókat: a szent ostya meggyalázásával.

Miként láttuk, a tárgyalásra már mindent elkészítettek. Az egész ügyet mind a király, mind a püspök Capistranói Jánosra bízták, aki hamarosan hozzá is látott a kihallgatásokhoz. Június 22-én estefelé volt az első tárgyalás.[6]) A vádlott Jakab, Salamon fia volt, aki vallomását zsidó nyelven egy cédulára írta fel, amelyet két kikeresztelt zsidó, János orvos és Ferenc (Glogauból) lefordítottak. A vallomás így hangzik: »Én Jakab egy Boge(?) nevű kereszténnyel beszéltem, hogy hozza el nekem a keresztények Istenét; az öreg zsidók tanácsára és kívánságára pénzt akartam érte adni. És az a keresztény házamból hirtelen eltávozott és elment Mayr zsidó házába, s rövid idő mulva maga Mayr elhozta ezt egy skatulyában Kaulo nevű szolgájával. És én ezt elvittem Ábrahámhoz (Oppelből); aztán ez az Ábrahám 10 zsidó társaságában elment a zsinagógába, magával vivén a mondott skatulyát is, amelyben 10 fehér, majdnem átlátszó, kerek alak volt, kisebb mint egy nagy garas. A zsinagóga közepén egy asztalra letették, amelyet selyem abrosszal lefödtek; s azután azon átlátszó alakokból kettőt elővettek, amelyeket Novack Péter megátkozása közben megkorbácsoltak, és ezen ütések következtében annyira összezúzták, hogy azok az alakok ezen ütések miatt vérezni kezdtek. Mikor a zsidók ezt látták, annyira megrémültek, hogy némelyeknek szemei kifolytak. Ezután elhatározták, hogy két darabot közülük elküldenek Israel Kaule által Jakab

[1]) Mon. Pol. Hist. IV. 1—5.: De persecutione Judeorum Vratislaviensium.
[2]) Mon. Pol. Hist. III. 786—789. és Brann: Geschichte der Juden. Anhang V. LXXI—LXXV.
[3]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 125. (Ss. rerum Siles. XII. 64.)
[4]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 125. (Z. VI. S. 378.)
[5]) 1453. júl. 24. kelt levele László királynak. Stadtarchiv. Breslau. Correspondenzen.
[6]) Mon. Pol. Hist. III. 787.: »Sub anno domini 1453... Veneris vero die XXII. mensis Junii, hora vesperarum vel quasi, in palacio ante aulam dominorum consulum et camerariorum, prope turrim pretorii Wratislaviae etc.«

Mosszenak a sweidnitzi zsidók részére és két darabot Lathmo és Salomo zsidóknak Oelsbe.[1])

Nemkülönben Izsák Jakabnak is 4 darabot adtak. S mikor azután én Schweidnitzbe jöttem, kérdeztem Israelt, hogy van-e »tallum«-juk,[2]) ami felfeszített Krisztust jelent. Azt válaszolta, hogy igen; s hozzátette: én el akarom küldeni más városokba is, hogy ott is gúnyt űzzenek vele. Kilenc vagy tiz zsidó volt jelen a zsinagógában, mikor az említett ostyákat hozták; ezek voltak: Salomo rabbi, Abraham, Tonemann, Isaac Mayr, Fochset, Zadoch, Salemlechen, Glimchen[3]) és az egyházfi. Midőn az itt leírt zsidók a fenntemlített skatulyával a zsinagógába jöttek, akkor örvendezve és táncolva énekelték ezt a verset: »Elkárhozik az, aki az isteneknek és nem az egy Istennek mutat be áldozatot.«[4])

Ezen tárgyalásnál jelen volt a királynak meghatalmazottja Storch Jakab (Wienből),[5]) Haunolt Bálint városi tanácsos,[6]) nemkülönben János és Ferenc (Gross-Glogauból), kikeresztelkedett zsidók. A bírót, a jegyzőket, akikhez kétségtelenül Capistranói János is tartozott, fölöslegesnek tartotta itt külön is feljegyezni a krónikás. Nem érdektelen, hogy a király három felhatalmazottja közül egyik sincs jelen, hanem egy negyedik szerepel. Ebből is látszik, hogy Capistranói János volt az egész vizsgálatnak a lelke, az ő kezében szaladt össze ezen bonyolódott és kényes űgynek minden szála.

Július 9-én estefelé újabb kihallgatás van. Jelen van ezen Capistranói János, továbbá Lobin Miklós, a püspöki helyettes és a meghívott jegyzők. A vádlott Sweman nevű zsidó Schweidnitzből, aki »nyíltan, önként, minden kínzás nélkül«[7]) ezeket vallotta:

---

[1]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 132.

[2]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 132. 2-dik jegyzet: Richtig: tûlûlj. Das hebräische Wort ist nichts meiter als die richtige Uebersetzung von crucifixus.

[3]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 132: »Slimchen.«

[4]) Mon. Pol. Hist. III. 787—788. — Brann: Geschichte der Juden. IV. Anhang. LXXIII—LXXIV.

[5]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 132. 5-dik jegyzet: »Jacob Storch, eyn burger von Wyene, eyn wol erhalden mann« (im Striegauer Stadtbuch: in Z. VI. 378.)

[6]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 132.: Er was ein glühender Verehrer Capistranos (Cod. dipl. Sil. XII. 31. és 102.)

[7]) Mon. Pol. Hist. III. 788.: »publice et voluntarie recognovit, absque omni tormento.«

»Jakab, Salamon fia, Breslauban maradván, Mossze Jakab zsidó által, ki most N.[1]) várban börtönben ül, Kaule Israel zsidónak Schweidnitzbe négy darab egy forintnyi nagyságú ostyát vitt vászonkába göngyölve. Ugyanazon Israel az említett Jakabtól azokat elfogadta, házába magával vitte Taler[2]) zsidó jelenlétében, s azokat az asztalra helyezte egy óntányérba. Azután a vászonkát, amelyben az ostyák be voltak göngyölve, és magukat az ostyákat megszemlélték, s végül azokat a mondott tányérban és vászonkában a zsinagógába vitték, ahol tíz, törvényben járatos zsidó gyűlt össze, kiknek nevei: Sweman, Israel, Kaule, Jakob, Mossze, Faber,[3]) Joseph, Aaron, Effraim és a mondott zsinagóga szolgája, és azután a mondott tányéron és vászonban azokat az asztalra helyezték, a zsidók maguk előbb vesszővel megkorbácsolták, azután a zsinagógából elmentek egy másik zsidóhoz, Isaac rabbihoz, aki betegen feküdt ágyában és eléje tették. Ez a rabbi késsel átszúrta őket, és rögtön azon szúrás után ugyanazon ostyákból magasra szökelt ki a vér. Ennek láttára maga a rabbi megréműlve így szólt: Isten adjon Salamon rabbinak rossz évet, aki nekem ezt Breslauból küldötte, miután tudta ezeket. Azután maga Isaac rabbi az így összeszurkált ostyákat belegöngyölte a vászonba, átnyújtotta Taler zsidónak, hogy azokat vigye más helyekre, aki azonban az előbb említett vér látásától megréműlve vonakodott elfogadni. És a rabbi ekkor így szólt hozzá: vedd őket és mutasd meg Mossze zsidónak Liegnitzben, és az tovább adja fiamnak, Joelnek, Glogauban, aki jól tudja, mit kell velök csinálni. És Taler ezeket ily módon elfogadta.«[4])

Hány kihallgatás volt és melyik napon volt az utolsó, forrásaink következetesen mind hallgatnak róla. Rosicz kanonok tudósítása szerint az ítélet kihirdetése és végrehajtása július 4-én volt, amely dátumot dr. Brann is elfogadja ezen megjegyzéssel: »Nincs semmi okunk, hogy a dátum helyességében kételkedjünk.«[5]) Pedig

---

1) Brann: Geschichte den Juden. IV. Anhang. LXXIV.: qui pro nunc in castro faczerdorno (?) est vinctus.«

2) Brann: Geschichte der Juden. IV. Anhang. V. LXXIV. »Jaler.«

3) Brann: Geschichte der Juden. IV. Anhang. V. LXXIV. »Jaber.«

4) Mon. Pol. Hist. III. 788—789. — Brann: Geschichte der Juden. IV. Anhang. LXXIV—LXXV.

5) Brann: Geschichte der Juden. IV. 133. 2. jegyzet: »Das Datum bei Rosicz S. 64. — Aber an der Richtigkeit des Datums zu zweifeln, ist kein Anlass.«

lehet kételkedni, Július 9-én még tárgyalás van, miként Nicolao da Fara tudósít.[1]) A nagy körültekintéssel megszerkesztett jegyzőkönyvet azután felterjesztette Capistranói János László királyhoz, aki meghozta a következő ítéletet: »A zsidók 7 éven aluli gyermekei kereszteltessenek meg és a keresztények által neveltessenek fel; a bűnösök a keresztény paraszttal együtt égettessenek meg, a többiek pedig örökre száműzettessenek az országból.«[2]) Kár, hogy a királynak ezen leírata nem került még nyilvánosságra, hogy minden kételyt eloszlatna a perre vonatkozólag. Az 1453. július 24-én kelt királyi levél ugyanis az Oltáriszentség meggyalázásán kívül más gonoszságok elkövetését is szemükre veti a zsidóknak.[3]) Ezen levélben egyuttal nyugtázza azon vagyon átvételét, amelyet Breslau város kapitánya, polgármestere, tanácsa és polgársága lefoglaltak az elfogott zsidóktól; s megnyugtatja őket, hogy a lefoglalt vagyonra vonatkozólag senki sem vonhatja felelősségre és senki sem pereskedhetik érte.

Ilyen levelet a király csak az ítélet után írhatott, de nem az ítélet előtt. Azért tehát jogosan arra következtethetünk, hogy az ítélet ezen levél kiadása előtt történt.

Az ítéletet ugyanis Capistranói János rögtön az ítélet meghozatala után felterjesztette a királyhoz, aki aztán rövidesen vissza is küldötte az ítélet jóváhagyását. S most már semmi sem állt útjában az ítélet végrehajtásának. A különböző és egymással ellentétes források[4]) egybevetése után arra az igazságra jutunk, hogy 41 zsidót máglyán elégettek.[5]) A főbűnös a zsinagóga feje

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. III.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. III.: »*sancitum fuerit* per regem, ut omnes filii judaeorum a septennio citra baptizarentur; et a christianis nutrirentur; reperti autem in crimine, una cum rustico christiano, igni traderentur: caeteri vero extra regia dominia in perpetuum exilium destinarentur.«

[3]) László király levele 1453. júl. 24. (Stadtarchiv Breslau Correspondenzen): »umb solich und ander grosz missetat vnd handlung unserer Juden...« Cf. Archiv. für Kunde öst. Gesch. XXXI. 134—.

[4]) Mon. Pol. Hist. III. 789.: »ex eis ad centum quinquaginta igne consumati sunt.« — Rosicz: S. 64. (Brann: Geschichte der Juden. IV. 133.) kettőt említ. — Mon. Pol. Hist. IV. 5.: qui in numero quatuordecim fuerunt.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. III. — Acta Sanct. Oct. X. 499. Cristoforo da Varese: c. III. — Wadding: Annales Min. XII. 142. — Hermann: Cap. triumph. 434. — Stobbe: Juden in Deutschland. 193. — Klose: Documentirte Geschichte. II. Band. II. Theil. 41. — Jacob: Johann von Cap. I. 95. — Brann: Geschichte der Juden. IV. 133. — Grünhagen: Geschichte der Schlesien. I. 282.

a kivégzés előtt való éjjel arra buzdította hitsorsosait, hogy önként vessenek véget életüknek; s miután többeket sikerült megnyernie, magát felakasztotta.[1]) A keresztény parasztra vonatkozólag, aki a szent ostyákat számukra ellopta, a források nem egyeznek meg. Az egyik szerint megégették,[2]) a másik szerint mint második Júdás kétségbeesésében magát felakasztotta.[3])

A bűntényben részt nem vevő zsidóknak választást engedtek a keresztény hitre való térés vagy az országból való távozás között a 7 éves gyermekek kivételével, akiket egyszerűen megkereszteltek.[4])

Az egykori tudósítás szerint ez az utóbbi dolog nagyon is erőszakos módon történhetett meg. »Miután a vallásgyalázók mindnyájan elpusztultak, akik számra nézve tizennégyen voltak, megparancsolta, hogy azok is jelenjenek meg, akik a bűntényben részesek nem voltak; s miután megjelentek egy rettenetes máglyát rakatott fából és azt meggyújtatta; majd elrendelte, hogy keresztkutat állítsanak fel és a plébános négy egyházi ruhába öltözött pappal álljon melléje; minek megtörténte után János testvér, mint subdelegált bíró dörgő beszédben mondotta ki ítéletét: »Azok, akik az előbb mondott istengyalázatról nem tudtak semmit, választhatnak egyet ezekből: ha meg akarnak keresztelkedni, íme itt áll az igaz hit forrása, éljenek igaz hitben; ha azonban nem akarnak megkeresztelkedni, menjenek a tűzbe, mint a kárhozat gyermekei. S így az ítélet kimondatván csak 20 ifjút kereszteltek meg, akik a tűz félelmétől megrémültek, a többiek mind, ifjak és öregek a máglyára mentek félelem nélkül és vakon.«[5])

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: III. c. — Klose: Documentirte Geschichte II. Bd. II. Theil. 41.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. III.

[3]) Mon. Pol. Hist. III. 789.: »Custos vero, ille venditur sacramenti, ut in vita a Juda traditore non deviaret, desperatione ductos laqueo vitam finivit.«

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 142. — Hermann: Cap. triumph. 434.

[5]) Mon. Pol. Hist. IV. 5.: »Post hoc perditis illis blasphematoribus omnibus, qui in numero quatuordecim fuerant, iussit presentare alios blasphemie nescios, quibus presentatis confestim iussit unam horridam lignorum errigere stragem et illam ignis succendere flamma et deinde iussit fontem baptismi afferre et illi plebano cum quatuor presbyteris ornatis astare; post hoc sententiam fulminavit suam frater et magister Johannes iudex sub delegatus dicens: Hii, qui de blasphemia nil sciverunt prefata, eligant unum ex hiis, si baptizari volunt, ecce fons fidei recte, vivant in fide recta, si autem baptizari noluerunt, in ignem vadant ut filii perditionis. Et ita sensim facta tantum viginti adolescentes sunt baptizari terrore ignis perterriti, omnes autem alii iuvenes et senes in ignem transiverunt imperterriti, ut obscurati.

Ezt a tudósítást azonban nem fogadhatjuk el hitelesnek, mivel akkor több ezerre ment volna a máglyán elégettek száma. Erről pedig a többi forrás hallgat. Az egészből csupán annyi lehet az igazság, hogy Capistranói János beszédére nagyon kevesen tértek a keresztény hitre, azaz, mint egy másik tudósítás mondja: »Néhányan megígérték, hogy megkeresztelkednek.«[1]) A felnőtt zsidóság tehát inkább választotta a számkivetést,[2]) mint a keresztény hitre való térést.

Ez a bőbeszédű tudósítás még egy dologról értesít. Szerinte az ítélet végrehajtása után Capistranói János új rendeletet adott ki, hogy a püspökök és érsekek a városi hatóság segítségbe vételével és az illető város földesúrának beleegyezésével hasonló módon hallgassák ki a zsidókat és a gyülekezetükben 6 zsidónál többet ne tűrjenek meg.[3]) Erről a rendeletről azonban a többi forrásaink nem tudnak semmit.

Egyes írók szemére vetik Capistranói Jánosnak, hogy nemcsak a vallatás alkalmával, hanem a halálos ítélet végrehajtásakor is rettenetesen megkínozta a zsidókat.

Mind Cristoforo da Varese, mind Nicolao da Fara említést tesznek a zsidók megkínzásáról, de egy szóval sem említik, hogy Capistranói Jánosnak ebben része lett volna. Egyik forrás azonban úgy tűnteti fel a dolgot, mintha a kínzásoknak vezetője Capistranói János lett volna. »A város közepén Capistranói János törvényt látott — mondja a tudósítás[4]) — ugyanazon város püspökével, a városi hatósággal, a császár és László király tanácsosaival, s megparancsolta tüstént, hogy a vallást gyalázó zsidókat hozzák elő, azután állítsanak fel 4 serpenyőt égő szénnel telve; ennek megtörténtével levetkőztette őket, és mezitelen testtel arccal felfelé mindegyiket közülök külön-külön erősen a padra kötözteti, s azután megparancsolja 4 hóhérnak, hogy vasfogókkal szaggassák le azokról a húst és vessék a serpenyőkbe megégetés végett; s így a húst róluk annyira lenyúzták, hogy összes csontjaik kilátszottak. Ezután a város kapitányai a húsuktól teljesen meg-

[1]) Mon. Pol. Hist. III. 789.: »Quidam baptizare se promiserunt.«
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. III.: — Acta Sanct. Oct. X. 499. Cristoforo da Varese: c. III. — Wadding: Annales Min. XII. 142. Hermann: Cap. triumph. 434. — Stobbe: Juden in Deutschland. 193.
[3]) Mon. Pol. Hist. IV. 5.
[4]) Mon. Pol. Hist. IV. 5.

fosztottakat 4 részre vágatták a szokott módon és a keresztútakon kifüggesztették az összes gonosz zsidók és keresztények elrémítésére. Miután így elpusztultak ezen vallásgyalázók, akik számszerint 14-en voltak, megparancsolta, hogy azokat is vezessék elő, akik a gyalázatban nem voltak részesek.«

Ezzel a tudósítással szemben az összes egyéb egykorú források azt mondják, hogy a főbűnösöket máglyán égették el.[1]) Az egész tudósítás tehát tévedésen alapszik. A tudósító a kivégzés tényénél valószinűleg nem volt jelen, s így képzeletből írta le az eseményt. Capistranói Jánosnak a szerepét pedig azért emeli ki annyira, hogy kimutassa főinquizitori hatalmát. De maga is észrevette, hogy túloz, azért odaveti, hogy a kivégzést a város kapitányai (konzulok) rendelték el. E tekintetben a tudósítás igazságon alapszik. A középkori jogszokással ugyanis merőben ellenkezett volna Capistranói Jánosnak rendelkezése a kivégzésre, sőt még a megkínzásra is. Az egyházi hatóságnak ugyanis hatalma csak arra terjedt ki, hogy a bűnösséget megállapítsa; de nem arra, hogy az ítélet végrehajtása előtt a vádlottakat megkinozza. A bűnösség megállapítása után az állami közegek hajtották végre a kiszabott bűntetéseket. Igy van jelen esetben is. Capistranói János hatalma csak a bűnösség felderítésére terjedt ki, de nem a kivégzést megelőző kinzásokra, vagy magára a kivégzésre. Ezt tehát nem ő rendelte el, hanem a városi hatóság (a konzulok).

Az újabb írók sem tudják elfogulatlanúl tárgyalni ezt a bűnügyet. Eugen Jacob is szemére veti Capistranói Jánosnak, hogy ezen rettenetes kínzásoknak a főintézője volt.[2]) És Heyne azon szavaira, hogy Capistranói János megítélésénél mindig tekintetbe kell venni korának viszonyait is, eképen válaszol: »Bizonyára azon időnek, amelyben élt, visszhangzania kell. Ez volt az a talaj, amelyből ő feltámadt, amelyből kinőtt. Ma azonban ilyen Capistranói, főképen Németországban, nem lehetséges többé.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 499. Cristoforo da Varese: c. III. — Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. III. — Mon. Pol. Hist. III. 789. és Brann: Geschichte der Juden. IV. Anhang LXXV.: »quidam ex eis ad centum quinquaginta igne consumpti sunt et tragedie per se facte digna supplicia susceperunt.« — Rosicz in Ss. rer. Siles. XII. 64. (Cf. Brann: Geschichte der Juden. IV. 133.: »Die Zahl »zwei« daselbst ist allerdings anderen Nachrichten gegenüber irthümlich.«

[2]) Jacob: Johannes von Cap. I. 97.: »So bleibt es dabei, dass Capistran den Hauptanteil an jenen entsetzlichen Grausamkeiten hatte.«

De ha azon kor igen sok dologban mentségére szolgál is, hol marad a Szent? Wie konnte Heyne es hart finden, »die Heiligkeit dieses apostolischen Mannes« durch sein Vorgehen gegen die Juden verdächtigen zu wollen? Egy szentnek fel kell emelkednie kora gyengeségein. Ha Heyne Lutherre hivatkozik, akinek szintén voltak gyengeségei, azt feleljük: »mi Németország legnagyobb fiából nem is csináltunk szentet, de nem is akarunk csinálni.«[1])

Íme! Jacob mindjárt megtenné Capistranói Jánost is nagy férfiúnak, csak az egyház szentté ne nyilvánította volna! Ide lyukadt ki tehát Eugen Jacob hangzatos kifakadásában.

Nagyon érdekes Dr. Brann eljárása is. Művének egyik helyén ezt mondja Capistranói János állítólagos kegyetlenkedéseiről: »Vajjon Capistranói, aki mindenképen a vizsgálatnak a lelke volt, ebben még közvetlenül segédkezett-e, utasítást adott-e, vagy buzdított-e, miként Eschenloer (I. 13.) tudósít, vagy nem, miként Heyne (III. 675.) örömest bizonyítaná, az egész eljárást egybevetve, csekély jelentőségű.«[2]) És kevéssel azután mégis így dörög: »A gyilkosság főrésze nem érinti a törvényszék tudós papi tagjait, nem Breslau tanácsosait, nem az akkor még 13 éves László királyt és tanácsát, hanem miként a puszta tények mutatják, egyedül Capistranóit, és csodálói neki nagyon rossz szolgálatot tesznek, ha őt ezen, saját szemeikben megbecsülhetetlen érdemtől megfosztani akarják. Mert miként ő Breslaut nyomatékosan a legkedvesebb városának nyilvánította a földkerekségen, úgy ő a zsidók ellen való tettét is bizonyára úgy tekintette, mint a legnagyobb dicséretre méltó, Istennek tetsző és dicső tettet, mely neki egy lökést biztosított az örökkévalóságra. Saját egyháza őt szentjei közé iktatta és kinyilvánította, hogy az ő közbenjárása a bűnös hivőkre nézve, akik őt segítségül hívják, kiváltképen hatásos. A zsidók is szokták az ártatlanúl meggyilkoltakat, akik hithűségüket vérökkel pecsételték meg és életüket adták oda, hogy Istennek nevét megszenteljék — és csakis ezeket — a szentek közé számítani és ünnep- és emléknapokon a halotti

[1]) Jacob: Johannes von Cap. I. 98.

[2]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 133. 1. jegyzet: »Ob Capistrano, der jedenfalls die Seele der ganzen Untersuchung war, dabei noch unmittelbar mitgeholfen oder angeleitet und angefeuert hat, wie Eschenloer (I. 13.) berichtet, oder nicht, wie Heyne (III. 675.) gern beweisen möchte, ist bei dem ganzen Verfahren vergleichsweise unerheblich.«

szertartás alkalmával rájuk gondolni. Ezen esetben a díszes melléknevet és az erény koronáját ki érdemli meg, az elfogulatlan bíráló könnyen megítélheti.«[1]) Ezzel a fellengzős mondással ugyan Dr. Brann nem bizonyít semmit, de annyit elér, hogy megtéveszti a kevésbé képzett olvasót, aki inkább az érzelmeinek hisz, mint az ész szavának.

Heyne hivatkozik az egyház elismerésére, mint legfőbb tekintélyre. Az egyház Capistranói Jánost szenttéavatta, az Oltáriszentség meggyalázásának emlékezetére pedig Langenwiesében 140 napi búcsút engedélyezett, amely tettekkel egyrészt Capistranói János ártatlanságát igazolta, másrészt pedig az Oltáriszentség ellen elkövetett gyalázat beigazolását bizonyítja. Dr. Brann egyszerűen elüti a dolgot a következő megjegyzéssel: »Seine Gründe, mit denen er auch die Berechtigung der Hexenprocesse und anderen Spuks hätte nachweisen können, werden in diesem Punkte nur Diejenigen überzeigen, die gern überzeugt zu sein wünschen.«[2]) Ilyen érvelésre nem szükség felelni. Dr. Brann különben az egész eljárást a jog és igazság arculcsapásának nevezi.[3]) A vallatásra vonatkozólag teljesen igaza van, ha a tényt a huszadik század szemével tekintjük. De abban a korban ez nem volt feltűnő, s általános volt. Aminő gyarló volt az igazságszolgáltatás, épen olyan volt a vallatás módja is. S e tekintetben

[1]) Brann: Geschichte der Juden: IV. 135.: »Der Hauptheil der Blutschuld trifft nicht die gelehrten geistlichen Beisitzer des Gerichts, nicht die Rathmänner von Breslau und nicht den damals dreizehnjährigen König Ladislaus und seine Räthe, sondern, wie die nackten Thatsachen ergeben, einzig Capistrano, und seine Bewunderer erweisen ihm einen schlechten Dienst, wenn sie ihn dieses in seinen Augen unschätzbaren Verdienstes entkleiden wollen. Denn wie er Breslau ausdrücklich für seine liebste Stadt auf dem Erdenrunde erklärt hat, so hat er gewiss auch sein hiesiges Verfahren gegen die Juden als seine des höchsten Lobes würdige, gottgefällige Ruhmesthat eingeschätzt, die ihm einen Anspruch auf die ewige Seligkeit sicherte. Seine Kirche hat ihn unter die Schaar ihrer Heiligen aufgenommen und seine fürbitte als besonders wirksam für die sündhaften Gläubigen, die ihn anrufen, erklärt. Auch die Juden pflegen schuldlos Hingemordete, die ihre Glaubenstreue mit ihrem Blute besiegelt und ihr Leben hingegeben haben, um den Namen Gottes zu heiligen — und namentlich solche — als Heilige zu bezeichnen, und ihrer an Fest — und Feiertagen bei der Seelenfeier zu gedenken. Wer in diesem Falle das schmückende Beiwort und die Krone der Tugend verdient hat, wird der unbefangene Beurtheiler leicht ermessen.«

[2]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 135. Jegyzet

[3]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 135: »In dem Urtheil, dass das ganze Verfahren ein wahrer Hohn auf Recht und Gerechtigkeit gewesen sei, stimmen alle Forscher, welche die Ereignisse ernsthaft untersucht haben, einmüthig überein.«

a Breslaui bíróság semmiképen nem járt el szigorúbban, mint más hatóságok. Erre elég példát szolgáltatnak azon üldözések, amelyek a breslaui eset után bekövetkeztek. Nürnbergben 1463-ban a zsidókat bebörtönözték és kirabolták. 1467-ben pedig 18 zsidót gyermekgyilkosság vádja miatt máglyán égettek meg.[1]) Trientben 1475-ben kiütött zsidó-üldözés a breslauihoz hasonlóképen végződött.[2]) Sőt még a következő század sem ment ettől a szellemtől.[3]) A breslaui szigorú ítéletért tehát nem lehet Capistranói Jánost okolni, hanem a korszellemet, amely más szemmel osztogatta és mérte az igazságot, mint a modern kor gyermeke.

Az ítélet végrehajtása után a kedélyek lassankint lecsendesedtek, de azért nem nyugodtak meg. Mikor tehát a király 1454. december 6-án Breslauba érkezett, hogy népének hódolatát fogadja, a városi tanács azon kéréssel fordult hozzá, hogy adja meg azt a kiváltságot, hogy városukból örök időkre száműzettessenek a zsidók azon gonoszságukért, amelyet a legméltóságosabb Oltáriszentség ellen elkövettek. A király teljesítette kívánságukat, kiadta 1455. január 30-án a kiváltságos levelet, amelyben ezen szavakkal adja tudtára a zsidók örök időkre való száműzetését: »haben wir angesehen sulche ire redliche bete, und deme Almechtigen gote zu lobe und auch unserm cristenlichen glauben zu ere, so setczen wir und wellen mit wolbe dochtem mut und gutem rate von Behemischer Kuniglicher macht in Crafft disz Briffes, das nu furbasmer keyn Jude adir Judyme in derselben unser Stat Breslaw ire Wonunge adir weszen zu ewigen czeiten nicht haben sullen in keyner weize, und gebieten dorumbe den genanten Ratmannen und Burgern unser Stat Breslaw, die itzund sein und kunfftiglichen sein werden, das sie der obgenannten Judischheit ire wonunge in unser egenanten Stat Breslaw zukunfftig nymmer mer nicht gonnen noch gestatten sollen zu ewigen czeiten.«[4])

---

[1]) Stobbe: Juden in Deutschland. 61.

[2]) Stobbe: Juden in Deutschland. 77. — Dr. Frank: Der Ritualmord. 205—

[3]) Stobbe: Juden in Deutschland. 16.: »Hercog Heinrich Julius von Braunschweig im Jahre 1591. die Juden aus seinen Lande vertrieb.«

[4]) László király levele 1455. jan. 30. Archiv für Kunde öst. Gesch. Qu. XXXI. 143. — Jacob: Johannes von Cap. I. 95. — Klose: Dokum. Gesch. II. Bd. I. Theil. 491—492: »Breslau, am Donnerstag vor U. L. Fr. Tag Lichtweih, 1455. (Arch. Wrat. K. 8. Lib. M. Privil. f. 150. — Lunig l. c. N. 53. p. 266. — Weingart. Vindem. Judicial. Beilage, p. 833.)

Mielőtt befejeznők a breslaui tragoediát, röviden szólanom kell azon sokszorosan felhánytorgatott kérdésről: Hová lett a zsidók elkobzott vagyona?

Graetz szóról-szóra ezt mondja: »A megégetett és kiutasított zsidók vagyonát természetesen lefoglalták és abból építették fel a Bernardinus-templomot. Az adós-levelek megsemmisültek. Nem ez volt az egyetlen templom, melyet vérpénzen építettek fel.« [1]) Mi igaz ebből? Eugen Jacob ezt írja: »Nagyon kevés készpénzt találtak nálok, csak adósleveleket. Ezek között volt természetesen a Nimptsch és Ohlau, Oppeln és Oberglogau, Lauban és Haynau, Münsterberg hercegeké, főképen Péter püspök elődjének, Cunrad Herzcgog, breslaui püspöké, († 1447.), aki — mint Klose mondja — adósságcsinálásra született. A kölcsönadott pénz összege, amelyről a zsidóknál adósságlevelet találtak, 25000 aranyforintra rugott (à 30 garas). Azokat a tárgyakat, amelyeket foglalás útján náluk találtak, eladták. A kevés készpénzzel együtt 1800 forintot tett ki a bevétel. Ezzel szemben a kiadás 1400 forint volt.« [2]) A legrészletesebb kimutatást dr. Brann tűnteti tel: »Az iszonyúságokból sem a királynak, sem a városnak nem volt jelentékeny haszna. Az összeszedett adóslevelek garasokban 9568 márkát és 40 garast tettek ki, fillérekben 567 márkát és ½ Firdung-fillérekben és forintokban, 8586 márkát. Ezek voltak a zsidók kiterjedt űzleti kereskedésének bizonyítékai. Arra az érdekes kérdésre, vajjon az adósokat számadásra vonták-e és ki vonta őket számadásra, forrásaink semmiféle feleletet nem adnak. Bámulatosan mérsékeltek voltak a bevételek a zsidók elvett vagyonából.... Az összes zsidóktól elkobzott bútorok után a bevétel 500 forintnál többre nem rugott, amiből megérthetjük, hogy az összes használati tárgyak a lehető legkisebb áron keltek el. Nem kevésbbé csekély volt a megtalált összeg készpénzben. Breslauban, Schweidnitzben, Jauerben, Striegauban és Löwenbergben mindössze nem találtak többet 722 ½ forintnál. Vajjon tehát a zsidóknak volt-e meg az a szerencséjük, hogy a vagyonuk tetemes részét idejében megmenthették, vagy azon kereszténycknek, akik a pénzt átvették, alkalmasint nagyobb összeget kellett elsikkasztaniok? Mi nem tudjuk. A kiadások valamivel gazdagabban

[1]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 198—199.
[2]) Jacob: Johannes von Cap. I. 94—95.

voltak kiszámítva. Egészben 1385 $^1/_2$ forintra rugtak, amelyből csak a három királyi kiküldöttnek fenntartására és az elfogott zsidóknak táplálására 432 forint jutott. Mindenképen igaza van Eschenloernek, mikor arról panaszkodik, hogy a vagyon prédául esett, amelyből a királynak kevés haszna lett.«[1])

Ezen oklevéli adatok összevetése után mindenki tisztában lehet azzal, hogy Graetz vagy lelkiismeretlenül használta fel forrásait, vagy szándékosan elferdítette az igazságot, mikor világgá dobta, hogy a vérdíjból építették fel Szent Bernardino templomát. Eugen Jacob, a Szent Bernardino templom mostani pásztora, átkutatott Breslauban minden okmányt, de semmi nyomára sem akadt a fenntebbi vádnak. Pedig neki érdekében állott ezt bebizonyítani, mert ezzel Capistranói János működésére kimondotta volna a leggyalázóbb ítéletet: a pénzvágyat.

7. §. Capistranói János szerepe a zsidókérdésben Lengyelországban és Magyarországon.

Lengyelországban a zsidóknak helyzete jelentékenyebben jobb volt, mint Európa bármely országában. Boleslaw, majd Nagy Kázmér olyan kiváltságokban részesítette őket, hogy az ország lakosaival majdnem egyforma jogokat élveztek. A kiváltságokat tartalmazó oklevél azonban egy tűzvész alkalmával elpusztult. A zsidók ekkor IV. Kázmérhoz fordultak, hogy újítsa meg kiváltságaikat. A király teljesítette kérésüket és 1447. augusztus havában[2]) kiadta részükre a kiváltságos levelet, amelyben nemcsak megerősítette az előbbi kiváltságokat, hanem újakat is csatolt hozzá. Ezen kiváltságok között volt többek között az is, hogy a zsidók a város közös fürdőjében a keresztényekkel együtt fürödhetnek; hogy a keresztények a zsidókat egyházi törvényszék elé nem idézhetik, csak világi törvényszék elé; hogy a vérvád és az egyház szentségeinek meggyalázása ügyében három becsületes és gazdag zsidó és négy keresztény előtt tartozik az illető keresztény a vádat bebizonyítani, s ha a vád bebizonyúlt, akkor

[1]) Brann: Geschichte der Juden. IV. 136—137.
[2]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 433.: datum Cracoviae feria secunda ante festum assumptionis Mariae 1447.

a zsidó fejét veszti, de ha nem bizonyúlt be, akkor a vádló részesül ebben a sorsban.[1])

A kereszténységet nagyon kellemetlenül érintette a zsidók ezen kiváltsága és iparkodtak a királyt meggyőzni arról, hogy az ország érdeke nem követeli a zsidók egyenrangúságát. Sbignew Olesnicki, krakaui püspök, a főnemesség buzdítására már előzőleg figyelmeztette a királyt, hogy atyjának nem volt szándékában a zsidóságot ennyire kitűntetni és kérte, hogy ne adja meg a kiváltságokat. A király azonban feltett szándéka mellett megmaradt.[2])

Sbignew Olesnicki minden reményét Capistranói Jánosba vetette. Azt remélte ugyanis, hogy ennek ékesszólása, jogban való jártassága és a pápától kapott nagy hatalma megingatják Kázmér király hajthatatlan akaratát. Amint tehát Krakauba érkezett, a püspök azonnal lefestette előtte az ország állapotát és különösen a királynak nagy vonzódását és kegyes elnézését a zsidók iránt. Capistranói János a megbizatásnak helytállt és iparkodott a királyt rávenni arra, hogy a zsidóknak adott kiváltságokat vonja vissza. A király azonban mindig kitért ezen dolog elől és a kiváltságokat nem vonta vissza. »A kiváltságok — mondja az egykorú Dlugoss, — amelyeket a király és tanácsosai a zsidó népnek a szent hit szégyenére adtak, amelyeket Sbignew bíbornok és krakaui püspök és Capistranói János testvér... nyilvánosan Kázmér király szemére hánytak és vetettek, mivel azokat nem vonta vissza, Istennek haragját vonták a királyra és a népre.«[3]) Capistranói János is panaszkodik, hogy minden tanácsa, amelyet a királynak adott a zsidók kiváltságainak visszavonására, sűket fülekre találtak. 1454. október 13-án a pápához írt levelében ugyanis ezt írja: »A lengyel király... tanácsomat a lovagrend ügyében nem fogadta el, miként a zsidók kiváltságairól valót sem, amelyeknek másolatát Rochycana és követői ellen írt más könyvecskéimmel együtt Szentségedhez küldöm.«[4])

Mielőtt Krakauból eltávozott volna, 1454. április 28-án még egyszer a királyhoz fordúl, még pedig levélileg, és újra kéri, hogy

[1]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 433—434.
[2]) Caro: Geschichte Polen. IV. 459.
[3]) Dlugoss: Historia Polonica L. XIII. T. II. p. 157. Lipzig, 1712. — Apud Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 434.
[4]) Wadding: Annales Min. XII. 197. — Hermann: Cap. triumph. 454.

fogadja meg tanácsát és vonja vissza a kiváltságokat. »A legnagyobb tisztelettel esedezem tehát, hogy ne vedd zokon tanácsomat, amelyet most előterjesztek. Kegyesen karold fel a kereszténység ügyét és őrizd meg mindazt, ami hozzátartozik; Krisztus keresztjének ellenségeit pedig, akiknek a vége az enyészet, és akiknek hasuk az Istenük, és akiknek a dicsőség csak megszégyenítésükre szolgál, s akik csak a földiek után vágyódnak, ne magasztald fel, a keresztények ellen való dűhöngésre ne biztasd őket; a tényleg meglevő, meggondolatlanúl engedélyezett és igazságtalanúl adott jogokat pedig vond vissza és a közjogot állítsd helyre; hogy az Úr véletlenűl meg ne haragudjék és szét ne szórja a fejedelmek tanácsait, el ne pusztítsa őket az igazság útjáról és át ne adja országukat az idegen reformátoroknak. Ezeket akartam lelkiismeretem megnyugtatása végett megmondani, bízván Felséged jóságában, hogy inkább a szellemét, mint a betű szerint való értelmet olvasod ki belőle és inkább a gyümölcsöket, mint a virágokat rejted kebledbe Isten dicsőségére, saját örök üdvödre, szolgáid, alattvalóid hasznára és mindkettőnek boldogságára, nemkülönben népeidnek szerencsés kormányzására.«[1])

Ezen levélnek sem volt egyelőre hatása, mert mint fenntebb láttuk, 1454. október 13. még panaszkodik a pápának arról, hogy Kázmér király hajthatatlan. Nem sokára aztán meg lett az öröme. Kázmér király 1454. szeptember havában nagy vereséget szenvedett a harctéren, amit mindenki Isten bűntetésének tartott, mivel az egyház jogait nem tisztelte, sőt annak ellenségeit kitűntette. Kázmér, hogy a közszellemet kiengesztelje és népének a segítségét ezzel a háború folytatására megnyerje, elfogadta Capistranói János tanácsát és a zsidók kiváltságait visszavonta és megsemmisítette. A kiváltságokat megszűntető rendeletét ezen szavakkal okolja meg: »Mivel a hitetlenek nem örvendhetnek nagyobb jogokkal, mtnt Krisztus hivei, sem a szolgák nem lehetnek jobb helyzetben, mint a fiuk; miként a zsidók a warta-i határozatok értelmében olyan jogokat élvezzenek, mint országunk többi nemesei... a szabadság-levelet is, amelyet koronázásunk után az országunkban élő zsidóknak adtunk, és amely az isteni joggal és hazai törvényeinkkel ellenkezik, teljesen visszavonjuk, eltöröljük

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 196. — Hermann: Cap. triumph. 464. — Herczog: Cosmographia. I. 357.

és megsemmisítjük; és ezen visszavonást és eltörlést országunkban nyilvános kihirdetés útján mindenkinek közhirré tesszük.«[1])

A szabadságlevél visszavonásával a zsidóság helyzete itt is nyomorúságos lett. Ezért panaszkodik Graetz: »A zsidó hitközségek kezüket tördelve fordúltak németországi testvéreik felé, hogy a lengyel király országában, ahol eddig oly boldogúl éltek és ahol az űldözöttek menhelyet találhattak, a »barát« rájuk is keserves sorsot zudított.«[2])

Nyomorúságuk azonban nem sokáig tartott. Kázmér király, mikor legyőzte 1467-ben a német lovagrendet, visszaadta a zsidóknak előbbi jogaikat.[3])

Capistranói János utolsó szereplése Magyarországon volt. A zsidók helyzete itt tűrhető volt. Űldözések ritkábban fordultak elő, de túlkapásokban nem volt hiány. Így 1440-ben Erzsébet királyné, Albert özvegye, a soproni zsidók házait egyszerűen elveszi és a keresztényeknek adja, akiket felment még azon kölcsönök visszafizetése alól is, amelyeket a zsidóktól felvettek. Nagyon érdekes a megokolása: »Az isteni törvény úgy parancsolja, hogy az igazi keresztény hit keresztény híveit és népeit többre kell becsülnünk a zsidóknál és a hitetleneknél.«[4])

Hunyadi János, mint kormányzó, 1450-ben felmenti a pozsonyiakat az ottani zsidóktól felvett kölcsönök és adósságok visszafizetése alól és a zsidók minden követeléseit semmiseknek nyilvánítja.[5])

V. László király 1453-ban felmenti a pozsonyiakat azon kamatok fizetése alól, amelyekkel a zsidóktól felvett kölcsönök és adósságok után tartoztak és szigorúan meghagyja a zsidóknak, hogy azokat követelni ne merészeljék.[6])

Kohn, a magyarországi zsidók történetének megírója, azt vallja, hogy Capistranói János nem talált kész talajt itt a zsidók űldözésére: »S ez valóban figyelemre méltó, mondhatni meglepő tény, ha eszünkbe vesszük, hogy az efféle keresztes hadjáratok rendszerint vérfagyasztó zsidó-űldözéssel jártak, s hogy ezt

---

[1]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 434—435.
[2]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 203.
[3]) Graetz: Geschichte der Juden. VIII. 435.
[4]) Kohn: A zsidók tört. Magy. 422. Erzsébet levele 1440. dec. 8.
[5]) Kohn: A zsidók tört. Magy. 426. Hunyadi János levele 1450. nov. 6.
[6]) Kohn: A zsidók tört. Magy. 427. V. László levele 1453. febr. 6.

maga László is, birodalma többi országában nemcsak hogy meg nem akadályozta, hanem helyeselte, sőt épen magasztalta. A »zsidók ostora« Magyarországon nem sújtotta a zsidókat; az irgalmatlan fanatizmus itt nem talált hálás talajra. Hazánkban még Kapisztrán és V. László is úgy bántak a zsidókkal, mint sehol másútt: megkímélték őket.« [1])

Egy kicsit túlzott Kohn azon kijelentése, hogy Magyarországon nem talált talajt Capistranói János fanatizmusa.

A talaj itt is megvolt, mint másútt. Hiszen Erzsébet, Hunyadi János és V. László is az uzsora miatt adták ki fenntebbi rendeleteiket. Capistranói János pedig mindenütt első sorban az uzsorát űldözte és nem a zsidókat.

Ha a fenyegető török háború minden idejét le nem foglalta volna, bizonyára itt is kellő eréllyel lépett volna fel az uzsorások ellen, tehát a zsidók ellen is, akik itt is, miként Európa többi államaiban uzsorával és pénzkölcsönzésekkel foglalkoztak és gyarapították vagyonukat. Erre azonban már nem került a sor. Annyira belemerült Capistranói János a háborús ügyekbe, hogy nem volt arra ideje, hogy az uzsora ellen dörögjön.

Hogy a talaj készen volt, mutatja az a véres zsidó-űldözés, amely nemsokára kitört. [2]) De ennek a leírása nem tartozik e lapokra.

[1]) Kohn: A zsidók tört. Magy. 206.
[2]) Bonfini: Dec. V. lib. 4. 563. (Editio Posonii. 1744.)

MÁSODIK RÉSZ.

CAPISTRANÓI JÁNOS KÜZDELME A HUSZITÁKKAL, ADAMITÁKKAL ÉS A MAGYARORSZÁGI ERETNEKEKKEL.

ELSŐ FEJEZET.

8. §. Capistranói János szereplése Brünnben és Olmützben.

A mély tudományú és széleslátókörű V. Miklós pápa figyelmét nem kerülte ki sem a török hatalom emelkedése, sem az európai fejedelmek között való torzsalkodás, sem a husziták dűhös támadásai, akik évek óta fegyverben tartották úgy Magyarországot, mint Németországot. Mikor tehát Capistranói Jánost III. Frigyes császár kérésére Németországba küldötte, három dolgot kötött lelkére: a torzsalkodások megszűntetését, a hitélet felújítását és a huszita eretnekség kiirtását.[1])

E három feladata között Capistranói János a legsürgősebbnek az utóbbit tartotta. Ezért nem tud sehol nyugton maradni, szívének minden vágya Csehország felé vonzza, a huszita eretnekség főfészkéhez.

A dolgok megértése végett egy kis kitérést kell tennünk.

Prágában a 14-dik század végén kezdődött az a vallási mozgalom, amely majdnem félszázadon keresztül zavarta és felforgatta nemcsak a hitéletet, hanem a személyi és vagyonbiztosságot is úgy Csehországban, mint a szomszéd országokban. A mozgalom megindítója és vezetője Husz János pap volt, aki 1398. óta a Wycliffe-féle tanok hangoztatásával valóságos forradalmat idézett elő a csehek között. A konstanzi zsinatnak is foglalkoznia kellett Husz tévtanaival. A zsinat a javíthatatlan eretneket átadta a világi hatóságnak, amely Husz Jánost halálra ítélte és Zsigmond nevében az ítéletet végre is hajtotta.

Husz megégetése Csehországban nagy ingerültséget keltett és nagy forrongást idézett elő. Benne a csehek nemzetüknek megsértését látták, s azért nemcsak vallási, hanem nemzeti űggyé is tették az ő halálát. Mintegy 452 úr és lovag Prágában 1415. szeptember 5-én szövetséget kötött, hogy birtokaikon megvédik az Isten igéjének szabad hirdetését, a pápa vagy a püspökök

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 78. — Acta Sanct. Oct. X. 328.

fennhatóságát pedig csak annyiban ismerik el, amennyiben ez a Szentírással megegyezik. Ezzel szemben a katholikus főúrak, szám szerint tizennégyen, szintén egyesültek és egy szövetségi okmányt állítottak ki, amelyben kötelezik magukat arra, hogy az egyházhoz és királyukhoz hivek maradnak, miként őseik. Az ország a két párt folytonos izgatása következtében lassankint két részre szakadt: katholikusra és huszitára. A huszita párt azonban nem sokára több részre oszlott; de közülök csak két párt emelkedett politikai jelentőségre: az utraquisták (sub utraque specie), vagyis a kelyhesek (akik két szín alatt kívántak áldozni) és a táboriták. (Bechin mellett levő Tábor hegyéről nevezték el így magukat.)

Az utraquisták, a mérsékelt pártot képezték, akik a katholikus egyháztól nem akartak elszakadni, hanem abba a következő reformokat óhajtották bevinni: 1) Isten igéjét szabadon hirdethessék; 2) az Oltáriszentséget két szín alatt, a kenyér és a bor színe alatt vehesse magához minden hívő; 3) a papoktól a világi javakat el kell venni, hogy apostoli szegénységben élhessenek; 4) minden halálos bűnt, különösen, ha nyilvános, meg kell büntetni.

Sokkal radikálisabbak voltak a táboriták, akik elvetették a keresztség és Oltáriszentség kivételével az összes szentségeket, a szentek és ereklyék tiszteletét. Tagadták a tisztítóhelyet, Krisztusnak az Oltáriszentségben valóságos jelenlétét; a halotti misének és a halottakért való imádkozásnak hasznos voltát. A miséből a konzekráción kivül eltöröltek mindent; mindenki végezhet isteni tiszteletet, de csak világi ruhában, egyházi ornátust nem szabad felöltenie. A misét kertekben, pajtákban, szabad ég alatt végezték. A biblia előttük minden; ez az egyetlen tekintély, amely előtt meghajolnak.[1])

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 333—334. Chronici abbatum Saganensium: »Errores (husitarum) praecipui: primus, quod clerici, instar apostolorum, in paupertate vivere deberent.... Secundo docuerunt, quod quilibet posset praedicare more Apostolorum. Tertio dixerunt, quod quilibet quemlibet posset arguere de mortali.... Quarto, de communione vulgarium sub utraque specie. Quinto, communionem sub utraque specie de necessitate salutis asseruerunt. ... Negabant namque confessionem sacramentalem fore de necessitate salutis; negabant purgatorium post hanc vitam; et dixerunt inania esse suffragia, quae fiunt pro defunctis; item negabant indulgentias;... item Sanctos honorare et obsecrationes ad eos dirigere, otiosum et superstitiosum esse asserebant. — Item de solemnitatibus in Missa et aliis Sacramentis nihil esse curandum; sed in Missa solam consecrationem sufficere: item asserebant soli Deo obediendum fore: item quod auctoritas Papae se non amplius extendat, quam alterius presbyteri; item quod nec Papae, nec alicui alteri praelato sit obediendum.« Ezt a krónikát 1489-ben írták.

A tehetetlen Wenzel, majd ennek halála után a kapkodó Zsigmond uralkodása alatt a huszitizmus oly erős gyökeret vert Csehországban és a szomszédos országokban, hogy a katholicizmust végveszély fenyegette. A táboriták irtóharcot kezdtek a katholikusok ellen. Élükön a félszemű Ziska állott, aki 1423-ban kijelenté, hogy fegyvert ragadott »nemcsak az isteni törvény igazsága, hanem különösen a cseh és szláv nemzet felszabadítása érdekében is.«[1])

Zsigmond király kívánságára a pápák 4 izben hirdettek keresztes hadjáratot ellenök, de mind a négy keresztes hadjárat kudarccal végződött. Közben megnyílt a baseli zsinat, amely az egyedüli mentőeszközt az alkudozásokban látta. Felszólította tehát a cseheket, hogy küldjenek követeket a gyűlésre. Hosszas tárgyalások és alkudozások után 1433. január 4-én megérkeztek a cseh követek Baselbe. Valamennyi huszita párt képviseltette magát. Johann Rokycana, Petrus Payne, Ulrich von Znaim és Nicolaus von Pilgram voltak a 15 tagú küldöttségben a kiválóbbak.[2]) A zsinat néhány nap mulva már tárgyalásba bocsátkozott velök, de semmire sem mehetett a kiküldöttekkel, mivel mindig újabb követelésekkel állottak elő. Három hónapig vitatkoztak a zsinat atyáival anélkül, hogy egy pontban is megegyezésre jutottak volna. Különösen ezen a két ponton: »communio sub utraque« és »bona ecclesiastica sine sacrilegii reatu usurpari non posse« dőlt meg minden vitatkozás.[3])

1433. április 14-én aztán a csehek megúnták a dolgot és eltávoztak Baselből. A zsinat erre tiz követet küldött Prágába, akiknek itt sikerült a főnemesek közül többet megnyerniök. Ezek aztán keresztűlvitték, hogy újabb követséget küldöttek Baselbe a négy prágai pont bővebb megmagyarázása végett. Mikor a háromtagú követség visszajött Baselből, a husziták tartományi gyűlést tartottak Prágában és 1433. november 30-án a baseli zsinat javaslatai alapján elfogadták az úgynevezett prágai kompaktátumokat: »Compactata Pragensia«.[4])

Ezen új kompaktátumok alapját a régebbi prágai kompak-

[1]) Huber: Ausztria tört. II. 392.
[2]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. VI. 498.
[3]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. I. 2103.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 337—339. — Tóth-Szabó Pál: A cseh-huszita mozgalmak. 120—121.

tátumok képezték ugyan, de a zsinat által erősen meggyöngített és megváltoztatott formában. Ezek szerint: 1. Az Oltáriszentséget a cseh és morva felnőtteknek ki lehet szolgáltatni két szín alatt, de a papoknak kötelességük az áldozóknak megmondani, hogy egy szín alatt is az egész Krisztus van jelen. 2. A halálos bűnöket, különösen, ha nyilvánosak, megbűntetik és kiirtják, de csak azok, akik erre joghatóságot kapnak. 3. Isten igéjét szabadon hirdethetik, de csak azok, akik erre felhatalmazást nyernek. 4. Az egyháziak világi hatalmat ne gyakoroljanak; akik szegénységi fogadalmat nem tettek, javakat bírhatnak, de azokat hűségesen kell kormányozniok; a világiaknak egyházi javakat nem szabad bitorolniok, vagy használniok.

Ezen kompaktátumok alapján az utraquisták közül többen kibékültek az egyházzal, de az összes huszitákat megnyerni most sem sikerült. A táboriták ezt a megegyezést, mint Husz szellemének a meggyalázását tekintették és azért tovább folytatták a háborút. Az utraquisták közül többen, különösen Rokycana, vérszemet kaptak és még több engedményt akartak a zsinattól kicsikarni, amely most visszautasított minden követelést. Növelte a viszályt az a körülmény is, hogy 1435. október 21-én a cseh országgyűlés Rokycanát prágai érsekké választotta.

Zsigmond király, miután a regensburgi és brünni gyűlések eredményre nem vezettek, Iglauba hívta az érdekelt feleket tanácskozásra. Itt 1436. július 5-én ünnepélyesen kihirdette a kompaktátumokat, a zsinati megbizottak feje, Filibert coutancesi püspök, a cseheket feloldotta a kiközösítés alól, mire azok hűséget és engedelmességet fogadtak.[1]) A csehek erre Zsigmondot is elismerték királyuknak. A háborúság ezzel megszűnt ugyan, de a békés viszonyok sem az egyházi, sem a politikai téren nem állottak helyre. Rokycana, miután a zsinat nem ismerte el prágai érseknek, az iglaui egyezmény után sem nyugodott, folyton ízgatott az utraquisták érdekében. Mikor pedig ezért Zsigmondnál kegyvesztett lett, titkon elmenekült Prágából 1437. június 17-én és Militini Boreknek a várában rejtőzködött el.[2]) De nemsokára a politikai viszonyok kedvezően alakultak reá nézve is. Zsigmond

[1]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. VI. 502. — Tóth-Szabó Pál: Cseh-huszita mozgalmak 133—134.

[2]) Huber: Ausztria tört. II. 427.

halála után bekövetkezett trónöröklési zavarokban ugyanis ismét könnyű dolog volt felszínre kerülnie és az utraquisták pártját megerősítenie. 1441-ben Kuttenbergben 300 pap Heinrich Ptaček, Csehország főkapitányának hatalmára támaszkodva, Rokycanának, mint érseknek hűséget esküdött. Poděbrad, Ptaček utóda, Rokycana érdekében megtesz mindent, hogy a pápa elismerje törvényes érseknek. IV. Eugénius azonban mindig kitérőleg válaszolt, V. Miklós pedig 1448-ban Carvajal bíbornokot küldte Prágába, hogy a csehekkel a békét nyélbe üsse. Carvajal azonban semmire sem ment, sőt midőn Poděbrad fenyegetőzni kezdett, kénytelen volt távozni.[1]) Poděbrad ugyanezen évben elfoglalta Prágát, megbuktatta a kormányt és a huszitizmust teljesen diadalra segítette. Rokycana visszatért Prágába, a katholikus káptalant és a német egyetemi tanárokat és tanulókat a városból száműzték, mivel nem akarták elismerni Rokycanát törvényes érseknek.

Poděbrad most arra törekedett, hogy az egész ország kormányát magához ragadja. E célja kivitelében csak a huszitákra számíthatott, mivel a katholikusok Ulrich von Rosenberggel élökön nyiltan szembeszálltak vele. Poděbrad tehát Rokycanát és ennek pártját tartotta a legjobb eszköznek célja elérésére. Rokycanával mint érsekkel bánik, aki arra használja fel befolyását, hogy mindenütt egyengeti az útat Poděbradnak a kormányzóságra. Frigyes császár, aki római útjára készült, hogy távollétében békeség legyen Csehországban, 1451. október havában ideiglenesen kinevezte Poděbradot az ország kormányzójának. Szivósságával tehát Poděbrad célt ért.

Rokycana sem maradt tétlenül. Mivel a római pápa részéről nem remélhette az érseki megerősítését, azért a görögkeleti patriarkához fordult. 1451-ben küldöttség ment Konstantinápolyba, hogy az áttérés felől tanácskozzanak.[2]) Ha nincsen is világos bizonyítékunk arra nézve, hogy a görögkeletiekkel való egyesülés terve Rokycana fejéből pattant ki, de az kétségtelen, hogy ezt a tervet ő helyeselte.[3]) Az utraquisták egy része tehát készebb lett

[1]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. VI. 504.
[2]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. VI. 505.
[3]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 262. A jegyzetben pedig ezt irja: Des Unterkämmerer Wanêk Walečowsky sagt in seinem Tractat gegen die Priester, der Papst selbst habe nach Böhmen ein Schreiben geschickt, das in Betreff dieser Sache von den Griechen an ihn gelangt war.«

volna inkább a katholikus egyházat elhagyni, mintsem Rokycanát cserben hagyni.

A görögkeletiekkel való tárgyalás a kibékülés ügyét még nehezebbé tette Rómára nézve. A pápának figyelmét nem kerülhette el Rokycanának ezen sakkhúzása, azért, hogy az egyesülést megelőzze és a cseheket a maga részére megnyerje, újabb békülési kísérletet tervez. Nicolaus von Cusa, brixeni püspököt, megbizza tehát, hogy lépjen érintkezésbe a csehekkel és iparkodjék velök békét kötni. Enea Sylvio szerint Capistranói Jánost rendelte melléje kísérőnek, III. Frigyes császár határozott kívánságára.[1])

Ezenkivül a pápa Enea Sylviónak külön is adott megbizatást a csehekkel való tárgyalásokra. Következtetjük ezt azon buzgalomból, amelyet a Rómából való visszajövetel után kifejtett. 1451. augusztus 21-én Carvajalhoz intézett levelében számol be ezen küldetéséről.[2]) Enea Sylvio ugyanis Albert von Ebersdorf, Procop von Rabenstein és Heinrich von Rabenstein lovagok kíséretében a császár parancsára a táboritákhoz ment, hogy személyesen érintkezzék velök. Prága közelében (in villa Benedicti) elébe jött egy küldöttség, amelyben katholikusok és husziták vegyesen voltak. Kihallgatja mindkét félt; de a gyülekezetet eredmény nélkül feloszlatta, mivel levelet kapott, hogy Nicolaus von Cusa már kitűzte a napot a viszály elintézésére. Hogy a talajt a békére előkészítse, beszélgetést folytat a hatalmas huszitával, Poděbráddal.[3]) Azt remélte ugyanis, hogy Poděbrád leszerelésével a főbb huszitákat könnyű lesz megnyernie. De minden fáradozása kárbaveszett. Szomorúan kellett tapasztalnia, hogy a huszita papok nem azért hallgatják, hogy megtérjenek, hanem hogy neki ellentmondhassanak. Ezért Enea Sylvio merészen szemükbe is vágja, hogy azért tart velök értekezletet, hogy később senki se mondhassa: »Der Bischof von Siena war bei den Taboriten, hat aber gegen ihre Lehre nichts zu sagen gewusst.«[4])

Nicolaus von Cusa a pápa megbizásából szintén hozzá fog a husziták kibékítéséhez.[5]) Ő is, mint Enea Sylvio, diplomatikusan

1) Palacky: Geschichte von Böhm. IV. 263.
2) Düx: Nicolaus von Cusa. I. 390.
3) Düx: Nicolaus von Cusa. I. 391.
4) Düx: Nicolaus von Cusa. I. 395.
5) Düx: Nicolaus von Cusa. I. 395. — Wetzer-Welte: Kirchenlex. VI. 505.

kezeli a nyakas eretnekséget, de semmire sem megy velök. A sikertelenség nem Nicolaus von Cusa, vagy Enea Sylvio eljárásában és módszerében rejlett, hanem a husziták fanatizmusában, amelynél fogva ádáz gyűlölettel voltak minden iránt, ami a római pápától jön. A diplomatikus érvelések a köznép lelkét nem hatották meg, a mágnások pedig a külső politikai viszonyok változásai szerint változtatták mindig véleményüket. Észrevette ezt Enea Sylvio is, azért ajánlotta Poděbradnak, aki egy önfeledt pillanatban a római egyházzal való kibékülésnek vágyát fejezte ki, hogy a köznépnek fanatizmusát kell más vallásos irányba terelni. Erre a célra pedig a legjobb eszköznek tartotta a nép által annyira kedvelt franciskánusok behívását.[1]) Úgy látszik, ez az ok is közreműködött akkor, mikor Enea Sylvio a pápánál Capistranói János kiküldetését kieszközölte.

Ilyen viszonyok voltak Morva- és Csehországban, midőn Capistranói János Ausztriába, illetőleg Németországba érkezett. Bár mindenütt a legszívesebben fogadták és marasztalták, mégis továbbmenni vágyakozott. Szemei ugyanis mindig Csehországon függtek, gondolatai mindig a cseh huszitákra voltak irányítva. Ezért írja 1451. július 20-án kelt levelében a gurki püspöknek: »Csehországba akarok menni, hogy ott a rettenetes eretnekséget kiírtsam, amelytől az egész ország meg van fertőztetve.«[2]) Július utolsó napjainak egyikén a császár beleegyezésével elhagyja tehát Wient, hogy kitűzött célját: az eretnekek megtérítését megvalósítsa. A császártól a katholikus mágnásokhoz nemcsak ajánlóleveleket kapott, hanem kísérő csapatot is, amely őt az eretnekek területén minden támadás ellen megvédje.[3])

Az útirányról csak Cristoforo da Varese ad útbaigazítást. Útközben — a napot ugyan nem mondja meg — a morva határszéli kis városkában, Laaban (Lak) több beteget meggyógyított és július utolsó napján Brünnbe érkezett.[4]) Itt a mágnások

[1]) Voigt: Johannes von Capistrano. Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 61.

[2]) Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 61. — (A levél található »im Cod. 3419. (olim. Nov. 260.) der Hofbibl. zu Wien.«

[3]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 284. — Voigt: Johannes von Cap. (Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 61.) — Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: c. VII.: »In Bohemia vero manu forti semper ducatur catholicorum, ne in haereticorum potestatem deveniret.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 519. Cristoforo da Varese c. IX.

és a prelátusok kérték, hogy békés és szelid szavakkal beszéljen az eretnekekről. Meg is igérte. De amint fellépett a szószékre, megváltoztatta igéretét: a huszitákat eretnekeknek nyilvánította; s áttekintést adván a tévelyeikről, világosan bebizonyította, hogy vakmerőségig ragaszkodnak hamis tanaikhoz.[1])

A beszédnek éle azonban a kétszín alatt való áldozás ellen irányult, mert ez képezte a köznép előtt a legfőbb vita tárgyát. Latin beszédét aztán a tolmácsok csehül és németül is elmondották a népnek.[2])

Beszédének hatása alatt a kedélyek megindultak és sokan visszatértek a katholikus vallásra. A legnagyobb örömet azonban Benes Cernohorsky von Boskowic, Morvaország alkamarásának áttérése okozta, aki feleségével, rokonságával és mintegy 2000 alattvalójával együtt letette az eskűt Capistranói János kezébe.[3]) Ez a példa nagyon jó hatást gyakorolt mindenfelé, mert Morvaországnak egyik legelőkelőbb és leggazdagabb nemese volt, aki mindenfelé nagy tekintélynek örvendett.[4]) Ilyen tekintélyes férfiúnak visszatérése azért is nagy nyereség volt, mivel nemcsak példát adott a követésre, hanem jobbágyait is visszatérítette az egyházba.

Az áttérésről okmányt állított ki, hogy az illetőt minden zaklatástól és későbbi meghurcoltatásoktól megkímélje. Az áttérési bizonyítvány szövege ez volt: »Krisztus összes és mindenegyes hívének, a prelátusoknak ép úgy, mint az egyházi és világi alattvalóknak, akikhez jelen sorok eljutnak, Capistranói János, a szentferencrendi szerzetesek legkisebbike, Szentséges Urunknak V. Miklós pápának rendeletéből és megbízásából az eretnek

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 500. Cristoforo da Varese: c. III.: »Cognovit quidem obstinationem eorum in spiritu, clamorosis vocibus eos haereticos nominando, et eorum errores confutando, rationibus claris deducebat, quantae sunt temeritatis et dementiae, qui huiusmodi haereses amplexantur.«

[2]) Dubravius: Hist. Bohem. XXIX. 747.: duobus semper assistentibus interpretibus altero Bohemo, altero Germano, qui ea quae Latine diceret, vernacula lingua pronunciarent.« — Dlugoss: Hist. Polon. 74.: »verbum Dei diligentissime per duos interpretes unum Bohemum, alterum Almanum praedicabat.«

[3]) Voigt: Johannes von Cap. (Hist. Zeitschrift 1863. Drittes Heft. 62.) — Walouch: Jana Kapistrána. 230. és 233.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 500. Christoforo da Varese c. III.: »Inter quos quidam Baro, nomine Benesius de Cerno, una cum fratre suo extitit, de quo, quia magnae existimationis erat, corda fidelium Catholicorum exultabant.«

gonoszságnak érdemetlenül inquizitora, a főbbekhez alázatos és kegyes ajánlást, a többiekhez üdvöt és örök békét kíván az Úrban.

A jelen soraim útján tudjátok meg, hogy N. N., aki, miután eskűt tett, s saját kezével érintve a szentírást, visszautasította és megtagadta a wicklefisták, a husziták és más eretnek-fők és eretnekek minden tévelyét, amelyekhez több éven keresztül ragaszkodott, megigérte Isten szent evangeliumára, hogy egész életén keresztül az egyház parancsai szerint fog élni az apostoli szék és a római szentegyház engedelmessége alatt. Miért is, mivel önként jött, ugyanazon V. Miklós pápa Őszentségének hatalmával reám ruházott hivatalomnál fogva, az üdvös penitencia feladása után, feloldoztam őt minden kiközösítés és minden egyházi cenzura alól, amelyeket a fenntebbi okok miatt magára vont, és visszaállítottam őt a tisztségeibe, méltóságaiba, hivatalaiba, javadalmaiba, állásába és rangfokozatába, amelyeket előbb viselt, jóságosan egyesítettem, bekebeleztem, visszaállítottam és kiengesztelteim Krisztus egyetlen mystikus testével, az egy római szent és közönséges harcoló anyaszentegyházzal, és részesévé tettem őt az egész keresztény nép összes jócselekedeteiben és érdemeiben, amennyiben igazán, őszintén és katholikus módon fog élni. Ezért a fenntebbiek hiteléül és bizonyságául ezen jelen levelemet a szokásos függő pecséttel megerősítettem és saját kezem aláírásával hitelesítettem. Úgy az összes, mint az egyes hívőknek ajánlom őt szívem szeretetével, és megparancsolom az egyházi cenzurák terhe alatt, hogy a fenntebbiek miatt N. N.-nek senki semmiféle kellemetlenséget ne merjen okozni.«[1])

Hány ilyen bizonyítványt állított ki? A feleletet megadja titkára, Nicolao da Fara, aki lelkiismeretes pontossággal jegyezte fel a megtéréseket és néhány hónap alatt, vagyis 1452. május hónapig, 11000-re teszi a megtértek számát.[2])

Cristoforo da Varese szerint csapatosan jöttek hozzá; s naponkint 100, 200, sőt 300-an is tették le kezeibe az eskűt.[3])

[1]) Hermann: Cap. triumph. 338. — Wadding: Annales Min. XII. 89. — Acta Sanct. Oct. X. 336.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 88.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 500. Christoforo da Varese: c. III. »Aliquando enim centum, aliquando ducenti, aliquando trecenti ad abiurandum haereses venerant.«

Brünnben 700-an, Olmützben 3032 huszita tért át a katholikus hitre.[1])

Különben maga is említést tesz erről azon levelében, amelyet 1451. szeptember 24-én intézett a wieni egyetem theologiai karához: »Miután ezen Morvaországba érkeztem, — igen kiváló magiszterek és doktorok, — amint kötelességem volt, erőmhöz mérten mindig kűzdöttem a csehek elítélt tévelyei ellen; sem fenyegetés, sem más félelem nem riasztott vissza a prédikálás kötelmétől, hanem mindig teljes buzgalommal, amennyire tehettem, nyilvánosan beszéltem, hogy megcáfoljam azoknak elítélt tanát, akik azt állítják, hogy az üdvösségre szükséges a kétszín alatt való áldozás. Ebből kifolyólag történt, hogy nemcsak sok mágnás és előkelő úr, hanem még papok is, mindnyájokat számbavéve, több mint négyezer mondott le a huszita tévelyekről, hogy elhallgassam azon sok megtértet, akik azon megtért mágnások urodalmain élnek.«[2])

1451. október 10-én pedig ezeket írja az aquilabelieknek: »Mivel a nagyobb jónak a kisebbet felűl kell múlnia és meg kell előznie, előbbi gondolataimat meg kell változtatnom, mivel ez az Istennek az akarata, hogy a cseheknek is, akik a római szentegyháztól elszakadtak, hirdessem Isten igéjét, hogy kiragadjam őket a sátánnak torkából, amelyben naponkint zsákmánnyá lesznek. Közülök sok ezret az isteni kegyelem segítségével az ördög rabszolgaságából kiszabadítottunk, s ha magában véve nagy dolgok ezek, iparkodom még nagyobb és kiválóbb dolgok véghezvitelére; velem van ugyanis a nagy és fölséges Isten az ő csodálatos és bámulatos műveivel, velem van és csodálatos módon segít a ti pártfogótok, Bernardino di Siena, az ő kiváló érdemeivel.« [3])

Capistranói János nem túlzott. Az Úr kegyelme csakugyan vele volt; Brünnben két hét alatt 80-nál több csodát mívelt.[4]) Való dolog, hogy nem annyira a beszédeitől, mint inkább a csodatételektől várta a megtérést, mert ez utóbbiakat tartotta a legerősebb térítési eszköznek.

---

[1]) Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft 62. (Voigt: Johann. von Cap.)
[2]) Synopsis Collectanea. 30—31.
[3]) Hermann: Cap. triumph. 282. — Wadding: Annales Min. XII. 99.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 519. Christoforo da Varese: c. IX.

Beszélt ő itt is megszokott thémáiról, de a fősúlyt most az eretnekségre helyezte, még pedig a huszita vallás legfőbb tanára: a kétszín alatt való áldozásra.

Brünnben megfújta a harci riadót, amelynek hallatára a husziták rögtön sorakoztak és heves ellenállást fejtettek ki minden térítési kisérlete ellen. Már itt sok fenyegető levelet kapott; de azért mégis elhatározta, hogy felveszi a harcot az összes huszitákkal.

Augusztus 15-ig maradt Brünnben. A következő napon útnak indúlt, hogy közelebb menjen a husziták lakta vidékekhez. Augusztus 18-án érkezett Olmützbe.[1])

Kétszeri itt tartózkodása alatt működése itt is fényesen sikerült. 3032 huszita tért át a katholikus hitre és 94 beteget meggyógyított.[2])

A megtértek száma napról-napra nőtt, de ezzel együtt nőtt a gyűlölet és ellenszenv is ellene. Kemény és erős fellépése csak olaj volt a tűzre. A huszita érzelmű papok a szószékről hevesen támadták, csalónak és népámítónak nevezték, aki félrevezeti a népet. A huszita mágnások itt is fenyegető levelekkel árasztották el. »A cseh eretnekek szívei megoszlottak, zúgtak, mint a vadkanok, és fenték reá fogukat: törekedtek őt megölni, de nem tudták, mivel a világi úrak, a városok és az összes katholikus férfiak, úgy őrízték, mint szemük fényét. S mikor nem tudtak neki ártani; ártottak képének. Lefestették nyilvánosan lábainál felakasztva, majd asszonyokkal, majd ördögökkel. Ezenkivül papjaik gúnyos nótákat énekeltek róla, szószékükről azt prédikálták, hogy ő az Antikrisztus, csaló és megtestesült ördög. Midőn ezeket tudtára adták Isten férfiának, mosolygott és összetett kézzel kérte Istent, hogy bocsásson meg nekik.«[3])

A folytonos izgatások alatt a vidék valósággal forrongásba jött Capistranói János ellen. A forrongások fészke Kremsier (Kromeriz) volt, ahol több huszita érzelmű pap addig bujtogatta és ízgatta a népet, amig teljesen meg nem nyerték céljainak. Egyik nap aztán bevonultak Olmützbe azon szándékkal, hogy

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 520. Christoforo da Varese: c. IX.

[2]) Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 62. — Walouch: Jana Kapistrána. 234. — Acta Sanct. Oct. X. 520. Christoforo da Varese: c. IX.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 501. Christoforo da Varese: c. III.

személyesen inzultálják. De a nagy tömeg láttára tervüket nem merték végrehajtani. Hazamenet azonban megtámadták azokat, akik Capistranói János beszédének hatása alatt áttértek a katholikus vallásra, és mintegy negyvenet közülök elfogtak és börtönbe vetettek.[1]) Capistranói János ezt az esetet maga veti szemökre a később hozzájok intézett levelében: »Emlékezzetek arra, ami más alkalommal három évvel ezelőtt történt: eljöttetek oda, hogy a nyilvános téren beszédeimet meghallgassátok; mint rablók jöttetek csapatosan seregeitek kíséretében, felfegyverezve lándzsákkal és íjjakkal, hogy Radischból (Hradist) elfogjatok körülbelül negyven személyt, akik között volt esetleg néhány felszentelt pap, diákon és klerikus, akiket, jóllehet veletek szemben teljesen ártatlanok voltak, mégis vakmerő merészséggel és ellenséges lelkülettel Isten igazságának gyalázatára, az egész keresztény nép botránykozására és lekisebbítésére börtönbe vetettetek, bilincsekben tartottatok és éhséggel és szomjúsággal rettenetesen meggyötörtetek.«[2])

Az elfogott papokat arra kényszerítették, hogy a szentáldozásnál az Oltáriszentséget kétszín alatt szolgáltassák ki.[3]) Ezekről a kremsieri papokról még egyebet is feljegyeztek. Mivel azt tanították, hogy a kétszín alatt való áldozás elkerülhetetlenül szükséges az üdvösségre, a gyerekeket is megáldoztatták. De hogy a csecsemők szájának kellemesebb legyen a szent vér, tejjel és mézzel keverték össze és úgy nyújtották nekik.[4]) Tanúskodik erről a dologról maga Capistranói János is, midőn szemükre veti azt a nagy visszaélést, hogy egynapos gyermeket kétszín alatt megáldoztatnak.[5]) Egyébként ezen kremsieri papok eretnek gondolkozását Capistranói János eléggé lerajzolja, midőn eléjük állítja azon visszaéléseket, amelyeket a szentségek kiszolgáltatásánál elkövetnek. A keresztségnél, a bérmálásnál és az utolsó-kenetnél elhagyják az olajat és a krizmát. A gyónásban feloldoznak a püspöknek fenntartott esetekben is. Az egyházi rend szentségét

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 236. — Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 63.
[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 695. Capistránói János felelete a kremsieri papokhoz.
[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 239.
[4]) Walouch: Jana Kapistrána. 239.
[5]) Walouch: Jana Kapistrána. 681. Capistranói levele a kremsieri papokhoz.

sokan közülök nem veszik fel és mégis papi ténykedéseket végeznek. A házasság szentségét lealacsonyítják.[1])

Ilyen vallási meggyőződésben éltek azok a papok, akik a fenntebbi csínyt elkövették. Az egész dolognak szellemi intézője valami István nevű pap volt, akinek sugalmazására egy röpiratot is írtak ellene.[2]) A röpiratot az Olmütz városában prédikáló és eretnek tanokat hirdető »olasz barát«-hoz intézték.[3])

A röpirat a kétszín alatt való áldozás bizonyítékait négy pontba csoportosítja. 1. A szentírás, amely a hitnek a zsinórmértéke, direkt kimondja a kétszín alatt való áldozás szükségességét. 2. A gyakorlat, amelyet Krisztus, az apostolok, és az őket követő szentek mutattak, a kétszín alatt való áldozás igazsága mellett szól. 3. A Szentlélek, akinek sugalmazása a szentírásnak legjobb magyarázója, akarja a kétszín alatt való áldozást. 4. A négy szent egyházatya, nevezetesen Jeromos, Ambrus, Ágoston és Gergely, akik a leghitelesebben magyarázzák a szentírást, a kétszín alatt való áldozást tanítják.

A röpiratot ezzel fejezik be: »Miután tehát Krisztus, az Isten és a hatalmas ember, aki mindent tud és mindent akar, aki az ő hagyományaiban sem nem csal, sem meg nem csalható, a legelőrelátóbban elrendelte a laikusokra vonatkozólag az áldozásnak kétszín alatt való kiszolgálását, miként azt vallják az ős egyházzal együtt a konstanzi és baseli zsinatok... bátran kijelentjük, miként az apostol mondja: ha angyal jönne az égből és mást hirdetne, amit én hirdettem, minden hívőnek ezt kell mondania: átkozott legyen...«[4])

Mivel a kremsieri papok választ kértek, Capistranói János nem késett a felelettel. Megírta a választ két példányban és mind a kettőt átadta János olmützi püspöknek, hogy az egyiket küldje el a kremsieri papoknak, a másikat pedig tegye az irattárba.[5])

---

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 704. Capistranói János levele a kremsieri papokhoz.

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 698. Capistranói János levele a kremsieri papokhoz: »Vos estis in numero schismaticorum, quod expressissime confitemini in vestra epistola Stephanina.«

[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 663—669. Cf. Palacky: Urk. Beiträge. 25. Datum sabbato post Stephani regis (szept. 4.) (Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 63.)

[4]) Walouch: Jana Kapistrána. 668—669.

[5]) Walouch: Jana Kapistrána. 240.

Az olmützi püspök azonban a feleletet nem küldötte el, hanem szekrényébe tette, ahol három esztendeig hevert.

A kremsieri papok hiába vártak a válaszra. Három év multán megint írtak neki. Erre Capistranói János újra válaszol és ebben a levelében megírja, hogy mi volt az oka, hogy első levelükre nem kapták meg a választ. »Ti a szakadárok közé tartoztok — írja nekik —, miként ezt a leghatározottabban bevalljátok az István-féle leveletekben, amelyet mint méreggel és örök kárhozattal teljeset három év előtt hozzám intéztetek, amelyre, hogy feleletemet nem kaptátok meg, nagyon sajnálom, de nem az én hibámból történt; Isten legyen irgalmas annak, aki azt leláncoltan tartotta három évi legsötétebb börtön zárkájában. A minap azonban a ti leveletek vétele után, midőn jelentettem a főtisztelendő püspök úrnak, hogy én elődjének, János úrnak, kezeibe adtam; maga a püspök úr is szorgalmasan kutatván, elődjének kéziratai között megtalálta válaszomnak két példányát, amelyeket ő elrejtett; ami nekem nem nagyon tetszik és nincs is leírva bennök a ti gyalázkodástok és az ellenem szórt mocskolódó gazságtok. Íme ezt visszaküldöm az előbb említett régi válaszommal, amelyben mégis leírtam Borotynus (Borotin) Jánosnak mocskolódásait, aki ebben veletek tartott.«[1]) »Olvasd el tehát István, amiket a fenntebb említett régi válaszomban írtam, jóllehet az egész értekezés, amelyet utána írtam, alig negyedrészét foglalja magában annak, amit azok leírtak, akiknél több példány megmaradt.«[2])

Capistranói Jánosnak itt említett első, tehát régi válasza nem maradt fenn; de a második meg van az olmützi könyvtárban, ahonnan Walouch közölte is.[3]) Ez a válasz valóságos értekezés, amelyben sorba veszi a kremsieri papok tételeit, kiegészítvén a konstanzi zsinaton összeállított tételekkel; kimutatja a pápai tekintély csalatkozhatatlanságát és felszólítja őket, hogy bűnbánattal járuljanak a feloldozáshoz.

A gunyolódó megszólításra kijelenti, hogy őt az apostoli szék kinevezte apostoli komisszáriusnak és a gonosz eretnekség főinquizitorának. »A ravasz kígyónak szokása — teszi hozzá —

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 698—699.
[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 699.
[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 669—707.

a nyelvét öltögetni és mérges szavait mézzel bevonni.«[1]) Ezen előzmények után lássuk tehát, miként boncolgatja és szedi szét a kremsieri papok állításait. Alaposan és határozottan kimutatja mind a négy pontról, hogy hibásan következtetnek és bebizonyítja, hogy a laikusok részére az egyszín alatt való áldozásról szóló hagyomány és tan az igazi és üdvösséges.

Az első pontra nézve a szentatyák munkáiból vett idézetekből mutatja ki, hogy mindenkor és minden időben azt a szentírást tartották zsinórmértéknek, amelyet a római katholikus anyaszentegyház megvizsgált, szabályozott, helybenhagyott és jóváhagyott.[2]) Ezen főtétel kimondása és megalapítása után könnyedén megcáfolja a husziták azon állítását, hogy Krisztus kétszín alatt rendelte el az Oltáriszentség kiszolgáltatását. »Ne tartsátok — írja nekik — Krisztust halottnak, azt gondolván, hogy vére nincsen testével együtt; mivel az egész Jézus Krisztus egész istensége és embersége szerint lelkével, testével, vérével és minden dicsőségével mind a kétszín alatt teljesen, épen, tökéletesen, valósággal jelen van, egészen az egészben, egészen bármelyik részecskében; ez a legigazibb regula, ez a zsinórmértékszerű szentírás.«[3])

A második pontra vonatkozólag kifejti, hogy az egyház mindenkor, és a mostani időben is nyilatkozott egyes dolgokban azokon kivül, amelyekről az apostolok és azokhoz közel élők nyilatkoztak: mint a szentek képeiről, a szentségekről, a papok és klerikusok ruháiról, a misézés idejéről és módjáról. Következőleg sem Krisztus eljárása, sem az apostoli hagyomány nem mutatja meg, hogy a laikusokat kétszín alatt kell megáldoztatni.

A harmadik állításukkal röviden végez. Egyszerűen kimutatja, a Szentlélek csak úgy értelmezhet, mint a Fiú, mivel az Atyától és Fiútól származik.[4])

---

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 671.

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 672.: »Canonica ergo scriptura sacra est illa, quae regulata est, decreta, examinata et approbata a sacrosancta Romana universali Ecclesia catholica militante.«

[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 675.: »Nolite Christum adhuc tenere mortuum, putantes sanguinem ejus non esse cum corpore, quia totus Christus Jesus secundum totam suam divinitatem et secundum suam humanitatem cum anima corpore et sanguine omni sua gloria plenus integer et perfectus sub qualibet utraque specie realiter continetur, totus in toto et totus in qualibet parte, totus, haec est verissima regula, haec est sacra scriptura canonica.« etc.

[4]) Walouch: Jana Kapistrána. 681—682.

A negyedik állításuknál a legtovább időzik. A felhozott szentatyák műveiből sorban kimutatja, hogy azok mind ragaszkodtak az egyházhoz, mint erős kősziklához. S ők műveikben sehol sem tanítják azt, hogy a laikusoknak az üdvösségre elkerülhetetlenül szükséges a kétszin alatt való áldozás.

Több állítás megcáfolása után ezen erős szavakban ad kifejezést felháborodásának: »Utoljára is szokástok szerint azt hiszitek, hogy hamis és csalfa módon a világot meghódítjátok, azt állítván, hogy Krisztus Jézus elrendelte, hogy a laikusoknak ezt a szentséget kétszín alatt kell kiszolgáltatni, és ezt a konstanzi és baseli zsinatok is vallják. Oh, nagy a ti vakmerőségtek, ördögi a gonoszságtok, leggonoszabb gazságtok! Miként tudja elviselni ezeket a nyílt hazugságokat a ti gonosz lelkiismeretetek, a ti elhomályosult és elsötétedett értelmetek? Vajjon a konstanzi zsinat nem nyilvánította-e ki határozottan, hogy minden laikust és papot, aki nem akar a kétszín alatt való áldozástól és kiszolgáltatástól elállani, mint eretneket kell bűntetni? Ezen határozatnak tartalmát boldog emlékezetű V. Márton pápának ólompecsétes bullájában magamnál tartom. Vajjon nem erősítette-e meg a baseli zsinat is a konstanzi zsinat határozatait és nem hozott-e határozatot a legszigorúbban a ti eretnekségtek ellen? Nem tetszik nektek, hogy e szóval nevezlek benneteket, de a név eredményétől tágítani nem akartok. Lefestettétek arcképemet gyalázatomra és lekicsinyítésemre, nem gondolván meg, hogy az isteni kegyesség és könyörületesség folytán érdememre válik.«[1])

Miután az egyháznak tanítását az egyszín alatt való áldozásról előadta, rámutat arra, hogy mindazok, akik az egyházzal ellentéteset tanítanak, az egyházi fenyítéket, a kiközösítést, vonják magukra. Felszólítja tehát őket, hogy ezen kiközösítés alól iparkodjanak magukat feloldoztatni. »Jöjjetek tehát a feloldozásért hozzám, aki V. Miklós pápa, szentséges atyánk felhatalmazása folytán, a feloldozás jótéteményében szívesen és készségesen állok rendelkezéstekre nektek, Rokycanátoknak és minden követőtöknek.« S hogy semmi kétségük se legyen afelől, hogy a kiközösítést magukra vonták, 13 pontban foglalja össze azon eseteket, amikor a kiközösítés az egyházi kánonok szerint őket érte.[2])

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 695.
[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 696—706.

Hosszu levelét ezen szép szavakkal fejezi be: »A mindenható Isten pedig és a mi Úrunk Jézus Krisztus, aki a világnak igaz világossága, akiben el vannak rejtve Isten bölcseségének és tudományának minden kincsei, kegyeskedjék felvilágosítani a ti elméteket és értelmeteket az orthodox szent hit valódi igazságának felismerésére, hogy bűnbánatra fakadva mondhassátok a prófétával: Tiszta szívet teremts belém, Istenem, és igaz lelket újíts fel az én bensőmben; és miután Őszentsége, V. Miklós pápa, a római szentegyház és az apostoli szék iránt alázatosan és készségesen kifejeztétek tiszteleteteket és engedelmességteket, jöjjetek el hozzám, hogy az egyház szokásos formájában megkapjátok a feloldozás jótéteményét az eretnekségtek, tévelyeitek, babonáitok, az exkommunikációk és cenzurák alól, és így Krisztus misztikus és egyetemes testével újra egyesítve, újra helyreállítva és újra bekebelezve a katholikus szent hit igazságában harcol hassatok ezen zarándok életben a kegyelem által, és a jövőben hasonlóképen győzelmi ünnepet ülhessetek az Atyával, Fiúval és Szentlélekkel, Isten szent anyjával, a dicsőséges Szűz Máriával, az angyalok szent karaival, az összes boldog lelkek szerencsés társaságával mindörökön örökké. Amen.«[1])

9. §. **Irodalmi harcok.**

Capistranói János, még midőn Brünnben tartózkodott, értesült arról, hogy Morvaország kapitánya, Johann Towačowsky von Cimburg, egyike azon főúraknak, akik sokat tehetnek űgyében. Azért alázatos levelet ír hozzá,[2]) amelyben tisztelettel bejelenti, hogy az ország területére lépett és bocsánatot kér, hogy mint ismeretlen merészel levelet írni az ismeretlennek. A levél végén esdve kéri, hogy legyen segítségére; s ha már ő temérdek országos gondjai miatt nem tud eljönni az Isten igéjének meghallgatására, legalább alattvalóit és szolgáit buzdítsa és serkentse a meghallgatásra, vagy legalább is ne tiltsa el őket attól.[3])

A válasz nem késett soká. Augusztus 25-én már megírta a feleletet Morvaország kapitánya. Ez a levél felnyíthatta Capistranói

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 706.
[2]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 43—46. A levél datum nélkül.
[3]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 46.

János szemét és most már látnia kellett, hogy a morva úrakkal nagyon csínján kell bánnia, mert azok Rómától úgy írtóznak, mint az ördög a tömjénfüsttől. Az alázatos levélre ugyanis durva és elutasító válasz jött. Lélektanilag ezt másképen nem lehet érteni, minthogy feltételezzük, hogy Capistranói Jánosról hívei rossz és gonosz jelentést hoztak, és hallott egyet-mást azon heves kifakadásokról, amelyekkel Capistranói János Brünnben a huszitákat illette.

Levelének fennmaradt részlete elárulja azt a keserűséget, amely eltölté lelkét Capistranói János irányában: »Frater János, jóllehet irataid édes hizelgéseket zengenek, mégis a szép külszín alatt kígyó-mérget rejtenek: miután irataidból világosan felismerem, hogy törekszel elcsábítani a híveket az evangeliumi igazságtól. Miért is biztosítlak, hogy csalfa tanításodat nem fogadom el; inkább akarok valóban testileg megsemmisűlni, mint azokba, amelyeket hirdetsz, s amelyek — mint hirlik — az evangeliumi igazsággal ellentétben állanak, beleegyezni.«[1])

Erre a kemény levélre Capistranói János Olmützből válaszol 1451. szeptember 3-án.[2]) Tekintettel van az előkelő támadóra, azért nem nevezi viszont eretneknek, hanem nyugodtan rátér a tárgyra, amely őt szenvedélyességre ragadta és sajnálatát fejezi ki, hogy vallását, lelki üdvét és mindenét a kompaktátumokhoz köti, amelyek semmisek. Az egész levélben a kompaktátumokat tárgyalja, amelyekre a husziták annyiszor hivatkoznak.

Hogy megérthessük ezen levél tartalmát, egy kissé részleteznünk kell a prágai kompaktátumok ügyét. Mondottuk, hogy 1433. november 30-án a prágai egyezményben a baseli zsinat bizonyos kedvezményekben részesítette a huszitákat, különösen, midőn a kehely használatára kilátást nyújtott. A kompaktátumokban ugyanis a kehely kiszolgáltatására ezt cikkelyezték be: »A szent zsinat a nevezett ország és őrgrófság papjainak hatalmat ad az Úrban arra, hogy a népet, tudniillik azon személyeket, akik eszük használatával bírnak és tisztelettel teljesen és alázatosan kérik, lelkük hasznára és üdvösségére kétszin alatt megáldoztathassák. De mindig megtartassék az a parancs: hogy a papok az

[1]) Hermann: Cap. triumph. 347. — Cochlaeus: Hist. Hussit. X. 374. Datum Tovaczoviae, feria 3. post Bartholomaei, anno 1451.

[2]) Palaczky: Urk. Beiträge. 29.

így áldozóknak mondják meg, amit maguknak is erősen hinniök kell, hogy a kenyér színe alatt nemcsak a test, a bor színe alatt nemcsak a vér van jelen csupán, hanem bármelyik szín alatt Krisztus sértetlenül és egészen.«[1])

A husziták az iglaui egyezmény után a kompaktátumok ezen pontjára támaszkodva nemcsak a felnőtteknek, hanem a csecsemőknek is kiszolgáltatták a kétszín alatt az áldozást és elmulasztották a hívőket figyelmeztetni, hogy Krisztus egyszín alatt is teljesen jelen van. Capistranói János hevesen kikelt ezen visszaélések ellen a szószékről és eretnekeknek nyilvánítá mindazokat, akik a szent áldozást így szolgáltatják ki. Sőt egy lépéssel tovább megy és határozottan kétségbe vonja, hogy azoknak a követeknek, akik Iglauban 1436. július 4-én az egyezményt létrehozták és aláírták, akár a boldog emlékezetű Eugénius pápától, akár a zsinaton elnöklő Giuliano Cesarinitől, akár magától a zsinattól arra határozott megbizatásuk lett volna, hogy a kétszín alatti áldozást megengedjék. De aztán sem Eugénius pápa, sem Giuliano Cesarini, sem a baseli zsinat, sem később V. Miklós pápa ilyen kompaktátumokat sem el nem fogadtak, sem helyben nem hagytak, sem nem hitelesítettek, sem meg nem erősítettek. »Ha van ilyen kezeitek között — kiáltja — mutassátok meg: mivel én addig nem fogom elhinni, míg authentikus formában nem látom; miután tudom, hogy ilyent sohasem fogtok felmutathatni.«[2])

Ezután Capistranói János, hogy fenntebbi állítását bebizonyíthassa, hivatkozik a baseli zsinat határozatára. A kompaktátumokat a husziták 1436. július 10-én fogadták el, 1436. december 23-án (X. Cal. Januarii anno 1437.) pedig a baseli zsinat ünnepélyes ülésén kimondotta, hogy az ősi szent áldoztatás formáján senkinek sem szabad az apostoli szentszék engedélye nélkül változ-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 337. »sacrum concilium sacerdotibus dictorum regni et marchionatus communicandi sub utraque specie populum, eas videlicet personas, quae in annis discretionis constitutae, reverenter et devote postulaverint, facultatem in Domino pro eorum utilitate et salute largietur. Hoc semper observato, quod sacerdotes sic communicantibus semper dicant, quod ipsi debeant firmiter credere, quod non sub specie panis caro tantum, nec sub specie vini sanguis tantum; sed sub qualibet specie est integer et totus Christus.«

[2]) Palacky: Urk. Beiträge 29. Capistranói János levele Johann Towačowsky-hoz.

tatni. Már most, írja tovább, határozottan világos, hogy a ti kompaktátumaitok, amelyekkel annyira vagytok, nemcsak az előbb mondottakkal lettek érvénytelenekké, hanem azon sok más oknál fogva is, amelyeket értekezésemben, amelyet a fentebbiekről készítettem, szorgalmasan és világosan kimutattam.«[1])

A levél végén azon reményének ad kifejezést, hogy a jó Isten kegyelmével egykoron a pápa, a bíbornokok, az összes prelátusok és tudósok jelenlétében be fogja a szentírásból ezt bizonyítani.

Az úgy ezzel befejeződött kettőjük között. Capistranói Jánosnak azonban több ízben kellett éreznie, hogy a kapitány úr sokszor keresztezte útját.

A Johann Tovačowsky von Cimburg által megkezdett irodalmi harcot folytatja Johann von Borotin. Vérbeli huszita, aki Rokycana pártjához tartozik és így a kétszín alatt való áldoztatásért körömszakadtáig kűzd. Levele, amelyet először intézett Capistranói Jánoshoz, nagyon szerényen így kezdődik: »Esdekelve kérlek Krisztusban kedves szerzetes-testvér, hogy azokat, amiket itt leírok, szeretettel fogadd, szent tűrelemmel olvasd és józan ésszel, okosan mérlegeld, miként bölcshöz illik. Nincs szándékomban téged megfeddeni, vagy téged szent tetteidben sértegetni, hanem lelki szemeid elé akarom tárni azokat, amelyeket rólad Csehországban az emberek beszélnek, akik a te tetteidet látták, tanításaidat hallották, hogy ha lehetséges, megérthesd, vajjon azok, amiket mondasz, tanítasz és előadsz, a józan gondolkozásnak megfelelők-e mind, vajjon nem botrányosak-e, és nincsenek-e a te és mások romlására?[2]«) Ezen bekezdés után kitör belőle a keserűség, és mint igazi huszita — gorombán támadja. Elnevezi esztelen melankolikusnak, aki nem szűnik meg egész Csehországot és Morvaországot telekiabálni, hogy mindazok, akik kétszín alatt áldoznak, vagy áldoztak, elkárhoznak. Elnevezi második Antikrisztusnak, aki Krisztusnak ezen szavait: »Ha csak nem eszitek az ember fiának testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet bennetek,« így változtatja meg: »Ha eszitek az ember fiának testét és isszátok az ő vérét, el fogtok kárhozni.«

[1]) Palacky: Urk. Beiträge. 29.
[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 790. — Hermann: Cap. triumph. 367.

Borotin ezután erősen védelmébe veszi a kétszín alatt való áldozást. Hivatkozik a baseli zsinatra, amely megengedte Cseh- és Morvaország lakosainak ezt. Figyelmezteti a zsinat azon rendeletére, amelyben a prágai érseket, az olmützi és a leitomischli püspököket utasította, hogy a kétszín alatt áldoztassák meg a híveket. »A Szentlélekben összegyűlt zsinatnak ellentmondani és ellenállni tehát annyi, mint ellentmondani a Szentléleknek, amit józaneszű emberek közül senki sem mer elkövetni, hacsak esetleg nem melankolikus, vagy akinek lelke nincs melankoliával tele.«[1]) Majd így folytatja tovább: »Azt is mondják rólad, hogy ezt mondottad: Ha bebizonyítják nekem a kétszín alatt való áldozást, akarom, hogy égessenek meg. Reménylem, hogy eléggé be fogják bizonyítani, ha akarod. Egyetlen józaneszű ember sem óhajtja, hogy égessenek meg téged, hanem inkább, hogy élj és bűnbánatot tarts hazug és veszélyes tanításodért.«[2])

Levele végén aztán arra kéri, hogy a jó hírneve és üdvössége érdekében válaszoljon ezen soraira, mivel ezeket csak hallomás után tudja, hogy védelmére kelhessen. Azzal zárja levelét, hogy bocsásson meg neki, ha valami sértőt mondott.[3])

Capistranói János, időközben, miután látta, hogy ezen az oldalon a morva urak ellenséges magatartása miatt Csehországba nem mehet, visszament Brünnbe, ahol szept. 8-án már csodákat mível.[4]) A választ azonban még Olmützben megírta, de levele a kremsieri levél sorsára jutott, s így nem jutott Borotin[5]) kezébe. Borotin pedig tűkön ült; szerette volna már olvasni válaszát. Mivel nem birta kivárni, azért szeptember 16-án újra tollat ragadott és megírta a második levelét.[6]) »Krisztusban kedves szerzetestestvér — kezdi levelét — vágyva vágyódtam, hogy válaszolj azokra, amiket a minapában írtam neked. Rettenetesen csodál-

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 791. Borotin levele Capistranói Jánoshoz.
[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 791.
[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 792.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 520. Cristoforo da Varese: c. IX.
[5]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 41. Capistranói 1451. szept. 20-iki levele: »Certe mi Johannes die sequenti post receptionem tuarum litterarum... responsio data fuit, quam si non habueris non ex mei, ut asseris, negligentia, sed forte potius alio quocumque respectu processit.«
[6]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 36—40. K. k. Hofbibliothek. Cod. 3092. (Rec. 926.) 146*b*—147*b*. Datum ex Llux in die sancte Ludmille patrone Bohemie anno Domini 1451.

kozom azon, hogy nem törődöl a becsületeddel és elhanyagolod jóhírnevedet.« Ezen bevezetés után tudtára adja Capistranói Jánosnak, hogy olvasta a Poděbrad György kormányzóhoz intézett íratát, amelynek alapján fájdalommal értesült arról, hogy igazak azok, amiket az emberek mondanak róla. Megértette azon íratból, hogy teljes erővel azon dolgozik, hogy az embereket a kétszín alatt való áldozástól elvonja, miként már sokakat sikerült is elcsábítania. De hiába kűzd ellene, mert a baseli zsinat által jóváhagyott kompaktátumokhoz a halálig ragaszkodni fognak. Szemére lobbantja, hogy az emberi konstitucziókból merített érveket többre becsüli, mint Isten törvényét és Jézus Krisztus evangeliumát. Pedig Krisztus ezt mondotta tanítványainak: »Menjetek és hirdessétek az evangeliumot minden teremtménynek,« és nem ezt mondotta: »Menjetek és hirdessétek az emberi konstitucziókat, amelyek Krisztussal, evangeliumával és igazságával ellenkeznek.« Áttér azután Capistranói János legfőbb érvére: hogy Iglauban a zsinati megbízottaknak nem volt felhatalmazásuk sem a pápától, sem Giuliano Cesarini elnöktől, sem magától a zsinattól. S erre így válaszol: »Vajjon nem tudtad, vagy színleled: hogy nem tudod, hogy a baseli zsinatnak magában megvolt Eugénius pápa tekintélye, akinek tekintélye alapján létesült, megvolt Giuliano tekintélye, aki a pápa helyett a zsinat elnöke volt és az egész gyűlésben, amely a Szentlélekben gyűlt össze, megvolt Krisztusnak és valódi jegyesének, az egyháznak, a tekintélye. És ez a zsinat, mint fenntebb mondottuk, Krisztusnak és egyházának tekintélyével ajánlotta a cseheknek és a morváknak a legszentebb áldozást kétszín alatt, és ezt ajánlva megparancsolta a prágai, az olmützi és a leitomischli püspököknek és minden lelkipásztorkodással foglalkozónak, hogy így áldoztassák meg a népet, amely ezen áldozási módot gyakorolta is.«[1]) Állításának erősségéül felhozza, hogy a kompaktátumokat pecsétekkel látták el, s azonkívül a baseli zsinat Prágába küldötte a coutances-i püspököt más követekkel, aki megparancsolta a papoknak, hogy kétszín alatt áldoztassanak. Így tett ez a püspök haláláig, aki Prágában halt meg és ott is temették el. »Ime a megbízatás, ime a tekintély! Minek üvöltöd tehát, kedves testvér: hol a megbízatás? hol a

[1]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 38. Borotin levele Capistranóihoz.

tekintély? És minek — hogy úgy mondjam — vezeted félre a népet? Jobb volna neked és üdvösségesebb, ha Krisztusban, aki az út, igazság, élet és a mi üdvösségünk, hinnél és igazságának ellent nem mondanál, a baseli zsinatot, amely a Szentlélekben gyűlt össze, nem gyaláznád, mert hazugságot és csalást akarsz neki tulajdonítani.« Ilyen mederben, de még sokkal szenvedélyesebb hangon folyik a levél tovább. Egy helyen aztán tűrelmetlenségének ezen szavakban ad kifejezést: »Jobb volna, ha a pusztában, vagy esetleg a kolostorban élnél, mint hogy az emberek sokaságát Krisztustól és igazságától elcsábítod és a kárhozatba döntöd.«[1]) Levele végén ismételten kéri, hogy válaszoljon már leveleire, nehogy hallgatásából azt következtesse, hogy »csaló próféta és szélhámos« (ne non respondendo falsus propheta et seductor reputeris).

Erre a levélre Capistranói János már szeptember 20-án válaszol Brünnből.[2]) Kijelenti, mint fenntebb jeleztük, hogy első levelére is válaszolt, még pedig nem dűhös (enormis) és illetlen hangú levélben, hanem olyanban, ami katholikus férfiúhoz illik.

Nem az ő hanyagsága folytán tehát, hanem valami más oknál fogva tévedett el levele. A következő mondata után sejteti, hogy hol ragadt meg a levele: »Elküldöttem ugyanis Olmützbe a te zavart leveled másolatát és a kremsieri hitsorsosaid válaszlevelét.«[3]) Valószinűleg az olmützi püspök az ehhez mellékelt levelet is a szekrényébe tette, miként a kremsieri papokhoz intézett válaszát. S így aztán Borotin várhatta ítélet napig Capistranói János feleletét.

Capistranói János ezen válaszában ismételten a kompaktátumok hitelességét vonja kétségbe. Ha a baseli zsinatnak jó szándéka volt, miért nem rendelte el, hogy Baselben is kétszín alatt áldozzanak? De sem Baselben, sem Németországban, sem Magyarországon, Skóciában, Svédországban, Lengyelországban, Poroszországban, Burgundiában, Franciaországban, Spanyolországban, Portugáliában, Itáliában, Szardiniában, Dalmáciában, Boszniában és a Szentföldön, nem áldoznak a laikusok kétszín alatt. És mégis a te téves felfogásod szerint »azok a laikusok igazi katholikusok,

[1]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 39.
[2]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 40.
[3]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 41.

akik kétszín alatt áldoznak, és azok, akik a római anyaszentegyház legdicséretesebb rendeléséből, legbiztosabb szokása, hagyománya és szigora folytán nem kétszín alatt, hanem egyszín alatt áldoznak, mindnyájan eretnekek.«[1])

A másik dolog pedig, amire válaszol ezen levelében: az apostoli követ iránt való engedelmesség. Borotin ugyanis fennen hangoztatta, hogy ők engedelmeskedtek és engedelmeskedni akarnak az apostoli követnek; de azzal mentegeti magát, hogy az apostoli követ elűzte őket és nem fogadta üdvözlésüket. Capistranói János sóhajtva jegyzi hozzá: »Vajha engedelmeskednétek főképen Istennek és Istenért az ő legkiválóbb helytartójának, V. Miklós pápának, a többi világi és egyházi előljáróknak.« Majd ezután párhuzamot von szavaik és cselekedeteik között. Elősorolja azt a sok kegyetlenséget, amit elkövettek az egyházi személyek és katholikus világiak ellen, nemkülönben azt a sok rablást és gyújtogatást, amit véghez vittek a szent helyeken.

A személyi sértésekre megvetőleg így válaszol: »Nem törődöm az ellenem szórt gyalázkodásoddal és nyelveskedéseddel, hogy hazugságokkal félrevezetem a népet, mivel Isten kegyelméből tanításom nemcsak Itáliában, hanem Franciaországban, Németországban, Spanyolországban és a világ minden részén mind életemet, mind erkölcseimet illetőleg annyira ismeretes nemcsak a szűk utcákon, hanem a nyilvános tereken és a legünnepeltebb egyetemeken is, hogy a te suttogó dícséreted és a te íratodban megjelent magasztalásod reám nézve inkább szégyen és gyalázat.«

A »melankolikus« jelzőre csak az a megjegyzése, hogy látatlanban nem jó ítélni, mert ő természeténél fogva sanguinikus és kolerikus.

A »barát« (monachus) megjegyzést is visszautasítja, mert »én nem az vagyok, hanem Szent Ferenc rendjének szerzetese, akinek, mint apostoli komisszáriusnak és a gonosz eretnekség főinquizitorának, a római szentszék kötelességemmé tette, hogy az egész föld kerekségén az összes eretnekségek ellen prédikáljak, kutassak és ítélkezzem. Ha tehát igazak azok, amiket mondasz, hogy az apostoli úrnak engedelmeskedtetek, és ma engedelmes-

[1]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 42.

kedni akartok, hasonlóképen nekem is engedelmeskedni tartoztok.« Levelét azon kéréssel fejezi be, hogy Isten világosítsa meg értelmüket, hogy eljuthassanak az igazság megismerésére.

Ezen levélváltással nem szűnt meg közöttük a megindult vita. Capistranói János ugyanis az olmützi polgárok ösztönzésére, akik Borotin levélvívője által küldötték meg a fenntebbi leveleket,[1]) hosszabb értekezésben válaszol Borotin leveleire, amelyben alaposan, tudományosan kifejti az egyház álláspontját és tanítását az egyház keletkezésétől fogva mostanig a kétszín alatt való áldozásra vonatkozólag és kimutatja hitelesen, okmányszerűleg, hogy a baseli zsinat mást határozott, mint ami a prágai kompaktátumokban bennvan.

Az értekezést Borotinnak szánta ugyan, hogy meggyőzze állításainak valótlanságáról, valójában azonban a Cseh- és Morvaország összes lakósainak is, hogy felnyíssa szemüket az igazság felismerésére és felvilágosítsa értelmüket az orthodox egyházi tanítás elfogadására.

Borotin előbbi levelének bevezető soraira így válaszol: »Kígyó módra hizelegni és kedveskedni látszik a kezdetén, azután kihányja a mérget, amit szívében hordott, és kiokádja azt, ami az övé; nem tudván mást magában tartani, mint amije van. Jóllehet én méltatlan és érdemetlen (személy) vagyok, de mint követ és apostoli komisszárius és a gonosz eretnekség főinquizitora jövén e vidékekre, amelyek igazak, amelyek katholikusak, amelyek üdvösségesek, amelyeket a római szent anyaszentegyház már annyi éven keresztül, ezerháromszáz éven át, — amely idő alatt annyi férfit és nőt avattak szentté, — tanított, hirdetett és fenntartott, tanítom, hirdetem és fenntartom, és amelyeknek megtartását az összes katholikus keresztény népnek prédikálom. Hogy pedig ezek, akik az én legigazibb tanításom ellen kikelni merészelnek, milyen tiszteletet tartoznak tanusítani a római szentegyház, az apostoli szék és szentséges Úrunk iránt, határozottan megmutatják irataik. Ugyanis, amint az Úr mondja (Máté 10., 40.): »aki titeket befogad, engem fogad be, és aki engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött...« És Luk. 10., 16.: »Aki titeket

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 794. »Excitatus(sum) nuperrime relatibus horum spectabilium civium Olomucensium, qui per tuum nuncium asserunt, superiores literas presentatas, easdem mihi consignandas.«

hallgat, engem hallgat, és aki titeket megvet, az engem vet meg, aki pedig megvet engem, azt veti meg, aki engem küldött.« Ezeket pedig Krisztus mondotta 12 apostolának, midőn elküldötte őket tanítani. Ezek az én rágalmazóim pedig oly nagy tiszteletet tanusítanak a pápa és a szentegyház iránt..., amilyen tisztességgel irataikban írnak.«[1])

Első sorban ezután tiltakozik azon vád ellen, hogy ő azt mondotta, hogy mindazok, akik kétszín alatt áldoznak vagy áldoztak, elkárhoznak vagy elkárhoztak. Szemen-szedett hazugságnak mondja ezt, amelyet ő sohasem mondott. »Mondottam ugyanis és mondom, hirdetem és vallom, hogy katholikus, érdemszerző, üdvösséges és szükséges azt hinni, tartani és megőrízni mindazt, amit a római szentegyház hisz, hirdet, tanít és megőríz, és mindazok, akik a mi Úrunk Jézus Krisztus testének és vérének szentségéről, a keresztségről, vagy a bűnök megvallásáról, a házasságról vagy az egyház többi szentségeiről másképen érezni és tanítani nem félnek, mint ahogy a római szentegyház tanít és érez, általában is mindnyájan eretnekek és kiközösítettek.«[2])

Ezután a szentatyák műveiből és a szentírásból vett idézetekkel bizonyítgatja, hogy Krisztusnak ezen szavait: »Ha nem eszitek az ember fiának a testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet bennetek«, amelyekre alapítják a husziták a kétszin alatt való áldozás parancsát, nem szabad betű szerint venni, hanem értelmileg (spiritualiter).[3])

A hosszas bizonyítást elmellőzöm, mivel ismételnem kellene a fenntebb már elmondottakat.

Tiltakozik azon vád ellen is, mintha azt tanította volna, hogy az ősegyház, amely a kétszín alatt való áldozást gyakorolta, a csehek és a görögökkel egyetemben anathema alá esett. »Azt a föltételes állítást sohasem prédikáltam, és prédikálni sem szándé-

---

1) Walouch: Jana Kapistrána. 794—795.

2) Walouch: Jana Kapistrána. 795.: »Dixi enim et dico, testor et assero: catholicum, meritorium, salubre et necessarium esse credere et tenere et observare, quidquid credit, praedicat, docet et servat sacrosancta Romana Ecclesia, et universos qui de sacramento corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi vel de baptismate seu peccatorum confessione, matrimonio vel reliquis ecclesiasticis sacramentis aliter sentire ac docere non metuunt, quam sacrosancta, Romana Ecclesia praedicat et observat, et generaliter quoscunque haereticos, excommunicatos esse.«

3) Walouch: Jana Kapistrána. 797.

kozom, hogy az ősegyház anathema alá esett.«[1]) Megengedi, hogy a kereszténység első századaiban, a véres üldözések alatt, voltak egyesek, akik a halálra készülve mindkét szín alatt óhajtottak áldozni, hogy magukat annál jobban megerősítsék a végső harcra, de azért az egyház sohasem tanította, hogy Krisztus, vagy az apostolok parancsából a kétszín alatt való áldozás elkerülhetetlenül szükséges az üdvösségre a laikusoknak.[2])

Történeti áttekintést ad ezentúl a kétszín alatt való áldozás megszűntetéséről és az egyszín alatt való áldozás elrendeléséről. Az egyháznak ezt a parancsát az egész egyházban évszázadokon keresztül dicséretesen megtartották és jelenleg is törvénynek tekintik. »És aki — így fejezi be az áldozásról szóló bizonyítását — egyszín alatt áldozik, az az egész Krisztust (a győzödelmes igazságot) veszi magához, ha katholikus módon, ha igazságosan, ha jámborúl él és az egész küzdő anyaszentegyháznak, Krisztus egyetlen misztikus testének, t. i. az egész hivő keresztény népnek egyességében, egyetértésében és szeretetében igazán megmarad, miután a mi Urunk, Jézus Krisztusnak feltámadása után az ő dicsőséges szent teste sohasem volt az ő dicsőséges vére nélkül, sem az ő vére teste nélkül, sem teste lelke nélkül, sem lelke teste nélkül; sem lelke, sem teste istensége nélkül.«[3])

Az értekezés második részében a kompaktátumokat tárgyalja. Többszörösen átolvasta annak a szövegét és úgy látja, hogy ez csak annyit ér, mint a vízben fuldoklónak az odanyújtott szalmaszál. Most is, mint fenntebb már megírtuk, azt vallja, hogy Philibertusnak nem volt semmiféle megbízatása a pápától, hogy engedményeket adjon a kétszín alatt való áldozásra vonatkozólag.[4])

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 813.: »Hanc autem ypotheticam propositionem nunquam praedicavi, nec praedicare intendo videlicet, quod primitiva ecclesia sub anathemate cecidisset.«

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 815.: »Sub tantis igitur et tot periculis constituti quum quotidie se morituros reputantes, praeparabant se ad bella coelestibus armis, confitendo, communicando, orando et alia virtuosa exercitia et divina opera prosequendo, tamquam sancti cupientes omnibus prodesse, nulli obesse et potius humiliter subesse, quam superbiendo praeesse, et si concedebatur, quod aliqui communicaverint sub utraque specie, nusquam tamen reperitur neque ex praecepto Domini, neque ex praecepto Apostolorum populum laycalem teneri de necessitate salutis communicare sub utraque specie.«

[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 817.

[4]) Walouch: Jana Kapistrána. 820.

S mikor Philibertusnak vissza kellett volna vonnia az adott engedményt, félelemből vagy szégyenből nem merte megtenni, de sem Baselbe, sem Konstanzba nem mert elmenni.[1])

Állításának bizonyságára felhozza azt a tényt is, hogy a kompaktátumok megszerkesztése és elfogadása után a kétszín alatt való áldozásról egy egész éven és néhány hónapon keresztül folyton folytak a tárgyalások, mígnem a huszita követek, látván, hogy az igazságon győzedelmeskedni nem tudnak, eltávoztak. Távozásuk után pedig akkor még a baseli zsinat Giuliano Cesarini elnöklete alatt — »akinek szájából, minthogy leghívebb barátom és társam volt a törvényes kűzdelemben (in studio legali) több éven keresztül, midőn Baselből Itáliába visszajött, én akkor Verona városában prédikáltam, a régi barátságunkat felújítva, a fenntebbieket és sok más dolgot valódi előadásból hallottam meg«[2]) — a következő tartalmú dekretumot alkotta meg a kétszín alatt való áldozás cikkelye ellen: »A Szentlélekben törvényesen összegyűlt egyetemes baseli szent zsinat, amely az egész egyházat képviseli, az űgy örök emlékezetére, hogy a katholikus igazság kinyilvánításában világosan lássék, mit kell az eucharistia fogalmáról tartani és a keresztény nép hasznára tenni, az isteni íratoknak, a szent kánonoknak, a szent atyák és doktorok hátrahagyott munkáinak szorgos megvizsgálása után, mindent tekintetbe véve, amelyeket ezen űgy kinyilvánításában tekintetbe kell venni, a szent zsinat elrendelte és kimondotta ezeket: »A laikus hívők, vagy klerikusok, akik áldoznak és a szent mise áldozatát nem mutatják be, az Úr parancsából nem kötelesek a kétszín alatt, a kenyér és bor színe alatt a szent eucharistia szentségét magukhoz venni, de az egyháznak, amelyet az örökre vele maradó igazság Lelke kormányoz, és amellyel Krisztus a világ

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 822.

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 823.: »sacrum tunc Basiliense concilium sub praesidentia praefatae recolindissimae memoriae Domini Juliani tunc Cardinalis Sancti Angeli — ex cujus ore, cum mihi familiarissimus fuisset, et socius in studio legali, per annos plurimos, cum de Basilea ad Italiam remeasset, me tunc praedicante in civitate Veronensi, antiqua nostra amicicia etiam censita praedicta et alia plurima veridica relatione percepi — infra scripti tenoris decretum condidit.« Cf. Capistranói János levelét Johann Towacowskyhoz (1451. szept. 3.) Palacky: Urk. Beitr. 29.: »tunc dignissimo Cardinali S. Angeli D. Juliano Romano, qui in studio legali pro veritate dicenda meus conscius comparque in tali facultate per annos plurimos mecum convixit, mecumque conversatus exstitit tamquam fidelis amicus.«

végezetéig vele marad, miként a szentírás mondja, van hatalma rendelkezni, miképen szolgáltathassák ki azoknak, akik a szent áldozatot nem mutatják be, ezen szentség iránt való tisztelet miatt és amint a nép üdvére hasznosnak látszik; de akár egyszín, akár kétszín alatt szolgáltatják ki az egyház rendelése és határozata értelmében, a méltóan áldozóknak üdvösségükre válik. Semmiképen sem kell kételkedni, hogy a kenyér színe alatt nem csupán a test, a bor színe alatt nem csupán a vér van jelen; hogy a kenyér színe alatt az egész Krisztus sértetlenül jelen van. Dicséretes tehát az a szokás, hogy a népet egyszín alatt áldoztatják meg; amelyet az egyház, a szentatyák észszerűen behoztak és eddig a leggyakrabban megtartottak, és amelyet az isteni törvényben, a szentírásban, a kánonokban sok jártassággal bíró egyháztudósok már hosszú időn keresztül ajánlottak, amelyet törvényképen kell megtartani és senkinek sem szabad azt rosszalni, vagy az egyház engedélye nélkül azt másképen megváltoztatni. Kelt Baselben, ezen szent gyűlésnek 1436. december 23-án (10. Kalendas Januarii anno Domini 1437.) tartott nyilvános ülésén.«[1])

Az első pillanatra nagyon feltűnő, hogy miért idézi Capistranói János Giuliano Cesarini, illetőleg a baseli zsinat által jóváhagyott dekretum ezen szavait, mikor ezt nemcsak a baseli zsinat 1433-ki határozata,[2]) hanem az iglaui, illetőleg a prágai kompaktátumok is tartalmazzák.[3]) A másik feltűnő dolog, hogy miért kellett a baseli zsinatnak újólag hangsulyoznia és határozatba foglalnia az 1436. dec. 23-án tartott gyűlésen azt, amit már 1433-ban is elhatározott.

A magyarázatát ennek megadja Capistranói János, midőn felhívja a figyelmet arra, hogy a huszita papok nem csak azoknak szolgáltatják ki kétszín alatt az áldozást, akik eszük használatával bírnak, hanem a csecsemőknek is a keresztelés napján, vagy az egyéves gyermekeknek; a felnőtteknél pedig a kompaktátumokban kikötött feltételt nem tartják meg, hanem megkérdezés nélkül, sőt gyónás nélkül is, kiszolgáltatják a szent áldozást; de még ennél is tovább mennek, mint a kremsieri eset mutatja, midőn a radischi papokat, verésekkel és bebörtönözéssel kényszerítették

1) Walouch: Jana Kapistrána. 823—824.
2) Fleury: Hist. Eccl. Tom. XXVII. 101—102. és 239.
3) Acta Sanct. Oct. X. 537.

arra, hogy a népnek kétszín alatt szolgáltassák ki a szent áldozást.[1]) A különböző visszaéléseket akarja tehát feltűntetni, amelyeket a kompaktátumok címe alatt folytonosan elkövetnek.

Ezután hosszasan fejtegeti azon eseteket, midőn az egyház tanának megtagadása vagy elvetése következtében egyesek eretnekekké lesznek. Majd felszólítja az ország fejedelmeit, hercegeit, őrgrófjait, báróit, nemeseit és minden rangú népét, hogy térjenek vissza az egyház egységéhez és ne kövessék Husz János nyomdokait, akit a konstanzi zsinat mint eretneket megégetett.[2])

A szentírás szavaiból bizonyítja be nekik, hogy mivel elszakadtak az egyháztól, az Úr is elvetette őket magától, mivel Isten előtt kedvesebb az engedelmesség, mint az áldozat. »Így tehát elmondható a prágaiakról és a híres Csehország követőiről: Azért, mivel a mi Úrunk Jézus Krisztusnak, aki azt mondja: »Aki titeket hallgat, engem hallgat, és a ki titeket megvet, engem vet meg,« édes engedelmességi igáját — elvetettétek, hogy úgy mondjam, mint Beliál fiai, a szent és egyetemes kűzdő egyháznak, minden egyházi előljárónak, világi királynak és fejedelemnek engedelmességi igáját: de elvetett titeket is az Úr, minek következtében a katholikus hitre, az igazság tiszteletére, a római szent és egyetemes anyaszentegyház jó szokásaira és a szent és üdvös rendeleteinek megtartására vonatkozó, régi dícséretes jóhírnevének dicsősége is elhomályosúlt, minek következtében mint a nyáj, pásztor nélkül vagytok, sem érsektek, sem püspöktök, sem katholikus egyházi előljárótok nincsen, sem a katholikus királyt nem akarjátok elfogadni, és annak, mint kellene, még lelkiismeretileg sem akartok katholikus engedelmességet fogadni. Hol van az egykoron szent tudományos egyetemetek dicsőséges nemzedéke és még dicsőségesebb hírneve? A szentírásban hány magiszter és baccalaureus ékeskedik vagy tűnik ki Prágában? Hány egyházi és polgári jogtanár van? Van most is Prágában, mint egykoron 30 ezer hallgató? Íme ide jutottatok az Úr és az anyaszentegyház igájának elvetése után, hogy mint eltévedt és a pásztor felűgyelete alól elszabadult juhok a szabadság szellemében óhajtván élni, mint azok a kigyomlált és kitépett eretnekek, a pighardok és

[1]) Walouch: Jana Kapistrana. 826—827.
[2]) Walouch: Jana Kapistrana. 840.

beginák a ragadozó farkasok, t. i. a pokolbéli ördögök torkában vagytok bezárva és alvilági gazsággal vagytok megkötözve.«[1])

Kéri őket, hogy jöjjenek vissza az Úrhoz, és mint a tékozló fiú az atyjához, mondják ők is: Atyám, vétkeztem az ég ellen és te ellened.

Az értekezés többi részét a szentségekről szóló magyarázata foglalja le, amelyeknek mellőzését elhagyhatónak véltük.

10. §. Irodalmi harcok Capistranói János és Rokycana között.

Azon vitáknál, amely Johannes von Tovačovsky, Johann von Borotin és Capistranói János között folyt le, jóval jelentősebb azon irodalmi harc, amelyet Johann von Rokycana indított meg Capistranói János ellen.

Johann Rokycana a csehországi Rokycany (Rokitzan) községben született, még pedig szegény szülőktől. Egyik nemes családnál, mint nevelő működött, s ezen család pártfogásával a prágai szegények kollegiumába (in collegium pauperum Pragae) került, ahol tanulmányait elvégezvén, pappá lett.[2]) Nagyon feltűnő, de Capistranói János határozottan állítja, hogy Rokycana nem volt felszentelt pap. »Sokan vannak a ti felekezetetekben — írja Borotinhoz — akik sohasem voltak papok, köztük van a ti Rokycanátok, Bedřich (Bedrzich) saját tanulótársának teljes vallomása szerint.«[3]) Valószínűleg érvénytelenül szentelték fel, amennyiben a huszitáknál szokásos módon az egyházi rend szentségének kiszolgálásánál a krizmát és olajat elszokták hagyni. Miben állott az érvénytelenség, most már eldönteni nem lehet. Tény azonban, hogy mint pap működött és a huszita érzelmű Jakaubek von Mies (Jacobellus) hatása alatt állott,[4]) aki először tanította a prágai egyetemen, hogy az üdvösségre elkerülhetetlenül szükséges, és

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 849—550.

[2]) Nauchlerus: Chronographiae Generat. XLVIII. 1057. — Sedulius: Hist. Seraph. 400.

[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 704. Capistranói levele Borotinhoz: »multi sunt in vestra secta, qui nunquam fuerunt sacerdotes, inter quos est vester Rokycanus ex pleno testimonio sui consocii Bedrzich (Bedrich).

[4]) Nauchlerus: Chronog. Gener. XLVIII. 1057. — Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 444.

hogy a laikusoknak az Oltáriszentséget kétszín alatt szolgáltassák ki.[1]) Mint a Teyn-templom szónoka és egyetemi tanító[2]) lassankint vezető szerephez jut Prágában és az utraquisták fejévé kűzdi fel magát. Tagja azon követségnek is, amely 1433-ban Baselbe ment, hogy a zsinattal megegyezést hozzanak létre. A szíves és barátságos fogadtatásért ő mond a zsinaton köszönetet Giuliano Cesarini bíborosnak, a zsinat elnökének.[3]) A tárgyalások alatt azonban ő is egyike azoknak, akik mereven ragaszkodtak a kétszín alatt való áldozáshoz, s így az unió létrejöttét megakadályozta.[4]) Az 1433. nov. 31-ki prágai kompaktátumokhoz sem járult hozzá, hanem pártjával tovább ízgatott. A Lipan mellett vívott csata (1434. május 30.) után az orphaniták (árvák) is Rokycanához csatlakoztak, mi által az utraquisták ismét tekintélyes pártot alkottak. Rokycana és hivei most új követelésekkel állottak elő, nevezetesen, hogy Csehország és Morvaország összes lakosságának kétszín alatt szolgáltassák ki az Oltáriszentséget, s hogy ezt a gyermekekkel is tegyék meg. Nagy befolyását mutatja az a körülmény, hogy 1435. okt. 21-én a cseh országgyűlés prágai érseknek választotta meg. A baseli zsinat az előbbit egyszerűen visszautasította, az érseki megerősítést pedig folytonosan halogatta. Zsigmond ugyan hivatalosan felszólalt érdekében a zsinat előtt, de titokban a megerősítés ellen ízgatott.[5])

Mikor pedig a teyni plébániát is elvették tőle és a prágai érsekség ideiglenes adminisztrátorává Prachaticzi Keresztélyt nevezték ki, annyira elfogta az indulat, hogy a szószékről nyilvánosan hirdette, hogy a kompaktátumokat megszegték és hogy a pápa és a császár szörnyetegek, kik a világ békéjét megzavarták.[6]) Zsigmond erre el akarta fogatni,[7]) de Rokycana ezt előre megszimatolta és elmenekült Militini Bořek egyik várába, ahol izgatott a katholikus vallás ellen, s úgy tűntette fel a dolgot, mintha vértanú volna. Azzal dicsekszik, hogy az igazságért szenved, mert népének űgye az ő űgye. Zsigmond halála után 1438-ban a

[1]) Weisz-Szabó: Világtört. VI. 845.
[2]) Weisz-Szabó: Világtört. VI. 869.
[3]) Weisz-Szabó: Világtört. VI. 876.
[4]) Sedulius: Hist. Seraph. 400.
[5]) Huber: Ausztria tört. II. 427.
[6]) Weisz-Szabó: Világtört. VI. 881.
[7]) Wadding: Annales Min. XII. 127.

csehek újra kérték a baseli atyákat, hogy Rokycanát erősítse meg az érsekségben, de az atyák ismét kitértek előle, okúl azt hozták fel, hogy a béke és az unió ellen nagyon sokat működött és mint szökevény elmenekült.[1])

Rokycana azonban nem esett kétségbe, még mindig bízott érseki kinevezésében. Hiszen a politikai viszonyok a legkedvezőbben alakultak reá nézve. Mint fenntebb már említettük, Albert király halála után a gyermek Lászlót a csehek vonakodtak elismerni királynak; s emiatt pártokra szakadt az ország. Rokycana ügyesen mindig a cseh-nemzeti párthoz csatlakozott, amelynek kezdetben Ptaček Henrik, majd Poděbrad György lett a vezető embere. Poděbrad, aki a nemzeti királyság megalkotásával fáradozott, szívesen vette Rokycanát pártfogásába, hogy így pártját magának lekösse.

Poděbrad igyekszik is Rómát meggyőzni arról, hogy a béke érdekében szükséges Rokycanát megerősíteni az érsekségben. A pápa azonban vonakodik, sőt az űgy megvizsgálására Carvajal bíbornokot küldi Prágába 1448-ban. A bíbornok útja sikertelen volt ugyan, de Rokycana még mindig reménykedett. Bizalmát növelte azon körülmény is, hogy a pápa kedves fiának »dilectus filius« szólította levelében.[2]) Hogy eloszlassa Rómában az iránta táplált rossz aggodalmakat, 1449-dik év végén elhatározta, hogy Rómába megy személyes kihallgatásra a pápához. Útra is kelt, de Salzburgból visszafordult.[3])

Gondolkozására rendkívüli jellemző, hogy kész még a görög nemegyesültekkel is unióba lépni, csakhogy az érsekséget megszerezze. 1451-ben, mint fenntebb előadtuk, az unió megbeszélése végett Konstantinápolyba követség ment. Míg a követség ott járt, megérkezett Prágába Enea Sylvio, sienai püspök, Prokop Rabstein és két osztrák főúr kíséretében, hogy a császárt képviselje az országgyűlésen, amely 1451. július 8-án nyílt meg Prágában.[4]) A városban kiütött kolera miatt a rendek Beneschauba vonultak, ahol a rendek 4 napi tanácskozás után eredménytelenül szétoszoltak; de szétoszlásuk előtt határozatot hoztak, hogy nov. 11-én

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 127.
[2]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 447.
[3]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. VI. 506.
[4]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 266.

új országgyűlést tartanak, mikor is az új pápai követtel, Nicolaus von Cusával, fognak tárgyalni az egyházi ügyek végleges elintézésében.[1])

Milyen szerepet játszott Rokycana ezen időben, világosan leírja Enea Sylvio, aki ezen szavakkal jellemzi a pápához írt levelében: »Végül az a pestises Rokycana, a sötétség fia, az ördögnek követője, az Antikrisztusnak prófétája, a te parancsod és a szent kánonok ellenére a prágai egyház érsekségét elfoglalta.[2])

A beneschaui országgyűlésen Enea Sylvio megragadta az alkalmat, hogy Poděbraddal személyesen beszélhessen. A tolmács Prokop Rabstein volt. Enea Sylvio minden ékesszólását felhasználta, hogy Poděbradot meggyőzze a katholikus egyház igazságairól. De hiába volt minden fáradozása, Poděbrad mereven megmarad huszita érzelmei mellett. Mire Enea Sylvio arra kérte, hogy ejtse el Rokycanát és hallgassa meg Capistranói Jánost: »A ti papjaitok — mondotta neki — még mindig nem térnek meg és szívesebben akarják botor ötleteiket hirdetni, mint az igazságot meghallgatni: azért azt tanácsolom neked, hogy, ha megérkezik Capistranói János, a tanult és szent férfi, terjeszd elő neki mindjárt, amiben kétségeskedel és szívednek minden titkát tárd fel előtte. Hogy az orvos segíthessen rajtad, először neked

---

[1]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 269.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 127.: »Demum pestifer Rochycana, tenebrarum filius, confessor diaboli, et Antichristi profeta, iniussu tuo et contra canonicas sanctiones, Pragensis Ecclesiae Praesulatum invasit.« Cf. Palacky: Urdkundliche Beiträge Böhmens 663. lapot, ahol a »Locusta sive de diversitate et multiplicatione Begardorum in Bohemia« cimű fejezetben rendkivül éles bírálat olvasható Rokycana egyéniségéről és jelleméről: »Hujusmodi scripta ejus Joannes de Capistrano deprehendit, et occasionem scribendi sibi exinde accepit quamvis nihil in ipso siliceo homine profecit, et eum de his a praesidentibus ecclesiae metropolitanae coram rege redargueretur, nedum culpam non agnovit, sed insuper gloriabatur; ipse panista fuit et nihil de eucharistia tenuit etc. Statura ejus talis erat: non multum longus, nec multa brevitate correptus, multa plenus grassitie, et magna distentus pinguedine nudatus fronte calvitie, lato pectore, largis scapulis, in loquela balbutiens, multum tamen affabilis, multa superbia cervicosus, in multis cogitationibus curiosus, mendaciorum maximus commentator, in promissis falax, yprocrita sceleratissimus, humanum semper sanguinem sitiens, ad quem effundendum solicitus adhortator erat, ut ex litteris ejus habetur. Erat homicida in cives, latro in socios, depopulator terrarum, hostis in amicos, praedo domesticorum, incentor plebis, occisor corporum et animarum, inanis gloriae cupidus, et superbia ejus ascendebat semper, et sic totus positus extra deum, extra lucem et extra veritatem, nec bonum, nec malum, nec verum, nec falsum poterat discernere, ut patet ex concilio Basiliensi, ubi compactata poposcit et suscepit nomine totius cleri consentanei, et haec ipsa videlicet compactata rupit et transgressus est.«

kell sebeidet megmutatnod; s ha akarod, egészséges fogsz lenni.« Poděbrad erre így válaszolt: »Rokycanára vonatkozólag azt akarom tenni, ami és miként a béke s az ország érdekében a legjobb. Ami Capistranói Jánost illeti, miután hallottam róla, ugyanolyan módon gondolkodom róla, miként te tanácsolod; és ezt a te felhivásod nélkül is megtettem volna. Az én eszem ugyanis nem hatol oly mélyen a dolgokba, és én félek hibát elkövetni; nem is bizom, de nem is hagyatkozom mindig a mi papjainkra. De most Isten áldjon! Engem más kötelességek várnak.«[1]) Ezzel ott hagyta Enea Sylviót.

Milyen őszinték voltak Poděbrad szavai, azt a következmények fogják megmutatni. Viselkedéséből látni lehetett előre, hogy teljesen Rokycana pártján van.

Enea Sylvio tehát visszautazott a császárhoz, Rokycana pedig, aki eddig várakozó álláspontón volt, megkezdi a támadást Capistranói János ellen. Oka volt rá, hiszen Capistranói János Brünnben, majd Olmützben hevesen támadta a kétszín alatt való áldozást, amelynek főharcosa Rokycana volt.

A szellemi harcot Rokycana a következő levéllel nyitotta meg: »Óhajtván, hogy te Krisztusban megízleld, megértsd és meglásd a legutóbbiakat, azért Krisztusban kedves testvér, régóta vágytam arcodat látni és személyedet megismerni, hogy saját ajkaidról halljak valami vigasztalót a békéről és üdvösségről. De az utazás nehézségeitől és testi gyöngélkedésektől akadályoztatva, erről a vágyamról lemondottam. Vágyódtam pedig arra, hogy legalább irásodat lássam, és hogy ami békéset vagy üdvöset tartalmaz, hálás szivvel elfogadjam: megírom tehát kézzel teljes tisztelettel és becsűléssel azt, amit szájjal el akartam mondani. Mi az oka, Krisztusban kedves testvér, hogy amint hallom, minden isteni félelmet félretéve, nem szűnsz meg Istennek népét, t. i. a cseh nemzetet gyalázni, azt eretneknek mondani, elítélni; a szeretetet a népből kiírtani, gyűlöletet és viszályt vetni a kehelynek legszentebb kiszolgáltatása miatt, amelyet Istennek egyháza, a szent baseli zsinat, amely a Szentlélekben összegyűlekezve Istennek teljes egyházát képviselte, s amely Krisztus igaz jegyesének, az egyháznak, tekintélyével, amint mondják, ajánlotta, — amint

[1]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 280.

kitűnik ez a nevezett gyűlésnek a csehekkel kötött egyezményeiből.« Itt röviden védelmére kel a kehely használatának, és a szentírásból vett idézetekkel bizonyítgatja, hogy az ősrégi szokás és az apostoli időkből ered. Majd így folytatja: »Nyísd fel szemeidet, testvérem, és lásd be, mit csinálsz, mit hirdetsz, miképen nevezed és gyalázod meg a cseheket, és gondolj az utolsó dolgaidra; a Párka ugyanis már ajtódnál áll és el akar téged hurcolni a mindent látó, legfőbb bíró ítélőszéke elé, ahol számot fogsz majd adni minden egyes szavadról és tettedről. Ezek után pedig élj boldogúl és megelégedetten, Krisztusban kedves testvér, s ha valami igazabbat találsz ezekben, közöld velem; ha pedig nem, használd ezeket igazsággal; s ha ezen soraimban méltatlant vagy a jámbor fülekre nézve sértőt írtam, amit azonban nem szándékoztam, bocsásd meg, kérlek.«[1])

Rokycana elküldte ezt a levelet és várta a választ. Sajnos, Capistranói János válaszát nem találtam sehol. Még mindig ismeretlenül lappang valamelyik könyvtárban. Pedig el sem lehet képzelni, hogy erre a levélre ne válaszolt volna.

Rokycana ír másodszor. Levelének hangja még nyugodt, tartalma tárgyilagos. Miután a kezébe került íratból megismerte szándékát és nézetét a kehely használatáról, elhatározta, hogy a levélbeli vitatkozás helyett szóbeli vitába bocsátkozik, hogy világosan kitűnjék, kinek a részén van az igazság. Vitatkozási helyűl három várost ajánl: Třebovou-t (Trübau, Tribovia) Německý Brod-ot (Broda Theutonica) és Pelhřimov (Pellitz, Pilgram) kolostorát.[2]) Igéri, hogy bármelyik helyet választja, a meghatározott időben meg fog jelenni. Semmiféle veszélytől ne tartson, mert ő a világi hatóságtól a legbiztosabb és a legmesszebbmenő »salvus conductus«-t fogja számára kieszközölni. Végezetűl arra kéri, hogy a levél vivőjével küldjön választ.[3])

Rokycana ezt a levelet szeptember 11-én küldötte el és a levélvivő szeptember 20-án adta át Capistranói Jánosnak Brünnben

[1]) Hermann: Cap. triumph. 344. — Wadding: Annales Min. XII. 91.

[2]) Zdeněk Nejedlý: Česká missie Jana Kapistrána. — Časopis Musea Královstvi českého. 70.

[3]) Hermann: Cap. triumph. 345. — Wadding: Annales Min. XII. 92.: »Tribovia, scilicet Moraviensi, Broda Theutonicali, sive Pellitz Monasterio.« — Cochlaeus: Hist. Husit. X. 370.: Datum Pragae Sabbato ante Festum Exaltationis S. Crucis, anno 1451.«

két püspök és több előkelő és kiváló férfiú jelenlétében.[1]) A választ rögtön megírta. A legnagyobb örömmel és készséges lélekkel helyesli a vitatkozás eszméjét. »A helyről pedig, — írja többek között, — a napról, a módról, és a tárgyaláson megjelenő személyekről, kérlek, Krisztus igazságában tisztelendő és szeretetre méltó atya, ne restelj övéid közül néhányat kirendelni, akikkel tárgyalhassak és a fenntebbiekről értekezhessem. Elég messziről jöttem, Róma városából és még azon túl, körüljárván egész Olmützig. Tehát közös helyet kell választanunk, amely alkalmas, megfelelő és biztonságot nyújtó a tárgyalásra odajövők mindegyikének, ahol az isteni bölcseség kisugárzó fényével nyilvánossá és világossá legyen, az igazság megismerése és az üdvösség útja Krisztus összes híveinek világítson. Ezen felül, Krisztusban tisztelendő Atya, örökösen hálát adok neked, hogy a katholikus igazságnak megfelelőleg, a Szentséges Úrnak, V. Miklós pápa és az egyetemes római katholikus anyaszentegyház iránt tartozó engedelmességből, alázatos tiszteletből és hódolatból kifolyólag értesítesz arról, hogy életünk megvédésére leghűségesebben fogsz »salvus conductus«-t szerezni. Miért is kedves ajánlatodért iránt tad magamat lekötelezettnek tartom, a Leghatalmasabbhoz buzgón fohászkodván, hogy hintse be elmédet tiszta világossággal és világosítsa meg társaidat és követőidet velem együtt és más katholikus keresztényekkel, és tegye Magát közös jutalmúl az örök boldogság elnyerésére. Amen. Brünnben, szeptember 20-án, 1451-dik évben.«[2])

Capistranói János éles eszével rögtön átlátta, hogy Rokycana őszinteségében nem szabad föltétlenül bíznia, mert sejtette, hogy nem önként és saját elhatározásából ajánlkozott a vitára, hanem a külső körülmények kényszerítő hatása alatt. Az egykorú Dlugoss

[1]) Tuas honestas, quales alii non dixerunt, hodie duobus Episcopis, pluribus magnificis ac praestantissimis viris praesentibus, litteras accepi: Cf. Hermann: Cap. triumph. 346. — Wadding: Annales Min. XII. 93. és Cochlaeus: Hist. Husit. X. 371.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 346. — Wadding: Annales Min. XII. 93. — Cochlaeus: Hist. Husit. X. 371. — Johannes Komorov: »Memoriae Ordinis FF. Minorum« című krónikájában úgy tűnteti fel a dolgot, mintha Capistranói János Prágában vitatkozott volna Rokycanával: »Deinde Pater b. Bohemiam versus viam arripuit, in vigilia nativitatis Marie in Pragam veniens, disputavit cum Rokicziano... Vide: Mon. Polon. V. 160. és Zdeněk Nejedlý: Ceská missie Jana Kapistrána. — Časopis Musea Královstvi českého. 70.

nyíltan kimondja, hogy a huszita nemesek bírták rá Rokycanát a vitatkozásra.[1]) Ezen nézetnek ad kifejezést Capistranói János is a wieni egyetem tanáraihoz intézett levelében, amelyet ezen esemény után 4 napra küldött el hozzájok. »Amióta — írja nekik — Morvaország ezen tartományába jöttem, — igen kiváló magiszterek és doktorok, — amint kötelességem, erőmhöz képest mindig a csehek kárhozatos eretnekségei ellen beszéltem: Sem a fenyegetések és a félelem nem riasztottak vissza a prédikálás hivatásától, hanem nyíltan beszélvén, teljes buzgalommal, aminővel csak bírtam, arra törekedtem, hogy megcáfoljam azoknak kárhozatos véleményét, akik szerint a kétszín alatt való áldozás szükséges az üdvösségre. Ennek következtében történt, hogy nemcsak sok mágnás, nemes és pap, mindent összevetve négyezernél többen, letették kezembe az eskűt, hogy hallgassak azon sok megtértről, akik azon megtért mágnások birtokain élnek, hanem egész Csehország mozgásba jövén és ennek hire terjedvén, maguk a kétszín alatt áldozó cseh mágnások is félvén a többiek áttérésétől, ösztönözték, sőt jobban mondva kényszerítették Johann Rokycana mestert, hogy velem vitatkozzék, hogy én ezen vitatkozásban legyőzetve, kényszerüljek hallgatni, vagy ő általam megveretve, nekik a mentegetés okául szolgálhasson. Maga Rokycana pedig a bölcseség helyett a vakmerőséget választotta, és hogy magát a mágnások előtt nélkülözhetetlenné, kedvessé és kedveltté tegye, a minapában hozzám elküldötte levelét, jóllehet elég tisztességesen, de mégis az én ítéletem szerint szíve legnagyobb fájdalmára. Amely levél másolatát válasz-leveleimmel együtt és egynéhány más, hozzám intézett levelet is elküldöm a király Őfenségéhez, minthogy azt gondoltam, hogy a király Őfensége nevében ti hozzátok kell küldenem, kérlek benneteket, hogy ne resteljétek azokat átolvasni, hogy annál határozottabban és megfontoltabban adhassatok tanácsot a király Őfenségének, hogy meghatározhassa, mit kell cselekednie a hely, idő, nap és a gyűlésre jövő személyek érdekében. Már előbb, mint Johann Rokycana meghivott, a hely alkalmatosságáért és a tudósok igen szép koszorujáért magát Wient, a híres várost választottam, ha esetleg ilyen gyűlést kellene tartanom. De hogy a csehek ne

[1]) Dlugoss: Hist. Polon. 74.

mondhassák, hogy saját elhatározásomból választottam a helyet, inkább szeretném, hogy a király Őfensége határozná meg a helyet és ne én, hogy ne vonakodjanak a vitatkozást megtartani. Ámbár jól tudom, hogy ilyesféle hitbéli ügyben az anyaszentegyháznak kell döntenie, mégis mivel a konstanzi és a baseli zsinaton másképen határoztak és döntöttek, igen megfelelőnek látszott nekem, hogy a hit megvédésére és a csehek visszatérítésére ezt férfiasan megragadjuk.«[1])

Kijelenti ezenfelül, hogy azon esetben, ha sikerül a gyűlésre vonatkozólag a csehekkel megegyeznie, Isten után bennök helyezi minden reményét; miért is esdve kéri őket, hogy válasszanak ki maguk közül néhány férfiút, akik a szentírásban a legjáratosabbak, és ezek a meghatározott időben jöjjenek a gyűlés helyére és legyenek segítségére.

Mind a Rokycanához, mind a wieni egyetem tanáraihoz intézett leveléből egészen világosan kitűnik, hogy Capistranói János a Rokycana által felajánlott három helyet nem fogadta el a vitatkozás helyéül. Okúl azt hozta fel, hogy V. László királyra bízza a döntést, s amint az határoz, abban meg fog nyugodni.

Capistranói János még más oldalról is biztosítani akarta magát. Rövid itt tartózkodása elégséges volt arra, hogy megismerje teljesen a helyzetet. Látta nagyon jól, hogy Csehországban Poděbrad teljes hatalommal rendelkezik: minden úgy történik, amint ő akarja. De nem volt titok előtte az sem, hogy Poděbrad Rokycanát csak eszköznek tekinti céljainak elérésére. Azért tehát, hogy ezt a hatalmas úrat megnyerje a maga részére, Rokycana levelének vétele után, azaz 1451. szeptember 20-án, Poděbradhoz szintén levelet küld, mellékelvén egyuttal Rokycana meghivó levelének másolatát is. Ezen levelében tudtára adja, hogy egyetlen vágya és szándéka, Isten dicsőségét terjeszteni és a hívők lelki üdvét előmozdítani. Azért arra kéri, hogy engedje meg neki, hogy »dűh és zavargás nélkül, csendesen, nyugodtan és békésen gyakorolhassa hivatalát.«[2]) A levél többi része is rendkívül udvarias, s minden során meglátszik, hogy a kormányzó jóindulatának

[1]) Synopsis Collectanea. 29. — Weber: Johannes von. Cap. Miss. 34--35.

[2]) Cochlaeus: Hist. Huss. X. 375. — Walouch: Jana Kapistrána. 707. Capistranói János levele Poděbradhoz 1451. szept. 20-án Brünnből.

megnyerése a célja csupán. Válaszolt-e ezen levélre Poděbrad és hogyan, nem tudjuk? A válasz még nem került napvilágra.

Közben Wenzeslaus von Boskowitz és Johann Bernstein buzgólkodnak a hely megállapításában. Capistranói János Brünnt, vagy Olmützöt szívesen választotta volna, de Rokycana oda nem akart menni.[1]) Végül is Krummauban állapodtak meg,[2]) ahol Csehország egyik leggazdagabb és leghatalmasabb katholikus főurának, Rosenberg Ulriknak volt a kastélya.

Capistranói János, aki szept. 23-tól okt. 5-ig Znaimban tartózkodott,[3]) október 7-én Egenburgba megy, ahol csak néhány napig, október 11-ig időzött.[4]) Október 12-én Zwettel városkában prédikál[5]) és a ciszterci apátságban van szálláson. Itt kapta meg Ulrich von Rosenberg levelét, amelyben arra kéri, hogy jöjjön Krummauba. Capistranói János rögtön válaszol és többek között ezt írja neki: »Nagyon örülök, hogy méltóságos Úraságodnak tetszett a levelem, de mégis kimondhatatlanabb öröm tölti el szívemet afölött, hogy sürgeted jövetelemet, hogy annyi ezer veszendő lelket, akik naponkint a sátán torkának martalékjai lesznek, megszabadítsunk. És ezt a legerősebben el kell érned... Többet is írnék, de azt majd személyesen fogom elmondani, mikor hozzád érkezem, ami leggyorsabban úgy történik meg, ha nem lesz terhedre, hogy embereidet a lehető leggyorsabban hozzám küldöd. Méltóságos Úraságod ugyanis nagylelkű és elnéző lesz. Remélem ugyanis, hogy Isten segítő kegyelmével el fogjuk érni azt, amit másoknak megtagadott. A nagy és fölséges Isten ugyanis jelen van az ő csodálatos és bámulandó műveiben; nekünk pedig legkevésbé sem lesz terhes jelenlenni emberi tehetségünkkel és buzgalmunkkal. Okát nem tudom, de barátomtól, Rokycanától, válasz-levelet még nem kaptam; értesültem ugyanis arról, hogy Olmützhez közel néhány cseh mágnással gyűlést tartott, ha nem csalódom, nem szíves lélekkel. A vitatkozást, amint levelemből megérthetted, nem tagadtam meg, nem is fogom megtagadni, csak alkalmas helyet jelöljenek ki és legyen

[1]) Jacob: Johann von Cap. I. 57.
[2]) Jacob: Johann von Cap. I. 58. — Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 65.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 520. Christoforo da Varese: c. IX.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 521. Christoforo da Varese: c. IX.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 521. Christoforo da Varese: c. X.

jelen a legjáratosabb férfiaknak szép csoportja. Tudom és biztos vagyok benne, hogy lelkének makacssága miatt inkább megtörik, mint meghajlik; érveit, okoskodásait, vagy jobban mondva szőrszálhasogatásait, nézeteit és mondásait könnyen megfogjuk cáfolni; de szeretném, hogy az ő és az én bírálóim jelenlegyenek, hogy azok ítélete értelmében az én tanításomba beleegyezzék és megnyugodjék. Nem szándékozom vele fecsegést folytatni, mint igen gyakran a bölcselők teszik, hanem mindent a megfelelő és hozzátartozó ítélettel határozunk meg. Minden ismeretlen és biztosságot nem nyújtó helyet visszautasítok (omnis ignorantiae et timoris locus a me remotus est), ha velem a megfelelő helyről és a tárgyaláson megjelenő személyekről, megegyezni akarnak; ilyen tárgyalásnak ugyanis nem tudatlan férfiak és parasztok előtt kell történnie, hanem olyanok előtt, akiknek véleménye és tekintélye kipróbált és biztos. De ezekről majd szóbelileg, amelyekben a te legjobb és leghívebb tanácsaidat fogom követni.«[1])

Ezen levélből határozottan megállapíthatjuk, hogy Rokycana nem értesítette még Capistranói Jánost a gyűlés helyéről, és semmit sem tudott arról, hogy Heinrich von Rosenberg kastélyát jelölték ki a vitatkozás helyéül. De mivel minden áron szerette volna Rokycanát vitatkozásra bírni, azért késedelem nélkül Krummauba megy, ahová október 18-án meg is érkezik.[2])

Krummauban már várták Rokycana és az előbb említett két bárónak, Johann von Bernstein és Wenceslaus von Boskovitz levelei, az egyik cseh, a másik latin nyelven volt írva. Ezek a levelek elvesztek, de tartalmukat tudjuk Capistranói János válaszából, amelyet Krummauból írt Rokycanához a megérkezés napján vagyis 1451. október 18-án.[3]) Ezen levelekből tudta meg, hogy a vitatkozás helyéül Krummaut választották, még pedig Henrik von Rosenberg várát; a gyűlésre megjelenő személyekre vonatkozólag pedig azt határozták, hogy mindenki megjelenhet; a bíró a szent-

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 708—709.: Capistranói János levele 1451. október 12. Zwettel-ből.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 521. Christoforo da Varese: c. X.

[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 711—716. Capistránói János levele Krummauból 1451. okt. 18-án.

írás, Krisztus és az apostolok példája és az ősegyház gyakorlata lesz; a vitatkozás ideje pedig Simon és Judás napja.[1])

Capistranói János szemére veti válaszában Rokycanának, hogy csak 27 nap mulva válaszolt soraira, mikor előbbi levelében kérve-kérte, hogy küldjön sürgősen megbízottakat, akikkel a négy föltételről tanácskozhassék. A fenntebb említett két megbízottról pedig azt írja, hogy soha nála nem voltak, vele nem érintkeztek, annál kevésbé tanácskoztak. A hely megválasztását szerencsétlennek tartja. »Vajjon — írja neki, — oly silánynak tartod vitatkozásodat és oly csekély értékűnek, hogy azt falusi és köznép helyén kell tartanod? Vajjon azt oly kicsinységnek kell venni, hogy tudatlan és tanulatlan emberek előtt kell megtartani és ítéletet mondani? Valóban ha igazán átgondoltad volna, megértetted volna, hogy a te és azoknak ezen határozata ész-szerűtlen, minthogy oly nagy fontosságú és oly kiváló dologról van szó, amit nem tudatlan, hanem a legjáratosabb férfiak előtt kell tárgyalni; mégis azt hiszem, hogy lelkiismereted tiltakozik az ellen, hogy ilyen felelet adására határoztad el magadat. Vajjon elmédet, amelyről azt vallottad, hogy a legélesebb és a legkiválóbb, midőn azt mondottad, hogy a baseli zsinaton annyi és oly nagy dolgokat míveltél, — azok előtt fitogtatod, akiknek tiszte az ökrök és juhok őrzése? A legfőbb reményem az volt, hogy régi, híres és előkelő várost választasz, mint tudós férfiúhoz illik; — és választottad Krummaut, ahol Henrik úr Őméltóságán és nemes családján kívül egyszerű földmívelők, tanulatlan és írástudatlan emberek élnek. Talán félsz a kehely védelmében, amelyért nem vonakodtál annyi és oly nagy fáradalmakat kiállani, a legtudósabb férfiak előtt megjelenni és azoktól, mivel híres felekezetnek tagja vagy, legyőzetni? Ezt nem járatlanságnak, hanem a tudatlanságod nagy jelének kell örökké tartanom, hacsak véleményedet jobbra nem változtatod.«[2])

Kijelenti, hogy a vitatkozás helyéül Krummaut nem fogadja el, mivel neki áll érdekében a helyet és bírót megválasztani, mivel ő apostoli vikárius és komisszárius s az egész földkerekségén a gonosz eretnekség főinquizitora, akinek épen úgy kellene

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 712.
[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 713.

engedelmeskednie, ha katholikusnak tartja magát, mint a pápának.[1]) Vitatkozási helyül felajánlja a következő városokat: Napolit, Sienát, Perugiát, Firenzét, Bolognát, Ferrarát, Padovát, Torinót (Thaurinum), Párist, Toulousét, Dolát, Oxfordot, Cantuliumot, Kölnt és Erfurtot (Arphordia); ha pedig ezek távol esnének, Krakaut, vagy Wient választja. Ha pedig ezek sem tetszenek, úgy választja akkor Egert, ahol Nicolaus von Cusa Szent Borbála napján a cseh és a morva mágnásokkal gyűlést fog tartani.[2]) Bírónak pedig V. Miklóst választja, akinek tiszte az isteni törvényt és a szentírást magyarázni és értelmezni, minthogy ezek némák és beszélni nem tudnak.«[3])

Figyelmezteti, hogy a baseli zsinatban ne reménykedjék mivel az a kompaktátumokról nyilatkozatot adott ki, amelynek másolata magánál van és őnála is, ha csak a tűzbe nem dobta.

Kéri, hogy olvassa el a mellékelt levelet, amelyet a lengyel király küldött neki, hogy lássa, milyen híre van a keresztény népnél.[4])

Levele végén ismételten kéri, hogy a meghatározott időben jöjjön el Egerbe, ahol Morvaország és Csehország főnemesei megjelennek. Csak egyre kéri még, hogy elhatározásáról minél előbb értesítse, hogy az utazásra az előkészületeket megtehesse, mivel a »salvus conductus«-ban nem bízik, miután látta a prágai kormányzónak azon levelét, amelyet Rosenberg úrhoz intézett, hogy semmiképen se fogadja. »Mi történnék tehát, ha én az ő kezeiben volnék, jóllehet meg vagyok győződve, hogy ez a te szorgalmazásod folytán történt. Ha mégis vágyódol velem vitatkozni, amit én is legfőképen óhajtok, alkalmas, biztos, híres és a dologhoz méltó helyet akarok, hogy az igazság fénye mindenkinek kitűnjék.«[5])

Ezzel a levéllel megszakadt a jó viszony Capistranói János és Rokycana között. S így a vitatkozásból semmi sem lett.

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 714.

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 714.: »Neapolim, aut Sennas, Parusium, Florentinum, Bononiam, Ferariam, Paduam, Paviam, Thaurinum, Parisios, Tolosam, Dolam, Osonium, Cantulium, Coloniam, Arphordiam.« Cf. Wetzer-Welte: Kirchenlex. X. 1057. — Dola püspöki székhely volt Bretagne-ban, Franciaországban.

[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 715.

[4]) Walouch: Jana Kapistrána. 715.

[5]) Walouch: Jana Kapistrána. 716.

Rokycana válaszol Capistranói János fenntebbi levelére[1]) és azzal mentegeti késedelmezését, hogy nem tudta tartózkodási helyét. Szent Máté napja után való szombaton kapta meg Capistranói János levelét; mire rögtön útra kelt, hogy személyesen beszélje meg vele az ügyet, de sem Brünnben, sem Znaimban nem érte utól, mert mindig sietve tovább vonult.[2])

Kereken kijelenti, hogy nem ő jelölte ki Krummaut a vitatkozás helyéül, hanem az Uniczovban (Unčově) megjelent mágnások, akiknek értekezletén részt sem vett; de azután a vitatkozás helyének megállapodásához ő is hozzájárult. Prágából el is indult Krummauba, de Prágától 11 mérföldnyire, Lichtenburg várában megkapta Capistranói János levelét, amelyben értesíti, hogy Krummaut nem fogadja el a vitatkozás helyéül, minek következtében visszafordult útjából és Prágába ment.[3])

Üres kifogásnak és csupán ürügynek tartja Capistranói János azon megjegyzéseit, hogy nem bízik Poděbrad, »salvus conductus«-ában. »Senki sem hallotta még az előbb említett báróról, hogy azoknak, akiknek »salvus conductus«-t adott, szavát nem tartotta volna meg és hálót készített volna.«[4]) Szemére veti, hogy egy ember ellenségeskedése miatt nem mert a gyűlésre menni, s most azt kívánja, hogy ő menjen olyan helyre, ahol ezer ellenség környékezi.

A pápát bírónak egyáltalán nem fogadja el, hanem ragaszkodik ismét ahhoz, amiben az Uniczovban gyűlésező mágnások megállapodtak, hogy köztük a szentírás legyen a bíró.[5])

Hallani sem akar a felajánlott városokról; de azért egy szóval sem jelenti ki, hogy Egert elfogadja. Sőt gúnyosan azt kérdi tőle: »Vajjon Eger nem paraszti és falusi hely? Vajjon van ott egyetem? És milyen morva és cseh bárók lesznek jelen? Nem voltak-e nemesebb urak Krummauban, amelyet megvetettél?«[6])

Arra a sokat hangoztatott vádjára, hogy mutassanak fel hiteles okmányt, amelyben a baseli zsinat elismeri a kétszín alatt

---

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 717—728. Rokycana levele: Datum feria VI. post festum Martini, quae est dies quinque fratrum sanctorum.
[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 718.
[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 718.
[4]) Walouch: Jana Kapistrána. 720.
[5]) Walouch: Jana Kapistrána. 725.
[6]) Walouch: Jana Kapistrána. 725.

való áldozást, ezt feleli: »Ha minap Uniczovban, vagy másodszor Krummauba megjelentél volna, akkor valóban hiteles alakban láthattad volna a baseli zsinat pecsétes bullájában azoknak tartalmát.«[1])

Különben a levél tele van csipkedő és személyes vonatkozásokkal. S ezek nagyon gyanússá teszik Rokycana szereplését. Önkéntelenül arra gondol a levél olvasója, hogy Rokycanának soha sem volt komoly szándéka Capistranói Jánossal megmérkőzni. Nagyon gyanús az uniczovi szereplése is. Egyik helyen kijelenti, hogy a bárók értekezletén nem vett részt,[2]) a másik helyen meg-hangsúlyozza, hogy a bárók jelenlétében buzgólkodott azon, hogy Capistranói János hazug iratát elvessék.[3]) Melyik állításának adjunk hitelt? Nincs semmi kétség benne, hogy Krummau kijelölését Rokycana maga óhajtotta, így akarta elposványosítani az egész ügyet, mivel félt, hogy a vita esetleg reá nézve rosszúl üt ki. Ezért választotta ezt a kis félreeső helyet, ahol nem kellett félnie, hogy sokan vesznek részt a vitatkozáson, s amelynek ügyében semmiféle előkészületet nem tett. Capistranói Jánosnak tehát, ha nem akart nevetségessé válni, nem maradt más választása, mint Krummaut elejteni, és a vitatkozást olyan városba tenni, ahol lesz megfelelő hallgatóság. Ilyennek ajánlkozott Eger, amely kis város volt ugyan, de ahová Nicolaus von Cusa már december 4-ikére gyűlést hirdetett. Ha Rokycana komolyan akarta volna a vitatkozást, úgy ezt a helyet el kellett volna fogadnia. Élete itt nem forgott veszélyben, hiszen Eger Csehországban volt és Poděbradtól annyi kíséretet eszközölhetett volna ki, amennyit csak akart. De nem fogadta el, hanem ehelyett személyeskedésre vitte át az egész ügyet. Jellemzésül egy-két csipkedő részt ide iktatok.

Capistranói János így címezte levelét Rokycanához: »Főtisztelendő és kiváló Johann von Rokycanának, tőlem Krisztus szere-

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 720.

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 718.: »Male insuper edoctus asseris, me pro loco disputationis Crumlov elegisse, cum baronum nec intereram tractatui, nec mente concepi, dum per illos Crumlov pro loco disputationis statuebatur. Verum tamen loco et diei per barones pro disputatione assignatis assensi.

[3]) Walouch: Jana Kapistrána 720.: »Nos intendimus et volumus omnia in dictis compactatis contenta firmiter et efficaciter observare, quam si quidem bullam patule totius congregationis in Uniczov baronum et militarium praesentia in tui scripti ficti deiectionem legi disposui et ordinavi.«

tetében és a római szent anyaszentegyház engedelmességében igen szeretett férfiúnak,«[1]) mire Rokycana gúnyosan ilyen címet használ: »A megszentelt kehely igazságában igen szeretett szerzetes férfiúnak, Capistranói Jánosnak, a mindenek Üdvözítőjétől üdvöt.«[2]) Ilyen kifejezésekkel illeti: »S így az egész vidéken csavargóvá lettél«, majd: »Oh szerzetes, írva van: ne mondj hamis tanúságot felebarátod ellen.«[3]) »A gonosz eretnekség főinquizitorának mondod magadat. Félj, hogy eretnekségbe ne keveredjél, magad ellenállván a katholikus igazságnak; mivel eretnekség a szentírással ellenkező, hamis dogma, amelyet nyakasan védenek.«[4]) »Azt állítod, hogy te Csehországot meglátogattad, hogy a sátán torkából annyi ezer lelket kiragadj. Írva van: »Jaj nektek írástudók és képmutató farizeusok, kik körüljárjátok a tengert és a szárazföldet, hogy egy proselitát csináljatok, s midőn az meg lett, a gehenna fiává teszitek őt kétszeresen, miként magatokat.«[5])

De nem folytatom tovább! Ezen néhány kifejezésből is megítélhető, hogy Rokycana lelke rossz indulattal volt eltelve Capistranói János iránt, s hogy egyáltalán nem volt szándékában a vitatkozást megtartani. Azon tudósítása, hogy Prágából 11 mérföldet már megtett, nem bír komoly alappal. Ez is csak porhintés volt, hogy dicsekedhessék vele, hogy komolyan gondolt a vitára, hiszen el is indult arra.

Mi bírta rá Rokycanát, hogy ilyen hirtelen megváltoztatta a nézetét? A körülmények összevetéséből arra következtethetünk, hogy Poděbrad magatartása. Capistranói János ugyanis megküldötte Poděbradnak is a husziták ellen szóló iratát, amelyben hevesen támadja a kompaktátumokat.[6]) A kormányzó, aki éveken

---

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 716.; »Venerando, Magnificoque Joanni de Rokycana sibi in virtute Christi et obedientia Sanctae Matris Ecclesiae Romanae plurimum dilecto.«

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 717: »Religioso viro Joanni de Capistrano in veritate sacrati calicis sibi multum dilecto salutem ab omnium salvatore.

[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 718.

[4]) Walouch: Jana Kapistrána. 726.

[5]) Walouch: Jana Kapistrána. 726.

[6]) Walouch: Jana Kapistrána. 719.: Rokycana levele Capistranói Jánoshoz: Et tu mi monache generoso et magnifico Domino Georgio gubernatori nuper scribendo posuisti, quod compactata nec per Dominum Eugenium nec per Dominum Julianum nec per ipsum concilium Basiliense unquam fuerint acceptata.«

keresztül arra törekedett, hogy országában nyugalmat teremtsen, s meggyőződése szerint ezt csak a kompaktátumok elismertetésével lehet állandósítani, bizonyára nagyot nézett, mikor Capistranói János iratát elolvasta, amely épen ezen kompaktátumok érvényességét tagadta. Az ő szemében tehát Capistranói János csak mint békezavaró és polgárháborúra izgató egyén alakult ki. Mi sem volt tehát természetesebb, mint ilyen egyént távoltartani az ország határaitól. Ezért tagadta meg a biztos kíséretet Capistranói János számára; ezért írt szigorú és követelődző hangú levelet Ulrich von Rosenbergnek, hogy ne fogadja Krummauban, s ha mégis oda jön, távolítsa el onnét.[1]) Rokycana, aki csak játékszer volt a hatalmas és diplomatikus Poděbrad kezében, készségesen hozzájárult a kormányzó akaratához és a vitatkozásnak ügyesen útját vágta.

Nevetséges dolog tehát Capistranói Jánost okolni a vita elmaradásáért és úgy tűntetni fel a dolgot, mintha Capistranói János nagyravágyása idézte volna elő az egész ügy abbanmaradását.[2])

A gyűlésről többet kettőjük között nincsen szó; a további levelezés már személyes harc, amelyben nem válogatják a kifejezéseket.

[1]) Palacký: Geschichte von Böhmen. IV. 287.
[2]) Cf. Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 58.

MÁSODIK FEJEZET.

11. §. Capistranói János fegyveres erővel igyekszik Prágába bevonulni.

A krummaui vitatkozás dugába dült. Capistranói János hiába várta Rokycanát, az nem jelent meg. Ezért Capistranói János november 15-én aztán útnak indult, hogy Csehország fővárosához, Prágához, közelebb jusson és »a sok ezer elkárhozandó lelket a pokol torkából kiszabadítsa.« Mivel a katholikusok attól tartottak, hogy a husziták merényletet intéznek ellene, azért Ulrich von Rosenberg fegyveres kíséretet adott melléje.[1]) De mivel a kormányzótól nem kapta meg a »salvus conductus«-t, azért nem megy egyenesen Prágába, hanem csak a határszéli városokat látogatja meg. November 20-án Passauban jár, és több csodát mívelt.[2]) November 22-én Vilshofenben tartózkodik, ahonnan november 24-én, vagy 25-én Regensburgba érkezik.[3])

Utazásának célját világosan látjuk: Egerbe akar menni, hogy jelen lehessen a Nicolaus von Cusa által összehívott gyűlésen. Cristoforo da Varese csakugyan jelzi is, hogy »Regensburgból Egerbe ment«, de a különben pedáns író, most elfelejtette a napot feljegyezni, pedig közben csodákat is feljegyez.[4]) Mivel a gyűlés napját Szent Borbála napjára, vagyis december 4-ikére tűzte ki Nicolaus von Cusa,[5]) bizton feltehetjük, hogy erre az időre iparkodott oda érkezni.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 500. Cristoforo da Varese: c. III. »Recedens de Moravia, sub conductu cuiusdam magni baronis Domini de Rosis, intravit Bohemiam.« — Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 67., ahol Voigt gúnyos megjegyzést tesz erre kiséretre, s hogy Capistránói János nem rohant a vértanúhalálba.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Christoforo da Varese: c. X.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Christoforo da Varese: c. X.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Christoforo da Varese: c. X.

[5]) Walouch: Jana Kapistrána. 714. Capistránói János levele Rokycanához Krummauból 1451. okt. 18.: »acceptare saltem vel Egram, ubi prae omnibus tutiorem et conventiorem locum in partibus istis esse autumo, et praefinitum literis serenissimi Domini Regis Romanorum, Christianorum Sanctissimi, ibi celebrandam esse dietam per Dominum Cardinalem Sancti Petri ad vincula, qui legationis Apostolicae officio fungetur in festo Sanctae Barbarae proxime affuturo cum Baronibus incliti Regni Bohemiae et Moraviae.«

Egerbe érve, nagy csalódás érte. A várva-várt gyűlés, amelytől annyit remélt, fűstbe ment. Pedig erre nagyon számított, mert azt hitte, hogy itt nagyszámú tudós, jogban és a szentírásban jártas férfiú fog megjelenni, akik előtt élvezet lesz Rokycana tévelyeit szétszedni.[1]) Hogy mennyire számított erre, bizonyítja a znaimi hatósághoz írt levele, amelyben tudtúl adja nekik, hogy Krummauból való elutazása előtt írt Rokycanának, hogy jöjjön Egerbe; írt a cseh főuraknak és a prágai hatóságnak, hogy kényszerítsék Rokycanát, hogy jöjjön el a gyűlésre.[2])

Miért maradt el ez a gyűlés? Nicolaus von Cusa, ki működése egyik legfőbb feladatának a csehekkel való kiegyezést tekintette, megtett mindent, hogy a cseheket a békére bírja. Minden gondját arra fordította, hogy a cseh főurakkal értekezhessék; mindenütt mérsékletet tanúsított, mindenben egyengette az útat a békéhez. A cseh főurak a branibori őrgrófok közvetítésére, hajlandók is voltak 1451. november 11-én Litoměricben találkozni a pápai követtel, de ezt a pápai követ nem fogadta el.[3]) A brandenburgi őrgróf ekkor Egert ajánlotta, melyet Nicolaus von Cusa is elfogadott és a gyűlés napjául december 4-ikét jelölték meg.

A kijelölt nap már közeledett, mikor a cseh főurak a pápai követ elé a következő három feltétellel léptek: 1. A pápai legatus fizessen a gyűlésre jövő csehek költségeinek fedezésére 4 ezer aranyat. 2. A pápa töltse be a prágai érseki széket és az új érsek a pápai meghatalmazással kétszín alatt szolgáltassa ki az áldozást mindazon felnőtteknek, akik azt óhajtják. 3. A lefoglalt egyházi birtokokat az apostoli szék beleegyezésével mindnyájan szabadon birtokolhassák és jövödelmeiket élvezhessék.[4])

---

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 781. Capistránói János levele Rokycanához 1451. karácsony vigiliájától — 1452. epiphania oktaváig. »Et Egrae impingis, quod non sit scola scientiarum, ubi sic publice vulgabatur, quod deberet fieri dieta in festo Barbarae sub praesidentia reverendissimi Domini cardinalis sancti Petri ad vincula dignissimi legati apostolici, cum convenientia principum et baronum etc. Quid si ita fuisset? Optime provisum erat etiam per me, ut habuisset ibi copiam venerandorum et reverendissimorum magistrorum in sacra pagina egregiorumque utriusque juris doctorum et magistrorum in artibus atque bacalaureorum, qui tuas vanitates measque discernerent veritates.«

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 787. Capistránói János levele 1452. jan. 10.

[3]) Časopis Musea Královstvi Českého, 1900. Rocnik LXXIV. pag. 229.

[4]) Capistránói János levele Egerből 1452. jan. 6. V. Miklóshoz. — Wadding: Annales Min. XII. 133. — Hermann: Cap. triumph. 389.

Nicolaus von Cusa, miután ezen feltételek megadására felhatalmazva nem volt, hogy elejét vegye a további kellemetlenségeknek, a gyűlést egyszerűen jobb időkre halasztotta. A pápai követnek ugyanis ez az űgy épen kapóra jött, hogy a gyűlést szép szerével elodázhassa. A cseh zavarok, amelyek léptennyomon jelentkeztek, de különösen a konstantinápolyi követség eredménye, vagyis az a diploma, amelyet a nemegyesült püspöki kar intézett az egyesűlés tárgyában a csehekhez,[1]) felnyitották a pápai követ szemét is és belátta, hogy a cseh főurak kétszínű viselkedése miatt a gyűlés eredményre úgy sem vezethet. A bejelentett gyűlést tehát nem tartották meg.

Capistranói János Egerben tudta meg a gyűlés elmaradásának okát és hátterét. Rögtön írt a pápai követnek, hogy tudósítsa őt a történtekről. Maga tesz erről jelentést a pápához írt levelében: »Én nem tudván, vajjon Szentséged elméjéből származott-e ez a dolog, de inkább azt gondolván, hogy nem onnan jöhetett, írtam a főtisztelendő bíboros úrnak, hogy méltóztassék engem a fentebbiekről értesíteni, jóllehet az első látásra kisded eszemnek úgy tűnt fel, hogy ezek a feltételek Isten szentegyházának és Szentségednek inkább szégyenére válnak, mint tiszteletére. A te dolgod, szentséges Atya, hogy mindenről határozz, nekem és mindenkinek kötelessége parancsodnak alázatosan engedelmeskedni. A főtisztelendő bíboros úrtól még semmiféle választ nem kaptam.«[2])

Capistranói János, miután a pápai követnek nem sikerült a huszitákkal egyességet kötni, új eszközt talált ki a huszíták megtérítésére. Fegyverrel akarta őket megtörni. Tervének megbeszélésére a bajor és szász fejedelmek meghívására Bayreuthba (Pareith vagy Barait) utazik,[3]) ahol a jelenlevő Lajos bajor, János

1) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 296.

2) Wadding: Annales Min. XII. 133. Capistranói levele V. Miklóshoz 1452. jan. 6.

3) Wadding: Annales Min. XII. 133. Capistranói János levele V. Miklóshoz Egerből 1452. jan. 6.: »tua noverit Sanctitas, quod Illustrissimi Principes de Bavaria et de Saxonia ad me suos oratores pro tuae Sanctitatis reverentia, (miserunt) et cum quatuor Principibus de Bavaria fui personaliter in Pareith.« Cf. Walouch: Jana Kap. 787. Capistranói János levele a znaimi városi hatósághoz Egerből 1452. jan. 10.: »Fui tamen cum illustri Duce Ludovico Bavariae et cum illustribus Marchionibus Brandeburgensibus Johanne sc. et Alberto in Parzechit (Barait) cum multis Baronibus congregatis.«

és Albert brandenburgi fejedelmekkel és nagyszámú nemessel tárgyalásokat folytat a csehek ellen vezetendő keresztes hadjárat létesítéséről. Tűzes beszédei nagy hatással voltak a jelenlevőkre és nem csak az említett fejedelmi személyiségek nyilatkoztatták ki, hogy készek Őszentsége minden parancsát teljesíteni, hanem »ezenfelül sok báró, katona és nemes, személyükkel és vagyonukkal is felajánlották magukat, hogy, ha szükség lesz, a katholikus igazság védelmeért készek még a halálba is menni.«[1]) Hosszú tanácskozás után abban állapodtak meg, hogy a nagy bőjt negyedik vasárnapján,[2]) vagyis 1452. március 19-én,[3]) a csehekkel még egyszer tanácskoznak, ha ebbe Nicolaus von Cusa belemegy és a csehek elfogadják. Ezzel a gyűlés véget ért.

Ez a gyűlés csak december 8-kától december 20-ig lehetett, mivel Cristoforo da Varese feljegyzéseiből világosan ki lehet mutatni, hogy december havában és január első hat napjában állandóan Egerben tartózkodott.[4])

Bár a gyűlés a keresztes háborúba nem rohant bele, hanem kísérletképen még egyszer tanácskozni akart a csehekkel, Capistranói János mégis erősen bizakodik benne. Nagy tűrelmetlenséggel várja a pápai követnek válaszát.[5]) Attól teszi függővé további működését.

Legnagyobb reményét azonban a magyarok mozgalmától várja, akiknek a morva határok felé érkezéséről nem csak a znaimiak, hanem Benes úr is értesítette. Tudtukra adja a znaimiaiknak, hogy az ősz Hunyady János, Magyarország kormányzója, felajánlotta a segítségét. »Az ősz János úr, — írja nekik — a magyarok királyságának kormányzója felajánlotta nekem, hogy teljes hatalmával és erejével, segítségemre jön, bármikor akarom; előző napokban írtam Úraságának, nagyon kérvén őt, hogy a mi

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 133. Capistranói János levele V. Miklós pápához.

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 787. Capistranói János levele 1452. jan. 10.: »Et inter multa tractata instituimus cum Bohemis dictam amicabilem celebrare IV. Dominica Quadragesimae, habito tamen prius responso a Domino legato, si Bohemi acceptare vellent.«

[3]) Čaposis Musea Královstvi Českého Rocnik LXXIV. 230.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Christoforo da Varese: c. X.

[5]) Walouch: Jana Kapistrána. 787. Capistranói János levele a znaimiakhoz 1452. jan. 10.: »Responsum de hora in hora exspecto, quo habito reddam vos certiores per primum nuntium occurrentem.«

katholikus morva népünket kegyeskedjék világi hatalommal megvédeni és megvédelmezni a csehek torkától. Reménylem, ha valamikor szükség lesz reá nektek, mindnyájatoknak segítségtekre és védelmetekre jön.«[1])

Capistranói János evvel nem elégedett meg. 1452. január 6-án vízkeresztnapjának éjjelén, hosszú levelet intéz a pápához.[2]) Ebben a levélben egyenesen nem hozza elő a keresztes háborút, hanem csak mellékesen céloz rá. Emlékezetébe hozza a pápának, hogy Magyar István rendtársát már Őszentségéhez küldötte, hogy eszközölje ki a következőket: 1. a kompaktátumok megsemmisítését; 2. az apostoli széknek fenntartott esetek alól a feloldozást; 3. Szent Bernardino szenttéavatásának bulláját; 4. 7 évi és ugyanannyi negyvennapi búcsút mindazok részére, akik a Szent ünnepének oktávája alatt az ő tiszteletére épült templomot, vagy kápolnát meglátogatják; 5. azt a jogot, hogy olasz szokás szerint minden átvett és átveendő kolostort az Alpeseken innen levő vikárius generális hatalma alá rendelhessen.[3])

Ezen öt kérelem között az első volt a legfontosabb és a legégetőbb, amelynek megadását a pápának erősen meg kellett gondolnia, mivel annak rendkívül nagy politikai következményei lettek volna. Kétségtelen, hogy ennek a megadása egész Csehországot ismét lángba borította volna és a fanatikus népet még jobban Róma ellen ízgatta volna. Az 1451. okt. 28-án kapott pápai bulla egyik kitételét úgyis felhasználta már Capistranói János a csehek ellen. A bullában ugyanis a pápa jogot adott Capistranói Jánosnak mindazok feloldozására, akik kétszín alatt áldoztak.[4]) Bár a pápa nem mondotta ki határozottan, hogy a

---

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 789. Capistranói János levele 1452. jan. 10.: »altus Dominus Johannes gubernator Regni Ungarorum se mihi obtulit venire, quocunque vellem cum omni sua potentia at facultate, superioribus diebus suae Dominationi scripsi illam plurimum rogans, ut Moravos nostros catholicos suo brachio protegere tuerique dignaretur a faucibus Bohemorum. Spero, quod si unquam necessarium fuerit, vobis omnibus subveniret et succurreret.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 133. — Hermann: Cap. triumph. 389.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 133.: »Per meum Socium fratrem Stephanum Hungarum tuae Beatitudini de pluribus supplicavi, ut de annullatione Compactatorum, etc...

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 97.: »ut omnes et singulas utriusque sexus personas, quae sub utraque specie communicaverunt, ac alias erroribus, haeresi, et superstitione involuti...

kétszín alatt áldozókat eretnekeknek tekinti, de a kitételből következtetni lehetett ezt. S Capistranói János is így értelmezte. A pápának ezt a levelét mindenfelé terjesztette is. »Avval semmit se törődjetek, — írja a znaimiakhoz, — hogy gúnydalokat énekelnek a ti kigúnyolástokra; látjátok, hogy az egész keresztény nép eretnekeknek tartja őket, és még Krisztusnak legfőbb helyettese, szentséges Úrunk, V. Miklós pápa is, abban az ólompecsétes bullában, amelyet a minapában saját szántából intézett hozzám, eretnekeknek, babonásoknak és tévelygősöknek nevezi a kétszín alatt való áldozás gyakorlása miatt. Ezen bullának a másolatát tegnap küldtem el Benes úrnak, akinek kötelessége ezt nektek, a brünnieknek és az olmützieknek is átadni.«[1]) Képzelhető, hogy mit tett volna akkor, ha a pápa semmisnek nyilvánította volna a kompaktátumokat. De a pápa nem sietett evvel, mert félt a következményektől. Ezért sürgeti mostani levelében Capistranói János a pápát, hogy mondja ki a kompaktátumok érvénytelenségét.

Leírja a Bayreuthban való működését és a fejedelmek készségét a pápa parancsának teljesítésére. Kéri a pápát, hogy adjon neki olyan hatalmat, aminővel őt és Giacomo dalla Marcát felruházta Fabrianóban a fraticellók ellen, mivel azok ellen szabad fegyvert fogni, akik a hit ellenségei és az egyházat támadják. Már pedig a csehek mindkettőt megteszik.[2])

Lefesti ezután Csehország állapotát. Bayreuthban hallotta a fejedelmektől, hogy Csehországban nagy a megrökönyödés, különösen azon főúrak között, akik az egyházi vagyont lefoglalták. Számosan odanyilatkoztak a csehek közül, hogy »inkább félnek ezen barátnak a nyelvétől, mint 30 ezer harcostól, ámbár ezek Prága kapuja előtt táboroznának.«[3])

Felemlíti, hogy Olaszországban több lelki hatalommal volt ellátva, mint most, pedig »ezen a részeken jobban rá vagyok

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 788.: Capistranói János levele 1452. jan. 10.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 133.: Capistranói János levele V. Miklóshoz 1452. jan. 6.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 133. Capistranói János levele 1452. jan. 6.: »Dicunt plurimi Bohemos asserere, magis se timere linguam huius monachi, quam triginta millia armatorum, etiamsi ante portas Pragae castra metarentur.« Cf. Walouch: Jana Kapistrána. 788. Capistranói János levele a znaimiakhoz 1452. jan. 10.: »Bohemi vehementer, ut refertur, territi sunt dicuntque: magis timere linguam illius monachi fratris Johannis de Capistrano, quam si 30 millia equitum adversus eos insurgerent.«

szorulva a kegyre, mint Itáliában.« S mivel Itáliában az inquizitori működése alkalmával mindig megkapta azt a jogot, hogy a világi hatóság karhatalmával is rendelkezett, kéri a pápát, hogy engedje meg, hogy Rokycana ellen karhatalmat alkalmazhasson és a világi bíróság elé állíthassa. Rokycana, aki »miután ismételt és sokszoros válaszaimat megkapta tévelyei ellen, többet nem merészel fecsegni, sőt amint szerteszét beszélik, kihirdettette Prágában a népsokaságnak, hogy senki a nevemet említeni ne merje, sem jól, sem rosszúl,[1]) nemcsak érsekképen viseli magát, hanem folytonosan gyalázza és rágalmazza az egyházat, s Őszentségét, a bíbornokokat, a katholikus prelátusokat, királyokat, fejedelmeket elnevezi ellenségeinek, a szemérmetlenség, a gonoszság és az ördög fiainak.«

Ezért levele vége felé így könyörög: »Szentséges Atyám, nem kérek pénzt, sem tiszteletet, sem a világ kitűntetéseit, csupán csak a régi kiváltságokat az Isten dicsőségének terjesztéséért, a Szentséged iránt tartozó engedelmesség megőrzéséért, a lelkek üdveért és a katholikus hitigazság megvédelmezéséért. Kegyes Atyám, nyísd meg ajkadat hangos szóval és nagylelkűen mond ki a fenntebb kértekre: Úgy legyen.«[2])

Ezt a levelet Bertalan, a pápai kurzor, vitte sietve Rómába.

Míg Bertalan Rómában járt, azalatt Capistranói János Egerben várakozó álláspontra helyezkedett. Várta a pápa válaszát,[3]) a pápai követ feleletét és Frigyes szász fejedelem meghivó levelét.[4])

Közben a cseh főúrak fenyegető leveleket küldöztek az egeri hatósághoz, hogy ne tűrjék meg Capistranói Jánost körükben,

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 133. Capistranói János levele 1452. jan. 6.: »ut communiter fertur, praeconizari fecit in Praga per tumultum populorum, ut nullus meum nomen audeat exprimere, nec pro bono, nec pro malo.« Cf. Walouch: Jana Kapistrána. 788. Capistranói János levele 1452. jan. 10.: »Fecerunt quidem in Praga praeconisari, sicut publica vox et fama est, ut nullos audeat de me loqui neque bonum, neque malum.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 133.

[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 788. Capistranói János levele a znaimiakhoz 1452. jan. 10.: »Duo autem fratres mei nondum e Roma redierunt, sed continue illos expecto.«

[4]) Palacky: Urkundliche Beiträge. 33. Capistranói János levele Rosenberg Ulrikhez 1452. jan. 10.: »A Rmo D. Cardinali et ab ill. duce Saxoniae Friderico scilicet seniori responsum propediem expecto.« — Walouch: Jana Capistrána. 788.: »Expecto prope diem responsum ab illustri Duce Saxoniae Frederico Seniore, si placet, ut in sua civitate evangelisem, quam appellant Pontem. i. e. Brix.

hanem kergessék el, miként másútt tették.[1]) De a polgárok nemesebben viselkedtek, s így Capistranói János biztonságban érezte magát, és így nem szándékozott tovább menni, mivel márciusig itt akart maradni, hogy a tavasz beálltával a lelki ellenséggel annál sikeresebben felvehesse a harcot.[2])

Frigyes szász fejedelmet is csak azért kereste fel soraival, hogy azon esetben, ha a csehek ellenségesen lépnének fel, olyan területen húzhassa meg magát, amely nem tartozik Csehországhoz és nincs messze Prágától. »Szándékom ugyanis — írja Ulrich von Rosenberghez — Brüxbe utazni, nem azért, mintha ezek a polgárok nem akarnának itt tartani, hanem, hogy közelebb legyek Prágához.«[3]) Egész biztosra ugyan nem vette a fejedelem meghívását, azért írja a znaimiakhoz: »Ha elfogadnak, oda kész örömest megyek, hogy akik alusznak, azokat a halál álmából felébresszem; ha pedig visszautasítanak, nem tudom, mit kell tennem, míg meg nem várom a követ úr válaszát. S miként az Úrnak tetszik, úgy intézem lépteimet.«[4])

Capistranói János nem ok nélkül akar Csehország közelében lenni. Éber figyelemmel szemlélte ugyanis azon politikai mozgalmat, amelyet László, a kis király, kiszabadítása és nagykorúsítása érdekében folytat a négy nemzet: magyar, osztrák, morva és cseh. A mozgalom élén az osztrákok állottak, akik a Rómába induló császárhoz követeket küldöttek, hogy hercegüket ne vigye Rómába, hanem adja ki nekik. A császár kérésüket megtagadta azzal a megokolással, hogy kiadatni kérik azt a magyarok és csehek is; meg kell tehát fontolni, melyik tartománynak van elsősége, mire most, midőn induló félben van, nincs ideje.« [5])

Az osztrák mozgalom feje, Ulrich von Eizinger, hogy a követelésüknek nagyobb nyomatékot adjon, a magyarok csatlakozásának megnyerésére, Kappel Hartungot Magyarországba küldi, akinek sikerült az ország rendeit egyesülésre bírni. [6]) Ezt a moz-

[1]) Palacky: Urkundliche Beiträge. 33. Capistránói János levele 1452. jan. 10.
[2]) Palacky: Urkundliche Beiträge. 33.
[3]) Palacky: Urkundliche Beiträge. 34.
[4]) Walouch: Jana Kapistrána. 788. Capistranói János levele 1452. jan. 10.
[5]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 197.
[6]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 200.

galmat ki akarták terjeszteni Morva- és Csehországokra is, de Poděbrad állást foglalt ellene. Ulrich von Rosenberg azonban két fiával, János és Henrikkel, azután Morvaország katholikus főúrai, az ország kapitánya, több város és az olmützi püspök, csatlakoztak a mozgalomhoz, mivel azt remélték, hogy a katholikus László uralkodása alatt megbuktathatják a huszita Poděbradot.[1])

Miután a császár a magyar követségnek is tagadó választ adott, Hunyadi János az ország rendeit 1452. február 13-ára Pozsonyba hívta össze, hogy itt tárgyalják meg az ügyet.[2])

Ezen országgyűlés végzései után érdeklődik Capistranói János Ulrich von Rosenberghez intézett levelében. »Kérlek — írja neki — tedd meg, hogy gyakrabban felkeressz leveleiddel, főképen a Pozsonyban megtartandó, vagy már megtartott országgyűlés eredménye végett; és a magyaroknak a Morvaország határaihoz való közeledéséről kegyeskedjél értesíteni.«[3])

Capistranói János erősen hitte tehát, hogy a magyar rendek a többi országokkal egyesülve, megbuktatják Poděbradot, és akkor nyítva lesz az út Prágába.

A pozsonyi gyűlésen a magyarok elhatározták, hogy az osztrákokkal együtt fognak munkálkodni a kis király kiszabadítása ügyében. 1452. március 5-én aztán Wienben szövetkeztek a magyar rendek az osztrák rendekkel, hogy a kis királyt és a magyar koronát Pozsonyba hozzák. A csehek részéről csak Ulrich von Rosenberg és fiai csatlakoztak a szövetséghez, a többi morva és cseh rendek várakozó álláspontra helyezkedtek.[4]) Vajjon tudósította-e erről Ulrich von Rosenberg Capistranói Jánost, a fennmaradt levelekből nem tűnik ki. De feltehetjük, hogy ezt is, mint minden más politikai mozgalmat, sietett tudtára adni, hogy tudja magát tájékozni.

Egerben való tartózkodása alatt sem feledkezett meg kérlelhetetlen ellenségéről, Rokycanáról. Nagy elfoglaltsága miatt nem tudott még neki válaszolni, azért most megragadja az alkalmat és válaszol legutóbbi levelére. Hogy mennyire el volt foglalva

---

[1]) Huber: Ausztria tört. II. 544. — Walouch: Jana Kapistrána. 789. Capistranói János levele 1452. jan. 10.

[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 203.

[3]) Palacky: Urkundliche Beiträge. 33. Capistranói János levele Egerből 1452. jan. 10.

[4]) Teleky: Hunyadiak kora. II. 206. — Huber: Ausztria tört. II. 544.

ekkor is, mutatja aláírása, amely szerint a levelet 1451. december 24-én kezdette írni és befejezte 1452-ik év vizkereszt oktávája után való szombaton.[1])

A valóságos értekezéssé nyújtott levél szokatlanúl éles hangú. Sorba veszi levelének minden pontját és a megbántott igazság érzetében a gúny legélesebb fegyverével támadja.

Nincs szándékunkban az egész levelet tartalmilag kivonatolni, csak egyes részeket emelünk ki, hogy tisztán láthassuk, minő fegyverekkel veri vissza ellenségének mérges nyílait.

Tiltakozik azon vád ellen, hogy ő mások romlására tör. »Nem óhajtom ugyanis, hogy te elpusztulj, hanem a buzgóságtól űzve a te lelked üdveért csavargó lettem, az egykoron híres Csehország ezen vidékein. Előbb Prágának hercegsége volt és püspöksége, azután királyságra és érsekségre magasztalták fel a várost és az összes tudományok virágzó egyetemeivel díszítették fel. Én a felújításra törekszem, te pedig eddig a romlására törtél. Én nem azért kereslek, hogy elveszítselek, hanem hogy megnyerjelek. Nézz magad körül gyönyörűséges város, és lásd, hova sülyedtél Johann von Rokycana által! Vizsgáld meg kedvesem, hogy a szeretőnek sebzései jobbak-e, mint a gyülölőnek csalárd csókjai?«[2])

Capistranói Jánosnak nagyon zokon esett, hogy Rokycana őt úton-útfélen csavargó szerzetesnek, Mahommednek, Antikrisztusnak, szentségtörőnek, varázslónak hirdeti, azért így vág vissza: »Mit dűhöngesz János, mit dölyfösködöl, te por és hamu. Nagyravágyásod téged a prágai egyház után tűzel, eretnek gonoszság után a prágai érsekséget jogilag sohasem fogod elfoglalni. Betaszítottad magadat oda, de nem az ajtón léptél be. Hallottad, mit mond az Úr Jézus: Aki nem az ajtón megy be a juhok aklába, hanem másutt lép be: az tolvaj és rabló.

Engem barátnak (monachus) nevezesz, mikor te sem barát, sem szerzetes nem vagy, sőt mint sokan mondják, talán sem pap (sacerdos), sem felszentelt egyén (presbyter). Vajha igazi és valódi pap és felszentelt egyén volnál! Az ilyen ugyanis az eret-

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 786.: »Ex Egra 1452. incepta in vigilia nativitatis Domini et conclusa in sabbato post octavam epiphaniae pluribus aliis arduis negotiis occupatus.«

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 733.

nekségeket nem ápolja, mivel a szent pap áldozatot ad, az igaz útat megmutatja, sőt bölcseség igazgatja, a Szentlélek vezeti és katholikus intéseivel és példájával nem szűnik meg meghívni másokat is, hogy a győzelmes anyaszentegyház dicsőségében és karjaiban éljenek. Vajha ilyen volnál! Vajha megértenéd, belátnád és az utolsó dolgokról gondoskodnál. Ha csalhatatlanúl barátod gyanánt szeretnél engem, úgy nem neveznél el engem vakmerően Antikrisztusnak, Mahommednek, szentségtörőnek és varázslónak.«[1])

Nem válogatja most a kifejezéseit, hanem erősen odakiáltja neki: »Minek veszed átkozódva ajkaidra a szerzetesi nevet, férgek eledele, tűznek tápláléka, rothadásnak anyaga, bűnnek embere, kárhozat fia, a pokolnak martaléka, ha nem tartasz igazi bűnbánatot és a római szentegyház iránt tartozó engedelmességnek nem veted magad alá. Minek merészeled lekicsinyelni azt a nevet, amelynek tekintélyét tévelyeid ápolására nem félsz felhasználni? Nagyon fájlalom, hogy elődeid nyomdokain haladsz, akik az igazság értelmét a szentírás és a szent tudósok katholikus és valódi véleményét elferdítik. Bocsáss meg, ha tetszik, te hívtál engem a lándzsadobásra. Viseld el tűrelmesen a villámokat szóró lándzsa ütéseit. Nem akarlak téged meggyilkolni, csak a nyeregből kivetni, hogy ne mondhasd, hogy te legyőzhetetlen katona vagy; amint állítják, kérkedve azt szoktad mondani, hogy te legyőzhetetlen eretnek vagy.«[2])

Szemére veti ezután kétszínű viselkedését is. Tagadta előző levelében, hogy érintkezett a két közbenjáró báróval, s most azok leveleiből mutatja ki, hogy érintkezett és tanácskozott velök. »Tagadod, hogy a te fejedből és szorgoskodásod folytán keletkeztek azok, amelyeket a bárók írtak; a báróktól hozzám intézett jegyzékben pedig ezeket találtam: »Miként leveledből megértettük, négy követelésed van Johannes von Rokycana részéről, t. i. a hely, az idő, a mód és a tárgyalásra eljövő személyek miatt; a hely — miként óhajtjuk — Krumlov (Krummau) legyen, Morvaországban, Henrich úrnál, a nap a legközelebbi Simon és Judás napja; a megjelenő személyek, akik eszükkel élnek, nem záratnak ki, hanem szabadságot kapnak a gyűlésen részt venni. A tárgya-

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 234—235.
[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 735.

lásban általában azon mód tartassék meg, melyet Rokycana követ a néphez írt munkájában a kétszín alatt való áldozásra vonatkozólag. A bíró pedig az lesz, aki volt a baseli zsinat tárgyalásán, a szent zsinat és a mi cseh és morva követeink között, t. i. az isteni törvény, Krisztus, az apostolok és az ősegyház gyakorlata... Felelj nekem Johannes, vajjon neked írtam-e én a helyről, az időről, a tárgyalás módjáról és a tárgyaláson megjelent személyekről, vagy a bárónak? Nemde neked? Kiről kell tehát feltételeznem, hogy ez a felelet származott, ha nem tőled?«[1]) De itt nem állapodik meg. Rokycana magatartását és viselkedését egészen napvilágra akarja hozni, azért így folytatja: »Leveleidben engem, mint szerzetest, sokszor lekisebbítesz és azt állítod, hogy ámító és hazug vagyok, miért is a nemesek és katonák egész gyülekezetében elrendelted és megparancsoltad, hogy az én ámító íratom elvetését fogadják el. Ismét bevallod, hogy te a bárónak és a többi társaidnak és követőidnek feje és elnöke vagy, amit fenntebb mégis tagadtál.«[2])

Miután Rokycana szemére vetette, hogy megszökött előle, ezen vádat sem hallgatja el. Kijelenti, hogy szándéka volt Brünnben megvárni, de az olmützi püspök és az olmützieknek figyelmeztették, hogy Brünn ellen az összegyülekezett nemesek esetleg támadást intéznek, hogy ezt kikerülje, kénytelen volt onnan távozni. Znaimban 15 napig várt a válaszra, de hiába. Krummauba Rosenberg meghívására ment, akinek Wienben megígérte volt már, hogy meg fogja látogatni. S ezt nem gyorsan hajtotta végre, hanem lassan, városról-városra járva. Így jutott el Krummauba, ahol kézhez kapta a bárók levelét, amelyben a gyűlést Simon és Judás napjára tűzték ki.[3])

A legnagyobb felháborodással utasítja vissza Rokycana azon állítását, hogy a baseli zsinat helyeselte és elfogadta a kétszín alatt való áldozást: »Milyen merészséggel, vakmerőséggel, örömleány arcával, semmit sem pirulva, mered ezeket állítani, mikor jelenlétedben is neked mindig ellentmondottak, minden indokolásodat ünnepélyesen megcáfolta és visszautasította részint a boldog emlékezetű Johannes de Ragusio mester, részint Johannes

1) Walouch: Jana Kapistrána. 740.
2) Walouch: Jana Kapistrána. 745—746.
3) Walouch: Jana Kapistrána. 741.

de Polomar és más igen sok kiváló tudós, majd a szentírásban és mindkét jogban jártas jogtudósok, több egyetemeknek tudósai, amint jól tudod. Hogyan merészeled mondani, hogy helyeselték és helybenhagyták, mikor láttad és tudod, hogy a baseli határozat ellentétben áll leveleiddel, amit ezen szavaiddal fejeztél ki: »ha a zsinat a tárgyalásában törekedett megőrízni azt, amit a csehek és morvák a kompaktátumokban különös óvatosságból akartak hozzáfűzni: ha különben igen tetszenék a nyilatkozat.« És így úgy látszik, hogy a zsinat ellen támadsz, hogy a megigért dolgokat nem tartotta meg, mivel véleményedet és ítéleted szerint a megigért bírót nem adta meg. Ebből következteted, hogy a kompaktátumok szerint a csehek és morvák semmiképen sem tartoznak a fenntebbi nyilatkozatnak magukat alávetni. Mondd meg nekem, tanár, hogyan hallgathat lelkiismeretem, és ne feleljen az ostobának, az ő ostobasága szerint, hogy maga előtt bölcsnek ne mutatkozzék. Mondd meg nekem, kikről kell határozatot hozni, ha az előbbi nyilatkozat érintette a felhozott bírót, vajjon rólad a te elcsavart és megigézett híveiddel egyetemben, vagy a zsinatról magáról, amelyről azt állítottad többször, hogy a Szentlélekben törvényesen gyűlt egybe? Csalfa vagy, ha nem akarod magadat a zsinat véleményének alávetni. Te kérkedel, hogy milyen ereje, szilárdsága, alapja és szilárd állása van a kompaktátumoknak? Hogy nem pirul el az arcod, miként a tolvajláson kapott tolvajé, vagy a házasságtörésen ért házasságtörőé, mielőtt valaha a szádat kinyítod a kompaktátumok kimondására, mikor nyíltan a kompaktátumok ellen beszéltél és cselekedtél sokban, mikről alább fogok beszélni.«[1])

Később csakugyan visszatér a kompaktátumokra. Szórólszóra idézi a trebiczi plébánoshoz, Mártonhoz írt levelét, amely eképen hangzik: »Krisztusban kedves Barátomnak. (Ez a címzésed.) Levelednek kezdete pedig belül ez: »Az Úr parancsolatainak útján járj Kedvesem. Azt írtátok nekem, tudakozódván a gyermekek megáldoztatásáról, vajjon folytatnotok kell-e azt az áldoztatást, vagy attól tartózkodni: azt felelem: mivel mi, miután a fenntemlített áldoztatást elkezdtük gyakorolni és gyakoroltuk, a jövőben is szándékozunk Isten kegyelmével a gyakorlásban kitar-

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 744—745.

tani, hacsak a tudósok alapos érveléseikkel az ellenkezőről nem győznek meg bennünket, de semmiképen sem remélem, hogy ez megtörténik. A fenntebb említett áldoztatás ugyanis az Úr törvényén alapúló evangeliumi igazság, amelyet a tudósok íratai megerősítettek és az ősegyház gyakorolta és dogmává tette. Miért is buzdítlak és kérlek benneteket: az ellenségek támadásaival és ostromlásaival ne törődjetek, hanem az isteni segítséggel a gyakran érintett áldozásban szerencsésen erősödjetek meg, ámbár a legszentebb áldozásért sok kárt kellene is elviselnetek. Még ugyanis nem álltatok ellen ellenségeinknek a vér kiömlésig. Az Úrban Isten veletek.

Kelt Prágában, a szentkereszt felmagasztalása előtt való szerdán.«

Aláírásod pedig ez: Magister Johann von Rokycana, Prága választott érseke.

Megvizsgáltad-e Johannes, hazugságok atyja és mestere, mennyi hazugságot halmoztál össze ezen leveledben? Honnan veszed, hogy a csecsemők áldozása az Úr törvényén alapúló evangeliumi igazság, hacsak a te sátáni kebled levéltárában nem takartatott bele? Hol olvastad, hogy a katholikus doktorok, nem mondom eretnekek, íratai megerősítették? Honnan veszed, hogy az ősegyházban a szentatyák gyakorolták és dogmának vallották?«[1])

Ezután alázattal és szeretettel kéri, hogy térjen meg és jöjjön hozzá: teljes hatalma van a feloldozására és visszavevésére. »Veni ergo carissime, revertere, revertere, sunamitis revertere, revertere, ut intueamur te. Convertere ad Dominum Deum tuum.«[2])

Közli szóról-szóra azon kiváltságos levelet, amelyet V. Miklós pápa külön hirnök által kézbesített neki kevés napokkal az előtt.[3]) Ezen bullában a pápa felhatalmazza Capistranói Jánost, hogy mindazoknak, akik prédikációján, szent miséjén részt vesznek, minden egyes alkalommal, ha bűneiket valóban megbánják és

---

1) Walouch: Jana Kapistrána. 747.
2) Walouch: Jana Kapistrána. 748.
3) Walouch: Jana Kapistrána. 755—756. »Nicolaus episcopus servus servorum Dei... Cum intellexerimus... Datum Romae 1451. quinto Kal. Novembris. — Cf. Hermann: Cap. triumph. 349. — Wadding: Annales Min. XII. 97. — Cochlaeus: Hist. Husit. X. 367.

meggyónják, 3 évi és ugyanannyi negyven napi búcsút engedélyezhet.[1])

De nem ezért közli ezt a bullát Rokycanával, hanem a következő részletért: »nemkülönben az összes és egyes mindkét nembeli személyek feloldozására, akik kétszín alatt áldoztak, és más tévelyekbe, eretnekségekbe, babonákba belekeveredve, a szentegyház szertartásától és egységétől elszakadtak, ha lelki szemeik kinyíltak és a szentírás s a te tanításod által felvilágosíttattak a sötétségből az igazság világosságára, s a fenntebb említett tévelyeket, eretnekségeket és babonákat elhagyván és megtagadván, a római szentegyházzal és a szentszékkel kiengesztelődni, egyesülni és bekebeleztetni óhajtanának előtted, mindenféle exkommunikáció, szuszpenzió és interdiktum és más egyházi ítélet, fenyíték és bűntetés alól, még az eretnekségé alól is, amelyet akár a jog, vagy személy mondott ki rájok, valahányszor szükséged lesz rá, »in foro conscientiae« a mi hatalmunknál fogva az egyház szokásos formájában,... teljes hatalmat adunk.«[2])

Ismételten felszólítja és szeretettel kéri, hogy jöjjön hozzá, hogy a pápától nyert hatalmánál fogva feloldozhassa bűneitől és egyesíthesse az anyaszentegyház tagjaival. »Jöjj (tanaid) megtagadására, alázd meg lelkedet, ismerd be tévelyeidet... Jöjj a feloldozásért, mivel, hogyha látom, hogy igazi bűnbánatot tartasz, a feloldozás jótéteményét kegyesen, könyörületesen, a legkészségesebben ki fogom szolgáltatni, mivel az anyaszentegyház sohasem zárja el keblét a visszatérő elől. Engesztelődj ki a te kegyes

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 755.: »omnibus et singulis Christi fidelibus, quos praedicationibus tuis, celebrationi missarum ac divinis officiis pro tempore interesse contigerit, quoties tibi videbitur expedire, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli apostolorum atque nostra auctoritate, vere poenitentibus atque confitentibus tres annos et totidem quadragenas de injunctis eis poenitentiis misericorditer relaxandi.

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 755: »nec non ut omnes et singulas utriusque sexus personas, quae sub utraque specie communicaverunt, ac aliis erroribus heresibus et superstitione involuti a ritu et unitate sanctae ecclesiae recesserunt... praedictis erroribus, heresi et superstitione relictis et abjuratis coram te conciliari, reuniri et incorporari voluerint ecclesiae romanae hujusmodi et sedi apostolicae, a quibuscunque excommunicationum, suspensionum et interdicti, aliisque ecclesiasticis, sententiis, censuris et penis etiam heresis in eos tam a jure quam ab homine promulgatis, quoties opus fuerit in foro conscientiae dumtaxat auctoritate nostra absolvendi in forma ecclesiae consueta... plenam et liberam tenore praesentium concedimus facultatem.«

anyáddal, ne légy a viperának a fia, amely anyjának belső részeit falja fel.«[1])

A levele végén válaszol Rokycana azon állítására, hogy a görögök, ruthének, bolgárok, örmények és indiaiak, akiket IV. Eugénius vett vissza az egyházba, szintén kétszín alatt áldoznak. »Magamnál tartom Eugéniusnak ólompecsétes bulláját. Ha megvan esetleg a másolata, forgasd szorgalmasan és olvasd, hol van valami említés a kétszín alatt való áldozásról a laikus népre vonatkozólag. Nemde nem fogsz találni, mivel nincs igazad? Így tehát mesédet kezdetétől fogva hazugságokkal kezdetted, hazugságokkal folytattad és hazugságokkal végezted, mivel hazug vagy és atyád is az.« Majd így folytatja: »Az írás terjedelmességéért ne ítélj el, részint mivel ifjúságom óta, még mint világi ember, harcoltam az eretnekek ellen, részint mivel ezt megkívánja a fontos anyag. S ha ezek nem elégítenek ki, utalok azokra, amelyeket ezen anyagról egy bizonyos értekezésben bőven megírtam. Vedd most ezt a keveset, amelyet gyorsan és sietve írtam, a te és mások lelki üdvéért való buzgalomtól serkentve, a mi Úrunk Jézus Krisztus tiszteletére, dicséretére és dicsőségére, ki az Atyával és Szentlélekkel él és uralkodik mindörökön örökké. Amen.«[2])

Január végeig marad Capistranói János Egerben. Közben megkapta Frigyes, szász fejedelem válaszát, hogy szívesen látja Brüxben. Erre elhagyja Egert és útnak indul, de nem egyenesen Brüxbe, hanem Meissenbe. Az útirányt Cristoforo da Varese feljegyzései nyomán könnyedén követhetjük.[3]) Február 1-én Ölsnitzben, február 4-én Zwickauban, február 17-én Chemnitzben, február 28-án Freibergben, március 9-én Meissenben prédikál.[4])

Meissen Frigyes szász fejedelem székhelye volt, s Capistranói János csupán azért tette meg a kerülő útat, hogy üdvözölje

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 757.: »veni ad abjurandum, humilia animam, recognosce tuos errores... Veni pro absolutione, quia si te verum conspexero poenitentem, absolutionis beneficium pie et misericorditer impertiar libentissime, quia sancta mater ecclesia nunquam claudit gremium redeunti. Reconciliare cum alma tua matre, ne sis filius viperae, matris viscera vorantis, contra quam nunquam portae inferi praevalebunt.«

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 785—786. Datum: »Ex Egra 1452. incepta in vigilia nativitatis Domini et conclusa in sabbato post octavam epiphaniae pluribus arduis negociis occupatus.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese: c. X.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 523.

pártfogóját és biztos kíséretet kérjen brüxi útjára. Frigyes teljesítette kérését és nagyszámú katonaságot bocsátott rendelkezésére, hogy annak védelme alatt vonuljon Brüxbe. A darabontok, akiknek kapitányuk Kaspar von Rechenberg volt, 14 napra kaptak engedélyt a kísérésre, mint ez kitűnik azon parancsból, amelyet Frigyes küldött 1452. március 20-án a freibergi pénzváltó intézet főnökéhez, hogy fizessen ki a fenntemlített kapitánynak »funffczehen schog groschen.«[1])

Március 19-én hagyja el Capistranói János Meissent és Freibergen (márc. 21—22.), majd Sayda városon keresztül (márc. 23.) Brüxbe megy, ahová március 26-án ér.[2])

Ez a város elzálogosítás folytán ebben az időben a meisseni hercegséghez tartozott, s így ennek folytán Frigyes szász fejedelem birtoka volt. A zálogosítás 1421—1455. szeptember 8-ig tartott, amikor Poděbrad visszaszerezte.[3])

Csehországban ugyan három Brüx nevű városka van, de semmi kétségünk sem lehet, hogy most arról van szó, amely Sayda városához közel fekszik. Maga Capistranói János írja egyik levelében a znaimbeliekhez:[4]) »Naponkint várom az idősb Frigyes szász fejedelem levelét, hogyha tetszik neki, saját városában, amelyet Ponsnak vagy Brixnek hivnak, hirdessem az isteni igét.« A három Brüx közül pedig csak ez volt elzálogosítva a meisseni hercegnek.

Capistranói János 1452-dik év Szent György napján (április 23.) a kaadeni plébánost és a városi hatóságot felveszi a testvérületbe.[5]) Ez a Kaaden városka pedig Brüx szomszéd városa. Itt tartózkodása alatt Brüx városát és annak egész vidékét is részesítette Szent Ferenc lelki testvérületének áldásaiban. Pünkösd előtt valamelyik nap kiment a szabadba és társai jelenlétében a világ mind a négy táját kereszttel jelölvén meg, ezeket mondotta: »Ti vagytok

[1]) Mitteilungen des Vereins für Gesch. und Topog. Dresdens. Viertes Heft. 3. (K. S. Hauptstaats-archiv zu Dresden, Wittenb. Arch., Böhm. Sachen: Religionssachen, Bl. 238).

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 523.

[3]) Alt-Arnstadt. Herausgegeben von der Museum gesellschaft. 3. Heft. 86. Johannes Bühring tudósítása.

[4]) Walouch: Jana Kapistrána. 788. Capistranói János levele 1452. jan. 10. a znaimiakhoz: Exspecto prope diem responsum ab illustri duce Saxoniae Friderico Seniore, si placet, ut in sua civitate evangelisem, quam appellant Pontem i. e. Brix.

[5]) Wallouch: Jana Capistrána. 477—478. Datum in Brix die st. Georgii Mart. Anno 1452.

a tanúim, hogy az összes, a világ négy tájékán lakó híveket a mi testvérületünkbe befogadom, és nekik, amennyiben rajtam áll, az összes javak részesedését engedélyezem.«[1])

Itt veszi kézhez a pápának időközben hozzáintézett bulláit. Az első febr. 19-én kelt.[2]) Ebben a pápa hatalmat ad neki a pápának fenntartott esetek alól való feloldozásra. A második bulla február 22-én kelt, amelyben a pápa felhatalmazza, hogy minden rangú és rendű népet feloldozhat mindenféle fogadalmak alól, minők: Krisztus sírjának meglátogatása, Szent Péter és Pál apostolok sírjához való elzarándoklás, vagy Szent Jakab apostol sírjának felkeresése S. Jago di Compostellában.[3]) A harmadik bulla két héttel később kelt, azaz 1452. márc. 6-án. Ebben a pápa megerősíti az általa alapított kolostorokat és engedélyt ad az ausztriai, cseh és morva vikariátus megalapítására.[4])

Ez a három bulla sok hatalmat adott Capistranói Jánosnak, de azért öröme nem volt teljes. A pápa ugyanis mind a három bullában mélységesen hallgat a politikai ízű kérelmekről. Sem a keresztes hadjáratról, sem Rokycana világi törvényszék elé állításáról nem nyilatkozott. A pápának ezen hallgatása Capistranói Jánosnak eleget mondott. Megértette ebből, hogy a pápa nem bízik a német fejedelmek felbuzdulásában, és így egyik dolgot sem tartja időszerűnek. Hogy a pápa éles szeme helyesen fogta fel a politikai helyzetet, Capistranói Jánosnak is be kellett később látnia. De most egyelőre mégis csak szomorúságot okozott neki, hogy a pápa nem adott neki fegyvert Rokycana leverésére és elnémítására.

12. §. Capistranói János harca Poděbraddal és a cseh rendekkel.

Capistranói János a pápai levél után is még mindig bízik abban, hogy Poděbradnál ki tudja vinni azt, hogy Prágába mehet, ahol személyes megjelenésétől sokat remélt. Minden követ meg-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 523. Cristoforo da Varese: c. X.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 135.: »Datum Romae anno 1451. 11. Kal. Martii (azaz 1852. febr. 19.; mivel az évet március 25-kével kezdték.) Cf. Hermann: Cap. triumph. 392.)

[3]) Theiner: Vet. Mon. Hist. Hung. II. 261. — Wadding: Annales Min. XII. 136. — Hermann: Cap. triumph. 392. Datum Romae 1451. 8. Kal. Martii. (1452. febr. 22.)

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 136—138.

mozdít, hogy Prágába mehessen. Poděbrad pedig és néhány cseh főúr ezalatt Prágában gyűlést tartottak, amelyen felíratot szerkesztettek a Laufen városban tanácskozó német fejedelmekhez, amelyben súlyos vádakkal illetik Capistranói Jánost.[1])

A levél nagyon erősen támadja Capistranói Jánost, de néhány oldalvágást ad a pápának is.

Előzőleg kifejtik a kompaktátumok létrejöttét, azután így folytatják: »Valami Capistranói János nevű szentferencrendi barát, a sátán ösztökéléstől űzetve, — mint közönségesen hiszik — a mostani pápa bullájának tekintélyével, amelynek másolatát mindenfelé a vidékeken és tartományokban szétszórja, dicsekedve, hogy neki ilyen hatalom engedélyeztetett, — mindazokat, akik kétszín alatt Krisztus testét és vérét, tudniillik a kenyeret és bort a szent áldozásnál magukhoz veszik, amelyekhez a mi Úrunk Jézusnak tekintélyével az egyház, amely a fenntebb említett szent zsinat szerint Krisztus igaz jegyese, beleegyezését adta, amint ezt a kompaktátumok tartalmazzák, és az ilyen módon való áldozást, amely kétszín alatt való szentáldozás szabad és a méltóan áldozóknak üdvösséges és hasznos, nem félt nyilvánosan, nagyszámú sokaság előtt eretneknek nyílvánítani nemcsak az evengeliumi hagyomány és magának a mi Úrunk Jézus Krisztus, ugyanezen szentség alapítója és létesítője által életbeléptetett gyakorlat megvetésére, hanem az egész ősegyház gyakorlatának megsemmisítésére, az egyetemes egyház bosszantására, amelyet, mint fenntebb érintettük, a Szentlélekben összegyűlt szent zsinat képviselt; miután azon kompaktátumokban nyíltan ki van téve, hogy a cseheknek és morváknak, akik a mondott áldozást kétszín alatt veszik magukhoz, senki se merészelje szemökre hányni, vagy azok jóhírnevét és becsületét meghurcolni, és hogy a mondott országot és őrgrófságot senki se merje megtámadni, sértegetni, gyalázni, avagy cselt készíteni ellene azért, hogy kétszín alatt áldoztak, áldoznak és áldozni fognak.... Vajjon a mostani pápa azt hiszi, hogy az Isten kegyelmét hiába kapta, hogy a neki adott kegyelmet és elődjének dicsőségét megsemmisítheti? Midőn ugyanis a fenntebb említett barátról azt halljuk, hogy az bullá-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 122—125. — Hermann: Cap. triumph. 380.: Datum feria quarta in capite jejunii anno Domini 1452. = 1452. febr. 23.

jával és tekintélyével Isten, az igazságosság, az evangeliumi igazság ellen, mint fenntebb említettük, eretnekségeket hirdet, mintha az eddig hüvelyben levő kardot ismét ellenünk élesítené, és törekvése napról-napra növekszik, és bennünket így jogtalansággal illet, rendkívüli nagy kevélységében támadást intéz az ész ellen és nem kevésbbé zavarja a kompaktátumokat, amelyeket a hit tényeiért létesítettek. Mi mást mondhatunk, vagy állíthatunk, minthogy maga a római egyház bizonyos erőszakosságával elnyom bennünket és kényszerít arra, hogy alkalmas eszközökről gondolkodjunk és teljesen gondoskodjunk? És minthogy nem hiányzik a támadó, hasonlóképen nem fog hiányozni a védő sem.«

Ezután panaszkodva említik fel, hogy a mostani pápa nem teljesítette azon kérelmeiket, amelyeket azon követség terjesztett elő, amelyet a koronázás alkalmával mindkét állam közös megegyezéssel küldött Rómába.

»Ezeket akartuk tehát — fejezik be soraikat — méltóságos Fenségteknek és Szövetségeseiteknek sorjában leírni, hogy ezek megismeréséből Fenségtek, Szövetségeseitek és az egész világ megérthesse, hogy bennünk semmi sem hiányzott és nem is hiányzik, ami a békét és nyugalmat felkarolhatja és a borzasztó tömegöldöklésnek véget vethet. Könnyen látjuk tehát, hová irányul ez a dolog, és hová látszik törni, ámbár azért, akiért a velünk elkövetett sérelmet el kell hárítanunk, megtörténik, hogy ez a szikra nagyobb zavargás lángjává tör ki, amitől rettenetesen félünk; de legalább Istennél, ki a szíveket és a veséket vizsgálja, Fenségteknél, Szövetségeseiteknél és az egész világ előtt mentve leszünk, miután erre semmi vágyakozásunk nem ragad bennünket, akik mindig békésen kívánunk élni, de akaratunk ellenére belekényszerítenek a felhalmozott jogtalanságok.« Ezt a feliratot aláírta Poděbrad, Csehország kormányzója, Zdenek von Sternberg, Prága városa főpolgármestere, Henrich von Lipetzo, Csehország főmarsalja és mások.

A Laufenben összegyűlekezett fejedelmek tudomásúl vették a csehek föliratát, de azt határozták, hogy a Szent György-napján tartandó országgyűlésre követséget küldenek Prágába. Frigyes császár ugyanis Rómába utazása előtt Csehország kormányzójává Poděbradot nevezte ki, de kikötötte, hogy ezt a rendelkezését csak az 1452. március 16-kára Prágában összehívott ország-

gyűlésen kell nyilvánossá tenni.[1]) Szent György napjára csakugyan összegyűltek a cseh rendek Prágában, ahová megérkeztek Albert brandenburgi fejedelem követei is, akik tudtára adták Poděbradnak és a cseh rendeknek, hogy fejedelmük Heilbronnban találkozott Nicolaus von Cusaval, a pápai követtel, és megegyezett vele abban, hogy a csehekkel új tárgyalást kezd. A követek tehát fejedelmük nevében arra kérik a cseheket, hogy a legközelebbi gyűlésre, amely június 4-én nyílik meg Regensburgban, ahol Nicolaus von Cusa is jelen lesz, küldjék el megbízottaikat, hogy a tárgyalás helyének és idejének megállapítását a pápai követtel megbeszélhessék. A megjelenőknek »salvus conductus«-t ígér Albert, a brandenburgi és Lajos, bajor fejedelem is. A cseh rendek elfogadták az indítványt és a regensburgi gyűlésre megbízottakúl megválasztották Aleš von Sternberg és Johann Smiřicky úrakat.[2])

Az országgyűlés április 27-én Poděbradot megválasztotta kormányzónak és felhatalmazta, hogy az országban minden eszközzel tartsa fenn a békét. A kompaktátumok dícsérete és ez a felhatalmazás elsősorban Capistranói János ellen irányultak, akinek eddigi működése nagy mozgolódást keltett egész Csehországban.[3])

Érdekes, hogy ezen az országgyűlésen Ulrich von Rosenberg, úgyszintén Neuhaus, Schwanberg és Riesenberg, akik előkelő szerepet játszottak a közéletben, nem vettek részt, mert pecsétjük nincs azon 104 pecsét között, amelyeket az egyes urak Poděbrad kormányzóságát megerősítő okmányra függesztettek hitelesítés végett.[4])

Ulrich von Rosenberg és társai távolmaradását katholikus voltuk magyarázza meg. Különben Ulrich von Rosenberg még az elmult év őszén, mikor Capistranói János Krummauban járt, határozta el magát arra, hogy lemond a politikai szereplésről és úgy ezt, mint a családnak vezetését legidősebb fiára, Henrikre bízza. 1451. november 13-án tehát a családi tanácsban a fenntebbiekről lemondott, csak egy uradalmat tartott meg magának.[5])

[1]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 288.
[2]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 291.
[3]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 289.
[4]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 289.
[5]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 309.

Ez időtől kezdve tehát, ha nem is egészen, de iparkodott távolmaradni a politikai kűzdőtértől. Másrészt azért sem jelent meg ezen országgyűlésen, mivel kellemetlen helyzetbe került volna a kormányzóval Capistranói János miatt, akit a kormányzó akarata és fenyegetése ellenére is pártfogolt. S ezt annál kevésbé akarta, mivel Capistranói János a hercegi család űgyeit most ajánlotta a pápának és a francia királynak kegyébe, mint a kereszténység bástyáját és »a hitnek a virágát.«[1])

Capistranói János, miután semmiképen sem tudta keresztülvinni, hogy a prágai országgyűlésre »salvus conductus«-t kapjon, apologiát írt eddigi eljárása igazolására és azt elküldötte a prágai országgyűlés tagjaihoz.[2])

Ezen védő íratában aztán heves támadást intéz Rokycana ellen. Abból indul ki, hogy már sokszor kérte, hogy hallgassák meg őt is, miként meghallgatták gonosz és istentelen vádlóit; hiszen a jogi elv követeli: »Hallgasd meg a másik félt is, ha igazságosan akarsz ítélkezni.« Sokan vannak Csehországban, akik nyíltan hirdetik, hogy Krisztusnak földi helytartója, V. Miklós pápa, eretnek. Ezeknek a feje Rokycana, »aki pestises kígyóhoz hasonlóan nem tud mást okádni, mint mérget.«[3]) Az előző napokban hozzá intézett könyvecskéjében támadásait annyira visszaverte, hogy rugdalódzni nem képes. Nem ismétli meg az ebben felhozott bizonyítékait, hanem csak kivonatát adja, hogy lássák be az országos rendek, hogy mérges ételét, kárhozatos tanítását és fertőző tanácsait el kell kerülniök, el kell nyomniok és meg kell semmisíteniök. »Az Úr megparancsolta, — folytatja tovább — hogy angyal szelídségűek legyünk, hogy másoknak cselt ne szőjünk; de nem kisebb nyomatékkal hangoztatta a kígyó okosságát is, hogy mások csalárdságai a földre ne tapossanak. Hallja meg tehát Rokycana a harapót, aki nem akarta meghallgatni a

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 547. Capistranói János levele a pápához 1452. jan. 10. Cf. Palacky: Urkundliche Beiträge. 33. Capistranói János levele Ulrich von Rosenberghez. 1452. jan. 10.

[2]) Kaiserl. und kgl. Hofbibl. in Wien. 3875. 215a—219a. — Copia litterarum destinatarum a fratre Johanne de Capistrano ad omnes Barones, nobiles et famosos Bohemie, qui Prage debent convenire pro quadam eorum dieta celebranda secunda feria post octavas Pasce. — Hermann: Cap. triumph. 371—378.

[3]) Hermann: Cap. triumph. 371.: »qui serpenti pestifero comparatus nec aliud eructare potuit, quam venenum.«

jó tanácsot adót. Ő kezdte ezt a szokást: vele milyen udvariasan bántam, mielőtt engem harapni kezdett, tanúim hozzá intézett első leveleim; de akinek alattvalónak kellett volna lennie, bölcseség helyett vakmerőségtől és szemtelen dölyftől izgatva, úrnak mondotta magát; inkább akart leggonoszabb mester lenni, mint jó tanítvány, hogy senki meg ne javíthassa, miként a zabolátlan ló vezettetett ifjúságától fogva.«[1])

Felszólítja a rendeket, hogy bíráltassák meg könyvecskéjét valamely neves egyetem tanári karával és látni fogják, hogy Rokycana minden érvelésére megfelelt.

A minapában is kapott tőle levelet, amelyben a Szentséges Atyáról, V. Miklós pápáról azt mondja, »hogy mindazt lerombolta ez a modern pápa, amit a szent emlékű Eugénius épített.«[2]) Tiltakozik az ellen, hogy Eugénius valamikor pártolta volna az eretnekséget, sőt inkább irtózott tőle és minden erejével kiírtani törekedett. S írataiból sem lehet mást következtetni, minthogy megbízatást adott a baseli zsinatnak, hogy hozzon határozatot a kétszín alatt való áldozásról, amit a zsinat meg is tett; a másolata nála van, s abból kimutatható, hogy a laikus népnek egyszín alatt való megáldoztatása dícséretes szokás, amelyet, mint ésszel bebizonyított dolgot, törvényképen kell tartani és senkinek sem szabad a katholikus anyaszentegyház különös engedélye nélkül azon változtatni.

»Rokycana — mondja tovább — nem akarta bevárni ezt a meghatározást, sem azt azután elfogadni és megtartani úgy, miként kell, megátalkodván szívének gonosz megátalkodásában, inkább akart a szabadság szellemében élni, mint a római szentegyháznak engedelmeskedni, s így az ő vermében, azaz barlangjában, mint a farkas benn van; s nem akart sohasem a feljebbvalóinak engedelmeskedni. Engem pedig, aki pedig az álomból ébresztgetem, elnevez szentségtörőnek, ámítónak, bűbájosnak, eretneknek, antikrisztusnak; akit, mint a hivatalos bullákból kitűnik,

[1]) Hermann: Cap. triumph. 371.: »Columbinae simplicitatis Dominus nos esse jussit, ne cuiquam moliamur insidias, sed non minori studio Prudentiam serpenti adiunxit, ne aliorum fallaciis supplantemur. Audiat ergo Rokyczana mordentem, qui noluit audire bene consolantem.«

[2]) Hermann: Cap. triumph. 371.: »in quadam copia litterarum nuper ad me dilata est; in qua quidem de Sanctissimo Domino nostro Nicolao, qui diceretur plurimum lamentabiliter destruxisse et evacuasse, quod per Sanctae memoriae Eugenium fuit aedificatum.«

az apostoli szentszék az eretnekség kiirtására rendelt, és aki őt a tisztségekre és méltóságokra, amelyekről elmozdíttatott, a hívők egységébe és kebelébe vissza fogadhatom, ha leteszi a farkas gonoszságát, s mint jó kereszténynyhez illik, igazi bűnbánatot akar tartani: de megkeményedett szíve, mint Fáraóé, kinek szíve inkább akart megtörni, mint meghajolni... Mit szóljak a vakmerőségéről? Nem hagyhatom szó nélkül: a már ostoba öreg semmiképen sem tiszteli a bölcs aggokat és a tudatlan nem becsüli a tudósokat; a szentségben tűndöklőket gyalázza, a keresztény vallás buzgalmától lángoló lelkeket bolondoknak nevezi, akiket magának meg akar nyerni, azokat csodás bizonyításaival becsapja és a pokoli gyötrelmekbe viszi; akikről tudja, hogy vétkeiért haragusznak rá, nem fél azokat ellenségeinek nevezni. Senkivel szemben sem igaz, a bölcseknek ellensége, az egyszerűek iránt figyelmes, de mindenkivel szemben hazug. Egyéb hibáin kívül: kétszínű, hiú, nagyravágyó, felfuvalkodott, elbizakodott, kevély és minden vétekben és hibában kiváló. De ezek még kicsinyek az ő gazságainak nagyságához képest. Hallatlan esztelenség! Kegyelmes Úraim! Ki ne gyűlölné őt, aki, bár vaksággal teljes, mégis az egész kereszténység összes legkiválóbb férfiainak ítéletét megveti, aki magát annyira szentnek és tudósnak tartja, hogy a többieket gonoszoknak és tudatlanoknak véli; ki vétekben és eretnekségben neveltetett, az merészel a vallásos és keresztényies életre szabályt adni! Ki az, aki nem tartaná azt kegyetlennek és a kereszténység ellenségének, aki a római szentegyházat lekicsinyli, aki ellene mindig gyűlöletet szít, aki azt hirdeti és tanácsolja, hogy Krisztus szent templomait le kell rombolni, a szentek képeit ki kell dobni és megsemmisíteni, a szent tárgyakat a rablók zsákmányává tenni, azt hivén, hogy ezzel Istennek áldozatot mutat be? Ki nem látja, hogy az Antikrisztus családjából származott ő, aki az apostoli fejedelem tiltakozása ellenére nem félt az érseki méltóságot bitorolni, aki megengedi, hogy a mi Úrunk Jézus Krisztusnak testét és vérét összetapossák, a szakállal szétszórják mint a húslevest, és a gyermekek kihányják, mint bélsárt, és mindenki úgy vegye magához, mint közönséges ételt? Ki helyeselné az ő hazug és pestises tanait, aki az Úr Jézus Krisztus evangeliumát, az apostolok és doktorok hátrahagyott iratait szentségtörő értelemmé változtatja! Ó, nagyságos Bárók és Cseh-

ország királyságának első nemesei, miért tűritek meg magatoknál ezt az oly gonosz embert, az oly nagy királyság szégyenére és gyalázatára? Miért nem ragadjátok meg azt, aki titeket az örök kárhozatba visz, akinek élete, ha jól megvizsgáljátok, minden mocsokkal és ravaszsággal teljes. Vajjon talán azt hiszitek, hogy én szavaimat, amelyeket mindenki ítélete helyesel, hazugságokba takarom?«[1])

Összehasonlítja a régi csehek vallásosságát a mostaniakéval és rámutat arra, hogy az ősi vallásosság és hit, alapjában megingott. Nagyon sokan vannak Csehországban, akik a konszekrált ostyában nem Krisztust látnak, hanem pusztán kenyeret; ezren vannak, akik nincsenek megkeresztelve, vagy rosszúl vannak megkeresztelve. Mennyi visszaélés történik Krisztus testével és vérével! Az egyház parancsa, hogy a gyermeket sem egyszín alatt, sem kétszín alatt nem szabad megáldoztatni, és mégis a csehek mit tesznek? A gyereket a keresztelés napján megáldoztatják, és a kis csecsemő a legszentebb áldozatot kihányja, mint a nyálkát. A parasztok meg úgy járulnak a szent áldozáshoz, mint a közönséges étkezéshez. Idejárul, hogy sokan papoknak mondják magukat, és soha felszentelve nem voltak, s így bár konszekrálni látszanak, mégis soha nem konszekrálnak, hanem az ostyával bálványimádást követnek el. Felszólítja az országos rendeket, hogy azt a nyomorúlt Rokycanát és az istentelen papokat bölcseségükkel, okosságukkal irányítsák a jó útra, s akkor nagy érdemet szereznek Isten és az emberek előtt.

A kompaktátumokra vonatkozólag pedig azt ajánlja nekik, hogy olvassák el azt a kis könyvecskét, amelyet Rokycanához küldött, amelyben nemcsak a kompaktátumokra való hivatkozást, hanem egyéb igaztalan és üres állításait is megcáfolta. »Ha szorgalmasan elolvassátok és átvizsgáljátok ezt a könyvecskét — írja tovább — könnyen belátjátok, hogy a kompaktátumok inkább szégyenére és gyalázatára, mint dícséretére és védelmére szolgálnak; amely kompaktátumoknak ő sohasem volt, mint fenntebb mondottuk, megtartója, hanem a leggazabb üldözője. A kompaktátumok ugyanis nem engedik meg, hogy mindenki különbség nélkül kétszín alatt áldozzék, hanem csak föltételesen és különbséget

[1]) »An forte putatis, quia mea verba mendaciis contexta sunt, quae omnium sententiis approbantur.« Ex Apologia Johannis de Capistrano.

téve, mint ez azokból világosan kitűnik; engedélyt ugyan adtak bizonyos dolgok betartásával (servatis servandis), de hogy mennyire tartották meg azokat, amelyek a kompaktátumokban foglaltatnak, magatokat hívlak fel tanúkúl.«[1])

Ezután áttér azon rágalmakra, amelyeket Rokycana és mások úton-útfélen szórtak reá. Rendkivül erősen válaszol és igazságának érzetében még a legerősebb kifejezésektől sem tartózkodik: »Mindenki tetszése szerint mondhat rosszat, amint neki tetszik; de nekem elég, hogy azt a gyalázatot, amelyet Rokycana reám szórt, egész Itália, Flandria, Franciaország, Burgundia, Németország, amelyekben 36 éven keresztül folytonosan prédikáltam, megcáfolják; hogy elhallgassam Angliát, Hispaniát, Portugáliát, Kataloniát, Dalmáciát, Magyarországot és Lengyelországot, amely országokban és amely országok királyai és fejedelmei előtt, ha nem is személyesen, de hírből ismeretes vagyok. Oh Rokycana, az emberiség legszerencsétlenebbike! Te engem szökevénynek, népámítónak és Antikrisztusnak mondasz, ki mindenki előtt ismeretes vagyok. De, nagyságos és méltóságos Bárók! Rokycana talán eszesebb az egész katholikus népnél? Vagy talán azt hiszi, hogy az alább felsorolt egyetemeknél is tudósabb és eszesebb? t. i. a római, a napolii, a sienai, a perugiai, a firenzei, a ferrarai, a bolognai, a paviai, a padovai egyetemeknél, amelyekben egykoron annyi évek során Isten igéjét hirdettem, amelyekben tanításomat nem mondották eretneknek, nem is kárhoztatták el, hanem dicsérték és helyeselték... Oh esztelen teremtmény! Te nevezel engem szökevénynek és népámítónak? Talán azt akarod mondani, hogy távollevő bizonyítékokat hozok fel, amelyek itt nekem segíthetnek! Ha valaki a távollevőknek és messzefekvőknek nem hisz, higgyen a közellevőknek és a közelfekvőknek! Vajjon, mikor mint idegen és a német nyelvben teljesen járatlan jöttem, a hires Wien városa nem fogadott-e a legnagyobb tisztelettel? És leghiresebb doktorai és magiszterei, akiknek tanítására Rokycana igen sokszor rászorúl, az én tanításomat, amelyet 50 napon át folytonosan hintettem, nemcsak nem nyilvánították eretneknek, hanem rendkívüli módon ajánlották. Hol van akkora népmozgalom, aminőről napjainkban senki sem hallott, aminőt senki sem látott? Ó esz-

[1]) Ex Apologia Johannis de Capistrano.

telen lény! Te nem szégyeltél engem szökevénynek és szentségtörőnek nevezni? Mikor mint idegen és személyileg ismeretlen Olmütz városában voltam, egyik vasárnap, mindnyájok ítélete szerint prédikációmon 100 ezer ember vett részt. Ó értelmetlen lény és vipera-nyelv! Te hirdeted, hogy én szökevény vagyok? Vajjon az összes ausztriaiak, olmützieki, brünniek, znaimiak, a nagyságos Rosenberg úrak, a passauiak, a regensburgiak, az egeriek, a méltóságos és kegyelmes fejedelmek, Lajos bajor fejedelem, Albert és János brandenburgi őrgrófok és Frigyes szász fejedelem őméltósága, és azon fejedelmek minden városai, amelyeken átmentem, nem fogadtak-e olyan tisztelettel, milyennel korunkban egyetlen szerzetest sem fogadtak? Oh átkozott nyelv! Te engem, ki 66 éves vagyok, szökevénynek, népámítónak hívsz és Antikrisztusnak hirdetsz? De Rokycana szokása szerint rám morogni akar, hogy mindezeket saját dicséretemre és kérkedésül mondottam, és hogy mindnyájan, a fentebb említettek vakok és becsapottak voltak: én magamat nem dícsérem, nem magasztalom, hanem dícsérem, magasztalom és dicsőítem Teremtőmet, a mindenható Istent, aki kimondhatatlan kegyességből és könyörületességből kiválasztja a legkisebbeket, hogy megszégyenítse az erőseket is; és én kimondhatatlan hálát adok és fogok is adni Isten szent Felségének, aki engem minden érdem nélkül az idegen népeknél ismertté tett, hogy megismerjék Rokycana és a vak csehek (akiknek lelki üdvét — Isten a tanúm rá — úgy óhajtom, mint a sajátomat, igazsággal és színlelés nélkül) Capistranói Jánost, akit nem a népámítónak, nem a szentségtörőnek, nem a szökevénynek, hanem a követnek és az apostoli komisszáriusnak, a gonosz eretnekség legfőbb inquizitorának nevezett ki, nemcsak V. Miklós pápa, hanem a boldog emlékezetű Márton és Eugénius pápák is, miként a hiteles bullák, amelyek nálam vannak, tanúskodnak. Legkegyesebb Úram, nem jöttem ugyanis másért országtokba, csupán lelketek üdveért, az egész ország békéjeért és békességeért! Ha tiszteletet kerestem volna, elmentem volna a lengyel király Őfelségéhez, Magyarországba, Németországba, Itáliába, amelyek nagyon sok kéréssel hívtak magukhoz: szélesek és tágasak nekem a kereszténység országai, úgy hogy nincs szükségem arra, hogy ilyesmiket tűrjek, hacsak a ti közös lelki üdvötökért nem. Hallgasson el tehát Rokycana kígyó-nyelve és

hagyjon fel azzal, hogy én ellenem fecseg, aki lelkének üdveért fáradozom. Hallgasson el Johannes von Rokycana, Isten szentegyházának gaz és régi ellensége és pártütője, s engedje akadály nélkül munkálkodni a Sabbaoth Isten szőlejében Capistranói Jánost.«

Levelét azzal az ígérettel végzi, hogy nem szűnik meg imádkozni, hogy az Isten világosítsa fel Rokycana és a többi papok értelmét, hogy szavait, amelyeket a szeretet sugallt, szívökbe fogadhassák.[1])

Ezt a védőíratot Capistranói János egyik cseh főúrra bízta, aki megígérte, hogy előterjeszti a prágai országgyűlésen. Ki volt ez a báró, nem tudjuk. Palacky Niklas von Lobkovičra gondol, aki jelen volt az országgyűlésen, és akinek pecsétje rajta is van Poděbrad kinevezési okmányán.[2])

A báró azonban nem terjesztette elő az országgyűlésen. Lehet, hogy félt a következményektől, de lehet az is, hogy Poděbrad egyenesen megtiltotta ezen éleshangú írat felolvasását. Cochlaeus ezen utóbbi nézet mellett foglal állást.[3])

Capistranói János is így fogta fel a dolgot, amint ez kitűnik azon leveléből, amelyet 1452. május 9-én intézett Poděbradhoz.[4])

A levél elején kifejti, hogy Krisztus Úrunk nem rendelte el, hogy a laikus népet kétszín alatt kell megáldoztatni. Majd azután ezeket mondja: »Tehát sem Wicleff, sem Husz, sem Hieronymus, sem Jacobellus vagy Rokycana, szemtelen vakmerőséggel és eretneki pestissel megfertőzve, nem tudták az anyaszentegyház szertartását és dícséretes intézkedéseit megváltoztatni, és követőik sem lesznek képesek erre mindörökké. Dícsérlek, nagyságos Úram, hogy az előbb említett és letaszított papjaid szemtelen vakmerő-

[1]) Kais. und Kgl. Hofbibl. Wien. Cod. 3875. 215a—219a. Datum: Ex Ponte in regno Bohemiae decima quinta Aprilis 1452. — Cod. 13855.: 1451. — Ez utóbbi lehetetlen, mert akkor még Itáliában volt.

[2]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 292.

[3]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 292.

[4]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 51—59. Capistranói János levele N. N. ismeretlen báróhoz. — Ez a levél szóról-szóra meg van Herczog: Cosmographia I. 38—42. lapokon. Datum mindkettőnél: 1452. post festum Michaelis; azaz Mihály megjelenésének ünnepe után, vagyis május 9. — Herczog szerint ezt a levelet Capistranói János Poděbradhoz intézte, ugyanezt vallja Wadding is, aki ezen levélből egy részletet közöl: Annales Min. XII. 21. — Maga a levél tartalma is emellett bizonyít. Cf. Zdeněk Nejedlý: Česka missie Jana Kapistrána. Časopis Musea Král. Českého. 237.

ségét valamiképen megfékezted, de nem dícsérlek meg azért, hogy kölcsönösen bitoroljátok az egyházi hatalmat. Bocsánat, nem a ti kötelességtek a kompaktátumokról ítéletet mondani, hanem a pápáé, az apostoli széké, vagyis a római szentegyházé. De köszönetet mondok azért is, hogy az általatok szerkesztett íratokból megmutattátok, mennyi babonás tévelyben tértetek el az egyetemes római szent anyaszentegyház szertartásaitól. Épen így hálás köszönetet mondok, hogy megküldötted a levelet, amelyet törekedni fogok elküldeni a pápa Őszentségének. Jaj, de szívbéli fájdalmat érzek, hogy megtagadtad levelemnek a nagyságos báróid elé terjesztését, és elmulasztottad annak felolvastatását vagy inkább vonakodtál ítéletre bocsátani és önkéntelenül talán nem én reám, hanem te reád valami hasznos szempontból.«[1])

Ezen szemrehányás után figyelmezteti, hogy jó és dícséretes hírneve ezen a vidéken kezd feketedni, mivel az hír terjed, hogy ígéretet tett Rokycana és követőinek védelmére.[2]) Emlékezetébe hozza az egyház szigorú rendeleteit, amelyek kiközösítéssel sújtják nemcsak az eretnekeket, hanem azok védőit is.[3])

»Nézd meg tehát, Nagyságos Úram, és figyelj azokra, amelyekre lelkiüdvösséged és jóhírneved megőrzéséért szígorúbban kötelezteted. Tudod, hogy én a gonosz eretnekség inquizitora és apostoli komisszáriusa vagyok, és a reám bízott hivatalomnál fogva szükségem van védőségedre, segítségedre, tanácsodra és kedvezéseidre, amelyek teljesítésére alázatosan és hódolatteljesen kérem, esedezem, könyörgök és fohászkodom az Úr Jézus nevében Nagyságodhoz a római szentegyház iránt való tiszteletért és köteles engedelmességért. És mivel az előző napokban Prágában

[1]) Weber: Johannes von Cap. Miss. 52—53 »Laudo magnifice domine, quod vestrorum pretensorum intrusorum sacerdotum audaciam temerariam aliqualiter infrenastis, non tamen laudo, quod a vobis in vobismetipsis auctoritatem ecclesiasticam usurpastis. Non est vestrum cum reverentia discernere compactata, sed pape sed apostolice sedis vel sancte Romane ecclesie. Gratias ago verum, quod ex his per vos compaginatis ostenditis, in quantis superstitiosis erroribus ab unniversalis sancte Romane ecclesie ritibus deviarunt. Gratiarum iterum actiones immortales vobis refero gratulanter, quod ad me transmisistis (sc. litteras) et Screnissimo domino nostro pape curabo destinare solerte. Heu doleo cordialiter, quod nostras litteras Magnificis vestris Baronibus presentare abnuistis et legi facere neglexistis vel appensare pocius recusastis et sponte aliquo forsan non mihi sed vobis noto bono respectu.«

[2]) Weber: Johann von Cap. Miss. 53.

[3]) Weber: Johann von Cap. Miss. 53—56.

az összes bárók gyülekezetében nem tetted meg, kegyeskedjél azon munkálkodni, hogy legalább azon 15 megbízott tanácsában hűségesen terjesztessék elő levelem azon könyvecskével, amelyet Méltóságodnak küldöttem, és olvastassék fel, mert csak így várhatod a mi Úrunk Jézus Krisztustól az örök jutalom bérét és szentséges Úrunknak, V. Miklós pápának áldását és kegyét, akinek lehető leggyorsabban a te összes és más jó dolgokról hiteles jelentést fogok tenni.«[1])

Levele végén arra kéri Poděbradot, hogy ezen levelét mutassa meg a fenntebb említett báró úraknak és a hozzája küldött levelek másolatait szolgáltassa át Alsonus Sternberg (de Sterniberk) báró úrnak. Hívja a regensburgi gyűlésre és levelét azzal a kéréssel zárja, hogy vegye rá Rokycanát, hogy vesse alá magát Isten, az apostoli szék és a bíboros legatus úrnak.[2])

Capistranói János 1452. május 17-én Ulrich von Rosenberghez írt levelében szintén fájdalmasan emlékezik meg arról a báróról, aki őt a prágai országgyűlésen cserbenhagyta. »Elküldöttem terjedelmes levelemet, amelynek másolatát, azt hiszem, hogy megkaptátok Wenceslaus úrtól, ... de az a bizonyos báró, aki a fejedelem úrnál és a többi híveknél nagy nevet szerzett a keresztény hitnek, és aki megígérte, hogy elő fogja azt terjeszteni; de nem tudom micsoda ördögi szellemtől vezérelve, vonakodott azt bemutatni.«[3])

Minden jel arra mutat, hogy nem a megbízott báró félénkségén vagy hanyagságán múlt, hogy a védő levél nem került az országos rendek elé, hanem a kormányzó erőszakosságán, aki nem akarta ezt az erősen támadó iratot felolvastatni az amúgy is

---

1) Weber: Johann von Cap. Miss. 56.: »Et quod factum non fuit in congregatione omnium Baronum super hisce diebus in Praga saltem in consistorio horum quindecim deputatorum nostre littere cum libello, quem Vestrae Magnificentiae transmisi, dignemini operam dare, ut fideliter presententur pariter et legantur eterne retributionis mercedem a domino Jesu Christo firmiter exspectantes et gratiam et benedictionem Sanctissimi d. n. Nicolai pape quinti, cui quam citius de omnibus vestris et his et aliis bonis operibus claram notitiam intimabo.«

2) Weber: Johann von Cap. Miss. 59. — Herzog: Cosmographia I. 42.

3) Palacky: Urk. Beiträge. 41—44. Capistranói levele 1452. május 17-én Ulrich von Rosenberghez: »Misi litteras peramplas, quarum copiam puto habuistis a D. Wenceslao, qui est in Pilsina, ad diaetam Pragensem contra Rokyczanam: sed quidem baro, qui magnum apud D. ducem et ceteros fideles nomen sibi vendicabat fidei catholicae quique illas praesentare pollicitus fuerat, sed ostendere nescio quo diabolico spiritu ductus recusavit.«

tulságosan felizgatott országgyűlés tagjai előtt. De azért nem került olvasatlanúl az irattárba, hanem közkézen forgott.

A kormányzó ugyanis átküldötte a városi hatósághoz, ahol mind a nagytanács, mind a kistanács tagjai közösen megtárgyalták a levélben foglaltakat. Néhány napra rá aztán, vagyis május 29-én el is küldték válaszukat Capistranói Jánosnak.[1]) A válasz nagyon erős és kíméletlen. Védelmökbe veszik Rokycanát, akinek élete az ő meggyőződésük szerint feddhetetlen. Nagyon csodálkoznak azon határtalan vakmerőségén, hogy Rokycanát, akit sohasem látott, sohasem hallott, sohasem győzött le, mégis dűhösen harapdálja és eretnek-főnek nevezi. A védő-iratban előforduló kitételére: »Vajjon azt hiszitek, hogy szavaim, amelyeket mindenkinek ítélete helyesel, hazugságokba vannak burkolva«, ezt válaszolják: »Természetesen nem tudatlan mérlegeléssel, hanem a teljes és tökéletes kegyetlenséggel, minden kétséget kizárólag, tudjuk, hisszük, érzékeinkkel felfogjuk és kezünkkel érintjük, hogy a legtöbb szavad minden igazságot nélkülöz, és sem Péter, sem Pál apostol véleménye nem igazolja.«[2])

De Poděbrad és az országos tanács sem hagyják szó nélkül ezt a védő iratot. Pünkösd után való pénteken, vagyis június 2-án levelet intéznek Capistranói Jánoshoz, amelyben durván támadják fellépését. A levélnek csak első részét őrizte meg Cochlaeus, de ebből is látjuk, mily szenvedéllyel és haraggal voltak eltelve irányában. »Szerzetes férfiú — így kezdődik a levél[3]) — a hozzánk intézett leveled, amely (amint látszik) inkább könyvecskének mint levélnek illik be, a legkevésbé sem tűnteti fel a szerzetes férfiú természetét. Ez — engedelmet kérünk — a mérgező ítéleteivel annyira át van szőve, hogy alig lehet a színészek modorától megkülönböztetni. Bizonyára az apostoli szék hatalmával, amelyről dicsekedve mondod, hogy erre a

[1]) Weber: Johann von Cap. Miss. 49—51. Cim: Magistri civium juratique consules et scabini nec non communes majoris et minoris civitatum Pragensium salutem te dignam et temperanciam laborum.

[2]) Weber: Johann von Cap. Miss. 50.: »Inter cetera scripto inseruisti tuo (p. 295. Cod.): An putatis, quia mea verba mendaciis sint contexta, que omnium sententiis approbantur etc. Nempe non ruda estimacione sed totali et plena crudelitate omni ambiguitate postposita scimus et credimus sensibus sentimus et manu palpamus verba tua plurima omni veritate fore orbata, nec Petri nec Pauli apostolorum sententiis approbata.«

[3]) Cochlaeus: Hist. Hussit. X. 378. — Acta Sanct. Oct. X. 341.

vidékre megkaptad, állítod, hogy ez neked szabad, azt következtetjük, hogy magának a szentségnek az érzülete nem összhangzó a te érzületeddel. Sőt teljesen ellentétesnek tűnik fel, mert az mindig a szeretetnek atyai érzelmeit, és azt is mindig könyörületesen szokta alkalmazni. Föltéve, hogy az a tisztelendő férfiú, Johannes von Rokycana magiszter, valamiképen egy kissé átlépte is a határt, amelyet ugyan nem hiszünk és nem látunk; mégis egy szerzetes férfiúban kellett volna annyi okosságnak lenni, hogy bennünket ne támadott volna és ilyen heves lélekkel ne rontott volna nekünk, tudván azt, hogy a kemény beszéd mindig dűhösséget idéz elő. Szinészi modorodtól ugyanis, Capistranói; bőgésedtől és dagályos beszédedtől, te szerzetes, nemkülönben megszokott gyalázkodásodtól, oh János, amellyel oly kegyetlenül és rettenetesen támadsz a mi leghívebb tudósainkra, füleink zúganak: csodálkozván, hogy ilyen hazugságokat pecséteddel, kétszer megpecsételt okíratban, amelyre mi engedélyt adtunk, írtad meg.«

Poděbradnak ezen leveléből Capistranói János megértette, hogy a »salvus conductus« megadását hiába várja. Palacky megemlíti, hogy Csehország új kormánya előzőleg megadta Capistranói Jánosnak a »salvus conductus«-t, Zbyněk Zajíc z Hazmburka és Jakoubek z Vřesovic urak biztos kísérete mellett, de azzal a kikötéssel, hogy a kompaktátumok ellen nem beszél és az utraquistákat eretnekeknek nem nevezi.[1]) Zdeněk Nejedlý azonban mást mond. Szerinte Capistranói János június 6-án újra írt Poděbradnak, aki azonban feleletre sem méltatta. Erre Jakoubek z Vřesovic főúrhoz fordult, hogy kényszerítse Rokycanát a vitára, vagy eszközölje ki a »salvus conductus«-t, hogy hozzá mehessen. Közben Capistranói János kapott »salvus conductus«-t, de azt nem fogadta el, mivel a cseh urak vonakodtak elismerni a »salvus conductus«-t garantáló német főurak védnökségét.[2]) Ezen kezesség nélkül ugyanis nem merte elfogadni, mivel attól félt, hogy csapdát állítanak neki. De azért még mindig nem adta fel a reményt, hogy Csehország szívében győzheti le Rokycanát.

[1]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 293. — Wadding: Annales Min. XII. 166.: »salvos conductus dudum per... Sbinconem Leporem de Hazmburg... Jacobum de Vrzesovicz tibi sponte oblatos.«

[2]) Zdeněk Nejedlý: Česka missie Jana Kap. Casopis Musea Král. Českého. 1900. 239.

13. §. Capistranói János csalódása a Rosenberg-családban.

Capistranói János a husziták céltáblája, és így nem lehet csodálni, hogy minden oldalról támadják. Így többek között Johann von Nedielisst is válaszol Capistranói János apologiájára és keményen támadja erős kifejezéseért; majd védelmére kel Rokycanának és a kompaktátumoknak.[1])

A szenvedett sérelmek rosszúl estek Capistranói Jánosnak; de ezeknél jobban bántotta lelkét az a hir, hogy a prágai országgyűlésen a katholikus főurak egyességre léptek a huszitákkal. A hír vétele után azonnal ír Ulrich von Rosenbergnek, hogy tudassa vele részletesen a prágai és a beneschaui országgyűlésen történteket.[2]) A sok hír között ugyanis nem tud eligazodni; de egyről bizonyos, hogy a katholikusok szövetkeztek a huszitákkal, amely szövetkezés nem a Szentlélektől eredt, hanem inkább az ördögtől . . . »Nagyon kell pedig fájlalnunk, hogy Nagyságod és nagyságos fiai, nemkülönben nagyságos Suamberg úron kívül az összesek, akik katholikusoknak vallják magukat, nevük szégyenére és gyalázatára az eretnekek védői és védelmezői lettek.«[3])

Minden gondolatát a Regensburgban megtartandó gyűlés foglalja le, mert ott szeretné fegyverét összemérni Rokycana kardjával. Ezért kéri Rosenberg bárót, hogy értesítse őt arról, hogy a bárók közül kiket küldöttek ki a regensburgi gyűlésre és Rokycana jelen lesz-e? Egyuttal közli azt az újságot is, amely szerint Rokycana várat vásárolt és oda akar vonulni, mivel a bárókkal meghasonlott és a táboritákat eretnekeknek nyilvánította. Jelzi, hogy Brüxben eredményesen működik; már 1300 huszita megtért. »De ha a népnek nem volna megtiltva a hozzám való jövetel, olyan zsákmányra tennénk szert, aminőre még nem tettek, amióta elkezdődött a husziták eretneksége«, írja neki őszinteségében.[4])

Küld neki 5 pápai bullamásolatot, amelyből világosan meg-

[1]) Weber: Johann von Cap. Miss. 46—49. Johann von Nedielisst levele Capistranói Jánoshoz 1452. május 30-án.

[2]) Palacky: Urk. Beiiräge. 41—44. Capistranói János levele Brüxből 1452. május 17-én.

[3]) Palacky: Urk. Beiträge. 41. Capistranói János levele 1452. május 17. Suamberg valószinűleg Sternberg úrnak a neve lesz.

[4]) Palacky: Urk. Beiträge. 41. Capistranói János levele 1452. május 17.

értheti, hogy a pápa miképen gondolkozik a huszitákról. Szeretné, ha ezeket a bullákat Csehország minden szögletébe elküldhetné. Kéri azért, hogy közölje tartalmukat a többi bárókkal.[1])

Örömét fejezi ki azon hír fölött, hogy nem csatlakozott a huszitákkal kötött unióhoz. Nagyon helyesli álláspontját, amelynél fogva csak akkor fogadja el az uniót, ha a husziták teljesen és föltétlenül engedelmeskednek a római anyaszentegyháznak. Kéri, hogy ezen álláspontón maradjon meg, s akkor semmiféle támadás nem fogja feltételében megingatni.[2])

1452. május 24-én már megküldi válaszát Ulrich von Rosenberg.[3]) Első sorban is tudomására hozza, hogy a beneschaui gyűlésen fia volt jelen, de az unió a katholikusok és a husziták között nem jött létre, hanem elhalasztották Mária mennybemenetele napjáig. »Amely idő alatt — írja neki — mi törekedni fogunk azon barátainkkal, akik még velünk tartanak, jóllehet kevesen vannak, Plznaba (Pilsen) mától számítva 5 hétre gyűlést tartani és őket üdvös föltételükben megerősíteni.«

Értesíti továbbá, hogy a regensburgi gyűlésre a rendek Aleš von Sternberg (Alscho de Sternbergk) és Johann von Smiřicky (Johann de Smiricz) úrakat küldik; de Rokycana semmiképen sem szándékozik »helyét és fekélyes fészkét« elhagyni.[4]) A konkolyt még mindig hinti, a várat azonban, amelyet meg akart venni, nem tudta megvenni, mert ebben megakadályozta; de nem is fog venni, mivel hallomás szerint Poděbraddal összeveszett; »de ez a viszály költöttnek látszik«. Egyébként minden egyes dologról bőven és részletesen fel fogja világosítani Wenceslaus úr, aki az elmúlt napokban itt volt, és aki a regensburgi gyűlésen részt fog venni.«[5])

Rokycana és pártja nemcsak minden követ megmozdítottak, hogy Capistranói János »salvus conductus«-t ne kapjon, hanem arra is törekedtek, hogy minden tekintélyét lerontsák. Bevádolják tehát Nicolaus von Cusa pápai követnél, hogy a cseheket eretnekeknek mondja, a kompaktátumokat becsmérli és így a béke

---

1) Palacky: Urk. Beiträge. 44.
2) Palacky: Urk. Beiträge. 41—44.
3) Palacky: Urk. Beiträge. 44.
4) Palacky: Urk. Beiträge. 44.: Rokycana vero nulla via intendit exire locum et nidum apostematum.
5) Palacky: Urk. Beiträge 41—44.

létrejöttét megakadályozza. Nicolaus von Cusa, aki nagyban fáradozott azon, hogy a pápa és a csehek között a békét létrehozza, ír Capistranói Jánosnak és kéri, hogy a csehekkel egy kissé kíméletesebben bánjék, mert ezek ismerik az egész szentírást és sokan vannak, akik a kétszín alatt való áldozásért síkraszállnak.[1])

Capistranói János erre 1452. május 17-én tisztelettel teljesen ugyan, de határozottan válaszol.[2]) »Kérem, kegyeskedjél igénytelenségemet egy kissé meghallgatni. Kettő közül kell választanom, vagy őt (Rokycanát), kell eretneknek mondanom, vagy a pápát minden katholikus egyházi és világi fejedelemmel és összes alattvalóikkal. Mit válasszak, nagyon jól tudom, mivel bátran vallom magamat katholikusnak. Hogy ostobaságai szerint kellett válaszolnom, hozzám intézett saját levelei mutatják, amelyeknek másolatát íme elküldöm, azon legalázatosabb kérelemmel, hogy méltóztassál azt komolyan elolvasni, és miután éles szemmel azok értelmét igazán át- meg átgondoltad, akkor vádolj engem arról, vajjon Isten, vagy a sátán szelleme vezetett-e, mikor őt eretneknek, sőt eretnek-főnek kellett neveznem.

Arra kérlek, hogy sebbel-lobbal ne támadj reám, és ne hibáztasd a megtörténtet. Ha az eretnekeket mentegetjük, magunkat ítéljük el: sohasem volt szokásom a hit dolgaiban sántikálni. A Hiszekegynek cikkelye: Hinnünk kell egy szent, katholikus és apostoli egyházban. Ha valaki méltónak tartja, hogy ezt az egyet Rokycanának tulajdonítsa, én sohasem; mivel a Szentlélek által kormányzott római szent anyaszentegyház sértetlenül fennmaradt és fenn fog maradni mindörökre, amelyért Krisztus a híveknek ünnepélyesen igéretet tett Péterben, hogy meg ne fogyatkozzék hite. Miért érdemlek tehát feddést, ha a neki tartozó engedelmességért fáradhatatlanúl harcolok? Nemde valóban értetek? Nemde ti értetek forgok annyi veszélyben? Bizonyára a hitetlenség bűnébe esik az, aki, mialatt magát kereszténynek vallja, az apostoli szék iránt való engedelmességet megveti.«

Óva inti a pápai követet, hogy ne üljön fel a csehek beszédjének. Hiszen most is széltében-hosszában azt terjesztik,

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 128—130. — Hermann: Cap. triumph. 384. Capistranói János levele 1452. május 17-én Brüx-ből. Idézet Nicolaus von Cusa leveléből: »et iam habent omnium talium scripturarum supremam notitiam, et certe multae sunt pro communione utriusque speciei.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 128—. — Hermann: Cap. triumph. 384.

hogy azért mennek Regensburgba, mivel a pápai követ megígérte, hogy nemcsak a kompaktátumokat erősíti meg, hanem egyéb jogokat is ad. Pedig ezt nem tette a mostani napig sem V. Márton, sem Eugénius, sem a mostani pápa. Vigyázz, Úram, nagyon vigyázz, ne hogy ezen az úton Prágát megnyerd és a keresztény népnek többi részét elveszítsd! Tudom, mit beszélek, mit hallottam némely tekintélyes férfiútól. Különösen légy óvatos Rokycanával és azon névleges katholikusokkal szemben, akik most Prágában összegyűltek és a hit ellenségeivel szövetkeztek, hogy az egyházi vagyont és a királyi jogokat bitorolhassák a cseh királyság védelmének ürügye alatt.«[1])

Felhivja figyelmét az egyházi jogra, amely nem azt tanítja, hogy az eretnekeket jutalmazni kell, hanem szigorúan büntetni és javaikat elvenni.

Emlékezetébe hozza, hogy Rómában a saját szájából hallotta, hogy a bíboros kalapot nem a csúszás-mászásért kapta, hanem Isten egyházában végzett fáradságos munkáért. »Bocsánatot kérek — fejezi be szavait — de nekem nem tűnik ez fel fáradságos munkának, sőt a legutolsónak tartom, hogy eretnekséggel fertőzötteknek ilyen jogokat adj. Ha a kicsiny és gyenge értelmem a vakság sötétségében botorkál is, a te fényes és kiváló értelmed, amely ezeket átgondolta és meghányta-vetette, ne vesse meg a szolgának hasznos tanácsát, és merészségemért kegyeskedjél megbocsátani.«[2])

Nicolaus von Cusa ezen levél vétele után másként kezdett viselkedni Capistranói Jánossal. Belátta ugyanis, hogy a csehekkel szemben helyesen járt el és azért, hogy tanácsát kikérhesse, meghívja a regensburgi gyűlésre. Capistranói János június 6-án kapta meg a pápai követ meghívó levelét, hogy Szent Vitus és Modestus

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 129—130.: »Non est mihi nec locus, nec tempus accommodum plurima reserandi de compilatis per eosdem nunc in Praga, ubi nostri non re, sed nomine Catholici reputati, invicem convenerunt, et cum fidei adversariis iam tripudiant pari gradu, bona sibi Ecclesiastica, et iura regalia usurpantes sub ficto colore tuendi Regnum Bohemiae.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 129—130. »Cum reverentia hoc mihi non arduum, sed infimum suadetur talia concedere haeresi infectis, si meus pusillus et infirmus intellectus ambulet in tenebris coecitatis, vester tamen limpidus et praeclarus haec ruminans et revolvens, utile consilium servuli ne despiciat, et praesumptioni meae dignetur indulgere.«

(június 15.) után következő vasárnap Regensburgban legyen.[1]) Rögtön tudósította Ulrich von Rosenberget a távozásáról és kéri, hogy ő, vagy fiai jelenjenek meg a gyűlésen s hozzák magukkal a kiváló jogtudóst, Wenceslaus von Krummau-t. Erősen reménykedik, hogy ez a gyűlés a hit igazságát tisztázni fogja. Abban azonban nincs tisztában, vajjon Rokycana, akit sürgősen meghívott, megjelen-e?

Még egy hétig Brüxben tartózkodik és azután gyors menésben igyekszik Regensburgba. Hét nap alatt teszi meg az útat és így június 21-én már ott van, másnap aztán csodákat mível.[2])

A gyűlés már június 18-án megnyílt. Jelen voltak: Nicolaus von Cusa, Lajos bajor herceg, Albert brandenburgi herceg; Aleš von Sternberg, Johann von Smiřicky, Wenceslaus von Krummau. Mikor Capistranói János hozzájuk érkezett, a gyűlés már javában folyt. A közbenjáró a két herceg volt. Rokycana nem jelent meg, bár sürgetőleg meghívták.

A gyűlés lefolyásáról Wenceslaus von Krummau értesít azon levelében, melyet Ulrich von Rosenberghez írt 1452. június 26-án.[3]) Eszerint a tárgyalás egészen más dolgokról folyt, mint gondolták a megbízottak. Capistranói János nagy zavarba hozta a csehek követeit, különösen Aleš von Sternberget. A csehek mentegették magukat és Capistranói Jánossal szemben mindent tagadtak, azt állítván, hogy nem tudnak a dologról. Aleš von Sternberg minden módon iparkodott Capistranói János kegyét megnyerni, de nem tudta.

A pápai követ is nagyon ridegen bánt velök, csak nagy néha enyhítette szigorúságát egy kis mézes beszéddel.

A csehek mindenképen azt akarták, hogy a pápai követ menjen országukba és saját szemével nézze meg az állapotokat. Nicolaus von Cusa azonban erre nem volt hajlandó. Nem akart velük addig egyezkedni, míg meg nem mutatják és meg nem ígérik a teljes engedelmességet az apostoli szék iránt. Szemükre

[1]) Palacky: Urk. Beiträge: 45. — Acta Sanct. Oct. X. 548. Capistranói János levele Ulrich von Rosenberghez 1452. jún. 7.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 524. Christoforo da Varese: c. XI.: »De Ponte vocatus est per Dominum Nicolaum de Cusa, cardinalem sancti Petri ad Vincula et legatum Apostolicum ad dietam, quae tenebatur Ratisbonae cum Bohemis. Festinus recessit, et in septem diebus venit de Ponte ad Ratisbonam, et ibi, vigesima secunda die junii, duae contractae... sanati sunt.

[3]) Palacky: Urk. Beiträge. 46—48.

lobbantotta, hogy eddig is megígértek mindent, de még sem tartottak meg semmit. Lajos bajor herceg és Albert brandenburgi herceg, akik nagyon rokonszenveztek a csehekkel, akiknek költségeit is viselték, közbeléptek, és abban állapodtak meg, hogy a pápai követ kérjen engedélyt a pápától, hogy Csehországba mehessen. S ha megkapta az engedélyt, a regensburgi püspök erről a cseheket értesíti szeptember 4-ig; a cseh követek viszont keresztűlviszik, hogy a legközelebbi gyűlés nem az országban, hanem a határszéli városban, Egerben, lesz október 16-án.[1])

A csehek megígérték, hogy mindent megfognak tenni, amit a pápai követ nekik parancsol. De a pápai követ most sem bízott bennük, hanem kijelentette, hogy Prágába küldeni fog kíséretéből egyet, aki személyesen fog meggyőződni, miképen tartják meg az egyezményt.[2])

A csehek június 26-án távoztak a gyűlésről, mivel Pilsenbe siettek az országgyűlésre. »A csehek nagyon elégedetlenek, — írja Wenceslaus — mivel mind a követ, mind Capistranói János nagyon rosszúl bántak velök, nem volt ugyanis egyetlen beszédjük sem, hogy őket jól össze nem vagdalták volna.«

A gyűlés tulajdonképen semmit sem végezett, amit Wenceslaus von Krummau ezen szavakkal fejez ki: »A végeredmény az, hogy itt semmiféle szándékunkhoz nem jutottunk hozzá; ámbár egyesek azt hiszik, hogy azok engedelmeskedni fognak olyan módon, mint megígérték. Ha megteszik, akkor nagyon jól teszik.«

A csehek távozásával a gyűlés véget ért. A következő napon, vagyis június 27-én Nicolaus von Cusa a cseh és morva rendekhez levelet intéz, amelyben figyelmükbe ajánlja megbízottját, Johannes Dorsenit-et, akinek feladata megvizsgálni, vajjon van-e őszinte hajlandóság a békére, és kötelessége utána nézni, hogy van-e kellő biztosság az apostoli követ személyét illetőleg.[3])

Inti őket, hogy a római katholikus anyaszentegyház iránt engedelmességgel tartoznak, még pedig »pure et simpliciter absque pacto et conditione,« azaz egyszerűen minden szerződés és kikötés nélkül. Áttér a kompaktátumok ügyére is. S itt ipar-

[1]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 194.
[2]) Palacky: Urkl. Beiträge. 45—48. Wenceslaus jelentése. »Ex Ratisbona 26. Junii.
[3]) Wadding: Annales Min. XII. 131—132. — Hermann: Cap. triumph. 386.

kodik Capistranói Jánost a sok támadással szemben megvédeni. »Sem Capistranói János szerzetes testvér, az Úr buzgalmát a tudománnyal egyesítő férfiú, sem más valaki, nem azt állítja, hogy a kompaktátumok eretnekséget tartalmaznak, hanem egybehangzólag (azt mondják), hogy nem engedélyeztettek azokban azok, amelyekkel benneteket hamisan bolondítanak.«[1])

Kéri őket, hogy olvassák el figyelmesen a kompaktátumok szövegét és látni fogják, hogy papjaik mennyire félrevezetik őket, akik sohasem azt teszik, amit kellene, hanem mindig azt, amit elhagyni tartoznának. »Ezek után — írja végül nekik — meg fogjátok érteni, hogy a kompaktátumok számotokra semmi rendkívüliséget nem nyújtanak, hanem csupán azok szégyenét fejezik ki, akik vakmerőségüktől vezetve, benneteket félrevezetnek, hogy saját szájukkal ítéljék meg magukat.«

Johann Dorsenit küldetése meddő maradt; semmire sem tudott a csehekkel menni. Az egeri gyűlés sem következett be, minek következtében a regensburgi gyűléssel a cseheknek közvetlen tárgyalása az apostoli székkel megszakadt. Oka ennek nemcsak a politikai viszonyok, a cseh és osztrák zavarok, hanem a konstantinápolyi követség eredménye: az a diploma, amelyet a nem-egyesült görög püspöki kar intézett a csehekhez az egyesűlés ügyében.[2])

A görög püspöki kar levelére a prágai konzisztorium szeptember 19-én válaszolt.[3]) A pápai követ, mikor látta a csehek kétszínű játékát, egyszerűen megszakított velök minden komolyabb tárgyalást. A görögökkel való egyesűlés sem ment olyan könnyen, mint egyesek gondolták; lassankint az is megfeneklett, Konstantinápoly bukásával pedig dugába dőlt.

A vallási kűzdelembe beleszólt a politikai harc is. A magyarok, osztrákok, csehek és a morvák már a tavasz óta fegyverkeztek, hogy kedvező alkalommal fegyverrel kényszeríthessék III. Frigyest az ifjú király kiadására. Mikor a császár 1452. június 20-án

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 131—. »Neque Religiosus fr. Joannes de Capistrano, vir utique zelum dei habens cum scientia, nec alius quisquam asserit Compactationes haeresim in se continere, sed constanter in eis, talia concedi, quae vobis falso suggeruntur.«

[2]) Palacky: Geschichte von Böhmen IV. 296. — A diploma közölve 296—298. lapon. (Datum die XVIII. Januarii 1451. in dictionis XV. = 1452.) Cf. Fleury: Hist. Eccl. XXVIII. 317.

[3]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 299.

Wiener-Neustadtba érkezett, a szövetséges rendek elhatározták, hogy a dolgot dűlőre viszik. Mivel az egyes országokban a rendek két pártra szakadtak, általános felfordulás következett be. S előre látható volt, hogy ennek vége harc és öldöklés lesz. Ezt megakadályozandó, az osztrákok követeket küldöttek Regensburgba Capistranói Jánoshoz, hogy lépjen közbe és eszközöljön békét a császár és a szövetséges magyar, osztrák és morvák között. A küldöttség június 25-én ért Regensburgba. Capistranói János, bár magát kicsinynek tartja a közvetítésre, mégsem tagadja meg kérésüket, hanem ír a császárnak és őt a békére ösztönzi. De mivel ezt elégtelennek tartja, azért levelet ír a császár rokonának, Frigyes szász fejedelemnek és erősen kéri, hogy azonnal vesse magát közbe a császár és az illető nemzetek közé és bírja rá a császárt, hogy mondjon le az ifjú király gyámságáról.[1]) Különösen két érvet hoz fel, ami miatt ezt meg kell tennie: 1. a császár dűhében védelmébe veszi a cseheket; 2. a magyarok szövetséget kötnek a törökökkel. Ez pedig az egész kereszténységnek nagy kárára lesz.

Milyen sikere volt ezeknek a leveleknek, nem tudjuk. Különben is az események csakhamar úgy alakultak, hogy erre a közvetítésre nem volt szükség. Az osztrák, morva és cseh szövetségesek ugyanis egy nagyobb hadsereggel, amelyben Rosenberg Henrik 400 lovassal és 2000 gyalogossal vett részt,[2]) III. Frigyest Wiener-Neustadtban 1452. augusztus 27-én ostrom alá vették és a kis király kiadására kényszerítették.[3])

Ez a hír kellemetlenül érintette Poděbradot, aki 16 ezer emberrel már az osztrák határokhoz ért, hogy Frigyes segítségére siessen. De másrészt meg nagy vigasztalására szolgált, hogy a budweisi táborában megjelent Ulrich von Rosenberg, hogy a meghódolásról a tárgyalást befejezze. A béketárgyalások kettőjük között már hónapok óta folytak,[4]) de eredményre nem vezettek. Poděbradnak most sikerült Rosenberget rávennie, hogy őt kor-

1) Weber: Johann von Capistrano Miss. 60—61. Capistranói János levele Frigyes szász fejedelemhez 1452. július 4. Ambergből.
2) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 310.
3) Teleky: Hunyadiak kora. II. 244—250.
4) Palacky: Urk. Beiträge. 44. Ulrich von Rosenberg levele Capistranói Jánoshoz 1452. május 24.

mányzónak ismerje el és engedelmességet fogadjon.[1]) Poděbrad, aki nagyravágyó terveinek kivitelében a Rosenberg családot nem nélkülözhette, ezzel a békekötéssel ügyén nagyot lendített, de ezzel együtt Capistranói János minden igyekezetének, hogy Prágába juthasson, véget is vetett.

Ulrich von Rosenbergnek ezen meghódolása, amely bár nem vallási, hanem tisztán politikai okokból történt, mégis mély szomorúságba döntötte a cseh katholikusokat, akik nemcsak vallási vezetőjüket, hanem legnagyobb védőjüket is síratták most benne. A külföldi katholikusok is ámulattal látták, hogy az egyháznak egyik legerősebb bástyája ledőlt és »a hitnek virága« letört. De a legérzékenyebben érintette ez az eset Capistranói Jánost, aki erre semmiképen sem volt elkészülve. Valósággal leverte ez a hír és szívén olyan mély sebet ejtett, hogy az többé nem gyógyult be. 1452. október 21-én ír neki és ebben a levélben kiönti szíve bánatát.[2]) A szokásos bevezetés után így folytatja: »Mialatt lelkemben eddig viselt jeles tetteidet felidézem, amelyeknek dicsőséges emlékezetét az összes katholikusok ünneplik, magam hangosan síránkozom és szívből jövő könnyeim patakját nem tudom kiszárítani. Közületek ki nem könnyeznék az, aki becsületét szereti? Ki képes magát a nagy síránkozástól visszatartani? Ki az, aki a nagy szerencsétlenség hallatára fájdalmában a sóhajtásokat könnyedén el tudja fojtani? Oh átkozott ígéret! Oh hihetetlen gonoszság! Oh ördögi tanács! Úr és báró, természeténél fogva nemes, egy hitvány és eretnek embernek önként, senkitől sem kényszerítve, meghódol. A leghírnevesebb férfiú egy gyalázatos embernek lett alattvalója; a katholikus vallásnak egykori bástyája az eretnekek védelmére vállalkozott; annyi igen nemes fiúnak atyja, a legyőzhetetlen pajzs, félt ott, ahol nem volt félelem.

Ki emelt oly nagy fényre téged, oh szilárdjellemű és dicső nevű Rosenberg-család! Nemde Isten? Vajjon neked, nagyságos agg, nem volt mindig az isteni Fölség segítségedre és segedelmedre? Nem adott-e öregségedre igen bölcs fiakat, akik dolgaidat magukra vállalják, kormányozzák és igazgatják urodalmadat s

[1]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 310.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 550. Capistranói János levele Ulrich von Rosenberghez 1452. okt. 21. Leipzigből.

megvédik azt a sátán torkától? Miért szövetkeztél tehát fiaid tanácsa nélkül az eretnekekkel, akik iránt mindig a legnagyobb gyűlölettel voltál, akiknek követőit ál-keresztényeknek nevezted, akiknek fejéről azt hirdetted, hogy nem méltó arra, hogy szolgád legyen? Oh nagyságos Úram! Mennyi dicsőséget dobtál el családodtól! Hol van az a régi dicsőség, amelyet negyven éven keresztül annyi fáradsággal, virrasztással, költséggel és izzadással, magad és övéid vérét öntözve, szereztél? Hol van a dicséret, a tisztelet; hol a fény, a nagy név; hol az Istennél fenntartott érdemek nagysága? Minden egy pillanat alatt, hiábavaló félelem miatt elveszett és eltemettetett. Közeledben volt fiad, Henrik úr őnagysága, aki a legnagyobb győzelemmel kiszabadított volna, de semmiféle észszerű erőszak nem kényszerített erre. Hidd el nekem, a győzelem már készen volt! A királynak már birtokában voltatok; az eretnekségeknek könnyen véget vetettetek volna, ha az eretnekekkel nem szövetkeztetek volna, amely semmi módon tisztességgel nem történhetett. Mondjon kiki, amit akar: semmiféle igéret nem kötelez téged, sőt ha százezer pecsétet ütöttetek is rá, neked nem szabad megtartanod, hanem az igazságot felismervén, vissza kell vonnod mindazt, amit tettél és igértél.« Felhívja ezután figyelmét a külföldre, ahol a fejedelmek, városok és egész Németország tettének hallatára ezt fogják mondani: »Elesett és lehullott a Rosenberg-család dicsősége űtés nélkül.«

Majd 10 okot hoz fel, amelyek alapján bátran kiléphet a ligából és felbonthatja a szövetséget.

Végül bocsánatot kér szavaiért; szeretetből írta meg azt, ami szívén feküdt, mert a hizelgést nem ismeri. Levele végén csak arra kéri, hogy válaszoljon neki és vigasztalja meg nagy bánatában.

14. §. Capistranói Jánosnak minden reménye László királyban van.

A Rosenberg-család elvesztése után Capistranói János minden reményét az ifjú László királyba vetette. Ezt szerette volna megnyerni teljesen a katholikus űgynek. Mihelyt tehát meghallotta, hogy Frigyes kezéből kiszabadult, és november 11-ikére országgyűlést hívott Wienbe, azonnal levelet írt hozzá. A levelet Péter

testvér viszi Wienbe, aki egyúttal egész csomó levelet visz magával: egyet a magyar, morva és osztrák rendekhez, egyet a királyhoz, egyet a császárhoz és egyet a császár testvéréhez, amelyek mind arról szóltak, miképen kell viselkednie a királynak a csehekkel.[1])

A wieni országgyűlésről Gabriel da Verona tudósította, aki kérve-kérte, hogy jelenjék meg ezen, mert az itt összegyűlt rendektől sokat kieszközölhet. Szándéka is volt elmenni, de erről Henrik von Rosenberg lebeszélte. Poděbrad ugyanis, akit V. László király szintén meghívott a gyűlésre, azt a kifogást tette a meghívásra, hogyha Capistranói János is jelen lesz, akkor nem megy el. Henrik von Rosenberg tehát írt neki, hogy ne jöjjön és ne zavarja meg a gyűlést. Capistranói János azonban, mint Ulrich von Rosenbergnek írja,[2]) még mindig reménykedik, hogy részt vehet: »Ha mégis meghívnának, nem vonakodnám az utazástól.« A rendek azonban késlekedtek a meghívással. Várakozik tehát, de azért nem nyugszik, hanem Péter testvért, mint fenntebb láttuk, Wienbe küldte, hogy a nevezett férfiak beszéljék le Lászlót a csehekkel való szövetségről.

A csehek még október derekán országgyűlést tartottak Prágában, amelyben Lászlót nem ismerték el örökös királyuknak; de kijelentették, hogy választott királyuknak elfogadják, ha feltételeikbe beleegyezik, nevezetesen ha a kompaktátumok érvényességét elismeri, a Zsigmond által kötött szerződéseket jóváhagyja, és Rokycana érsekké történt megválasztását helybenhagyja.

A csehek ezen követeléseiket László király elé terjesztették, aki a követséget nagyon hűvösen fogadta és vallási dolgaikra vonatkozólag ifjúi tűzességgel állítólag azt felelte: »Ha a csehek engem királyuknak akarnak, legyenek a pápának hivei, fogadják el azt a hitet, amelyhez én is csatlakoztam.« De a királyi tanácsban Schönberg grófnak sikerült mégis a királyt engedékenységre

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 550. Capistranói János levele Ulrich von Rosenberghez 1452. okt. 21-én: »Ex litteris illis intelligere poteritis, quid mihi videatur sese faciendum a rege cum Bohemis.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 550.: »Ego admonitus per fratrem Gabrielem ad dietam illam accedere supersedi, cum didicerim, filium vestrum Henricum dixisse, non esse bonum, ut ad illam proficiscerer, quia Georgius, vocatus a rege, audiens me ibi adesse, venire recusabit. Si tamen me advocaverint, labores non resusabo.

bírni. S így közös akarattal elhatározták, hogy mindazok a kiváltságok és jogok, amelyeket a csehek Zsigmondtól és Alberttől kaptak, épségben maradjanak, Rokycana megerősítése a pápánál kieszközöltessék, más hitvallást ne hozzanak be.[1])

Capistranói János követe, Soproni Péter, aki Wienben értesült erről a megegyezésről, sietett vissza Capistranói Jánoshoz, hogy tudassa vele a cseh dolgok hirtelen változását. Capistranói János rögtön továbbítja a hallott hireket a Rosenberg-család tagjainak. A levél 1452. okt. 15-én kelt és ebben így ír a fentebbi dologról: »Az elsőt ugyan mindenképen dicsérem és helyeslem, hogy azok meghódolását elfogadta, hogy a vallás ügyét annál nagyobb könnyűséggel elintézhesse. De nincs egyetlen egy keresztény sem, aki nem kárhoztatná a második hírt: ha ugyanis őfelsége nekik, akik engedelmességet fogadtak, megigérte, hogy vallásukban sohasem háborgatja, sem őket háborgatni nem engedi, milyen remény gondolható azoknak megtéréséről, akik már 40 éven keresztül sem fegyverekre, sem kézzel fogható érvekre, sem a tudósok leghíresebb véleményeire, sem az isteni dolgok nagysága által meg nem hajoltak soha, hanem kifogásaik mentegetésére fordították minden törekvéseiket. Ki fogja többé megalázni azokat, akik ügyüket királyi fegyverekkel védik és védelmezik? Valóban, ha ez megtörtént, amit Isten távoztasson el, nemcsak a hivők egységére nem fognak térni, hanem sok katholikust is ördögi sugallataikkal a királyi birtokokon a maguk pártjára fognak vonni, a király őfelségének és nektek mindnyájatoknak nagy szégyenére és gyalázatára.« [2])

A wieni országgyűlés már közeledett, de a meghivás még mindig késett. November 5-én újra ír Rosenbergnek és határozottan kijelenti, hogy meghivás nélkül nem megy el a wieni országgyűlésre. »Ebben az órában kaptam meg Prágából keltezett leveledet — írja Rosenbergnek, — amelynek olvasásából megértettem, hogy vagy téged nem jól informáltak azok, akik azt mondják, hogy nekem el kell mennem a Mártonnapján tartandó wieni országgyűlésre, vagy a hirnökök, akik László király őfelségének levelét hozzák, még nem érkeztek hozzám. Ha nem hivnak

[1]) Teleky: Hunyadiak kora. II. 258.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 548. Capistranói János levele Ulrich von Rosenberghez 1452. okt. 15-én Magdeburgból.

meg, nem fogok elmenni; ha meghivnak, mem vonakodom a fáradságtól.«[1])

Szíve még mindig sajog a fájdalomtól, azért nem tudja megállani, hogy szíve keserűségén egy kis panaszkodással ne könnyítsen. Azon keserű hír hallatára, hogy egész Németország tárgyalja a Rosenberg-család elpártolását a katholikus űgytől, azonnal hosszú levelet küldött Péter testvér által, amelyben lelkének bánatát kiöntötte. De kijelenti, hogy vigasztalásra már nem számít: »Vártam ugyanis a vigasztalást, de igazi vigasztalást már nem találok a földön, hanem várom azt a mi Üdvözítőnktől, az Úr Jézus Krisztustól, akinek szórólapát van a kezében, és ki fogja tisztítani csűrét és összegyűjti a buzát a pajtájába, a polyvát pedig örök tűzzel megsemmisíti.«[2]) Végül csak arra kéri, hogy a wieni országgyűlésen szerezze vissza jó hírnevét, amit könnyen megtehet, ha foganatosítja mindazt, amit neki a leghívebb barátja és szolgája tanácsolt.

De hiába reménykedett. A Rosenberg-család is úszott az áradattal; a ligából kilépni nem merészkedett, mert félt Poděbrad hatalmától, aki már korlátlan hatalmat gyakorolt.

Elérkezett november 11-ike is, a wieni gyűlés napja, de a meghívás elmaradt. Capistranói János nem ment el, de Poděbrad sem. A cseh küldöttségben azonban Henrik von Rosenberg részt vett. A küldöttség azonban nem várta meg a tárgyalásokat, hanem a tisztelgések befejeztével hazatért, miután semmi követelésük sem volt.[3]) Capistranói János hiába várta tehát, hogy a Rosenberg-család a wieni országgyűlésen helyrehozza azt a hibát, amit a Poděbraddal kötött békével elkövetett. De ez a csalódás sem ábrándította ki, még mindig bízott az ifjú királyban, hogy annak segítségével Csehországba mehet és a huszitákat megtérítheti. Ezért nem távozik el messzire Csehországtól, hanem mindig a határokon kivül jár-kel, hogy a kellő pillanatban Csehországban teremhessen. Poděbrad nem jó szemmel nézi ezt, azért 1453. március 21-én erélyes levelet ír a breslaui tanácshoz, hogy a »Capistranói János barátot, az ő ellenségét, »monch von Capistran,

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 551. Capistranói János levele Ulrich von Rosenberghez 1452. november 5-én Leipzigből.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 551.
[3]) Teleky: Hunyadiak kora. II. 261.

unserm fyendt«, aki a csehekről, mint eretnekekről, beszél, ne tűrjék meg városukban.[1]) A breslauiak azonban nem ijedtek meg Poděbrad fenyegetésétől, s így szeretett emberüket a városból nem távolították el.

Capistranói János tehát tűrelemmel várta az ifjú király jövetelét, de az nem sietett Csehországba. A magyar és osztrák ügyek elintézése hosszabb időt vettek igénybe; a tárgyalások felemésztették nemcsak az 1452-dik év két utolsó hónapját, hanem még a következő évnek majdnem egész első felét is. A csehek mindjobban sürgették az ifjú királyt, hogy jöjjön országukba és koronáztassa meg magát. Ulrik von Cillei, hogy a csehek elkedvetlenedésének elejét vegye, a gyermek királlyal 1453. május 1-én jóváhagyatta a kivánt igéreteket és megerősítette a következő napon Poděbradot a kormányzóságban.[2])

A csehek azonban ezzel nem voltak megelégedve, hanem még erősebben sürgették jövetelét, sőt azzal fenyegetődztek, hogy más fejedelem után néznek, ha nem jön országukba. Ez hatott. A király négyezer lovas kíséretében megindult Prága felé, vele volt Dénes esztergomi érsek, a győri és a váradi püspök. Iglaunál fogadta Poděbrad a cseh előkelőkkel. Itt az ország határánál írta alá az elébe terjesztett pontokat, amelyek az ország védelmére és a nemesség kiváltságaira vonatkoztak; a kompaktátumokat már előbb Wienben megerősítette,[3]) mint fenntebb láttuk. 1453. okt. 24-én ért a király Prágába, a város kapuinál Rokycana fogadta a huszita papság élén, de a király hidegen elfordult tőlük, mig az eléje jövő római katholikus papságot melegen üdvözölte és az eléje tartott ereklyéket áhitatosan megcsókolta.[4]) Október 28-án ment végbe a koronázás, de ezt nem Rokycana végezte, hanem Dénes esztergomi érsek.

Az ifjú király a husziták iránt nagy ellenszenvvel viseltetett. semmiképen sem tudták rávenni, hogy huszita pap miséjén részt vegyen. Sőt midőn Rokycana egy alkalommal az Oltáriszentséggel ment el ablaka előtt, a szokásos tisztelgést egyszerűen megtagadta.[5])

---

[1]) Brann: Geschichte der Juden. 123. (Kgl. Bibl. Berlin Mss. Borussica. E. 95. fol. 566. Nro. 16.)
[2]) Teleky: Hunyadiak kora. II. 301. — Huber: Ausztria története. II. 556.
[3]) Teleky: Hunyadiak kora. II. 315.
[4]) Teleky: Hunyadiak kora. II. 316.
[5]) Teleky: Hunyadiak kora. II. 316.

Rokycana megerősítését, bármint óhajtották is a huszíták, semmiképen sem írta alá, hanem a római pápához utasította őket.

Ezek a dolgok Capistranói János malmára hajtották a vizet; most már bizton remélte, hogy a király megadja neki az engedélyt a prágai jövetelre. Írt tehát László királynak és kérte az engedélyt a Prágába való jövetelére.[1]) 1453. dec. 13-án válaszol a király Capistranói Jánosnak.[2]) Ebben értesíti, hogy bár rendkivül örülne, ha láthatná őt és hallhatná fejtegetéseit; de most nem találja alkalmasnak a helyet és időt, egyrészt mivel most foglalta el a trónt és a világl űgyek rendezésével nagyon el van foglalva, másrészt mivel most a biztos utazásról és a »salvus conductus«-ról nem gondoskodhatik. »Ezért kérjük — írja neki — Kegyességedet, hogy a hozzánk való jövetelt egy kis időre halaszd el. Az alkalmas időt ugyanis, mihelyt a Magasságbeli megengedi, jelezzük, és Tisztelendőségednek hozzánk való jövetelét kellő tisztelettel és biztonsággal eszközöljük. Ne kétségeskedjél abban, hogy bennünk mást fogsz találni, mint az igaz hit orthodox tisztelőjét és olyant, aki téged és rendedet kegyeibe fogadja és védelmezi.«

Capistranói János ezen levél soraiból két dolgot olvasott ki: a király jóindulatát és ellenségeinek áskálódását. Azért még egy végső kísérletre határozta el magát. Írt Poděbradnak. A történtek után merész tett volt, de abban bizakodhatott, hogy a király ottlétében talán engesztelékenyebb lesz és megadja az annyira kivánt »salvus conductus«-t. Ezen utolsó reménye is csakhamar szétfoszlott, mihelyt megkapta Poděbrad válaszát. A levél kemény és elutasító volt. »Ámbár leveledben nem több tiszteletet látszol nyújtani, mint amennyit a mi Úrunk Jézus Krisztus keresztrefeszítőinek, sőt még a pogányoknak is bármelyik hívő köteles adni, mégis én téged ebben nem utánozlak, hanem hozzád méltó tisztelettel üdvözöllek. Igen komoly elfoglaltságaim nem engedik meg, hogy leveled minden egyes szavára válaszoljak, de nem is tartom alkalmasnak, mivel semmi mást nem követelnek, mint »salvus conductus«-t magad és társaid részére.«

Szemére veti ezután, hogy a felajánlott »salvus conductus«-t többször visszautasította és a cseheket nem szűnik meg eretne-

[1]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 359. 1453. nov. 3. és 9-én írt levelet. Az egyik szólt a kormányzónak, másik a királynak.

[2]) Pettkó: Kap. János lev. 11. V. László levele Prágából 1453. dec. 13.

keknek nyilvánítani. Nincs semmi szükség az ő apostoli munkálkodására. Majd így folytatja: »Egyébként is, hála Istennek, Prágában vannak többen, kik az üdvösség magvait bőségesen hintik a népnek, akik a minapában legkegyelmesebb Úrunk, László király őfelsége prágai magisztereivel gyűlésbe jövén, a fenntebb említett lelkületet élő szóval kimutatták, mikor kötelességüknek tartják, hogy neked ellentálljanak és ellentmondjanak. Ezért a fenntebbi okokból kifolyólag neked »salvus conductus«-t nem adok, és nincs is szándékomban parancsodnak engedelmeskedni.«[1])

Reménye tehát füstbe ment. Poděbrad hajlíthatatlan maradt. Sőt az ifjú király sem biztatja többé azzal, hogy Prágába jöhet. Pedig az ifjú király nagyon szerette volna hallani beszédjét és rendkívül kívánt volna gyönyörködni az ő szent tanításaiban. Még Wienben lételekor hívta magához,[2]) hogy láthassa ismét és gyönyörködhessék csodás ékesszólásában. Mikor pedig tudomására jutott, hogy betegségéből felépült, újólag írt neki és a legmelegebb szavakkal hívta Wienbe, biztosítván őt, hogy mindenüvé utasítást adott, hogy utazása biztos legyen.[3]) Sőt elküldi hozzá Sigismund Vorsthouer nevű titkárát, hogy megbeszélje vele jövetelének módozatait.[4]) A december 13-án kelt levelében is megújította a fenntebbi vágyát, de Prágát nem tartotta alkalmasnak a találkozásra.[5])

Poděbrad levele után a király is felkeresi soraival Capistranói Jánost. Ezen levelében már nem ringatja csalódásban, hanem nyíltan megírja neki, hogy a cseh ügyek végeztével más országaiba megy; de mivel szeretné lelkét felüdíteni szent tanításaival, azért arra kéri, hogy menjen Breslauba és várakozzék ott addig, míg levélben nem értesíti.[6]) A levélben Prágáról egy szó sincsen. Úgy látszik a király sem akarta magára haragítani a hatalmas kormányzót, s így nem is igen hívogatja Prágába. De kéri, hogy

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 166. — Hermann: Cap. triumph. 395.: »Datum Pragae Sabbato ante Nativitatem Domini nostri... 1453.«

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 9. V. László levele Capistranói Jánoshoz 1453. május 6. Wienből.

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 10. V. László levele Capistranói Jánoshoz 1483. junius 27-én. Wien.

[4]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 11. V. László levele 1453. jun. 27.

[5]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 11. V. László levele 1453. dec. 13.

[6]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 12. V. László levele 1454. jan. 18. Prága.

ne változtassa meg szándékát, hanem mentül előbb menjen Breslauba, s ott várja meg jövetelét.[1])

Capistranói János közben találkozik Udalricus von Eytzinger tanácsossal, akivel levelet küld V. Lászlóhoz, amelyben tudtára adja, hogy Olmützbe megy, és ott várja meg a király jövetelét. A király helybenhagyja ezen utazását, sőt arra kéri, hogyha terhére van a prágai hosszas tartózkodása, menjen Wienbe, ahová azonnal biztos kíséretet rendel melléje. Egyébként intézkedett, hogy az olmützi püspök méltó tisztelettel fogadja.[2])

Capistranói János a király leveleiből nagyon jól látta, hogy prágai útjáról egyszer-smindenkorra le kell mondania. Azért a legutóbbi levelében, amelyet a királyhoz 1454. június 14-én intézett,[3]) nem is követel a királytól »salvus conductus«-t, hanem csak arra kéri, hogy a minapában elküldött levelét közölje tanácsosaival, ha azok még nem olvasták, hogy a vallás ügyeit a világi törvényszék elé ne merészeljék vinni, mivel az ellenkezik a katholikus egyház iránt tartozó tisztelettel és minden jóra való hivő egyház-ellenesnek fogja tartani.[4]) Mire céloz levelében, nem sejteti. A legnagyobb valószínűséggel a prágai országgyűlés eseményeivel függ össze, ahol Benes Mokravaczky z Hostiran nevű úr nagy mozgalmat indított a huszita vallás érdekében, úgy hogy a király csak nagy nehezen tudta ezt az ügyet későbbi időre elhalasztani.[5])

A fenntebbi levelében egyúttal a királynak jóindulatába ajánlja Breslau városának polgárságát, amely aggódva várakozik jövetelére, hogy letegye a hűségeskűt és bemutassa jobbágyi hódolatát.[6]) Magyarázata pedig ezen soroknak az, hogy a breslauiak, mint a husziták legnagyobb ellenségei, vonakodtak Prágába menni, hogy ott az eretnekek között esküdjenek hűséget úroknak. S ezen

---

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 13. V. László levele 1454. ápr. 3.

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 14. V. László levele 1454. jún. 25. A levelet a király megbizásából Udalricus von Eytzinger írta alá.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 208. — Hermann: Cap. triumph. 397.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 208. »rogans et supplicans, ut si nostrae litterae superioribus diebus ad Sereniss. Maiestatem Vestram delatae nondum vestris Consiliariis notae factae sunt, dignetur Serenitas vestra pro ea reverentia et devotione, quam ad Sanctam Sedem gerit Apostolicam, illas publicari facere, ne ii vestri Consiliarii fidei negotia ad saecularia trahere iudicia praesumant.

[5]) Teleky: Hunyadiak kora. II. 334.

[6]) Wadding: Annales Min. XII. 208.

érzületükben Capistranói János nemcsak meghagyta, hanem még meg is erősítette őket.[1])

Közben Enea Sylvio is felnyítja Capistranói János szemét; nyíltan megmondja neki, hogy becsapják azok, akik azzal hitegetik, hogy Prágába mehet. »Ábránd, hogy te Prágába mehess; és téged rászednek, akik mást tanácsolnak.«[2])

Enea Sylvio mintha csak a királynak lelkébe látott volna, mikor ezeket a sorokat írta Capistranói Jánoshoz. Ugyanazon napon ugyanis a király, mikor Enea Sylvio a fenntebbi sorokat írta, levelet intéz Capistranói Jánoshoz, amelyben óva inti, hogy ne menjen Olmützbe se, mert a város környékén lázongás van és nagyon félő, hogy beszédeire a katonaság annyira felingerül, hogy megrohanja azokat a városokat mind, amerre prédikál. Kéri tehát, hogy halassza máskorra útját.[3])

Hogy aggodalom szülte-e ezt a figyelmeztetést, vagy Poděbrad keze működött közbe, bizonytalan. De hogy az egész aggodalomnak alapja nem volt, mi sem bizonyítja fényesebben, mint Capistranói Jánosnak bevonulása Olmützbe július 25-én este anélkül, hogy haja szála is meggörbült volna.

Enea Sylvio fenntebbi levele bizonyára nagyon hozzájárult ahhoz, hogy könnyebb szívvel hagyta el ezt a vidéket, ahol legnagyobb fájdalmára kitűzött célját nem volt képes végrehajtani.

Pedig, hogy törekedett erre! Kortársa, boldog Bernardino d'Aquila írja róla, hogy a következő ajánlatot tette a cseheknek: »Adjatok nekem közös és biztos helyet, ahol szabadon vitatkozhatunk, és felajánlom magamat a máglyára, ha nem mutatom meg, hogy ti mindnyájan szégyenbe maradtok.«[4])

A törökök győzelmes előnyomulása miatt a pápa új szerepet szánt Capistranói Jánosnak, s azért elszólítja Csehország környékéről. Capistranói János engedelmeskedik, de új működése körében is figyelemmel kíséri a husziták minden mozdulatát.

1455. február 8-án újságolja Enea Sylviónak, hogy a csehek keresik a császárnak a kegyét, hogy pártfogolja a pápához küldött

---

[1]) Huber: Ausztria tört. II. 556—557.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 202. Enea Sylvio levele 1454. julius 26.: »Nam quod Pragam ire possis, somnium est et te decipiunt, qui aliter suadent.«

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 20. V. László levele 1454. júl. 26.

[4]) Bernardino d'Aquila: Chronica 75.: »Detur locus communis et tutus ubi libere disputare possimus, et offero me ad ignem, si vos omnes non ostendo confusos.«

levelüket, amelyben Rokycana megerősítését kérelmezik, amely nélkül békét kötni lehetetlenség. Mennyi a csehek eljárásában az igazság, annak megítélését, Enea Sylvióra bízza.[1])

A csehek kisérlete nem sikerült; V. Miklós pápa semmi módon sem egyezett bele kérésükbe. 1455. március 25-én V. Miklós meghalt és utódja a szelidlelkű III. Kallixtus lett. A csehek most azon mesterkedtek, hogy az új pápánál eszközöljék ki azt, amit elődjénél nem tudtak. A csehek mozgolódásáról csakhamar értesült az új pápai követ, Juan Carvajal, aki siet ezt a hírt Capistranói Jánossal közölni. Ez a tudósítás egészen tűzbe hozta. Ír rögtön a pápának és elővigyázatra inti, mivel a csehek álnoksága felülmúl mindent.

A levél rendkívül határozott és minden során meglátszik, hogy olyan egyén írta, aki az egyetemes egyház egységét mindennél többre becsüli és az egyház jogaiból egy betűt sem akar engedni. A csehek jellemzése talán kelleténél erősebb; de megértjük, ha rá gondolunk azon sok kellemetlenkedésekre és fondorlatokra, amelyekkel neki annyi keserűséget okoztak. A levél eképen hangzik:

»Mély fájdalom fogta el lelkemet, mikor az apostoli szék legatusa, a Szent Angyalról nevezett bíbornok úr, által arról értesültem, hogy nála némelyek azt a hírt terjesztik, hogy a csehek kompaktátumait az apostoli szék saját tekintélyével fogja megerősíteni és jóváhagyni. De még sem tudtam magamat rávenni, hogy elhigyjem, hogy Szentséges Atyám ilyen nagy ügyhöz érett megfontolás nélkül akarjon hozzá fogni, minthogy úgy ismertem, hogy hasonló és minden más nehéz dologban mindig érett, legokosabb és legbölcsebb megfontolás után járt el.

Szentséges Atya, gyakran láttam Isten és saját fejedelmei iránt hűtlen nemzetséget, de a husziták leggonoszabb nemzetségénél gonoszabbat, vagy a római anyaszentegyház iránt lázadóbbat még nem ismertem. Ezek sem Istent, sem embert nem tisztelnek, sem azt, ami igaz és jogos, nem tartják meg; hanem szívök gonoszsága szerint akarnak mindenképen eljárni. Látom, Szentséges Atya, hogy Istennek egyháza oly veszedelemnek lesz kitéve, minőt sem a mi korunk és az apostolok kora nem látott, ha be-

[1]) Aenea Sylv. Opera (Edit. Bas.) 947. — Wadding: Annales Min. XII. 240.

következik, amit ravaszúl keresnek. Ha ugyanis oly nagy dölyfösséggel és arcátlansággal merészelnek dicsekedni és büszkélkedni tönkrement, tehetetlen kompaktátumaikkal, amelyekben minden reményük van, mi lesz, ha azokat megerősíted és jóváhagyod? Kétségkívül feltámadnak azok a husziták, akik a katholikusok között bujkálnak, nemcsak Csehországban és Morvaországban, hanem Magyarországban, Erdélyben, Moldvaországban és a többi szomszédos országokban és részekben, amelyek teljesen meg vannak mételyezve és nyakig meg vannak fertőzve ezen átkozott eretnekséggel. Nincs emberi elme, nincs kegyetlenségre hajló szív, amely el tudná magát szánni azon sok tévely és gyalázatosságok elhivésére, amelyeket rejtekben ezek elkövetnek. Semmi egyéb ugyanis nem mondható róluk, kivéve, hogy a keresztény nevet megtartják. Egyetlen menedékük a kompaktátumok, amelyeket sohasem tartottak meg, sőt azoktól mindig idegenkedtek. Tanúja vala ennek a te elődöd, IV. Eugénius; tanúja Johannes de Polemar, az ő helyettese (auditor); tanúja mindenki, még a legalacsonyabb származású is, ki az ő írataikat forgatta. Azt a napot fogják boldognak és szerencsésnek hirdetni, mikor azt látják, hogy az apostoli szék tekintélyére támaszkodva, a kompaktátumok védelme alatt hajtják végre utálatos vágyaikat. Amiért is, Szentséges Atya, az én kicsiny és gyenge ítéletem szerint ezen dolgokban nagy körültekintéssel és okossággal kell eljárnod, hogy midőn remélünk és fáradozunk azon, hogy a katholikus vallást megvédjük és gyarapítsuk, ne lássuk azután, hogy az tönkremegy és elpusztul.«[1])

Alig küldi el levelét a pápához, mikor újabb hírek keltek szárnyra. A csehek mindenfelé elterjesztették, hogy Enea Sylvio az ő legnagyobb pártfogójuk, aki csak a bíbornoki kinevezésre vár, s azután mint pápai követ jön Csehországba, hogy a kompaktátumokat megerősítse és Rokycanát az érseki méltóságba beiktassa. Ezek a hiresztelések nem ültették ugyan fel Capistranói Jánost, de mégis nyugtalanították. 1456. április 8-án levelet ír tehát Enea Sylviónak, amelyben közli vele a róla terjesztett híreket.[2]) Kijelenti, hogy egy betűt sem hisz belőlük, mert nem

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 318. — Hermann: Cap. triumph. 398. Capistranói János levele 1456. március 24. Budáról.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 319. — Hermann: Cap. triumph. 399.

tudja feltételezni, hogy Enea Sylvio az egyház romlására törjön; de azért mégis helyesen teszi, ha ezeket a gyalázatos rágalmakat megcáfolja és magáról elhárítja.

Ezzel a levéllel végződik Capistranói János szereplése a husziták ügyében.[1]) Éveken keresztül teljes erejével és minden tudásával azon munkálkodott, hogy a kompaktátumok érvényességét megszűntesse és Rokycana kinevezését megakadályozza. Szavai nem hangzottak el a pusztában. III. Kallixtus követte elődjét és visszautasított minden olyan megoldást az egyességre, amely a fenntebbieket kívánta létrehozni. III. Kallixtus utódja II. Pius pedig, miután Poděbrad, ki időközben Csehország királya lett, engedelmességet fogadott az egyház iránt, a prágai érsekség élére Wenceslaus von Krummau személyében adminisztratort állított, de Rokycanát akkor sem ismerte el törvényes érseknek. Midőn pedig az 1461. országgyűlés megtagadta a pápának a külön engedelmességi nyilatkozat kiadását a kompaktátumokra való hivatkozással, II. Pius 1462. március 31-én Rómában a kompaktátumokat ünnepélyesen visszavonta.[2])

Ezzel a pápa kirántotta lábuk alól az utolsó szál deszkát is; nem maradt más mód, mint feltétlenül meghódolni az egyház tekintélye előtt. De ezzel a ténnyel igazságot szolgáltatott Capistranói János annyiszor meghurcolt és eretneknek kiáltott személyének is. Ha életében nem is tudta magát az eretnekség vádja alól tisztázni, legalább halála után az egyház legfőbb feje, életének egyik nagy szemlélője, tette meg azt.

---

[1]) Találtam ugyan egy levelet még, amelyben Wenceslaus, a prágai káptalan dékánja, válaszol Capistranói János levelére, s amelyben értesíti Rokycana gyalázatos viselkedéseiről, de ezt a levelet időrendileg az események közé beállítani nem tudtam. Kelt ugyanis 1456. november 17-én; de a tartalma 1454-ik évre vonatkozik, mikor a király még Prágában volt.

[2]) Weisz—Szabó: Világtört. VII. 151. — Wetzer-Welte: Kirchenlex. VI. 505.

HARMADIK FEJEZET.

15. §. Capistranói János küzdelme az adamitákkal és az oláhokkal.

Capistranói Jánosnak sziléziai és morvaországi tartózkodása alatt az adamitákkal is meggyűlt a baja. Már Veneziában erősen küzdött ellenük, mikor a pápa parancsára ott járt; sikerült is neki onnan kipusztítania.[1])

Úgy látszik, hogy nemcsak Felső-Itáliában garázdálkodtak, hanem egyebütt is. Egy régi feljegyzés szerint Ausztria különböző helyein már a 14-dik század elején voltak.[2]) Ezen feljegyzés szerint a következő tévtanokat tanították: »A mise Lucifer győzelme. Szent Mihály és angyalai örök tűzben égnek. A Boldogságos Szűz nem volt szűz. Mindenki mindenkinek minden helyen meggyónhat. A keresztség nem szentség, mivel akkor a fürdés is keresztség volna. A penitenciatartásnak része, az elégtétel, »Kuss auf de Huer, den darauff du gelawttert scholt werden«. A házasság és utolsó kenet nem szentség. Az Oltáriszentségben csinált Isten van (dass ist der gemachte Got).«

Enea Sylvio, aki megfordult Csehországban, Ulrik von Rosenberg magyarázata után[3]) azt írja, hogy alapítójuk valami Picard nevű egyén volt, aki Belgiumból vándorolt ki Németországba, s innen Csehországba jött, ahol a Luscinius folyócska egyik szigetén telepedett le. Ő és követői Ádám ártatlanságát utánozva, mezítelenül jártak; közös életet éltek; bujálkodtak és paráználkodtak.[4]) Wadding ellenben alapítójuknak Gallus nevű cseh vargát mondja, aki 1422-ben feleségével, Máriával, egy kis szigetre

[1]) Hermann: Cap. triumph. 256.

[2]) Pez: Scriptores Rer. Aust. II. Tom. 533—534.: Anonymi auctoris brevis narratio de nefanda Haeresi Adamitica in variis Austriae locis saeculo XIV. grassante. (A feljegyzés 1312-ből való.)

[3]) Hermann: Cap. triumph. 256. Cf. Aeneas Sylvius: Lib. Hist. Boh. Cap. 14.

[4]) Tóth—Szabó Pál: A cseh-huszita mozgalmak. 46.

vonult s ott mint Ádám és Éva a paradicsomban, úgy éltek.[1]) Az újabb írók sem tudnak megegyezni az alapítót illetőleg. Hergenröther bíbornok legvalószínűbbnek azt tartja, hogy alapítójuk Loquis Márton morva pap volt,[2]) akit igazi nevén Hauska Martineknek hívtak.[3]) Ez a Hauska Martinek 1421-ben a taboriták között nagy felfordulást idézett elő. Azt hirdette, hogy az Oltáriszentségben Krisztus nincsen jelen, a szentmise pedig babona. Ő és követői annyira elragadtatták magukat, hogy a szent ostyákat lábbal tiporták, a szent vért kiöntötték és a kelyheket összetörték. Hauskát elfogták és az aposztata prágai érsek, Konrád elé vitték Raudnitzba, ahol két hónapi kemény fogság után, kegyetlen kínzás után hordóba zárva, megégették.[4]) Követői közül körülbelül 400-at a taboriták Taborból elűztek, akik a közeli erdőségbe menekültek, s azután mint az Isten »bosszúangyalai« dúltak mindenfelé. Zizka 1421. április havában közülük 24-et, vagy mások szerint 50-et Klokot községben megégetett. A szekta élére most egy Miklós nevű paraszt állott, aki a Nežarka folyócska egyik szigetén községet alkotott asszonyközösséggel és minden pozitiv vallás és erkölcs megtagadásával.[5]) Ezeket Zizka parancsára 1421. októberben lekaszabolták; de teljesen most sem irtották ki.[6]) Itt is, ott is szétszórtan éltek a taboriták között; később pedig a »Cseh-testvérek« között húzták meg magukat.

Capistranói János teljes erővel iparkodott ezen szektát megszűntetni. De fáradozása ezen makacs szektával szemben hajótörést szenvedett. Ezért a későbbi időben is fel-feltűnnek, de jelentőségre nem emelkedtek sohasem.

Magyarországon Husz János tanainak első hirdetője Prágai Jeromos volt, aki 1410-ben Budán iparkodott híveket toborozni mesterének. Zbinkó prágai érsek értesítésére azonban Zsigmond

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 90.

[2]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. I. 216.: »Nach einigen hiess sie so von einem Franzosen Picard, oder von dessen Heimat, der Picardie; doch soll ein mährischer Priester, Martin Loquis, ihr Stifter gewesen sein.«

[3]) Weisz—Szabó: Világtört. VI. 864.

[4]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. VI. 488.

[5]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. VI. 488.

[6]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 462.

király elfogatta és az esztergomi érsek útján fogságba vettette, ahonnan azonban két hét mulva szabadon eresztették.[1])

Prágai Jeromos szerepét aztán magyar ifjak vették át. Ezen időben ugyanis számosan látogatták hazánk ifjai, nemcsak világiak, hanem egyháziak is a kitünő és jó hírnévnek örvendő prágai egyetemet.[2]) Ezen ifjak közül sokan hallgatták magát Husz Jánost is; résztvettek azon korban szokásos vitatkozásokban, sőt még prédikáltak is az egyháziak Husz szellemében a templomokban. Tanulmányaik befejeztével aztán idehaza is igyekeztek Husz tanait terjeszteni.

Az első apostolok a zágrábi egyházmegyéből valók.[3]) Érdekes, hogy az új hit nem a Felsővidéken, a tótoknál terjedt el, hanem a Délvidéken, a szerémi és a boszniai püspökségek területén, ahol túlnyomó részben szerbek laktak.

A Felsővidéken csak szórványosan fordulnak elő a husziták, mert gyökeret nem tudtak verni, mivel itt a hívek szemei előtt csak az az ádáz vadság lebegett, mellyel a husziták egyes községeket felperzseltek. Egészen másképen alakult a helyzet délen, ahová a husziták nem bosszútálló kardjukat, hanem csak Husz fanatikus hitét vitték el.

Itt alkalmas talaj is volt a huszitizmus befogadására. Ezeken a részeken ugyanis már régi időktől fogva szakadárok laktak, akik kétszín alatt vették magukhoz az Úr testét, mint a husziták; ezek épúgy elvetették a tisztítóhelyet, mint a husziták és épúgy tagadták a pápa primátusát, mint a husziták. Erkölcseik, külső viselkedésük sem sokban különbözött a huszitákétól. Mivel itt is találkozott több olyan fanatikus pap, aki szintén úgy gondolkodott, hogy csak Husz János tanaival lehet az egyház bajait megorvosolni, a huszitizmus terjedésének megvolt a kellő talaja és eszköze. El is terjedt ez rohamosan a pécsi, a kalocsai, a csanádi és az erdélyi egyházmegyékben. Itt aztán már összetalálkoztak a Moldvából jövő huszitákkal. Ulászló lengyel király, hogy csírájában elfojtsa a huszitizmust országában, hevesen üldözte őket. Az üldözöttek Moldvába menekültek, ahol Sándor

[1]) Tóth-Szabó Pál: A cseh-huszita mozgalmak. 146.

[2]) Hunfalvy: Az oláhok története. II. 70. és Jegyzet XII. oldal. — Tóth-Szabó: A cseh-huszita mozgalmak 146.

[3]) Tóth-Szabó: A cseh-huszita mozgalmak. 146—147.

vajdában kegyes pártfogóra találtak. Ulászló király hiába tiltakozott ez ellen, Sándor vajda nem adta ki a lengyel menekülőket, sőt befogadta még a magyarországi szökevényeket is.[1])

Zsigmond király is figyelemmel kísérte a magyar huszita mozgalmat és annak elfojtására iparkodott mindent megtenni. Még Konstanzban tartózkodása alatt rávette V. Márton pápát, hogy Magyarország és Csehország területére 1418. július 16-án kinevezte legatusává Dominis János bíbornokot, a volt raguzai érseket.[2]) Segítségére De Palacios Ferdinándot, a lugói püspököt, rendelte, mint pápai követet.

1419. év elején mindketten elkísérték Zsigmond királyt Magyarországba és Szakolczára érve, a csehekkel tárgyalásokat kezdtek, de kevés eredménnyel. Dominis Jánost nagyon bántotta a sikertelenség és nemsokára Budán bánatában meg is halt.[3])

Zsigmond azonban tovább folytatta a harcot a huszitákkal, akik erre Moldvába menekültek.[4])

Az egyházi és világi hatóságok igyekeztek ugyan a huszitizmust elnyomni, de már olyan arányokat öltött, hogy saját erejükkel elfojtani nem tudták, azért idegen segítségért folyamodtak. IV. Eugénius pápa Giacomo dalla Marcát küldötte be az országba inquizitornak.

Giacomo dalla Marca, ferencrendi szerzetes, 1432-ben a miniszter generális megbízásából Boszniában járt, hogy a ferencrendiek között a felbomlott fegyelmet helyreállítsa.[5]) A szentéletű férfiú oly szigorúan lépett fel, hogy a megrémült szerzetesek II. Tvrtko István királyhoz fordultak, aki aztán felszólította Giacomo dalla Marcát, hogy az »újításoktól tartózkodjék, az elődeitől meg-

[1]) Tóth-Szabó: A cseh-huszita mozgalmak. 144—145.

[2]) Fraknói: Magyarország összeköttetései. II. 3.

[3]) Hunfalvy: Az oláhok tört. II. 72. — Fraknói: Magyarország összekött. II. 3.

[4]) Hunfalvy: Az oláhok tört. II. 73. és Jegyzet XV. old. (Magazin für Geschichte, Statistik und Staatsrecht des österreichischen Monarchie. Band I. Göttingen, 1706. 283. l. — A lőcsei krónikát közli itt, amely szerint 1420-ban néhány magyart Husz tana miatt Moldvába űztek. — Az ó-testamentomi néhány könyv. XXXIII. lapján (Régi magyar nyelvemlékek I. kötete. Buda, 1838.) ezt írja: »1420-ban Husz János tudományáért az magyarok Moldovában számkivetésre kénszeríttetének.«

[5]) Fraknói: Magyarország összekött. II. 34.

állapított rendelkezéseket tartsa fönn.«[1]) Erre elhagyta az országot és visszatért Rómába.

Két év mulva a miniszter generális a boszniai rendtartomány vikáriusává nevezi ki, a pápa pedig Bosznia, Rácz- és Oláhország részére inquizitorrá (inquisitor hereticae pravitatis) rendelé.[2]) Visszatért tehát Boszniába. Szigorú eljárása azonban ismét arra tűzelte a boszniai rendtársakat, hogy Tvrtkó királynál keressenek védelmet.

Giacomo dalla Marca ezért ott hagyta Boszniát és a magyarországi husziták ellen fordult. 1435. év őszén már a pécsi püspökség területén találjuk.[3]) Itt kapta meg Zsigmond király levelét, amelyben kéri, hogy siessen Székesfehérvárra, hogy a huszita tárgyalásoknál közreműködjék.[4]) Megjelent ugyan, de nagyobb szerepe nem volt, mert a huszitákkal való megegyezés nem sikerült. Visszatért tehát az ország déli részébe, hogy a husziták ellen erélyesen fellépjen. 1436. augusztus 22-én megérkezett a pápai megbizatás is, amennyiben felhatalmazza, hogy Magyarországon és az osztrák tartományokban az eretnekeket, mint inquizitor generális kutathatja és a római egyházba visszatérítheti.[5])

A püspökök egymás után keresik fel leveleikkel, hogy egyházmegyéjükbe hívják. Így János, váradi püspök,[6]) Lépes György, erdélyi püspök,[7]) majd Albert, csanádi püspöki helynök.[8]) Lépes György nyíltan meg is mondja az okot, mivel nyáját »a Moldvából bejött rűhös juhok megmételyezték.«[9])

Bejárta a boszniai, szerémi, pécsi, kalocsai, csanádi és az erdélyi egyházmegyéket és mindenütt térítgetett. Térítgetése közben azonban sok akadállyal kellett megküzdenie. Nemcsak a szkizmatikusok szálltak vele szembe, hanem a pécsi egyház-

1) Fraknói: Magyarország összekött. II. 35.
2) Fraknói: Magyarország összekött. II. 35.
3) Fermedžin: Acta Bosnae. 142.
4) Fermedžin: Acta Bosnae. 148. — Fejér: Codex Diplom. X. 7. 675. Fraknói: Magyarország összekött. II. 35. — Tóth-Szabó: A cseh-huszita mozg. 156.
5) Wadding: Annales Min. X. 269. — Fejér: Codex Dipl. X. 7. 794. — Fraknói: Magyarország összekött. II. 35. és 419. (132. jegyzet.) — Tóth-Szabó: A cseh-huszita mozg. 156.
6) Fejér: Codex Dipl. X. 7. 808.
7) Fermedžin: Acta Bosnae. 151. — Fejér: Codex Dipl. X. 7. 808—809.
8) Fermedžin: Acta Bosnae. 153. — Fejér: Codex Dipl. X. 7. 810.
9) Tóth-Szabó: A cseh-huszita mozg. 156.

megyében még a világi papság egy része is ellene fordult. Kétségbe vonták megbízatását, sőt eretnekségről is vádolták. Bácsi Simon pécsi főesperes pedig arra ragadtatta magát, hogy egyházi átokkal sújtotta.[1])

Giacomo dalla Marca a pápához fordult elégtételért, aki Zsigmond királyt kérte meg, hogy szolgáltasson igazságot inquizitorának. Zsigmond, mihelyt értesült arról, hogy Bácsi Simont a püspök és a káptalan bátorították fel vakmerő tettére, kemény hangú levelet intézett hozzájuk, amelyben felszólítja őket, hogy Giacomo dalla Marcát fogadják vissza az egyházmegyébe, a sérelmet tegyék jóvá és őt térítő buzgalmában háborgatni ne merészeljék.[2])

Giacomo dalla Marca ezalatt Bolognába ment a pápához, akinél személyesen előadta a szenvedett sérelmét. A pápa, miután a magyar főpapok, nevezetesen az esztergomi érsek,[3]) a váradi [4]) és szerémi püspökök jelentéseiből, a térítés eredményeiről kellőleg értesülve volt, bullát állít ki Giacomo dalla Marca részére, amelyben magasztaló kifejezésekkel szól eddigi működéséről, s Magyarországba visszarendeli.[5])

Miután a pécsi püspök elégtételt szolgáltatott neki és az esztergomi érsek Bácsi Simont rávette, hogy kérjen bocsánatot Giacomo dalla Marcától, ez a kellemetlen ügy lassankint rendbe jött. Folytatta tehát működését a pécsi egyházmegyében és főleg a huszitizmus főfészkét, Kameniczot bolygatta meg. Itt több papot és világit fogságba vetett és halálra ítélt. Az eretnekségben megátalkodottakat máglyán égettette el. Ugyanígy bánt el Bálint bulkeni plébános és a szentmártoni plébános holttetemeivel is.[6])

Ezen kemény és szigorú eljárása miatt férfiak és nők Kameniczről Moldvába menekülnek.[7])

---

[1]) Wadding: Annales Min. XI. 9. — Fejér: Codex diplom. X. 7. 878. Fraknói: Magyarország összekött. II. 36. — Fermedžin: Acta Bosnae 165. Tóth-Szabó: A cseh-huszita mozgalmak. 159—160.

[2]) Katona: Hist. Diplom. XII. 775. — Fraknói: Magyarország összekött. II. 36. — Tóth-Szabó: A cseh-huszita mozgalmak. 160.

[3]) Fraknói: Magyarország összekött. II. 36.

[4]) Virág: Magyar századok. 1301—1637. Buda. 1816. 490. lap.

[5]) Fraknói: Magyarország összekött. II. 37.

[6]) Fermedžin: Acta Bosnae. 174. — Tóth-Szabó: A cseh-huszita mozgalmak. 161.

[7]) Tóth-Szabó: A cseh-huszita mozgalmak. 163.

1439. év végén, miután nagyjában a huszitizmust megtörte, elhagyta hazánkat,[1]) miután a nádor, az országbíró, a horvát bán közös okíratot állítottak ki, amelyben hangsulyozzák, hogy »eljárását helyeslik és megparancsolják, hogy őt és rendeleteinek végrehajtóit gyalázni és zaklatni senki se merje.«[2])

A következő években Magyarország úgy el volt foglalva belső zavarokkal és külső háborúkkal, hogy a szkizmatikusok szabadon űzhették ismét tévelyeiket. Eugénius pápa ugyan megbízta Vajai Jánost az eretnekségek felkutatásával; de sem ő, sem a többi ferencrendiek gátat vetni nem tudtak az áradatnak.[3])

1455. év májusában aztán megjelenik Magyarországon Giacomo dalla Marca rendtársa és kedves barátja, Capistranói János, akit már évek óta kértek az országos rendek, hogy jöjjön ide és írtsa ki az eretnekeket.

Capistranói János komolyan hozzálátott az ügyhöz és iparkodott az ország helyzetével és vallási ügyeivel tisztába jönni. Kik adták a felvilágosítást neki, nem nehéz eldönteni. Elsősorban saját rendtársai, a magyar ferencrendiek, másodsorban pedig az ország főpapjai, s harmadsorban saját tapasztalatai is nagy segítségére voltak.

A győri, majd a budai országgyűléseken alkalma nyílt bővebben megismerkedni Magyarország, de különösen Szerbia vallási ügyeivel. Itt nemcsak a magyar főúrakkal folytatott tárgyalásokat, hanem Szerbia despotájával, Brankovics Györggyel is, akinek magatartásától függött Szerbiának nemcsak politikai állapota, hanem vallásügye is.

Brankovics György, amióta a török országára tette kezét, két malomkő közé szorult, minek következtében majd a törököket, majd a magyarokat árulta el. Hunyadi János ezért évek óta hadilábon állt vele és több ízben megtorló és bűntető hadjáratot vezetett országa ellen.[4]) De a ravasz fejedelem mindig kisiklott

---

[1]) Fraknói: Magyarország összekött. II. 39.

[2]) Fermedžin: Acta Bosnae. 173—174. — Wadding: Annales Min. XI. 78. — Fraknói: Magyarország összekött. II. 38—39. — Tóth-Szabó: A cseh-huszita mozgalmak. 163.

[3]) Fermedžin: Acta Bosnae. 178., 179., 183—184., 186., 202. — Theiner: Mon. Hist. sac. Hung ill. II. 223. — Wadding: Annales Min. XI. 205., 207.

[4]) Pesty Frigyes: Brankovics György rácz despota. 33. és 35. Értekezések a történelmi tudományok köréből. VI. kötet. IX. értekezés. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 74. 81.

kezei közül. Hunyadi két alkalommal is megkísérlette, hogy Brankovics-csal családi összeköttetést létesítsen és ezzel az áldatlan állapotnak véget vessen. 1448-ban Brankovics unokájával, Czillei Ulrik leányával, Erzsébettel, eljegyezte idősebb fiát Lászlót, majd 1451-ben ugyanezt eljegyezte ifjabb fiának, Mátyásnak.[1]) A házasságot 1453-ban meg is kötötték, ámbár mindkettő kis gyerek volt, és Erzsébet most a Hunyadi családhoz került.[2])

Brankovicsot most érdeke Magyarországhoz kötötte, annál is inkább, mert a török 1454-ben Szerbországra vetette magát és széltében-hosszában pusztította azt. Brankovics Magyarországba menekült,[3]) majd Hunyadi Jánossal együtt kűzd a török ellen. Hunyadi 1455-dik év júniusára országgyűlést hívott össze Győrbe, ahová Brankovics is megjelent.

Capistranói János itt találkozott a szerb despotával, akivel nemcsak politikai dolgokról értekezett, hanem vallási dolgokról is tárgyalt.

Brankovics elsősorban a saját országát akarta rendbehozni és azért minden ékesszólását elővette, hogy a magyar rendeket nagyobb segélyadásra rávegye. De az országgyűlésen senkinek sem volt kedve Brankovicsért nagyobb áldozatot hozni. S így a fontolgatások és mindenféle ellenvetések között az idő eltelt, s Brankovics kénytelen volt eredmény nélkül Szendrőbe visszamenni és ott megvárni, mit rendelt a sors országa megmentésére.[4])

A sikertelenséget íróink nagy része Capistranói János befolyásának tulajdonítja, aki erőszakos hittérítői buzgalmával a győri országgyűlésen egészen elidegenítette a szerb despotát a magyaroktól és általában a harctól.

Több hazai és külföldi író ugyanis szemére veti Capistranói Jánosnak, hogy csak oly föltétel alatt volt hajlandó Brankovics ügyét a magyar rendeknél pártolni, ha előbb a katholikus vallásra áttér.[5]) Idézik is az öreg fejedelem állítólagos szavait, amelyeket

[1]) Fraknói: Szilágyi Mihály élete. Budapesti Szemle. 1911. évf. 174. — Pesty Frigyes: Brankovics György rácz despota. 36—37.

[2]) Fraknói: Szilágyi Mihály élete. Budapesti Szemle. 1911. évf. 174.

[3]) Thallóczy-Áldássy: Magyarország melléktart. oklevéltára. II. 185. Ragusa város levele Francesco Foscari veneziai dogehoz 1454. aug. 8.

[4]) Pesty: Brankovics György rácz despota. 40. — Teleky: Hunyadiak kora. II. 378, — Fraknói: Szilágyi Mihály élete. Budapesti Szemle. 1911. 174.

[5]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 378. — Engel: Geschichte des Ung. Reichs. Dritter Theil. 191. — Barlettus: II. 57. — Kis Károly: Hunyadi utolsó hadj. 48.

Capistranói Jánoshoz intézett ezen alkalommal: »Országomat, hatalmamat, sőt életemet is örömestebb elvesztem, hogy sem meggyőződésemről lemondjak, őseimnek hitétől elálljak, amelyben eddig feltaláltam lelki nyugalmamat, megnyertem hazámfiai tiszteletét és szeretetét. Tőlem, a 90 éves öregtől a legnagyobb méltatlanság nélkül nem lehet kívánni, hogy megint gyerek legyek, vagy megbolonduljak, és azt, amit 89 esztendeig szentül hittem, vallottam, a kilencvenedikben hazugságnak hirdessem.«[1])

Majd nagy ingerültséggel azt felelé, hogy készebb magát inkább felakasztani, mint az őseitől beoltott hagyományokat elhagyni, mivel »inkább akarja, hogy alattvalói szerencsétlen fejedelemnek, mint esztelen öregnek nevezzék.«[2])

Brankovics ezen állítólagos nyilatkozata érthetetlen. Hiszen ő csatlakozott azon unióhoz, amelyet Palaeologus János, kelet-római császár, IV. Eugenius pápával a firenzei zsinaton kötött.[3]) V. Miklós pápától aztán bullát is eszközölt ki, amelyben a pápa hithűségéről tanúbizonyságot tesz. Ennek a bullának másolatát Capistranói János el is küldötte 1455. július 4-én írt levele kíséretében a pápának.[4]) Ez a két adat aztán világosságot vet Capistranói János szerepére és egyuttal más világításba helyezi a ravasz és eszes Brankovicsot is.

Brankovics György nem vallási meggyőződésből, hanem politikai érdekből csatlakozott az unióhoz. S mikor látta, hogy a görögök uniója megfeneklett, ő is csak annyiban ragaszkodott hozzá, amennyiben érdekeinek megfelelt. Kétszínű eljárásáról lerántja a leplet Capistranói János fenntebbi levelében, amelyben ezeket írja a pápának: »Midőn a legutóbbi napokban beszélgettem Szerbia despotájával, aki itt Magyarország nemeseitől és úraitól urodalmainak megvédésére és az elveszettek visszaszer-

[1]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 378.

[2]) Pejacsevich: Hist. Serviae. 362.: »Laqueo citius vitam finire persuaderi sibi posse, quam imbutas patrum traditiones relinquere.... malle se a civibus infelicem principem, quam delirum senem dici.« Cf. Barlettus: II. 57. (Teleki: Hunyadiak kora. II. 379.) — Bergoma: Supplementum Chronicarum. Lib. 25. pag. 288b.

[3]) Pejacsevich: Hist. Serviae. 363.

[4]) Fermedžin: Acta Bosnae: 224. Capistranói János levele a pápához 1455. július 4-én Győrből.: »Praeterea non ex bona informatione a felicis recordationis Nicolao papa, praedecessore vestrae sanctitatis, impetravit bullam non satis dignam, cuius copia his alligatur. Cuius praetexta praedicat fidem suam optimam esse et confirmatam a sede apostolica...«

zésére segítséget kért, a katholikus hitről annyira rosszúl gondolkodónak és tévelyeiben annyira makacsúl megátalkodónak találtam, hogy nekünk, mindnyájunknak kereszténveknek igen fájlalnunk kell; és az ő üdvösségéről részvéttel és vallásunkról szorgosabban kell gondoskodnunk. Vizsgálja meg tehát Szentséged, hogy milyen ő, mi jót lehet reményleni tőle, kiket tűr meg országában, miket enged meg, véd és igyekszik fenntartani némelyek akarata ellenére. Hitelt érdemlő egyének írásban nyujtották be róla és övéiről a következőket: A katholikus kereszténveket akaratjuk ellenére kényszerítik, hogy keresztelkedjenek ki; ha nem akarnak, elveszik vagyonukat. Ehhez járul egyéb gonoszság, és főképen, mit a katholikus szent vallásunk meggyalázására és megvetésére tesznek. Van ugyanis az előbb említett despotának egy unokája, leányának leánya és a nagyságos Cillei grófnak leánya, aki férjhez ment szent vallásunk fenséges és kiváló tisztelőjének és védőjének, Hunyadi János, Magyarország egykori kormányzójának, fiához; aki mint gyermek, miután katholikusok között született, a katholikus atyától a római szentegyház szertartása szerint meg is kereszteltetett; azután a vigasz és öröm kifejezése végett anyja elvitte nagyatyjához, az előbb említett despotához, aki mint a római egyház ellensége, az ő átkozott szokása szerint őt újra megkereszteltette, és idő múltával a hitetlen kalugyerekkel és nagy kísérettel elküldötte Magyarország előbb említett kormányzójához, minden igyekezettel arra törekedvén, hogy az ő szokásaik szerint neveltessék a leányzó a kormányzó udvarában. De a kormányzó vallásossága és okossága folytán az történt, hogy lassankint az összes szakadárokat eltávolítván, az említett menyjét úgy igyekezett felnevelni és oktatni, hogy most valóban a legvallásosabb és legkeresztényebb leányzó, akit ma, miután 13. évét betöltötte, biztatásomra a főtisztelendő esztergomi bíboros-érsek úr megbérmálta úgy, miként parancsolja és tartja a római szentegyház.

Ezenkívül Szentséged elődjétől, a boldog emlékezetű Miklós pápától nem kellő értesítés után bullát eszközölt ki, amelyre semmiképen sem méltó, amelynek másolatát ide mellékelem. Ennek a szövegére támaszkodva, azt hirdeti, hogy az ő vallása a legjobb és az apostoli szék megerősítette; és ennek erejénél fogva sok bizonyítékkal terjeszti a cafrangjait. Azzal is dicsekszik továbbá,

hogy Szentséged fenntebb említett elődjétől kapott bullát arra vonatkozólag, hogy Magyarországon 9 kolostort építhet, ahol görög szerzeteseket akar tartani, akik mindenképen azt vallják, hogy a Szentlélek nem származik, tudniillik a Fiútól; akik tagadják, hogy van tisztítóhely; akik azt állítják, hogy a szentek lelkeinek semmiféle dicsőségük sincsen az utolsó ítélet napjáig, sem az elkárhozottak semmiféle bűntetést nem szenvednek az ítéletig, és sok más dolgot, amelyet hosszas volna elmondani.

Minthogy így van a dolog, Szentséges Atya, alázatosan kérem Szentségedet, mivel az isteni bölcseség Szentségedet a veszélyes időkben nemcsak a keresztény vallás és a katholikus hit fenntartójává, hanem terjesztőjévé is választotta, hogy kegyeskedjék Szentséged ezen bajokról és tévelyekről gondoskodni, hogy a bűnök és gonoszságok növekedésével még rosszabb helyzetbe ne kerüljünk.«[1])

Ezek után sejthetjük, miben állott Capistranói János szerepe? Felszólította bizonyára Brankovicsot, hogy az unióhoz ragaszkodjék és ennek megfelőleg a vallási dolgokban is kövesse a katholikus egyház szertartásait.[2]) A görög egyházhoz ragaszkodó despota, aki már azért is dűhös volt, mivel unokáját a Hunyadi-család katholikus módon neveltette, nem volt hajlandó ezt megtenni, mivel alattvalóival, akik fanatikusan ragaszkodtak régi szokásaikhoz és eretnek tanaikhoz, kikötni ezen nagyon is válságos időben nem mert, de nem is akart. A két férfiú között tehát megegyezésről szó sem lehetett. Capistranói János azonban sokkal előrelátóbb és diplomatikusabb volt, hogy sem a húrt szakadásig feszítette volna. Bár meg volt arról győződve, hogy Brankovicsot saját érdeke hozta Magyarországba és nem a kereszténység, vagy Magyarország megvédése, mégis mindent megtett, hogy a magyarokat Brankovics megsegítésére hangolja. Nyilvánvaló ez azon szavaiból, amelyeket a pápához intézett 1455. jún. 21-én Győrben kelt levelében: »Szerbia despotája pedig, jóllehet nagy kárt szenvedett, azt ajánlotta, hogy 10 ezer katonát fog kiállítani, bár hitéhez erősen ragaszkodik, nekünk mégis kötelességünk, hogy veszélyeinkről idejekorán gondolkodjunk és alkalmas segítségről

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. p. 177. — Fermedžin: Acta Bosnae. 224.

[2]) Pejacsevich: Hist. Serviae. 363.

gondoskodjunk.«[1]) Ez a beszéd illett Capistranói Jánoshoz, aki Brankovicsban ugyan az egyház ellenségét látta, de a körülmények kellő mérlegelése után mégis arra a meggyőződésre jutott, hogy Brankovicsot elejteni nem szabad, hanem segítségére kell menni, hogy a közös ellenség ellen hadsereget szervezhessen.

Mindezek igazságos megfontolása után ki kell jelentenünk, hogy egyes történetíróink egy kissé felületesen jártak el, mikor Brankovics védelmében Capistranói Jánost elfogultsággal és szűklátókörűséggel vádolták. A fenntebbi tények azt bizonyítják, hogy kettőjük között a beszélgetés, vagy jobban mondva tárgyalás, nem folyt le olyan merev módon és oly élesen, mint egyesek előadják.

Egyébként Brankovics kétszínűségét semmi sem bizonyítja jobban, mint azon tettei, amelyeket az országgyűlésről való távozta után mívelt. Szilágyi Mihályt, a nándorfejérvári kapitányt és öccsét Lászlót orozva megtámadtatta. László halva maradt a merénylet helyén, de Mihálynak sikerült elmenekülnie. Ezt a gyalázatos dolgot bosszúlta meg Szilágyi Mihály, mikor 1455. dec. 17-én Brankovicsot megtámadta és foglyúl ejtette, amely kűzdelemben Brankovics »jobb kezének két újját veszté, amelyekkel annyiszor hamisan esküdött«.[2]) A másik adatot Kiss Károly szolgáltatja: »Említésre méltó az ozmán hadseregnek táprendszerében azon különös eset is, hogy Brankovics György fejedelem gondoskodott a török hadseregnek nemcsak az ő országán átvonulása, hanem Belgrád alatti táborozása egész idejében is szükségelt élelmezésről. A politikában a kétkulacsos rendszer már akkor is ösmeretes volt.«[3]) Ilyen jellemű emberrel tehát Capistranói János vallásos kérdésekben sem juthatott dűlőre. Ugyanezen év őszén meghalt Cillei Erzsébet, Hunyadi Mátyás jegyese, s így most már Brankovicsot semmi sem köté a katholikus egyházhoz.

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 252. — Hermann: Cap. triumph. 499. Pray: Annales Reg. Hung. III. 157.: »Despotus autem Rasciae, quamvis valde damnificatus sit, obtulit se paraturum decem milia, licet in sua fide perduret: incumbit tamen nobis, periculis nostris salubrius consulere et de opportuno remedio providere.«

[2]) Pesty: Brankovics György rácz despota. 40—41.

[3]) Kiss Károly: Hunyadi utolsó hadjárata. 57.

16. §. A szerbek vallási tanai.

Capistranói János nemcsak a Brankovics útján értesült a délvidéki vallási állapotokról, hanem rendtársai részéről is. Hiszen Bosznia és Szerbia lelki gondozását a ferencrendiek látták el, s így ők ismerték a helyzetet legjobban. Siettek is felvilágosítani őt a veszedelmes helyzetről, hogy annál buzgóbban fogjon hozzá az eretnekek megtérítéséhez.

Capistranói János azonnal megírta a pápának Brankovics szerepét és ezen leveléhez hozzá kapcsolja azon tévtanokat, amelyekről rendtársai útján értesült.

Az értesítés eképen hangzik: »Alább következnek azon cikkelyek, amelyekben a görögök tévtanain kívül a szerbek tévednek, és amelyeket összeírtunk Győr városában az Úrnak 1455. évében, július 4-dik napján.

Panaszkodnak a boszniai tartomány observáns tagjai, hogy a szkizmatikus szerbek a mi Úrunk Jézus Krisztus igazsága ellenére igen sok gonoszat mívelnek azon testvérek ellen, akik a római szentegyházhoz ragaszkodnak. Főleg a következők azok, amelyeket a keresztények kárára naponkint elkövetnek.

Első cikkely. A keresztény katholikusokat erőszakkal magukkal hurcolják; akaratjuk ellenére megkeresztelik őket; javaikat elveszik tőlük és bebörtönzik őket.

Második cikkely. Sokan azon eretnekek közül, akik a patarénusok vallását követték, hallván Istennek igéjét, a római vallásra térnek; de a szerbek metropolitája és mások nem engedik meg nekik az áttérést; közülök sokan vallás nélkül halnak meg, mert inkább akarnak vallás nélkül meghalni, mint azon szerbek vallását felvenni.

Harmadik cikkely. Kigúnyolják a mi isteni tiszteletünket; s a mi rosszabb, midőn az Oltáriszentséget viszik a betegekhez, maguk erőszakosan ócsárolják, mint utálatos dolgot a katholikus hit megvetéseképen.

Negyedik cikkely. Nem ünneplik meg a római szentegyháztól elrendelt ünnepeket és a katholikusoknak sem engedik meg, hogy azokat megünnepeljék; hanem arra kényszerítik, hogy az ő felfogásuk szerint a csütörtököt és a pénteket, meg néhány ünnepet tartsanak meg.

Ötödik cikkely. Arra kényszerítik a keresztény katholikusokat, hogy a mi bőjtjeinket a szentek és ünnepek vigiliáin és a kántorbőjtökön sértsék meg, és nem engedik meg a kereszténveknek, hogy szerdán húst vegyenek és egyenek.

Hatodik cikkely. Arra kényszerítik a katholikusokat, hogy szombaton állatot vágjanak le és húst adjanak el az ő használatukra, mert ezen a napon ők húst esznek.

Hetedik cikkely. Az egyház jogait megszüntetik; az egyházba menekülők sem szabadok; hanem erőszakosan elhurcolják innen öket, megsértvén az egyházi kiváltságokat.

Nyolcadik cikkely. Mikor a kalugyerek és papjaik keresztelnek, ezeket mondják a keresztelendőkhöz: Lemondasz-e a latin vallásról? S az azt feleli: Lemondok. És ők: Lemondasz-e a szombati bőjtről? S az azt feleli: Lemondok. Lemondasz-e Guignani Péterről? És ő feleli: Lemondok.

Kilencedik cikkely. Azt mondják, hogy a medve ember volt, de Faraó seregétől az ember átváltozott medvévé; ezen okból a medve húsát nem eszik meg.

Tizedik cikkely. Papjaik azt mondják, hogy a rómaiak az ő hitüktől szakadtak el, és római hit nincsen, hanem csak az övékétől származott.

Tizenegyedik cikkely. Azt mondják, hogy az ő hitüket a rómaiak lerombolták, de azután Isten azt ismét feltámasztotta.

Tizenkettedik cikkely. Mikor valaki megöl egy nőstény-macskát, a szerb papok penitenciául 70 pénteken való bőjtölést szabnak reá; mikor megöl egy kutyát, 30 pénteket; mikor pedig megöl egy keresztényt, csupán tizenkettőt.

Tizenharmadik cikkely. Midőn keresztelnek, azt mondják: kereszteltessék meg Isten szolgája vagy szolgálója: Isten nevében Amen, A Fiú nevében Amen, a Szentlélek nevében Amen.

Tizennegyedik cikkely. Nem eszik meg az állathúst, ha csak előbb fegyverrel le nem terítették; s ha a tyúkokat, vagy a madarakat megfojtják, meg nem eszik egy életért sem; vagy ha kutya nyulat öl meg, elvetik, a kereszténveknek szemükre hányják, hogy döglött húst esznek, mivel az ilyeneket megeszik.

Tizenötödik cikkely. A pápa iránt való engedelmességre semmi gondot sem fordítanak, azt állítván, hogy a szerbek patriárkája az ő pápájuk.

Tizenhatodik cikkely. Az egyház és a pápa búcsúit megvetik, azt állitván, hogy azok nem igazak.

Tizenhetedik cikkely. A hívő katholikusok és rómaiak imádságai nekik semmit sem használnak, és azt mondják, hogy haszontalanok.

Tizennyolcadik cikkely. Megvetik az Úrnapját és a Boldogságos Szűz ünnepeit nem tartják meg, csupán a Gyümölcsoltó Boldogasszony napját, a Gyertyaszentelő Boldogasszony napját és Nagyasszony napját.«[1])

Ezen levél elég bizonyság arra, hogy Capistranói Jánost rendtársai kellőleg felvilágosították a délvidéki lakósok vallási ügyeiről. Semmi kétségünk sincs afelől sem, hogy a husziták magatartásáról is megfelelő felvilágosítást kapott. Ezeknek vallási tévelyeit egyebütt eléggé megismerhette, azért nem ír e tárgyról a fenntebbi levelében.

Egyébként Johannes de Turrecremata bíbornok 1461-ben a pápához írt levelében röviden harmincnyolc cikkelyben összefoglalja a hazánkban és a szomszéd országokban élő husziták tanait. Az adatokat bizonyára neki is szentferencrendi szerzetesek szolgáltatták. Így feltehető, hogy Capistranói Jánost is tájékoztatták a magyarországi husziták vallási dolgairól.

A bíbornok által felterjesztett cikkelyek eképen hangzanak:

»Első cikkely. Nem engedelmeskednek a római egyháznak, sem más egyházi hatóságnak.

Második cikkely. Azt mondják, hogy Krisztus teste és vére a felmutatás után visszaváltozik a kenyér és bor természetes állagává.

Harmadik cikkely. Azt mondják, hogy az egyháznak semmiképen sem kell valakit kiközösíteni.

Negyedik cikkely. A tételes törvényt, mint a dekretumokat, dekretálisokat, pápai döntvényeket, nem fogadják el, azt mondván, hogy ezek csaknem mindenben ellenkeznek az isteni törvénnyel.

Ötödik cikkely. Azt mondják, hogy egyetlen embert sem szabad megöletni.

Hatodik cikkely. A házasságokat felbontják; azt állítják

[1]) Fermedžin: Acta Bosnae. 224. — Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 177.

ugyanis, hogy az evangelium szerint minden házasság felbontható, mivel azt mondják, hogy csak önmagukat fegyelmezik.

Hetedik cikkely. Tagadják azt, hogy az irgalmasság valami ténye hasznára lenne a méltatlanoknak.

Nyolcadik cikkely. Azt állítják, hogy senki sem üdvözülhet, aki nincs az ő pártjukon és ritusukon, s míg az ő felekezetüket fel nem találták, addig az emberek elkárhoztak.

Kilencedik cikkely. Tagadják a tisztítóhelyet és a megholtakért való imádságok hasznát, azt állítván, hogy csak két utolsó dolog van: mennyország és a pokol.

Tizedik cikkely. Azt mondják, hogy egyetlen egy pap sem bírja azt a hatalmat, melyet Krisztus szent Péternek adott, még a pápa sem, ha csak nem él úgy, mint szent Péter. Ez a cikkely téves, eretnek és a konstanzi zsinaton kárhoztatták Wicleff János és Husz János eretnekségei között, akik ebben a tévelyben és sok másban az eretnek Valdiakat követték.

Tizenegyedik cikkely. Azt mondják, hogy akik Krisztus testét és vérét kétszin alatt magukhoz nem veszik, örökre elkárhoznak, még az egy napos gyermek is. Ezt a cikkelyt már Konstanzban, mint tévest, kárhoztatták.

Tizenkettedik cikkely. Tagadják az összes pápai engedélyeket a hivek üdve és feloldozására vonatkozólag. Ezt a cikkelyt Konstanzban kárhoztatták Wicleff János eretnekségei között, amely cikkely tagadta a feloldozási (confessionalia) engedményeket és a búcsúkat, amelyeket a római pápa szokott adni.

Tizenharmadik cikkely. Kárhoztatják mindazokat, akik a szentek ereklyéit tisztelik.

Tizennegyedik cikkely. Kinevetik a csodákat, amelyek a szentek közbenjárása folytán történnek (et trufant de eis). Ez a cikkely az eretnek Valdiak tévelyét tartalmazza.

Tizenötödik cikkely. Tiltják a keresztvetést.

Tizenhatodik cikkely. Azt állítják, hogy Krisztus valóban nem szenvedett és valóban nem halt meg. Ez a cikkely az, amelyet először a manicheusok és más eretnekek tanítottak.[1])

Tizennyolcadik cikkely. Tiltják a Boldogságos Szűz Mária

[1]) A tizenhetedik cikkely hiányzik.

és más szentek tisztelését, azt állítván, hogy egyedül csak Istent kell imádni és tisztelni.

Tizenkilencedik cikkely. Mindenképen tiltják az eskűvést.

Huszadik cikkely. Azt mondják, hogy a képeknek használata a templomban bálványimádás.

Huszonegyedik cikkely. Azt mondják, hogy minden egyes papnak olyan hatalma van a feloldozásban és megkötésben, mint a pápának.

Huszonkettedik cikkely. A kis, vagy a bocsánatos bűnöket kiki megvallhatja másnak, akár férfi legyen, akár nő, csak a halálos bűnök vannak a papnak fenntartva.

Huszonharmadik cikkely. Azt hangoztatják, hogy a római pápa erkölcstelen személy és az összes egyházi s szerzetes férfiak a pápával egyetemben erkölcstelen személyek.

Huszonnegyedik cikkely. Az összes részleges egyházakat balgaságnak tartják.

Huszonötödik cikkely. A zsolozsmázást és az egyházi éneket tagadják és kinevetik.

Huszonhatodik cikkely. Azt mondják, hogy senki sem oldozhat fel, ha halálos bűnben van. Ez a cikkely téves és már Konstanzban elítélték Wicleff János eretnekségei között.

Huszonhetedik cikkely. A római egyházat a sátán zsinagógájának hívják. Az eretnek Valdiak ezen tévelyét Konstanzban is elítélték Wicleff János tévelyei között.

Huszonnyolcadik cikkely. Azt mondják, hogy a pap örökre elkárhozik, ha nem prédikál.

Huszonkilencedik cikkely. Szent Benedeket és más szenteket, kik szerzetes rendeket alapítottak, örökre kárhoztatják. Ezt a cikkelyt elítélték Konztanzban Wicleff János tévelyei között.

Harmincadik cikkely. Egyszerű vízzel és folyóban keresztelnek, miként Krisztus, sőt gyakran keresztelnek, mikor a keresztelendő nincs jelen, hanem a harmadik vagy negyedik háznál van, mialatt a jelenlevők mégis a keresztelendő nevében válaszolnak.

Harmincegyedik cikkely. Az utolsó kenethez és a bérmáláshoz való szent olajról és krizmáról nem gondoskodnak, sőt kinevetik. Ez a cikkely téves, miután két szentséget tagad: az utolsó kenetet és a bérmálást.

Harminckettedik cikkely. A vasárnapokon sóval megáldott vizet a papok veseváladékának hívják.

Harmincharmadik cikkely. Semmiféle ünnepet nem tartanak a vasárnapon kívül. Ez a cikkely is az eretnek Valdiaké.

Harmincnegyedik cikkely. Nem bőjtölnek.

Harmincötödik cikkely. Az egyházi rendeletek ellenére új szerzetes rendet alapítottak: »Az isteni törvényről nevezett testvéreknek« hívják magukat.

Harminchatodik cikkely. A misét közönséges ruhában végzik, fel nem szentelt helyen és hordozható oltár nélkül; felszentelt templomról nem gondoskodnak, hanem ahol szükség van, istállóban, malomban, ebédlőben egyszerű asztalon miséznek.

Harminchetedik cikkely. Asszonyaik végzik a papi teendőket. Ez a cikkely a Pepusianusok tévelyeiből látszik származni, akik a papi méltóságot és a papi tisztet asszonyokra is ráruházzák.

Harmincnyolcadik cikkely. Asszonyaik közösek.«[1])

Ebből a két feljegyzésből elénk tárul a magyarországi husziták és egyéb eretnekek egész tantétele. Megismerjük ezekből, hogy tanításuk nagyjában megegyezik a husziták, még pedig a taboritáknak tanával.

Ezek a tanok tehát a mindent felforgatni kész huszitizmus hitvallását képezték. Ez egyuttal megmagyarázza azt is, miért tartották a magyar püspökök oly veszedelmesnek a délvidéki eretnekek terjedését, és miért lépett fel oly kíméletlenül velök szemben Giacomo dalla Marca, majd ennek rendtársa, Capistranói János.

Az országgyűlés feloszlatása után Capistranói János megkezdette működését az országban. Már külföldi tartózkodása alatt sóvárogtak utána, most pedig vágyva-vágynak arra, hogy őt lássák és üdvös beszédeit hallják. Az ország püspökei és káptalanai versenyezve írnak neki, hogy jöjjön vidékükre mind az eretnekség kiirtása, mind a meglazult erkölcsök megjavítása végett. Nem is igen kérette magát, mert égett a vágytól, hogy megtörje itt a huszita eretnekséget, amely neki másutt éveken keresztül annyi gondot szerzett, annyi keserűséget okozott. Fenn-

[1]) Fermedžin: Acta Bosnae. 245—248.: »Laus Deo. Finitur compendium brevitatis causa compositum per Johannem de Turrecremata sacrosanctae romane ecclesie cardinalem.«

maradt emlékeink bizonyítékot szolgáltatnak arra, hogy megjelenése mindenütt a legnagyobb izgalmat keltette és arra bírta a hatóságokat, hogy jöveteleért esedezzenek.

Így az aradi káptalan is könyörgő levelet ír hozzá, hogy jöjjön Aradra és a város népét, amely a legnagyobb eretnekségbe sűlyedt, térítse vissza.[1])

A káptalan László éneklő kanonokot és Dömötör dékán-kanonokot küldte ki hozzá a meghívó levéllel, amelyben így adják elő kérésüket: »Miután a törököknek istentelen népe, Krisztus keresztjének különös ellensége, a régi kígyó sürgető sugallatára a fenntebb említett aradi egyháznak Szent Márton püspökről elnevezett tisztes bazilikáját, amelyben Szent Ágnes szűznek és vértanúnak az isteni jegyestől vagyis az isteni kegyességtől gyűrűvel csodálatosan eljegyzett jobbja díszesen és ajándékképen van, magát ezt a bazilikát ugyanezen egyházi kerület többi templomaival együtt az elmúlt betörés alkalmával tűzzel annyira felemésztette és lerombolta, hogy nemcsak a faszerkezetek, hanem a kőből levő alapfalak is tönkrementek; azonkívül a hű katholikus lakosokban is nagy kárt és hiányt szenved a város, amelyet nagyobb részben a leghitványabb szkizmatikusok laknak, akik sem Istentől nem félnek, sem Istent nem ismernek, és saját földesúrukat megvetik, s az újonnan megtért kereszténveket különböző gonosz eszközeikkel megfertőzik, és a tévtanokra kényszerítik, mivel erős alapjuk nincsen és az igen szükséges tanításban hiányt szenvednek. Isten nekünk ajándékúl adta azt, hogy a béke Istene Kegyelmedet ezen részekre küldötte. Szüntelen hálát adunk Istennek, mivel tudjuk, hogy Istenen és a Boldogságos Szűzön, Isten anyján, kívül nincsen senki, mint Krisztusban Kegyelmed, aki az újonnan megtért kereszténveket a hitben megerősítené, és maguknak a szkizmatikusoknak az igazság útját, Istennek ajándékát, megmutassa.«[2])

Az aradi káptalan kérését Capistranói János teljesíthette Temesvár felé mentében. Innen aztán Karánsebesre, majd Erdélybe ment, hogy az eretnekeket saját fészkükben keresse fel és térítse meg. Jöveteléről és működéséről értesítette Máté, erdélyi püspököt,

---

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 28.

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 28. Az aradi káptalan 1455. okt. 5-én kelt leveléből.

aki igen meleghangú levélben mond neki ezért köszönetet, s jelenti neki, hogy Chapiasi Miklós, küküllői esperes, élő szóval is elmondja bővebben mindazt, amit közölni óhajt.[1])

Capistranói János ezen időben Erdély déli vidékein tartózkodott. A pápától ugyanis brévét kapott, amelyben ez meghagyja neki, hogy az ő különös engedélye nélkül a magyar királyságból és a hitetlenek körül fekvő részeiről ne távozzék.[2]) Capistranói János hármas ellenség ellen kűzd itt: az oláhok, a szerbek és a husziták ellen, mint a keresztény vallás ellenségei ellen. 1456. jan. 6-án Azachból körlevelet intéz Erdély földesúraihoz és felszólítja őket, hogy az óhitű oláhok, rácok és az eretnek-husziták ellen lépjenek fel keményen, templomaikat pusztítsák el, papjaikat űzzék el, s ha megtérni nem akarnak, mindnyájukat űzzék ki az országból. Példáúl hozza fel nekik Hunyadi Jánost és Magyarország több mágnását, akik urodalmaikban lerombolták az eretnekek templomait és az eretnek papokat, ha vonakodtak a megkeresztelkedéstől, elűzték. A katonásan rövid és határozott hangú levél ez: »Erdélyország mindenegyes és összes tekintetes és nagyságos úrainak, a szent katholikus hit ótalmazóinak, védőinek és a legkeresztényibb férfiaknak Capistranói János testvér, Szent Ferenc rendjének legkisebbike és legméltatlanabbika, a gonosz eretnekség általános inquizitora az Úrban örök üdvösséget kiván. Hitelre méltó értesűlés útján megtudtam, hogy ti, mint Krisztus Jézusnak leghűségesebb fiai és utánzói szent hitünk felvirágoztatásáért, főképen a szakadár oláhok, szerbek és eretnek husziták ellen a mi Urunk Jézus Krisztus igazságának megismeréseért az ő üdvösségükért nagyon buzgólkodtok; amely dolog nekem, mint minden hívő katholikusnak igen kedves. Amiért is titeket mind egyenkint, mind összesen, mint a római szentegyháznak fiait buzdítlak, kérlek és Jézus Krisztus nevében intelek, hogy szent hitetek iránt való buzgalmatokat most mutassátok ki, mikor tehetségtekben áll. A nagyságos János vajda és beszterczei gróf úrnak és Magyarország királyságának más báróinak példájára nektek is mozognotok kell;

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 30. Máté, erdélyi püspök levele 1455. dec. 18. Gyulafejérvárról.

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 33. Capistranói János levele 1456. febr. 3. Pestről. »Recepi tamen a S. D. N. breve, ut nullo pacto a regno Hungarie et circumstantibus infidelium partibus absque speciali mandato me absentem.«

akik azon szakadárok sátánjának templomait felégettetik és urodalmaikban mindenütt arra törekszenek, hogy a szakadár papok vagy kereszteltessenek meg, vagy száműzetessenek. Hogyha észre fogom venni, hogy ezt megtettétek és vallástokhoz való ragaszkodástokat látom, titeket is minden erőmmel segíteni foglak, nemkülönben, ha Isten segít, annak idején készörömest meg foglak látogatni. Helyetteseműl megbíztam rendtársamat, Székely Mihály testvért, akit, mint engem, kövessetek.«[1])

A megtérésnek leginkább a fanatikus papság állt útjában, azért sürgeti a főúrakat, hogy bírják rá a megkeresztelkedésre az eretnek papokat. De ebből egyébként világosan kitűnik, hogy nem az oláhok, sem a szerbek papjai ellen támadt, hanem a huszita papok ellen. A huszitákat tartotta itt is a római katholikus egyház legnagyobb ellenségeinek. S mivel észrevette, hogy minden működése meddő maradt addig, mig a huszita papok érintkezhetnek a hivekkel, azért Hunyadi Jánost arra kérte, hogy a papság fejét, Capha Jánost, bármi módon fogassa el.[2]) Ez volt a vladica, a püspök, aki leginkább iparkodott ellensúlyozni Capistranói János működését. Hunyadi teljesíti kérését és elfogatja Capha Jánost. 1456. jan. 18-án értesíti tehát Capistranói Jánost, hogy elfogta és kéri, hogy tudassa a helyet, hova küldje a fogoly püspököt, mert elhatározta, hogy sokáig nem tűri meg Magyarországon.[3])

Capistranói János erdélyi működésének azonban csakhamar véget vetett Carvajal, pápai követ. Néhány napra rá, hogy Hunyadi megírta neki az örvendetes hírt, hogy Capha Jánost elfogta, levelet kapott az előbb említett pápai követtől, hogy sürgősen menjen Budára. Ez a levél nagyon elkedvetlenítette. Kifejezést is ad ennek azon levelében, amelyet ezen alkalommal írt a pápai követhez. Mihelyt ugyanis Pestre érkezett, rögtön megírta válaszát

---

[1]) Pettkó: Kapistrán János lev. 31.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 315. – Hermann: Cap. triumph. 513.

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 32. — Hunyadi János lev. 1456. jan. 18. Temesvárról.: »Die hesterna ille perfidus Wladika est adductus captus in hunc locum. Libenter enim ipsum post Vram Paternitatem expedimus, sed equi sui erant fessi, ac etiam ignoramus, ad quem locum ipsum mittere deberemus, circa V. P. — Ideo petimus V. P. diligenter, quatenus mox visis presentibus velitis, nobis rescribere, ad quem locum ipsum mittamus ad vos, quia prout nos assumpsimus V. P., peramplius ipsum in isto regno permanere non permittimus....«

1456. február 3-án, amelyben az üdvözlés után ezeket írja: »Mikor Erdélyországban a kereszténység legvégső szélein csekélységem Isten kegyelméből az Úr szavát hintette, s a vetés szépen gyümölcsözni kezdett; amennyiben a hitetlenek közül sokan megkeresztelkedtek, és keresztelkednek naponkint, ime főtisztelendő Úraságod levelének utasítására ezen aratásban abbahagytam mindent, útra keltem és ezen városba, Pestre jöttem. Ámbár lelkem sok keserűséggel telt el a lelkek üdvösségének eredménye miatt, melyet így félben hagytam hátra, mégis semmi sem érinthetett jobban és kedvesebben, mint hogy az apostoli szentszéknek a legkészségesebb lélekkel engedelmeskedjem, amelyet egyedül mindig szolgáltam, és utolsó leheletemig szolgálni fogok. Már máskor is, mikor Prágához közel zsinaton vettem részt, ahol a harapós kutyák, t. i. Rokycana (Rochizan) és társai száját irataimmal úgy betömtem, hogy már egészen elnémultak és az eretnekek közül majdnem mindennap csapatonkint hagyták el az eretnekséget: egyszerre a Szent Péter bilincseiről címzett bíbornok úr engem gyorsan a regensburgi gyűlésre hívott. Félretettem mindent és készségesen engedelmeskedtem. Harmadszor pedig, mikor Lengyelországból Morvaországba mentem az említett eretnekek visszatérítése végett, és ott valami eredményt értem el, íme kezemhez szolgáltatják a főtisztelendő Sienai úrnak levelét, aki magát legatusnak írta alá, hogy menjek a frankfurti gyűlésre. Engedelmeskedtem akkor is; pedig annyi földrészt, annyi tartományt, annyi nyelvű népeket kerestem fel, hogy az utazások nagysága, a fáradalmak miatt még a sziklák is meggyengültek volna. Ezeket pedig azért mondottam, hogy megérthesse főtisztelendő Úraságod, hogy semmit jobban nem óhajtok, minthogy Őszentségének és követjeinek a keresztény vallás előmozdítására engedelmeskedjem. Azt vélem, hogy azt sem kell elhallgatnom, hogy mikor Frankfurtban voltam, a főtisztelendő Sienai Úr saját maga szólított fel, hogy a wiener-neustadti gyűlésre menjek el. Végre Pestre jöttem, ahova főtisztelendő Úraságod levele hívott. Itt pedig bevárom, mit parancsol. A legkészségesebben teljesíteni fogom parancsait.«[1])

[1]) Pettkó: Kapistrán János lev. 33. Capistranói János levele 1456. febr. 3. Pestről.

A pápai követ hivására tehát útra kel és nem várja be rendtársának, Székely Mihálynak, válaszát, akit Déváról keresett még fel levelével,[1]) hogy az eretnekek ügyét beszélje meg Hunyadival.

Székely Mihály 1456. február 6-án válaszol neki Lippáról. Tudatja vele, hogy Déván és Hunyadon a reábízott dolgokat sikerrel elvégezte; Lippán pedig beszélt ugyanazon ügyekben Hunyadi Jánossal, aki azonban eskűvel nem igérte meg, hogy a megigért dolgot végrehajtja; pedig az ő segítsége nélkül a dolgot az óhajtott sikerrel véghezvinni nem lehet. Sajnálattal említi, hogy ebben a dologban annyi időt elvesztegetett, mikor másutt eredményt tudott elérni; célja továbbá Erdélyországba menni, még pedig őhozzá. A levele végén pedig ezeket írja: »Az oláhok, amint látszik, hajlandónak mutatkoznak az áttérésre, csak a király és az ország főúrainak és nemeseinek akarata is hozzá járuljon, egyéb szükségesek mind hozzájárultak, csak tisztelendő Atyaságod munkáját ne hagyja abba.«[2]) Mit akart Capistranói János Hunyaditól, Székely Mihály egy szóval sem említi. Hogy az oláhok megtérítésére vonatkozott, az bizonyos. Mert a következő napon Hunyadi rendeletet bocsátott ki, hogy azokat az oláh papokat, akiket a vladika szentelt papokká, s így nem is papok, s akik nem akarják Székely Mihály prédikációját hallgatni, minden javaiktól fosszák meg és űzzék el őket, s aztán küldjék el Székely Mihályhoz.[3]) S hogy ez volt az a dolog, amit Capistranói János kért Hunyaditól, kitűnik azon levélből, amelyet ezen levél kelte után való napon írt Hunyadi János Capistranói Jánosnak, amelyben értesíti, hogy »azon bizonyos dologban, amelyről Atyaságodnak tudomása van a feljelentés alapján, azon a helyen

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 35. Székely Mihály levele 1456. febr. 6. Lippáról. »Aliis antea litteris ex Dewa directis V. R. P. notificavi.«

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 35. Székely Mihály levele 1456. febr. 6.: »Valachi, ut percipitur, ad conversionem prompti existant, dum regis, baronumque et nobilium regni accesserit voluntas, ceteris necessariis adiectis, proinde si labor V. P. R. non defuerit.«

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 36. — Hunyadi János levele 1456. febr. 7. Lippáról. Cf. Wadding: Annales Min. XII. 316. — Hermann: Cap. triumph. 515.: »quod per dictum Wladicam in presbiteros... hoc presbiteri non fuerunt, qui ad predicationem et salubrem... religiosi fratris Michaelis Zekel fidem suscipere nolentes de omnibus bonis expellatis et eiiciatis et tales presbiteros in presentiam dicti fratris (Mi)chaelis adducere faciatis....«

Székely Mihállyal, a legjobb tudásunk és képességünk szerint fáradoztunk és fáradozunk.«[1])

Két napra rá aztán örömmel újságolja Székely Mihály Capistranói Jánosnak, hogy hosszas rábeszélés után sikerült Hunyadit rávennie, hogy haladék nélkül teljesitse azt, amit irásban és szóval megigért. S azután így folytatja: »Most bevárom, hogy a dolog a rég óhajtott véget elérje, de ha magukat az álpapokat, mind az újakat, mind a régieket, ki nem írtjuk, a szakadár népnek megtérése eredményre nem vezet, mert Hunyad és Déva vidékein, ahol a nép elég hajlandóságot mutat a megtérésre, ha a Hunyad oláh papjainak főesperese, Péter, megbélyegző beszédeivel mást nem tanácsolna, aki miatt, mint megbizható forrásból közlöm, félelemből a nép áttérni nem mer; mert azt tanácsolja nekik, hogy inkább menjenek a máglyára, mint a római egyház formájában a keresztséget elfogadják... Arra is nagyon buzdítom, hogy tisztelendő Atyaságod szűntelenül, napról-napra iparkodjék alkalmas eszközökkel odahatni, hogy az ország főnemesei és nemesei, az egyháznak főbbjei egyezzenek bele a birtokaikon lakó szakadárok áttérésébe, és jelöljenek ki királyi tekintéllyel és hatalommal felruházott férfiút, aki közöttük járva, azoknak áttérését intézze és arra teljes erővel neki feküdjék, ép úgy a megtértek vezetésére és tanítására jelöljenek ki megbízható vezetőket és tanítókat. Testvéreink részére ezekhez közel kolostorokat semmiképen sem kell elfogadni, sem azt megigérni, hogy az ilyen megtértek azonnal a tized fizetésével terheltessenek, sőt inkább bizonyos ideig őket mindenféle kedvezésben, minden könnyítésben és minden kegyben kell részesíteni.«[2])

Úgy látszik, hogy Erdély egyes részeiben a katholikus jobbágyok még most sem csillapodtak le azon felkelés után, melyet 1437-ik év nyarán kisérlettek meg földesúraik ellen, még pedig első sorban az erdélyi püspök ellen, a kilenced, illetőleg a tized fizetése miatt, amelyet új pénzben, tehát reájok nézve nagy veszteséggel, akartak behajtani. A lázadást elnyomták és a nemesség

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 36. — Hunyadi János levele 1456. febr. 8. Lippáról: »In facto vero illo, de quo Vre Patti notorie constat, in loco isto cum fratre Michaele Zekel, prout melius potuimus et scivimus, laboravimus et nunc laboramus.«

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 38. Székely Mihály levele 1456. febr. 10. Lippáról.

kiegyezett a jobbágyokkal.[1]) Az élesszemű Székely Mihály észreveszi, hogy a lelkek még háborognak, azért figyelmezteti Capistranói Jánost, hogy az új katholikusokat egy ideig nem szabad a tized fizetésére szorítani, sőt fel kell őket menteni minden nagyobb teher alól.

Capistranói János ezeket a jó tanácsokat nem tudta teljesíteni, mert a pápai követ parancsára, mint fenntebb láttuk, a térítést félben kellett hagynia és Budára sietnie. Közben úgy intézkedett, hogy Capha Jánost is Budára küldjék utána.

Capistranói János Budán aztán kihallgatja a fogoly püspököt. S csakhamar meggyőződik róla, hogy theologiai ismerete nincsen, de amit cselekedett, nem rosszakaratból tette. A püspöki méltóságot viselte ugyan, de nem dölyfösségből, hanem hogy az eretnek papokat a saját szertartásuk szerint felszentelje. Capistranói János kegyesen bánik a fogollyal, hosszabb ideig oktatja a hit igazságaira, s végül a saját kértére,[2]) az apostoli követ beleegyezésével[3]) megkeresztelte, de csak föltételesen.

A megkeresztelt és így katholikussá lett Capha János Capisztranói János tanácsára Rómába utazik, hogy a pápától a cenzurák alól felmentést nyerjen, és aztán hivatalába állítsák vissza. Érdekében Capistranói János megtesz mindent. Írt pártfogójának, a fermói bíborosnak, 1456. április 15-én és kegyeibe ajánlja a megtért püspököt: »A jelen sorok átadóját Főtisztelendőséged figyelmébe ajánlom, hogy Főtisztelendőséged segítségével és közbenjárása folytán Őszentsége kegyét megnyerhesse. Ugyanis ő a szakadárok fejedelme és a hitetlen oláhok főpapja volt, akinek szárnya alatt az eretnekség és igen sok tévtan burjánzott fel a magyar királyság legvégső határszélein; de Isten kegyelme által felvilágosíttatva és általam vezetve, az összes eretnektanokról és eretnekségről önként lemondott, alávetvén magát a római szentegyház engedelmességének; egykoron püspöki tisztet viselt, de sem a római egyház igazságát nem ismerte, sem attól megerősítve nem lévén, felszentelte az oláhokat saját módja szerint. Mikor pedig őt hosszasabban kikérdeztem, azt tapasztaltam, hogy

[1]) Hunfalvy: Az oláhok tört. II. 75—87.
[2]) Capistranói János levele 1456. április 15. Buda. Cf. Wadding: Annales Min. XII. 316. — Hermann: Cap. triumph. 516.
[3]) Hermann: Cap. triumph. 515.

az egyház minden szentségében, a hitre és az üdvösségre vonatkozó cikkelyekben tévtanokat vall és teljesen eltér. De az igazság és világosság ajtaja felnyíttatván előtte, s miután észrevette, hogy övéivel együtt rossz állapotban van, kérte, hogy kereszteljék meg. Amit meg is tettem, és jog szempontjából föltételesen megkereszteltük. Amiért is szükséges, hogy az apostoli szentszék tekintélye állítsa vissza méltóságába. Ezért főtisztelendő Úraságodra bízom.«[1])

Ezenkívül ír érdekében a pápához is és alázattal kéri, hogy állítsa vissza előbbi méltóságába. Sajnos, hogy ez a levél csak töredék, s így nem tudjuk azokat az okokat mind, amelyeket felhoz védelmére. De a megmaradt töredékekből is következtetni lehet, hogy a pápát informálni akarja arról, hogy a püspöki méltóságot jóhiszeműleg gyakorolta. A töredék a bevezetés elhagyásával eképen hangzik: »Mikor Magyarország legvégső határán jártam, ahol majdnem mindnyájan eretnekek és hitetlenek voltak odaérkezésem előtt, az ország rendeitől is buzdítva és sürgetve, férfiasan hirdettem az Úr igéit, amint Isten szólást adott nekem. Nagy mozgalom támadt; a legtöbben a felvilágosítást elfogadták, sokan ellenálltak, elmenekülvén Capha János úrhoz, a jelen sorok átadójához, aki az összes szakadárok és eretnekek püspöke, főpapja és mestereképen működött. Ez ugyanis követőinek és híveinek nagy sokaságával együtt sem a római, sem a görög szertartást nem tartotta meg. Ezután pedig az történt, hogy nagyságos Hunyadi János úr, a királyság egykori kormányzója, kezeim közé szolgáltatta. Alaposabban megvizsgáltam őt, kikutattam egész a püspökségeig az egyházi előhaladását, de a római szentegyház semmiféle tekintélye őt ebben meg nem erősítette. Ugyanis sem Isten egyházától, sem a pápától, sem az anyaszentegyháztól nem függött semmit sem, hanem teljesen elszakadt és idegen lett.«[2]) Eddig tart a csonka levél. Más oldalról azonban tudjuk, hogy Capistranói János levele kedvező hatást gyakorolt a pápai udvarra. Capha Jánost szívélyesen fogadják; a vallás dolgaiban kioktatják, azután pappá, utána püspökké

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 316. — Hermann: Cap. triumph. 516. Capistranói János levele 1456. április 15. Buda.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 317. — Hermann: Cap. triumph. 517. Capistranói János levelének töredéke.

szentelik. Mint felszentelt püspök került vissza Magyarországba, ahol a római katholikus vallásnak erős védelmezője lett úgy annyira, hogy hazatérte után Capistranói Jánostól kért papokat, első sorban ferencrendieket, akiknek számára már lakásokról is gondoskodott.[1]) Ha Hermann tudósítása való, akkor Rómában elég simán és gyorsan ment Capha János ügye.

Capistranói János erdélyi működésének eredményéről Nicolao da Fara tudósít, aki szerint több mint tizezer oláh keresztelt meg újra és vezetett az igaz hitre.[2]) Hogy oly rövid idő alatt ennyi eretneket tudott megtéríteni, annak magyarázata egyszerűen az, hogy a földesúrak megtérésével a jobbágyok is áttértek. Egyik forrás[3]) Péter vajda megtérését is Capistranói Jánosnak tulajdonítja.

Wadding még azzal egészíti ki ezt a tudósítást, hogy Péter vajda az összes eretnekeket elűzte Moldvából, mivel komolyan akarta, hogy az igaz hit az egész országban megerősödjék. Capistranói János ezzel az úggyel a tövisi quardiánt, Geszthi Jánost, bízta meg.[4])

Péter vajdának élete azonban olyan változatos, hogy megtérésében egy cseppet sem bízhatunk. Úgy látszik tiszta üzlet volt ez is nála, mint a politika, mikor egyszerre három uralkodónak is hűbéres hűséget esküdött.[5])

Mivel közben hazánk egére vészes fellegek tornyosúltak, Capistranói Jánosnak is fel kellett hagynia az eretnekek megtérítésével. Bármint fájt is lelkének, de sem az erdélyi sem a szerbiai

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 317. — Hermann: Cap. triumph. 516.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 449. Nicolao da Fara: c. III.: »Testio est Valacchia et Russia in quarum oris supra decem millia schismaticorum non bene baptizatorum baptizari fecit, et fidei veritati coaptavit.« — Cf. Hermann: Cap. triumph. 514.

[3]) Hermann: Cap. triumph. 514.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 315.

[5]) Moldvában nagyon sok viszály támadt ebben az időben a vajdaság miatt. 1432-ben Illés és István vetélkednek egymással; 1444-ben István megvakíttatja Illést; 1447-ben ezért Román, Illés fia megöli. Román csak egy évig volt vajda, mert a megölt Istvánnak fia, Péter, Hunyadi segítségével elűzi Románt. Némelyek szerint Péter 1449-ben meghalt. Picot azonban kimutatja, hogy ez mese, mert Péter 1462-ben halt meg. — 1449-ben István, majd Sándor, Illés fia lett a vajda; 1456-ban Péter (más néven Péter Áron) és Sándor uralkodnak. Sándor megöletése után Péter egyedül maradván, 1456. június 5-én meghódol II. Mohamednek, jún. 26-án pedig Kázmér lengyel királynak. Pétert István kergeti el; Erdélyországba menekül és 1462-ben itt még életben volt. V. ö. Hunfalvy: Az oláhok tört. II. 117—119.

eretnekek felkeresésére többé alkalma nem volt. Hittérítői szerepét fel kellett cserélnie a hadvezérnek tisztével. Eddig az egyház katonája volt, most pedig Magyarország harcosa lesz, hogy az ádáz török ellen megvédje az országot és az országgal a kereszténységet.

HARMADIK RÉSZ.

CAPISTRANÓI JÁNOS MŰKÖDÉSE MAGYARORSZÁGON.

ELSŐ FEJEZET.

17. §. Capistranói János szerepe a törökök ellen való segélyadás megszerzésében.

Capistranói János életére nagy befolyással volt Konstantinápoly eleste és a görög császárság bukása. Személye annyira össze van kötve ezen szerencsétlen bukást követő eseményekkel, hogy ezek megértése végett egy kissé részletesebben kell az előzményeket előadnunk.

1453. május 29-én II. Mohamed szultán Konstantinápolyt hosszú ostrom után bevette, s ezzel a görög császárságnak véget vetett. A törököknek ezen diadalmas előnyomulása, főképen Konstantinápolynak eleste, nagy hatással volt Európa uralkodóira. Most már szíves-örömest segítségére mentek volna, de már késő volt. V. Miklós pápa annyira szívére vette ezt a katasztrófát, hogy megbetegedett és többé senki sem látta őt nevetni. [1])

A pápa felfogta a fenyegető veszély jelentőségét, s azért egész Nyugat-Európát egyesíteni akarta a török elleni harcra. 1453. szeptember 30-án keresztes bullát küldött Európa összes fejedelmeihez, első sorban a német császárhoz, mint a kereszténység legelső uralkodójához, majd László királyhoz, mint a legérdekeltebb uralkodóhoz. Giovanni da Castiglione, páviai püspök, jelent meg az utóbbinál Prágában és a pápa nevében azt az ajánlatot tette, hogy a következő évben Európa fejedelmeivel egyesülve, indítson háborút a török ellen. [2]) A pápa, hogy jó példával járjon előttük, az egyházi javadalmak minden jövedelmét felajánlja, a bibornokok jövedelmük tizedét és az összes egyházi javakra tized-adót vet ki. Áldozatkészségét mindenütt közönnyel fogadták, legkiváltképen pedig a német császár. [3])

A magyar király nem idegenkedett tőle, mivel időközben hírűl vette, hogy a szultán Magyarország megtámadására készül.

[1]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 322.
[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 322.
[3]) Historisches Jahrbuch. VI. 229. Kayser: Papst Nicolaus. V.

Vitéz János, nagyváradi püspök és királyi kancellár tudósította a pápai követet, hogy a király kész teljesíteni a pápa kívánságát és összehivatja Magyarországon az országgyűlést, hogy az előkészületekről tanácskozzanak.[1]) A rendek 1454. január 14-én kezdődő gyűlésükön készségesen hozzájárultak a török elleni háborúhoz és e célra hathatós végzéseket hoztak.[2])

A török azonban nem várta meg a magyarok készülődéseit, hanem 1454-ik év elején Szerbiába rontott, amelynek fejedelme, Brankovics György, Magyarországba menekült, s több várnak elfoglalása után, köztük a gazdag Novoberdónak is, főseregével Hadrinápolyba vonult vissza.[3]) Visszavonulása után Hunyadi János seregével Szerbországba csapott, Novoberdót visszafoglalta, Firuz béget Krusócz mellett leverte és az elfoglalt várakat egymás után visszavette.[4]) A győztes hadvezér Nándorfejérvárba vonul vissza, ahonnan tudósítja a császárt győzelmeiről és felhívja figyelmét a kedvező alkalomra, mikor a törököket ki lehetne szorítani Európából.[5]) Esdve kéri tehát a császárt, hogy a német fejedelmekkel és László királlyal egyetértve, mielőbb állítson ki egy nagyobb sereget a török ellen.

Az örökösen fontolgató császár a körülményektől kényszerítve, 1454. április 24-kére Regensburgba gyűlést hívott egybe, ahova meghívta Európa uralkodóit is. A meghívott fejedelmek közül nagyon kevesen jelentek meg. Hiányoztak az olasz hatalmak Savoya kivételével, a legtöbb ország még követet sem küldött. Sőt még a császár is távollétével tűntetett. A császár megbízottja Nicolaus von Cusa bíbornok volt,[6]) aki és Giovanni da Castiglione, páviai püspök, mindent elkövettek, hogy a csekély számban egybegyűlt fejedelmeket a harcra bírják. Fülöp, burgundiai fejedelem, akinek a pápa 1454. jan. 9-én kelt bullájával megengedte, hogy országában szedett egyházi tizedet a török-háborúra fordítsa és egy másik bullájában teljes búcsút enged mindazok-

[1]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 323.
[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 327.
[3]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 342.
[4]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 343—344.
[5]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 345.
[6]) Wadding: Annales Min. XII. 198. — Hermann: Cap. triumph. 465. Nicolaus von Cusa levele 1454. május 28. Regensburgból.

nak, akik egy vitézt felfegyvereznek,[1]) tűzesen beszélt a háború mellett és tetemes segítséget is igért, s így azt a látszatot keltette, hogy komolyan akarja a háborút.

László királynak követei is erősen ütötték a vasat a háború mellett; különösen Vitéz János festette le élénk színekkel azt a veszélyt, amely Magyarország elfoglalásával egész Nyugat-Európát fenyegeti. De mivel a császár követei kevés érdeklődést tanúsítottak a mozgalom iránt és a német lovagrend panaszával a figyelmet a lengyel királyra terelték,[1]) az országgyűlés eredménytelenül feloszlott. Találóan jegyzi meg Enea Sylvio Leonardo da Benvoglientihez 1454. július 5-én intézett levelében: »A kereszténységnek nincsen feje, akinek mindnyájan engedelmeskednének... miként akarhatod, hogy oly sok fej, mint mostan a kereszténységet kormányozzák, a fegyverek megragadásához fogjanak.«[2])

A császár Szent Mihály napjára új gyűlést hivott egybe Frankfurtba, és arra nemcsak a német fejedelmeket, hanem az olaszokat, a francia, angol, cseh, magyar, lengyel, dán és svéd királyokat is újólag meghivta.[3])

Enea Sylvio azon reményben, hogy ő lesz egyike a császár megbizottjainak, meghívja 1454. július 26-án kelt levelében Capistranói Jánost is a frankfurti gyűlésre. Így került bele Capistranói János ezen mozgalmas dologba. A levél tartalma a következő: »Tisztelendő Atya, legjobb Tanítóm! Tudom, hogy hírül adták neked, mintha én rólad rosszat mondottam volna; akik azt cselekszik, az igazságtól nagyon távol állanak; mert én téged mindig nagyra becsültelek; és erényeidet, bárhol fordultam is meg, mindig nagyon magasztaltam. Óhajtom, hogy legyen időm, mikor veled beszélgessek; s ha Isten azt megengedi, meg fogod érteni, hogy nem jó szolgálatot tettek azok, akik téged velem összeveszítenek. De erről máskor. Most egy dolog van, amire rá akarlak beszélni. Tudod, milyen sebet kapott mostani időben a kereszténység Görögországban. Ezért most országgyűlést kell tartanunk Szent Mihálynapkor Frankfurtban, amelyre egész Németország hivatalos, hogy tárgyalást folytasson vallásunk

[1]) Historisches Jahrbuch. VI. 230. Kayser: Papst Nicolaus V.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 198. — Hermann: Cap. triumph. 465. Nicolaus von Cusa levele 1454. május 28. Regensburgból.
[3]) Historisches Jahrbuch. VI. 230. Kayser: Papst Nicolaus V.

védelmének és Üdvözítőnk ellen elkövetett jogtalanságok megbosszulásának módjáról. Én nagyon szeretném, ha itt te is jelen lennél, hogy a zsibadt lelkeket tűzes ékesszólásoddal felráznád.

Álom ugyanis az, hogy te Prágába mehess, és becsapnak téged azok, akik mást tanácsolnak. A te jelenléted Frankfurtban rendkívüli módon hasznos volna; s azt sem tanácsolom, hogy Magyarországba menj, hogy a török ellen Krisztus keresztjét hirdesd; a magyarok ugyanis ellenök semmit sem kezdenek, míg észre nem veszik, hogy a többi keresztények is támadnak. Ezért nagyon is rajta kell lennünk, hogy a frankfurti gyűlés jó eredménnyel végződjék. Azt hiszem, hogy ez be fog következni, ha te is jelen leszel ott. Én, amint vélem, a császár nevében fogok odautazni, hacsak meg nem változtatja véleményét; téged ott foglak találni és beszélni fogok bővebben minden úgyről és azt hiszem, hogy te nem fogsz engem ellenségednek tartani. Krisztusban élj boldogúl. Wiener-Neustadtban, gyorsan július 26-kán, 1454-ben. Enea, sienai püspök.«[1])

Egy héttel később a krakaui püspök értesíti a török mozgolódásairól. »Ha tisztelendő Atyaságod — írja a püspök — inkább azt találja jónak, hogy a törökök ellen menjen, félek, hogy hiába fáradozik; mivel Venezia[2]) és Genova némely városa fegyverszünetet kötött a törökkel, kötelezvén magukat sok ezernyi összeg kifizetésére és szabadságot adtak nekik, hogy maguk a törökök Veneziába jöhetnek, s ahol a tengeren megtámadják őket, nemcsak szabad nekik Veneziába menekülni, hanem még a veneziaiak tartoznak őket megvédeni. Nincs tehát remény, hogy a vallásnak és a szentegyháznak úgyét valaki szándékoznék megvédeni, hacsak Isten egyedül jóságával nem segít rajta.«[3])

Két hét mulva újra ír Sbignew és most már részletesebb tudósításokkal szolgál, mint az előző levélben.[4]) Jelenti, hogy a ferencrendi vikáriussal több ízben beszélgetett Olmützbe való távozásáról, amelyet a cseh király parancsára tett meg. Ez egy

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 202. — Hermann: Cap. triumph. 474.
[2]) Venezia 1454. április 18-án kötötte meg a békét a törökkel. Cf. Historisches Jahrbuch. VI. 227. Kayser: Papst Nicolaus V.
[3]) Wadding: Annales Min. XII. 210. — Hermann: Cap. triumph. 473. Sbignew levele 1454. augusztus 2-án Krakauból.
[4]) Wadding: Annales Min. XII. 199. — Hermann: Cap. triumph. 468—471. Sbignew levele 1454. augusztus 16-án Krakauból.

kis reményt nyújtana a husziták megtérésére, ha Poděbrad észbe kapna, akinek példájára a többi eretnekek is felhagynának a makacsságukkal.

Majd megírja neki a legújabb híreket: a lengyel király győzelmes előhaladását a lovagrend ellen; a követek megérkezését a regensburgi gyűlésből, akik azt tanácsolták a királynak, hogy béküljön ki a lovagrenddel és a többi európai fejedelemmel indítson háborút a török ellen; s e célból küldjön követet a Szent Mihály napkor tartandó gyűlésre Frankfurtba vagy Nürnbergbe. »Tegnap pedig — mondja tovább — biztos hírnök jött a király őfelségéhez és hozzám Magyarországból, akinek nemcsak a jelentéséből, hanem a magyarországi prelátusok és bárók leveleiből is bizonyosságot szereztünk arról, hogy a törököknek császára 400 ezer emberrel becsapott Szerbiába, Magyarország határországába és Nándorfejérvárt (Albam regalem Suaderono, Olubecz sita supra vadum Danubii) ostrom alá vette. A szárazföldi sereggel nem elégedett meg, hanem a hajóhadat is, hogy az ostromlottak előtt annál félelmetesebbnek tűnhessék fel, a Duna vizében felállította. A magyarok Szegeden országgyűlést tartottak, hogy a veszély elhárításáról tanácskozzanak. Elhatározták, hogy a külföldi hatalmaktól segítséget kérnek, mivel kifáradt és kimerült seregeikkel képtelenek a török előhaladását megakadályozni. De míg a segítség megérkezik, a fenntebbi várakat iparkodnak megvédelmezni.«

Sbignew biztosítja Capistranói Jánost, hogy ő rajta lesz, hogy a királyt harcra tüzelje a törökök ellen. Nincs más fejedelem, aki oly erővel támadhatná meg, mint a lengyel király, aki nemcsak a lengyeleket, litvánokat, ruthéneket és oláhokat, hanem a tatárok egész hadát zúdíthatná a törökökre. Mindezt azonban megakadályozza a mostani háború, amelyet befejezetlenül nem szabad hagyni; mivel a nagymester rögtön felszabadulna az ostrom alól és heves támadást intézne, mihelyt észrevenné, hogy a király külső háborúval van elfoglalva. Jelzi, hogy a szerb despota is az ország előkelőivel Magyarországba menekült.

Végezetül azon nézetének ad kifejezést, ha a pápának szívén fekszik a kereszténység ügye, úgy először is létesítsen békét Poroszországban és küldjön a lengyel királynak pénzt, hogy azzal a tatárokat megnyerhessék a törökök ellen.

Capistranói János két oldalról is felvilágosítást nyervén az ügyekről, egy pillanatig sem habozott, hanem megírta Enea Sylviónak, hogy megjelenik a frankfurti gyűlésen. 1454. augusztus 26-án kelt levelében mond köszönetet Enea Sylvio Capistranói Jánosnak ezért az elhatározásért.[1]) »Igen kedves és igen kellemes volt nekem tisztelendő Atyaságodnak levele, és a legjobb, mivel megértettem, hogy tanácsaim a frankfurti gyűlésre való menetelről tetszéssel találkoztak. Azt hiszem, hogy utazásod nem lesz haszon nélkül, és Szentséges Úrunknak is, amint vélem, tetszésével fog találkozni. Egyet akarok mondani; ámbár úgy látom, hogy Minervát tanítok. Útközben találkozni fogsz néhány fejedelemmel, akik, miután beszédedből kivették, hogy Frankfurtba mész és a közügyről tanácskozol, hanyagságukat a császárral takaródzva fogják mentegetni, azt mondván, hogy a gyűléstől semmiféle jót nem lehet remélni, mivel a császár nem lesz jelen. Ezeknek, bölcseségedre kérlek, teljes erővel állj ellen, mert a császár, jóllehet kényszerítő okok miatt nem lesz jelen, még is küld oda teljes hatalmú követeket és elnököket, s az ő részéről semmi sem fog hiányzani; s így ha azok a fejedelmek meg fognak jelenni, akik közel vannak, az úgy tisztes kimenetellel végződik. Azt gondolom, hogy a legtöbbet érne az, hogyha lehetséges volna, hogy Albert őrgróf a gyűlésen megjelenne, aki tevékeny fejedelem és jó szónok; nézetem szerint ő lenne az, akit a többiek közül a háború vezérének meg kellene választani; ő ugyanis a tanácskozásban megfontolt, a cselekvésben gyors, a veszélyek közepette vitéz és minden dologban tapasztalt. Nem mondok többet; magamat imádságaidba ajánlom, amelyekre méltónak lenni kívánok. Kelt Wiener-Neustadtban, 1454. augusztus 26-án. Egészen a tied, Enea, sienai püspök.«

A levél sorai már előre kifejezik a frankfurti gyűlés eredménytelenségét. Mennyire tisztában volt ez az ügyes diplomata az európai viszonyokkal, mutatja az 1454. július 5-én kelt levele, amelyben a legélesebben jellemzi az uralkodó állapotokat.[2])

A kereszténységnek nincsen feje, akinek mindnyájan enge-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 417. Enea Sylvio levele 1454. augusztus 26-án Wiener-Neustadtból.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 351—352. Aeneae Sylvii: (Opera. Epistola LXXVII. pag. 656. Editio Bas.)

delmeskednének; sem a pápának, sem a császárnak nem adják meg, ami az övék. Nincs tisztelet, nincs engedelmesség. Minden városnak megvan a királya; ahány ház, annyi a fejedelem. Sorba veszi ezután az európai államokat. Itáliában az aragoniai király és genovaiak között a háború még mindig tart. A veneziaiak a törökkel békét kötöttek, de azért azt hangoztatják, hogy fegyvert fognak a kereszténységért, ha a többi keresztények is fegyverre kelnek. Ezt a föltételt ki képes teljesíteni? Két tengeri hatalmasság van Itáliában, a pápa és az aragoniai király. A pápai hajóhad szóba sem jöhet, az aragoniai meg egymaga nem képes a törökkel a harcot felvenni.

Spanyolországban sok fejedelem van, de a Kelet védelmére ők egy lépést sem tesznek, elég bajuk van otthon a Granada lakosaival.

A francia király, bár ellenségét kiverte az országból, katonáit nem meri az országból kivinni, mert fél az angolok támadásától. Az angolok ugyanis bosszút lihegnek a szenvedett vereségekért. A skótok, dánok, svédek és norvégek kívül esnek a harctérről.

Németország bomlásnak indult. A városok harcolnak a fejedelmekkel, s ezek között sincsen egyetértés. A suitensek(?) gyűlölik az osztrák hercegeket; a Comes Palatinus ellensége a mainzi érseknek; a Lutzelburg hercegsége pereskedik a cseh királlyal és Burgundia fejedelmével; a szász hercegek 60 vár miatt veszekednek a csehekkel; a breslauiak nem akarnak meghódolni a cseh királynak. A ruthének elszakadtak a lovagrendtől és alávetették magukat a lengyel királynak. Lignitz város lakói nem akarják elfogadni úruknak Poděbradot; Budweis lakósai nem engedelmeskednek a Rosenbergeknek.

Ausztriában felfordulás van; Eitzingert megvetik; Wienben gyakoriak a gyújtogatások.

Magyarországon a főpapok és nemesek ellenségei János vajdának, aki most az ország főkapitánya és az ország nagyobb részét kezében tartja. A cseh Giskra János vajda miatt nem tud a szepességi birtokaihoz jutni. A szerb despota Magyarországba menekült és azt mondja, hogy a törökök a háborúra készek. »A magyarok ezekre se indulnak meg; hanem azt hiszem, hogy inkább akarnak fegyverszűnetet vagy békét kötni, mint háborút indítani.«

Ilyen volt a helyzet Európában. S így érthető, miért nem fűzött Enea Sylvio a frankfurti gyűléshez nagy reményeket. Capistranói János gyors utazás után Frankfurtba érkezett. [1])

A gyűlést a jelzett időben meg is nyitották. A császár személyesen nem jelent meg, hanem követeket küldött, még pedig Enea Sylvio, sienai püspököt, Ulrik gurki püspököt, a brandenburgi és badeni őrgrófokat. [2]) Ezeken kívül jelen voltak még Jakab trieri és Dietrich mainzi érsekek; a világi fejedelmek közül csupán Albert volt jelen.[3]) A pápa Giovanni da Castiglione, páviai püspököt, küldötte el ismét személyének képviselésére. [4])

A gyűlésen Enea Sylvio hatalmas beszédben fejtegette a háború jogosságát és szükségességét, s e célból felhívja a gyülekezetet az egyetértésre és a nagylelkűségre. Giovanni da Castiglione pápai követ és utána Capistranói János minden igyekezettel azon voltak, hogy Enea Sylviót támogassák. [5])

Capistranói János maga írja a pápának, hogy Enea Sylvio felszólítására nemcsak nyilvánosan, hanem magánbeszélgetésekben is igyekezett a zsibadt és teljesen hidegen viselkedő fejedelmeket a harcra tűzelni. »Némelyek — írja a pápának, — morogtak azért, hogy követed későn érkezett; mikor pedig megtudták, hogy Szentséged követűl nem bíbornokot, hanem csak püspököt küldött, hasonlóképen elégedetlenkedtek. De Isten kegyelmével követed megérkezése előtt is és után is a szidalmazóknak annyira eleget tettem, hogy mikor felolvastam a keresztes hadjáratot hirdető bullák másolatait, (miután az eredetit nem tudtam megszerezni), Szentségednek buzgalmát, kiváló szorgoskodását és szent gondoskodását mindnyájan a legnagyobb dicséretekkel halmozták el.«[6])

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 418. Capistranói János levele a pápához 1454. október 27. Frankfurtból.: »statui, quamvis multum longe distarem, huic dietae Francofordias personaliter interesse, et abscedens a Civitate Olomucensi, Provinciae Moraviae, ubi actualiter praedicabam, non fixi pedem, quousque huc adveni, tali die novem Theutonicis milliaribus equitatis.«

[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 348. — Pastor: Geschichte der Päpste. I. 482.

[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 482.

[4]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 348. 4. jegyzet (A kinevezés kelte, Datum Romae III. nonas Septembris 1454.)

[5]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 348—349. — Pastor: Geschichte der Päpste. I. 482.

[6]) Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 418. Capistranói János levele 1454. október 27. Frankfurtból.

Levelének egyik részéből kiviláglik az ok, miért támogatta a magyarok kérését oly nagy igyekezettel. A magyar követek ugyanis értésére adták, hogy külső segedelem nélkül kénytelenek lesznek a törökkel békét kötni. »A német fejedelmek — írja a pápának — arról értesítettek engem, hogy semmi segedelmet nem tudnak adni a magyaroknak, s így Magyarországot a török előbb elfoglalja és elpusztítja, mint a németek előre küldött serege Németországban összegyűlt volna. Vajjon megvárják-e, hogy előbb a törökök leigázzák őket, vagy saját fenntartásukért velök megbékülnek? Sokan sokféleképen beszélnek, de nekem a magyar követek ezen napokban többször panaszkodtak ezen szavakkal: A mit tehettünk, szabad volt elfogadnunk, de reméljük, hogy 70 ezer fegyveressel fognak a németek a következő tavasszal segítségünkre jönni. Ha tehát a segedelem megadása késik, és a magyarok és törökök között béke vagy fegyverszünet jön létre, jaj neked Itália, jaj neked Róma! Való ugyan, hogy a magyarok megigérték, hogy újabb fegyverszűnetet nem kötnek, és kijelentették nekem, hogy megfogják azt tartani, ha elégséges és megfelelő segítséget nyújtanak nekik.«[1])

Sem Capistranói János, sem Enea Sylvio, sem a pápai követ, sőt a szorongatott magyarok minden ékesszólása sem bírták a rendeket nagyobb segedelem adására rávenni. Elvben ugyan nem ellenezték, de a kivitelben megegyezni nem tudtak. Végre abban állapodtak meg, hogy a következő esztendőben Wiener-Neustadtban a császár jelenlétében fognak tanácskozni Gyertyaszentelő Boldogasszony napján.[2]) S ezzel a gyűlés feloszlott.

Capistranói János 1454. október 27-én tudósítja a pápát a gyűlés eredményéről, amelyet ezen mondatban fejez ki: »Sokak előtt úgy tűnik fel, hogy ezen a gyűlésen nagy dolgok záródtak le; előttem azonban úgy látszik, hogy vagy semmi, vagy kevés jó.«[3])

Kéri a pápát, hogy hasson oda, hogy a Wiener-Neustadtban hirdetett gyűlés előbb tartassék meg, hogy május elsején a német sereg egyesülhessen a magyar sereggel. Tudtára adja, hogy a német fejedelmek nagyon zokon vették, hogy csak püspökkel képviseltette magát, akiben nem akarták meglátni a pápa szemé-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 418.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 419.
[3]) Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 419.

lyét. De a legnagyobb baj az, hogy Itália sem szárazföldi, sem tengeri hadsereget nem tud kiállítani, »pedig az általános veszély a keresztény népet fenyegeti, amelynek atyja és fejedelme Szentséged, aki mindnyájunkért számot fog adni Istennek; én ugyanis jóllehet az öregség miatt törődött vagyok, s akinek sem aranya, sem ezüstje nincsen, Krisztus nevének ezen kiválóságáért, a vallás megvédéseért, Szentséged iránt való tiszteletért elhatároztam, hogy életemet veszélynek kiteszem, véremet kiontom. Holnap innen eltávozván, Isten segítségével a császár őfelségéhez megyek, hogy őt amennyire tehetem, felébresszem, zaklassam és űzzem, hogy ilyen nagy ellenség megtámadásához illett volna, ha Németország nemzetei 12 ezer lovasnál és 30 ezer gyalogosnál nagyobb sereget ajánlottak volna fel.

Azután Magyarországba utazom, ahova a király, a tanács, a magyar főúrak ismételten hívtak, legalább, hogy fékezzem őket, amennyire tehetem, hogy elhirtelenkedve a törökkel új szövetséget ne kössenek. Hogyha a keresztes háborút hirdető bulla eredetije kezemnél lett volna, vagy Szentséged szándékáról ezen dologban értesülve lettem volna, Isten kegyelmével a nagy jónál jobb jót eszközölhettem volna. De legyen meg mindenben Isten akarata. Szentségednek tiszte lesz, hogy követségekkel és levelekkel a magyarokat, ezeket a német fejedelmeket, a városokat erre a hadjáratra felszólítsa, és a császár őfelségét mindennap buzdításokkal, igen ügyes követekkel szorgalmasabbá tegye. Szentséges Atyám! az összes fejedelmek, az összes főúrak, az egész világ általában ezt mondja: Miért tegyük ki magunkat, javainkat, gyermekeink kenyerét veszélynek, mikor a római pápa Szent Péter tornyaira, vastag falaira, oldaltámasztékára és köveire adja ki a kincset, amelyet a szent vallás védelmére kellene adnia!

De mit válaszolhattam volna nyilvánosan és magánosan, és mit válaszoljak? Hiszen semmiféle kifogást nem fogadnak el, tudja ezt Isten és az én lelkem.

Mindezeket lelkiismeretem megnyugtatása végett és Szentséged iránt való tiszteletből akartam elmondani, hogy az igazságról értesülve lévén, annál körültekintőbben gondoskodhassék saját tiszteletéről és népének ily nagy veszedelméről és csapásáról.«[1])

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 418—419.

Mialatt a pápát figyelmeztette a közelgő veszedelemre, azalatt fáradhatatlanúl buzgólkodott, hogy a fejedelmeket a keresztes hadjárat eszméinek megnyerje. Már a gyűlés tartalma alatt ír Fülöpnek, a burgundiai fejedelemnek, és megdícséri a regensburgi gyűlésen való magatartásáért.[1]) A fejedelem követei révén tudta meg, akiket a frankfurti gyűlésre küldött, hogy milyen kiváló módon viselkedett a birodalmi gyűlésen és minő tűzesen kelt védelmére a keresztény vallásnak. Esedezve kéri, hogy ő, akit Isten egyedül választott ki arra, hogy a keresztény népnek vezére legyen, vezesse seregét a gonosz ellenség ellen és a világ többi fejedelmeinek állhatatosságával mutasson példát.

Majd egy másik levelében, amelyet a gyűlés megnyítása előtt írt, még erősebben buzdítja a harcra.[2]) »Ámbár — írja Capistranói János — azon időtől kezdve, hogy a boldog emlékezetű Eugénius Méltóságodhoz küldött, eléggé és eléggé meg ismertem a katholikus vallás védelmére szolgáló buzgó lelkületedet, de még jobban megismertem állhatatosságodat azon majdnem négy évi idő alatt, amelyben a szent evangelium magvait hintettem el Németországban, mialatt a császári fenséget, Németország összes fejedelmeit levélben is, követekkel is felhívtad és felszólítottad Krisztus ellenségei ellen, s szúró sarkantyúhoz hasonlóan ösztönözted őket, majd személyesen elmentél a regensburgi gyűlésre, mint a keresztény vallásnak kiváló pajzsa és a közös üdv híveinek zászlóvivője, nem kíméltél semmi költséget, semmi fáradtságot, semmi veszélyt személyedre vonatkozólag; és a pogányok dűhének megsemmisítésére és kioltására mindig a legkészségesebben ajánlod fel magadat teljes hatalmaddal együtt. Valóban nagy a te dícséreted, nagy a te buzgóságod, az orthodox vallás iránt nagy, végül is dícsérendő ez a te dicsőséged.

De jaj — senkit, vagy keveset ismerek, aki téged ezen szent fogadalmadban követne, aki a keresztények legdűhösebb ellenségének leveréséről gondolkodnék, ki a kereszténység ezen fenyegető veszélye ellen a legkisebb segítséget is nyújtaná. Mert mindnyájan azt keresik, amelyek az övék, és nem azokat, amelyek

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 205. — Hermann: Cap. triumph. 420. Capistranói János levele 1454. okt. 4-én Frankfurtból.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 206. — Hermann: Cap. triumph. 421. Capistranói János levele Fülöphöz, de hely és dátum nélkül.

Jézus Krisztusé; vagy pedig szemérmetlen ürügyekkel mentegetik magukat, vagy azt mondják, hogy semmiféle segítséget sem nyújthatnak. Azon reményben, hogy méltóságod el fog ide jönni, Lengyelország és Morvaország legtávolabbi vidékeiről jöttem ide, s megértvén okaidat, amelyek legkeresztényibb Úraságodat visszatartóztatták, valóban méltánylom azokat és védelmezem mentségeidet, miután a jelen óráig semmit sem mulasztottál el, ami ezen szent ügy végrehajtására a legalkalmasabbnak látszott. Ez a gyűlés pedig, jóllehet még nem kezdődött el, vagy semmi, vagy kevés reményt nyújt nekem; Isten után egyedül minden reményem te benned van. Tudom ugyan, hogy te buzdításomra legkevésbbé sem szorulsz rá, hogy a Krisztus vallásának védelmében serényebb és lelkesebb légy, miután te vagy az egyedüli, aki a többieket tanácsaiddal és példáiddal ezen ügy felkarolására lelkesítetted és lelkesíted.« Buzdítja továbbra is a harcra, hogy ne csüggedjen, ha látja, hogy a többi fejedelmek alusznak. Isten hatalmas és meg tudja tenni, hogy az aluszékony fejedelmek is felriadnak álmukból, s ha nem is a hit iránt való buzgalomból, de legalább szégyenből követni fogják a harcba.

»Rajta tehát legkeresztényibb Fejedelem! ne csak szóval, hanem tettel is mutasd ki nagy lelked példaképét, hogy a mi üdvösségünk zászlóvivőjeként látszassál. Íme a legmérgesebb kígyó, a törökök császára, felemelt nyakkal 400 ezernyi sereggel támadta meg Szerbia földjét, azt hivén, hogy a keresztény vallás nevét teljesen megsemmisíti. Menj ellene, orthodox Fejedelem, és a magyarok végveszélye ellen, akik az előző években véröket ontották, hogy bennünket megmentsenek, nyújts segedelmet, nehogy az ő országuk leigázása után saját szemeiddel nézhesd, miként veti hatalma alá a török a kereszténység megmaradt részét; nehogy a közös szerencsétlenséget fájdalmasabban megsírasd; és saját országodban kelljen a törökökkel harcolnod.«... »De minek beszéljek többet méltóságos Fejedelem! Az egész keresztény vallás üdve Isten után tőled függ; te benned bízik minden szem, akik a törökök támadásaitól csak sújtatnak, tőled egyedül várnak biztos segítséget: te egyedül állhatsz bosszút jelenleg a keresztény névért. Törekedjél tehát arra, hogy ezen várakozásban való hit senkit meg ne csaljon! Mi lehetne ugyanis Isten előtt kedvesebb, mi reád nézve üdvösségesebb, mint meg-

szabadítani a hívőket a gaz elnyomatástól? S míly alkalom van reá, hogy annyi mérhetetlen lelket a sátán torkából kiragadj, akiket Üdvözítőnk nem a kecskék és borjuk, hanem a legdrágább vérével váltott meg a leggyalázatosabb kereszt halálával.«

Capistranói János tehát a törökök előrenyomulását nem részleges veszedelemnek, hanem az egész kereszténység végveszélyének tűnteti fel, s azért európai keresztes-háborút akar létrehozni. S ezért megragad minden alkalmat, hogy az ügyet nyélbe üsse. Elég alkalom kínálkozott erre a gyűlésen. A badeni őrgróf elpanaszolta neki, hogy rokona, az angol király nagy beteg és kéri, hogy menjen Angolországba és gyógyítsa meg. Capistranói János erre ír az angol királynak, vígasztalja betegségében és bocsánatot kér tőle, hogy most nem mehet hozzá, mert megígérte a magyaroknak, hogy a gyűlés befejezése után hozzájok megy prédikálni.[1]) »Ó mennyire szeretném — mondja többek között, — ha hozzád mehettem volna, de vallásunk védelme, amely Magyarországba késztet menni, könnyen kimenthet Felséged előtt. Kérlek mégis, felséges király, és a mi Úrunk Jézus Krisztus kiömlött vérére könyörgök, hogy ezen időben, midőn Krisztus legkegyetlenebb ellensége támadja a keresztény vallást, s mikor a keresztények vére újra módfelett ömlik és félő, hogy még több fog kiömleni, amikor, ha a leggyorsabban segítség jönne, könnyen lehetne győzedelmeskednünk az ellenségen, kegyeskedjél leghatalmasabb karoddal segítségül jönni a többi fejedelmekkel egyetemben, akikről látjuk, hogy már erre a célra fel vannak tűzelve, s akik közül már sokan megígérték, hogy teljes erejükkel személyesen fognak harcba menni.

Felségednek ugyanis ilyen vállalatra van sok kiváló hercege, harcrakész katonasága, erős népe és számos nemzete, arany és ezüst pénzkészlete, úgy hogy, ha akarja, Isten segítségével egyedül is elégséges volna Felséged ezen rettenetes Mohamed leverésére. Karold fel, leghatalmasabb király, férfias lélekkel ezt a vállalatot, és mutasd meg a vallás, a hit és Isten szeretete iránt való erényeidet, hogy láthassa az egész világ, hogy te vagy a

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 210. — Hermann: Cap. triumph. 424. Capistranói János levele 1454. október 24-én (Frankfurtból.) »Accedit ad hoc, ut jamjam ad Hungariam repetitus, pollicitus sim illis adventum ad se meum post dietam hanc omnino facturum.

legkeresztényebb király és a katholikus vallás megvédéseért nem kímélted sem testedet, sem lelkedet, sem a mulandó javakat.«

A frankfurti országgyűlésen való szerepléséről egyes történetírók nagyon kicsinylően beszélnek. Szerintök nagyobb szerepet nem játszhatott, mert a fejedelmek nagyon sanda szemmel néztek reá, mivel az a hír volt elterjedve, hogy ő bírta rá a lengyel királyt a német lovagrend megtámadására, s hogy ezért a mainzi érsek be is börtönöztette.[1])

Ezen felületes kiszólás elnémítására elégséges Enea Sylvio szavait idéznem, aki így ír a frankfurti működéséről: »Mert miként Frankfurtban az emberek lelkeit a vallás védelmére beszédeiddel feltűzelted, úgy ezen a helyen is (Wiener-Neustadt), ha valami lanyhaság és álmosság lesz, a te sürgetésed és ösztönzésed el fogja azt űzni. Hogy lelkemnek rejtekét feltárjam, elmondom nyíltan, amit érzek. Nagy a félelmem, hogy összeroskadnak azon épületeink, amelyeket Frankfurtban építettünk.«[2]) Talán Enea Sylvio mégis csak jobban tudta a frankfurti dolgokat, mint a fenntebbi írók?

Ami azon vádat illeti, hogy sandán néztek reá, szintén tarthatatlan. Ezen vádakról ő csak eltávozása után értesült; még pedig akkor, mikor jó távol járt Frankfurttól. Ki hiszi el, hogy oly gyávák voltak a fejedelmek, hogy egyike sem merte volna szemébe vágni a mezítlábas szerzetesnek, hanem csak a háta mögött mertek suttogni? S ha sandán néztek reá, miért hallgatták mégis szívesen az országgyűlésen kivül is beszédeit? Ezekre a kérdésekre természetesen nem felelnek a fenntebbi írók.[3])

18. §. Capistranói János szerepe a magyarok megsegítésében a wiener-neustadti gyűlésen.

Gyertyaszentelő-Boldogasszony napjára volt kitűzve a wiener-neustadti gyűlés, s így a frankfurti gyűlés feloszlása után huzamosabb ideig maradhatott volna Németországban, de lelke hajtotta és vonzotta Wienbe, hogy minél közelebb legyen a gyűlés

[1]) Voigt: Enea Sylvio. II. 123. — Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. 110.

[2]) Aeneae Sylvii: Opera. 947. epist. 405. — Wadding: Annales Min. XII. 240. — Hermann: Cap. triumph. 475. Enea Sylvio levele 1455. dec. 31. Capistranói Jánoshoz Wiener-Neustadtból.

[3]) Voigt: Enea Sylvio. II. 123. — Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 113.

helyéhez. Enea Sylvio keze működött ebben is, miként ez kitűnik a Carvajal bíbornokhoz írt leveléből, amelyben ezt írja: »Mikor Frankfurtban voltam, a főtisztelendő Sienai Úr személyesen sürgetett, hogy a wiener-neustadti gyűlésre menjek el; amit én meg is tettem, készségesen engedelmeskedvén parancsainak.«[1])

Sietett tehát Wienbe, hogy a szükséges utasításokat megkaphassa Enea Sylviótól és azok alapján készülhessen a nagy napra, mikor el fog dőlni, vajjon a birodalmi rendek akarják-e segíteni Magyarországot a törökök ellen, vagy sem?

December utolsó hetében már Wienben találjuk. Megérkezése után azonnal levelet ír Enea Sylviónak és tudósítja, hogy egészségesen érkezett meg és utasításokat kér miheztartás végett. Enea Sylvio a levél vétele után azonnal válaszol neki és részletesen beszámol az összes politikai viszonyokról, hogy Capistranói Jánosnak általános áttekintése legyen az európai helyzetről. Nagyon érdekes levél, amelyben Enea Sylvio megmutatja, hogy teljesen otthonos a politika sikamlós talaján és sasszeme meglát mindent, amire egy diplomatának csak szüksége lehet.

De lássuk a levelet közelebbről.[2]) A levél elején bocsánatot kér tőle, hogy nem magázza, miként a modern írók teszik, hanem tegezi, miként a régi szent atyák tették. »De elmellőzöm ezeket, — folytatja tovább — amelyek téged a legkevésbbé érdekelnek, és áttérek azokra, amelyek leveledben foglaltatnak. Nagyon örvendetes és kedves volt nekem leveled, amely hírűl adta, hogy te egészségesen és szokásod szerint örvendve, visszajöttél Ausztriába, a te irántad a legodaadóbb »Flavia«-ba, amelyet most Wiennek nevezünk. Tudom, hogy téged itt nagy örömmel fogadtak, és arra a népre nagy hatást gyakorolsz; Wien ugyanis nagyon alkalmas föld, ahol reményed lehet, hogy az Úr magja, amelyet elvetsz, sokszoros gyümölcsöt hoz.

Ami azon kérésedet illeti, vajjon jöhetsz-e a császárhoz, röviden válaszolok. A császári felség téged bármikor szíves

[1]) Pray: Annales Reg. Hung. III. 168. — Wadding: Annales Min. XII. 321. — Hermann: Cap. triumph. 526. Capistranói János levele 1456. febr. 19. Pestről. A keltezés hibás; febr. 3-a helyes.

[2]) Aeneae Sylvii: Opera (Edit. Bas.) epist. 405. pag. 947. — Wadding: Annales Min. XII. 240. — Hermann: Cap. triumph. 478. — Acta Sanct. Oct. X. 355. — A datum az előbbieknél hiányzik, csak az 1455. van meg. A »Codex Florentinus bibliothecae Medicae« azonban megőrizte: pridie kal. Januarii 1455. (Bandini: Bibl. Med. Cod. Lat. tom. II. pag. 667.)

lélekkel lát, és mint Krisztusnak apostolát tisztelettel fog magához ölelni. A császárné őfelségének is kiváló örömére fog szolgálni a te jelenléted; ő ugyanis, mivel sokat tud hallomás útján a te kitűnő tudományodról és életszentségedről, nagyon óhajt jelenlenni beszédeiden; látni és hallani akar és a mennyei társalgásnak édességét ízlelni. Bármelyik nap jössz ide, a császár jóakaratából és a császárné kívánságára tisztelettel, örvendve és jóindulattal fognak fogadni.

Az én véleményem az, hogy nem mindig egyenlőképen gyümölcsöző a te jöveteled; sok függ az időponttól: van ideje a vetésnek és van ideje az aratásnak. Te azon időben jöttél, amely a legeslegjobb, mondja ő (t. i. a költő) és egy más helyen írva van:

A mosolygó sorsnak ugyanis egy órája többet ér,
Mintha Venusnak levele ajánl bennünket Marsnak. (Juven.: Sat. XVI. 3—4.)

Azt vallom, hogy a jelenléted ebben a városban és ezen népnél mindig hasznos lesz, de sokkal nagyobb hasznára leszel Isten egyházának, ha a gyűlés egybegyűlte alkalmával jössz ide. Mert miként Frankfurtban az emberek lelkét a vallás védelmére beszédeiddel feltűzelted, úgy ezen helyen is, ha valami lanyhaság és álmosság lesz, a te sűrgetésed és ösztönzésed el fogja űzni azt. Hogy lelkemnek rejtekét feltárjam, elmondom nyiltan, amit érzek. Nagy a félelmem, hogy összeroskadnak épületeink, amelyeket Frankfurtban építettünk. Amint látom, ingadoznak a fejedelmek elméi, érzéketlenek a királyok, lankadnak a népek, a halásznak hajója a nagyobb hullámoktól csapkodva a tenger közepén majdnem elmerűl, innen-onnan is fújnak az ellenkező szelek, szakadnak a vitorlák, törik az árboc, meghasad a hajófenék; sem az evezősökről, sem a kormányosról nem gondoskodnak; úgy látszik, hogy a megmenekűlésre nincsen remény. Mindnyájan, mint az elkábított, simulunk a zivatarhoz. Szükség lesz tehát beszédedre, ostorozásodra és tűzedre, fel kell bennünket ráznod, zaklatnod és tűzelned; mert különben semmi sem késztet arra, hogy jót tegyünk és nincs semmi erőnk, hogy a közűgyről gondolkodjunk. Vajha egyszer már kényszerűségből előre őrködnénk! Ha nem csalódom, sok nemes lesz jelen Németországból, Csehországból és Magyarországból. Itáliából és Franciaországból is jelezték néhányan jövetelüket; vallásunk védelmezésének űgyét fogják tárgyalni;

amik Frankfurtban félbemaradtak, avagy befejezést nyertek, újra tárgyalás alá kerülnek. Akkor látni fogjuk, milyen gondolkozásúak fejedelmeink; ha hevűlni látjuk a lelkeket, hálát fogunk adni Istenünknek, aki nem akarja, hogy egyháza napjainkban elpusztuljon. Beszédedben dicsérni fogod a vitéz és nagylelkű bárókat, reményt öntesz lelkükbe, és a jól haladókat működésre ösztönzöd. De ha népünknek vezéreit félénkeknek vagy viszálykodóknak találod, akkor élni fogsz hivataloddal, akkor szűnet nélkül kiáltani fogsz és mint harsona hangoztatod hangodat; vádolni fogod őket gyávaságról, szemrehányást teszesz nekik a bűszkeség miatt és elátkozod a kapzsiságukat. Ez a három ugyanis a legveszélyesebb rákfene, amelyek vallásunkat a törökök kardjának majdnem alávetik. Hogyha mi alázatosak, ha okosak, ha adakozók volnánk, könnyen gyűjthetnénk hadsereget, amely nemcsak a törökök, hanem az összes hitetlenek vakmerőségét képes lenne összezúzni; de minket visszatart a nagyravágyás, senkinek fősége alatt nem szeretünk lenni....

Ez tehát az én véleményem, ha tetszik, hallgass szavamra; jöjj végre ide akkor, mikor a fejedelmek a meghatározott napon megjelennek. Ugyanaz a véleménye a császári felségnek is, akivel ezen űgyben tanácskoztam. Időközben Wiennek szőlőjét a legszebben művelheted, ahol már a borsajtót felállítottad, amely az Úr pincéjébe a legtisztább borokat szűri. Ezeket válaszolom kérdezősködésedre, jóllehet a te bölcseséged magától mindent jobban tudhat.«

Ezután röviden jellemzi azon állapotokat, amelyek Itáliában uralkodnak. Sorba veszi az egyes nevesebb államokat és kimutatja róluk, hogy annyira belemerültek kisded helyi politikájukba, hogy tőlük segítséget nem lehet várni.

Rendkívül élesen nyilatkozik a veneziaiakról és ravennaiakról: »A veneziaiak békét kötnek a törökkel, amit kényszerűségből tettek, hogy a Kelet városait el ne veszítsék. Ezt a mindkét részről hozott határozatok nyilvánossá teszik, amennyiben a kereszténveket illeti, kevésbé tiszteletreméltók. Nem tudom elgondolni, hogy mit fog csinálni az a köztársaság, ha a török ellen való háborúviselésről tanácskozunk; és nem tudom, mit mondjak a ravennaiakról? Mindnyájan az uralom megtartásában okosabbak, mint a vallás megvédelmezésében. Helyet enged a vallás a tisz-

teletnek, a pénznek a tisztelet. Micsoda gyalázat van abban, mondják ők, ha megvan a pénz? Adják el az egész kereszténységet, ha van rá vevő; minden engedelmeskedni fog a töröknek, ha aranyat fog adni: a mi vallásunk eladó.«[1])

Míg az itáliai fejedelmeket leszólja, addig Hunyadit rendkívül magasztalja. »János beszterczei gróf, — írja tovább — aki most Magyarországot kormányozza, a törököknek egyetlen félelme és vallásunknak legerősebb kardja, az előző napokban a törököknek 32 ezernyi seregét Sendelorumnál leverte,[2]) a sereg vezérét, a legyőzött Firuz béget, fogságba ejtette, nagy öldöklést vitt végbe, az ellenség földjeit egész Szófiáig tűzzel-vassal elpusztította. Mohamed pedig, a törökök császára, miután ezen vereségnek hírét vette, nagy seregét egyesítette, és már Bulgária közepén a síkságon táboroz, innen tartván szemmel Budát, aztán Pirothát, azon eltökélt szándékkal, hogy a következő tavasszal Magyarország királyságát elpusztítja. Nincs benne kétségem, hogy az országot és a népet meghódítja. Ugyanettől félnek a magyarok is, hacsak a többi keresztények meg nem segítik őket. Ezeket írta a legutóbb az a János is a császár őfelségének. Ennyi, amit az újságokról írhatok.«[3])

Ezek voltak a tanácsok, amelyeket Enea Sylvio útbaigazításúl Capistranói Jánosnak adott. Ettől kezdve élénk levelezésben állnak egymással. Capistranói János újra ír neki és rendi ügyek elintézését kéri. Enea Sylvio 1455. január 10-én válaszol ezen levelére.[4]) Tudatja, hogy az ügyet megbeszélte a császárral és a leveleket el is küldi Rómába a pápának és a két bíborosnak. Egyúttal megírja a legfrissebb híreket, nevezetesen: »A paviai püspök még nem jött meg; a burgundiai fejedelem nevében sem jött senki sem még a császárhoz, de itt járt még egy bizonyos szerzetes a fejedelem nevében, hogy tanulmányozza a magyarok hangulatát. A paviai püspök is küldött ide egyet övéi közül, hogy házat szerezzen. Itt vannak Cillei gróf követei, akikkel

[1]) Hermann: Cap. triumph. 480.

[2]) Cf. Teleki: Hunyadiak kora. II. 344. A csata nem Szendrőnél (Sendelorum) hanem Krusócz mellett volt.

[3]) Aeneae Sylvii: Opera (Edit. Bas.) epist. 405. pag. 947. — Hermann: Cap. triumph. 478. — Wadding: Annales Min. XII. 240.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 262. Rodulphius: Hist. Seraph. Relig. L. I. 114.

éjjel-nappal tárgyalunk a kiegyezésről. Más, amiről írhatnék, nem fordult elő.« 1455. február 8-án újra ír Enea Sylvio Capistranói Jánosnak és tudósítja az eddig történtekről.[1]) »A trieri érsek a fejedelmek követeivel már megérkezett, a fürdőben várja a császár jövetelét, aki remélhetőleg még ma megérkezik Grazból. Albert őrgróf betegen fekszik Breslauban, amely dolog nagy baj a vallás ügyeire, mivel ő maga egyedül a legkészségesebb a vallás megvédésére. Remélem, hogy Magyarország kormányzója 10 vagy 12 nap alatt ide érkezik a többi prelátusokkal és bárókkal. Csehország kormányzójáról semmi bizonyosat nem tudok. Azt mondják, hogy a szász fejedelem a nagyböjt közepére akar a császárhoz jönni; de én remélem, hogy a nagyböjt első vasárnapja előtt meg fog érkezni. Itáliáról csodálatos csend van; nem tudom mit mondjak? Félek, hogy mindent elhanyagolnak, mikor még a Frankfurtból küldött levelünkre a pápa a legkisebb választ sem küldött. Más nem fordult elő.«

Ez a levél ékes bizonysága annak, hogy a fejedelmek mily lassúsággal készülődtek a wiener-neustadti gyűlésre. Február 2-kán kellett volna a gyűlésnek megnyílnia és február 8-án még alig jelent meg egy-két fejedelem. Capistranói János is türelmetlenkedett már. Kérdést intézett tehát Enea Sylvióhoz, hogy mikor mehet. Enea Sylvio 11-én kapta meg levelét, rögtön megmutatta a császárnak a trieri érsek jelenlétében és megkérdezte, hogy mit szól hozzá. A császár válasza az volt, hogy mindenkor szívesen látott vendége lesz. »De mivel eddig még — írja neki Enea Sylvio — kevesen gyűltek össze, a császár őfelsége azt tanácsolja, hogy akkor jöjj ide, mikor a csehek idejöttek, azaz az ország kormányzója, és akik vele vannak, és beszédeiddel a fejedelmeket és a népet oktasd azokra, amelyek Istenéi.«[2])

Február 28-án Capistranói János újra ír Enea Sylviónak és kéri, hogy adjon felvilágosítást, vajjon Wienben maradjon-e, vagy Wiener-Neustadtba menjen, mivel az a hír van elterjedve, hogy a gyűlést Wienbe teszik át. Egyúttal tudtára adja, hogy László király megérkezett és vele több báró, de a magyarok közül csak

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 240. — Hermann: Cap. triumph. 476, Pettkó: Kap. lev. 18. Enea Sylvio levele Wiener-Neustadtból 1455. febr. 8.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 240. — Hermann: Cap. triumph. 477. Enea Sylvio levele 1455. febr. 12. Wiener-Neustadtból.

a váradi püspök; a többieket is várják, de érkezésük bizonytalan. Nagyon nyugtalanítja az a kóbor hír, hogy a csehek a gyűlésen előterjesztik azon kérésüket, hogy a gyűlés járjon közbe a pápánál Rokycana prágai érsekké való kinevezése ügyében.[1])

Időközben, vagyis február 16-án, mégis megnyílt a gyűlés Wiener-Neustadtban.[2]) A fejedelmek közül nagyon kevesen voltak jelen; hiányoztak a magyar rendek követei, mivel a császárral nem tudtak megegyezésre jutni; hiányzott Poděbrad is, akinek jövetelét pedig biztosra vették. A pápa követe, Giovanni da Castiglione, paviai püspök, volt az egyedüli, aki azon fáradozott, hogy a nehézségeket eloszlassa; de csak hetek multán sikerült neki célt érnie. Március 8-án üdvözli Capistranói Jánost és örömének ad kifejezést, hogy a magyar úrak közül többen már Wienbe érkeztek, ahonnan a gyűlésre fognak jönni.[3]) A levél nagyon rövid, mivel a püspök azt remélte, hogy rövidesen találkozni fognak és akkor élőszóval többet mondhat. Azon reményben zárja levelét, hogy szereplése Wiener-Neustadtban nagyon üdvös lesz, és azért nagyon is örül eljövetelének.

Március 18-án érkezik meg a cseh kormányzó Poděbrad, akit ünnepélyes fogadtatásban részesítenek. Eléje ment László király, Jakob von Sirk, trieri érsek, Albert brandenburgi fejedelem és Károly badeni fejedelem és mások.[4])

Miután a császárnak az volt a kívánsága, hogy Capistranói János csak akkor menjen Wiener-Neustadtba, mikor Poděbrad megérkezik, következőleg most már itt volt az idő az elutazásra. A napot nem tudjuk, mikor ment Wiener-Neustadtba, de mivel a főgyűlés most kezdődött, bizonyára sietett oda.[5])

[1]) Aeneae Sylvii: Opera (Edit. Bas.) Epist. 404. pag. 947. — Wadding: Annales Min. XII. 240. — Hermann: Cap. triumph. 477. Cf. Acta Sanct. Oct. X. 355. A datum Vienna ultima Februarii 1455. (Bandini. Biblioth. Medic. Cod. Lat. col. 663.)

[2]) Fraknói: Magyarország összeköttetései. II. 91.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 244. — Hermann: Cap. triumph. 482. Giovanni da Castiglione levele 1455. márc. 8. Wiener-Neustadt-ból.

[4]) Palacky: Geschichte von Böhmen. IV. 380.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 246. Capistranói János levele a pápához 1455. május 1-én: »De Polonia, de Bohemia, de Moravia, de Austria, de Bavaria ad Ratisbonensem, deinde ad Francofordiensem dietam ad Viennam, ad dietam Novae Civitatis...« — Pettkó: Kapisztrán János lev. 33. Capistranói János levele a pápai követhez 1456. febr. 3. Pestről: »Nec omittendum puto, quod cum in Francfordia essem, proprio me ore prefatus R. D. Senensis sollicitavit, ut ad dietam in Nova Civitate me transferrem. Quod et feci parens ad mandata.«

A gyűlés ideje abban merült ki, hogy ki hová üljön. A trieri érsek és a pápai követ, a napoli király és a választófejedelmek követei között keletkezett ez a kicsinyes viszály, amelyet csak hosszadalmas tárgyalások után tudtak elsimítani.[1]) A kanapépör elintézése után komolyan hozzáláttak a gyűlés tulajdonképeni tárgyának, a török elleni háború segélyadásának tárgyalásához. Március 22-én a pápai követ nagy beszédet mondott, amelyben fejtegette a veszélyt, amely a keresztény népeket fenyegeti. Felhozta a görög császárság gyászos bukását és rámutatott a bukás igazi okára: a keresztény népek önzésére. Buzdította az egybegyűlt fejedelmeket, hogy hozzanak áldozatot a vallásért és Istenért. Biztosította őket, hogy a pápa anyagi és szellemi segítségére számíthatnak.[2])

A következő napokban Enea Sylvio, Capistranói János és Vitéz János váradi püspök, mondottak hatalmas beszédeket.[3])

Szép ígéretekben nem volt hiány. Poděbrad kijelentette, hogy kész az egész ország haderejét személyesen a török ellen vezetni, ha a szomszéd fejedelmek békeséget igérnek. Ez a nemes elhatározás még Capistranói János tetszését is megnyerte.[4]) Ugyanezt ígérte a burgundiai fejedelem is és mások is.

A frankfurti határozatok végrehajtásának és ezzel együtt felmerült ügyek tárgyalásánál megrekedt aztán a gyűlés. S miután a rendek amugy is belefáradtak a véget érni nem akaró tárgyalásokba, épen kapóra jött V. Miklós pápa halálának a híre, amely április 12-én érkezett meg Wiener-Neustadtba.[5]) Ez a hír szétrobbantotta az egész gyűlést. A rendek siettek meghozni azon határozatot, hogy az idő rövidsége miatt ezen évben már semmit

[1]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 364. — Palacky: Gesch. von Böhmen. IV. 381. — Acta Sanct. Oct. X. 356. — Enea Sylvio levele Carvajalhoz: »In nova civitate, anno MCDLV. in conventu coram caesare, cum principes et legati, qui aderant ad rem inchoandam, vocarentur, primum contentio orta est de praesidentia. Trevirensis archiepiscopus primum a dextris caesaris locum volebat, et post eum alii electorum legati; episcopus, Papae legatus, primum locum sibi deberi ajebat, et orator Alphonsi Regis supra oratores electorum. Ibi commemoratum est, in curia Romana debitum honorem non esse Germanis datum, quando et vicecancellarius ante Romanorum regem sedere sit ausus, et regi Hungariae, cui inter reges quartus est locus, sit locus inter ultimos Cardinales datus: et ipsi electores nequaquam inter Cardinales accepti.«

[2]) Fraknói: Magy. összeköt. II. 91.

[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 483. — Fraknói: Magy. összeköt. II. 91.

[4]) Palacky: Geschichte von Böhmen IV. 381.

[5]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 483.

sem tehetnek, de a jövő évben áldozó-csütörtökön ismét egybegyűlnek.[1]) S ezzel a határozattal a gyűlés, amelytől az egész világ annyit várt, eredménytelenül feloszlott. A magyar követeknek Enea Sylvio hirdette ki ezen határozatot a császár megbízásából április 23-án.[2])

Ezzel a magyarok reménysége, hogy a külföld segítségével feltartóztathatják az ozmánok hódító hadát, dugába dőlt.

Az egész háború most kizárólag Magyarországra nehezedett, amely az előző évek harcai alatt amúgy is sok áldozatot hozott. A magyarok, miután a wiener-neustadti gyűlés eredménytelenül feloszlott, minden reményüket az új pápába helyezték.

V. Miklós halála után (márc. 24.) a bíbornokok, mielőtt a konklávéba gyűltek volna, eskűvel kötelezték magukat arra, hogy bármelyik lesz is közülök a pápa, Konstantinápoly visszafoglalását legfőbb kötelességének fogja tekinteni.[3])

A konklávéból 1455. április 8-án a spanyol származású Borgia Alfonz, valenciai püspök került ki győztesen, aki felvette a III. Kallixtus nevet.[4]) Megújítja a fogadást és ígéretet tesz, hogy minden erejével azon lesz, hogy a törököket Európából kiűzze; s e célra sem az egyház kincseit, sem életét nem fogja kímélni. »Én, III. Kallixtus pápa, ígérem és fogadom a legszentebb Szentháromságra, az Atyára, Fiúra és Szentlélekre, Isten mindenkoron szűz Anyjára, Péter és Pál szent apostolokra, az egész mennyei udvarra, hogy saját vérem kiontásáig fogok fáradozni, ha szükség lesz reá, és minden buzgalmat ki fogok fejteni, amennyiben rajtam áll, tisztelendő testvéreim tanácsa értelmében, Konstantinápoly visszaszerzésére, amelyet — fájdalom — napjainkban az emberek mostani bűnei következtében Üdvözítőnknek, Jézus Krisztusnak ellensége, az ördögnek fia, Mohamed, a törököknek úra, elfoglalta és feldúlta; — azután az elfogott keresztények kiszabadítására, nem különben a keresztény hit felmagasztalására, a gonosz és istentelen Mohamed ördögi felekezetének kiirtására a keleti részeken, ahol a hitnek világossága teljesen kialudt. Hogyha megfeledkezem rólad, Jeruzsálem, adassék által jobbom

[1]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 364—365.
[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 365.
[3]) Fraknói: Magyarorsz. összekött. II. 92.
[4]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 366.

a feledékenységnek, száradjon nyelvem ínyemhez, ha nem emlékezem meg rólad, és ha Jeruzsálem nem lesz főörömöm. Isten engem úgy segéljen és ez a szent evangelium, amelyet érintek.«[1])

Az ősz, de tűzes lelkű pápa szavának állt. Lelke egész hevével felkarolta a török elleni háborút. Franciaországba, Magyarországba és Keletre követeket küldött, hogy ösztönözzék a királyokat és fejedelmeket a harcra. Maga pedig azalatt hozzáfogott a pápai hajóhad felszereléséhez. Elődei építkezésekre, könyvekre és fényűzési dolgokra sok pénzt adtak ki, ő most egészen másként cselekszik. A vatikáni gyűjtemény könyveiről leszedegeti az arany és ezüst csattokat és azokból pénzt veret. Gabriele da Verona, aki ezen időben Rómában tartózkodik, ezt írja Capistranói Jánosnak:

»Ez az új szent pápa mindig ezen hadjáratról beszél, mindig erről gondolkodik. Ludovico da Bologna laikus testvér, aki most jött Jeruzsálemből, nagyon járatos a török ügyekben, sokszor beszél a pápával, néha két órán keresztül is, és Valentino da Treviso testvérnek szabad bemenetele van hozzá, amikor csak akarja, és őt igen szivesen hallgatja, gyakran tanácsot kér tőle, mivel ezen ügyekről jól és járatosan beszél. A többi ügyeket egy szavával elintézi, a vallásnak ezen ügyét azonban folyton elméjében forgatja és meghányja-veti. Ez mindig a száján van, ezt forgatja mindig a lelkében; nem kíméli az alvást, nem az étkezést, és csodálják mindnyájan, hogy ez a koros férfiú ezen nehéz és terhes ügyben ilyen kitartást tanúsít. Mindent, amit összegyűjthet, ezen célra fordít. Jelen voltam egyszer, midőn az étkezéshez ült és látván az arany sótartót, amely még elődjéé, Miklósé volt, így szólt: »Vigyétek el, vigyétek el a török háborúra, megelégszem az agyagból valóval is (Levate, levate al Turco, di terra me basta).« A nagy mennyiségű könyvet, amelyet Miklós a vatikáni könyvtárban gyűjtött — a szép művészeteknek ugyanis igen buzgó, a könyveknek pedig gondos gyűjtője volt, és arannyal és ezüsttel gazdagította; — ezen ékességtől megfosztotta és pénzzé veretvén, ezen célokra fordította. Azt mondják, hogy 200 ezer aranya volt,

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 350. — Wadding: Annales Min. XII. 245. — Muratori: Rer. Ital. script. XXI. 158. — Decsy: Osmanografia. III. 135. — Cochlaeus: Hist. Hussit. l. XI. 396. — Sedulius: Hist. Seraph. 408. Cf. Platina: De vitis pontificum. 283.

mikor a pápaságra lépett, ezt és más majdnem 600 ezer aranyat, amelyet Miklós hagyott hátra, a hajóhad felszerelésére és a katonaszedésre költötte.«[1])

A magyar viszonyokról pedig a magyar követek, Vetési Albert főesperes és Junius de Gradis raguzai patricius, akiket Hunyadi János és Brankovics György szerb despota küldöttek még V. Miklóshoz Rómába, részletesen informálták.

Ezért írja egyik levelében a pápa: »Szívünket mély bánattal tölti el az, hogy a dicső Magyarország, mely iránt érdemeinél fogva kiváló jóindulatot táplálunk, és amely ekkorig a kereszténység védőpajzsa volt, fejében és tagjaiban megbomlott, egyenetlenségek színhelye lett s így nagy dolgok végrehajtására képtelenné vált; míg tehát ott a szellemek a kiengesztelődés és békesség útjaira el nem vezettetnek, hitünk erős támaszától megfosztva marad.«[2])

A fáradhatatlan buzgalom, amelyet az ősz pápa a Magyarországot elsősorban fenyegető veszély iránt tanúsított, nem maradt titokban a magyarok előtt.

Ez a meleg érdeklődés egy kis reményt öntött szívökbe, hogy talán az új pápa révén sikerülni fog egy nagyobb szabású keresztes had összetoborzása, amellyel visszaverhetnék a folytonosan előrehaladó törököket.

De míg ez létrejön, addig sem ültek ölbe tett kézzel, hanem az ország jobb érzelmű férfiai Budán sereglettek egybe, hogy a török ellen való hadjáratról tanácskozzanak.

Általános volt azon meggyőződés, hogy a jelen súlyos helyzetben, midőn a lelkeket fásultság és nemtörődömség fogta el, senki sem tudja jobban a harci tűzet élesztení, mint az a mezitlábas szerzetes, akinek híre már Magyarország határaiba is eljutott.

Évek óta kérik, hogy jöjjön hozzájuk, de kérésük még eddig mindig teljesületlen maradt.

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 290. Cf. Fraknói: Magyarorsz. összeköttt. II. 93. — Voigt: Enea Sylvio II. 174.

[2]) Fraknói: Magyarország összeköttt. II. 93.

19. §. Capistranói János Magyarországba jön és azonnal résztvesz az országgyűlésen.

A magyar főúrak már 1452. december 30-án levelet írattak László király útján hozzá, hogy »Isten igéjének hirdetése végett« jöjjön közéjök.[1]) Kérésüket Capistranói János nem teljesíthette, de azért állandóan érdeklődött hazánk sorsa iránt, miként ezt a husziták ellen való küzdelmeinél láttuk. A frankfurti gyűlésen pedig épen Magyarország érdekében tűzelte a fejedelmeket a harcra. Itt ígérte meg a magyaroknak, hogy elmegy országukba. A pápának be is jelenté ezen szándékát, s egyuttal kérte, hogy vígasztalja meg leveleivel és imádságaival a magyarokat.[2])

A magyar király követei 1454. okt. 29-én újólag kérik, hogy mielőbb jöjjön országukba, mert sehol több hasznot nem láthat működésével mint itt.[3])

Ugyanezek a követek két nappal később megismétlik azon kérésüket, amelyet Frankfurtban és Miltenburgban intéztek hozzá, hogy jöjjön minél előbb hozzájuk. A követek pedig mind magas állású és tekintélyes emberek voltak: Procopius de Rabenstein, Csehország kancellárja, Bán Miklós egri prépost, Magyarország alkancellárja, Wárday István egyház-doktor s erdélyi prépost és Hainrichus de Geraw.[4])

Capistranói János lelkében sokat foglalkozott a magyar ügyekkel, aminek legszebb bizonysága a nürnbergi vízió. Mikor ugyanis a hajnali zsolozsma elvégzése után egy kissé még lepihent, álmában látta halálát, de nem a vértanúi halált, hanem véres harc után bekövetkező véget. Mise közben aztán többször felcsendült fülében: Magyarországba.[5])

A wiener-neustadti országgyűlésen, ahol a magyar rendek-

---

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 7. V. László levele 1452. dec. 30.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 203. — Hermann: Cap. triumph. 418. Capistranói János levele 1454. október 27. Frankfurtból.

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 17. — Datum in Mylchenburg secunda die Simonis et Jude apostolorum.

[4]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 17.: »Datum in Erwipoli in vigilia omnium sanctorum anno domini etc. LIV-to. Procopius de Rabenstein cancellarius regni Bohemie. — Nicolaus Banus prepositus Agriensis vicecancellarius regni Hungarie. — Stephanus de Warda decretorum doctor prepositus Transilvanensis. Hainricus de Geraw kik Serenissimi Ladislai regis etc. Oratores.

[5]) Hermann: Cap. triumph. 407.

nek ismét alkalmuk volt hallani Capistranói János tűzes beszédeit, megragadták az alkalmat és ismételten kérték, hogy jöjjön Magyarországba a keresztes hadjáratot hirdetni. Megígérte nekik, hogy pünkösdre (május 25.) minden bizonnyal Magyarországba megy.

A wiener-neustadti gyűlés feloszlása után visszatért Wienbe, hogy kedves szerzetes fiaitól végleg búcsút vegyen.[1]) Az érzékeny búcsú vétele után nem megy egyenesen Magyarországba, mint Cristoforo da Varese állítja,[2]) hanem Alsó-Ausztriában marad azon reményben, hogy időközben, míg a népet a keresztes hadjáratra buzdítja, kap valamilyen értesítést Rómából a miheztartás végett. A főok tehát az volt, hogy vonakodott addig Magyarországba menni, míg a pápától erre engedélyt nem kapott.[3])

Hogy a pápának figyelmét magára vonja, írt neki 1455. május 1-én Judenburgból, ahol ezen a napon tartózkodott.[4]) Levele elején a legmélyebb tisztelettel üdvözli mint új pápát és homályosan célzást tesz a múltra. Néhány évvel ezelőtt ugyanis Fabrianóban prédikált Capistranói János a fraticellók ellen, mikor odajött V. Miklós pápa, akinek kíséretében volt az új pápa is, akkor még valenciai püspök. Kettőjük között aztán bensőbb baráti viszony fejlődött ki, s úgy látszik, erre emlékezteti a levél első soraiban. Majd buzdítja a harcra: »Terjeszd szét, miként Mózes karjaidat az Istenhez, aki téged kiválasztott, hogy Isten harcoljon a hű népe üdveért; nyisd ki Krisztus szentegyháza lelki és anyagi javainak kincstárát! Van ideje a gyűjtésnek, van a szétosztásnak. Az egyháznak nem azért van aranya, hogy megőrizze, hanem hogy a szűkség idején szétossza és segítséget nyújtson... Valóban azt gondolom, hogy jobban tetszik Péternek és kedvesebb lesz Isten előtt, hogyha ezen sürgető szükségben és a vallás végveszélyében az Üdvözítő, s Péter és Pál apostolok bazilikájának ékességeit összeolvasztod és a keresztény vallás védelmére fordítod, mintha a földkerekség összes templomait, tornyait és épületeit tiszta aranyból építenéd és drága kövekkel ékesítenéd fel.

Ezen a részeken nem gondolnak semmivel, nem törődnek

[1]) Herczog: Cosmographia. I. 44. — Acta Sanct. Oct. X. 529. Christoforo da Varese: XII. c.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 529. Christoforo da Varese: XII. c.
[3]) Wadding: Annales Min. XII. 245.
[4]) Wadding: Annales Min. XII. 246. — Hermann: Cap. triumph. 485.

semmivel; eleget dolgozott a legékesebb beszédekkel és buzdításokkal a főtisztelendő páviai püspök úr, nagyon ízzadott a főtisztelendő sienai püspök úr, az én fáradozásaimról és kűzdelmeimről pedig hallgatok. Lengyelországból, Csehországból, Morvaországból, Ausztriából, Bajorországból (jöttem) Regensburgba, azután a frankfurti gyűlésre, Wienbe, a wiener-neustadti gyűlésre; a császár jelenlétében végül határozatba ment, hogy a jelen évben már semmit sem lehet végezni, de azt mondják, hogy a következő évben áldozócsütörtökön akarnak intézkedni. Jaj, szentséges Atya, hány keresztény lélek pusztul el azalatt és rohan az örök kárhozatba! Jobb idő előtt támadást intézni, mint a szenvedett vereség után orvosság után nézni. Keljen fel tehát Isten, és szórassanak szét ellenségei s fussanak színe elől, akik gyűlölik őt. Keljen fel Szentséged is és Aragonia, Jeruzsálem és Szicilia felséges királyát fegyverezze fel és erősítse meg mennyei és földi seregekkel, miután mindkét ország, t. i. az éginek és földinek, teljes hatalma átadatott neked. Ennek a felséges királynak én is megírtam, hogy azt hiszem és azt vallom, hogy a mindenható Isten neki örök hírnevet, nemkülönben ezen szent ügyből kifolyólag örök dicsőséget tartott fenn.

Ébreszd fel, szentséges Atyám az alvókat, serkentsd és ösztönözd őket Krisztus keresztjének pásztorbotjával; újítsd fel boldogemlékezetű elődödnek rendeletét; küldj szét jó és tűzes lelkű, tiszta életű és nagy tudású trombitásokat és hirnököket, szóban és tettben hatalmas férfiakat, akik gyűlölik a kapzsiságot, mindenféle tisztátalanságot és gonoszságot, akik Isten tiszteletét és dicsőségét, a lelkeknek üdvét kívánják és keresik; akik készek életöket is feláldozni a legszentebb egyház igazságának, a vallásnak és a keresztény egyetemességnek védelméért! Szentséges Atyám, könyörülj a görög és szerb népek könnyein, sóhajain és fájdalmain, akik talán Isten ítélete alapján vagy beleegyezésével tévelyeik és szakadárságuk miatt mint vadállatok zsákmányúl estek és eladattak; könyörűlj meg a gyermekeken, a szűzeken, a hajadonokon az özvegyeken és árvákon; könyörülj Itálián és az egész keresztény népen: ne késlekedj, hogy gondoskodásod lassúsága miatt minket is hasonló végzet ne érjen, mint hasonló zivatar a végveszélyhez és romlásra.

Vajha én is, gyenge és haszontalan létemre, — nem azt

mondom, hogy mint pajzs, vagy vért, hanem mint a földpor vagy ennél is kevesebb valami, — a Krisztusért harcoló lovak patái alá fekhetném és ott tiportathatnám magamat agyon! Gyakran hívtak ugyanis és még gyakrabban a király őfelsége, a többi bárók, az egyházi és világi nagyok, hogy menjek Magyarországba és Szerbiába; a császár őfelsége, a főtisztelendő páviai és sienai követ urak, biztattak; a szerbiai despota, Hunyadi János, Magyarország kormányzója és a többi bárók folytonosan és hathatós levelekkel kértek, akiknek megígértem, hogy el fogok menni, ha az apostoli szék más megbízatást nem ad. Most tehát Budára készülök utazni a pünkösdi ünnepek előtt.« Levele végén magát és rendjét a pápa kegyébe ajánlja és kéri, hogy rendelkezzék vele tetszése szerint.

A pápát nem kellett sokat biztatni. Talán a levél még oda sem ért, már kiadta a bullát (május 15-én), amelyben felszólította a népeket a keresztes hadjáratra, és búcsúkat engedélyez mindazoknak, akik a kereszt jele alatt fegyvert fognak; az egyházi javadalmasokra pedig a háború költségeinek viselése fejében tizedadót vetett ki.[1])

Capistranói János közben lassan megindult Magyarország felé; még pedig, amint látszik, iránynak a Mura folyó szolgált. Május közepén lépi át az ország határát és a zalamegyei Lendvánál tart egy kis pihenést. Innen ír 1455. május 18-án levelet a pápának, amelyben jelzi, hogy május 1-én Judenburgból már személyesen írt levelet, most azonban olyan fáradt, hogy nem volt képes írni, hanem társainak diktálta le.[2]) Lelkében nagyon aggódhatott, hogy az új pápa talán öregségére való tekintetből nem ad neki megbízatást, azért most ezen levelében előadja, hogy majdnem 40 éve már, hogy mint ferencrendi szerzetes minden erejével és tehetségével szolgálja az egyházat és V. Mártontól kezdve mindegyik elődje különféle megbízatásokban részesítette, aminek bizonyságául bemutathatja a körülbelül 60 darab bullát vagy brevét, amennyit ezen idő alatt kapott.

»Most pedig — folytatja tovább — életemet, lelkemet, testemet, előbb említett leveleimet, a brevéket és mindazt, ami cse-

[1]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 519. — Fraknói: Magy. összeköttt. II. 93.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 249. — Hermann: Cap. triumph. 497. Ex Lyndua partium Hungariae 1455. 18. Mensis Maji.

kélységem birtokában van, a használatra engedélyezett könyveket és bármi más használatra való dolgokat, amelyeket vagy az apostoli szentszék vagy rendem előljárósága bízott rám, egyenkint és összesen legboldogabb Szentséged lábaihoz helyezem és rakom le, hogy életemről és minden egyébről rendelkezzék és határozzon Szentséged tetszése szerint. Ha örökös börtönre is ítél Szentséged, azt gondolom, hogy ezt nekem az Úr Jézus adta különös és legkegyesebb ajándékúl, és mintha az Úr Jézus ajkairól hallanám a saját fülemmel, minden szavadat, még a legkisebbet is a leghűségesebben és legkészségesebben fogom teljesíteni utolsó csepp véremig és utolsó leheletemig.

Ezen okból szent lábaid csókolására elküldöm legkedvesebb társamat és testvéremet Friderik de Thoren-t (aus Preussen), már három év óta a német nyelvben leghívebb tolmácsomat, — aki Szentséged előtt kifejti szívem és lelkem készségét, és akiben Szentséged kegyeskedjék megbízni és akit, mint lelkemet, kegyeskedjék fogadni, — a boldog emlékezetű V. Miklós pápa némely leveleinek másolatával együtt, amelyek nekem hasznosaknak és szükségeseknek látszottak Isten tiszteletére, dicsőségének terjesztésére és Krisztus vérével megváltott lelkek üdvének könnyebb gondozására, hogy azokat Szentséged kegyeskedjék újból megerősíteni vagy hatályon kívül helyezni.

A következő nap, vagyis május 19-én ír a fermói bíborosnak és arra kéri, hogy tudakolja meg a pápa szándékát: »hogy első sorban megérthessem, mit kelljen cselekednem«.[1])

Közben Capistranói János értesítette Magyarország kormányzóját, Hunyadi Jánost, jöveteléről. Mire a kormányzó azonnal ír neki és hathatós szavakkal kéri, hogy meg ne változtassa tervét. A levél eképen hangzik: »Tisztelendő és ájtatos férfiú, Krisztusban kiválóan szerető Úrunk és Atyánk! Írásbeli jelentés alapján tudomásunkra jutott, hogy atyaságod már tényleg a lehető leggyorsabban Magyarország felé vette útját és jelenleg Magyarország határán van. Rögtön, amint meghallottuk Atyaságod jövetelét, a dicsőséges Istennek sokszorosan hálát adtunk, hogy minket Atyaságod megérkezése által megörvendeztetni méltóztatott, sokat hallottuk ugyanis és forrón vártuk Atyaságod érkezését.

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 250. — Hermann: Cap. triumph. 498.: »Ex Limbach Superiori oppido regni Hungariae, 19. Maji 1455.

Azért a legalázatosabb és legbensőbb kérésekkel kérjük, hogy a megkezdett utazást semmiképen se változtassa meg, hanem, amint lehetséges, a leggyorsabban kegyeskedjék hozzánk jönni és sietni, mivel amint mondottam, Atyaságodat egész családommal együtt buzgó és hő vággyal várom.«[1]) A levelet Péter nevű szerzetes vitte elébe, akinek külön még megbízatásokat is adott Hunyadi, hogy élőszóval adja elő azokat, mihelyt vele találkozik.

Ugyanezen Péter, szentferencrendi szerzetes, vitte magával Dénes bíboros és esztergomi érsek levelét is, aki szintén örül jövetelének és kéri, hogy haladék nélkül jöjjön Esztergomba.[2])

Május 21-én a Budán összegyűlt országos rendek szintén meleghangú levélben hívják Magyarországba, hogy mielőtt harcba mennének, gyönyörködhessenek a mindenki által magasztalt tanításaiban. A meghívó levelet aláírta Dénes, bíboros és esztergomi érsek, András pécsi püspök, Hunyadi János beszterczei gróf, Garai László Magyarország nádora és Magyarország többi bárói, akik most Budán tartózkodnak.[3]) Dénes esztergomi érsek és András pécsi püspök külön levelet is küldenek hozzá.[4])

Garai László még külön követet is küld hozzá Kalas Jeromos várnagy személyében és arra kéri, hogy ezen megbízottjának szavaiban teljesen bízzék meg.[5])

A Budán tanácskozó rendek azonban csakhamar úgy határoztak, hogy az országgyűlést Győrbe teszik át. Erről a határozatról értesíti Capistranói Jánost Dénes esztergomi érsek és arra kéri, hogy haladéktalanúl Győrbe igyekezzék, ahol az országos rendek nagyszámban fognak megjelenni.[6])

Ezen felszólítás értelmében Capistranói János, aki Lendváról Esztergom felé tartott, Győrbe sietett, ahová június első napjai egyikén meg is érkezett. A győri püspök az egész papsággal és

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 19. Datum Bude sexto die festi ascensionis domini, anno 1455.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 257. — Hermann: Cap. triumph. 507. Datum Budae in festo S. Bernardini Confess. anno Domini 1455.«

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 20. — »Datum. Ex Buda feria quarta proxima ante festum Penthecostes anno domini 1455.«

[4]) Katona: Hist. Crit. VI. 1014. — Barberio: Compendio della V. II. 7.

[5]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 17.: »Datum Buda feria quinta proxima ante festum Pentocostes anno domini 1455.«

[6]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 21. — Wadding: Annales Min. XII. 257. Hermann: Cap. triumph. 507.: »Ex Strigonio feria sexta proxima ante festum sancte et individue trinitatis anno Domini 1455. (május 30.)«

néppel ment elébe és ünnepélyesen a városba kísérte.[1]) Fogadtatását leírja hű kísérője, Giovanni da Tagliacozzo: »1455-ben május havában Magyarországba érkezett, amelynek népét jövetele rögtön bámulatos módon mozgásba hozta. Mindenki úgy fogadta őt, mint Krisztus egyik apostolát. Ő, aki az ünnepeltetést megvetette, gyakran megváltoztatta utazási tervét, elindulásának vagy megérkezésének idejét és a legjámborabb csellel élvén, nem tartotta be a kitűzött napot és órát, hogy a reá várakozó sokaságot kijátssza és így elkerülje a neki kellemetlen ünnepeltetést. De hiába! Amit az ember elhallgatott, vagy eltitkolt, Isten kinyílvánította. Alig lépett ugyanis az országba, eléje jött az egyházi ruhába öltözött papság, a bíbornok (t. t. Dénes esztergomi érsek), az érsekek, püspökök, apátok és egyházi prelátusok ereklyékkel, sőt némely helyen az Oltáriszentséggel; mindkét nembeli nép sok világító szövétneket, égő gyertyákat, lobogókat, fagalyakat tartván kezükben, a harangok ünnepélyes zúgása mellett jött elébe, aki az alázatosságot annyira kedvelte és a legnagyobb tisztelettel örömkönnyek és vidám énekek hangjai között kísérte be. A mágnások, az ország zászlósai, a nemesek és a köznép egyaránt lelkesedtek érte és szeretettel vették körül; s oly nagy tömeg gyűlt egybe, hogy csak a szabad mezőn és a legnagyobb teremben fogadhatta őket. Midőn az Isten igéjét hirdette, a legtávolabbi vidékekről gyűlt össze a nép, mintha nem is arról volna szó, hogy egy ember szavát hallgassák, hanem hogy teljes búcsúban részesülhessenek. Ezen nincs csodálkozni való, mert akik élvezték magánbeszélgetésének édességeit és hallották nyilvános beszédeinek üdvös tanításait, s látták csodáinak eredményeit, mindnyájan csodálkozással fordultak hozzá. Mint a pusztító villám, úgy írtotta ki a szívekből a vétkes szokásokat és ültette be az erényeket; az összes mágnások előtt kegyelt és kedvelt volt; boldognak vallotta magát mindenki, aki egy pillanatig közelében állhatott, vele beszélhetett vagy őt hallhatta. Az ilyen ünnepeltetések között, amelyek annyira terhére voltak, mégis mindig alázatos szívvel azt mondogatta: »Nem nekünk Úram, nem nekünk, hanem nevednek adj dicsőséget.« S minthogy a király nem volt az országban,

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 529. Cristoforo da Varese: c. XII. — »Venit igitur primum ad Taurinum, ubi ab episcopo Taurinensi et universo clero et populo processionaliter magna cum solemnitate receptus est.«

az ország kormányzója és védője az a híres Hunyadi János úr volt, aki annyira tisztelte és szerette János testvért, Istennek ezen kiválasztott férfiát, hogy midőn az ország ügyeiről volt szó, akár titkos tanácskozásban, akár nyílt ülésben, a többi országos rendekkel egyetértve, őt mindig meghívta és kijelentette, hogy az ő tanácsa nélkül semmit sem akarnak tárgyalni.«[1])

A győri országgyűlésen, amelyre, mint ő maga írja a pápának, »Magyarország rendjeinek nagyobb része összegyűlt, hogy egymás között a közös egyetértésről tanácskozzanak«,[2]) nyílt először alkalma a magyar nemzetet megismerni. S miután az ország jobbjai, főleg Hunyadi, felvilágosították az ország szerencsétlen helyzetéről, amelybe egyrészt a folytonos török háborúk, másrészt a nemesek torzsalkodása juttatták, főtörekvése oda irányult, hogy a kölcsönös gyűlölség és irígység által mély gyökeret vert pártos szellemet a hazafiak lelkéből kiírtsa és őket higgadt tanácskozásra bírja.

A békére és egyetértésre buzdító beszédei nem maradtak hatás nélkül; némileg lecsillapították azt a közingerültséget, amely a király és pártja ellen uralkodott. Megeredt az országgyűlésen a vitatkozás árja; de áldozathozatalra senkinek sem volt kedve; a napok múltak, de eredmény nem mutatkozott.

Közben megérkeztek az új pápának futárai, akik a pápától és bíbornoki testülettől levelet hoztak a királyhoz, az országos rendekhez és egyes főpapokhoz.[3]) A bíbornoki testület bejelentette az új pápa trónraléptét; a pápa pedig közlé velök azon eskűjét, amelyet pápává választása után a bíbornoki testület színe előtt elmondott. Mindkettőnek levele nagy hatást gyakorolt az egybegyűlt rendekre, akik kitörő örömmel vették tudomásúl a pápa nyilatkozatát. Az örömbe azonban egy kis keserűség is vegyült. A pécsi és a váradi püspökök, nemkülönben más előkelőségek, nagyon zokon vették, hogy a pápa nem intézett hozzájuk is levelet, mikor kisebb méltóságoknak is küldött. Capistranói János azt tanácsolja a pápának, hogy ezeket engesz-

[1]) Johannes de Tagl.: Victoriae mirabilis 6—8.

[2]) Fermedžin: Acta Bosnae. 222. — Pray: Annales Reg. Hung. III. 157. Wadding: Annales Min. XII. 252. — Hermann: Cap. triumph. 499. Capistranói János levele Győrből 1455. jún. 21-én a pápához.

[3]) Fraknói: Magyarország összekött. II. 95.

telje ki azzal, hogy nekik is küld.[1]) Capistranói János, aki a pápától szintén kapott levelet, amelyben megbízza, hogy Magyarországon hirdesse a török elleni hadjáratot, siet kiaknázni a pápai levél hatását és újólag a hazaszeretetre és buzgalomra serkenti őket. Beszéde nem is tévesztette el hatását. A legmélyebb hatással természetesen Hunyadi Jánosra volt, akinek lelke már égett ismét a háború tűzétől és alig várta, hogy kardját összemérhesse a törökével.

Capistranói János és Hunyadi hamar megértették egymást, hiszen mindkettőnek lelke egyet akart: az ádáz török kiűzetését Európából. Tervet is szőnek ennek a kivitelére. Capistranói János maga közli ezt a pápával 1455. június 21-én: »Azt hiszem, hogy szükséges és nagyon alkalmas volna, ha nemcsak a tengeren, hanem a szárazföldön is Krisztus ezen gaz ellenségének férfiasan ellenállnának és vele vitézül szembeszállnának. Mikor ugyanis a mai napon beszédet folytattam ezen egyházi és világi zászlós urakkal, a nagyságos és kiváló tiszteletű János úr, a beszterczei gróf, a jelenlegi kormányzó, önként ajánlkozott arra, hogy saját költségén fog háborúba szállani és 10 ezer válogatott lovast kiállítani. S ezenfelül azt mondotta, hogy László király őfelsége is Magyarország részéről kiállít 20 ezer katonát. Szerbia despotája is... ajánlkozott arra, hogy 10 ezer katonát fog kiállítani... A nagyságos János úr a további beszélgetésünk folyamán kijelentette: hogyha szentséges úrunk, a pápa, küldene 20 ezer lovast és Aragonia felséges királya 10 ezeret, és Itália más városai 10 ezeret, miután a burgundiai fejedelem ajánlatot tett, hogy 10 ezer lovassal és 10 ezer gyalogossal fog jönni; az összeseket összeadván, 100 ezernyi sereg lenne; bizakodik ez a János, hogy három hónap alatt olyan csapást mér a törökökre, hogy Európában nem akad hely, ahová fejét lehajthatná, főképen mivel ő a törökök hatalmát teljesen ismeri, és tökéletesen érti a velök való hadakozás módját. Azután ma az összes ezen urak és bárók jelenlétében kijelentette, hogy ilyen nagy számú fegyveressel reméli, hogy Jeruzsálemet is visszafoglalja, és nem kívánna egyebet, mint a fenntebb említett lovasok részére három hónapi zsoldot.«[2])

[1]) Fermedžin: Acta Bosnae. 222. Capistranói János levele 1455. jún. 21. Győrből.

[2]) Fermedžin: Acta Bosnae 222. — Wadding: Annales Min. XII. 252. — Hermann: Cap. triumph. 449. — Pray: Annales Reg. Hung. III. 157.

Ez a szép terv csak ábránd maradt. Pedig már komolyan fellépett a török veszedelem. Míg a rendek sok ellenvetés, fontolgatás és főként minden percben ki-kitörő ellenségeskedések között a drága időt elvesztegették, azalatt a török hadra készen álló hadseregével előrenyomult és elfoglalta Novoberdót. Június 21-én jött meg ennek a híre, amely az egybegyűlt országos rendeket nagyon megrendítette. Ennek a hatása alatt jött létre a fenntebbi terv is.

Capistranói János még ugyanezen a napon értesíté a pápát a történtekről: »Szentségednek azután fájdalmasan jelzem, — folytatja tovább — hogy ma jött ide sietve egy rendkívüli hírnök, akit Szerbia despotájához küldöttek, aki itt ezen úraktól és nemesektől segítségért és uralmának védelméért esedezik; jelentvén a despotának és a nemeseknek, hogy a Krisztus nevének leggonoszabb ellensége, Mohamed, a törökök császárja, elfoglalta Szerbia leghatalmasabb városát Novoberdót (Novoborda v. Hoborda), ahol arany és ezüst bánya van, amely úrának 120 ezer forint jövödelmet hozott; a többi városokat pedig és az összes falvakat földig lerombolta. Megijeszt mindenkit, Szentséges Atya, ilyen gonoszságoknak elkövetése és, amit az isteni kegyesség távolítson el, napról-napra elkövetendő gazságoknak egyedüli hallása is. És nincs kétség benne, hogyha alkalmas segítségről gyorsan nem gondoskodnak, a dolognak még rosszabb kimenetele lesz. Miért is Szentséges Atyám, miután Isten neked hatalmat adott, miként szentül megfogadtad, folytasd, hogy a szent katholikus hit tényleg részesüljön a fenntartásban és előmenetelben. Biztosra veszem, hogy Isten nem más célból tartott fenn ilyen hosszú kort számodra, minthogy te a szükség idején a szerzett tagokat megtartsd, az elveszetteket visszaszerezd, a rosszúl bírtakat erényeddel és gondosságoddal az ép testhez hajtsd vissza.«[1])

A levél vége felé egyuttal tanácsot is ad a pápának, miként lehetne segíteni a bajon. E célból azt ajánlja, hogy a pápa küldjön Magyarország részeire egy bíbornokot megfelelő pénzösszeggel, aki a sereg fővezére lenne; vagy ha Őszentségének jobban tetszik, bízza meg ezzel az űggyel az esztergomi bíboros-

[1]) Fermedžin: Acta Bosnae: 222. — Wadding: Annales Min. XII. 252. Hermann: Cap. triumph. 449. — Pray: Annales Reg. Hung. III. 157.: »Ex Jaurino oppido regni Hungariae 1453. junii 21.

érseket, aki erényes életű, előrelátó és megfontolt férfiú. Felveti azt az eszmét is, hogy legjobb volna, ha a törököt két tűz közé szorítanák: Hunyadi támadná a szárazföldön, az aragoniai király pedig a tengeren. A választást és a döntő szót a pápára bízza.[1])

Egyébként az országgyűlés most nem végzett semmi érdemlegeset a háborúra vonatkozólag, mivel az országgyűlést Budára tették át a következő hónapra. Mielőtt azonban az országgyűlés feloszlott volna, az országnagyok 1455. június 25-én közösen megeskűsznek, hogy a béke és az ország nyugalma érdekében László királyt az országba hozzák, neki engedelmességet fogadnak és az ország ügyeit a legjobb tehetségük szerint fogják vezetni. Azt az országnagyot pedig, aki eskűjéről megfeledkezik, az illető püspöke vagy érseke 15 napig terjedő intés után, ha javulást nem mutat, kiközösíti. Ezt az eskűt letették a következők: Dénes esztergomi érsek és bíboros, Rafael kalocsai érsek, András pécsi, János váradi, Ágoston győri, Tamás de Debrouche zágrábi, Dömötör tinnini püspökök, Bodó Mihály székesfejérvári prépost, a veszprémi püspök koadjutora, György Szerbia despotája, Hunyadi János, Besztercze örökös grófja, Ujlaki Miklós erdélyi vajda és macsói bán, Rozgonyi János erdélyi vajda, Koroghi János macsói bán, Gúthi Ország Mihály főajtónálló-mester, Ónodi Czudar Simon főpohárnok-mester, Hédervári Imre és Pál, Rozgonyi Sebestyén, Kanizsai László, Dombói Pál és István Pose de Zeer fia.[2])

Az ország legelső férfiait látjuk itt felsorolva, akik avégből kötöttek szövetséget, hogy ezen válságos időben az országot megerősítsék belsőleg és minden ellenségtől megvédjék külsőleg. Hihetőleg Capistranói Jánosnak is nagy része volt abban, hogy ezek a jobb érzésű nagyok tömörültek a haza védelmére és félretették, legalább egyidőre, a gyűlölködést, amely eddigelé elég sok akadályt gördített a sikeres fegyverkezéshez.

Capistranói Jánosnak és az országnagyjainak még egy nagy dolgot kellett elintézniök: ki kellett békíteniök Hunyadi Jánost a királlyal és Cillei Ulrikkal. A nemes érzésű és hazáját önzetlenül szerető Hunyadi kész volt felejteni mindazon bántalmakat

[1]) Fermedžin: Acta Bosnae. 222.
[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 22. Az országos rendek eskűje 1455. június 25-én Győrben.

és sérelmeket, amelyekkel Cillei Ulrik évek óta illette, de azért ezen utóbbinak alacsony gondolkozása miatt a kibékülés majdnem lehetetlennek látszott. De mégis sikerült. A tárgyalás lefolyását nem ismerjük, de a közvetítő mindenesetre. Capistranói János volt, akivel Cillei is érintkezésben állott, miként ez kitűnik azon leveléből, amelyet 1455. június 13-án intézett hozzá Óvárból azon kérelemmel, hogy Aloch István zágrábi olvasó-kanonok iránt, akit bizonyos dolgokban felvilágosításért küld hozzá, teljes bizalommal lehet.[1])

László király és Hunyadi János között a következő egyesség jött létre: Hunyadi lemond az ország ügyeinek vezetéséről, átadja a kezei közt levő várakat, de megtartja Dél-Magyarországnak kormányzását, illetőleg védelmezését. Hasonlóképen lemond fia, László, Dalmát- és Horvátország bánságáról. A király kisebbik fiát, Mátyást, udvarába fogadja, mint udvarnokot.[2])

Czillei és Hunyadi nemcsak kölcsönös védő szövetséget kötöttek,[3]) hanem Hunyadi Czillei Ulrikra bízza azon ajándékok meghatározását is, amelyet menyének fog adni és kijelenti, hogy sem ő, sem örökösei e tekintetben semmiféle más igényt nem fognak támasztani.[4])

Sikerült kibékítenie Garai Lászlót, az ország nádorát, is Hunyadival. A kibékülést családi ünnepséggel kötötték össze, amennyiben elhatározták, hogy a nádor leányát Hunyadi László feleségül veszi.[5]) Garai László és Capistranói János között ezen időtől kezdve bizalmasabb viszony fejlődött ki, minek bizonyságául szolgál az a levél, amelyben megkéri, hogy a követségben hozzáküldött hű emberét, Szilveszter nemest, barátságosan fogadja és szavainak teljes hitelt adjon.[6]) Miben kért felvilágosítást, avagy tanácsot Garai, nem tudjuk.

Hunyadinak nemes lemondása és Capistranói János buzgó

---

1) Pettkó: Kapisztrán János lev. 22. Czillei Ulrik levele 1455. jan. 13. Óvárból.

2) Teleki: Hunyadiak kora. II. 380—381.

3) Teleki: Hunyadiak kora. II. 382. Hunyadi levele: »Datum Budae in festo ad vincula beati Petri apostoli.

4) Teleki: Hunyadiak kora. II. 383.

5) Teleki: Hunyadiak kora. II. 383.

6) Pettkó: Kapisztrán János lev. 26. Garai László levele: »Datum in oppido nostro Eggres vocato feria sexta proxima post festum beati Augustini 1455.

közbenjárása eredményezte a fenntebbi sikereket. Bár Czilleinek és Garainak kibékülése csak színlelt volt, miként a történeti események később mutatták, de azért ez semmit sem von el Capistranói János érdeméből. Ha többet nem, de annyit buzgólkodásával még is elért, hogy a pártok között egyelőre a viszály elült és a fenntebb említett két férfiú nyíltan nem mert akadályokat gördíteni Hunyadi azon nagyszabásu tervei ellen, amelyek az ország megmentését célozták.

A győri országgyűlés feloszlása után az országos rendek Budára siettek, ide kellett volna sietnie Capistranói Jánosnak is. De útközben elakadt. Valószínűleg az esztergomi érsek kérésére betért Esztergomba, hogy híveinek Isten igéjét hirdesse. Itt azonban annyi nép sereglett össze Felső-Magyarországból, különösen a Vág völgyéből és Trencsénből, hogy az utazást el kellett halasztania. Dénes esztergomi érsek rögtön írt Hunyadinak, hogy adjon egy kis haladékot neki a prédikálásra. Hunyadi 1455. július 15-én válaszol az érsek levelére, még pedig Capistranói Jánosnak.[1]) Levelének elején egy kis neheztelés hangja rezzen meg, hogy ígéretét nem váltotta be, miután megígérte, hogy a legközelebbi szerdán indulni fog. De tekintettel az esztergomi érsek kérésére, aki arról értesítette, hogy a nagy néptömeg miatt lehetetlen volt távoznia, belenyugszik, hogy az Isten nevében összegyűlt népben az Isten igéjét elhinthesse. Csak arra kéri, hogy a legközelebbi szombaton, vagyis július 19-én a prédikáció elvégzése után induljon Budára, mivel további időre engedélyt nem adhat. Így tehát Capistranói János vagy 20-án, vagy legkésőbb 21-én Budára érkezhetett. Július 22-én már Budán van, mivel innen keltezi azon levelét, amelyben Langenlois város bíráját, mint Szent Ferenc rendjének egyik jótevőjét, beveszi a ferencrendi testvérületbe.[2])

Július közepe táján nyílt meg a budai országgyűlés, amelyen az ország legelőkelőbbjei jelentek meg, köztük Dénes esztergomi érsek, Herczeg Rafael kalocsai érsek, Hédervári László egri, Vitéz

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 259. — Hermann: Cap. triumph. 508. — Barberio: Compendio della Vita. II. 15. Barberio: Vita del glorios. Cap. 311.: »Datum Budae feria tertia proxima post festum S. Margaritae V. et M. anno 1455.«

[2]) Herczog: Cosmographia. I. 365.: Capistranói János levele: »Datum Budae in festo S. Mariae Magdalenae 1455.«

János nagyváradi püspökök, Hunyadi János beszterczei gróf, Garai László az ország nádora, Ujlaki Miklós és Rozgonyi János erdélyi vajdák, Palóczi László országbíró, Perényi János tárnokmester, Gúthi Ország Mihály főudvarmester, Ónodi Czudar Simon főpohárnokmester, Palóczi Simon főlovászmester, Rozgonyi Osvald székelyek grófja, Csáki Ferenc bihari főispán, Széchi János komáromi főispán és mások.[1]) Ezen fényes gyülekezetnek középpontja ismét Capistranói János lett, miként erről az országos rendek fenntebb említett tagjai tanúskodnak azon levelükben, amelyet 1455. július 21-én intéztek a pápához. Ebben köszönetet mondanak a pápának és a bíbornoki testületnek azon figyelemért, hogy leveleikben értesítették őket Krisztus helytartójának megválasztásáról; szerencsét kívánnak a pápának a legfőbb méltóság elnyeréséért, majd örömüket fejezik ki azon hitvallásért, amelyet a pápa trónraléptekor letett a törökök kiűzetésére. Keservesen panaszkodnak a wiener-neustadti gyűlés ellen, ahol az idő elvesztegetése után (post damnum opportuni temporis) legszebb reményeik füstbe mentek, és semmit sem végeztek; mi által a szent hit örökös ellenségének még nagyobb szarvakat adtak. Ennek szomorú következménye csakhamar meglátszott. Az elbízakodott török, amint észrevette a keresztények huzavonáját és erőtlenségét, megtámadta Szerbiát és elfoglalta Novoberdót. Ez a sajnálatos eset ösztönözheti a pápát arra, hogy eskűjét minél előbb beváltsa. »Miként ugyanis — folytatják tovább — nincs senki közöttünk, aki kételkednék abban, hogy Európát még meg lehet szabadítani, úgy kevés idő mulva nem lesz senki, aki azt elhigyje. Mi azalatt szokott állhatatosságunkkal, amennyiben lehetséges lesz, saját létünk fenntartására összegyűjtjük erőinket és elhatároztuk, hogy Szentséged segítségét a reánk nézve veszélyes késedelmezéssel is megvárjuk. A várakozás ezen szorult idejében van alkalmas bátorítónk (Habemus inter has expectationis angustias confortatorem idoneum) a tisztelendő Capistranói János, szentferencrendi szerzetes, aki Németország sok országának bejárása után Lengyelországba ment, onnan Szilézián és Morvaországon

[1]) Pray: Annales Reg. Hung. III. 159. — Schmitth: Episcopi Agr. 68. — Wadding: Annales Min. XII. 254. — Hermann: Cap. triumph. 501.: »Ceterique prelati et Barones, ac proceres regni Hungariae primum Jaurini, nunc Budae congregati.«

keresztül ismét Ausztriába érkezett, végül eljött hozzánk; mindenütt kivált hitbuzgóságával és tudományával, nálunk pedig a mi ügyeinknek megfelelőleg a szükséges buzdításokkal szerfelett kitűnt. Beszédeivel felüdít bennünket, vallásosságával új életet önt belénk, végül érdemei által rendjének egész családját, amely eddig is kedves volt előttünk, a többieknél nagyobb szeretettel karoljuk fel. Hasznos ő helyzetünkre, alkalmas a reményre és szerfölött szükséges ügyeink véghezvitelére. Ezt saját belátására Szentséged kegyére méltónak, közös tanúságunkra méltóbbnak nyilvánítjuk, s benne és vele az egész szerzetesi családját és minden működését Szentségednek a legalázatosabban figyelmébe ajánljuk.«[1])

Az országgyűlés még augusztus első hetében is együtt volt, miként ezt a rendeknek a pápához írt újabb leveléből láthatjuk,[2]) de a török hadjáratra vonatkozólag megegyezni nem tudtak. Tehát eredmény nélkül oszlott szét. Hunyadi a délvidékre sietett, ahonnan rossz hírek érkeztek a törökök előnyomulásáról. Capistranói János megkezdte a kereszt hirdetését és a főúrak kibékítését.

[1]) A magyar rendek levele 1455. július 21. Közlik Pray: Annales Reg. Hung. III. 149. — Hermann: Cap. triumph. 501. — Wadding: Annales Min. XII. 254.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 285. — Hermann: Cap. triumph. 164.: Datum Budae in Congregatione nostra Generali 6. die Augusti anno Domini 1455.«

MÁSODIK FEJEZET.

20. §. Capistranói János megkezdi térítői munkálkodását.

Az országgyűlés feloszlása után az ország főúraival továbbra is állandó összeköttetést tart fenn, hogy őket buzdíthassa és lelkesíthesse a harcra. Így Ujlaki Miklós erdélyi vajda, utasításokat kér tőle és e célból elküldi hozzá Bodó Miklós székesfejérvári prépostot, s arra kéri, hogy teljes bizalommal legyen iránta és az adott felvilágosítás után küldje vissza hozzá.[1]) László, egri püspök, aki már június 6-án kelt levelében arra kérte, hogy menjen Egerbe, ahol a papság és a nép tisztelettel várja érkezését,[2]) rokonát Losonczi Bánfi Jánost küldi hozzá azon alázatos kérelemmel, hogy szemét, amelyen hályog van, gyógyítsa meg; egyúttal arra is kéri, hogy menjen Egerbe, ahol nap-nap után kellő számú hallgatóságot fog találni prédikációin.[3]) Capistranói János azonban nem teljesíthette óhaját.

Capistranói János a budai országgyűlés bezárása után rögtön Székesfejérvárra utazik, ahol augusztus 24-én Szent Bertalan napján nagy tömeg előtt prédikál, még pedig a kereszténység legközelebbi veszedelmeiről. Beszédjét itt is latinúl mondotta el és a tolmácsa közölte utána a néppel.[4]) Itt is, miként később Szegeden, nagyon sok csodás dolgot mívelt, de miként Cristoforo

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 24. Ujlaki Miklós levele 1455. aug. 14-én Szethes-ről.

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 21. László levele 1455. jun. 6. Eger.

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 25.: »Scriptum Agrie feria quarta ipso festo beati regis Stephani anno Domini 1455.«

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 283. — Hermann: Cap. triumph. 293. Capistranói János levele a fermói bíboros-püspökhöz: »Ex Chanadino regni Hungariae civitate XVIII. Septembris 1455. (Csanád, 1455. szept. 18.) A függelékben ezt írja: »quod vidissem in festo S. Bartholomaei anno 1456. (sajtóhiba 1455. helyett) praesenti in Alba regali predicans multis millibus Christicolis, interprete — quod edixeram, declarante de proximis periculis fidei Christianae.«

da Varese panaszosan felemlíti, senki sem jegyezte fel őket.[1]) Innen a legnagyobb valószínűség szerint felment Budára, hogy onnan Szegedre menjen, ahol közmegegyezés szerint Hunyadi Jánossal találkozni kellett. Gyorsan halad Szegedre, de Hunyadit már nem találta ott. A törököknek mozgolódása ugyanis Hunyadit arra bírta, hogy sietve Erdélybe menjen és a szükséges dolgokat megtegye a törökök esetleges támadása visszaverésére. Útközben Jófőből sürgős levelet ír, hogy siessen Hunyadra, mivel »leányunk, a despota unokája, pestisben megbetegedett és két fekélye van.« Irt a szegedi polgároknak, hogy azok kisérjék Temesvárig, a temesvári főispán, Pechan László pedig Hunyadig. Kéri, hogy sietve jöjjön.[2]) Hunyad várából egy hét mulva, szeptember 14-én újra ír Capistranói Jánosnak.[3]) Sajnálatát fejezi ki, hogy Szegeden nem találkozhatott vele, de sűrgős és fontos ügyek Erdélybe szólították. Közli vele tervét is: Hunyadról Brassóba megy, s innen, ha Isten is úgy akarja Moldvába és Oláhországba. Kéri, hogy öreg korára való tekintettel ne tegye meg azt a nagy útat Erdélybe, mert vele úgy sem találkozhatik, egyébként úgyis mindent az ő szándéka és tanácsa szerint akar elvégezni.

Addig is, míg találkoznak, tegyen úgy, amint jónak látja.

Mihelyt sürgős dolgait elvégezte, siet vissza, hogy a megállapított időben a királyhoz mehessen.[4])

Capistranói János egy percig sem habozik, hanem ifjúi tűzzel hozzá fog a munkához és megy a kijelölt úton Dél-Magyarországba. Jövetelének hírére megmozdult az egész vidék. Az egyházfők és városok versenyeznek, hogy ki fogadhassa előbb. Péter csanádi püspök szeptember 6-án Aquila prépost-kanonokot küldi hozzá, hogy tudakolja meg tőle, melyik héten

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 530. Christoforo da Varese: c. XII.: »peragravit quasi totam Ungariam, omnes ipius civitates visitando, scilicet Albam Regalem, inqua revelationes supra memoratas habuit, Zegedinum, Budam cet., in quibus multa miracula et stupenda signa sunt facta, quae non reperi notata.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 259. — Hermann: Cap. triumph. 508.: »Datum in oppido nostro Jofio in festo Nativitatis B. Mariae 1455.«

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 26. Hunyadi levele: »Ex castro nostro Hunyad in festo exaltationis Sancte Crucis 1455.«

[4]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 26. Hunyadi levele: »Ex castro nostro Hunyad in festo exaltationis Sancte Crucis 1455.

és melyik napon várhatja látogatását, »mivel az egész káptalan és az egész város feszülten várja jöveteledet.«[1])

Capistranói János elfogadta a meghívást, miről levélben értesíti a püspököt. A püspök erre szeptember 13-án újra ír neki; örömét fejezi ki jövetelén és kéri, hogy siessen. Szállást már készített neki és kisérete számára a saját házában a Szent György-kórház mellett. Ha pedig valamire szüksége van, bizalmasan beszélje meg Pál mester-kanonokkal, akit evégből hozzája küld.[2])

Szeptember 17-én már Csanádon van, miként ez kitűnik a fermói püspökhöz a következő napon, vagyis szeptember 18-án kelt leveléből.[3]) Szeptember 23-án még mindig itt tartózkodik. Innen tudósítja a pápát azon szerencsétlenségről, amely a szerb despotát érte.[4]) Brankovics ugyanis a győri országgyűlés szétoszlása után visszatért országába, ahol a megerősített Szendrő várában tétlenül kellett néznie, miként hajtja hatalma alá a győztes Mohamed országának egyes részeit. A szerb despota tehát, hogy megmentse országából azt, amit lehet, békét kötött a szultánnal és szó nélkül elfogadta a terhes feltételeket, amelyeket a győzelmes hódító elébe terjesztett.[5])

Előljáróban Capistranói János előadja, hogy erős vágya volt személyesen megjelenni Őszentsége előtt, de ettől visszatartotta öregsége, elijesztette az út messzesége és itt tartotta az idő alkalmatlan volta. »Most — folytatja tovább — jelenleg a kereszténység legvégső egyházában, amelyet csanádi egyházmegyének hívnak, működöm, amely, mint mondják, a leggazabb törököktől csupán 14 kilométernyire van, de leterjed egészen a törökökig. Ezen városra is a mi korunkban már két ízben támadtak rá, és nemcsak magát a várost pusztították el, hanem tűzzel-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 258. — Hermann: Cap. triumph. 510. — Barberio: Compendio della Vita. II. 12. »Ex Chanad Sabbatho proximo ante festum Nativitatis B. Virginis gloriosae, anno Domini 1455.« (szept. 6-án 1455.)

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 258. — Hermann: Cap. triumph. 511.: »Ex Chanad Sabbatho proximo ante festum Exaltationis S. Crucis anno 1455.«

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 283. — Hermann: Cap. triumph. 163.: Capistranói János levele a fermói bíboros-püspökhöz: »Ex Chanadino regni Hungariae civitate XVIII. Septembris 1455. »Hac die in festo Sacrorum Stigmatum Seraphici Beati Francisci....«

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 281. — Hermann: Cap. triumph. 162. Capistranói János levele a pápához: »Ex Chanadiensi Ecclesia die 23. Septembris 1455.«

[5]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 385.

vassal feldúlták az egész vidéket is. Mint távollevő tehát és oly messzeföldön zarándokoló különböző helyekről már ötször kerestem fel könyörgő soraimmal Szentségedet, és a kereszténység veszélyeiről tett jelentésem után, most újólag jelentem Szentségednek, hogy az a bizonyos despota, a szerbek fejedelme, békét kötött Krisztus legkegyetlenebb ellenségével, Mohameddel, a nagy törökkel. Veszélyes idők következnek, Szentséges Atyám, és rossz napok járnak. A jövőben készülő veszedelmekkel szembe kell szállni; jobb idő előtt támadni, mint a kereszténység megsebesülése után segítséget keresni; a halál után későn készítik az orvosságot. Ezen részeken mindnyájan remegnek, bár mint a vad oroszlánok szállnak velük szembe. Nem ismétlem azokat, amelyeket más leveleimben megírtam. A te kötelességed az Úr Jézussal, mit kelljen cselekedned.«[1]) A levél további részében azt fejtegeti, hogy az egész világon levő keresztények az ő juhai, tehát kötelessége mindnyájokat megvédeni. És ezt várja tőle mindenki: »Minden nemzet, mint napra, úgy tekint reád, és mindenfelől úgy szemlélik Szentségedet, mint aki itt a földön egyedül helyettese Istennek.«

A pápát ez a levél nem találta készületlenül. Már az első jelentések után tisztában volt a helyzettel; s azért hajlott Capistranói János tanácsára. Szeptember 1-én kelt bullájával kinevezte Széchi Dénes, esztergomi érseket, követévé, erősen meghagyván neki, hogy igyekezzék Magyarországon békességet teremteni; s ha másképen nem lehet, a békerontókat vesse egyházi kiközösítés alá; akadályozza meg mindenképen és tiltsa meg, hogy időközben a magyarok a törökkel békét kössenek, hogy így tavasszal az egyesült kereszténység egész erejével támadhassa meg a törököt.[2]) A pápa tevékenysége ebben még nem merült ki. Szeptember 12-én megbízta az alexandriai patriarkát, hogy tűzze fel a kereszt jelvényét az aragoniai király mellére, mivel elhatározta magát a szent háborúra.[3]) Szeptember 20-án Nicolaus von Cusa bíborost Angolország részére kinevezi követnek és megparancsolja neki, hogy

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 281. — Hermann: Cap. triumph. 162. Capistranói János levele Csanádról 1455. szeptember 23.

[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 384. — Raynald: Annales Eccl. XVIII. 439. Datum Romae Kal. Sept. 1455.

[3]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 385. — Raynald: Annales Eccl. XVIII. 441. Datum Rome apud S. Petrum anno 1455. pridie idus Septembris.

igyekezzék békét létesíteni az angol és francia király között.[1]) Franciaország részére meg Alain bíbornokot rendeli,[2]) hogy iparkodjék a királyt és a nemzetet a kereszténység védelmére megnyerni. Legfontosabb volt Németország megnyerése; azért ide az eszes és politikában jártas Carvajal bíbornokot rendelte teljes hatalmú követének. Német-, Magyar- és Lengyelország, nemkülönben a török uralom alatt levő tartományok területére szólt megbízatása. Főfeladatául tűzte neki, hogy iparkodjék a császárt rábírni a birodalmi gyűlésen megajánlott segély kiállítására, Magyarországon pedig igyekezzék a rendeket a királlyal kibékíteni és mindkettőt áldozatkészségre serkenteni. Megbízó leveleiben[3]) a pápa felhatalmazta, hogy az említett országokban keresztes hadjáratot hirdethessen és az egybegyűlt sereget a török ellen vezethesse.

Szeptember 8-án a pápa nagy ünnepélyesség közepette a San Pietro templomban maga tűzte Carvajal mellére a kereszt jelvényét.[4]) A teljes hatalmú követ kevés időzés után nagyobb kísérettel, amelyben részt vett Francesco de Oddis, assisii püspök is, megindult Németország felé. Venezián vezetett keresztül útja, ahol néhány napra megszakította utazását, hogy a városi hatósággal tárgyalásokat folytasson. A ravasz köztársaság megigérte, hogy azon esetben, ha a többi keresztény államok is támadó hadjáratot intéznek a törökök ellen, abban részt fog venni.

Carvajal október közepén ért Wiener-Neustadtba, ahol rögtön felkereste a császárt, aki igéretekben nagyon bőkezű volt, a keresztet is felvette, de egyébként mint előbb, most is távol tartotta magát minden mozgalomtól.

November 22-én érkezett Wienbe, hol László király épen tartózkodott.[5]) Carvajalnak nem sokáig kellett várakoznia, mivel

---

[1]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 385. — Raynald: Annales Eccl. XVIII. 440. Datum Romae apud S. Petrum anno 1455. XII. Kal. Oct.

[2]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 517.

[3]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 385. — Raynald: Annales Eccl. XVIII. 439. Datum Romae apud S. Petrum anno 1455. V. Kal. Oct. — Fraknói: Magy. összek. II. 438. pag. 342. jegyzet: 1455. szept. 17. és 28-án kelt megbízó-iratok. Theiner: Monumenta Hungariae II. 297. és M. Poloniae. II. 103.

[4]) Fraknói: Carvajal János 24. — Pastor: Geschichte der Päpste. I. 689. — Fraknói: Magyarország összekött. II. 95., ahol szept. 18-kát említi.

[5]) Palacky: Urkundliche Beiträge Böhmens. 93. Jacobus Metzker 1455. nov. 28-án tudósítja a gorlici hatóságot, hogy Carvajal (Joannes S. Angeli cardinalis) megérkezett Wienbe »die sabbathi proxime praeterito.«

a király harmadnapra már fogadta. Előterjesztésére kijelentette, hogy iparkodni fog a pápa kívánalmainak megfelelni és hogy ezt előmozdítsa, Budára fog menni.[1])

Carvajal most a pápa utasítása értelmében Capistranói Jánoshoz fordul és kéri a közremunkálkodását. »Őszentsége — írja neki — nagyon bízik abban, hogy az isteni kegyelem a te szónoklásod ereje által rábírja ezen népeket arra, hogy fegyvert fogjanak, hogy ez az ordító ellenség, az ördögnek a szolgája, Krisztus tisztelőit le ne nyelje. Atyaságod tehát kegyeskedjék megmutatni szolgálatát és működjék közre úrunkkal, aki mindent oly nagy vigyázattal tesz meg, hogy a törökök fejedelmének átkos vágyának útját állja, hogy Őszentségéről méltán el lehet mondani: Íme nem szundikál, és nem fog aludni az, aki őrzi Izraelt. És mivel sokaknak előadásából tudomásunk van afelől, hogy szónoklataid, buzgóságod és buzgalmad ezeken a részeken nagy eredményeket igérnek, felkérem Atyaságodat, hogy mielőbb jöjjön Budára, ahol rövid idő mulva mi is megjelenünk. Őszentsége ugyanis megparancsolta és meghagyta, hogy Atyaságoddal mielőbb találkozzam. A többit megfogja Atyaságod tudni tőlem, akit Őszentsége szintén kioktatott; s ekként Krisztus szolgáinak együttműködéséből a keresztény népre üdvös következmények fognak háramolni. Sokat el fog mondani Atyaságodnak tisztelendő D. A. atya, aki ismeri Őszentsége buzgalmát és az összes itáliaiakat kitanulmányozta.«[2])

Capistranói János ekkor Erdélyben tartózkodott és a görög keleti egyházhoz tartozó eretnekek megtérítésén fáradozott. De ne vágjunk elébe az eseményeknek, hanem térjünk vissza Csanádra, ahol legutóbb hagytuk.

Csanádról Temesvárra ment. Erről előzőleg már értesültek Hunyadi levele révén Lippa város lakói, akik szintén szerették volna látni és hallani őt. Azért a városnak bírája, tizenkét esküdt, a városnak több polgára és az összes vendégek 1455. szeptember 18-án levelet intéztek hozzá, amelyben kérve-kérik, hogy ne kerülje el városukat, hiszen »közöttük is nagyon sok pogány, eretnek és hitetlen él, akiket Atyaságod megtéríthet; ámbár nekünk

[1]) Fraknói: Magyarország összekött. II. 96.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 261. — Hermann: Cap. triumph. 522. Carvajal levele Ex Wienna 7. Decembris 1455.

mindnyájunknak szándékunk személyesen Atyaságodhoz menni, és ezt el sem mulasztjuk, de a hitetleneket magunkkal még sem vihetjük, akiket mi a keresztény vallásra óhajtanánk téríttetni.«[1]) A levelet a város plébánosa vitte Capistranói Jánoshoz, hogy személyesen is informálja a helyi viszonyokról.

Szilágyi Erzsébet, Hunyadinak neje, október 2-án tudtára adja Capistranói Jánosnak, hogy menye betegsége annyira előhaladott, »hogy sem élni, sem meghalni nem tud.« Kéri tehát, hogy imádkozzék érette és járjon közbe imádságaival Istennél, hogy jelen betegségétől szabaduljon meg.[2]) Az ifjú hölgy még ezen évben meg is halt pestisben, de halála napját nem tudjuk meghatározni.

Úgy látszik, Capistranói János későn kapta kézhez a levelet, s mire elindult volna, már értesítették a halálesetről. S így nem is megy Hunyadra, hanem tovább folytatja az útját Temesvár és Lippa felé.

Az aradi káptalan azon hiszemben, hogy Capistranói János elkerüli őket, 1455. okt. 5-én könyörgő levelet intéz hozzá azon alázatos kérelemmel, hogy jöjjön Aradra és annak népét, amely a legnagyobb eretnekségbe sülyedt, térítse vissza az üdvözítő vallásra.[3])

A legnagyobb valószínűséggel teljesítette mind az aradi káptalan, mind Lippa város kérelmét, mert ezen városokat könnyen útba ejthette Temesvár felé mentében. Wadding tanúskodik róla, hogy Temesvár és Lippa környékén sok eretneket megtérített,[4]) következőleg az előbb említett helyeken is megfordult.

Október 7-én Losonczi Bánffy Albert is követséget küld hozzá, még pedig Sebesi Benedek jenői quardiánt és György nevű nemes szolgáját, hogy fontos ügyekben vele értekezzenek. Kéri, hogy mindenben teljes bizalommal legyen irántuk.[5])

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 260. — Hermann: Cap. triumph. 512. Barberio: Compendio della Vita. II. 16. — Barberio: Vita.. del. S. Giovanni di Cap. 312. »Scripta Lippae feria V. ante festum Matthaei Apostoli anno 1455.«

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 27. Hunyadiné levele: »Ex Hunyad feria quinta proxima ante festum beati Demetrii martiris anno Domini 1455.«

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 28. Az aradi káptalan levele: »Datum secundo die festi beati Francisci confessoris anno domini 1455.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 260. — Acta Sanct. Oct. X. 359.

[5]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 29.: »Scripta in feria secunda proxima post festum beati Francisci confessoris anno 1455.«

Mivel más helyen már előadtam Capistranói Jánosnak ezen a részen való működését, azért most azt nem ismétlem.

Térítő útjában mindjobban közeledik az ország határához. Október 30-án Karánsebesen találjuk, ahol Macskásy Jakabot és feleségét Annát, beveszi a ferencrendi testvérületbe azon jótéteményeiért, amelyet Szent Ferenc rendje irányában tanúsított.[1])

Itt Karánsebesen kapta meg december 1-én III. Kallixtusnak 1455. július 20-án keltezett brevéjét, miként ezt Capistranói János maga írja meg a pápának: »Öt levelem után, miután a várt vigasztalástól meg voltam fosztva, és azt láttam, hogy a legkisebb válaszra sem érdemesítenek, bizonyos szomorúság fogta el szívemet. De íme, amint szomorkodom és fáradozom a kereszténység végső határán, a törököktől 6 mérföldnyire, megkapván december 1-én Szentségednek július 20-án kelt brevéjét, amely engem igen nagy és kimondhatatlan örömmel töltött el. Megparancsolta Szentséged, hogy különös parancsa nélkül Magyarországból és a hitetlenek körül fekvő részeiből el ne távozzam.«[2])

A pápának ez a brevéje kötelességévé tette továbbá még azt is Capistranói Jánosnak, hogy az ország lakosait, a nemességet úgy, mint a köznépet buzdítsa a harcra. Igéri, hogy legközelebb segítséget fog küldeni nemcsak ő, hanem a többi keresztény fejedelem is. Buzdítja, hogy az Istentől kapott kegyelem és a bölcseség által karolja fel lelkesen ezt a szent ügyet és munkálkodjék közre, amennyire csak képes.[3])

A pápának elismerő és bátorító szavai új erőt öntöttek lelkébe. Most már nem érezte magát elhagyatottnak, hanem olyan fiúnak, akire atyja életének legféltettebb dolgát bízta.

Kettős munkát végez. Hirdeti a harcot, buzdítja a hívőket a keresztes háborúra és térítgeti a hitetleneket, akik nagy számban vannak, a keresztény vallásra.

Működését adatok hiányában nagyon nehéz követni. Annyit tudunk, hogy Karánsebesről Erdélybe sietett az erdélyi püspök meglátogatására. Bejelenti tehát látogatását a püspöknek, aki

[1]) A budai ferencrendi zárda »Documenta 127—1785.« című íratos könyvben az 1455. évnél.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 322. — Hermann: Cap. triumph. 527. Acta Sanct. Oct. X. 361. Capistranói János levele: »Ex Buda 24. Martii. 1456.«

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 248. — Hermann: Cap. triumph. 488. Kallixtus levele: »Datum Romae ... die 20. Julii 1455.«

tudtára adja, hogy levelét, melyben jelezte jövetelét, megkapta. Örömmel várja megérkezését, amely egyházmegyéjére nagy haszonnal fog járni. Egyébként Csapási (Chapiasi) Miklós küküllői esperes, akit levéllel elébe küld, élőszóval is elmondja üzenetét.[1])

Tény, hogy elment Erdélybe és nagy buzgalommal térítgette az eretnekeket. 1456. január 6-án Azachról felszólítást intéz az összes Erdélyi úrakhoz, hogy az óhitű oláhok, rácok és husziták templomait pusztítsák el, papjaikat pedig űzzék el, ha megtérni nem akarnak. Megigéri nekik, hogy mihelyt ideje engedi, személyesen meg fogja őket látogatni, de addig is Székely Mihály szerzetes társát ajánlja figyelmükbe, akit tekintsenek helyettesének.[2])

Az erdélyi úrak azonban hiába várták, mert működését félbe kellett szakítania. Megkapta ugyanis Carvajal levelét, amelyben felszólította, hogy jöjjön Budára, ahol vele találkozni akar. Egy szóval sem ellenkezik; rögtön indult Budára. Moldva részére Geszthi János tövisi quardiánt, Erdély részére meg Székely Mihályt rendelte hittérítőknek.[3]) Bár hideg idők jártak és erős hóviharok voltak, azért még sem rettent vissza az utazástól. Előbb érkezett Budára, mint a pápai követ. »Várva-vártam, — írja a pápának — és végre a király őfelségével együtt február 6-án megpillantottam.«[4])

Mivel azonban nem tudta biztosan a pápai követ jövetelét, azért 1456. február 3-án levelet intéz hozzá Pestről, amelyben tudósítá a legatust, hogy fájó szívvel és keserű érzéssel hagyta abba befejezetlenül a térítést és sietve Budára jött, mivel nem ismer kedvesebb kötelességet, mint a szentszék parancsait teljesíteni. Jelenti, hogy most Pesten van és készségesen várja parancsait. »A legkészségesebben teljesítem parancsait, — írja neki — de Őszentségétől brevét kaptam, hogy az ő különös engedélye

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 30.: Máté püspök levele: »Datum in Albagyula feria quinta proxima ante festum beati Thomae apostoli anno domini 1455.«

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 31. Capistranói János levele: »Ex Azach VI—a Januarii 1456.«

[3]) Hermann: Cap. triumph. 527. — Acta Sanct. Oct. X. 361. — Wadding: Annales Min. XII. 322. Capistranói János levele: »Ex Buda 24. Martii 1456.« Dantur mihi interea a R. D. legato litterae vocantes ad praesentiam suam Budae: pareo, a remotis per frigora, nives, glacies et ventos festinans, Budamque ante suae R. D. adventum appuli. Praestolor expectatum, et demum una cum Serenissimo Rege sexto Februarii reverenter suspexi.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 359.

nélkül Magyarország területéről és a hitetlenek körül fekvő tartományaiból el ne távozzam.«[1]) A pápai parancsnak a jelzése szerény figyelmeztetés akart lenni, hogy őt Magyarországból el ne távolítsa.

Lelkében ugyanis kialakult már teljesen azon meggyőződés, hogy Magyarországon fog meghalni, s ezért erősen ragaszkodik ahhoz, hogy itt maradhasson.

Jelzi egyúttal a pápai követnek fenntebbi levelében, hogy ugyanazon a napon, amikor Pestre érkezett, megkapta a második levelét is, amelynek tartalma nagyon alkalmas lesz Hunyadi János buzgalmának az élesztésére.[2])

Carvajalnak ez a második levele, amelyet 1456. január 16-án írt meg neki, nagyon érdekes dolgokat ad tudtára Capistranói Jánosnak:

»Tudtára adom Atyaságodnak — írja neki,[3]) — hogy Magyarország felséges királyúra, amint nekem ma mondotta, még ezen a héten Magyarországba utazik. Reméljük, hogy az országba jövetele a vallás ügyén nagyot lendít, mivel a király őfelsége vallás dolgában nem kis buzgalmat mutat, úgyszintén azon urak is, kik vele vannak.« Másrészt meg nagy örömmel újságolja, hogy Hunyadi, »napjaink Makkabeusa,« 7 ezer katona kiállítását igérte meg. »Reméljük tehát az Úrban, hogy azon hétezernyi sereg, ha minden más emberi segítség cserbenhagy is, napjaink Makkabeusa, a nevezett kormányzó úr, vezérlete alatt győzni fog és Isten népének győzelmet fog adni. Óhajtjuk, hogy az a kiváló kormányzó úr írjon azon fejedelmeknek, akikkel ezen ügyben összeköttetése van, mint a császárnak, az aragoniai királynak, a burgundiai fejedelemnek és másoknak, hogy a hadsereget, amelyet Magyarországba kell küldeniök, még június havában, de legké-

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 33. Capistranói János levele: »Ex loco nostro de Pest III—a Februarii 1456.« Cf. Pray: Annales Reg. Hung. III. 168. »Ex hoc loco Bestren XIX. Februarii 1456. — Wadding: Annales Min. XII. 321. és Hermann: Cap. triumph. 526.: »Ex loco nostro de Pestren. 19. Februarii.« A keltezés és hely Pettkó-nál helyes, a többieknél téves. Ezt igazolja Capistranói Jánosnak 1456. márc. 24-én kelt levele is, amelyben nyíltan kimondja, hogy február 6-án Budán fogadta a pápai követet.

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 33.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 320. — Hermann: Cap. triumph. 523. Pray: Annales Reg. Hung. III. 167. — Pettkó: Kapisztrán János lev. 32. Ez utóbbinál csak az első 6 sor van meg. Datum: Ex Wienna XVI. Januarii. 1456.

sőbb július havában kell elküldeniök, és hogy maga a kormányzó abban az időben harcra készen lesz. ¿Nem kell tudakolni, hogy hány ezer katonájuk van, mivel, ha teljesen megértették, hogy abban a bizonyos időben a kormányzó úrnak készen kell lennie, akinek nevében nagy bizalmuk van, azt is fogják mondani, hogy ott van az apostoli követ is a kereszttel. »Cortina, cortinam trahet: némelyek jönnek vallásosságból, mások tiszteletből olyan nagy számban, hogy reméljük Istenben, hogy inkább fogunk félni attól, hogy az eleség elfogy, mint az emberek. Tehát Atyaságod hasson oda, hogy a kormányzó úr írja meg, hogy a fenntebb említett időben készen lesz a harcra, mivel Isten gondoskodni fog az élelemről és az élelemhez szükségesekről.... Atyaságod csinálja meg, hogy hiány ne legyen az Istentől reá bízott országban. A király őfelsége ezen úgyben rendkívül buzgó, úgy hogy reményünk van, hogy ő lesz a második Dávid, aki legtisztább ártatlanságával le fogja győzni a megkereszteletlen törököt, a keresztények gyilkosát. Atyaságod foglalja imádságába a király őfelségét, hogy Isten adjon neki egyenes szívet. Cillei gróf is megigérte, hogy mindent meg fog tenni.«

Erre a levélre a fenntebb említett, február 3-án Budán kelt levelében Capistranói János válaszolt és megnyugtatja az iránt, hogy Hunyadi buzdításra és meggyőzésre nem szorul: »Azt az egyet jelezhetem Főtisztelendőségednek, hogy ő semmiféle buzdításra és rábeszélésre nem szorul. Ő maga élőszóval megigérte a hét ezer lovas kiállítását minden szükséges felszereléssel együtt és napról-napra mindjobban erősíti. Őszentségének, a győzhetetlen császárnak, az aragoniai királynak, a burgundiai fejedelemnek és más úraknak is megírta, hogy 10 ezer katonával készen van; s bármikor lesz rá szükség, Krisztus leggazabb ellenségével szembeszáll. Ne aggódjék azon főtisztelendőséged, hogy ő az elvállalt feladattól eláll, hiszen ő folytonosan fegyverkezik a harcra. De attól félek, hogy ez a nagy halogatás a kereszténységre nagy veszedelmet fog hozni. A többiek ugyanis azt igérik, hogy csak a következő júliusban lesznek a harcra készen. A törökök nem alusznak. Majdnem naponkint betörnek az ország alsó részeibe és elég siralmasan elpusztítják; sőt amint mondják, olyan vérszemet kaptak, hogy félnünk kell, hogy még húsvét előtt is támadást intéznek. Miért is korábbi segítségre van szük-

ség, hogy a dühöngő ellenséget fel lehessen tartóztatni, aki semminek sem örül jobban, mintha útjait a keresztények vérével öntözheti, akikről azt hiszi, hogy Istennek kedves áldozatot hoz, ha kipusztítja őket. Mit kelljen cselekednie Főtisztelendőségednek, ítélje meg maga.«[1])

Itt vette kézhez Capistranói János Cillei Ulrik levelét is, amelyben tudatja vele, hogy a király Budára szándékozik menni, miként ezt már egyik előző levelében megírta.[2]) Kéri, hogy siessen Budára, amivel mind a királynak, mind neki kedves szolgálatot tesz.[3])

A magyar rendek már az elmúlt évben többszörösen sürgették László királyukat, hogy jöjjön az országba és személyes jelenlétével szervezze a harcot a törökök ellen. A király mindannyiszor megigérte jövetelét, de nem sietett igéreteinek teljesítésével; pedig az országgyűlést még 1455. nov. 16-án összehívta Pestre január 13-ára (nyolcadnapra vizkereszt után).[4]) A király ezen meghívó levelében felszólította a nemességet fejenkint való megjelenésre, de annak nem volt ez kedvére, s így nagyon lassan haladt a készület. Carvajal sürgetésére végre határozottan megigérte a király 1456. január 16-án, hogy még azon a héten elindul Magyarországba.[5]) Egy hét mulva aztán csakugyan megindult a király Buda felé és február 6-án nagy kísérettel Budára érkezett.[6]) Az országgyűlést azonban a részvétlenség miatt megkezdeni nem lehetett. Olyan kevesen jelentek meg a nemesek és főúrak közül, hogy február 7-én kénytelen volt a király új rendeletet kiadni az összes vármegyékhez, amelyben a nemességet sürgősen Budára rendeli február végeig.[7])

Carvajal február 7-én közli Capistranói Jánossal Őszentsége

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 33. Capistranói János levele: »Ex loco nostro de Pest III—a. Februarii 1456.

[2]) A levél még nem került napvilágra.

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 33. Cillei levele: «Datum Posonii vigesimo septimo Januarii anno domini 1456.«

[4]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 394.

[5]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 32. — Wadding: Annales Min. XII. 320. Pray: Annales Reg. Hung. III. 167. — Hermann: Cap. triumph. 523.

[6]) Teleki: Hunyadiak tört. II. 395. — Wadding: Annales Min. XII. 322. Hermann: Cap. triumph. 527. — Acta Sanct. Oct. X. 361. Capistranói János levele »Ex Buda 24. Martii 1456.«

[7]) Szilágyi: A magyar nemzet tört. IV. 150.

szándékát és tervét.[1]) S ezenfelül két bullát ad át neki, amelyekben a pápa megerősíti mindazon kiváltságokat, amelyeket elődei adtak neki.[2]) Ezen bullákat nem tudtam megtalálni, de tartalmuk valószinűleg megegyezett azon bullával, amelyeket ugyanezen ügyben a pápa 1455. december 6-án adott ki.[3])

A pápának leveleit Capistranói János nem kapta meg, azért öt ízben egymás után panaszkodik a pápának, hogy leveleire nem ad választ. Ezért aztán a pápa egyik-másik íratát kétszer is megküldötte. 1455. december 19-én írt levelében aztán a pápa csodálkozását fejezi ki azon, hogy egyetlen egy levelét sem kapta meg. Megnyugtatja, hogy minden levelére válaszolt. S ha nem kapta azokat kézhez, a futárok hanyagságán múlott. Ezen levelében aztán válaszol a szerb despotáról írt tudósításaira is: »Nem tetszenek nekem — írja többek közt — azok a dolgok, amelyeket a despotáról írtál a jövő veszélyeket illetőleg; de reménlünk kell Isten irgalmasságában, aki nem engedi meg, hogy serege szétszórassék, és segítségünkre jön hatalmas karjával, amely ellen a hitetlenek vadsága nem fog győzelmet aratni. Azt se hidd, hogy minden reményünket a fenntebb említett despotába helyeztük, és nem szükségesek annyira segítő csapatai, hogy másképen nem lehetne cselekedni.

A különböző népekhez és helyekre küldött legatusaink és nuntiusaink által, de magunk is szakadatlanúl fáradozunk itt Itáliában, hogy amennyire lehetséges, legfőképen arra igyekszünk, hogy Itália hatalmasságai alkalmas hajóhadat állítsanak ki. Reméljük, hogy ezen törekvésünkben a külföldi királyok és fejedelmek kötelességszerűen segíteni fognak; a tengeren van már jó hajóhadunk és ezt naponkint növeljük. Azt hisszük, hogy te azt, amit mindig tettél, ezután is tenni fogod: intéssel, buzdítással és prédikálással, bármiképen lehetsz ezen szent ügy segítségére,

[1]) Capistranói János levele: »Ex Buda 24. Martii 1456.« »Hic vero quanta de benignitate, pietate ac Sanctitate T. B. nec non de ardenti desiderio sancto voto, ac divina siquidem intentione mecum retulerit, alias enodabo.«

[2]) Capistranói János levele: »Ex Buda 24. Martii 1456.: Dantur mihi postea a T. clementissima B. duo Brevia, unum septimo Februarii 10. Novembris datum, alterum 22. febr. datum, cum Bulla plumbea concessiones mihi per praedecessores T. S. indultas confirmante et roborante.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 251. Hermann: Cap. triumph. 504. »Datum Romae 1455. 8. Idus Decembris anno primo.«

karold fel a kereszténység ezen közös ügyét, amelynél korunkban sem nagyobb, sem komolyabb nem történt.«[1])

Capistranói János öröme határtalan, hogy a pápa oly kegyesen válaszolt. Nagy boldogságában nem talált szavakat, hogy háláját méltóképen kifejezze.[2])

21. §. Capistranói János hozzáfog a kereszt hirdetéséhez.

Carvajal február 15-én, azaz a nagybőjt első vasárnapján, Buda főtemplomában a keresztes háború hirdetését tartalmazó bullát felolvasta és annak hirdetésével Capistranói Jánost bízta meg. És e végből mellére tűzte a szent keresztet, amelyet a pápa maga szentelt meg és küldött neki.[3])

A pápának ez a figyelme nagyon meghatotta. Meghatottságában ismételten nem talál szavakat, hogy méltóképen megköszönje. Csak ennyit tud mondani: »Én teljes alázatossággal vettem át a tisztelendő legatus úrtól a Szentséged által megszentelt keresztet, és a feltűzött keresztet utolsó csepp véremig hordani fogom, ámbár százszor kellene is naponkint kiöntenem.«[4]) Ezt a keresztet aztán haláláig öltönyére tűzve viselte.[5])

Capistranói János haladék nélkül hozzáfogott a kereszt hirdetéséhez. Maga írja az 1456. március 20-án Budáról kelt levelében: »A pápai követ kezéből már felvettem a keresztet, s most hirdetem a keresztes háborút. Reméljük a legjobb eredményt.«[6]) Beszédét siker koronázta. Nemcsak az egyházi és világi

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 256. — Hermann: Cap. triumph. 505. III. Kallixtus levele »Datum, etc. 14. Kal. Januarii.«

[2]) Capistranói János levele »Ex Buda 24. Martii 1456.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 470. Nicolao da Fara, c. VIII.: Ubi autem Beatissimus Joannes intellexit, Cardinalem sancti Angeli, Apostolicum Legatum Budam venisse, illuc se statim contulit, et per ejus manus et Christi crucem a Calixto papa transmissam, et praedicandae cruciatae auctoritatem accepit. Hac itaque die, quae fuit prima Dominica quadragesimae....

[4]) Capistranói János levele Ex Buda 24. Martii 1456. — Wadding: *Annales Min.* XII. 322.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 531. Christoforo da Varese: c. XIII.: »Ipse quoque, verus amator Crucifixi et sanctissimae crucis ejus, licet eam semper fixam in corde haberet, nihilominus Crucem rubeam, per papam Calixtum sibi transmissam, a Reverendissimo Domino cardinali sancti Angeli, Legato Ungariae, reverenter et devote suscepit, et usque ad mortem habitui affixam, portavit.«

[6]) Eredetije Capestranóban van a Ferencrendiek kolostorában.

főúrak közül sokan, hanem a köznépből is tömegesen vették fel a keresztet.[1])

Február végéig kellett volna a rendeknek Budára jönniök, de ez nem valósult meg, mert nagyon lassan gyülekeztek.

Ezen idő alatt Capistranói János állandóan Budán tartózkodott és folyton toborozta a hívőket a kereszt alá. Mindazokat, akik seregeit személyes hozzácsatlakozásukkal növelték, vagy a háború céljaira adományt adtak, bevette a szentferencrendi testvérületbe és részesítette őket és családjaik minden élő és megholt tagját a rend összes imádságaiban és jócselekedeteiben. Ilyen iratot állított ki a Hassághi Farkas-család részére is.[2]) Március 24-én aztán értesíti a pápát, hogy a legatus fáradhatatlanúl és csodálatos módon buzgólkodik a szent vallás ügyeért. »Én pedig — teszi hozzá — eddig is munkálkodtam, de most annál buzgóbban munkálkodom, minél biztosabb vagyok abban, hogy Szentséged a megkezdett munkát semmiképen sem fogja abbanhagyni.«[3])

Végre március végére a rendek közül annyian összegyültek, hogy április elején az országgyűlést meg lehetett nyítani. Hunyadi János, Carvajal és Capistranói János minden követ megmozdítanak, hogy a királyt és a rendeket áldozatkészségre bírják.

Az országgyűlés végzései nem maradtak reánk, s így más kútfők segítségére szorulunk, hogy némileg tájékoztathassuk magunkat az itt hozott végzésekről. A felsőmagyarországi csehek kiűzésére és a török elleni háború céljaira minden portától egy forint adóban állapodtak meg.[4]) De mivel az elmúlt esztendőben Szerbiában rossz termés volt, azért tanácsosnak tartották az új aratást megvárni, minél fogva a gyülekezés végső napjául július 29-ikét állapították meg.

Az országgyűlés ezen határozatait április 6-án Vitéz János váradi püspök közölte Carvajallal. Előadta, hogy »őfelsége hódolva a szentatya parancsainak, Isten dicsőségére háborút fog indítani

[1]) Capistranói János levele: »Ex Buda 24. Martii. 1456. — Wadding: Annales Min. XII. 322.: »Acceperunt quamplures et Praelati et Barones signum vivificae Crucis, de inferioribus multitudo, et in dies plures signamus.«

[2]) Katona: Hist. Critica. VI. 1037.: »Datum in loco de Buda, 24. die mensis Febr. anno dom. 1456.«

[3]) Capistranói János levele: Ex Buda 24. Martii 1456. — Wadding: Annales Min. XII. 322.

[4]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 398. 6. jegyzet. László király levele egyes főispánokhoz. — Pastor: Geschichte der Päpste, I. 547.

a törökök ellen; de mivel a múlt esztendőben Szerbország és a szomszéd tartományok területén szűk volt a termés, nehogy a hadsereg szükséget szenvedjen, a jövő aratást be kell várni; így tehát a hadaknak a véghelyeknél találkozására határnapúl július 29-ikét tűzte ki; egyuttal esedezik, hogy a szentatya a saját hajóhadát mielőbb indítsa útnak és legyen rajta, hogy ezt az aragoniai király is megtegye; hogy így a tengermelléki birtokaikon fenyegetett törökök ne legyenek képesek egész erejüket a magyar sereg ellen küldeni.«[1])

A következő napon azonban hirtelen fordulat állott be. Gyors futár jött a végekről azon hírrel, hogy a szultán hatalmas sereggel közeledik az ország határaihoz Nándorfejérvár megvívására és az ország megtámadására. A tudósítás hitelességét senki sem vonta kétségbe. Az országos rendek ennek következtében elejtették az előző napon kihirdetett határozatot és abban állapodtak meg, hogy azonnal sereget küldenek az ország déli határaira.

Semmi nyomát sem találjuk annak, hogy a rendek a háború költségeire újabb adót szavaztak volna meg, vagy felújították volna az előző évek végzéseit. A király, miután a kincstár teljesen üresen állott, csupán arra szorítkozott, hogy a pápához[2]) és az európai uralkodókhoz levelet írt.[3])

A pápához írt levelében kijelenti, hogy kész a hitért harcolni, sőt meg is halni. A harcra a készületeket megtette. A török ereje igen nagy és sebes léptekkel közeledik Magyarország felé. Szándéka megelőzni, azért seregeit rögtön megindítja a fenyegetett országrészek felé. Kéri a pápát, hogy hajóhadát indítsa útnak és a keresztény fejedelmeknél sürgesse meg a segély elküldését. Hasonlóképen felszólítja a németországi uralkodókat is, hogy elvállalt kötelezettségüknek igyekezzenek minél előbb eleget tenni és idejében Magyarország segítségére jönni.

Hunyadi János ugyanezen a napon az esztergomi érsek és a váradi püspök jelenlétében tudatta Carvajallal a történteket és

[1]) Fraknói: Magyarorsz. összekött. II. 97. — Katona: Hist. critica. VI. 1045. Carvajal levele a pápához április 7-én. — Teleki: Hunyadiak kora. X. 499. — Carvajal levele Zsigmond osztrák herceghez 1456. április 10.

[2]) Katona: Hist. critica. VI. 1041. V. László levele 1456. április 7.

[3]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 401. 2. jegyzet: Geben ze Ofen an dem sibten tag des Abrils anno domini 1456. (Chmel: Fontes Rer. Austr. II. 19.)

felkérte, hogy írjon Őszentségének és eszközölje ki a pápai hajóhadnak a Bosporusba küldését.

A pápai követ sűrgős levelet menesztett a pápához. »Szentséged intézkedése nélkül — úgymond — az ország súlyos csapást fog szenvedni, mert magára hagyatva, ellenállani nem képes, Németországból pedig a veszély nagyságával arányban álló segítségre nem számíthat. Minden reménységemet abba helyezem, hogy az imádságainkkal megengesztelt Szentségedet képessé teszi, hogy azonnal sereget küldhessen és más katholikus fejedelmeket segélynyujtásra bírhasson... Nagy a veszedelem. Napok, sőt órák késedelme olyan veszteségeket okozhat, melyeket a kereszténység örök időkön át siratna, mert azokat, akiktől mi kérünk most segítséget, olyan helyzetbe hozhatná, hogy maguk is kénytelenek lesznek segítségért folyamodni.«[1]) Ugyanilyen szellemben írt Zsigmond, osztrák hercegnek és felszólította a háború támogatására, mivel ez az űgy már nem egyedül Magyarországé, hanem az egész kereszténységé.[2]) Írt még segítségért a lengyel királyhoz, brandenburgi őrgrófhoz,[3]) Francesco Sforza milanói herceghez.[4])

Magyarország főpapjai és főúrai ezen válságos időben kö zönyösen és tétlenül szemlélték az ország veszedelmét. Az esztergomi érsekről, az ország nádoráról, az erdélyi vajdáról teljesen hallgatnak emlékeink. Mintha a föld elnyelte volna őket, úgy eltűntek a harcok elől. S ebben Cillei keze működik, aki titokban ráveszi az ország főúrait, hogy ne támogassák Hunyadit, akit a nemzet és a király a haza megmentésére felszólított. Sőt Cillei, aki ádáz gyűlölettel volt a császár iránt, a gyermek királyt arra akarta rábírni, hogy május elején támadja meg csehországi hadaival.[5])

---

[1]) Katona: Hist. critica. VI. 1045. Carvajal levele 1456. április 7-éről. — Fraknói: Magyarorsz. összekött. II. 97.

[2]) Teleki: Hunyadiak kora. X. 499—501.: »Geben ze Ofen an dem zehententag des Aprils, Anno domini etc. lvj. — to.: »Durchleuchtigister fürst, Es ist nicht allain das vngrisch Reich zetun, Sunder vmb das reich der gannczen kristenhait....«

[3]) Fraknói: Magyarorsz. összekött. II. 351. 1456. április 16-án. (A varsói állami levéltárban.)

[4]) Thallóczy: Magyarorsz. és Szerbia összekött. 463—64. 1456. április 17-én.

[5]) Szilágyi: Magyarorsz. tört. IV. 152. Egy cseh főúrat április 10-én arra kér, hogy 400 lovassal és 2000 gyalogossal csatlakozzék hozzá. — Fontes Rer. Aust. XX. 101.

E válságos időben három férfiút tűntetnek fel emlékeink, akik pótolták a nemzet és a király mulasztásait és lángbuzgalommal készítették elő az ország megvédelmezését: Hunyadi Jánost, Juan Carvajal-t és Capistranói Jánost. Az elsőt sarkalta hazaszeretete, a másodikat lelkesítette a kereszténység érdeke, a harmadikat hevítette a vértanúság után való vágya.

Hunyadi a veszély hallatára elhagyja Budát és életének legfényesebb tényének megkezdésére az Alföldre megy. Itt szervezi hadseregét és innen sürgeti az ország főúrait, hogy csatlakozzanak hozzá. De csak kevesen tették meg: Kanizsai László, Rozgonyi Rajnáld és Koroghi János.

A pápai követ tevékeny részt vesz a keresztes háború hirdetésében. A pápától nyert felhatalmazása folytán Magyar-, Német- és Lengyelországban megbízza a világi és szerzetes papokat a kereszt hirdetésével és teljes bucsút igér mindazoknak, akik a török ellen fegyvert fognak, vagy a háború céljaira pénzt adnak. Április végén már Szegeden találjuk, ahova azért jött, hogy az Alföld magyar lakósságát megjelenésével is buzdítsa a harcra. Oly nagy volt benne a buzgóság, hogy személyesen akarta vezetni az egybegyűlt kereszteseket a véghelyekre. De Hunyadi, aki időközben Szegedre jött, arra bírta, hogy térjen vissza Budára. A pápai követ nehezen egyezett ebbe bele; minden áron szeretett volna harcba menni; ha tovább nem is, legalább Péterváradig óhajtott levonulni. Hunyadi azonban nem tágított. Figyelmeztette azon nagy kárra, mely okvetetlenül éri a kereszténységet, ha a török megtudja, hogy a pápai követ, akitől egyedül rettegnek, aránylag oly csekély sereggel tartózkodik a véghelyeken; azonkívül Cillei ellensúlyozására is szükségesnek tartotta, hogy állandóan a király mellett maradjon. Ennyi ok előtt végre meghajlott Carvajal és visszatért Budára.

Capistranói János április 15-éig Budán tartózkodott[1]) és itt buzdította a népet a kereszt felvételére. Ezen időtől kezdve lelkes társaival, köztük Gabriele da Verona-val, akit a pápai követ szin-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 316. — Hermann: Cap. triump. 516. Capistranói János levele a fermói bíbornokhoz »Datum: Ex Buda 15. Aprilis 1456.«

tén felhatalmazott a kereszt hirdetésével,[1]) a Nagy-Alföldre megy, hogy harcosokat toborozzon.

Eleinte, mivel beszédét nem értették és tolmácsai ügyetlenek voltak, csekély hatást ért ell,[2]) de lelkesedése és beszédjének csodálatos varázsa csakhamar felolvasztotta a jeget. Az emberek tódultak hozzá, készségesen és örömmel fogadták el tőle a keresztes jelvényt. A kereszt feltűzése után mindegyiket haza bocsátja, erősen lelkükre köti, hogy mihelyt hívja őket, rögtön siessenek hozzá. A keresztesek boldogan fogadták meg, hogy örömmel fognak neki engedelmeskedni.[3])

Híre és nevének varázsa olyan nagy volt, hogy minden vidék, minden község óhajtotta őt látni és beszédét hallgatni. A pécsváradi apát meghallván, hogy átkelt a Dunán és arrafelé jön, április 29-én kelt levelében a legmelegebb szavakkal kéri, hogy jöjjön hozzá és hirdesse az Úr igéjét a népének. Jelenti, hogy már a szószéket és az emelvényt is felállíttatta és illően feldiszíttette. »Miért is — folytatja tovább — ugyanazon Úr Jézus nevében könyörgünk, hogy ezen részeken lakó népekre is terjeszd ki őrködésedet, hogy el ne pusztuljanak, mivel ritkán jelenik meg közöttünk szónok és azt hisszük, hogy több eredményt érhet el itt Atyaságod, mint más vidékeken.«[4]) Ugyanezen a napon a pécsi káptalan is levelet intéz hozzá, amelyben alázatosan kéri, hogy látogassa meg őket. A levelet Dénes kanonok, tolnai esperes személyesen viszi hozzá.[5])

Közben tudakozódik a kalocsai érseknél a törökök mozgolódásairól. Herczegh Ráfael, kalocsai érsek vasárnap, május 2-án kapja meg a levelét és a következő nap válaszol reá.[6]) Azt írja

[1]) Katona: Hist. critica. XIII. 1049. Datum Budae, anno 1456. die vero XII. mensis Aprilis.

[2]) Schwandtner: Script. Rer. Hung. I. 486. Ranzano: Epitome ver. Hung. Ind. XXV.

[3]) Johannes da Tagl.: Victoriae mirabilis. 10.

[4]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 41. Péter pécsváradi apát levele: »Datum ex Pechwarad feria quinta proxima post festum beati Georgii martiris anno domini 1456. április 29.«

[5]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 42. »Scripta in festo Beati Petri martiris anno domini 1456. — Capitulum Ecclesiae Quinque ecclesiensis.«

[6]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 42.: »Datum in Apathy feria secunda in die Sancte crucis anno domini 1456.« Közlik még, de eltérő tartalommal és hibás évszámmal (1453.): Katona: Hist. critica Reg. Hung. VI. 1015. — Katona: Hist. Metrop. Col. Eccl. I. 426. — Wadding: Annales Min XII. 329. Hermann: Cap. triumph. 518. — Acta Sanct. Hungariae 267. — Acta Sanct. Oct. X. 360.

neki, hogy a törökről újságot csak Hunyadi tud, aki az ország kormányát kezében tartja. Megnyugtatja, hogy ha valamit megtud, rögtön értesíti. Jelenti, hogy már 8 napja, hogy az idecsődült nép várakozik reá. Erősen hivja, hogy jöjjön egyházmegyéjébe, ahol remélhetőleg nagy eredményeket érhet el. Egyuttal arra kéri, hogy a népet úgy indítsa a végek felé, hogy ennivalót hozzanak magukkal, mivel nagy az élelemszűkség ezeken a részeken. Marczali János Sümeg és Zalamegyék főispánja május 2-án tudósítást kér tőle, hogy a fősereg merre tartózkodik.[1]) Ez a kis levéltöredék azért érdekes, mivel tanúbizonyságot tesz arról, hogy őt tekintik a legelőkelőbb urak is, a török háború egyik legfőbb személyének.

A siklósiak május 8-án kelt levelükben könyörögnek, hogy hozzájuk is menjen prédikálni, mivel ők a vár őrizése miatt nem mehetnek prédikációjának meghallgatására. Nem kételkednek abban, hogy kérelmüket teljesíteni fogja, ha másért nem is, de a nádor iránt való tekintetből, akinek várjobbágyai.[2])

Maróthy Lajos és Mátyás egymásután két követet is küldenek hozzá. Első ízben Gyulai Gergely borostyánost,[3]) másod ízben[4]) pedig Ágoston, valpói plebánost, és kérik, hogy a nagyon fontos ügyben a két követ szavainak feltétlenül adjon hitelt. A legnagyobb valószínűséggel a törökök előmozdulatairól tudósították őt.

Május 14-én aztán Carvajal keresi fel soraival. Keserűen panaszkodik, hogy Hunyadi megtiltotta neki, hogy harcba menjen.[5]) Mivel azonban a keresztesek már gyülekeznek, azért azok fogadására Péterváradra küldötte Francesco assisii püspököt. Kijelenti, hogy szeretne vele valahol találkozni, mivel a keresztesek gyűjtésére őt a legalkalmasabbnak tartja. Nem habozik bárhová elmenni, hol jelenlétét Hunyadi szükségesnek tartja. »Hiszen, —

---

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 51.

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 44.: »Datum in Siklos feria sexta proxima post festum ascensionis ... 1456.

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 43. Datum Chanadini in die ascensionis domini anno ... 1456.

[4]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 45.: »Datum ex castro Valpo feria sexta proxima ante festum pentecostes ... 1456. = május 14.

[5]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 45.: Datum: »Ex Buda XIII. Maii.« Pray: Anales Reg. Hung. III. 169. — Wadding: Annales Min. XII. 332. — Hermann: Cap. triumph. 532.

mondja tovább — az egyház első századaiban a római pápák maguk keresték a vértanúi halált; és azt én is szívesen megtenném most, amint ezt a gróf úrnak (Hunyadi) meg is mondottam; és felajánlottam neki, hogy ott maradok, ahol ő akarja; s hogy ne tűnjünk fel olyannak, mint aki reményét a fegyverekbe helyezi; nem engedtem meg a szolgáinknak, hogy a fegyvereket, amelyeket vettek, magukkal vigyék: minden reményem ugyanis az egyház imádságaiban van, amelyekbe egyedül helyeztem minden védelmünket.«

Tudtára adja, hogy tegnapelőtt jött vissza hozzá egy Domonkos-rendi szerzetes, akit Veneziából küldött Albánia és Dalmácia úraihoz. Ez hozta hírül, hogy Venezia konstantinápolyi követe, aki Veneziába tért vissza, látta Villamaris kapitány vezérlete alatt az aragoniai király hajóhadát a partokhoz közeledni, amely hajóhad kiegészítésére a király még 12 hadihajót küldött,[1]) amit megtudván a török, szintén teljes erővel készül a harcra. Újságolja továbbá, hogy Skanderbég már leszállt a síkságra, akinek segítségére az aragoniai király ezer lovat és néhány gyalogost küldött. Mint érdekes dolgot említi fel, a fenntebb említett szerzetes azon jelentését, hogy látott Albániában átvonulni egy francia keresztes lovagot 50 keresztes fegyveressel, aki ajánlkozik arra, hogy egész évben részt vesz a harcban. A bíboros bánatosan ezen szavakkal végzi sorait: »Azt kell hinnünk, hogy míg a háború megkezdésével késlekedünk, a keresztesek nagy tömege Albániába siet.«

Herczegh Rafael kalocsai érsek nem tud belenyugodni abba, hogy Capistranói János nem jön hozzá, azért május 15-én újból kéri, hogy jöjjön egyházmegyéjébe, ahol a hívek régóta várják már és biztosítja arról, hogy sokat gyűjthet közülök a keresztes hadjáratra. Mint legfrissebb újdonságot tudatja vele, hogy a pápai követ Budára utazott.[2])

Capistranói János azonban nem tehetett eleget most sem

[1]) Pray, Wadding és Hermann a fenntebb idézett helyeken csak 10 hadihajóról tudnak.

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 47. — Wadding: Annales Min. XII. 330. Hermann: Cap. triumph. 518.: »Ex Bacchia die Sabbati proxima ante festum Penthecosten. 1456.

a meghívásnak. Az érsek május 24-én újra ír neki.[1]) Tudatja vele, hogy az elmúlt napokban Szegeden járt Hunyadinál, akinek levelét mellékelve küldi. Kéri, hogy ezen levélben foglaltakról és az időről, mikor fog jönni, tudósítsa. Találkozási helyül Perecskét jelöli meg, ahova ő is iparkodik eljutni.

Időközben Capistranói János társai is nagyban működnek a keresztes sereg szervezésében. Giovanni da Tagliacozzo május 23-án Hawludból azon kéréssel keresi fel Capistranói Jánost, hogy tudassa vele, mit csináljanak a hajóval és az összegyűjtött néppel, mivel az előző napokban kapott levelében erről nem intézkedett.[2]) Igazán kár, hogy ezt a helyet sehol sem találom, pedig Giovanni da Tagliacozzo azt mondja róla, hogy népes és gazdag vidék; a földnek úra János úr, akit Hunyadi Szegedre hívott magához, s állítólag Nándorfejérvár várnagyává tette. Ez a földesúr Geszthi János macsói al-bán lehetett, aki magát egyik levelében Nándorfejérvár kapitányának címezi.[3]) Igen kéri, hogy jöjjön ide is prédikálni, itt is sokat tudna gyűjteni a kereszt alá.

Rendkívül fáj Giovanni da Tagliacozzónak, hogy Capistranói János nélkül kell Magyarországban vándorolnia; s azért arra kéri, hogy vagy rendelje maga mellé, vagy küldje vissza Itáliába; de azért szeretetét ne vonja meg tőle. Azt ajánlja neki, hogy Konrád testvérrel küldje el Honofrius testvért, aki nagyon ért a betegápoláshoz. Egyébként ha találkoznak, élőszóval el fogja mondani mindazt, amit levélben nem mer elmondani.

Carvajal, akit Hunyadi különösen azért küldött vissza Szegedről, hogy a királyt és a főembereket buzdítsa arra, hogy hadaikkal csatlakozzanak hozzája, május 23-án útnak indítja Francesco, assisii püspököt, Capistranói Jánoshoz. A püspök magával vitte a pápai követ levelét is, amelyben ez jelzi, hogy megkapta Capistranói János levelét, de kérelmének, hogy a keresztesekkel megfontolva és okosan bánjék (ut mature et prudenter provideam circa crucesignatos), teljesíteni nem tudja, mivel

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 55.: »Ex Varalya, feria secunda proxima post festum Sancte Trinitatis anno... 1456.

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 52.: »Ex loco havlud (Hawlud?) in festo Se Trinitatis (május 22.)

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 60. Geszthi János levele 1456. június 16-káról.: »Ex Gezth secundo die festi sanctorum Viti et Modesti martirum anno 1456... Johannes de Gezth capitaneus castri Nandoralbensis filius.«

Hunyadi megakadályozta a Pétervárádra tervezett utazását.[1]) Fájó és síró lélekkel engedelmeskedett, de helyette leküldötte az assisi püspököt, akinek le kell vonulnia egészen Pétervárádig, hogy a kereszteseket átvegye és a helyet megvizsgálja. Tudatja vele Hunyadi azon értesítését, hogy Pétervárádon még eddig nincsen egyetlen katona sem. Jelenlétének nagy hasznát venné, mert a királynál még eddig semmit sem tudott keresztülvinni. Rómából sem a legjobb híreket kapta, azért levélben nem is meri közölni. Igéri, ha szükség lesz rá a végeken, akkor le fog menni.

Ugyanezen a napon kapta meg Capistranói János levelét is, amelyre rögtön válaszol. Röviden megismétli az előbbi levélben foglaltakat és újra előhozza, hogy Hunyadi sürgetésére hagyott fel azon tervével, hogy Pétervárádra menjen. Egyelőre lemondott az odautazásról és maga helyett az assisi püspököt küldötte oda. Kiválóan jellemzi a király magatartását a következő megjegyzéssel: »Eljöttem a királyúrhoz, akivel a hit ügyéről nagyon sokat beszéltem, és azt tanácsoltam neki, hogy menjen lejebb és gyűjtsön hadat. Még eddig nem kaptam választ; de mihelyt meglesz, közölni fogom Atyaságoddal, akivel nagyon szeretnék találkozni... Nagyon szeretnék mindenről tárgyalni Atyaságoddal, ha nem gondolja, hogy ebből a kereszténység ügyének kára lesz.«[2])

Ezt a vágyat többször látjuk a pápai követ lelkében felfelújulni, de azért mégis csak megmaradt a király oldala mellett, miként Hunyadi kívánta. De sem a királyra, sem az ország zászlós úraira hatni nem tudott. Minden buzdítása, hogy mielőbb csatlakozzanak hadaikkal Hunyadihoz, meddő maradt. Sőt épen ebben a válságos időben, midőn a hazának annyira szüksége lett volna a király jelenlétére, ez Cillei Ulrik tanácsára vadászat ürügye alatt június elején Budáról eltávozott és Wienbe ment. A pápai követ rögtön megírta ezt Capistranói Jánosnak. »A saját hirnököm által küldöm Atyaságodhoz — írja neki — az apostoli brevét és a Hunyadi gróf levelének másolatát, amelyben a törököknek jövetelét jelzé. Kérem Atyaságodat, hogy tudósítson mindarról, ami

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 53. Datum »Ex Buda... XXIII. Maii. — Wadding: Annales Min. XII. 333. és Hermann: Cap. triumph. 534. »Ex Buda XXV. Maii.«

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 54. »Ex Buda XXIII. Maii.« — Wadding: Annales Min. XII. 333. — Hermann: Cap. triumph. 533. »Ex Buda 24. Maji.«

ott történik és amit ott hallanak. A király őfensége vadászatra ment és nem is tért többet vissza. Gondoskodjál arról legjobb Atya, hogy minél gyorsabban szálljanak lefelé a keresztesek, amit én is szorgalmasan meg fogok tenni.«[1])

Carvajal csak a király távozása után érezte, hogy tehetetlenségre van kárhoztatva. A főrendek ugyanis a király távozását ürügynek vevén a távozásra, jószágaikra vonultak. Némelyek ezt Cillei parancsára cselekedték, aki meghagyta hiveinek, hogy Hunyadit ne segítsék,[2]) de a nagyobb rész félénkségből, mivel a király szökése rettegésbe hozta az egész országot. De azért Carvajal megőrizte hidegvérét és nem csüggedett. Minden reményét Capistranói Jánosba vetette, akinek erélyétől és ékesszólásától remélte a német hadak gyors kieszközlését. Ezért minden áron azt szerette volna elérni, hogy Capistranói János menjen a császárhoz és sürgesse meg a német birodalomból megigért segítséget. Június 2-án tehát levelet intézett hozzá a következő tartalommal: »Jóllehet Őszentsége azt írta Atyaságodnak, hogy a kereszténység ezen nagy veszélyének idején Magyarország határaiból ne távozzék, én mégis azt hiszem, hogy Őszentségének szándéka az, hogy ott működjék, ahol az ellenségnek több kárt, a vallásnak legnagyobb hasznot okozhat. Biztosra veszem, hogy igen hasznos és előnyös lesz, ha Atyaságod Wienbe megy a császárhoz, mivel gyorsabban és nagyobb számban fogja küldeni a német hadsereget. Én nagyon szeretném, hogy Atyaságod, ha lehetséges volna, több helyen megfordulna, mivel tudom mennyire képes hatni mindnyájokra és milyen eredményt tud elérni mindenütt. Kérem Atyaságodat, hogy kegyeskedjék minél előbb értesíteni arról, vajjon mehet-e a császárhoz és mennyire növekedett a keresztesek száma.«[3])

Tizenkét nap mulva aztán megváltoztatta szándékát. Hunyaditól levelet kapott, aki azon nézetét fejezte ki, hogy Capistranói Jánosnak most Magyarországon kell maradnia és oldala mellett működnie. A legatus ezen levél vétele után rögtön utasította

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 334. — Hermann: Cap. triumph. 535. — Pray: Annales Reg. Hung. III. 170. »Ex Buda. V. Junii 1456.«

[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 409.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 361. — Wadding: Annales Min. XII. 331. — Hermann: Cap. triumph. 531. »Ex Buda 2. Junii.«

Capistranói Jánost, hogy a legjobb szándék vezette ugyan kérelmében, de mivel a kormányzó nem találta helyesnek, azért tegyen mindent úgy, amint Hunyadi kívánja.[1]) Értésére adja egyuttal, hogy elveszettnek hitt leveleivel visszajött a küldött követ, s most Hunyadi emberével továbbítja hozzá. Örömmel újságolja továbbá, hogy a keresztesek száma naponkint nő, mivel igen lángolnak az emberek a kereszt felvétele után. Németországban is nagyon sok keresztes gyűlt már össze, csak kapitányuk nincsen. Kéri, hogy vegye rá Hunyadit, hogy írjon a császárnak ebben az ügyben.

Június 15-én aztán a legatus maga is ír Hunyadinak. Levelében okát adja, miért szerette volna Capistranói Jánost a császárhoz küldeni. »Mindent megkísérlettünk és semmit sem mulasztottunk el, — írja neki — hogy neked a nehéz és veszélyes helyzetedben mindenünnen segítségedre siessünk. Ami a tisztelendő Capistranói Jánost illeti, elhatároztuk, hogy őt arra kérjük, hogy menjen a császárhoz, akinél most két osztrák herceg és több előkelő úr tartózkodik, és reméltük, hogy rá fogja venni a császárt és a többieket, hogy a hit ügyében buzgólkodjanak. De mivel Méltóságod ellenkezőleg vélekedik, írtunk ugyanazon atyának, János testvérnek, hogy mindenben Méltóságod szándéka szerint cselekedjék. Azt hittük, hogy Magyarország alsó részein jelenléte nem annyira szükséges, hiszen azon hiszemben voltunk, hogy ott a magyarok könnyen feltűzelhetők a harcra akár tekintélyed, akár saját veszélyük, vagy a törököktől való félelem folytán; s azért nem gondoltunk arra, hogy ott működjék, nagyobb eredményt vártunk tőle a czászárnál; de belenyugszunk elhatározásodba és alávetjük magunkat ítéletednek. Mivel pedig előző napokban levelet küldöttünk a mondott atyához külön hírnökünk által, akit erre a célra fogadtunk, és ma visszahozta a levelet, mivel nem találta meg, kegyeskedjék ezt a levelet Méltóságod az atyához elküldetni.«[2])

Carvajal most arra szorítkozott, hogy a császárt, az osztrák hercegeket és Veneziát leveleivel a harcra tűzelje.[3]) De siker

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 58. »Ex Buda 14. Junii 56.«

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 59. — Wadding: Annales Min. XII. 331. — Hermann: Cap. triumph. 531. — Acta Sanct. Oct. X. 361. »Ex Buda XV. Junii....

[3]) Értekezések a tört. tud. köréből. XIV. k. 32. — (Fraknói: Carvajal.)

nélkül. A külföldi fejedelmek részvétlenül hallgatták sürgető szavát, csupán a pápa fogta fel a veszély nagy voltát. Követe jelentését kézhez vevén, lázasan sürgeti a hajóhad felszerelését.

A hajóhad parancsnokának az aquileai patriarkát, Lodovico di Scarampot nevezte ki, aki 1456. április 26-án kelt levelében azonnal érintkezésbe lépett Capistranói Jánossal. »Tudomásunkra jutott, — írja neki — hogy milyen tűzzel és buzgalommal fáradozik Atyaságod a keresztények közös védelmeért, és azt velünk könnyen elhitette életednek már régóta ismert és a szent ügyekben kipróbált önzetlensége. De arra buzdítlak, hogy ezen feladatnak annál készségesebben felelj meg, minél biztosabban tudod, hogy Őszentsége is ebben a dologban megegyezik veled. Az ő lelke nap-nap után mind jobban lángol az ellenség ellen, és semmit sem óhajt inkább, mint azt, hogy hajóhadunk harcrakészen álljon és a lehető leggyorsabban arra felszálljunk és az ellenség ellen hajózzunk. Én is Őszentsége legfőbb törekvését szem előtt tartva, semmi fáradozást nem kímélek, hogy minél gyorsabban készen legyünk az egész hajóhaddal. Rövid idő alatt elkészül a nagy négyevezős gálya, amelyet saját személyem részére készíttetünk, amely minden hadiszerrel fel lesz szerelve. Kérjük tehát Atyaságodat, hogy miként eddig is tette, minden buzgalommal és törekvéssel azon legyen, hogy a fejedelmeket és a királyokat ösztönözze ezen szükséges és érdemhozó háborúra és őket buzdítsa, hogy félretéve minden gyűlölséget és viszálykodást, a kereszténység közös ellensége ellen fogjanak össze, hogy a kellő időben a tengeri harcmozdulattal készen legyenek. Ha ezt meg fogják tenni, reméljük és az Úrban bízakodunk, hogy a megkezdett dolgoknak szerencsés eredménye lesz. Most mást nem szabad írnom; jóindulatodba ajánlva magamat, Isten veled! Róma, 1456. április 26.«[1])

Hasonlóról tudósítja III. Kallixtus is 1456. május 4-én kelt levelében,[2]) amelyben egyúttal megdícséri buzgólkodását és a további munkára bíztatja. »Kedvelt fiúnknak, Jánosnak, a Szent Angyalról nevezett diakonus-bíborosnak, az apostoli szentszék

[1]) Hermann: Cap. triumph. 538. — Wadding: Annales Min. XII. 323.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 334. Datum Romae... 4. Maii, 1456. — Hermann: Cap. triumph. 535. — Katona: Hist. Critica. VI. 1054. — Acta Sanct. Oct. X. 362.

követének többszöri jelentéséből megértettük, — írja a pápa — milyen buzgalommal munkálkodol nemcsak a személyedhez kötött követség hivatalának ügyes végrehajtásában, hanem a többiek végbezvitelében is, amelyekről azt véled, hogy a vallás szent ügyének javára válnak. Ámbár erről meg voltunk győződve, mégis ezen buzgalmad irántad való szeretetünket növelte: és jóllehet irántad és bármelyik keresztény iránt ez közös kötelességünk, mégis kedvességednek köszönetet mondunk és buzdítunk téged, hogy miként eddig tetted, úgy folytasd megszakítás nélkül: Istennek ezen ügyét férfias kitartással. Munkálkodásaid vezéreiül ott vannak a mi legatusaink, akik buzgalmadban rendkívül bíznak és az ő segítségükre támaszkodva, remélnünk lehet, hogy Isten kegyelmével üdvös eredményeket fogtok létrehozni. Küzdjetek tehát erőtökhöz képest és ezt a jó harcot harcoljátok meg, amelyet Isten számotokra azért tartott meg, hogy a dicsőség koronájának megnyerését kiérdemeljétek. És mivel Kegyességed nagyon jól tudja, mennyire kell becsülni a magyarok erejét és minő szokott az lenni hasonló esetekben, azért törekedjél arra, hogy fáradozásaiddal és buzdításaiddal a kereszténységnek kedves szolgálatot teljesíts, amelynél bizonyára nincsen dicsőségesebb és érdemteljesebb Istennél. Mi pedig a hajóhad felszerelésére éber gonddal törekszünk és minden halasztás nélkül a tengerre rendeljük.«

A pápa igéretének megfelelően lázas türelmetlenséggel siettette a hajóhad felszerelését. Május 31-én Lodovico di Scarampo mellére feltűzte a keresztet, mire ez Ostiába utazott, hogy hajóival a tengerre szálljon. De beletelt közel három hét, mire elindult, mert még június 30-án írt levelét a »Tiberis-torkolatá«-ban keltezte.[1])

A hajóhad általános vélemény szerint 60 gályából állott; újabb kutatások azonban azt bizonyítják, hogy jóval kisebb volt, mivel csak 25 vitorlás-hajó indúlt a tengerre 5 ezer fegyveressel, ezer tengerésszel és 300 ágyúval.[2]) Ez a kicsiny hajóhad akarta feltartóztatni a török hatalmas hajóhadát?

[1]) Pastor: Geschichte der Päpste I. 532. — Voigt: Enea Silvio de' Picolomini. II. 177. Hibásan május elsejére teszi a hajók elindulását.

[2]) Fraknói: Carvajal János. 29. (Értekezések a történelem köréből XIV. k.) és a 2-dik jegyzet: Guglielmotti: Storia della marina pontificia nel medio evo (Florencz, 1871.) II. 267. és a köv. lap. — Pastor: Geschichte der Päpste. I. 532.

A szárazföldi hadsereg pedig, amelyet a keresztény hatalmak az elmúlt esztendőben igértek,[1]) nem akart gyülekezni.

A pápa egymás után kapja követeitől azt a szomorú jelentést, hogy a fejedelmek semmiféle áldozatkészségre nem hajlandók. Németországban a klérus nagy része álomba merült és oly önző volt, hogy a tizedet, amelyet a keresztes-háborúra kellett volna adnia, az egyház-szabadság hangoztatásának ürügye alatt egyszerűen megtagadta.[2]) A német császár húzta-halasztotta a dolgot, úgy hogy a pápa kiközösítéssel fenyegette a magyar királlyal együtt, ha nem hajtják végre igéretüket.[3])

Franciaország magatartása méltatlan volt. VII. Károly eleinte még a pápai keresztes bullának és a tized szedésének kihirdetését is megakadályozta.[4])

A hatalmas Burgundia fejedelme, aki oly nagy garral kezdett a vállalathoz, mikor kenyértörésre került a dolog, nem tett semmit. Még az országában összegyűlt pénzt sem küldi Rómába, miért is a pápa kérve-kéri, hogyha nem is az egészet, legalább egyik részét adja át a szent célra.[5])

A dán, spanyol és portugál királyok is nagyhangú ígéreteket tettek, de valójában nem tettek semmit.[6])

Alfonzo, napolii király, követte a »legkeresztényebb király« példáját, s ennek megfelelőleg a legnagyobb akadályokat gördítette a keresztes vállalat elé.[7])

Francesco Sforza ígéretekben nagyon bőkezű, de egyébként hideg közönnyel szemléli az eseményeket.[8]) A magyar királyhoz 1456. június 1-én intézett levelében sajnálatát fejezi ki, hogy az Itáliában kiütött zavaros mozgalmak miatt országát nem hagyhatja el és személyesen nem vehet részt, de azért Őszentségének,

[1]) Thallóczy-Áldásy: Magy. mellékt. okl. II. 193—195.
[2]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 536.
[3]) Voigt: Enea Sylvio de' Piccolomini II. 180. (Vide Raynald: 1456. n. 49.)
[4]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 536.
[5]) Pastor: Geschichte der Päpste I. 540.
[6]) Pastor: Geschichte der Päpste, I. 540. — Thallóczy-Áldásy: Magy. mellékt. II. 194.
[7]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 541.
[8]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 541.

a pápának megigért 2000 lovast és az 1000 gyalogost már kiállította és ha szükség lesz, még többre is hajlandó.[1])

Venezia és Firenze a pápai felszólításra teljesen hidegen viselkednek, iparkodnak kibújni mindenáron az igéretek teljesítése alól.

A pápa, miután látta, hogy a földi fegyverekben nem bizakodhatik többé, az isteni segedelemhez fordúlt. 1456. június 29-én, Szent Péter és Pál ünnepén kelt bullájában felhívta a keresztény világ összes főpapjait, hogy buzdítsák híveiket, hogy imádság, bőjt és bűnbánat által igyekezzenek az Úrhoz visszatérni. Elrendeli, hogy a világ minden templomában naponkint déltájban (inter nonas et vesperas, videlicet ante pulsationem vesperarum seu ei propinquae saltem per intervallum mediae horae) háromszor húzzák meg a harangokat, miként este az Úrangyala harangozáskor szokásos, hogy a hívek figyelmesekké tétessenek.[2]) S mindazoknak, akik ezen alkalommal egy Miatyánkot és egy Üdvözlégyet elimádkoznak, 40 napi húcsút engedélyez; azokat pedig, akik három ízben elmondják, 100 napi búcsúban részesíti. Elrendeli továbbá, hogy az összes misékben a papok külön oratiót vegyenek a pogányok megtéréséért; s minden hónap első vasárnapján ünnepélyes körmenetet tartsanak. S azoknak, akik ezen a körmeneten résztvesznek, meggyónnak és megáldoznak, 7 évi és ugyanannyi 40 napi búcsút engedélyez; akik pedig valami kegyes tettet visznek végbe, akár imádság, akár alamizsna, akár zarándoklás által, azok két évi és ugyanannyi 40 napi búcsúban részesülnek.[3])

Mig Kallixtus pápa minden lehetőt megtett, hogy Magyarországot a törökök ellen megsegítse, azalatt Magyarországban

[1]) Thallóczy-Áldásy: Magy. mellékt. II. 200—202. Cives denique et populi nostri nullo pacto talem a nobis peregrinationem fieri volentes, votum hoc et desiderium nostrum impediunt.«

[2]) Raynald: Annal. Eccl. 463. Cf. Bergoma: Suppl. Chron. lib. 15. pag. 296.: III. Calixtus »voluit quoque ut in meridie sonum campanis darent, sicut in sero ad salutationem Virginis Mariae mos est dari: ut ea oratione eos adiuvarent, qui coetra turchos continuo dimicabant.«

[3]) Raynald: Annal. Eccl. XVIII. 463. Magnum Chronicum Belgicum. (Pist. Struv. Rer. Germ. Script. III. 416.: »Eodem anno (1456.) idem Calixtus Papa ordinavit et concessit in oppido Mechliniensi in subsidium cruciatae contra Turcum indulgentias anni Jubilaei, per docem annos continuo duraturas: quarum primus annus coepit in vigilia pentecostes eiusdem anni, durans usque ad festum omnium sanctorum tunc proxime futurum inclusive.«

serényen folyt a toborzás. Nemcsak a pápai legatus által felhatalmazott papok, hanem az ország papjai is versenyezve hirdetik a kereszt felvételét. Capistranói János levelet küldöz mindazon helyekre, ahova nem mehet és buzdítja őket a török elleni harcra és áldozatkészségre.[1]) Az esztergomi érsek a tömeges jelentkezés láttára azt írja a kalocsai érseknek, aki őt ezen örvendetes jelenségről tudósította, hogy nem kell szorgalmazni azon öt arany forint lefizetését, amelyet a bűnöktől való feloldozás után a hívektől a török hadjárat költségeire szednek; hanem mindenki ajánlja fel önként.[2])

Carvajal pedig sürgős rendeletet bocsát ki az ország és a szomszéd tartományok papjaihoz; megparancsolván nekik, hogy az örök élet elnyerésének jutalmával és az örök kárhozat fenyegetésével serkentsék és buzdítsák a híveket a keresztes hadjáratban való részvételre.[3]) S hogy a tömeget buzdítsa a kereszt felvételére, teljes búcsút engedélyez mindazoknak, akik a török ellen személyesen harcba mennek és arra kötelezik magukat, hogy 6 hónapig harcolnak. Bűneik meggyónása után semmi elégtételre nem kötelezi őket, mivel elégséges a töredelmes bánat is. Úgyszintén teljes búcsúban részesíti azokat is, aki maga helyett 6 hónapig egy harcost küld a háborúba.[4])

Capistranói János is annyira el volt foglalva a kereszthírdetésben és a bűnbocsánat osztogatásában, hogy a legjobb akarata mellett sem tudott eleget tenni mindazon felszólításoknak, amelyekkel hozzá fordultak. E nehéz helyzetben is számosan keresték fel bizalmas ügyekben. Miklós pécsi püspök arra kéri, hogy az általa összehívott zsinatra jöjjön el és azon elnököljön.[5])

---

[1]) Századok 1872. évf. 391. lap. A »Kállay-család levéltárában, mint Pesty Frigyes mondja, említés van Capistranói szent János egy leveléről, amelyben a szabolcsiakat buzdítja a törökök elleni hadjáratra. De ez a levél elveszett.

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 56. Dénes esztergomi érsek levele 1456. május 25-én.

[3]) Fraknói: Carvajal. 32. és második jegyzet: »1456. júl. 8., 9., 18-ki rendeletei a vatikáni könyvtárban. (Cod. Palat. 368.) Július 13-ki rendelete egy mölki codexből. Pray. III. 178. — Július 18-ki rendelete a bécsi udvari könyvtár 3609. sz. kódexében.«

[4]) Pray: Annal. Reg. Hung. III. 170.: »Ex Buda, XIII. Julii 1456.« Hammer a keltezés napját június 13-ára teszi. (Geschichte der Osmanen. II. 545.)

[5]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 56.: »Ex Quinquaeecclesiis in vigilia corporis Christi (május 26.) 1456.«

Június 8-án Szilágyi Mihály, Nándorfejérvár kapitánya, egy ferencrendi szerzetest küld hozzá azon kéréssel, hogy a főpapok és a főúrak áldozatkészségével a kereszténynek állítson helyre Nándorfejérvárott egy templomot, mivel az övékét a törökök elpusztították.[1])

Francesco de Oddis, assisi püspök, 1456. június 14-én tudatja, hogy a kalocsai érsek kérve-kéri, hogy látogassa meg. Azt tanácsolja tehát neki, hogy menjen el Bácsba és ha szükségesnek találja, hogy ő is odamenjen, szívesen elkíséri.[2])

Ugyanezen időben Capistranói János Küllödön tartózkodott és itt gyűjtötte össze a kereszteseket. Itt találkozott Geszthi János nándorfejérvári kapitánnyal,[3]) akit Hunyadi még május havában kinevezett Szilágyi Mihály helyébe, de nem tudni mi okból, állását nem foglalta el.[4])

A pétervárad iak nem tudnak nyugodni. Folytonosan zaklatják az assisi püspököt, hogy sürgesse meg Capistranói János jövetelét. A püspök végre is enged kérésüknek, ír Capistranói Jánosnak és kéri, hogy teljesítse óhajukat és jöjjön el Pétervárad ra. Kérelmüket azzal is támogatja, hogy nagyon jó keresztények, akiknél szépen virágzik a vallásos élet. Itt nemcsak a lelkek üdvösségére, hanem a keresztes hadak gyűjtésére is nagy eredmény kínálkozik.[5])

Végtelen kár, hogy Capistranói János ezen működése alatt senki sem jegyezte fel azon helységeket, ahol ezen néhány hét alatt megfordult. Ez a hiány nagyon megnehezíti, hogy lépésről-lépésre kövessük a keresztes hadak gyarapodását. Csak egyes elejtett feljegyzésekből tudunk következtetést vonni a keresztes sereg növekedéséről.

Így Nagyvölgyi Mihály titeli prépost egyik levele bizony-

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 57.: »Ex castro Nandoralbensi feria tertia proxima ante festum beati Barrebe (Barnabe?) apostoli 1456.«

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 59. »Ex suburbio Petri Varadini die 14. Junii 1456.« — Wadding: Annales Min. XII. 330. — Hermann: Cap. triumph. 528. — Acta Sanct. Oct. X. 360.

[3]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 60.: »Diebus proxim elapsis, P. V. in Kewlyd existente... mentionem feceramus...« Datum: »Ex Gezth secundo die festi sanctorum Viti et Modesti martirum anno 1456.

[4]) Fraknói: Szilágyi Mihály élete. Budapesti Szemle (1911. évf. II 176.)

[5]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 61. Datum: »Ex suburbio Petrivaradini die XIX. Juni 1456. — Filius G. epus Assisinati.«

ságot szolgáltat arra, hogy Dél-Magyarországon nagyban folyt a toborzás. Almási Istvánt, aki a kereszteseknek a vámok megkerülésével élelmet szállított, a prépost elfogatja és javaitól megfosztja. A dolog Capistranói János fülébe jutott, rögtön írt a prépostnak és kérte a fogolynak szabadon bocsáttatását és elkobzott javainak visszaadását. A prépost sajnálkozását fejezi ki a történteken. Tudatja, hogy Almási Istvánt azért fogták el, mivel a kereszteseknek kerülő úton akart egyet-mást átcsempészni. De ha nyíltan bevallotta volna szándékát, szabadon áteresztették volna fizetés nélkül a vámon, mivel a szent kereszt iránt való tiszteletből kiadta erre vonatkozólag rendeletét. Miután Almási Istvánt szabadon bocsáttatta és nem volt szándékában a szent keresztet meggyalázni, kéri, hogy az esetleges irregularitás és kiközösítés alól őt és embereit, akik ezen dologban résztvettek, kegyesen oldozza fel.[1])

Az összegyűjtött kereszteseknek a legnagyobb része tanuló ifjakból, parasztokból és mesteremberekből állott, akik legnagyobb részt fegyvertelenek,[2]) legföllebb íjjal és nyíllal, vagy ezek hiányában kapával, kaszával és villával voltak felszerelve. Ha nem is hiányoztak közöttük olyanok, akiket a zsákmány hajtott a keresztfelvételére, mégis a többséget az a szent vágy sarkalta, hogy hitéért harcoljon, és ha kell, érte meg is haljon.

A háborútól való félelmet nagyban növelte azon üstökös megjelenése, amely június 3-án tűnt fel az égen[3]) és ijesztő csóvájával megremegtette a föld népét.[4]) Borzalmas nagysága a középkor fantáziáját, amely az üstökös megjelenésében Isten bűntetését, szerencsétlenséget, veszedelmet és minden rosszat

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 61.: »Ex Erdewd feria sexta proxima ante festum nativitatis Johanni Baptiste anno 1456.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 487. — Girolamo d'Udine: c. II. »Conveniunt copiae sub Crucis vexillo, velut inermes, sed quibus inerant corporis vires, arcum, pharetram cum scuto gestantes.«

[3]) Pez: Scriptores Rer. Aust. II. 877. Thomas Ebendorffer de Haselbach Krónikája. »Signum magnum apparuit in coelo 1456. futurorum malorum prognosticum, Comites sive Matuta, nocte ipsa tertiam Junii sequente, licet eundem primum nocte sexta eiusdem mensis deprehenderim.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 470. Nicolao da Fara: c. VIII. »coelum ipsum, quasi vivis coelestibus tubis, de mense Junii per multos dies suo modo ante Turcarum adventum clamavit: binis enim apparentibus cometis, una ante aurorum quae prae sui magnitudine omnes orbis nationes terruit, altera post solis occasum, quae etiam similem mortis umbram praeferre videbatur.«

látott, rettenetesen felcsigázta. Az egykorú krónikások leírása szerint valóban félelmes nagyságban pompázott az égen. S először mint hajnali csillag éjjel két órától kezdve ragyogott az égen, azután mint esti csillag, s ezért azt hitték, hogy két üstökös.[1])

Két-három hónapon keresztül fénylett az égen[2]) és újra meg újra felgerjesztette az emberekben a félelmet.

Capistranói János, mint a nép lelkének alapos ismerője, ügyesen felhasználta az üstökösöktől való félelmet a törökök elleni harc buzdítására. Azt hangoztatta, hogy a keresztényeknek győzniök kell, mivel az üstökösök megjelenése veszedelmet jelent a törökökre. Nicolao da Fara azt írja, hogy Krisztus nyilatkoztatta ki előtte, hogy az üstökös a török fölött aratandó győzelmet hirdeti.[3]) Az isteni kinyilatkoztatásra azonban nincsen szükség, mert Capistranói János itt nem tett egyebet, mint alkalmazta kora felfogását, amely az üstökösben az ellenséges fél veszteségét szerette látni. Ezért buzdítja katonáit, hogy bátran harcoljanak, mivel a győzelem biztos: »Ne féljetek — hangoztatja nekik[4]) —

[1]) Pez: Scriptores Rer. Austr. II. 877. Thomae Ebendorfferi de Haselbach Chronicon Austriacum libris V. Comprehensum. »Signum magnum apparuit in coelo 1456, futurorum malorum prognosticum, Comites sive Matuta, nocte ipsa tertiam Junii sequente, licet eundem primum nocte sexta eiusdem mensis deprehenderim. Apparuit autem circa duodecimum gradum Tauri, habens in latitudine 24 gradus. Porrigebatur eius caput versus stellam fixam et pedem Persei; coma vero sive cauda contra signorum successionem versus caput Algol, cuius tota latitudo a capite, usque ad finem 10 gradibus subfuit, ut in Instrumentis deprehensa est. Duravit fere quoque per totum mensem Lunarem, et movebatur motu primi mobilis continue, quasi continue eundem situm ad dictas stellas servando, et cum eis versus Zenit ascendendo et communiter ad occasum vel in igne vel summa regione aëris vergebat. Unde primo matutinus ante Solis ortum circa horam secundam post noctis medium, deinde vespertinus post Solis occasum visus est, quod quidam duos esse Cometas iudicabant.« — Magyar Történelmi Tár. XI. Szádüddin. 229.

[2]) Antonini: Hist. pars III. titulus XXII. cap. 15.: »apparuerunt comete in diversis partibus coeli de mense aug. circa septimam horarum noctis in orientem. — Mencken: Scriptores Rer Germ. III. 22.: »Eodem anno (1456.) cometa grandis in aquilone caudam spargens versus austrum, ultra mensem duravit.« — Pez: Scriptores Rerum Aust. II. Tom. 430.: Chronicon Salisburgense: apparuit Cometa in aestate, qui stetit quasi per mensem.»

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 470. Nicolao da Fara: c. VIII.: »Coepit Dei famulus bonae esse spei, quandoquidem, Christo revelante illas, fortissimam victoriam de Turcis praemonstrare cognovit «

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 470. Nicolao da Fara: c. VIII.: »Quamobrem omnes exhortabatur, et singulis palam praedicabat: »Nolite timere pusillus grex, nolite contremiscere. Dabit quidem Deus nobis optatam victoriam de inimicis nostris, quam praecurrentia astra designant omnino futuram.«

kisded sereg, ne remegjetek! Meg fogja ugyanis adni nekünk Isten az ellenségeink fölött az óhajtott győzelmet, amelyről a feltűnt csillagok is azt hirdetik, hogy mindenképen be fog következni.«[1])

[1]) Nem tartozik ugyan tárgyamhoz azon badar mese megcáfolása, amelyet az egykorú Platina (Platinae: De vitis Pontificum 284. és Platinae: Epitomen vitae Romanorum Pontificum. 427.) és az őt követők (Sedulius: Hist. Seraph. 408. és Fleurii: Hist. Eccl. XXVIII. 466.) találtak ki, hogy III. Kallixtus pápa ijedtében exkommunikálta ezt az üstököst és aztán a veszedelem elhárítására imádságokat rendelt. Kallixtus bullájában az üstökösről egy szó sincsen, hanem csak azon veszedelemről beszél, amely a törökök részéről fenyegeti a kereszténységet és ennek elhárítására rendelte el az imádságokat és a körmenetet. Az előbb említett írók vagy tudatlanságból, vagy rosszakaratból a pápa bullájába becsempészték a saját felfogásukat és azt a pápáé gyanánt adták át az utókornak, amely nem is késett kihasználni a pápa ellen.

HARMADIK FEJEZET.

22. §. A dunai csata.

Hunyadi János június derekán összegyűjtött dandárával Szegedről elindult az ország határa felé, hogy alkalmas helyen útját állja a török hadseregnek. Elindulása előtt még, azaz június 12-én, gyors futárt meneszt az erdélyi szászokhoz azon sürgős paranccsal, hogy a közeledő törökök ellen a levél vételével rögtön fejenként és általánosan felkelvén, az egész lovassággal és a gyalogság nagyobb részével jól felszerelve és felfegyverkezve, június 24-én, Keresztelő szent János napján, Karánsebesen a királyi levélben foglalt bűntetés terhe alatt jelenjenek meg. Igéri, hogy azon időben ő is ott fog már lenni.[1]) Június 18-án Hollóson van, s innen értesíti Carvajalt, hogy Szegedről már eltávozott, s mivel a kegyetlen török gyorsított menetben közeleg az ország határához, ő is gyorsított menetben fog haladni, hogy minél előbb elérje a Morva folyó torkolatát, ahol a törököt feltartóztatni szándékozik. Kéri ezért, hogy a kereszteseket minél előbb küldje el, hogy a török azok megérkezte előtt vízre ne bocsáthassa hajóhadát. Azon kéréssel zárja levelét, hogy ezen levelét mutassa meg a váradi püspöknek és az ország legfőbb püspökének (al vescovo palatino.)[2]) Június 22-én Temesvárott időz, ahonnan újólag felszólítja az erdélyi hét szász széket, hogy miután a király előbbi felkelést parancsoló levelére semmi választ nem adtak, s a török negyednap mulva az ország határánál lesz, fejenként rögtön keljenek fel és hűtlenség bűntetése alatt Kevibe jöjjenek, ahová június 25-kén, azaz jövő pénteken, ő is meg fog érkezni.[3]) Július

[1]) Teleki: Hunyadiak kora. X. 525.: »Datum Zegedini Sabbato proximo ante festum beatorum Viti et Modesti Martirum. Anno domini 1456.«

[2]) Thallóczy-Áldásy: Magy. mellékt. okl. II. 464. »Ex Hullus a di VI. poi la festa de sancto Vito et sancto Modesto martiri, anno domini 1456. (Milanói Á. L. P. E.) — Melléklet Capistranói János 1456. július 3-iki leveléhez.«

[3]) Teleki: Hunyadiak kora. X. 526. »Ex Themesvár in festo decem Milium Militum, anno 1456.«

3-án Keviből harmadszor szólítja fel az erdélyi szászokat és az Istenre kéri őket, hogy a király parancsa szerint éjt-napot eggyé téve, minél gyorsabban siessenek hozzá, mivel a törökök már szemben állanak, miként követeik is látták. Megnyugtatja őket, hogy védelmükre Vlád oláh vajdát rendelte.[1])

Hunyadi a török előnyomulásából tisztán látta, hogy a szultánnak legelső dolga Nándorfejérvár elfoglalása. Erre ő már előzőleg gondolt, s azért a vár kapitányává még május havában kinevezte Geszthi János macsói al-bánt;[2]) de mivel ez, előttünk ismeretlen oknál fogva állását nem foglalta el, a vár kapitánya sógora, Szilágyi Mihály maradt, aki a vár felügyeletét megosztotta Bastida Jánossal[3]) és Ország Mihállyal.[4])

Szilágyi Mihály nem is késett a várat rendbehozni, de mivel félt, hogy a török előbb megérkezik, mint a várat rendbe hozhatná, sürgős levelet küldött Hunyadihoz, hogy siessen seregével bevonulni Nándorfejérvárra. Ugyanilyen tartalmú levelet intézett aztán Capistranói Jánoshoz is, hogy jöjjön az összegyűjtött keresztesekkel a vár védésére. Hirnökei révén is csakhamar arról értesült, hogy a török nagy hatalommal közeledik a várhoz. Nemsokára aztán megjött a hírnök Hunyadi Jánostól is, aki arra kéri, hogy hagyjon fel a szónoklással és a lehető legnagyobb gyorsasággal siessen kereszteseivel Nándorfejérvárra.[5]) A Duna mellékén tartózkodott ekkor Capistranói János; s mihelyt megkapta Hunyadi felszólítását, azonnal abbahagyta a szónoklást és összegyűjtötte a keresztesek közül azokat, akiket csak lehetett. A veszély ezen pillanatában vette észre, hogy katonailag milyen hibás intézkedést tett, mikor a kereszteseket hazabocsátotta. De ezen már nem segíthetett. A veszély nem tűrt késedelmet, s így meg kellett elégednie azon csekély számú keresztessel, akik hirtelen hozzá sereglettek. Öt hajót szerelt fel és azzal indult

[1]) Teleki: Hunyadiak kora. X. 527.: »Datum Kewinij secundo die festi visitationis Marie Virginis anno Domini 1456.«

[2]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 52. — Giovanni da Tagliacozzo levele Capistranói Jánoshoz 1456. máj. 23-án és Pettkó: Kapisztrán János lev. 60. — Geszthi János levele Capisztranói Jánoshoz 1456. jan. 16-án.

[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis 26., »ipseque dominus (Hunyadi) praefecerat illi castro dominum Michaelem et dominum Johannem Bastidam.«

[4]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 411.

[5]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 11.

a Dunán lefelé. Giovanni da Tagliacozzo arról értesít bennünket, hogy Capistranói János lelkében ezen úton nagy benső küzdelem folyt le:[1])

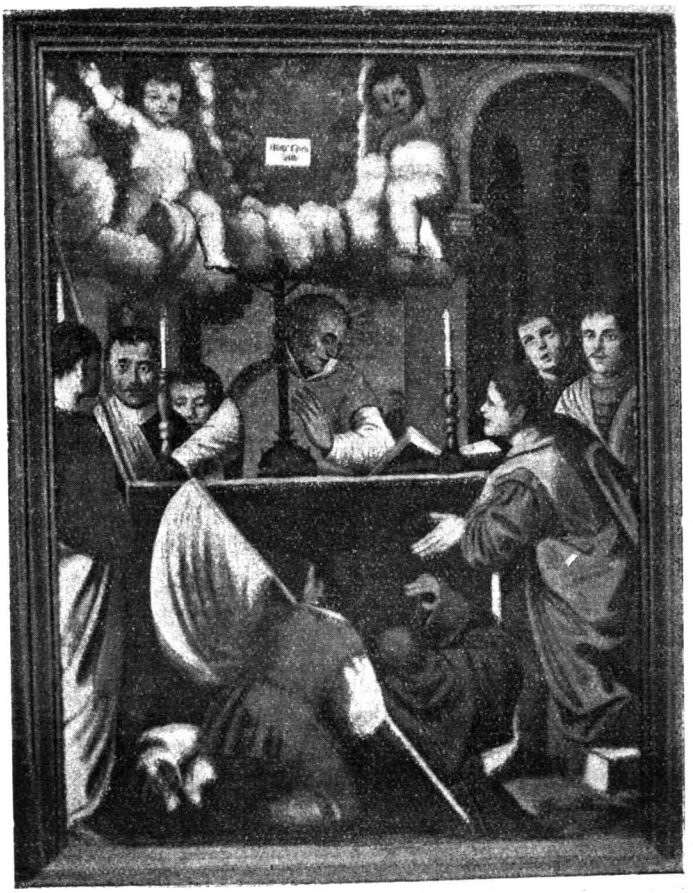
»A boldog kapitány pedig majd víg volt, azon hitben, hogy elérkezett a vértanúság ideje; majd szomorú és levert volt, mikor látta, hogy mindenki alszik és csak a törökök éberek a kereszténység kiirtásában és Jézus Krisztus nevének meggyalázásában. Keserves könnyeket hullatott a keresztény vallás méltatlan sorsa fölött; de leginkább siratta a keresztények, különösen a magyarok romlását, ezt hajtogatván: »A végveszély már igen közel van és nincs, aki megsegítsen.« Capistranói Jánosnak nagyon igaza volt. Az országban a nemesek mély álomba merültek; alig mozdult valaki a haza védelmére. Sőt Palóczi László országbíró, Perényi János tárnokmester, László egri püspök, és több más előkelő főúr épen akkor, mikor az ország legelső végvárát végső veszedelem fenyegette, az ország sorsával mit sem törődve, Thalafúz János cseh kapitánnyal Jászó vára visszaadásáért alkudoznak.[2])

Ilyen szomorkodó lélekkel ért Capistranói János Péterváradra, ahol mise közben hirtelen nagy örömmel telt meg lelke. A szentmisében ugyanis buzgón kérte a seregek Istenét, hogy legyen védelmezője a szent ügynek és ne tekintse a keresztények rút hálátlanságát. »A második mementónál, — miként Giovanni da Tagliacozzo írja — midőn összetett kezekkel és behúnyt szemekkel az oltárnál állott, az égből egy nyílat látott alászállani, amely gyorsan ő előtte állott meg az oltáron, s a nyílvesszőn arany betűkkel e szavak voltak írva: Ne félj János, légy nyugodt, amint kezdted, hajózzál tovább és siess, mivel az én nevemmel és a szent kereszt erejével győzelmet fogsz aratni a törökök fölött. Ezen látománytól felvídulva, szívéből kivetette a szomorúságot atyánk, s a félelmet száműzte; víg, derült és nyugodt lett; s ettől kezdve őt senki szomorúnak, búslakodónak nem látta. Ezt a csodálatos látomását beszédeiben, prédikálás közben nyíltan kihirdette, gyóntatójának nyíltan feltárta, társainak buzdításúl az

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 12.
[2]) Teleki: Hunyadiak kora. X. 529.: Datum in Opido Zemplen in festo divisionis Apostolorum anno domini 1456.«

asztalnál igen gyakran elbeszélte, s ezt a látomást a tény valódiságával aztán be is igazolta.«[1])

A vallásosságra hajló és a szent űgytől amúgy is áthatott tömeget ez a dolog magával ragadta. Ez a látomány olaj volt a

Capistranói János látomása mise közben Péterváradon.

tűzre. »A szomorúak tehát — folytatja tovább Giovanni da Tagliacozzo — felvidúltak, a kétségeskedők felbátorodtak és

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 13.

kinyilvánították, hogy ilyen lelkes vezért készek követni a börtönbe, vagy a halálba is. Ez a csodás látomás örömmel töltötte el, és a bekövetkezendők felől biztos levén, a többi testvéreknek is, akiknek keresztjük nem volt, feltűzte sajátkezűleg a keresztet; és mindent, a hordozható oltárt épúgy, mint a misemondó ruhákat, vörös kereszttel diszítette fel. A lobogót is, amelyen előbb Szent Bernardino képe volt erősítve vagy festve, a kereszttel ékesítette fel ezen szavakkal: »Mivel a szent kereszt erejével kell az ellenséget megszégyeníteni, a használatunkra adott minden dolog a kereszt jelével legyen ellátva.«[1])

Szilágyi Mihály és a várbeliek sürgetésére Pétervárádról Nándorfejérvárra hajózik öt hajóval és július 2-án, Sarlós Boldogasszony napján, ünnepélyesen, zene- és énekszó mellett bevonul a városba kereszteseivel, akiknek egyik része a hajón jött, a másik része meg szárazföldön kísérte.[2])

Megérkezése után szent misét, utána meg az őrséghez beszédet mondott, buzdítván őket az éberségre, a bátorságra és vértanúságra.

A beszéd végeztével Hunyadi János parancsa értelmében a keresztesek egy részét a várba helyezte el, a másik részét meg Hunyadihoz, aki ezen időben Keviben táborozott, szándékozott elvinni.

Csak annyi időt engedett kereszteseinek, míg némi eledelt vettek magukhoz, aztán Szilágyi Mihály ellenkezése ellenére, aki a kémek jelentéseiből tudta, hogy a törökök bármelyik pillanatban megérkezhetnek, megindult három hajóval Kevibe.[3])

Késő délután azonban, midőn a nap még erősen tűzelt, egyszerre fekete felhők borították el az eget; a nap elhomályosodott, és borzasztó zivatar támadt; a villámok egymást érték, az eső csak úgy szakadt, az erős szélvésztől a Duna annyira háborgott, hogy a hullámok a hajókat a parthoz vitték, ahol kénytelen-kelletlen ki kellett szállniok. A hirtelen jött vihar csakhamar elült, a sötét felhők szétszakadoztak, a nap ismét kisütött, és a Dunán ott állott a törökök hajóhada.[4]) Ha egy fél-

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 13—14.
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 14.
[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 15.
[4]) Thallóczy-Áldásy: Magy. mellékt. II. 381. — Giovanni da Tagliacozzo levele 1456. július 28-án. — Joannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 17.

mérföldnyire tovább hajóztak volna, a török hatalmába kerültek volna.

Giovanni da Tagliacozzo a hirtelen támadt zivatarban Istennek csodajelét látja, aki így akarta hűséges szolgáját megmenteni azon veszedelemből, amelybe buzgóságában bele akart rohanni.

Az est beálltával Capistranói János visszatért Nándorfejérvárba.[1])

A következő reggel aztán, vagyis július 3-kán a fellegvárból saját szemeivel láthatta, miként bontakozik ki a láthatáron a törököknek hadserege.[2])

Mohamed, Konstantinápolynak bűszke meghódítója, aki megesküdött lelki üdvösségére és a prófétára, bogy két hónap alatt Magyarországot meghódítja és mint annak úra, Budán fog ebédelni,[3]) s hogy azt a várat, amelyet atyja hat hónapig sikertelenül ostromolt, két hét alatt megvívja,[4]) személyesen vezette hadseregét Nándorfejérvár ellen, hogy ezen fontos végvárnak, Magyarország kulcsának, elfoglalásávai kezdje meg győzelmeinek sorát.

Kérkedésének megfeleltek előkészületei is. Már kora tavasszal hozzáfogott a hadsereg szervezéséhez, amely rettegésbe hozta nemcsak Magyarországot, hanem az egész nyugati kereszténységet is. A birodalom minden részéből összegyűlt hadseregnek gyülekezési helye Adrinápoly volt,[5]) a hajóhad pedig Viddinnél várta az indulási parancsot.[6]) Üszkübben külön ágyúöntő műhelyeket állíttatott fel,[7]) ahol szakadatlanúl öntette a Konstantinápolyból odahordott harangokból az öldöklő ágyúkat.

A karabélyoknak, puskáknak, lándzsáknak se szeri, se száma. Törökországból, Szerbiából és Boszniából szünet nélkűl hajtottak igás barmokat, amelyek nyílakkal, íjakkal és élelmiszerekkel voltak

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 17.
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 17.
[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 21.
[4]) Hammer: Geschichte der Osm. II. 22. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 412.
[5]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 412. (Chalkokondylasz: VIII. k. 172.)
[6]) Teleki: Hunyadiak kora II. 412. (Chalkokondylasz: VIII. k. 172.)
[7]) Thury: Török történetírók. I. 77. Turszun bég: »Tárikh-i — Ebulfeth szultán Mohammed khán« c. m. — Cf. Bonfin és Thuróczi munkáit, akik Krussovácz-ot említik.

megrakva.[1]) Az ágyúknak száma 300-on felül volt,[2]) amelyek közül 22 rendkívüli nagysága által tűnt ki.[3]) E szörnyetegek nagysága meglepő volt: hossza 27 láb,[4]) a szájának a szélessége 2 láb volt.[5]) Ezeken kívül volt még 7 roppant nagyságú hajítógép is, amelyekből iszonyú nagy gömbölyű köveket lehetett a magasba lökni. Ezek — mint Giovanni da Tagliacozzo írja — »roppant erős lökés következtében jó nagy olasz mérföldnyi magasságra repültek fel; midőn pedig lehullottak, oly súllyal estek le, hogy a földbe befurakodtak, s többé nem lehetett látni őket.«[6]) Az ágyúkat és hajítógépeket hatalmas gépekkel[7]) vasszekerekre rakták és tevékkel, ökrökkel, meg bivalyokkal vontatták[8]) a Dunához, ahonnan 64 hajó szállította őket a várhoz.[9])

Az egész hajóhad különben 200 hajóból állott.[10]) Ezek között 64 gályát említenek a szemtanúk, a többiek kisebb hajók voltak.[11]) A tengerészek különböző nyelvű és nemzetiségű elemből állottak. »A gályáknak — írja Giovanni da Tagliacozzo — egészen új és csodálatos szerkezetük volt, és alkalmasak voltak úgy a támadásra,

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 20.

[2]) Hammer: Geschichte der Osm. II. 22. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 413. Capistranói János levele a pápához 1456. aug. 17. — Wadding: Annales Min. XII. 372.

[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 18. Cf. Giovanni da Tagliacozzo 1456. júl. 28-án kelt levelét (Thallóczy-Áldássy: Magy. mellékt. II. 381.), amely már csak 19 hatalmas ágyút említ: »XIX. bommarde tanto grande e tanto sterminate, che in vero in natura humana non foro facte may simile, parte ad ruinare li mura e parte ad buctare petre grandissime supra le persone.«

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 18. — Thallóczyy-Áldássy: Magy. melléktart. II. 362.

[5]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 414.

[6]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 18—19.

[7]) Thury: Török történetírók I. 77.

[8]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 20.

[9]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 414.

[10]) Hammer: Geschichte der Osm. II. 22. Jegyzet: Chalkokondylas: naves autem numero erant ducentae.

[11]) Acta Sanct. Oct. X. 470. Nicolao da Fara: c. VIII. »Classis autem in Danubii flumine sexaginta quatuor triremes, quas usitatiori vocabulo Galleas appellamus, habebat, exceptis aliis minoribus navigiis. — Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 21.: »Per aquas etiam ascendentes sexaginta quatuor galeas cum multis scaphis atque naviculis in servitium galearum violenter deducebant.« — Wadding: Annales Min. XII. 372. és Acta Sanct. Oct. X. 383.: Capistranói János levele a pápához 1456. aug. 17.: »in primo nostro congressu 44 galeas numeraverum, et ita fuit, sed postea clariori veritate comperta, 64 reperimus.

mint a védelemre, s nem is, mint faalkotmányok, hanem mint a leggyorsabb nyílak repültek a vízen. Volt közöttük egy, amely valamennyinél nagyobb és gyorsabb volt, amelyen a legelőkelőbb és a legügyesebb hajósok állottak sok zászlóval és hangszerekkel; ez a többinél vakmerőbb volt; ez a keresztények gúnyolása és ingerlése végett a város mellett gyakorta megjelent; ez volt az összes gályák vezérhajója és parancsnoka.«[1])

A Morava folyó völgyében hömpölygött a szárazföldi hadsereg a Duna felé. Számukra nézve maguk a szemtanúk is eltérőleg nyilatkoznak és 100,[2]) 120, 150,[3]) 160, 200[4]) ezer embert említenek, sőt némelyek 300 és 400 ezer emberre teszik számukat.[5]) Sajnos az egykorú török író, Turszun bég is csak általánosságban nyilatkozik a szultán seregéről: »Amint a 860. év tavasza beköszöntött s megérkezése látható lőn a virágokról és bimbókról is: lobogni kezdtek a győzelmet hirdető zászlók s a diadalt jelentő lófarkak, a győzhetetlen hadsereg megindult, mint a tenger árja. Az ágyúkat Üszküb városából gépek segélyével vontatták. Maga a padisah is megindulván olyan sereggel, melyben a pajzsosok a kardok csapásaitól nem fordítanak hátat s a páncélosok a nyílak zápora miatt szemüket sem hunyják be, elhatározta Nándorfejérvár elfoglalását, s hogy az ellenséget kicsalja a nyílt harctérre.«[6])

Ha a legkisebb adatot fogadjuk is el hitelesnek, akkor is oly tekintélyes hadsereg gyűlt Nándorfejérvár alá, mely túlontúl elegendő volt a kevéssé megerősített vár elfoglalására. Történetíróink legnagyobb része azonban ezt a számot nem fogadja el,

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 22.

[2]) Thallóczy-Áldásy: Magy. mellékt. II. 381. Giovanni da Tagliacozzo levele 1456. júl. 28.: »cento millia persone.«

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 372. Capistranói János levele a pápához 1456. aug. 17.: »multi asserant, quod fuerunt centum viginti milia, reverendissimus tamen dominus legatus postquam discursum habuit una mecum, pro maiore parte spatii, in quo malignantium exercitus locabatur, iudicavit, quod verisimiliter centum quinquaginta milia esse potuissent in signis tantorum castrorum.«

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 18.: »nam centum sexaginta milia, multi autem dicunt ducenta milia Turcorum bellantium... convenerunt.«

[5]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 413. 1. jegyzet, ahol felsorolja a különböző adatokat.

[6]) Thury: Török történetírók I. 77.

hanem összegezve az összes írók feljegyzéseit, a török hadsereg számát 150—160 ezerre becsüli.[1])

Ezt a számot két dolog teszi elfogadhatóvá. Az egyik, hogy maga a szultán vezeti a hadsereget, minél fogva tűntetni kellett a hadsereg nagyságával; a másik, hogy az akkori török hadi szokás szerint a rendes hadsereget megelőzte a csőcselék-had, amelynek egyedüli célja a félemlítés volt.

Az első sereget a nagyvezír vezette, akivel együtt jöttek a szövetséges fejedelmek és előkelőségek is.[2]) A telep megtekintése után hozzálátott a hadsereg helyének kijelöléséhez.

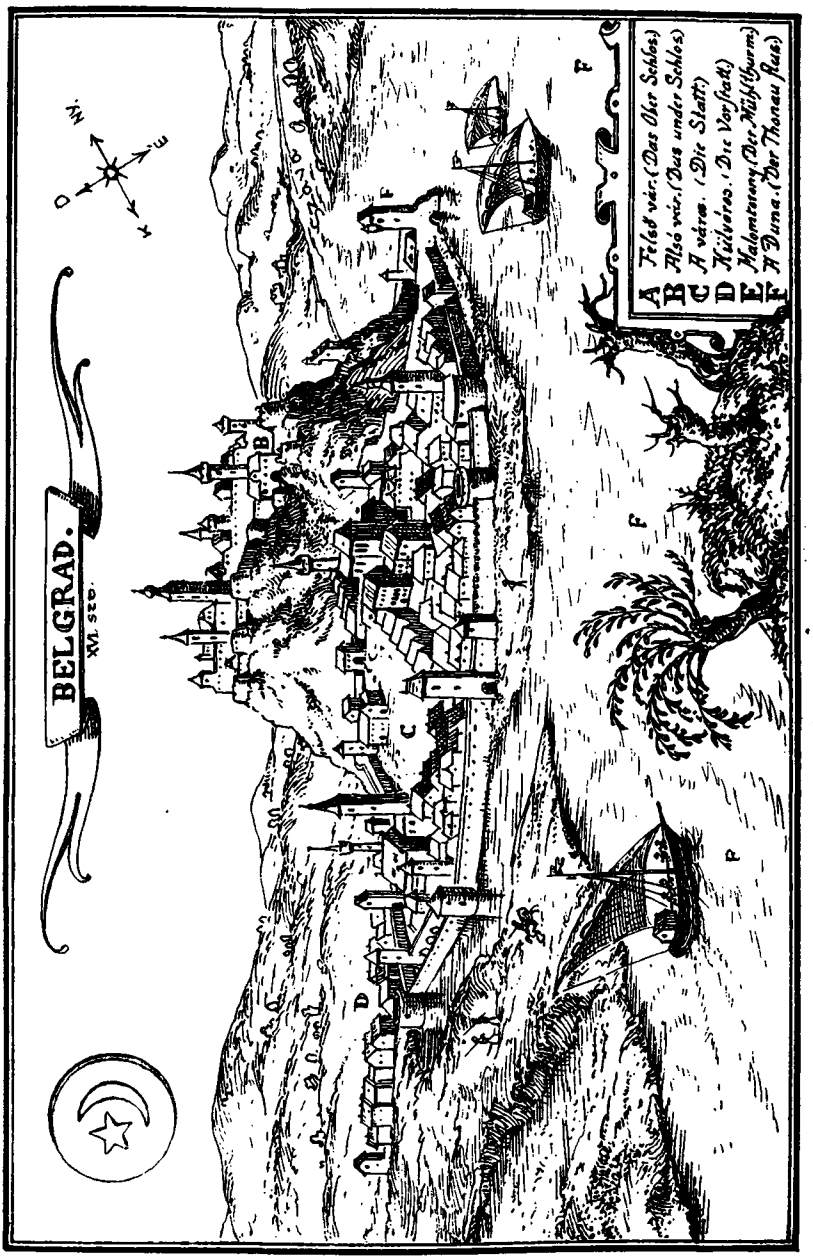
Vessünk most egy pillantást Nándorfejérvárra és környékére. Nándorfejérvár 1427-ben került Magyarország birtokába azon szerződés alapján, amely Zsigmond magyar király és Lazarevics István szerb fejedelem között létrejött.[3]) Egykorú források ezt a képét adják a városnak és a várnak: »A város azon a szögleten fekszik, ahol a Dunába ömlik a Száva; északról a Duna, nyugatról pedig a Száva mossa. A vár a hegyen terül el, a természettől is, de mesterségesen is nagyon meg van erősítve a hegy lábáig; a város mindkét folyó partján terjeszkedik; a folyók felől erős fal védi, a szárazföld felől kétszeres sánc, árok és falak védelmezik.«[4]) Giovanni da Tagliacozzo, aki jelen volt a harc színhelyén, ezeket írja: »Nándorfejérvár vára három részre oszlik: az első vár körülzárt egy nagy teret és síkságot; itt volt igen sok nemesnek a háza... ezen várból vezetett le az út a városba s a bejárat a két belső várba... A második vár kisebb volt, de nagyon jól el volt zárva az első vártól és mély sáncokkal, tornyokkal és erős bástyákkal van megerősítve; az első várból ide csak egyetlen kapun és a felvonó hídon lehet jönni; a második várból van átjárás a harmadik várba, amely sokkal kisebb, de a legjobban meg van erősítve. Ebben van az a torony is, amelynek »Ne félj« a neve... itt volt a királyi lakosztály is... itt van a hátsó ajtó, amelyen le lehetett

[1]) Pór: Hunyadi János. 292. — Lázár: A török birod. tört. 205. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 412. — Hammer: Geschichte der Osm. 22. — Lud. Akad. Közlönye. XIV. 612.

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 20—21.

[3]) Thuróczi: Chronica Hung. c. XX. (Belii: Scriptores R. H. I. 234.) Pesty Frigyes: Brankovics György rácz despota. Értekezések a történelmi tudományok köréből. VI. 4—5. — Lud. Akad. Közlönye. XIV. 609.

[4]) Bonfini: Decad. III. lib. VIII. 382.

Nándorfejérvár a XVI-ik században.

menni a városba és a Dunához.«[1]) Vagyis a vár és a város azon a szögleten terült el, amelyet a Duna és a Száva alkotnak, amint ez utóbbi a Dunába ömlik. Északon a beláthatatlan síkság, délen a bájos hegyvidék, a kettő között a széles mederben méltóságosan hömpölygő Duna a beléje ömlő Szávával, fenséges keretül szolgálnak a meredek hegy tetején emelkedő várnak és az alatta elterülő városnak.

Ez a szöglet a Batina-hegy tövétől délkeletről északnyugat felé nyomuló, 4 kilométer hosszú és körülbelül egy kilométer széles földhátnak végső nyulványa és 125 méter magas hegyfokban végződik a tenger színe, s mintegy 50—55 méter magasságra emelkedik a Duna szintje fölött.[2]) A hegyfok 3 oldalról meredeken, néhol majdnem falszerűen ereszkedik a Duna és a Száva partjaira, de a déli oldal menetelesen, csekély eséssel olvad bele a fensíkba. Ezen a hegyfokon emelkedett a tulajdonképeni vár, míg a hegyfok északi és nyugati oldalához csatlakozó részeken az alsó, vizivár terült el, amelyet hatalmas vastag fal választ el a folyóvízektől. A várhegy keleti oldalán a Duna felé eső részen a Viziváros, míg délnyugati részen a Rácváros állott.[3])

A fellegvár szabálytalan hosszúkás négyszögű volt, amelynek hossza egy félszázaddal később, vagyis 1521-ben, — sajnos, ezen év előtti időkből Nándorfejérvárt részletesen feltűntető tervrajz nincsen — 320 méter, szélessége pedig 175 méter volt.[4]) A nyugati és északi oldalon a meredek hegy párkányára építették a falakat; a keleti oldalon azonban a magas és vastag fal előtt még egy mély és széles árok is huzódott; a természettől meg nem védett déli oldalt pedig aképen tették erőssé, hogy két párhuzamos falat emeltek és mindegyik előtt széles és mély árkot ástak.[5])

A vizivár a Száva és Duna egyesülésénél fekvő partsíkon terült el. Falai majdnem állandóan vízben álltak, csak kis vízálláskor maradtak szárazon. A falak itt is, mint a fellegvárban, lőrésekkel és bástyákkal voltak ellátva és tornyokkal megerősítve.

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 70—71.
[2]) Hadtört. Közl. II. 427.
[3]) Lud. Akad. Közl. XIV. 611.
[4]) Hadtört. Közl. II. 429.
[5]) Hadtört. Közl. II. 427.

A tornyok között a legnagyobb volt a Malomtorony, amelynek alja boltíves volt, minél fogva a víz szabadon átfolyhatott a naszádosok számára épített hadikikötőbe, amely a vár falain belül állott. Még most is látható a »Nebojsekula« torony közelében az erős boltíves kőkapu, amely a belső kikötőbe vezetett.[1]) A vizivárból természetesen fel lehetett jutni a fellegvárba is.

A város tulajdonképen három részre oszlott. A Száva és a Duna partjaira épült a két vizi város, míg e kettő között a belső város terült el. A Száva partján csupán két sor apró ház állott, míg a Duna felé huzódó részeken elég sürűen emelkedtek az utcák. A külvárosok is hatalmas falakkal és mély árokkal voltak elválasztva a belvárostól. De a külvárosokat is erős falak és széles árkok védték minden támadás ellen.

A város közvetlen közelében emelkedő dombok ezen időben szép erdőkkel voltak borítva. A város közelében egy kis község, Malacsova, terült el, és kevéssel odább egy másik helység, Czigánka. A vártól egy olasz mérföldnyire állott Szent Magdolna temploma,[2]) amely mellett görögkeleti szerzetesek zárdája emelkedett.[3]) A hely változatosságához járultak azok a szigetek is, amelyeket a Duna és Száva alkotott. A legjelentékenyebb volt a Dunában a város északnyugati oldalán fekvő sziget, a Tábor sziget, a Szávában pedig a Cziganlija. Nem messze a Száva torkolatától, a Duna mellett másfél óra járásnyira feküdt Zimony, amely ebben a korban kicsike városka volt, amelynek vára béke idejében Hunyadinak lakóhelyűl is szolgált.[4])

Nándorfejérvárban ez idő szerint, mint fenntebb láttuk, a kapitány Szilágyi Mihály volt, akinek segítségére Hunyadi Geszthi Jánost[5]) és a spanyol Bastida Jánost rendelte.[6]) Hazai forrásaink egyike azonban Bastida János mellett Ország Mihályt említi, mint Szilágyi segédét.[7])

[1]) Szentkláray: A dunai hajóhid. tört. 346.
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 19.
[3]) Szalay-Baróti: A magyar nemzet t. II. 214.
[4]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 415.
[5]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 60.
[6]) Joannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 26.: »ipseque dominus praefecerat illi castro dominum Michaelem et dominum Johannem Bastidam.«
[7]) Pray: Annales Reg. Hung. III. 171.: »Urbem praesidiarii numero quidem pauci, sed barbarorum bellis, et ingenio assueti tenebant; quibus Michael Ország, militari scientia in paucis clarus, et ab hoc Joannes Bastida praefecti erant.

Szilágyira várt tehát az a nehéz feladat, hogy a várat jókarba helyezze, megfelelő őrséggel ellássa, hadi- és élelmiszerekkel felszerelje. Miképen sikerült neki ezt keresztűlvinnie, fennmaradt emlékeink nem szólnak róla. A török forrás pedig cikornyás nyelven bevehetetlennek minősíti a várat: »Nándorfejérvárnak, Magyarország azon szilárd gyámoszlopának, s e tartomány helyének bevétele, fellegekkénti erőssége, és csillagsokaságú tornyai miatt, nagyon bajos volt. Azt meghódítani még a földsarkok összes fejedelmeinek is lehetetlenné lőn. A Duna és Száva összefolyásánál levén, élelmét vízen és szárazon kapta vaserősségű falai közé, ezenkívül a rút kedélyű Arimán ellenségből mintegy 5—6000 vérszomjas pogányt is rejtett, kik az iszlám népet kárba és bajba hozni törekedtek.«[1])

Ha tudjuk azt, hogy egy-két évtizeddel később Mátyás törvénye értelmében Nándorfejérvár védelmére 400 gyalogos, 300 huszár és 500 naszádos katonát kellett tartani,[2]) úgy a fenntebbi adatot irányításképen elfogadhatjuk. Ez az 5—6 ezer ember, amelyet Szilágyi hamarjában összeszedett, addig volt elegendő, míg a legközelebbi segítség megérkezik. A segítség pedig közeledett. Július 2-án Capistranói János egy csapat keresztest vezetett a várba,[3]) ahol Hunyadi János felmentő seregének jöttét is hírűladva, kitartásra buzdította Szilágyit és a vár őrségét.

Július 3-án a török megjelent Nándorfejérvár láthatárán. mikor Capistranói János látta, hogy a török a vár megszállására előkészületeket tesz, elhatározta, hogy elhagyja a várat, hogy a többi kereszteseket is összeszedje. Július 4-én a szentmise után, miután a várőrséghez lelkesítő beszédet tartott, 4 ferencrendi szerzetessel, köztük két magyarral, György és Ferenc testvérekkel, továbbá a raguzai Sándor testvérrel és Anbrozio d'Aquila testvérrel elhagyta a várat két hajóval, amelyet Szilágyi bocsátott rendelkezésére és Péterváradra sietett.[4]) A többi szerzetest Nándorfejérvárott hagyta, megparancsolván nekik a szent engedelmesség alatt, hogy készüljenek a vértanúi halálra és gyakorolják az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit. »Ne féljetek, — szólt hozzá-

1) Magyar Tört. Tár.: XI. Szádüddin. 224.
2) Hadtört. Közl. II. 434. Kiss Lajos: Nándorfejérvár bukása.
3) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 14.
4) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 23.

jok — bátran álljatok ellen minden támadásnak, mert ha Isten úgy akarja, rövid idő alatt annyi keresztest hozok magammal, hogy bámulni fognak mind a törökök, mind a magyarok... Gyóntassatok, az egyenetlenségeket simítsátok el, a sebesülteket és betegeket ápoljátok, a halottakat temessétek el, s hirdessétek szűntelen az ellenállást. De ti papok, óvakodjatok attól, hogy a törökök közül valakit sajátkezűleg megöljetek, vagy azok megsebesítésére vagy megölésére köveket, nyílakat, vagy fegyvereket nyújtsatok át másoknak, vagy ilyeneket készítsetek; legyenek a ti fegyvereitek Krisztus keresztjének ellenségei ellen az imádság, a szentmise, a szentségek kiszolgálása és az irgalmasság cselekedetei. A laikus testvéreknek azonban nem adok parancsot, sem utasítást, tegyenek úgy, amint Isten sugalmazza nekik.«[1])

Capistranói János társaival szerencsésen elérkezett Péterváradra, ahonnan rögtön érintkezésbe lépett Hunyadival, tudatván vele a tapasztaltakat és kérte, hogy minél előbb jöjjön segítségére a szorongatott várnak.

Hunyadi, aki június 25-én már Keviben volt és várta a közeledő ellenséget, ezalatt lassan Nándorfejérvár felé halad és kemény csatákat vív az ellenséges előhaddal és egyes portyázó csapatokkal.[2]) De mivel hadserege csekély volt, nyílt csatába nem akart bocsátkozni. Mikor tehát a török gályák Kevi mellett elhaladtak, seregével feljebb vonúlt.[3]) A terv tisztán állott előtte: keresztűltörni a török hajóhadát és bevonulni a várba, amely lehetővé teszi a sikeres ellenállást. E terv megvalósítására azonban nemcsak hadseregre, hanem hajókra is szüksége volt. Ezeket kellett tehát elsősorban szerezni. Közölte tehát tervét Capistranói Jánossal és meghagyta neki, hogy mind a keresztesekkel, mind az összeszedett hajókkal minél előbb Szalánkeméntre siessen.[4])

Capistranói János sürgős leveleket küld az egyes főúrakhoz és főpapokhoz, esdve kérvén őket, hogy küldjék el minél előbb a kereszteseket és siessenek magok is a szalánkeméni táborba.

---

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 23—24.
[2]) Thallóczy: Magyar-Szerb okmt. 465. l
[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 25.
[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 26.

Személyesen keresi fel Herczegh Rafael kalocsai érseket Bácsban, hogy rávegyé a harcra.[1])

Az érsek, mint a többi magyar egyházi és világi főúrak, tartózkodott minden harctól. S így Szalánkeménben csak a szegények jelentek meg, a gazdagok és nemesek otthon maradtak. A legközelebbi 10 nap alatt tehát a keresztesek siettek a kitűzött helyre.[2])

Ezen idő alatt Hunyadi János is minden lehetőt megtett, hogy tervét végrehajthassa. A közelben található összes hajókat összegyűjtette a Dunán és leszállíttatta Szalánkeménhez. Körülbelül 200 darab, mindennapi használatra szolgáló hajócskát tudott így összetoborozni, amelyeket hajóácsok nagy gyorsasággal deszkákkal megerősítettek és támadásra alkalmassá tettek. Hamarosan, amennyire lehetett, mindennemű élelmi- és hadiszerrel is ellátta azokat; s mikor mindez készen volt, a bátrabb és használhatóbb kereszteseket a hajókra szállíttatta. Capistranói János lelkesítő beszédet intézett hozzájok és lelkükre kötötte, hogy a teljes búcsú elnyerése céljából szárazon és vízen folytonosan hangoztassák Jézus szent nevét.[3])

A sötét éj leple alatt sikerült egy követet küldeni a várba, aki tudtára adta Szilágyinak, hogy a legközelebbi szerdai napon, vagyis július 14-én, mihelyt észre veszi, hogy a magyar seregek megtámadták a törököket, törjön ki a várból hajós népével és hátul támadja őket, hogy két tűz közé szoríthassák az ellenséget. A vett parancs értelmében Szilágyi 40 hajót szerel fel, amelyeken katonákúl azon polgárokat alkalmazza, akik önként vállalkoztak ezen veszélyes dologra. »Ezek a polgárok, — mondja Giovanni da Tagliacozzo — ugyan mind görög keleti szakadárok, de azért a törökök kérlelhetetlen ellenségei, bátor és kiválóan edzett harcosok, akiktől a törökök jobban féltek, mint másoktól; különösen jártasak ezek a vizi csatákban, sòha meg nem futamodnak; ezekkel töltötte meg az előbb említett hajókat.«[4])

Ezenkívül Hunyadi János egy nagyobb hajót is felszerelte-

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 26.: »Ipse etiam personaliter contulit se Bachiam ad Reverendissimum dominum D. Raphaelem archiepiscopum cum sollicitans eique annuntians tam imminens periculum.«

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 27.

[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 32.

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 33.

tett, amelybe a legmegbízhatóbb embereit rakta, hogy a többieknek vezetőül, de egyúttal védelmül is szolgáljon. »Ebben volt a magyarok egész reménye, bizodalma és biztonsága,« mondja a szemtanú, Giovanni da Tagliazzo.[1])

Ilyen előkészületek között várták a kitűzött napot, július 14-ét.

A törökök sem töltötték tétlenül az elmúlt 10 napot. A július első napjaiban megérkező török tábor csakhamar ellepte Nándorfejérvár egész környékét. A Duna és Száva balpartjait azonban nem szállták meg, úgy látszik, elégségesnek tartották ezek ellenőrzésére a hajóhadat is. Csodaszép látvány volt a várból szemlélni az ide-oda nyüzsgő óriási tábort, nemkülönben a díszes sátrakat, amelyek olyan nagy számban voltak, hogy a szemlélőre azon benyomást tették, hogy a vár körül elterülő terjedelmes föld nem is sátrakkal, hanem felhőkkel van beborítva. Emelte a hatást a megszámlálhatatlan lobogó sokasága, amelyek nagysága változott a török tisztek rangja szerint. A nagyvezír zászlaján zöld mezőben félhold ragyogott.[2]) »A szultán sátorát magasabb helyen állították fel, amelyet sok zászló és sátor vett körül, amelyekben a szultánt őrző 5000 janicsár lakott.«[3])

Lassankint elhelyezkedett a török tábor, felállították az ostrom gépeket és az ágyúkat, s július 4-én megkezdették a vár bombázását. A tűzérség szertára a vártól mintegy olasz mérföldnyire eső Mária-Magdolna temploma volt, amely telve volt lőporral és minden egyéb ostromhoz szükséges eszközzel.[4]) Az ágyúzás éjjel-nappal szakadatlanúl folyt,[5]) s különösen a három legnagyobb ágyú, amelyeket három különböző helyen állítottak fel, végzett a falakon nagy rombolást. 10 nap alatt a várnak majdnem összes falait megrongálta, a bástyákat ledöntötte és a külső tornyokat elfoglalta az ellenség.[6])

A várbeliek erősen védekeztek. Valahányszor eldördültek a török ágyúk, egy harangocska szólalt meg, figyelmeztetvén a

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 33.
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 19.
[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 21.
[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 19.
[5]) Thallóczi: Magy. mellékt. okt. II. 205. Brankovics György levele 1456. júl. 13.: »Postea ipse Turcus venit et obsedit castrum Nandoralbense per terram et per Danubium, et facit tremulari die ac nocte cum bombardis incessanter et iam unam turrim destruxit per totum.«
[6]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 28.

katonákat, hogy huzódjanak védett helyre, »várkapuk, ajtók és ablakok bejárói alá, boltozott ívek alá.«[1]) Szilágyi Mihály, a várkapitány, folytonosan résen volt, hogy katonái ne csüggedjenek. A csüggedésre ugyanis nagyon sok ok volt. Az ágyúk pusztításához egyéb bajok is járultak. »Úgy a várban, mint a városban erősen dühöngött a pestis és pusztított a rettenetes éhínség is; eleséget sehonnan sem lehetett beszerezni, annyira körülfogott a török minket: igen nagy volt a félelem és rettegés mindenkinél.«[2]) Csak Szilágyi nem félt és nem rettegett; erősen bízott a két János segítségében. »Sokszor jött hozzánk — folytatja Giovanni da Tagliacozzo — bátorított minket, mondván: »Ne féljetek.«

A török mindjobban közeledett a várhoz és elkezdte az erődítmények aláaknázását.[3]) Mohamednek még ez nem volt elég. A Duna felől is el akarta vágni a megsegítés minden lehetőségét. Ezért a vártól körülbelül egy mérföldnyire előre küldötte a 60 nagyobb és körülbelül másfélszáz kisebb hajóból álló hajóhadát és ott összeláncoltatta, hogy az ellenséges hajó át ne tudjon törni. Sőt még portyázó csapatokat is küldött a Dunán keresztül, hogy széltében-hosszában pusztítsanak el mindent. Táji Karadsa, a rumiliai beglerbég »engedélyt kért a Duna tulsó partjára való átkelésre, hogy a vár és a király (Hunyadi) közé jutva, az acélkardok gátjával sáncot képezzen a segédcsapat és Nándorfejérvár vára között és az ott levő szép szigeten az ellenségtörő vitézekkel összetörje a szent harc kardjával a segítségül jövőket.«[4]) E veszélyes terv azonban a várbeliek nagy szerencséjére nem létesült, mert a basák vetélkedése és egyenetlenkedése megakadályozta.

Ilyen előzmények és előkészületek között virradt fel július 14-ike. Hunyadi parancsára megindult a számra nézve nem nagy, de lelkesedésre és elszántságra felülmúlhatatlan keresztény hajóhad. Méltóságosan úszott legelől a vezérhajó, amelynek az volt a feladata, hogy irányítsa és védelmezze a kisebb hajókat. Hunyadi

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 28—29.
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 30.
[3]) Thuri: Török történetírók. 1. 77.
[4]) Thuri: Török történetírók. I. 155. (Szeád-Eddin: A történetek koronája.) Cf. Nesri: Az Oszmán-ház története. 65. és Turszun-bég: A hódító Mohamed szultán története. 77.

a hajóhad erősítésére a Duna mindkét oldalára gyakorlott és csatában megedzett katonákat rendelt. Az egyik parton a sereg vezére ő maga, a másik parton Capistranói János volt, aki előtt egy Péter nevű nemes vitte a zászlót.[1])

Festői látvány volt, mikor a kisded hajóhad a reggeli nap fényében feltűnt a horgonyaikon bűszkén álló török hajók előtt. A törökök gúnnyal és vidám nevetéssel szemlélték, miként közeledik a gyaurok kisded csapata. Fogadásukra csakhamar készen vannak, híd alakjára egymás mellé sorakoztak,[2]) láncokkal egymást összekötötték úgy, hogy szilárd hidat látszott alkotni az egész flotta.[3]) A tusa csakhamar megkezdődött. A keresztények Jézus nevének hangos kiáltásával irányították hajóikat a török gályáknak. Rendkívül előnyére szolgált a magyar seregnek, hogy Hunyadi a partok mellett oly ügyesen állította fel dandárjait, hogy a török táborból senki sem jöhetett a hajóhad segítségére. A törökök heves ellenállást fejtenek ki, s egyik hajó sem mozdul el a másiktól. Capistranói János a parton állva, a keresztet magasra tartva, harsány hangon szűntelen Jézus nevét hangoztatja[4]) és folytonosan kitartásra buzdítja őket.[5]) A víz folyása is a magyaroknak kedvezett. Megfeszített erővel eveznek a magyar katonák, és a víz sodra által is hajtott hajók oly erővel ütköztek a török gályákba, hogy az összekötő láncok több helyen elszakadtak. Rettenetes csata fejlődik ki. Hunyadi az első, aki a török hajóra szökik, társai mint oroszlán követik, és kivont karddal lekaszabolnak mindenkit, vagy félholtan a Dunába taszítják.[6]) Egyszerre csak feltűnik dél felől a várbeliek hajóhada is. 40 hajó fogta hátba a törököket. Menekvés nincsen. »Iszonyú zaj támadt, puska- és pisztolylövések innen is,' onnan is, kiáltás, lárma tör az ég felé: kardokkal, lándzsákkal és kövekkel kölcsönösen vagdalják

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 34. — Bonfini: Rerum Hung. Decad. III. lib. VIII. pag. 383.: »In ripis quadrata cataphractorum equitum agmina, utrumque classis cornu protegebant, in dextro Corvinus, Capistranus in laevo praesidere.«

[2]) Johannes de Tag. Victoriae mirabilis. 34.

[3]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 420. — Balanyi: Nándorfejérvár ostroma. 189.

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 35.

[5]) Bonfini: Rerum Hung. Decad. III. liber. VIII. pag. 383.: »Hic a prora crucifixum amplexus ac supplex, ad salutare praelium suos hortari, promittere divinam opem, et profanis hostibus maledicere.«

[6]) Bonfini: Rerum Hung. Dec. III. liber. VIII. pag. 383. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 421. 7. jegyzet.

egymást; a tisztelendő atya pedig összekulcsolt kezekkel és égbe emelt szemekkel folytonosan imádkozik, hogy Isten maga védje meg a saját ügyét, s buzgón hívja Jézus nevét a keresztények megsegítésére. A várban is szűntelenül imádkoznak. A török gályák szétváltak, eloldódtak egymástól, a Dunán szétszóródtak; nyílak, tegezek és vetődárdák árasztják el őket, s így tartott ez a rettenetes harc a folyamban öt órán keresztül. De mit késlekedem? A harc megszűnt; a törökök három nagy gályája a rajta levőkkel együtt a Duna habjai közé merült; négyet elfogtak a keresztények [1]) az összes felszerelésükkel és diszítésükkel együtt; a többi gálya futva menekült azon helyre, ahol előbb állottak, de menekülés közben elmerültek, s a rajtuk levő emberek is majdnem mindnyájan halálra sebesültek.«[2])

Szeád-Eddin török író a harc kimenetelét eképen örökíté meg művében: »Míg a győzhetetlen sereg a fal rombolására szentelvén erejét, a vár réseire úgy rohant, mint a méhraj a méhkas nyílásába, s míg e fejkockáztató helyen annyi harcos itta a vértanúság mézét és vette ölébe a paradicsom szépeit: az alatt Jankó király (Hunyadi) hada is megérkezett s a gonosz, pokolra való csapat elfoglalta az említett szigetet.

Duna hátán megérkezett a sok hajó,
Szárazon a sereggel az átkozott Jankó.
A várral szemközt a parton megszálltak
S eleséget és csapatot küldtek a várba.
A Duna hátán a hajók megütköztek
S a hit harcosai közül sokan vértanúk lettek.
Sok kapu nyílt meg az enyészetnek.
A vallás ellensége a földre ejtette...
A trombiták harsogása, a harci dobok ropogása
Betöltötte keletet és nyugatot.
A kardok csattogásának hangja
Az ég kapujáig felhatott.

Mivel a vaddisznók hozta hajók száma kétszerte nagyobb volt az iszlám hajóinál, a moszlim hajósokat csüggedés szállta meg és futásnak eredtek.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 470. Nicolao da Fara: c. VIII. — Wadding: Annales Min. XII. 364.

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 35—36. Cf. Turóczi: Chronica Hung. c. LV. (Belii.: Script. R. Hung. I. 270—271.)

A Száva és Duna vérfolyammá vált,
A zöld mező tulipán-színt öltött.

A harcvágyó sereg bátrai a vérözönben ide-oda futkosván, az árok vízén átúsztak és a várnál szárazra jutottak. Itt azonban az útálatos ellenség rontó tűzet hányt reájuk s életük vízét a pusztulás földjére öntvén, tisztátalanná lett testük hamvát a semmiség szelével szétszóratta, mint a port.«[1])

A török hajóhad romlása teljes volt. Még azok a gályák is, amelyeknek sikerült elmenekülniök, olyan rossz állapotban voltak, hogy többé hasznukat a törökök nem vehették.[2]) Maga a szultán égettette el őket, hogy a keresztények kezébe ne jussanak.[3])

A halottak számát teljes pontossággal nem lehet megállapítani. Török részről 500-nál többen estek el;[4]) de a megmaradottak legnagyobb része is megsebesült. A keresztények közül azonban aránylag nagyon kevesen haltak meg, állítólag csak harmincan. A keresztény hajóhadnak legnagyobb vesztesége a vezérhajó pusztulása volt. A hajósok gondatlanságából a puskapor felrobbant benne, s ennek következtében majdnem teljesen elégett. Roncsait a partra hozták, s így nem vehetett részt az ellenség üldözésében.[5])

A győzelem teljes volt. Hunyadi célját elérte. A Duna szabad volt és így a várral megnyílt a közlekedés újra. Hunyadi és Capistranói János bevonulnak a sereg egy részével a várba; élelemmel és hadiszerekkel bőven ellátják. A fáradt sereget friss csapatokkal cserélik fel, a betegeket és sebesülteket a várból kiszállítják, hajóra rakják és a közeli városokba küldik.[6])

A vár szánalmas helyzete nagyon lehangolta Hunyadit, de hű társa Capistranói János vigasztalására siet; új lelket önt bele. Hunyadi erre kiadja a parancsot, hogy amennyire lehetséges, a falakat helyre kell hozni.[7])

[1]) Thuri: Török történetírók. I. 156. (Szeád-Eddin: A történetek koronája.) Cf. Turszun bég: A hódító Mohamed szultán története 78. lap.

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 36. — Acta Sanct. Oct. X. 470. Nicolao da Fara: c. VIII.

[3]) Bonfini: Rer. Hung. Decad. III. liber VIII. 383. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 422. — Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 36. Az elfoglalt hajókat a keresztények is elégették.

[4]) Johanes de Tag.: Victoriae mirabilis. 36.

[5]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 38.

[6]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 40.

[7]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 39—40.

23. §. A nándorfejérvári győzelem.

A két Jánost a nagyszerű dunai győzelem nem ittasította meg. Higgadt nyugodtsággal mérlegelték az új helyzetet. Nagyon jól tudták, hogy ez a győzelem Mohamedet még ádázabb ellenséggé tette, aki majdnem ép és sértetlen szárazföldi seregével folytatni fogja a városnak és a várnak ostromlását.

Hunyadinak az első dolga tehát az volt, hogy a vár őrségébe új tűzet és új kedvet gerjesszen. Ő, aki mindig bízott Isten segítségében, ezen rettenetes veszedelem közepette sem esett kétségbe. Csak egy kötelességet ismert: győzni, vagy hősi halállal meghalni. Ezt a mély meggyőződését ojtja katonáinak lelkébe is; ecsetelvén előttük a csata érdemeit, hivatkozván a jóságos Istenre, akinek őrző keze fejük fölött lebeg és aki nem engedi meg, hogy az igazságért harcolókon a gazság erőt vegyen. Elragadó ékesszólásával megjósolja a jövendő sikert: az új győzelmet.[1])

Hogy a különböző elemekből álló hadseregébe rendet és fegyelmet hozzon, Zimony térségein szállott táborba. A rendes katonaság a várőrséggel együtt mintegy 15 ezerre rugott.[2]) Ehhez járult a keresztesek nagyszámú csapata, akik mindenünnen, még a legtávolabbi helyekről is folytonosan özönlöttek.

A következő nap, miután a várőrséghez lelkesítő beszédet tartott, Capistranói János is Zimonyba ment,[1]) hogy az összegyűlt keresztesek fölött szemlét tartson. Rendkívül érdekes képet hagyott ránk Giovanni da Tagliacozzo a Zimonyban tartózkodó keresztesekről: »Az összes keresztesek, miután levelek, hírek, küldöncök útján értesítést nyertek, siettek az előbb említett helyen tartozkodó tisztelendő atyához, s csodás ájtatossággal és buzgósággal közeledtek hozzája; csapatokban jönnek mindnyájan az egyes részekből, helységekből és helyekről, mindenegyes csapat

[1]) Bonfini: Rer. Hung. Dec. III. lib. VIII. 383.

[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 423. — Thallóczy: Magy. mellékt. oklt. II. 470. — A sebenicói püspök 1456. július 26-iki feljegyzése szerint: »In castro sunt XII. milia hominum; aliqui decem milia dicunt, sed bene muniti sunt et non timent hactenus, licet aliqua pars mari ictibus bombardorum prostata sit sed . . . sarcitur.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 470. Nicolao da Fara: c. VIII.: »Mane antem cum ad viriliter resistendum populum dulcissimis adhortatus fuisset eloquiis, in castra rediit, quae apud Danubium posita sunt.«

saját zászlaját hozza. A zászlók egyik oldalán a kereszt jele, a másik oldalán pedig Szent Ferenc, Szent Antal, Szent Lajos vagy Szent Bernardino képe volt rajta, ezzel akarták jelezni, hogy Szent Ferenc dicső követője volt az, aki őket mint kereszteseket összegyűjtötte, vagy ezzel akarták tudtúl adni, hogy a keresztes sereg csak szegényekből és nem gazdagokból gyűlt össze, vagy pedig azt akarták, hogy zászlójuk legyen hasonló az atya zászlójához, vagy végre, hogy a harcban azon szentek pártfogását eszközöljék ki, akiknek zászlója alatt kűzdenek. Minden csapat el volt látva különféle hangszerekkel, amelyek a lelkesítésre szolgáltak; voltak ott trombiták, kürtök, dobok, citerák, csengetyűk elég nagy számmal, s oly zajt csináltak velök, hogy inkább az állatok, mint az emberek csalogatására voltak alkalmasak. Hunyadi János parancsából János mellett két trombitás állott. Ezen trombiták hallatára a keresztények éberek, vigyázók és vígak, a törökök ellenben félénkek és lehangoltak lettek. A keresztesek addig nem foglalták el helyüket, míg a tisztelendő atya előtt körmenet módjára nem tisztelegtek, de miután megáldotta őket, a kijelölt helyen letelepedtek és elszállásolták magukat. És ezek oly vígan, örvendezve és oly tűzes lélekkel jöttek, mintha lakodalomra sietnének és nem a legvadabb törökökkel való harcra. S így tíz napig özönlött mindenfelől a keresztesek népe, míg 60 ezernyire nem rúgott, akik mind Magyarországon vették fel a keresztet a tisztelendő atya, vagy társai kezéből, ámbár volt közöttük néhány német, lengyel, szláv és bosnyák is.«[1])

Giovanni da Tagliacozzo az 1456. július 28-án »supra flumen Save ad pedem castri Nanderalbensis« kezdődő levelében ezt az állítását megismétli. Azt mondja, hogy július 2-án a keresztesek száma 27 ezer volt, akik mindnyájan magyarok voltak,[2]) s akiknek száma rövid idő alatt 60 ezerre szaporodott.[3]) Nicolao da Fara hasónlóképen 60 ezerre teszi a keresztesek számát, akik között nagyon sok pap és szerzetes is volt, hogy a szentségeket kiszol-

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 43—44.

[2]) Thallóczy: Magy. mellékt. ok. II. 381.: »Sono stati crucesignati da lu patre in Ungaria XXVII. milia persone tucti actissimi ad combactere.«

[3]) Thallóczy: Magy. mellékt. ok. II. 383.: »Et in poco tempo se adunareno piu de LX. milia persone quasi tucti cruciferi.«

gálhassák nekik.[1]) Ezen két szemtanú állításaival szembe helyezkedik Enea Sylvio, aki a keresztesek számát csak 40 ezerre teszi[2]) és Ranzano, aki csodálatosképen 500-ra becsüli.[3]) Hogy ezt csak az első csapatra lehet érteni, magyarázatra sem szorul. A komoly történetírók, akik mérlegelni szokták az eseményeket, azok hitelt adnak a jelenvolt szemtanúknak,[4]) de akik erővel azon munkálkodnak, hogy Capistranói János szereplését kisebbítsék, azok természetesen gúnyolódva, vagy megvetőleg nyilatkoznak a szemtanúk előadásáról.[5])

A keresztesek nagyobb része magyar volt; de külföldről is szép számban jelentek meg. Már május hónaptól kezdve jönnek a német keresztesek. Regensburg városának tanácsa május 1-én útlevelet állít ki a városból a törökök ellen menő kereszteseknek.[6]) Még július 28-án is találunk Pozsonyban német kereszteseket, akiknek részére kérte Meidelberger Mátyás pozsonyi tanácsos a wieni polgármestertől azt a hajót, amelyet Wien városa el akart adni.[7]) A külföldön még szeptember havában is javában toborzották a franciskánusok a kereszteseket.[8]) Ausztriából és Steyerből is sokan siettek Nándorfejérvár alá.[9]) A lengyelek is eljöttek, hogy

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 470. Nicolao da Fara: c. VIII.: »Ibi enim sexaginta millia cruciatorum convenerunt at cum eis multi sacerdotes et religiosi, qui sacramenta illis ministrabant divina.« — Cf. Bernardino d'Aquila: Chronica. 80.: »Audivi, quod Christiani cruciati erant sexaginta milia.«

[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 423. 4. jegyzet. — Enea Sylvio: Europa VIII. fejezet 403. l. és Pessina: Mars Morav. 673. l. — Cf. Thallóczy: Magy. mellék. okl. II. 470. A sebenicoi püspök 1456. júl. 26-iki jelentése: »In christiano exercitu est habundantia, adsunt Cill. crucesignatorum, ita referunt littere date XVIII. Julii, ab illo die credo advenisse multa milia ex Transilvania, hodie in die Sancti Jacobi debebant in castris constitui circa XXX. milia hominum.«

[3]) Ranzano: Epitome Rer. Hung. 197.: »Nam vix quingentorum numerum viri, quos cruce signatos coegit, excessere: illos tamen suis coniungi copiis Corvinus permisit. Cf. Jacob: Johannes von Cap. I. 136. és 206.

[4]) Hammer: Gesch. der Osm. II. 23. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 423. Szalay-Baróti: A magyar nemzet tört. II. 216.: »A keresztesek lehettek valami negyven-ötvenezren. — Lud. Akad. Közlönye. XIV. 614.

[5]) Voigt: Johannes von Capistrano. (Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 81.) — Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. 136.

[6]) Teleki: Hunyadiak kora. X. 505.

[7]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 423. 3. jegyzet.

[8]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 520. Viterbo város krónikása így beszéli el a keresztes háború hirdetését: »Am 8. September begann ein Franciscanermönch auf dem Hauptplatze bei dem Brunnen die Kreuzpredigt, zunächst liess derselbe Trommeln und Pfeifen ertönen, und dann ein silbernes vergoldetes Kreuz mit einem Christus aufpflanzen; daraut holte er die Bulle des Papstes hervor und erklärte eingehend den Inhalt derselben.«

[9]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 418. 3. jegyzet. — Cf. Preuenhuber 109.

résztvegyenek a hitetlenek elleni harcban. Számukat némelyek 300-ra, mások 600-ra becsülik.[1]) Közülök 200 íjjászt a dunai csata után azonnal szerződtetett a vár védelmére.[2]) Ezekhez járult még Rosenberg Henriknek csapata, aki 200 lovaggal jött a kedves atya támogatására.[3])

A keresztesek között néhány magyar főúron és az előbb említett Rosenberg Henriken kívül nemeseket és várjobbágyokat nem igen találunk, bár ezek közül is sokan felvették a keresztet.[4]) »Mindnyájan, — mondja Giovanni da Tagliacozzo — akik összejöttek, a köznéphez tartoztak, parasztok, szegények, papok, világi papok, tanulók, szerzetesek, a különböző szerzetesrendek laikus testvérei, koldusok, Szent Ferenc III-dik rendjének tagjai, remeték. Ezeknél, kivéve a várjobbágyokat, kevés fegyver volt látható;[5]) sem lovaik nem voltak azokon kívül, amelyek az élelmiszerek hordására szolgáltak, sem lándzsákat nem láttunk náluk. Akik páncéllal, vagy más fegyverekkel voltak felszerelve, úgy tűntek fel, mint Góliáth ellen a Saultól felfegyverzett Dávid. Bőven el voltak látva azonban kardokkal, dorongokkal, parittyákkal, botokkal, minőket a pásztorok szoktak hordani; pajzsa volt mindegyiknek. Némelyiknél volt íjj, nyíl, pisztoly, kovás-puska (spingardae plumbatae), vashorog. Meghatottságodban sírtál volna, Atyám, ha láttad volna a remeték rendjének priorját zárdájának hét tagjával, akik a hit iránt való buzgalmukban, a vértanúság utáni vágytól égve,

[1]) Barberio: Vita ... del S. Giov. di Cap. 328., aki Chromer adatait használja: »non ignobilis fuit sexcentorum Polonorum Capistranum secutorum opera.« — Teleki: Hunyadiak kora. II. 418. 2. jegyzet. — Migne: Hist. Eccl. 24. köt. 1277.

[2]) Johannes de Tagl.: Victoriae mirabilis. 40.: »conduxitque stipendio pro tutiore custodia castri 200 Polonos bullistarios.«

[3]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 418. 4. jegyzet. — Pubitska: VIII. 531.

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 49. — Cf. Thomae Ebendorfferi de Haselbach: Chronicum Austriacum V. compessum (Pez.: Scriptores Rer. Austr. II. Tom. 880.): »Si liceret, merito iuxta Cordis penetralia lugubre melos depromerem: Ubi Romanum Imperium, quod olim omnes barbaras nationes perdomuit? ubi clarissimi ipsius Electores, metuendi Principes? ubi Franciae Rex, qui se Christianissimum vocitari voluit? Ubi Reges Angliae, Daciae, Norwegiae, Sveciae, Poloniae et Bohemiae? Ubi omnes potentes Germaniae et Scotiae? Ecce inermes agricolae, fabriferrarii, fullones, Sartores, quoque et sutores, artesani et Scholares suis, praeclaris pro fide defensanda a Deo (ut creditur) fortibus actibus inspirati, in hac parte supra commendant militiam.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 470. Nicolao da Fara: c. VIII. »Inermes tamen fere omnes erant, quibus autem inerant corporis vires arcum et pharetram, et scutum gestabant.«

reverendájuk alatt felvértezve, karddal felövezve, sisakkal fejükön, pajzzsal vállukon rohantak a vértanúságra.«[1]) A küzdők sorában látjuk Szentgyörgyi Székely Tamás vranai perjelt is, Hunyadi unokatestvérét.[2]) Nagyon érdekesen írja le a keresztesek táborát egy nürnbergi kapitány, aki részt vett a harcban: »Auch wisst, dass die, die das felt und streit gehalten haben, das ist gewest der geistlich vater Johannes Capistran mit dem gemeinen volk auss stetten und dorffern und merkten. Und bey jn vnd vndet in ist gewesen kein her noch edelmann, auch der gubernator von in entrunnen ist vnd die weil auf der Saw in einem Scheft vmbgefaren ist. Hetten jn die creutzer, Sie lyessen in nicht ein augenplick leben, wann er gern gesehen hat, das sie alle erchlagen weren worden. Das Hat got vnderstannden.«[3])

Ezt a gyülevész népet kellett hamarosan szervezni és a harcra némiképen kiképezni. Az idő sokkal rövidebb volt, hogy sem ezt kellőleg véghez lehetett volna vinni; azért a fősúlyt arra helyezte Capistranói János, hogy fegyelmet teremtsen közöttük és lelkesedést öntsön beléjük. Szentségének varázsa meghódította e fegyelmezetlen hadat és örök boldogságot igérő szavaival oly tántoríthatlan bizodalmat öntött beléjök, hogy »megigérték, hogy érte a börtönbe, sőt a halálba is elmennek.«[4]) »Valóban ő volt az összes keresztesek igazgatója, vezére, bírája, kapitánya és parancsnoka.« Giovanni da Tagliacozzo szépen jellemzi a keresztes tábor lelkületét is: »Nem volt köztük léhaság, kényelem, fajtalanság; részegség, dínom-dánom, szemérmetlenség, nőkkel való érintkezés; nem volt közöttük hiábavaló beszéd, játék, lopás, rablás, a távollevők rágalmazása, zúgolódás, gyanúsítás, méltatlankodás; hanem volt náluk ájtatosság, imádkozás és a szentmise gyakori látogatása. A legtöbben a tisztelendő atya miséjén vettek ugyan részt, de azért minden csapatnak meg volt a világi, vagy szerzetes papja, akiktől a szentségeket gyakran elfogadták. Meglehetősen sok világi pap és szerzetes is felvette a keresztet, akik

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 4—50. — Cf. Hueber: Dreyfache Chronickh. 308.: »Ein Prior deren Eremiten S. Augustini sambt 7 Ordens-Männern hat die Martyron gesuckt.«

[2]) Margalits: Horvát Tört. Repert. I. 649.

[3]) Győri Történelmi és Régészeti füzetek III. 189. l. — Egy nürnbergi kapitány levele Wienből 1456. szept. 15. (Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit. Nr. 6. 251.)

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 42.

gyakran miséztek és a zsolozsmákat énekelték. Bőjtöltek, gyakran beszéltek arról, hogy erős hitűeknek kell lenniök és Jézus iránt való szeretetből vérüket is ki kell ontaniok. Szűntelen hangoztatták Jézus nevét. Igen nagy volt a jámborságuk; sokan ugyanis, mikor elfogyott élelmük, koldulásból és alamizsnából éltek. Nagy volt a türelmük, nagy volt a békeszeretet és egyetértés közöttük. Az engedelmesség a legnagyobb volt közöttük: bár csak a tisztelendő atyának engedelmeskedtek, azért szeretetből egymásnak is engedelmeskedtek.

Tűzbe, vagy vízbe küldhette volna őket a tisztelendő atya, s ők mint a szerzetes újoncok, vonakodás nélkül engedelmeskedtek volna. S hogy készséges engedelmességüket röviden bemutassam, azt mondhatom: mikor a tisztelendő atya kiabált, mindnyájan kiabáltak; ha felemelte kezét, vagy keresztbe tett kezekkel imádkozott, ők is hasonlóan cselekedtek; ha felemelte lobogóját, mindnyájan felemelték saját lobogójukat; ha sétára indult, ők is elindultak; mindnyájan egy szívvel-lélekkel követték a tisztelendő atya zászlóját.

Igen nagy szigorúság uralkodott közöttük; semmiféle bűn nem maradt bűntetlenül. Jóllehet mindegyik csapatnak, vagy népségnek meg volt a maga feje, azért mégis minden ügyet a tisztelendő atyához, mint közös bíróhoz terjesztettek elő. Ha azonban valaki közülök nyilvános gazságot követett el, azt közös ítélet alapján nyilvánosan bűntették meg, hogy másoknak is elrettentő például szolgáljon. Közülök valamelyik egy alkalommal kisebb dolgot lopott; rögtön elcsukták, nyilvánosan pellengére állították és a tisztelendő atya tudtán kívül jobb fülét levágták; egy másik a dunai átjáró megszerzése után titokban a kenyereket a szokottnál drágábban adta el; midőn ez a keresztesek tudomására jutott, összes kenyereit a Dunába dobták és ha én György nevű rendtársammal, nem lettem volna jelen és őt meg nem mentettük volna, a Dunába dobták volna; de így is igen keményen megkorbácsolták. Nem akartak ugyanis a keresztesek olyasmit megtűrni maguk között, ami az ő lelküket az isteni tisztelettől elvonná; azt mondván: Azért jöttünk, hogy vérünket ontsuk; van szent, igazságos és jámbor vezérünk; szabad ilyen gonoszat elkövetnünk?«[1])

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 44—45. — Cf. Hermann: Cap. triumph. 550.

Azt a néhány napot, ami rendelkezésükre állott, Capistranói János jól kihasználta. Folytonosan hirdette nekik az üdvösség igéit, buzdította őket a vértanúságra és a keresztény vallás védelmezésére. A hirnökök által kihirdette nekik, hogy akár jönnek, akár távoznak, akár küzdenek, vagy menekülnek, Jézus szent nevét kiáltsák, mert ebben van egyedül minden menekvés és szabadulás. Megparancsolta, hogy Krisztus ellenségei ellen férfiasan harcoljanak. »Ne nyújtsátok ki kezeiteket rablott jószág után, hanem szálljatok szembe Krisztus keresztje ellenségeivel; űzzétek el őket, ne engedjétek meg, hogy a kereszténységet legyűrjék. Könnyen legyőznek bennünket, ha csak zsákmány után járunk; levernek bennünket a törökök, ha csak zsákmányért üldözzük őket. Majd kezünkbe adja őket Isten és minden javaik a miéink lesznek. Harcoljatok vitézül Krisztusért, s meglátjátok, hogy Isten áldása lesz rajtatok! Ha őket legyőzzük, mindaz, amit ellenünk idehordtak, birtokunkba kerül. Legyetek bátrak a harcban, küzdjetek meg a régi kígyóval és megnyeritek az örök boldogságot! Gyónjátok meg bűneiteket, a római pápa teljes bűnbocsánatot ad nektek! Oh fiaim és legkedvesebb magyarjaim, oh ti szegények, fel-fel a csatára a török ellen!«[1])

Hogy mennyire áthatotta ezen háborúnak végtelen nagy jelentősége Capistranói János lelkét, semmi sem bizonyítja jobban, mint a következő parancsa, amelyet a keresztesekhez intézett: »Kik minket a török ellen segíteni akarnak, azok a mi barátaink; a rácokat, a szakadárokat, az oláhokat, a zsidókat, az eretnekeket vagy a pogányokat, ha ezen nehéz időben velünk akarnak harcolni, barátilag fogadjuk. Most a törökök ellen, most a törökök ellen kell harcolnunk.«[2])

A hév és a lelkesedés a fáradt aggastyánt egészen felvillanyozta. Nem érzi az öregség terhét, nem a fáradtságot, csak egyet érez: győznie kell! Életmódján most sem változtatott semmit. Eledelt alig vett magához; ha pihennie kellett, ágya a puszta föld; ha a szomjúság gyötörte, tiszta vizet ivott, vagy a nap által megmelegedett, zavaros és állott vizzel kevert bort. Aludni nem kivánt; s bár hetven éves volt, a dologban, a virrasz-

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 47—48. — Hermann: Cap. triumph. 550.

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 48.

tásban és a bajok elviselésében túltett a legerőteljesebb ifjún is. Folytonosan járt-kelt; hol a várba ment, hol onnan jött, majd oktatott, majd tanított, majd buzdított, majd bűntetett, majd parancsokat osztogatott. »Az ő kötelessége volt, — mondja Giovanni da Tagliacozzo — úgy a várat, mint a váron kívül a népet megőrizni, őrjáratot ő küldött ki, őrséget ő állított fel, kémeket ő küldözgetett. Oly erős munkája, elfoglaltsága, gondja volt, hogy nem lehetett találni olyan erős embert, aki vele kitarthatott volna; még a lovagok sem tudták őt ily fáradalmakban utolérni; a legerősebbek és a munkában legedzettebbek is kidőltek mellőle. Mit mondjak többet? Mikor János kormányzó úr látta, hogy mennyire el van foglalva, és hogy mindnyájok gondja vállára nehezedik, egy jobb lovat, mint a minő a többieknek volt, ajándékozott neki, amely azonban a folytonos munka által ezen rövid néhány nap alatt annyira kifáradt, hogy mindnyájok bámulatára és sajnálkozására olyan lett, minha megnyúzták volna. Ő ellenben a folytonos munka következtében nemcsak nem fogyott erőben, sőt napról-napra mindig erősebbnek látszott. Naponkint misézik, s a misében vagy a »Ne vesd meg Úram a te népedet« kezdetű imádságot, (Ne despicias populum tuum, Domine) amely a missaléban a szorongatások idejére (pro quacunque tribulatione) van előírva, vagy »Kérünk Úram, hiúsítsd meg ellenségeink kevélységét« kezdetű imát, amint az az üldözők és gonosztévők ellen van rendelve, vagy »Legkegyelmesebb Isten, kinek kezében« kezdetű imádságot, amely ugyanott a pogányok ellen van előírva, mondotta el; miután előbb buzdította a népet. Oh öregségtől már elaggott és mégis fáradhatatlan Atyám! Oh boldog, és minden tiszteletre és becsülésre méltó férfiú! Oh, Krisztusnak bajnoka, kit semmiféle fáradtság le nem győzött! Bár korodnál fogva erőidnek cserben kellett volna hagyni téged, mégis a folytonos munka miatt nem rogytál össze! Kimondhatatlanúl élt benned a szeretet, a remény, a legnagyobb bizalom, a rendületlen hit, a vértanúság utáni vágy és a leglángolóbb hév.«[1])

Giovanni da Tagliacozzo nem felejtkezik meg a keresztény sereg másik két hőséről sem: t. i. Hunyadiról és Szilágyiról. Mindkettőről az elismerés és dícséret legszebb hangján nyilat-

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 55—56.

kozik: »De János úr is Mihály úrral együtt buzgólkodik; amit a törökök ostromgépei éjjel romba döntöttek, nappal kijavították, s így napról-napra elkészült a javítás; éjjel állandóan a sátrában virrasztott, szakadatlanúl munkálkodott a vár megtartásában; s ha szüksége volt a vár védelmére keresztesekre, vagy személyesen, vagy hírnök útján adta tudtúl a tisztelendő atyának. A tisztelendő atya pedig összegyűjtvén a védőket a Dunán keresztűl, vagy a vár hátulsó kapuján vitte be őket a várba, s ez napirenden volt ezen napokban. János úr azonban bár nem szűnt meg a falakat kijavítani, mégis mind maga, mind Mihály azon hitben voltak, hogy a vár rövid idő alatt az ellenség kezére fog kerülni, és ezt tudatták is a tisztelendő atyával. Ez tudván, hogy mi fog történni, iparkodott eloszlatni aggodalmukat, kijelentvén nekik, hogy van remény a győzelemre és szabadulásra, azonkívül buzdítja őket, hogy a várat csak javítsák ki: »Ne féljetek — úgymond — nagyságos Úraim, elég hatalmas az Isten arra, hogy megszabadítsa népét.«[1])

Ugyanezen napokban, mikor minden percben várták a törökök általános ostromát, Carvajaltól is követ érkezett, aki mind a két Jánoshoz levelet hozott, amelyben arra kéri őket, hogy addig ne bocsátkozzanak döntő ütközetbe a törökökkel, míg ő a felmentő sereggel meg nem érkezik.[2]) Nagyon helyesen jegyzi meg Giovanni da Tagliacozzo: »Igen egyszerű s valóban mérlegelendő lett volna ez az űzenet, ha két dolog bizonyos lett volna: t. i. hogy a felszabadító sereg azonnal megérkezik, s hogy az elég erős; de még egy harmadik körülményt is hozzáadok: t. i. ha a törökök előbb el nem kezdették volna az ostromlást, és a várba nem hatoltak volna. Ezeket azért említem, atyám, mivel azzal rágalmazták meg ellenségei az igèntisztelendő atyát, hogy nem engedelmeskedett, mikor isteni sugallatra a törökökkel megütközött. Oh, ha a törökök legyőzték volna a kereszteseket, hogy bántak volna a legengedelmesebb atyával ezek az ugató kutyák! Nem gondolják meg ugyanis az ilyenek, hogy az egész keresztténységet ezen atyának buzgalma, imádsága, prédikációja, serkentése és fáradozása mentette meg. Bizonyára engedelmeskedett

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 56—57.
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 57.

volna a főtisztelendő követ úrnak, mint a római pápának; de mivel Isten és a törökök harcra szorították, Isten megengedte, hogy az úgy úgy dőljön el, amint alább elbeszéljük.«[1])

Mohamed ezen hét nap alatt sem maradt tétlen, hanem szűntelen lövöldöztette a várat.[2]) Az ellenálláshoz nem szokott zsarnokot ugyanis nagyon bosszantotta vízi hadseregének tönkrejutása, s csak bosszúvágyát akarta kielégíteni, mikor sietteté a vár ostromlását. Másrészt meg bántotta nagyon, hogy semmiképen sem tudja megakadályozni, hogy Hunyadi a vár megrongált falait ki ne javíttassa és a várat hadiszerekkel bőven el ne lássa. A sűrű és szűntelen lövöldözés sok kárt okozott a vár falain; de ez nem lankasztá el a várbelieket, sőt annál dühösebben viszonozták a lövéseket, amelyeknek egyike Karadsa basát, a szultán legkedvesebb emberét, halálosan megsebezte.[3]) A szultán kedves emberének halálát rendkívül fájlalta, s azért még nagyobb dűhvel fogott az ostromhoz. »A gonosz eb csak még inkább dühöngött és haragudott a keresztényekre, megparancsolja, hogy még hevesebben folytassák az ágyúzást, sietteti a falak földig való lerombolását; földalatti aknákat csináltat.«[4]) Mielőtt azonban az általános ostromra parancsot adott volna, a várban levő keresztényeket meg akarta félemlíteni. Nagy és sűrű örömtüzeket gyújtatott, mintha tudatni akarná velök, hogy biztosan számít a győzelemre. Capistranói János másnap este viszonzásúl olyan nagy tüzeket rakatott, hogy a keresztények által megszállt síkság az ő különböző helyeken meggyújtott tüzeivel úgy tűnt fel, mintha egyetlen egy óriási tűz volna. Ő maga pedig az Istennek embere, a szultán felé fordulva így kiáltott fel: »Tűzzel akartál te, igen nagy kutya, bennünket megíjeszteni, íjedjél meg te a tűztől, kit tűzzel fogunk elűzni és megszalasztani . . .«[5])

---

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 57—58.
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 51.
[3]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 425. — Hammer: Geschichte des Osm. II. 25.: »Karadsa, der Beglerbey von Rumili, war am Abende vorher von einer Kanonenkugel zerschmettert worden.« — Thury: Török történetírók. I. 26: 1486-iki Névtelen: »Itt lőn vértanúvá Táji Karadsa béglerbég. — Cf. 65. lap: Nesri: Egy napon, mikor Karadsa bég a meteriszből a várat lövette, a várból egy golyó éppen a meterisz deszkáját érte, a deszka pedig Karadsa béghez vágódott és ő vértanúvá lőn. — 158. lap. Szeád-Eddin: »E veszélyes helyen Karadsa pasa egy ágyú golyótól találtatva »A vértanúság serbetét megítta.«
[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis 53.
[5]) Johannes de Tag.: Victoriae Mirabilis 52.

A szultán felelete erre a következő estére az volt, hogy az egész táborban szólt a zene és muzsika. A keresztesek vezére szent gyűlölettől lángolva kiadja erre a parancsot, hogy mindenki, akinek van valami hangszere, éjfélkor szólaltassa meg; akiknek pedig nincsen, azok pajzsokat, vagy deszkákat üssenek botokkal, kövekkel, hogy rettenetes és félelmetes zajt csapjanak. S ez egész reggelig így tartott. »Midőn aztán kivilágosodott egészen, az Isten férfiának parancsára a török szeme láttára zászlók lengetésével vigadozának: némelyek a kürtök harsogására énekeltek, mások kiabáltak, mások táncoltak, vagy égfelé kitárt karokkal ordítoztak és ugráltak, ezen tettükkel iparkodtak a törökök elbizakodottságát letörni, bátorságát lelohasztani és őket megfélemlíteni.«[1])

Így készülődött mindkét fél a végső harcra. Közben Mohamed tudósítást kapott arról, hogy a pápai hajóssereg megérkezett a Dardanellákhoz és a tengerparti részeket ostrom alá vette.[2]) Ez a hír arra ösztönözte a szultánt, hogy siettesse a vár ostromát.

Nap-nap után szakadatlanúl folyt a lövöldözés, de az utolsó napon hirtelen megszűnt.[3]) Ebből, aztán meg a török táborban támadt sürgés-forgásból, Hunyadi, aki előbbi csatáiból nagyon jól ismerte a törökök szokását, jogosan arra a következtetésre jutott, hogy Mohamed elszánta magát az általános ostromra. Mikor ezt Capistranói János megtudta Hunyaditól, maga mellé vett néhány keresztest, továbbá Ferenc, Ambrus és Raguzai Sándor nevezetű rendtársát, s velök a Száva partjára ment; s az innenső parton megállva, tolmács útján a következő szavakat intézte a folyó tulsó partján táborozó törökökhöz: »Oh ti, Krisztus Jézus Úrunknak ellenségei! Mondjátok meg a ti legnagyobb kutyátoknak, hogy mondjon le istentelen szándékáról, vonuljon el innen és hagyja békével a várat, mert ha ezt nem teszi, rövid idő alatt az Úr keze reá nehezedik, s kettős csapással sújtja,

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 53.

[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 425. Cf. Dukasz XLV. fej. 153. l. Schells szerint Oest. Gesch. VII. d. 97. l. még a dunai ütközet napján kapta ezt a tudósítást.

[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 61.

megszégyenül ugyanis és olyan kárt szenved, aminővel még nem sújtották házát soha a keresztények.«[1])

A törökök válaszúl reá irányították ágyúikat, de szerencsére nem találták el őt, s így sértetlenül visszatérhetett övéihez. Ez pedig július 20-án történt.[2])

Hunyadi látván a törökök készülődését az utolsó rohamostromra, beszűntette a falak javítását és hozzá fogott a sereg elrendezéséhez. A várból eltávolította Capistranói János útján a gyengéket, a sebesülteket, a gyávákat és a hasznavehetetleneket;[3]) de megengedte, hogy az asszonyok és hajadonok a várba huzódjanak, hogy a törököknek zsákmányúl ne essenek.[4]) Az őrséget pedig keresztesekkel erősítette meg.

Capistranói János ugyanis a vár védelmére »kiválasztott a keresztesek közül 4000 embert, akik a legvitézebbek, a legharciasabbak és a legmegbízhatóbbak voltak, és akik némileg fegyverekkel voltak ellátva, ezeket saját zászlója alatt a várba vitte. Ezek oly boldogan követték a tisztelendő atya zászlóját, mintha nem is vérük kiontására és a halálba, hanem családi lakomára mennének, vagy valami nagy kincs kiosztására. S valóban így is volt: mivel a földiekért égiek, mulandókért örök javak várakoztak reájuk. Midőn ezeket a tisztelendő atya bevezette, mind a várnép, mind a polgárság a vígság jeleit mutatták, de mindnyájan nagyon féltek. A tisztelendő atya pedig mindnyájokat buzdította az éber vigyázatra, a vértanúi halálra, a védelemre, az állhatatosságra és a hűségre, mint azelőtt szokta, de most lelkesebben, hozzátéve, hogy a törökök legközelebb megtámadják őket és teljes hadikészültségükkel jönnek a vár ellen. Férfiasan kűzdjetek tehát és legyetek bátrak, engedelmeskedjetek Mihály úrnak, a vár parancsnokának!« [5])

A kereszteseket azután még külön is figyelmébe ajánlotta Szilágyi Mihálynak, lelkére kötvén, hogy jelölje ki a kereszteseknek a helyét a harcban.[6]) Ugyanezt teszi Geszthi Jánossal is, akit Hunyadi már régebben kinevezett Nándorfejérvár kapitányává.

---

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 58—59.
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 59.
[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 63.
[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 65.
[5]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 63.
[6]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 64.

Ez iránt kiváltképen bizalommal van, mert »előkelő származású, s a vár védelmében a legnagyobb jártasságú férfiú, megáldva értelemmel, ügyességgel és leleményességgel.«[1])

Miután így a kereszteseket jó kezekre bízta, öt ferencrendi testvér kivételével, akiket a betegek gondozására és a sebesültek gyóntatására hátrahagyott, ünnepélyes áldásadás után visszatért a zimonyi táborba, hogy a keresztesek esetleges meggondolatlan támadásának elejét vegye és szükség esetén újabb kereszteseket szállíthasson be a várba.[2])

Szent Magdolna vigiliájának reggelén a törökök a szokásos reggeli imádság elvégzése után oly rettenetes zajos kiáltásokba törtek ki, hogy hangjukat távolból inkább marhabőgésnek, mint emberi hangnak képzelhette az ember.[3]) Az ostromlottak gyanították, hogy ez a féktelen öröm kitörése az általános ostrom elrendelését jelenti, azért a maguk részéről is megtettek minden előkészületet. Feleletül »a keresztények táborában is felhangzott az Istent dicsőítő ének és zászlók lobogtatása mellett hangos szóval hívták segítségül Jézus nevét; a várban is visszhangozták Jézus nevét, s azután a kereszteseket elhelyezték a vár falain akik mindnyájan eltökélték, hogy inkább meghalnak Krisztusért, de a kijelölt helyöket el nem hagyják.«[4]) Az ostromlottak egész nap remegve tekintgettek a török tábor felé, hogy lássák, mikor indul meg a rettenetes hadsereg. A törökök azonban egész nap nyugodtan maradtak. Este felé aztán egyszerre megindult az egész tábor.[5]) A vár előtt bizonyos távolságban megálltak, hogy az egyes csapatokat felállíthassák. Mohamed ugyanis azt kívánta, hogy seregét úgy osszák fel, hogy az egyes csapatok egymást felválthassák, s így mindig pihent csapatok támadhassák az

---

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 64.: »Erat etiam ibi, ut dictum est, dominus Sesch (Joannes de Gest), nobilissimus miles et expertissimus in castris defendendis; vir quidem ingenio, astutia et sagacitate praeclarus.«

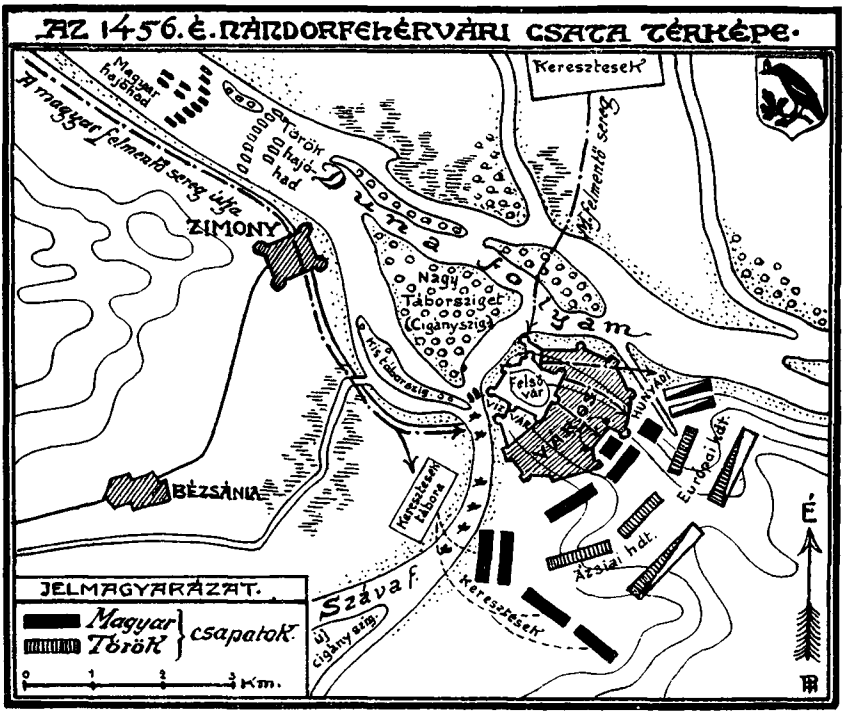
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 64—65.

[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 66.

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 66.

[5]) Hunyadi levele a királyhoz 1456. júl. 24. (Acta Sanct. Oct. X. 382. és Pray: Annales Reg. Hung. XII. 180.): »ipse imperator Turcorum post horam vespertinam feria quarta incipiens circa ipsum castrum pugnam manualem vulgo sturmam incepit in tantum, ut per totam noctem et feria quinta usque ad horam prandii duraverit.« Cf. Dobner: Mon. Hist. Boh. II. 417. és Thallóczy: Magy. mellékt. okl. II. 208.

ellenséget.[1]) Miután a tűzérek beirányították ágyúikat, ezeknek fedezete alatt a gyalogság rohamlépésben közeledik a várhoz, amelynek falai már romladozó állapotban voltak,[2]) sáncait pedig az odahordott földdel igyekeznek betemetni, hogy azon keresztül könnyebben eljuthassanak a vár falához.[3]) »A törökök iszonyú lármát csapva, mindenünnen nagy tömegben rohannak a várra,

Az 1456. évi nándorfejérvári ostrom térképe.

akár egy feldűhödött méhraj, vagy mint ordító oroszlánok készen a zsákmányra. Egyik a másik után rohan előre, némelyek visszamaradnak, s így az árkokban egyesülnek a törökök. Némelyek

[1]) Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 383. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 425.
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 66.: »Jam omnia moenia solo aequata sunt, iam turris illa maxima et quasi plumbea per medium scissa est.«
[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 59.: »imperat... congregata terra pro fossatis replendis iuxta fossata trahi atque deferri, ut his statuta die, fossatis repletis plano gressu liber ad castrum eis pateret ingressus.«

rőzsecsomagokat, szalmát, földet, trágyát, hamut szórnak a sáncokba, mások karókat, fákat dobnak bele; ismét mások mint ragadozó farkasok földalatti alagútakon jönnek, zsákmányra éhesen rohanják meg a romladozó falakat; így igyekeznek a sáncokat betölteni és a várhoz közelíteni.«[1])

A keresztesek és a várőrség, akiknek semmi reményük sem volt a menekülésre és csak a szép halál lebegett szemük előtt,[2]) halált megvetve vetik magukat a törökökre. Rettenetes zűr-zavar támadt; az ágyúdörgések és a puskaropogások rémes zajába belevegyült a kűzdő ellenfél borzasztó ordítozása. Itt Jézus nevét az egekig hangoztatják, ott Mohamed nevét bömbölik;[3]) kiegészíti a képet a sebesültek nyöszörgése és a haldoklók hörgése. Mint a viharzó tengerben, mikor a hullám hullámra tör, úgy rohan itt is a kereszténységre a pogányság. Hunyadi mindenütt jelenvan, ahol a veszély a legnagyobb; a félénkeket és a gyávákat bátorítja, a bátrakat buzdítja, mindnyájoknak eszébe hozza az elmúlt napok dicsőséges harcait; azzal vigasztalja őket, hogy Isten segítsége most is velök lesz.[4])

A titáni harcot Capistranói János sem nézi tétlenül. A várfal egyik nagyobb tornyából, ahonnan a keresztesek mindenfelől láthatták, lobogtatja a kereszt zászlaját és dörgedelmes hangon buzdítja a harcolókat.[5]) Mint egykoron Mózes, mialatt Józsue verte az ellenséget, kitárt karokkal imádkozott, úgy ő is a bástya fokán rendületlen nyugalommal tekintett fel az égre és a keresztet magasra tartva, folytonosan ezt imádkozta: »Oh Istenem, oh Jézusom, hol vannak a te régi könyörületességeid? Jöjj, jöjj, oh jöjj segítségünkre! Ne késlekedjél, hanem jöjj és szabadíts meg

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 67.

[2]) Bonfini: Decad. III. lib. VIII. 383.: »Nulla major spes et consolatio succurrebat, quam desperata corporum salute, pulcherrime mori.«

[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 68. — Cf. Bonfini: Decad. III. lib. VIII. 383.: »Hostilis clamor, tympana classicaque coelum sonitu et fragore complebant.

[4]) Bonfini: Deced. III. lib. VIII. 383.

[5]) Aenas Sylvius: Hist. Boh. 117. — Cochlaeus: Hist. Hussit. XI. 397.: »Capistranus ex turri clamitans Christianos hortari, vexillum crucis ostendere, opem de coelo promittere, maledicere hostibus, Dei praesentiam explorare. Eschenloer: p. 29. (Eugen Jacob: Johann von Cap. I. 207.): Capistran aus einem Turme schrie die Christen an, machte sie mannhaft mit mancherlei Trost und Gelübde des ewigen Lebens, er vermaledeite des heiligen Kreuzes und schrie in Heimmel umb Hülfe, es tat auch ganz not.« — Teleki: Hunyadiak kora. II. 427.

minket, kiket drágalátos véreddel megváltottál! Jöjj, ne késlekedjél, hogy az ellenség ne mondhassa: Hol van az ő Istenük?«[1]) Imádságát visszhangozza az egész tábor,[2]) amely vele együtt szűntelenül ostromolja kéréseivel az eget. S valahányszor látja, hogy a török sereg elnyomja a kereszténységet, mindannyiszor ég felé emeli kezét és harsogva kiáltotta: Jézus segíts![3])

[1]) Pastor: Geschichte der Päpste I. 550.: »Franz Schlick regensburgi kanonokhoz 1456. aug. 2-án írt levélből: »Pater iste devotus Capistranus in pinnacolo in loco eminenti castri stans, crucifixum in altum erigens clamabat ejulatu flebili: O Deus meus. O Jesu, ubi sunt misericordie tue antique? O veni, veni, in adjutorium veni, noli tardare, veni, libera nos, quos pretioso sanguine redemisti; veni, noli tradare, ne dicatur: ubi est Deus eorum?« Cod. Palatin. 368. f. 283. Vaticanische Bibliotheck.« — Horváth Mihály a wieni Kaiserliche Bibliothek-ből közölte (Cod. 4498., 18. lap.) *) — Hermann: Cap. triumph. 556. — Raynald: Annales Eccl. 464. — Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 69.: »ut alter Moyses orans et dicens: Salvum fac populum tuum Domine et similia.«

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 69.

[3]) Dlugoss: Hist. Polon. 188.

*) Magyar Történelmi Tár. Kilencedik kötet 65—66. Ennek a levélnek eredetije megvan a wieni császári levéltárban is (Wiener Kaiserliche Bibliothek. Cod. 44., 98., 18. lap), amelyből Horváth Mihály a következő részletet közölte:**) »Ex Vienna... in die St. Stephani papa et mart. a. d. 1416.... Cras octo dies venerunt quidam christiani de exercitu thurci avisantes Gubernatorem, quod thurcus, et omnes sui nobiliores iuraverunt per Mahimet perdere omnes vitam, et Castrum Krieschwiszenberg obtinendum, et quod dispositi sunt feria 4-a quae fuit profestum Maria Magd. aggredi. Johannes Huniad Gubernator, nocte eadem misit per Danubium furtim quasi XII. milia peditum et quasi mille equites, quibus se adiunxit, et omnes intraverunt clam castrum. Mane, feria 4-a prout praefati duo dixerunt, factum est. Irruerunt enim bestie crudeles in oppidum ante castrum et pugnaverunt cum nostris per longum tempus, qui a nostris per dei gratiam quasi prostrati sunt omnes... Quod pater iste Capistranus Joannes in pinnaculo in loco eminenti castri stans, crucifixum erigens clamabat flebili ejulatu: O deus meus, O Isu, ubi sunt misericordie tue antique, O veni in adiutorium, noli tardare. Veni libera, quos pretioso sanguine redemisti, veni, noli tardare, ne dicant ubi est deus eorum etc.... Bude tantus iubilus fuit cum campanis omnibus et ignis etc. Ita, mi frater pugna ista duravit multis horis et tres impetus fuerunt, sed nobiscum fuit deus... Infideles prostrati sunt ultra C. milia.... Huniad scripsit tot esse interemptos, de quorum numero nescit. Insecutus est eos octo miliaribus... Pauci nobiles ibi fuerunt sed solum mechanici. Vereantur effeminati nobiles, quod tam egregium actum neglexerunt, superbie solum inherentes, et qui vanitates sunt sectantes, non que honor dei et status eorum (poscit). Tharcus omnes nobiliores perdidit et vice Imperatorem, item bombardas 22, maximas de 32 palmis in longum et latum 7, et huffnitzbugschen 200 et ultra... Scribit Gubernator filio suo ut Regi referat, quod si Mtas sua et Regna... recuperare velit... veniat et non tardet; jam via S. Matti parata... Hodie hora 9 reversa legatio, per totam Civitatem equitavit buccinis praecedentibus proclamando, quod omnes volentes recipere stipendia a R. Matte veniant.«

**) Magyar Történelmi Tár. Kilencedik kötet. 65—66. — Horváth Mihály: Magyar Regesták a bécsi császári levéltárból 1118—1605. — 162. regesta.

Sokáig kétséges volt a harc kimenetele, mivel a rémséges tusakodás mindkét részről egyenlő elkeseredéssel folyt; hol az egyik, hol a másik fél szorult vissza és hátrált meg a tömeg ereje előtt.[1]) A keresztesek csak előre törekedtek, az első harcvonalba jutni iparkodtak, hogy bosszút álljanak a keresztények gyűlöletes ellenségén, vagy vértanúságot szenvedjenek. Ez a szokatlan harc megzavarta a rendes hadviseléshez szokott törököket és arra kényszerítette őket, hogy nem egységes osztagokban, hanem csoportokban harcoljanak.[2]) Négy órán keresztül tart már ez az ádáz harc anélkül, hogy a törökök a várfalakra feljuthattak volna. A szultán előzetes parancsa folytán időközben aztán a fáradt csapatokat új és pihent seregek váltják fel.[3]) A szakadatlanúl harcban levő keresztények a törökök új támadását nem képesek visszaverni, hanem kénytelenek a város falai közé visszahuzódni. A törökök diadalittasan nyomulnak utánuk, elfoglalják a külső erősségeket és csapatonkint jönnek az első várba, vagy jobban mondva a vár külső udvarába.[4])

Egyes történetíróink[5]) valószínűleg Chalkokondylasz adata nyomán[6]) és Szeád-Eddin virágos előadása alapján[7]) úgy fogják fel a dolgot, hogy Hunyadi készakarva engedte be az ellenség legválogatottabb hadát, hogy az ostromlott város falain belől, két tűz közé szorítva, megsemmisítse őket. Ezt a nézetet azonban semmi bizonyíték sem támogatja, minélfogva azt kell gondolnunk, hogy Hunyadi nem szántszándékból, hanem csupán kényszerűségből adta fel a külső vár falait és vonult be a vár udvarára.[8])

A törököknek minden talpalatnyi földet véres kűzdelemmel kellett elfoglalniok, mert Hunyadi hős bajtársaival rohamot roham után ver vissza. Hősi erőfeszítéssel két ízben sikerült a várból a törököket kiszorítani; de ezek éjfél körül harmad ízben is

[1]) Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 384.
[2]) Lud. Akad. Közlönye. 622.
[3]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 427. — Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 383.
[4]) Johannes de Tag: Victoriae mirabilis. 70.: sicque Turci turmatim, licet multi percuterentur morerenturque, castrum sive planitiem primi castri intrare incipiunt et illam occupare. — Acta Sanct. Oct. X. 471. Nicolao da Fara c. VIII. — Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 384.
[5]) Salamon: Magyarország a török hódítás korában. 47. — Kiss: Hunyadi utolsó hadjárata. 109—110. — Szalay-Baróti: A magy. nemz. tört. II. 217.
[6]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 428. 2. jegyzet.
[7]) Thuri: Török történetírók. I. 156—157.
[8]) Cf. Balanyi: Nándorfejérvár ostroma. 192.

megújítják a rohamot,[1]) még pedig oly erővel, hogy a második vár leeresztett hidjáig ellenállhatatlan erővel eljutottak.

Vad harc keletkezik itt; ember ember ellen. kűzd. »Mikor pedig a törökök az első vár udvarán felszaporodtak — írja Giovanni da Tagliacozzo[2]) — és látták, hogy a várban csupán fegyvertelen nép van, azt hivén, hogy az első várt már elfoglalták, rárohantak a hidra, amely nem volt felvonva, hogy a második várt elfoglalják, mivel más úton, mint a hídon oda erőszakosan nem juthattak... Ezen a hídon rettenetes harc és rendkívüli küzdelem keletkezett; ezt a hidat a törökök minden áron el akarták foglalni, de a keresztények a lehető legelkeseredettebben védelmezték; örömest élették meg magukat a törököktől ezen a hídon, mivel tudták, hogy ha ezt a hidat a törökök elfoglalják, kétségkívül a győztesek ők lesznek.« Sok török elesett, de mindig újak jöttek helyökbe, úgy hogy már-már lankadni kezdtek a keresztények lelkesült csapatai is. Erejöket megzsibbasztotta az a látvány is, hogy egy vakmerő török felkúszott a vár falára és győzelmi jelül kitűzte a török zászlót, a lófarkot.[3]) Egy magyar katona odaugrott és meg akarta akadályozni a törököt ezen tettében. Megkísérlé, hogy leveti a vár fokáról, de a török oly erősen védé magát, hogy e szándékáról le kellett mondania. Merész tett fogamzott meg ekkor agyában: hősi elhatározással átkarolja a törököt és magával rántja a mélységbe, ahol mindketten összezúzva, dicső halállal haltak meg. Dubravius cseh író, aki a hőst

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 69. — Horváth: Magyarorsz. történelme. III. 64. jegyzet. — Welche György levele a soproni polgárokhoz (Datum Wyenne febr. 2-a prox. p. fest. ad vinc. b. Petri ap. a. d. 1456.): Sciatis quod die hesterna venit quidam homo domini Gubernatoris de Castro Nándoralbensi, qui retulit, quod trina vice Turci receperant idem castrum, sed semper per D. Gubernatorem fuerant expelsi.«

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 74.: »Cum autem Turci iam in ipsa primi castri planitie multiplicati essent viderentque castrum ipsum ab inermi populo possideri, credentes iam primum ab eis occupatum, irruunt in pontem, qui non erat elevatus, ut secundum castrum possent occupare; nam alia via, quam per pontem, ad illud ire violenter non poterant... In hoc siquidem ponte acerrima pugna commissa est maximusque conflictus; hunc pontem Turci habere contendebant, hunc christiani acerrime tuebantur, in hoc ponte sese a Turcis interfici pro defensione permittebant, quia si hunc pontem Turci obtinuissent, procul dubio omnino victores extitissent.«

[3]) Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 384.: »Sub euntem cum vexillo Turcam memorant, qui ut signa sui Regis, ad irritandos in urbem sociorum animos, qui nondum intro penetrarant, pinnaculo turris imponeret.. turrim altissimam repente subit.« — Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 72.: »Iam castrum habere credunt, iam quinque super murorum ruinas figunt banderia.«

cseh keresztesnek mondja, azt írja,[1]) hogy ez a bátor vitéz, mielőtt a törököt magával rántotta volna a mélységbe, ezt kérdezé Capistranói Jánostól: »Ha szántszándékkal ezen kutyával leugrom a mélységbe és vele együtt meghalok, mit gondolsz, mi történik a lelkemmel?« Capistranói János azt felelé: »Minden bizonnyal üdvözülni fog.« Erre aztán végrehajtotta hősi tettét. Az egykorú írók elmulasztották feljegyezni a hősnek nevét, minek következtében az idegen írók cseh eredetűnek mondották; Bonfini az egyedüli, aki magyarnak tartja.[2]) Döbröntei Gábor kutatásának sikerült azután felderíteni a leplet a hős származásáról. Hiteles adatok alapján bebizonyítja, hogy a hős magyar, vasmegyei származású és a neve Dugovics Titusz.[3])

Dugovics Titusz önfeláldozása lelkesítőleg hatott ugyan a keresztényekre, de nem akadályozta meg a törökök előnyomulását. A hősi halál láttára talán egy pillanatig megállt az ádáz kűzdelem, hogy annál elkeseredettebben folyjon tovább. Ez volt az a pillanat, midőn kétségbeesés fogta el a vár vitéz kapitányát,

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 375. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 428. 3. jegyzet. — Hermann: Cap. triumph. 567. Sannig: Der Croniken IV. 222. Dubravii: Hist. Bohem. XXIX. 754—755.: »Inter autem Duces reddendus est militi quoque Bohemo debitus gloriae titulus, qui cum vidisset Turcam cum signo vexilloque; Turcico murum jam conscendisse, eoque metu plerosque; militum perculsos, fugam in arcem parasse, complexus lucta Turcam, rogat Capistranum inferius stantem, Si, inquit, sponte mea cum cane iste me de muro praecipitavero, illi commoriturus, quid de anima mea censes futuram? Illo respondente, salvam *sine dubio fore: ejecit se protinus et Turcam, mor*teque hostis et sua vitam sociis incolumem reliquit, ita ut persequi quoque Turcas fugientes, rebusque illos suis spoliare auderent, quae ab igne manserunt integrae.«

[2]) Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 384.: Hunc Ungarus illico subsequitur, ac antequam patria signa deponeret, cum hoste in turris fastigia colluctatur. Cum alio modo id prohiberi non posset, se cum Turca, quem apprehenserat, ex altissimo verticem praecipitem dedit.«

[3]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 428. 3. jegyzet. — Kerékgyártó Árpád: Magyarország Emléknapjai Ezeréves történetében. Budapest 1882. 371.: »egy vasmegyei magyar bajnok, Dugovics Titusz, megragadta, s magát vele együtt a mélységbe veté.« — A legjellemzőbb azonban azon három okmány, amelyet Döbröntei tett közzé a Tudományos Gyűjtemény 1824. évf. VIII. kötetében: I. oklevél. 18. lap: »Nos Mathias Dei gracia Rex Hungarie Dalmacie Croacie etc.... Memorie commendamus tenore presencium significantes, quibus expedit universis quod nos consideratis fidelitatibus et fidelium serviciorum meritis, fidelis nostri Egregii Titi Dugovitz de... per eum primum condam illustri Principi Johanni de Hunyad genitori nostro carissimo felicis recordacionis in bello Varnensi et ex post dira morte in Belgrád de turri se cum hoste deiiciendo tam inaudite fidelitatis constantia exhibitis et impensis, predium Teu vocatum in comitatu Posoniensi existens... filio pre-

Szilágyi Mihályt, aki lehetetlennek tartván a vár védelmezését, arra gondolt, hogy vitézeivel a harmadik vár hátulsó kapuján elhagyja a várat és így megmenti övéinek életét.[1]) Készületeket is tett a menekülésre; hajókra szállittatta a vár kincseit. Az őrök elhagyták őrhelyeiket, a katonák menekültek, mivel az egyenetlen tusában kifáradva, nem bírták tovább a harcot. A várjobbágyok a Dunához törtettek és aki a kapun nem tudott kijutni, a magas ablakból vetette bele magát a Duna hullámaiba.[2]) E rettenetes pillanatban még a hős Hunyadi szívét is csüggedés fogta el, szomorúan mondá Capistranói Jánosnak: »Jaj, a vár már elveszett, a törökök már elfoglalták, miként én mindig mondottam.«[3]) Capistranói János vígasztalja a hőst, hogy még nincsen elveszve minden; Isten segítségével jóra fordulhat még a kűzdelem. A pillanatnyira ellágyult hős tehát meghagyja Capistranói Jánosnak, hogy hozzon új keresztes hadakat a váron kívül levő táborból, addig is kisded csapataival rettenthetetlenűl támad a török seregekre. Capistranói János teljesíté a parancsot és nemsokára meg-

---

fati Bartholomeo, suisque heredibus et posteritatibus universis dedimus, donavimus.... Datum Bude, feria sexta proxima post festum Sanctorum Viti et Modesti Martirum. Anno Domini millessimo quadringentessimo quinquagesimo nono.« — II. oklevél. u. o. 20. lap.: »Egregie Domine tanquam confidentissime, post salutem servitiorum meorum debitam commendationem. Kywanok kegyelk Istentűl ez Esztendőben is az hadakban jó szerencset és jó egessegeth megadathny. Reghez thartozok egethemben egessegesek. A Zagraby warth rab atthyafy, Sárkuthy Dugovucz I. unokája ez elmulth napokban itth volth, az mi azth illethy jó nemes ember az condescensioth az nagy withiz Belgrady Thitushoz tette, Testimonialisa is wele vagyon, de levél nélkül is latthatya kegyelmed az ő allapottyath, de az nem zwkseges, azért azt irhatom kegyk hogy atthya fia. Az teörök agarath és kardoth megzolgalom kegyelmednek. Isten tartsa kegyedelmedeth. Bük in festo Beati Joannis Evang. 1588. Ebergény mk. (P. H.) — III. oklevél. u. o. 20: lap. »Én Szeresi Groff Bercsényi Miklós Nemes Ung Vármegyének Feó Ispánnya, Méltóságos Erdély Fejedelem Felső Vadászi Rakoczj Ferencz és az Magyar haza szabadságaért Isten által fegyvert fogott egész Hadaknak Feó Generalisa. Adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik ez Levelemnek rendiben Hogy mivel Nemzetes Táji Dugoviczh György Uram kinek Tit Eleje Belgradi toronál Magyar mód el holt, most Németnek Embere, megyen bizonyos dolgokban Gyöngyös felé... Psentibus perlectis Exhiben restit. Kurthnel lévő Táborb. 4. July 1705.

(L. S.) G. B. Miklós m. k.«

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 72. — Fraknói: Szilágyi Mihály élete. Budapesti Szemle. 1911. évf. 178. lap. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 429.

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 73.

[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 73. — Acta Sanct. Oct. X. 382. Capistranói János levele a pápához 1456. júl. 22. — Wadding: Annales Min. XII. 371.: »ipse dux Hunyiades, revera Turcarum terror et fortissimus christianorum propugnator, judicaverit deserendum esse castrum Nandoralbae.«

jelent az új kereszteseкkel.[1]) A harc újult erővel indul meg. A kűzdelem ismét a felvonó hídnál a legnagyobb. Szilágyi és vitézei erre szégyenkezve ismét visszatérnek és a harcba elegyednek.[2])

A harc általános lesz, nemcsak a belső várban, hanem a váron kívül is, az első várban is ádáz gyűlölettel rontanak egymásra.[3]) S mivel lövőszereik elfogytak, kénbe mártott rőzsét, venyigét és más könnyen gyúló anyagokat vetettek a sáncokban levő és a bástya romjain felkúszó törökökre.[4]) A hatás leírhatatlan. A ragadós tűz a törökök lobogó ruháiban jó anyagra találván, mindjárt elterjedt, s egy pillanat alatt égő tengerhez hasonlított a török tábor. A gyorsan terjedő tűz zavarba hozta a törököket. »Akik a sáncokba akartak lemenni, réműlten vonultak vissza; akik pedig a várban bennvoltak és a hidat iparkodtak a legnagyobb kűzdelem árán elfoglalni, midőn látták, hogy mindenünnen tűztenger veszi őket körül, megrémülve abbahagyják a harcot és iszonyú lármával igyekeznek a városból menekülni; sokan elvesztvén józan eszüket nagy zavarukban leugráltak a falakról a sáncokba, ahol összeégve pusztultak el; akik pedig visszariadtak ettől az ugrástól, azokat az első vár udvarán levő keresztesek öldösték le. Akik pedig még a sáncokba nem szállottak le, és akik a sáncokban levőknek segítettek az ördögi eszközökkel, egekig érő ordításba törve ki, ágyúikhoz, mint legbiztosabb várukhoz, menekültek.«[5]) Mindenki élete megmentésére gondol, s fut, amerre tud; s rövid idő alatt a várban egyetlen élő törököt sem lehetett találni.

A török táborban mély csend honolt, a keresztények várában ellenben kimondhatatlan öröm keletkezett. »Most már ujongnak, akik azelőtt szomorúságban voltak; most már víg kedv volt ott,

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 73.

[2]) Fraknói: Szilágyi Mihály élete. Budapesti Szemle 1911. évf. 179. lap.

[3]) Hunyadi levele a királyhoz 1456. július 24. Acta Sanct. Oct. X. 382. és Pray: Annales Reg. Hung. III. 180.: Tandem festo, et destructo ipso castro, ipse imperator Turcorum post horam vespertinam feria quarta incipiens circa ipsum castrum pugnam manualem vulgo sturmam, incepit in tantum, ut per totam noctem et feria quinta usque ad horam prandii duraverit ita, ut duabus vicibus cum ipsis Turcis in ipso castro internis facie ad faciem pugnaverimus, sicut in uno campo.« Cf. Hunyadi levelét Dénes érsekhez.) Dobner: Mon. Hist. Boh. II. 417.) és Garai nádorhoz (Thallóczy: Magy. mellék-tart. okl. II. 208.)

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 471. Nicolao da Fara: c. VIII. — Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 75.

[5]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 75—76. — Acta Sanct. Oct. X. 471. Nicolao da Fara: c. VIII.

ahol azelőtt félelem uralkodott; az asszonyok megszabadulva félelmüktől, örvendeztek; a szerzetes testvérek pedig hálát adnak Istennek.«[1])

Csak mikor teljesen kivilágosodott, akkor lehetett látni az éjszakai harcnak borzasztóságát. »Az árkok tömve voltak török hullákkal, és a legkisebb tereken is oly sok összeégett törököt láttunk, hogy a hullák sokasága miatt a járás-kelés lehetetlen volt. Bizonyára itt hevertek a leghatalmasabb, a legvitézebb és legelőkelőbb törökök is.«[2]) A városba rontott törökök közül nagyon kevesen menekültek meg.[3]) A keresztények vesztesége holtakban kevés, de annál több volt a sebesültek száma.[4])

A város mentve volt e pillanatban, de még mindig fenyegette az a veszély, hogy a szultán is rohamra vezeti seregét. Hunyadinak tehát mindenre készen kellett lennie.

Azért, hogy kockára ne tegye az éjjeli győzelmet, megparancsolta Szilágyinak, hogy senkit se engedjen átkelni se a Dunán, se a Száván, és senki a várból ki ne menjen.[5]) Ez az elővigyázat nagyon helyes volt, mivel a várból kivert török sereg csak egy kis része volt az óriási török tábornak; a nagyobb rész, különösen a lovasság pihenten, csatára készülten állott még a táborban. Capistranói János Hunyadi parancsára átment a Száva tulsó partjára, hogy az ott levő kereszteseket új táborba vezesse. A Száva torkolatánál állítja fel őket.[6]) A kereszteseket a győzelem annyira fellelkesítette, hogy alig lehet türtőztetni őket. »Kinevették az ellenséget és gyalázó szavakat kiáltottak át hozzájok.«[7]) Így telt el Mária Magdolna ünnepének délelőttje. Délután Capistranói

[1]) Johannes de Tag : Victoriae mirabilis. 78.

[2]) Johannes de Tag.: Vtctoriae mirabisis. 78. — Acta Sanct. Oct. X. 471. Nicolao da Fara : c. VIII.

[3]) Teleki : Hunyadiak kora. II. 430. — Cf. Chalkokondylasz. VIII. könyv. 174. lap.

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 78.: »Christianorum autem vix sexaginta coronam martyrii pro Christo adepti sunt; multo plures vulnerati atque percussi exstiterunt.« A halottak ezen számát azonban nem fogadhatjuk el az adott körülmények között. — Hermann : Cap. triumph. 561. — Acta Sanct. Oct. X. 471. Nicolao da Fara : c. VIII.

[5]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 80. Capistranói János levele a pápához 1456. július 22. — Acta Sanct. Oct. X. 382. és Wadding : Annales Min. XII. 371.: »dominus Hunyiades iusserit ne ullus ex nostris militibus castrum exiret.«

[6]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 81.: »Constituunturque omnes in Campo iuxta Savam et Danubium, praecise ubi Sava intrat Danubium.«

[7]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 82.

János amint a kereszteseket fegyelmezte, egyszer csak észrevette, hogy néhány keresztes kilopódzott a várból és a török előőrsöket megtámadják nyilaikkal.[1]) Mintegy 200 spahi segítségükre ment az előőrsöknek, de a keresztesek, akik egy földhányáson állottak, visszaverték őket. A táborban levő spahik a veszélyben levő társaik védelmére rohannak, aminek látására nemcsak a táborból, hanem a várból is csapatosan szöknek át a hadakozókhoz. Capistranói János, aki attól tartott, hogy ez az összetűzés esetleg megfordítja a hadi kockát és az eddig elért győzelmet tönkreteszi, kiáltással, jeladással iparkodott a kereszteseket helyeikre visszaparancsolni; de minden kérése, minden parancsolata hiábavaló volt. A keresztesek vagy nem hallották Capistranói János parancsát, vagy feltűzelt állapotukban hallani nem is akarták. Capistranói János, hogy véget vessen ezen csatározásnak, két társával, névszerint Giovanni da Tagliacozzo és Ambrogio d'Aquila testvérekkel és Péter nevű magyar nemessel, a zászlóvivőjével, csónakba szállt és átviteté magát a Száva jobb partjára.[2])

Amint a partra ért a csónak, a váron kívül levő keresztesek örvendezve futottak hozzá és kérve-kérték, hogy kezdje meg a harcot. Sőt a várbeliek is a falak résein és a kapuk alatt hozzá szökdösnek,[3]) s sürgetik, hogy vezesse őket a törökök ellen. Merész gondolat villant meg ekkor agyában. Összetett kezekkel, égbeemelt szemekkel rövid imát küldött a seregek Úrához, és egyre e szavakat hangoztatta: »Ki a kezdetet adta, a befejezést is meg fogja adni.«[4]) Ezután rövid buzdító szavakat mondott a néphez és feloldozta őket bűneik alól. A tolmács Pál nevezetű székesfejérvári kanonok volt.[5]) Épen délután 4 és 6 óra között volt az idő, mikor megadta a jelet a támadásra.[6])

---

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 82. Giovanni da Tagliacozzo levele 1456. júl. 28. (Thallóczy: Magy. mellékt. okl. II. k. 385—386.: V. crucisignati contro piu de CC. Turchy e si li ripulsareno como se fossero stati mille cavalli.«)

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 84.

[3]) Johaunes de Tag.: Victoriae mirabilis. 85.

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 86.

[5]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 86.: Et cum tunc ipse ullum quaereret interpretem, quidam venerabilis sacerdos cruce signatus, nomine Paulus, canonicus maioris ecclesiae Albigalensis (Edd. Albae Regalis) sibi patri interpres fuit.»

[6]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 85.: Hora erat quasi 16-a. — Edditio: sexta.

Ő ugyanis Isten ujját látván a keresztesek ellenállhatatlan harcvágyában, így kiáltott fel: »Ez a győzelemnek ama nagy napja, amelyet vártunk; menjünk ellenök.«[1]) »Íme itt a kedvező idő, íme itt van a szabadság napja! Rohanjátok meg a kereszt ellenségeit, ne féljetek azoktól, akik a testet megölik, a lelket pedig nem képesek megölni.«[2]) Magasra emelte botját, amelyre Jézus neve volt rávésve, Péter zászlós pedig felemelte a zászlót, s megindult hajadon fővel és gyalog mintegy kétezer keresztessel a törökök ellen.[3]) Szilágyi Mihály, mikor meglátta a vár egyik tornyából ezt a jelenetet, rémülten így kiáltozott hozzájok: »Ne menjetek el Atyám, ne menjetek el, mert mindnyájan meg fogtok halni!«[4]) De a harcra tűzelt lelkeket visszatartani nem lehetett. Rohannak egyenesen a török-hadállás balszárnya felé, amely a Szávára dűlő dombon terült el. A törököket meglepi ez a támadás, és hirtelen meglepetésükben fedezetlenül hagyják az ágyútelepet, amelyet a fanatizált keresztesek nagy lelkesedéssel elfoglaltak. Ez a nem várt siker fokozza a keresztesek harci kedvét és a tűztelepek második vonala ellen nyomultak. A törököket valami megmagyarázhatatlan félelem fogta el, mert ezt a tűzvonalat is feladták. Sőt a harmadik tűztelep is csakhamar a keresztesek hatalmába került.[5])

Mohamed meglepetve szemléli legvitézebb csapatainak futását, de mikor látja a keresztesek kevés számát, felébred benne vitézsége és lelki ébersége egészen. Összeszedi összes testőreit és maga vezeti a keresztesek ellen, hogy azok visszamenetelét elvágja és így megsemmisítse őket. A keresztesek veszélyes helyzetbe jutottak. S ha Hunyadi János idejekorán segítségükre nem siet, valamennyien hősi halállal haltak volna meg. Hunyadi ugyanis, amint látta az újra megindult harcot, egy percig sem habozott,

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 83.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 564.
[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 86.: »quasi forte duo milia patri iuncti sunt.« — 87. lap: quem sequebantur forte mille homines cruce signati.« Hermann: Cap. triumph. 563.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 532. Cristoforo da Varese: c. XIII.
[5]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 87—88. — Pray: Annales Regum. Hung. III. 177.

hanem a várban maradt katonaságával kitört[1]) és a szorongatott keresztesekkel egyesülve, az elfoglalt ágyúkra veti magát és rettenetes tűzelést kezd a törökök felbomlott sorai ellen.[2]) Mohamed, aki ezalatt könnyű szerrel visszaverte azon kereszteseket, akik a táborig hatoltak,[3]) reszketett dűhében, mikor látja, hogy egész tűzérsége veszedelemben van. Az ágyúk és az ostromgépek visszafoglalására ad parancsot, de a keresztények oly erős tűzeléssel fogadták a törököket, hogy kénytelenek voltak a táborig visszavonulni. Kétszer is megújítja a támadást, de hiába. A keresztesek oly erővel fogadják, hogy képtelen a támadást visszaverni. A két hadvezér ugyanis elemében van. Hunyadi kardja mindenfelé villog; irgalmatlanúl aprítja az ellenséget és szakadatlanúl ontja a halált hozó csapásokat. A keresztesek bámulva tekintenek az agg hősre, akinek izmai acélból vannak és kardja egy kis hadsereggel ér fel. Oldalán küzd a macsói bán, Koroghi János, aki kezdettől fogva részt vesz a harcban,[5]) de mellette küzdöttek hű bajtársai, Kanizsai László és Rozgonyi Sebestyén is. Kiveszi a részét a harcból a vár hős kapitánya, Szilágyi Mihály is, ki a nagy veszély eme rettenetes pillanatában úgy siet a szorongatott keresztények segítségére, hogy a vár nagy ágyúit a törökökre irányíttatja és gyilkos tűzeléssel nagy pusztítást végez közöttük.[6])

A harc második hőse, Capistranói János, valósággal megfeledkezik agg koráról; szomjuhozza a vértanúságot, s azért tűzben égő arccal, mint egy szeráf siet előre, a legnagyobb tűzbe. Mikor társai vissza akarják tartani, azt feleli nekik: »Aki fél, meneküljön; aki fél, meneküljön; negyven évig szomjuhoztam, vártam, kerestem ezt az alkalmat.«[7]) Azután egy magasabb helyre állva, a kereszténeket újból buzdítja a bátorságra, a vértanúságra: »Kedves fiaim! Íme itt van a kedvező alkalom, itt van most az üdvösség napja! Íme most nyítva áll a paradicsom ajtaja,

---

[1]) Hunyadi János levele a királyhoz. 1456. július 24. — Acta Sanct. Oct. X. 382. és Pray: Annales Reg. Hung. 180.); levele az esztergomi érsekhez 1456. július 23. (Dobner: Monumenta Hist. Boh. II. 417.) és a nádorhoz 1456. júl. 24. (Thallóczy: Magy. mellékt. okl. II. 208.)

[2]) Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 384.

[3]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 433—434. — Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 384.

[5]) Hunyadi János levele 1456. július 24. a királyhoz. — Acta Sanct. Oct. X. 382. és Pray: Annales Reg. Hung. III. 180.

[6]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 101.

[7]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 95.

íme itt a (túlvilági élet) koronájának ideje; íme itt van a bűnök kiengesztelésének alkalma! Férfiasan és bátran védelmezzétek meg Jézus Krisztus nevét; támadjátok a kereszténység ellenségét; harcoljatok a katholikus vallás védelméért! Íme készen vannak a kutyák, hogy Jézus Krisztus nevét a föld színéről eltöröljék és a kereszténységet megtámadják, pusztítsák és megsemmisítsék őket. Legyetek bizalommal, mivel Isten meg fogja segíteni ügyét; már megzavarta őket, már sokat elveszítettek; aki a kezdést adta, az meg fogja adni a befejezést is! Ne féljetek azoktól, akik a testet megölik, a lelket nem tudják megölni! S hozzátette: Boldog, aki Krisztus iránt való szeretetből megsebesül, boldogabb, aki Krisztus védelmezésében vérét ontja; legboldogabb az, aki életét feláldozza és meghal iránta való tiszteletből; győzni fogtok itt a földön, ha legyőznek is benneteket, az égben diadalt fogtok ülni. Oh magyarok, szegény fiaim, hozzátok helyre a kereszténység hibáját, segítsétek meg a kereszténységet, álljatok ellene ellenségeiteknek! Ti már mindnyájan meggyóntatok; ha esetleg akadna köztetek olyan, aki nem gyónt volna meg, bármily nagy bűnt követett is el, indítson törödelmes bűnbánatot és legyen a halálra készen, ne gondoljon a zsákmányra és rablásra, hanem a védelemre és ellenállásra, mivel a szeretet befödi a bűnök sokaságát.«[1])

Pál, székesfejérvári kanonok, tolmácsolta Capistranói János beszédét, amelynek hallatára sírva fakadt az egész sereg.[2]) Alig hogy vége volt a beszédnek, egy csapat török a keresztényekre veti magát. Sokáig dűhöngött Capistranói János körül az ádáz harc, mert minden áron élve, vagy halva kézre akarták keríteni a törökök. De a keresztények, mint áttörhetetlen falanx, állottak körülötte, s a hit iránt való buzgóságban megerősödve, Isten iránt való tiszteletből fellelkesülve, minden támadást visszavertek.[3])

Ez alatt a szultán harmadízben is megkísérlé táborának visszaszerzését; a végső kétségbeesés erejével kűzdve, többeket

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 96—97.
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 97.
[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 99.

leterített az ellenség közül.[1]) De hasztalan minden erőlködése. Az életükről lemondott keresztesek elszántságát megtörni nem képes. Elesik a janicsárok színe-java, elesik Hasszán aga,[2]) Turakhán beglerbég.[3]) A szultán azonban még mindig bízik, mert a portyázásból mintegy 6000 főnyi lovascsapata érkezett meg.[4]) Megújítja újra a harcot; a spahik visszaszorítják a táborból a keresztényeket, de a csata sorsát megváltoztatni nem tudják. A nagy harc közepette a szultán is megsebesült[5]) úgy, hogy félholtan vitték ki a csatasorból. Mivel pedig egészen besötétedett, mindkét részről beszüntették a harcot. Hunyadi, aki még nem tudta áttekinteni a győzelem nagyságát, részint cseltől tartva, részint harcosai számára Nándorfejérvárát biztosabbnak ítélvén, miután a török ágyúkat beszegezte és a kezébe került hadi készleteket felégettette, katonáival a várba vonult.[6]) Egy névtelen szerint nyolc mérföldnyire üldözte őket,[7]) míg egy másik névtelen tudósítása szerint hat mérföldnyire.[8])

A hős Capistranói János még tovább szerette volna a törököt verni, azért a várba sietett, hogy Hunyadit rávegye a törökök üldözésére. Hunyadit azonban nem tudta megtalálni, hanem Szilágyi Mihályt sikerült meglelnie. A tapasztalt és háborúban jártas parancsnok egy lengyel pap tolmácsolásával meggyőzte a hőst, hogy az üldözésről az adott körülmények között le kell

---

[1]) Thuri: Történetírók. I. — Nesri: 66.: több hitetlent levágott. — Turszun bég. 79. lap: »a kiválva elől jövő gonoszokból hármat a földre terít.« — Szeád-Eddin: 157—158. »... hitetlen ... szemközt jövén, reá rohant, ő azonban erős kezében levő kardjával oly hatalmasat csapott feje tetejére, hogy koponyája széthasadt.« — Teleki: Hunyadiak kora. II. 424. — Hammer: Geschichte des Osm. Reich. II. 24.

[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 434.

[3]) Teleki: Hnnyadiak kora. II. 435.

[4]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 434. — Hammer: Geschichte des Osm. Reich. II. 25.

[5]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 435. 3-ik jegyzet, ahol elsorolja azon írókat, akik feljegyezték a szultán sebesülését. — Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 106.: »secum magnum Turcum in sinistro latere scopeto percussum curru reportantes. — Bonfini: Decad. III. lib. VIII. 384.: »Alii pectore saucium, sub papilla, in castra pedem retulisse memorant. ... Referunt nonnulli, eum a sagitta saucium, semminecemque in castra relatum, aliquantisper iacuisse.«

[6]) Bonfini: Dec. III. lib VIII. 384. — Teleki: Hunyadiak kora II. 434—435.

[7]) Magyar Történelmi Tár. IX. 66.: »Insecutus est eos octo miliaribus.«

[8]) Magyar Történelmi Tár. IX. 159.: Georgius de Welche tudósítja a soproni polgárokat (Datum Wyenne febr. 2-a prox. post fest. acl vinc. b. Petri apost. a. d. 1456.): Turcus Imperator cum equitibus usque ad sex milliaria sunt prostrati (űzetett.) (Soproni városi levélt.)

mondaniok, s végül ezeket mondá neki: »Magyarország hasonló győzelmet még ellenségein nem aratott, s ily nyereséget nem szerzett; s ez Isten segítségével s tisztelendő Atyaságod érdemeinél fogva történt meg. Ha azonban ezen fegyvertelen és tapasztalatlan népnek megparancsolják, hogy a törököt üldözze, soha ennek az országnak hasonló szégyene és kára nem volt, mint aminő most lenne; s mindezt tisztelendő Atyaságodnak rónák fel; hozzátette még, hogy János úrnak sem tetszenék ez a dolog.«[1])

Capistranói János ezen beszéd hallatára lemondott szándékáról, s megbízta a magyar származású Balázs testvért, hogy a falakról tolmácsolja parancsát, hogy a keresztesek menjenek a táborba.[2]) Így végződött ez az örökké nevezetes nap, a magyar történelemnek egyik legszebb és legragyogóbb napja.

A keresztények az egész éjjelt harcra készen töltötték,[3]) mert minden eshetőségre készen kellett lenniök. De feleslegesnek bizonyúlt minden őrködésük, mert az éj folyamán a török sereget rettenetes és iszonyú vereségük láttára páni félelem fogta el és rendetlen futásnak eredtek.[4]) A megsebesített és eszméletlen állapotban levő szultánt is magukkal vitték; a tábort pedig felgyújtották.[5]) A szultán csak Sarona városában tért magához; itt tudta meg seregének csúfos vereségét és hadi készleteinek elvesztését. Ez a nagy veszteség annyira hatott rá, hogy méreggel akart életének véget vetni.[6]) Mikor pedig barátai a mérget nem adták át neki, oly félelem és remegés fogta el, hogy első volt a

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 105.: »Quae tunc cum absente domino Johanne, diceret Michaëli, respondit ipse Michael, sacerdote Polono interprete, nunquam hoc regnum Ungariae de suis hostibus similem habuisse victoriam et simile lucrum, hocque ex divina virtute et meritis vestrae paternitatis exstitisse; quare si hos tam inermes et indoctos iubeat Turcos insequi, similem infamiam simileque damnum hoc regnum nunquam habuit nec habiturum est; et totum impingetur paternitati, addens, domino Johanni nullatenus hoc placere.«

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 105.

[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 105.

[4]) Johannes de Tag. Victoriae mirabilis. 105—106. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 435.

[5]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 106.: »140 currus Turcis potioribus ad mortem vulneratis onustos secum conducentes... Multa quoque bona, quae salvare non poterant nec cum eis reportare, ne ad manus Christianorum devenirent, aut destruxerunt aut igni tradiderunt.«

[6]) Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 384. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 436.

futók között.[1]) Csak Szófiában tudta annyira-mennyire rendezetlen seregét megállítani és beléjük lelket önteni.[2])

Mire megvirradt, a török táborban egy lélek sem maradt. A felkelő nap sugarában a hátrahagyott romok annál tűndöklőbbé tették a magyar seregek győzelmét. Korán reggel hirűladják a hős vezéreknek, hogy a szultán seregével elvonúlt. Capistranói János örömkönnyek között így kiáltott fel: »Ez az a nap, amelyet az Úr készített, örvendjünk és vigadjunk e napon!«[3]) Azután a belső várba siet, hogy örömét másokkal is megossza. Itt találta Hunyadi Jánost, Szilágyi Mihályt, Koroghi Jánost néhány előkelő nemes társaságában, akik aztán vele együtt örvendeztek és hálát adtak Istennek a győzelemért.[4])

24. §. A nándorfejérvári csata hősei.

A győzelmet követő napon kitörő örömmel és boldogsággal siettek ki Hunyadi János, Capistranói János és a keresztesek mindnyájan a csatatérre. Borzalmas látvány tárult itt szemük elé. Amerre a szem csak ellátott, mindenütt a borzasztó rombolás nyomai látszottak. A Duna vizében elégett gályák roncsai uszkáltak; a sík mezőn pedig a török ágyúk, vas- és ércszekerek és egyéb hadigépek összetörve, szanaszét hevertek. Pajzsok, vértek, puskák, karabélyok, edények, gabonát őrlő malmok, ruhák, szőnyegek, lószerszámok szerteszét, iszonyú rendetlenségben fedték a csata színhelyét. Mindenfelé ott feküdtek az elesett katonák holttestei;

[1]) Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 384.

[2]) Hammer: Geschichte der Osm. Reich II. 25. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 436. Érdekes a török írók előadása a szultán távozásáról. Thuri: Török történetírók I.: Nesri: 66. lap: »Ekkor az uralkodó felkerekedvén, az iszlám földe fele vette útját. — Turszun bég: 79. lap: »A várnak elfoglalása már gyenge támadással is lehetséges lett volna, de az éj beállott és a kegyes padisah megelégedett ennyi diadallal... és egy újabb hadjárat édes reményével megindította a sereget.« — Szeád-Eddin: 158. lap: Látván tehát, hogy az isteni segély közreműködése elvonatott tőle, s hogy tervével a sors végzése nem egyezik össze, a körülményektől kényszeríttetve épen s egészségesen visszatért szultáni székhelyére. — Kapszali Elijahn kandiai rabbi (Történelmi Tár. 1880. évf. 116.): »A szultán nagyon fájlalta, hogy a magyarok rajta diadalmaskodtak; visszavonult és a törökök hazamentek.« — József há-Kohen: (Történelmi Tár. 1890. évf. 344.): Az éjnek sötétségében onnan elindultak és visszamentek Görögországba.«

[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 106.

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 107.

előkelők, nemesek, vitézek, gazdagok, spahik és janicsárok mind ott hevertek temetetlenül azon mód, miként a halál meglepte őket. A csata előbbi idejében elesett előkelőbbek holttesteit eltemették ugyan, de ezen sírok legnagyobb részét az elvonuló török sereg feltörte és kirabolta.[1])

A csatatér megtekintése után Hunyadi János és Szilágyi Mihály az ágyúkat nagy öröm és ünnepélyesség között a várba vitették.[2]) Capistranói János pedig, aki korán reggel már kiadta a parancsot, hogy a várban elhalt kereszténveket három nagy sírba temessék,[3]) most kereszteseivel a halottak eltakarításához fog.

Maga Capistranói János írja egyik levelében: »A hitetlen pogányok holttesteit négy napon keresztül hordtuk és szórtuk az előbb említett Duna folyamba. A szentek testeit pedig, akik ezen háborúban meghaltak, kellő tisztelettel és ájtatossággal összegyűjtöttük és énekek, meg imádságok közben a Szent Mihályról nevezett templomban temettük el.«[4]) Az ellenség hulláinak eltakarítása csak nagyjában történt meg. A középkori felfogás szerint ugyanis az ellenség holttesteit bűntetésül nem kellett eltemetni, hanem a ragadozó madarak és vadállatok táplálékául eltemetetlenül kellett hagyni. Ez történt most is. Giovanni da Tagliacozzo maga tanúskodik erről: »Itt-ott sírdombok is emelkedtek és soha szőlősgazda oly hosszú és egyenes sort nem készített szőlő-ültetéskor. S ezek a sírok tele voltak törökök hulláival. S mivel a törökök szokásuk szerint halottjaikat mindenükkel, amije volt, szokták eltemetni, a keresztények a sírokat felbontották, kifosztották és a holttesteket a vadállatoknak és ragadozó madaraknak tették ki zsákmányúl.«[5]) Rövid idő alatt

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 108.
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 110.
[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 106.
[4]) Analecta Franciscana. II. 367. Glassberger krónikája. — Capistranói Jánosnak és társainak ezen közös levele, amelyet egy névtelenhez intéztek, ezen szavakkal végződik: »Scriptum et datum prope castrum superius nominatum, XXI. mensis Julii, anno quo supra Universorum Christifidelium inutiles servi, licet oratores fidelissimi, frater Johannes de Capistrano, Ordinis Minorum, ceterique fideles cum eo existentes, bellatores Christi paratissimi.« A levél több részlete arról tanúskodik, hogy a keltezésben hiba van, vagyis 21-ke helyett 31-kének kell lennie.
[5]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 113.

aztán a holttestek oszlásnak indultak és a levegőt oly dögletessé tették, hogy a várban maradni nem lehetett.[1])

A halottak száma a törökök részén nagyon sok volt, a keresztények részén kevesebb. De határozott számot megállapítani nagyon bajos, mivel az írók igen különbözőképen adják elő. Két ezertől száz ezerig változik a szám.[2]) Giovanni da Tagliacozzo, az egyik szemtanú így nyilatkozik:

»Az említett és annyira kiváló ütközet után Ráczország méltóságos despotá-ja, t. i. György úr, tudatta a tisztelendő atyával, hogy a török táborból három kéme visszaérkezett, akik neki azt jelentették, hogy az előkelő törökök közül oly sokan pusztultak el ezen ostrom alatt, hogy a törökség majdnem teljesen megsemmisült, s hogy a félelemtől űzetve kétségbeesetten menekülnek a keresztények elől; s hozzátették, hogy soha a törököket így meg nem verték, és a végromláshoz soha közelebb nem voltak, mint ezen ütközet után. Bosznia fölséges királya, aki maga is hűbérese a törököknek, ezen napokban szintén levelet küldött a tisztelendő atyának, tudatván vele, hogy a törökök ereje összes nemességükkel egyetemben teljesen tönkre van téve, és ha a

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 124.: »Tantus deinde foetor ex cadaveribus undique iacentium ibi inferbuit, tanta rapacium volucrum multitudo illuc advolavit, ut tam dominus Legatus, quam alii potiores coacti sunt castrum exire...« — Sannig: Der Chronicken IV. 226. Szerinte a pápa megbízott két franciskánust, hogy a tábort mérje fel, de ezek a bűz miatt nem voltak képesek a megbizatást elvégezni.

[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 437. 5-ik jegyzet szóról-szóra ezt írja: »Chron. Augustinianum Manlius szerint Hoffmannál l. d. I. k. 366. l. csak 2000-re, többen, mint Aeneas Sylvius, Hist. Boh. e. h. és Hist. Fridr. III. Kollárnál Anal. Vind. II. d. 462. l. mondják, csak 4000-re, Platina, Vita Callixti és utána Schedelius Manlius szerint Hoffmannál e. h. 5000-re, Unrest, Chron. Aust. Hahnnál I. d. 544. l. 13,000-re, Aeneas Sylvius és Bonfin szerint némelyek 20,000-re, Capistranói János Waddingnál e. h. 372. l. Fara Miklós csakugyan Waddingnál e. h. 367. l., György despota Praynál Annal. III. d. 181. l., a pápa levele Raynaldnál Annal. Eccl. XVIII. d. 472. l., Dlugoss XIII. könyv, 189. l. és Cuspinianus 675. l. 24,000-re, Aeneas Sylvius, Hist. Boh. és Bonfin e. h. mások szerint, valamint Kallixtus pápa levele 1457-ről Raynaldnál e. p. 504. l., Drechsler, Chron. Turc. ad h., ann., Tritthem, Chron. Hirsaug. II. d. 430. l. Chron. Fuchs. I. d. 36. l. Pessina, Mars Morav. 677. l., Fugger, Spiegel d. Ehren 626. l. és Nadányi, Florus Hung. 172. l. 40,000-re, Chron. d. Gr. v. Cille Hahnnál II. d. 718. l., Petrus Opmerus in Chron. Orbis, Genebrand in Chron. Belgico Praynál Annal. III. dar. 183. l. 60,000-re, Bonfini megint mások szerint és Eschenloer I. d. 31. l. 80,000-re, Chron. terrae Misn. Menckennél II. d 360. l. és Langius Chron. Citiense Pistorinál Script. Rerum Germ. I. d. 1245. l. 100,000-re teszik. — Mathias Kováts: Biographia Johannis Hunyady. 86—90.

keresztények most üldözőbe fognák őket, győzelmet aratnának fölöttük. Jóllehet sok hitelt érdemlő tanú állította, hogy a törökök legnagyobb része ezen ütközetben elesett, mégis nagyobb bizonyság okáért abban állapodtak meg, hogy 24 ezer, és pedig a legelőkelőbbek vesztek el részint vízben, részint tűzben, fegyver vagy egyéb öldöklő szerszám által ezen ostrom alatt. Ugyanezt állította Hunyadi János úr is, nemkülönben Mihály várparancsnok úr is, miért is a tisztelendő atya Szalánkeménből második levelet írt a pápához, amelyben megírja, hogy ezen időben 24 ezer török esett el, a többiek pedig ijedtökben és félelmökben megzavarodva, minden hadifelszerelésöket és javaikat hátrahagyva, gyors rohamban megszaladva hazájába visszatértek.«[1])

Capistranói János, akire Giovanni da Tagliacozzo hivatkozik, augusztus 17-én Szalánkeménből kelt levelében tényleg ezeket írja a pápának: »A kiváló despota úr, aki ámbár a mi vallásunkkal nem rokonszenvez, de Szentséged szándékát tekintetbe vévén, a gaz törökök ellen velünk van, tudatta tegnap a főtisztelendő legatus úrral és velem, hogy 24 ezernél többen haltak meg a csata napján és ő biztosra veszi, hogy ugyanannyian vagy többen útközben is elpusztultak, egymást öldösvén le, mint Gedeon idejében. Isten ítélkezése folytán ugyanis maga a török szultán legmegbízhatóbb harcosaival, akik életben maradtak, miután gyalázatos futás után Szófiába ért, katonáit, hogy tovább ne fussanak, meg akarta fékezni, sajátkezüleg és hóhérainak segítségével igen sokat megölt.«[2])

A másik hadvezér, Hunyadi, csak általánosságban tudósítja a királyt: »Tudja meg Felséged, hogy (a szultán) gyalogságának nagyobb része elesett: a fő és előkelő emberei ezen tábor alatt megölve ott maradtak.«[3])

Nicolao da Fara, mint szemtanú, szintén 24 ezerre teszi az elesett törökök számát: »Miután az összes keresztények Jézus nevét segítségül hívták, végre a törökök véres legyilkolása következett be; megszaladnak a keresztények előtt, akikért Isten is harcol, s

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 117—118.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 372. — Hermann: Cap. triumph. 571. — Acta Sanct. Oct. X. 383. — Pray: Annales Reg. Hung. III. 183.
[3]) Pray: Annales Reg. Hung. III. 180. — Acta Sanct. Oct. X. 382. — Hunyadi levele a királyhoz 1456. július 24-éről.

akik csodálatos módon győzedelmeskednek rajtuk; dicstelenül hátrálnak, akik dicsőségesen jöttek 150 ezeren; a legvitézebb gyilkolással agyonsújtva, Jézus nevének szűntelen segítségül hívása által iszonyú félelemtől eltelve, miután táboruk szétszóratott és közülök 24 ezren megölettek, hátrahagyván minden hadi gépezetüket és szerszámukat, csúfosan megszaladtak, s azon az úton, amelyen vígan jöttek, a sebesültek száznál több szekéren szomorúan hazájokba visszatértek.«[1])

A pápa a hivatalos jelentések alapján a török elesettek számáról eképen ír: »Amint ugyanis hitelt érdemlő férfiaktól értesültem, abban a csatában 40 ezeren ölettek meg; s ugyanannyi életben maradott, miután gyalázatosan megszaladtak, s egymást gyilkolták le.«[2])

Franz Schlick regensburgi kanonokhoz egy névtelen ezt írja: »A hitetlenek közül 100 ezernél többen estek el. (Infideles prostrati sunt ultra C. milia.) Hunyadi azt írja, hogy annyian ölettek meg, hogy a számukat nem tudja. (Huniad scripsit tot esse interemptos, de quorum numero nescit.)«[3])

Bonfini, akinek még elég alkalma volt élő személyektől tudomást szerezni a nándorfejérvári elestekről, ezt írja: »Az ostromlásnak tehát negyvenhatodik napján inkább isteni, mint emberi segítséggel a törökök kezéből felszabadult Nándorfejérvár városa. Jóllehet mindkét részről sokan estek el, mégis a törökök részéről sokkal többen pusztultak el; sokan azt állítják, hogy 40 ezren estek el, mások szerint 20 ezren, s nem hiányoznak olyanok sem, akik azt állítják, hogy csak 4 ezren estek el. De hogy mily nagy csata volt, bizonyítja a leghatalmasabb királynak menekülése.«[4])

Enea Sylvio, aki élénk figyelemmel kísérte a nándorfejérvári eseményeket, határozottan nem vall szint, hanem csak általános-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 472. — Nicolao da Fara: c. VIII.

[2]) Antonii: Hist. pars 3. Titulus XXII. capitulum XIV. §. 1. p. CLXXXIII. 6. Bulla institutionis transfigurationis Domini. — Cf. Acta Sanct. Oct. X. 380. Callixtus 1456. december 1-én az ethiopiai királyhoz intézett levelében ezt írja: »Pugna Turcorum circiter viginti quatuor millia cessa, totidem in fuga defecerunt, sese mutuo occidentes.« — Magnum Chronicon Belgicum (Pist.: Rer. Germ. Script. III. 417.): »in ea pugna quadraginta millia ceciderunt.«

[3]) Magyar Történelmi Tár. IX. 66.

[4]) Bonfini: Rer. Hung. Dec. III. lib. VIII. 385.—: Platina: De vitis Pontificum 284.: »Ad sex enim hominum millia ex hostibus interfecta sunt.«

ságban beszél: »Az elesett ellenségről különböző a vélemény; némelyek azt mondják, hogy 20 ezernél több esett el, mások meg azt állítják, hogy legföljebb csak 4 ezren ölettek meg.«[1]) Ugyanezen író egy másik munkájában már kijavítja fenntebbi nézetét és így ír: »Némelyek szerint 40 ezeren, mások szerint 20 ezeren estek el. Ismét mások szerint 4 ezeren, s nekünk ez látszik legvalószinűbbnek.«[2])

Végül még csak Capistranói János és társainak közös levelét említem, amelyet a győzelem utáni napokban írtak egy ismeretlenhez, valószinűleg a pápai követhez, amelyben ezeket írja: »Krisztus keresztje ellenségeinek számát közülünk senki sem tudja, azért határozott számot nem is mondunk, hogy az igazság helyett hamisságot ne állítsunk. De mégis azt állítjuk, hogy 60 ezerre, vagy még többre rugott.«[3]) A gyulafehérvári krónika 40 ezerre becsüli az elesettek számát.[4])

Az egykorú források az elesett keresztények számát igen csekélyre teszik. Az egyik szemtanú, Giovanni da Tagliacozzo hihetetlen kicsiny számot mond: »A keresztények közül a hármas ütközetben alig nyerte el 300 a vértanúi pálmát, különböző halált szenvedvén.«[5]) A sebesültek számát azonban nagynak tartja: »Azok közül pedig, akik a táborban és a várban voltak, megszámlálhatatlan sokan voltak átszúrva és megsebesülve, de miután a nyílvesszőt a sebekből eltávolították, egészségesek lettek.«[6])

Capistranói János a pápához írt levelei egyikében sem szól a keresztények veszteségeiről. A közösen írt levélben azonban már megemlitik a veszteséget: »A szenteknek a száma mégis,

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 363. (Vita Frederici III. imperatoris.)

[2]) Aeneae Sylvii: Hist. Boh. 117. — Cf. Blondi Flavii: Triumphantis Romae Liber secundus 48. pag.: »Cum Maumeth turchorum imperator, supra centum milia in exercitu habens, ad Bellogradum oppidum aliquamdiu oppugnatum: machinisque et bombardis prope solo aequatum fusus, et suis quibusque melioribus ad sexdecim milia occisis fugatus.«

[3]) Analecta Franciscana. II. 367—368. Capistranói és társainak levele 1456. július 21. (31.?)

[4]) Cronica, seu Origo fratrum Minorum; 47. lap: »quadraginta millia periverunt, et in fuga similiter usque ad constantinopolim alia quadraginta millia ab angelis interfecti fuerunt.«

[5]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 119.

[6]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 120.

akiket Krisztus, Istennek a fia, ezen ütközetben az örök dicsőségébe hívott, 3043 volt.«[1])

Hunyadi a királyhoz írt levelében csak annyit mond, hogy a kereszténységnek is nagy vesztesége van.[2])

Ezen gyér adatokból aztán nehéz valóban megközelíteni a kereszténység veszteségét. Talán megközelíti az igazságot Eschenloer, aki munkájában 15 ezerre teszi az elesett keresztények számát.[3])

A keresztények veszteségét az egykorú írók azért teszik ily kicsinyre, mivel meggyőződésük szerint a nándorfejérvári ütközetben a keresztények hősiessége mellett Isten segítsége csodás módon működött. Ezt a véleményt elsősorban Giovanni da Tagliacozzo terjeszti, aki művében több csodás dolgot jegyzett fel. Nevezetesen a török ágyútelepek elfoglalását annak tulajdonítja, hogy Jézus nevének hangoztatására a törökök annyira megijedtek, hogy minden küzdelem nélkül elhagyták helyeiket.[4]) Szerinte Isten csodás módon védelmezte Capistranói Jánost a tűz hevében: »Ott állt egy emelkedettebb helyen a törökökhöz közel, mindnyájuk szeme előtt, Krisztusnak vezére, mintegy a nyílaknak kitett céltábla, imádkozva, kiabálva s kezeit majd összetette, vagy kereszt alakban ég felé emelte, szorongó vágyakozással várakozván a vértanúi halálra. A törökök igyekeztek őt nyíllal, puskával megsebezni, vagy megölni; de a nyílak, mintha a szél elterelte volna őket, a tisztelendő atyát kikerülték, mintha csak ésszel bírnának és tiszteletüket akarták volna kifejezni; pedig oly sűrün röpködtek a nyílak, hogy mi alig láttunk mást, mint repülő nyílakat. Azt hiszem, tisztelendő atyám, hogy a legkiválóbb csoda az volt, hogy sem János atyát, aki a törökökhöz oly közel és mindenkinek szemeláttára magasan kiemelkedve állott, sem zászlóját a

[1]) Analecta Franciscana. II. 367.

[2]) Hunyadi levele Dénes esztergomi érsekhez 1456. júl. 23. (Dobner: Monumenta Hist. Boh. II. 417.): »Multi enim eciam ex familiaribus nostris et hominibus vulnerati et aliqui mortui sunt.« Hunyadi levele Garai László nádorhoz 1456. júl. 24. (Thallóczi: Magyarország mellékt. okl. II. 208.): »Multi enim ex familiaribus et hominibus nostris vulnerati et aliqui mortui sunt.« — Hunyadi János levele a királyhoz 1456. július 24-éről. Acta Sanct. Oct. X. 382. és Pray: Annales Reg. Hung. III. 180.: »In hominibus et familiaribus magnum damnum habemus per ipsos inimicos.«

[3]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 438. 4-dik jegyzet.

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 89—90.

nyílak annyi tömege nem tudta megsebezni; midőn az előbb említett kanonok, hogy az atyát meg ne sebesítsék, saját pajzsával akarta fedezni, legszentebb hevületében a pajzsot magától elvetette, hogy a vértanúság megnyerésében meg ne akadályozza.«[1])

A török seregek pusztulását Isten különös csodájának tartja: »Midőn a rengeteg sokaság felemelt, majd kar alá szorított és döfésre kész lándzsával, villámgyors lovakon nyargalva és a rettenetes, lovak okozta zajban a keresztényekre rohannak és kiáltozva támadnak, a tisztelendő kapitány Jézus nevét kiáltotta és mindenünnen visszhangoztatják, — oh csodálatraméltó Isten! — lovaikról lehullanak, némelyek a lovak alá kerülnek, mások önkéntelenül kiejtik kezeikből lándzsájokat; ismét mások aláhajtott fejjel lógnak lovaikról, és rögtön félholtak lettek, sokan annyira elgyöngültek és annyira kifogytak erejükből, hogy ha lovon ültek, azokat nem tudták irányítani, vagy ha a földön feküdtek, nem voltak képesek a földről felkelni. És nem is csodálandó dolog ez; ugyanis hitelt érdemlő jelentés igazolta, hogy Isten szolgájának arcáról fénylő sugarak, mint villámok, löveltek le, amelyek a törököket lesújtották, és utána pedig borzasztó sötétség következett be. Ez a dolog annyira megrémítette őket, hogy egy helyben maradtak.«[2]) . . . »Nem voltak képesek ily nagy síkságon a tisztelendő atyához és a keresztényekhez közelíteni, mintha csak sáncok és torlaszok lettek volna a keresztények és a törökök között. Így teljesedett be a zsoltáros szava: »Ezren hullanak el oldalad mellől stb. Ime egy másik bámulatra méltó csoda, amelyet a törökök vallomásából tudtunk meg. Midőn a keresztények Jézus nevét kiáltották, nemcsak a legnagyobb félelem és remegés szállta meg a törököket, hanem még ezen legszentebb név, mint égből lövelt nyílak, megsebezte és megölte őket. De még csodálatosabbnak tűnt fel nekik az, hogy folyó ólom hullott le rájuk, és ők minden hadiszerszám nélkül élettelenül estek össze.«[3])

Cristoforo da Varese már úgy adja elő a dolgot, mintha a keresztények mellett a levegőben égi seregek is harcoltak volna: »A török foglyok, midőn megkérdeztük, hogy miért szaladtak

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 98—99.
[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 99—100.
[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 102—103. — Cf. Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 385.

meg, mikor oly hatalmasak voltak, ezt felelték: »Mivel azt láttuk, hogy a levegő telve van Jézus nevét kiáltozókkal.«

Midőn én a Monte Alvernán tartott egyetemes kapitulumon Kerubinus von Saxennek (Cherubinus de Saxia) ezt a győzelmet, amelyet a tisztelendő atya, Isten segítségével aratott, elbeszéltem, jelen volt rendünknek egyik tisztelendő paterja, a kalabriai tartomány híres szónoka, aki helybenhagyott mindent és örvendező lélekkel ezeket mondotta: »Midőn a törökök által uralt egyik városban prédikáltam a keresztény utasoknak nagybőjtben és a keresztények társaságában egy bizonyos falun átmentem, kezemben T (Thau)-val ékesített botommal, véletlenül egy törökkel találkoztam, aki, amint engemet meglátott, rögtön megállt és fogait rettenetesen vicsorította reám. A velem levők megkérdezték az ő nyelvén, hogy miért vicsorgatja rám fogát? Ezt felelte: »Ez is egyike azoknak, akik a levegőben ilyen botokkal röpködve megszalasztottak bennünket a nagy sereggel együtt Magyarországon a nándorfejérvári ütközetben.« És a tisztelendő atya jámborúl hozzá tette, hogy Isten angyalai isteni akaratból jelentek meg így nekik; nagyon kért engem, hogy másoknak is beszéljem el, hogy ez a győzelem a hatalmas Isten tiszteletére és dicsőségére szolgált: és mivel az elmondott történettel megegyezik. Lehetséges ugyanis, hogy némelyek látva a levegőben testvéreket ilyen botokkal, mások meg Jézus nevének ereje következtében futamodtak meg.«[1])

A nándorfejérvári győzelemnek ezen magyarázása bejárta hamarosan egész Európát. Nyomára akadunk majdnem minden országban. Tud róla az olasz boldog Bernardino d'Aquila, aki krónikájában ezeket jegyzé fel: »Hallottam, hogy a törökök megvallották, hogy valahányszor a keresztények elkezdették kiáltozni »Jézus«-t, elvesztették lelki bátorságukat, elvesztették testi erejüket; megszaladtak, ámbár senki sem üldözte őket, lándzsáikat és más fegyvereiket kezükből kiejtették, mintha tagjaikban elgyengültek vagy elerőtlenedtek volna.«[2])

A »Magnum Chronicon Belgicum« szerzője nyíltan megvallja, hogy a levegőben angyalok kűzdöttek, akiknek láttára

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 533. — Cristoforo da Varese: c. XIII. — Cf. Hermann: Cap. triumph. 573.

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 80—81.

annyira megréműltek a törökök, hogy nem mertek hátratekinteni és azért megfutamodtak.[1])

A »Senatorium sive Dialogus Historicus« című munka, amely 1464-ben készült, szintén az isteni gondviselés közbejöttének tulajdonítja az egész győzelmet: »Ha az isteni gondviselés segítségére nem jött volna a kereszteseknek, lehetetlen lett volna nekik (törököknek) ellentállni. Bizonyos égi félelem annyira megrémítette a császárt övéivel együtt, hogy hátrahagyván ágyúit, bár senki sem üldözte, mégis megfutott.«[2])

Hogy Istennek csodálatos közbenlépését feltűntessék, a hadi tudósítók egyik főtörekvése odairányul, hogy a harcban résztvevők számát csekélynek veszik.[3]) Ezen jelentéseket tehát azonnal nem szabad elfogadni, hanem kritikát kell alkalmazni. A kritika alkalmazásánál mindenekelőtt azt kell tekintetbe venni, hogy a szemtanúk a csatáknak minden részletét nem látták, s így csak

[1]) Pist.-Struv.: Rer. Germ. Script. III. 416.: »Dixerunt ipsi Turcae, tam immensum numerum armigerorum persequentium a se visum, ut vix auderent post tergum respicere: et ideo relictis omnibus fugisse. Fuerunt vero sancti Angeli.«

[2]) Pez: Scriptores Rer. Austr. II. 659. — »Senatorium sive Dialogus Historicus Martini Abbatis Scotorum Viennae Aust.«: Venerunt pauci Cruce signati ad castrum Nandoralbae, contra quos venit Imperator Turcorum cum maxima potentia, et cum magnis bombardis, et obsedit castrum, immo invasit, et partem cum bombardis deposuit; et nisi divina potentia suffragata fuisset Cruce signatis, impossibile fuisset eos resistere. Terror quidam divinus terruit Imperatorem cum suis, quod relictis bombardis fugit nemine persequente.«

[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 95.: »Cum autem pater ipse horam sibi divinitus praefixam advenisse putasset et videret, omnem Turcorum potentiam in expeditione esse, haberetque secum quasi tria millia cruciferorum, ascendens super quendam locum... iterum exercitum suum hortatur ad fervorem.« — Acta Sanct. Oct. X. 472. — Nicolao da Fara c. VIII.: »Neque in bello totus christianus exercitus fuit, sed vix quinque millia, et ut quidam affirmant, tria milia extitere, qui victoriam fecerunt.« — Acta Sanct. Oct. X. 532. — Christoforo da Varese: c. XIII.: »Exiens igitur Pater castrum cum paucis cruce signatis.« Platina: De vitis Pontificum 284.: »Ad sex enim hominum millia ex hostibus interfecta sunt, cum parva nostrorum manu.« Pez: Scriptores Rer. Aust. II. 659. — »Venerunt pauci Cruce signati ad Castrum Nandoralbae.« — Blondi Flavii: Triumphantis Romae liber secundus 48.: »pauca hominum milia supradictam in barbaris caedem edidere.« — Pez: Scriptores Rerum Aust. II. 463.: Anonymi Mellicense Breve Chronicum Austriae: »quidam cruce signati, sed pauci, praesente ibidem fratre Joanne de Capistrano, Ordinis s. Francisci sine duce, sine ordine, soli Divino se committentes auxilio, agressi sunt in die S. Mariae Magdalenae Turcorum Imperatorem.« V. Bernardino d'Aquila: Chronica 80.: »Et soli quinque (milia) cruciati, prout retulerunt socii patris, qui praesentes fuerunt, omnem Turcorum exercitum converterunt in fugam.«

a közvetlenül szemük előtt lefolyt eseményeket írják le, a csata többi részén történteket pedig elhallgatják. Ha ezt a nézetet figyelmen kívül hagyjuk, akkor vagy azt kell mondanunk, hogy a haditudósítók valótlanságot írnak és a későbbi történetírók ezt vakon elfogadták, vagy azt kell gondolnunk, hogy gyáva ellenséggel volt dolguk, akik olcsón adták el életüket. Az előadottak mindenkit meggyőzhettek arról, hogy a törökök mind a vizi, mind a szárazföldi csatában vitézül, sőt hősiesen harcoltak. És épen ez a hősies magatartás volt az oka annak, hogy Hunyadi nem merte üldözni a megfutamodott ellenséget, jóllehet a tapasztalatlan és hadi dolgokban járatlan keresztesek minden áron ezt szerették volna.[1]) A győzelem után való napon ugyanis majdnem lázadásba törtek ki, mikor meghallották, hogy a törököket üldözni nem szabad. Capistranói János azonban észrevette a zavargást, tüstént közöttük termett és lecsendesítette a felizgult kedélyeket. S azután, hogy a nagyobb zavarnak elejét vegye, feloszlatta a keresztes tábort és megparancsolta, hogy mindenki menjen haza. A keresztesek szó nélkül engedelmeskedtek; s miután a tisztelendő atya áldását adta rájuk, szétoszlottak.[2])

A halottak számához képest aránylag nagyon kevés a zsákmány. Capistranói János és társai egyik levelükben arról tudósítanak, hogy a Dunán öt hajót sikerült lefoglalniok, »amelyben több arany és ezüst van, mint amennyit le tudnánk írni.«[3]) Erről a lefoglalt pénzről azonban a többi forrásaink nem tudnak semmit.

A megmaradt hajók számát Capistranói János 27-re teszi.[4]) A többi hajót a törökök az utolsó éjszakán, mielőtt eltávoztak

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 105.

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 121.

[3]) Analecta Franciscana. II. 367. Capistranói János és társai levele: »Plus ubi aurum et argentum reperimus quam vobis scribere valemus; quod tamen pro communi bono et necessitate omnium nostrum praesentium et adhuc futurorum Christianorum servamus in castro prelibato.«

[4]) Capistranói János levele a pápához 1456. aug. 17. — Wadding: Annales Min. XII. 372. — Hermann: Cap. triumph. 571. — Pray: Annales Reg. Hung. III. 183. — Acta Sanct. Oct. X. 383.: »Scripseram beatissime pater, quod in primo nostro congressu quadraginta quatuor galeas numeraveram, et ita fuit, sed postea clariori veritate comperta, sexaginta quatuor reperimus numeratas, ex quibus penes nos adhuc viginti septem reservantur.«

volna, tűz által elpusztították.[1]) Ugyanez a sors érte az összes felszereléseiket és egyéb készülékeiket, amelyeket magukkal nem tudtak vinni. »Sok gazdagságuk is, amelyeket megmenteni nem tudtak, sem elvinni nem voltak képesek, hogy a keresztények kezeibe ne jussanak, vagy elpusztították, vagy tűzzel elemésztették, főleg összes hajóikat, amelyek a dunai ütközetből megmaradtak; a lőpornak, nyílaknak és köteleknek legnagyobb részét Mária Magdolna templomával együtt, amelyben ezek el voltak helyezve, tűzzel megsemmisítették.«[2])

A győzelem utáni napon Hunyadi összeszedette az összes ágyúkat, mozsarakat, puskákat és egyéb hasznos dolgokat. Capistranói János a pápához írt tudósításában az ágyúk számát az újabb összeszámlálás után 300-ra teszi; a kézimozsarak és puskák számát azonban nem tudja megmondani, mivel ezek közül nagyon sokat elrejtettek az összeszedő katonák.[3]) Giovanni da Tagliacozzo 22 nagy ágyút látott a csatamezőn, minőket még senki sem látott.[4]) Hunyadi, Dénes esztergomi érseknek és Garai László nádornak azt jelenti, hogy a töröknek összes ágyúit és gépeit hatalmába kerítette.[5]) Hunyadi ezen jelentését megerősíti

---

[1]) Hunyadi János levele a királyhoz 1456. júl. 24. — Acta Sanct. Oct. X. 382. és Pray: Annales Reg. Hung. III. 180. — Cf. az esztergomi érsekhez intézett levelét 1456. júl. 23. Dobner: Monumenta Hist. Boh. II. 417. és a nádorhoz küldött levelét 1456. júl. 24. — Thallóczi: Magy. melléktart. oklt. II. 208.

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 106. — Aenas Sylvius: Hist. Boh. 117.

[3]) Capistranói János levele 1456. aug. 17. — Wadding: Annales Min. XII. 372. és a többi forrás. — Teleki: Hunyadiak kora II. 5. jegyzet.

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis: 107. — Dobner: Monumenta Hist. Boh. II. 418. Hunyadi Jánosnak Dénes esztergomi érsekhez intézett levele végén ezt jegyezte fel valaki: »In aliis litteris de vigesimo octavo Julii ex Buda Episcopi Sibeniensis ad S. D. N. scribitur infra scriptum capitulum: Refert nuncius, quod 12 bombardae viginti palmarum ab hostibus receptae sunt, octo vero quae sursum lapides jactant; 150 instrumenta ad lapides jaciendos. Vice-Imperator Tartarorum occisus est.‹ — Platina: De vitis Pontificum 204.: ad centum et sexaginta bombardae captae sunt. — Pez: Scriptores Rer. Aust. II. 880. Thomas Ebbendorfferi de Haselbach: Chronicum Austriacum V. Compessum: »11 bombasdes grossus cum tribus bombardis. — Vocatis Quartalibus... et cum parvis bombardis sine numero.‹

[5]) Hunyadi levele 1456. júl. 23. Dénes esztergomi érsekhez (Dobner: Mon. Hist. Boh. II. 417.): Imperatorem Turcorum de supradicto castro Deo auxiliante ejecimus, omnesque bombardas et ingenia sua obtinuimus.‹ — Az ország nádorához írt levelében (1456. júl. 24. Thallóczy: Magy. Mellékt. okl. II. 208.) szóról-szóra ugyanezt írja. — A királyhoz írt levelében (1456. júl. 24. — Acta Sanct. Oct. X. 382.): »bombardas suas, Deo concedente, obtinuerimus.« Cf. Pist.: Rer. Germ. Scriptores. III. Magnum Chronicon Belgicum pag 417.

azon névtelen író is, aki később László király kíséretében a keresztes sereggel Nándorfejérvárra ment és ezen útjáról feljegyzéseket csinált.[1]) Ugyanígy nyilatkozik a wieni polgármester és a tanács azon levelében, amelyet a görlitzi tanácshoz intézett 1456. október 5-én, mikor jelentést tesz a Futakra érkezett keresztes csapatokról.[2])

Egy névtelen Wienből 1456. aug. 3-án kelt levelében ezt írja: A török elvesztette összes előkelőit és a helyettes hadvezért, épígy 22 ágyút, a legnagyobbakat, amelyeknek hossza 32 tenyérnyi, szélessége pedig 7 volt; és 200-nál több »huffnitz bugschen-t«.[3])

Georgius de Welche pedig ezeket jelenti Wienből a soproni polgároknak: »Megszereztek 12 nagy ágyút, amelyeknek hossza 32 tenyér, szélessége 7 tenyérnyi, kisebb ágyút pedig 140-et.«[4])

Az elfoglalt ágyúkat pedig Hunyadi azután nagy öröm és ujjongások között a várba hozatta; s »ott láthatók mai napig is a nézők nagy csodálatára és bámulatára«.[5]) Innen azután közülök többet Budára szállítottak, ahol a várban egészen Lajos király haláláig látni lehetett.[6]) Ezek közül egyet 1491-ben Miksa császár eligért egyik rokonának, Zsigmond tiroli főhercegnek.[7])

Ha az anyagi nyereség nem is volt túlságos fényes, azért az erkölcsi győzelem mégis kárpótolt mindenért. Soha török

[1]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 438. 5. jegyzet. Szerinte annyi ágyú és mozsár jutott a keresztények kezébe, »das man glauben mag das kein kunigreich in der Christenheit ist, das solchen Zeug hat.« Az egyik ágyú 28 arasz hosszú volt és szájánál 5 arasz széles.

[2]) Palacky: Urkundliche Beiträge Böhmen. 103.: »Fudakh... das ist bei sechs meilen oberhalb Kriechischen Weissenburg, da das fechten mit dem Turkischen kayser ist geschehen und schentlich wider zurückgeflohen ist, damit die Kristen das veld behalt, auch jr vil da ze todt geslagen, und den Türcken bey aindlef hauptpüchsen und acht mörser, vil haufnitz, terras pusen, hackenpüchsen und hanntpuchsen genommen habent, also das sie mit schanden haben flichen müssen.« — Cf. Cochlaeus: Hist. Hussit. XI. 398.

[3]) Magyar Történelmi Tár. IX. 66.: »Turcus omnes nobiliores perdidit et vice Imperatorem, item bombardas 22, maximas 32 palmas in longum et in latum 7, et huffnitzbugschen 200 et ultra.«

[4]) Magyar Történelmi Társ. IX. 159.: »Lucrati etiam sunt Bombardas magnas, quorum longitudo 32 palmarum, latitudo... 7 palmarum, parvas autem pixides 140...«

[5]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 110.

[6]) Dubravius: Hist. Boh. XXIX. 755.

[7]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 439. Jegyzet: ain selzsame grosse Türgkische Puchsen, damit der alt Turgkisch keyser vor kriechischen Weyssemburg und darnach kunig Mathias ze Ungern vil gutter Tatten getan haben (Hormayr: Taschenbuch 1841. 149. l.)

szultán ily vereséget nem szenvedett, soha ily csúfosan meg nem futamodott, mint Mohamed.[1]) Ez volt az ítélete Hunyadi Jánosnak, aki szerint a török gyalogság megsemmisült és az egész hadsereg tönkrement.

A kivívott diadalt Isten után három férfiúnak lehet tulajdonítani: Capistranói Jánosnak, Hunyadi Jánosnak és Szilágyi Mihálynak. Az agg Capistranói János a magyar történelem lapjaira arany betűkkel írta be nevét, mert a vértanúságra vágyakozó lelkesedésével a legnagyobb hősiségig fokozta a keresztes hadnak lelkét, amely a rajongásig vitt lelkesedésével lehetségessé tette a lehetetlent: az óriási török sereg leverését.

De halhatatlan nevet szerzett az ősz Hunyadi János is, aki eszélyességével és ügyes harcműveleteivel a csatát irányította és a legveszélyesebb pillanatban a kereszteseket győzelemhez segíté.[2])

Nagy érdemeket szerzett a vitéz Szilágyi Mihály is, aki hősileg védte a várat az ostrom egész ideje alatt és ezáltal nagyban hozzájárult a kivívott győzelemhez. Méltán »igényt tarthat arra, hogy a két dicső név mellé harmadiknak az ő nevét iktassa a kegyelet.«[3])

Ezen három bajnoknak tulajdonította az egész hadsereg a kivívott győzelmet, amiről tanúskodik a szemtanú, Giovanni da Tagliacozzo is, aki rapszodikus vonásokkal festi le a három diadal-koszorúzta hőst: »Ó dicsőséges győzelem! Ó fényes ütközet, amelynek emlékét századok soha le nem moshatják!

---

[1]) Hunyadi levele a királyhoz 1456. júl. 24-én. Acta Sanct. Oct. X. 382. és Pray: Annales Reg. Hung. III. 180.): »Itaque nunquam alias imperator Turcorum in tanta destructione fuit sicut nunc est, et in tanta verecundia, quod in Chronicis non legitur.« — Cf. Dobner: Mon. Hist. Boh. II. 417. és Thallóczy: Magy. mellékt. okl. II. 208.

[2]) Ranzano: »Epitome Rerum Hung. Index XXVI. (Belii: Scriptores Rer. Hung. Veteres ac Genuini I. 387.): »Christianorum tam gloriosae victoriae laus et honor Deo, et Domino nostro Jesu Christo, pro cuius religione tuenda, fuit ea pugna commissa, primum tribuendus est; deinde magnae virtuti, fortissimi Ducis, Joanni praeterea Capistrano, cuius conciones, ad concitandos nostrorum animos, haud mediocriter profuere.«

[3]) Fraknói: Szilágyi Mihály élete. Budapesti Szemle 1911. évf. 179. lap. Cf. Thuróczi: Chronica Hung. c. LV. (Belii: Scriptores Rer. Hung. I. 272): »Michael quoque Zilágy, Capitaneus et Ladislaus de Kanisa, iuvenes militari virtute praestantes, et acies armatorum, quos Dominus Comes adduxerat cum illis, nec non et agmina cruce signatorum, dirutis stantes castri in parietibus atrociter pugnabant.«

Ó legszentebb atya! Ó fáradhatatlan aggastyán, akinek iparkodása, buzgalma, okossága, buzdítása és munkája öreg napjaidban a törökök kegyetlenségétől és vadságától Jézus nevének segítségűl hívása által az egész kereszténységet megmentetted. Ó nemes, jeles és hithű Magyarország, méltó vagy arra, hogy minden keresztény tiszteljen és dícséretekkel elhalmozzon! Ó Jézusnak szent és félelmetes neve, szent a hívőknek, félelmetes a hitetleneknek, amelynek segítségűl hívására a törökök csodálatosan elhullottak! Ó szent kereszt zászlaja, amely alatt az oly fáradhatatlanúl harcoló keresztesek győzelmet arattak! Ó dicsőséges vezér, a katholikus hitnek igaz védője, Magyarországnak buzgó kormányzója, akinek munkássága és buzgalma az előbb említett Nándorfejérvár falait, amelyek a földdel egyenlők voltak, oly nagy szorgalommal a legsürgősebben helyreállítottad s akinek parancsára a török gályák ellen hajókat készítettek, akinek jelenlétében a török gályákat szétverték és elsülyesztették; aki tanácsával és a tisztelendő atyához intézett leveleivel a várnak segítséget hozott! Ó jeles Szilágyi Mihály úr, ki megsebesülésedig a várnak a legfáradhatatlanabb és leglelkesebb őre voltál!«[1])

De nem szabad megfeledkeznünk Juan Carvajalról sem, a pápai követről, aki bár nem vett részt személyesen a harcban, de buzgólkodásával nem kis része volt a keresztes hadsereg összehozásában. A kortársak őt is a győzelem létrehozójának tekintették.[2]) A dicsőség koszorúja azonban nemcsak ezen néhány férfiú homlokát illeti meg, hanem az egész hadseregét is. Nem volt a seregnek ugyanis egyetlen egy csapatja sem, amely feladatának meg nem felelt volna és vitézségével a hős nevet ki nem érdemelte volna. Mindenki hős volt, mert szívesen hozta áldozatúl a legdrágább kincsét: életét.

---

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 109—110.

[2]) Aeneae Sylvii: Hist. de Europa 249.: »Auctores victoriae tres Joannes habiti, Legatus Cardinalis, cuius auspicio res gesta est, Huniades et Capistranus, qui proelio interfuere.« — Blondii Flavii: Triumphantis Romae Liber II. 48.: »Laetum quippe nobis et dulcissimum fuit inspicere personatum quendam Joannem Carvajal Hispanum Cardinalem sancti Angeli indumento et ornamentis referentem: Christianorum et Romani Pontificis exercitui in illam ducendo Barbariem praesse sed laetius erat videre alia in persona Joannem Capistraneum ordinis sancti Francisci fratrem: qui multis continuata annis opinione sanctitatis tanto impleta miraculo, milites adduxerit Jesu Christi vexilla sequatos: qui celeberrimo Joanne huniat vayvoda transilvano duce, pauca hominum milia supradictam in barbaris caedem edidere.«

A harcban mégis egyes nemzetek fiai különösen kitűntették magukat. Így a magyarok hősiességükkel annyira kiváltak, hogy Capistranói János a csata legnagyobb hevében a magyarokban látja az egész kereszténység legbuzgóbb harcosait: »Ó magyarok, szegény fiaim, hozzátok helyre a kereszténység hibáit, segítsétek meg a kereszténységet, szálljatok szembe ellenségeitekkel!«[1]) Hősiességük legszebb példája, Dugovics Titusz, akinek dicsőséges haláláról már megemlékeztünk. A közhír különösen emlegette a 600 wieni tanulóból alakult keresztes csapatot, mint amely a csata folyamán rendkívüli bátorságot és hősiességet tanúsított.[2]) A lengyel keresztesek hősiességét is szárnyra kapta a hír, miként ezt egy azonkorbeli krónika feljegyzé.[3])

De ki tudná elsorolni az összes hősöket, akik ezen csatában kitűntek? A régi és az új történetírás csak e három nemzet fiainak hősiességét jegyzé fel, a többiekről megfeledkezett. Pedig kivétel nélkül mindegyik keresztesben meg volt a hősiesség, a fanatizált vallási buzgalom, amely képessé tette az egész sereget arra, hogy azon kor egyik legszebb győzelmét vívják ki a törökök fölött. Hajtsuk meg tehát az elismerés zászlóját az összes keresztény harcosok előtt, akik Nándorfejérvárnál véröket ontották.

25. §. A nándorfejérvári győzelem hatása egész Európában.

Capistranói János még a dicsőségesen végződő ütközet estéjén tudósítja a pápát a diadalról. A levél rövid, mintha csak hadi jelentés volna: »Szentséges Atya! Szentséged lábainak csókolása után örömet és örvendezést. Dicsőség a magasságban Istennek, akinek könyörületessége folytán történt, hogy nem hal-

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 96.

[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 437. (Muratori: Script. Rer. Ital. XXIII. d. 59.: Liodr. Cribelii Exped. Pii II.) — Voigt: Aenea Sylvio de Piccolomini II. 182. — Thallóczi: Magy. mellékt. okt. II. 471. Sebenicói püspök jelentése 1456. júl. 26.: Ex Vienna multi venient qui prope diem aderunt imo nunc comes palatinus nunciavit, quod hodie venient Budam septingenti studentes bene armati, hodie CL. excellenter armati ex Budensibus discessere. — Tehát még a csata után is mentek tanulók Nándorfejérvárra.

[3]) Pez: Script. Rer. Aust. II. 881. — Thomae Ebendorfferi de Huselbach: Chronicon: In hoc fidei certamine contra Theucros fama omnium, etiam adversantium testimoniis, enituit virtus clericorum et aliorum literatorum, virtus de Polonia, et alibi pro fidei defensione concurrentium.‹

tunk meg. Oly nagy kűzdelemben és oly nagy élethalálharcban voltunk, hogy mindnyájan azt hittük, hogy a török erejének nem tudunk ellentállni; még maga a vezér, Hunyadi is, a törökök igazi réme, a kereszténveknek legvitézebb harcosa azt vélte, hogy Nándorfejérvárt el kell hagynunk, oly vitézűl és ellenállhatatlanúl ostromolták a vad törökök a várat, és oly rettenetesen harcoltak a mieink ellen, hogy már erőink hanyatlottak és legvitézebb harcosaink kétségbeestek. De a nagy szorongatás közepette életben tartott bennünket az Úr; mikor ugyanis a városból kiűzetve, csel útján akart visszatérni a vad ellenség, hogy nekünk, mikor kimegyünk, cselt vessenek, jóllehet Hunyadi úr megparancsolta, hogy katonáink közül a táborból senki ki ne menjen; mégis kereszteseink a parancsnak nem engedelmeskedtek, hanem az ellenségre kirontottak és nagy veszélynek tették ki magukat.

Én pedig, Szentséged legkisebb szolgája, mikor őket a falakról visszahívni nem tudtam, a mezőre mentem; és itt ide-oda futkosva majd visszahívtam, majd lelkesítettem, majd harcba állítottam őket, hogy az ellenség körül ne kerítse őket; s végre az Úr, aki képes kevesekkel is épúgy győzelmet aratni, mint sokakkal, könyörületesen győzelmet adott nekünk és megszalasztotta a törökök rettenetes hadseregét, és a mieink minden ágyújokat és ördögi gépeiket, amelyekkel az egész kereszténységet meghódítani remélték, elfoglalták. Örvendezzék Szentséged az Úrban, és kegyeskedjék felajánlani Neki dicséretet, dicsőséget és tiszteletet, mivel Ő cselekedte egyedül ezt a csodálatos nagy dolgot. Én fegyvertelen és haszontalan szolga, vagy a szegény és durva keresztesek saját erőnkből ezt nem bírtuk volna véghezvinni. Isten, a seregek Úra, cselekedte mindezt: dicsőség neki mindörökön örökké. Ezeket írom röviden, gyorsan, és fáradtan visszaérkezve a harcból; majd le fogom írni még érthetőbben, amik a részletekben történtek. Nándorfejérvárott, Szent Mária Magdolna ünnepén, a dicsőséges győzelem napján.«[1])

A győzelem harmadnapján Hunyadi János is tudósítja a királyt a győzelemről és újólag felajánlja neki hűséges szolgálatát. A levél szövege ez volt: »A fenséges fejedelemnek, László

[1]) Wadding: Annales Mln. XII. 371. — Acta Sanct. Oct. X. 382. — Acta Sanct. Ungariae II. 291. — Hermann: Cap. triumph. 570. — Herczog: Cosmographia Franciscana. 359. — Pray: Annales Reg. Hung. III. 181.

Úrnak, Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország stb. Isten kegyelméből való királyának, Ausztria és Stajerország hercegének, Morvaország őrgrófjának, legkegyelmesebb úrunknak, Felséged hű kormányzója, Hunyadi János beszterczei gróf.

Fenséges Fejedelem, legkegyesebb Úram, szolgálataimnak legalázatosabb felajánlása után! Lelkemben felidézem, hogy már előbb is megírtam, miképen és milyen módon és milyen erővel szállta meg a törökök császára ezt a nándorfejérvári várat; hogy emberi szem ilyen találmányokat soha nem látott, sem emberi elme ki nem gondolhatott. Felségednek ezen várát ágyúkkal annyira leromboltatta, egészen a földig, hogy a vár nem mondható várnak, hanem mezőnek. Én ugyanis személyesen jelen voltam a várban kezdettől fogva, az ostrom idején is, és most is itt vagyok. A várnak elfoglalása és összelövetése után a törökök császára személyesen kézi harcot, köznyelven rohamot intézett a vár ellen, amely szerdán az esti időtől kezdve egész éjjelen át csütörtök reggelig tartott; két ízben a törökökkel a vár belsejében szemtől-szembe harcoltunk, miként a mezőn a várfal elfoglalása és lerombolása folytán, de Isten segítségével mindig győztünk. Végre Isten kegyelméből a törökök ellen a várból kirontottunk és olyan támadást intéztünk, hogy a törökök császárát a nevezett vár alól és a mezőről is legyőzve elvertük, Isten segítségével ágyúit is elfoglaltuk, miután a csatát csütörtökön estefelé megvívtuk. A törökök császára éjjel aztán innen rendetlenül és nagy szégyennel elmenekült. Soha a törökök császárát ilyen vereség nem érte, mint most, sem ilyen nagy szégyen, aminőt a krónikákban nem lehet olvasni. Tudja meg Felséged is, hogy gyalogságának nagyobb része elpusztult: a fő- és kiváló emberei is megölve maradtak ezen vár alatt. Emberekben és jobbágyokban nagy kárt okozott az ellenség. Azért tudja meg Felséged, hogy jelenleg a törökök császára annyira meg van verve és annyira legyőzve, hogyha ellene a keresztények támadást intéznének, miként elhatároztatott, akkor Isten kegyelmével egész Törökországot könnyedén el lehetne foglalni, mivel minden hatalmát elveszítette ezen vár alatt. Ezen csatát megelőzőleg ugyanis hajóhadával a vízen is megütköztünk; hajói közül igen sokat elfogtunk; amelyek ugyanis azok közül megmaradtak, midőn az említett csütörtöki napon ellenök harcolni akartunk, megszaladtak,

s a közülök megszökötteket tűzzel elégették. Jóllehet Felséged mindenkihez rendeletet küldött, hogy Felséged királyságának megvédelmezésére hadseregével ide jöjjön, de tudja meg Felséged, hogy nálunk csak a keresztes nép volt és Koroghi János. Sokszorosan kérem Felségedet, hogy küldje ide egyik megbízható emberét, egy bizonyos németet, aki Felséged várának pusztulását és lerombolását megszemlélje, és azután Felséged bennünket értesítsen, mit csináljunk a várral, amely várnak nem mondható. Én kész vagyok hűséges szolgálatomat Felségednek felajánlani, miként megigértem, és most is megigérem. Kelt Nándorfejérvárott, szent Jakab apostol ünnepe előtt való legközelebbi szombaton, az Úr 1456-dik évében.«[1])

Semmi nyomát sem találtam annak, hogy a pápát is értesítette a nándorfejérvári ütközetről. Nagy Iván ugyan azt állítja, hogy a veneziai könyvtárban látta Hunyadi levelét a pápához,[2]) de a Biblioteca Nazionale di S. Marco igazgatója a hozzám írt levelében kimutatja, hogy a könyvtárban ilyen irat nincsen, hanem van Hunyadinak egy levele, amelyet Dénes esztergomi érsekhez intézett.[3])

Hunyadi értesíti a győzelemről az esztergomi érseket,[4]) az ország nádorát[5]) és az itáliai fejedelmeket.[6])

A győzelem hire csakhamar elterjedt az egész országban. Mindenütt a legnagyobb örömet keltette a szívekben. Budán ennek örömére megszólaltak a harangok és örömtüzeket gyúj-

[1]) Pray: Annales Reg. Hung. III. 180. — Acta Sanct. Oct. X. 382.

[2]) Századok. III. 415. Nagy István szerint a veneziai könyvtárban a »class. italic. VII. Cod. DCCXIV. nrus Contarianus 96.« jegy alatt van Hunyadi János levele a pápához.

[3]) A veneziai könyvtárban: Cod. Marc. Ital. VII. 794. (cart. in fol. del. sec. XV. num. 96. dei codici legati alla Marciana da Gio. Contarini.): Giorgio Dolfin, Cronaca di Venezia dall'origine della citta sino all'anno 1458. Carta 445. — A Biblioteca Nazionale di S Marco igazgatójának levele Venezia 27/2. 1915.

[4]) Dobner: Mon. Hist. Boh. II., 417. Datum in loco prefato feria 6-ta proxima ante festum S. Jacobi Apostoli. Anno Domini 1456.

[5]) Thallóczy: Magy. mellékt. oklt. II. 208.

[6]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 439. 7. jegyzet: Hunyadi levele olasz fordításban olvasható a »Cron. di Bologna« Muratori kiadásában 721. lapon ilyen aláírással: »Joannes Umach Conte Bistriciensi.« Cf. Thallóczy: Magy. mellékt. okl. II. 212. Castiglione János megküldi Sforza Ferencuek »Hunyadi levelét a nándorfejérvári győzelemről. Ex Vienna IIII. Augusti 1456.«

tottak a közeli hegyeken, hogy másokkal is tudassák hazánk megszabadulását.[1])

A hir a belgrádi győzelemről augusztus elsején érkezett Wienbe,[2]) a király rögtön értesíti a dologról a cseheket és morvákat azon meghagyással, hogy hálaadó isteni tiszteletet tartsanak.[3]) Ugyanezt teszi a breslauiakkal is augusztus 5-én kelt levelében, amelyhez hozzámellékelte Hunyadi levelét is.[4]) Az örömhírt még augusztus 3-án siet tudtúl adni Francesco Sforza, milanói hercegnek is, értésére adván egyúttal, hogy szándékában van a háborút tovább folytatni.[5]) Egyébként a herceggel közölte a hírt a pápai követ, Carvajal is, aki röviden leírja a nándorfejérvári győzelmet, amelyet Istennek tulajdonít. Magasztalja a két hadvezért, Hunyadit és Capistranói Jánost, de nagy sajnálattal említi, hogy a török nem várt augusztus 10-éig, amikor oly nagy sereggel támadhatta volna meg, hogy nem tudott volna elmenekülni. »A kormányzó úr nem üldözhette, mivel nem volt lovassága, a keresztesek gyalogosok voltak. Még nem érkeztek meg a lovas keresztények és nemesek, akik már meghivattak.«[6]) A herceget értesíté még Giovanni da Castiglione páviai püspök, megküldvén neki Hunyadi János levelét;[7]) Francesco Foscari, veneziai doge, megküldi neki Hunyadi levelét, amelyet az esztergomi érsek küldött neki.[8]) A veneziai doget Ragusa városa is értesíti a nagy győzelemről.[9]) Venezia, amely teljesen semlegesen viselte magát, mégis nagy örömmel fogadta a hírt és augusztus 12-én üdvözli Carvajalt és Hunyadit, mint a győzelem főrészeseit.[10])

1) Magyar Tört. Tár.: IX. 66.: »Bude tantus iubilus fuit cum campanis omnibus et ignibus etc.«

2) Palacky: Gesch. von Böhmen. IV. 399.

3) Teleki: Hunyadiak kora. II. 440. 3-ik jegyzet. (Pubischka VIII. d. 536.; Mars Morav. 677., de ez csak a morvákhoz szól.)

4) Teleki: Hunyadiak kora II. 440. 4-ik jegyzet: Megvan a breszlaui levéltárban; Dok. Gesch. von Bresslau II. d. 503.; Eschenloer, I. 32. és 33.

5) Thallóczi: Magy. mellékt. okl. II. 211. (Notizenblatt, Beilage zum Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen. Wien 1856. 32—33.)

6) Thallóczy: Magy. mellékt. okl. II. 210.: »Ex Wylak prope Danubium XXIX. Julii anno etc. LVI.«

7) Thallóczy: Magy. mellékt. okl. II. 212. »Ex Vienna IIII. Augusti 1456.«

8) Thallóczy: Magy. mellékt. okl. II. 213. — Pastor: Gesch. der Päpste I. Anhang 71. Venetiis, 7. augusti 1456.

9) Thallóczy: Magy. mellékt. okl. II. 213. Ex Ragusio XI. Augusti 1456.

10) Pastor: Gesch. der Päpste. I. 554.

Rómába augusztus 6-án jött meg a hir a nándorfejérvári győzelemről.[1]) Valószinűleg Capistranói János levele hozta ezt a hírt, aki még a csata estéjén írta meg a tudósítást és gyors futárral küldötte a pápához. Augusztus 12-én megérkezik az örömhírrel a császár futárja is.[2]) A pápát a győzelmi hír kimondhatatlan boldogsággal tölté el és rendeletére megszólaltak Róma összes harangjai. Parancsára aztán Róma templomaiban ünnepélyes körmeneteket tartottak és a város nagy ünnepélyességgel ülte meg a győzelem hírét.[3])

A pápa tudatja a győzelmi hírt a keresztény fejedelmekkel és felszólítja őket, hogy hálaadó isteni tiszteletet tartsanak.[4]) Az olasz városokban mindenütt a legnagyobb örömmel tesznek eleget a parancsnak. Így Bolognában augusztus 9-én az egész várost kivilágítják, az összes harangokat meghuzzák, és három nap egymásután körmenetet tartanak,[5]) amelyen körülhordozták a Szent Lukács által festett Mária-képet, San Petronio és San Domenico fejeit, Santa Cecilia kezét és egyéb ereklyéket.[6]) A legnagyobb fényt azonban az egyházi államban levő városok fejtették ki.

Augusztus 23-án megérkezett a pápai követnek, Carvajalnak, a jelentése is. Mit tartalmazott a levél, nem tudjuk. A legnagyobb sajnálatunkra a levél még eddig nem került elő. Ha a pápának a következő napon tett nyilatkozata utalás erre a jelentésre, akkor Carvajal ebben a levélben Hunyadinak tulajdonította a legfőbb érdemet.[7]) Augusztus 24-én ugyanis a pápa fogadta Jacopo Calcaterra, Milano követét; s ekkor beszédét ráterelte a

[1]) Pastor: Gesch. der Päpste I. 555.

[2]) Pastor: Gesch. der Päpste I. Anhang. 72. — Fraknói: Carvajal János 33. (Értekezések a tört. tud. XIV. IV. sz.) — Thallóczy: Magy. mellékt. okl. II. 215.

[3]) Pastor: Gesch. der Päpste. I. Anhang. 72. Severinus Miklós levele Siena város tanácsához, 1456. aug. 13-án Rómából.

[4]) Hermann: Cap. triumph. 577. — Thallóczy: Magy. mellékt. okl. II. 226. — De Varese őrgróf levele Francesco Sforza-hoz 1457. dec. 4. Velenceiből. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 440—441. — Raynald. XVIII. 470. — A francia királyhoz írt levele megvan Wadding: Annales Min. XII. 380., a császárhoz szóló: Müller: Reichstags-Theat. I. B. III. Vorst. 566.

[5]) Teleki: Hunyadiak kora II. 439. 7-dik jegyzet. (Muratori: Cron. di Bologna. 721.)

[6]) Pastor: Gesch. der Päpste. 554.

[7]) Fraknói: Magy. összekött. II. 99. és Fraknói: Carvajal János követségei 33. (Értek. a törttud. köréből XIV. 4. sz.)

nándorfejérvári győzelemre és folyton arról beszélt, »magasztalván a győzelmet és csillagok fölé emelvén János vajdát, és a leghíresebb emberek egyikének nevezte el, akit 300 év óta a világ látott.«[1]) »Az egész érdem — így szólt — János vajdáé és a szegény kereszteseké; minélfogva kétségtelen, hogy a győzelem az isteni kegyelem ajándéka, nem az emberek műve.«[2]) Az egyes fejedelmekhez intézett leveleiben nem szűnik meg János vajdát magasztalni, és akit az egyház érdekében kifejtett buzgalmáért és fáradozásaiért fejedelmi koronával (diademate) akart kitűntetni.[3])

Végtelenül nagy kár, hogy a pápának levelei, amelyeket Hunyadihoz és a magyar rendekhez írt, elkallódtak. Ezek a levelek ugyanis elénk tárnák azt a célt is, amelyet ehhez a nagy kitüntetéshez kötött volna. Kétségtelen, hogy a győzelem első híreire felcsillamlott a pápa lelkében az a gondolat, hogy itt az idő a törökök teljes leverésére. S ebben senki jobban nem támogatná, mint a győzelmes hadvezér, a magyarok új királya. A tudósítások, amelyek Magyarországból jöttek, csak megerősítették őt azon hitében, hogy rózsás színben lássa a jövőt. S ezen hitében megerősítette Capistranói János.

A győzelmi mámorban ugyanis Capistranói János és Hunyadi János is abban a meggyőződésben voltak, hogy elérkezett az idő a török leverésére. Ezt a meggyőződést akarja Capistranói János a pápa lelkébe beleszuggerálni, midőn augusztus 17-én a következőket írja neki: »Szentséges Atya! Mivel a Justinianus törvénye szerint semmi sincs befejezve, mig valami fennmarad a cselekvésre, azért itt most a kedvező idő, itt a keresztény nép felszabadításának a napja, itt az idő, mikor Szentséged legfőbb vágya, hogy nemcsak Görögország és Európa, hanem a Szentföld és Jeruzsálem hatalmunkba juthat, teljesedni fog; és a mindenható

[1]) Pastor: Gesch. der Päpste. I. 555. és 695. és Anhang. 73.

[2]) Pastor: Gesch. der Päpste. I. 695.

[3]) Raynald: XVIII. 475. Jacobus Calcaterra jelentése Francesco Sforzahoz. 1456. augusztus 24-éről. Alanus Brito, avignoni püspökhöz írt levelében a pápa ezeket írja: »Cum parvo numero plebeiorum crucesignatorum inermium sine Rege, sine principe illo servo Dei fratre Joanne de Capistrano ductore et glorioso milite Dei athleta comite Joanne vaiwoda, quem congruis titulis ac diademate, insignire decreveramus, dominus tamen exercituum in coelestibus immortali diademate decoravit, qui ut felix inter martyres computari potest, eiusdemque hostem debellavit.« — Teleki: Hunyadiak kora II. 441. — Fraknói: Magyarorsz. összeköttetései II. 100. — Fraknói: Carvajal... követségei 33—34. 4-ik jegyzet. A vatikáni Regestákban az irat 1456. október 8-ki dátumot viseli.

Isten ezt könnyen teljesíteni fogja, ha Szentséged ezen szent vágyától nem tágít.« S csak arra kéri a pápát ezen levelében, hogy 10—12 ezer lovast küldjön s azokat hat hónapig fizesse, s akkor bizton reméli, hogy több költségre nem szorul, mivel ezek a keresztesekkel együtt annyi zsákmányra tesznek szert, hogy három évig elég lesz a zsold kifizetésére. Hozzáteszi még azt is, hogy a szerb despota azon véleményben van, hogy most 10 ezer emberrel többet lehet tenni, mint máskor 30 ezerrel.[1])

Így gondolkozott Hunyadi is, aki már az első jelentésében, amelyet a királyhoz intézett, ennek a véleménynek kifejezést is ad: »Tudja meg Felséged, — írja Hunyadi — hogy jelenleg a törökök császára annyira tönkre van téve és annyira leverve, hogyha a keresztények támadást intéznének ellene, miként határozva volt, Isten segítségével az egész Törökországot könnyűszerrel el lehetne foglalni.«[2])

A pápa tehát Capistranói János leveleitől és követének jelentéseitől fellelkesítve, örömmel gondolt a háború folytatására, amelynek győzelmes vezéréül ismét Hunyadit szemelte ki, amiért is nem szűnik meg őt magasztalni és dicsőíteni.

Bár Hunyadit első sorban magasztalja, azért a győzelem másik hőséről sem feledkezik meg. Capistranói Jánosnak érdemeit is elismeri és méltányolja. Augusztus 25-én a következő levelet intézte hozzá: »Kedves Fiam! Üdvözletemet és apostoli áldásomat küldöm. Nem kételkedünk, hogy a törökök felett nyert ezen győzelem kivívásában Atyaságodnak is szóval és tettel nagy része volt, amint ezt sokaknak, de különösen ott levő követeinknek jelentéseiből megtudtuk. Miért is, mikor a mindenható Istennek, aki ily nagy kegyelemben részesített bennünket, örök hálát rebegünk, egyuttal elismerésünket fejezzük ki buzgó fáradozásaidért, amelyekkel a hivők lelkét az ellenállásra megerősítetted és sok olyasmit tettél, ami úgy a magán, mint a nyilvános életben sokat használt. Isten lesz ezen jótetteidnek az igazi meg-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 383. — Wadding: Annales Min. XII. 372. — Hermann: Cap. triumph. 571. Capistranói János levele a pápához: »Ex Salankemen 1456. die 17. Augusti.

[2]) Hunyadi János levele a királyhoz. 1456. július 24-én. — Acta Sanct. Oct. X. 382. — Pray: Annales Reg. Hung. III. 180. Cf. az esztergomi érsekhez intézett levelét is.

jutalmazója, akinek dicsőségére történtek azok; mi pedig soha meg nem feledkezünk munkásságodról.

Buzdítjuk egyszersmind Atyaságodat, hogy légy állhatatos a megkezdett munkában, s most főképen izgass a közös ügy érdekében, mikor Megváltónk megkönyörült népén és magát a győzelem vezérévé tette és megadta azt a nagy hatalmat, hogy szent nevének emlékezetét felújítsuk mindazokon a helyeken, ahol a barbárok kegyetlensége elűzte. Ne szűnj meg éjjel-nappal segítségére lenni az apostoli szék követének, a mi kedves János fiunknak, a Szent Angyalról nevezett bíborosnak, és az ő működésének buzgóságoddal légy támaszára. Krisztusnak az égből számodra adott kegyelmével buzdítsd Magyarország összes főpapjait, főnemeseit és nemeseit, hogy kövessék Jézus Krisztusnak keresztjét, amelyet nekik küldöttünk; támadjanak a már legyőzött és megfutamított ellenségre és ajánlják fel a Mindenhatónak ezt a teljes és tökéletes áldozatot, amely olyanná lett, hogy a fenntemlített királyságnak és az összes hivőknek örök biztosságot fog szerezni.

Mi pedig szűnet nélkül dolgozunk, amennyire rajtunk áll; az elmúlt május utoljától kezdve, mint előzőleg jelentettük, követünket elküldöttük a keleti részekre, hogy a hajózást akadályozza meg és az üldöző hadseregnek adjon a győzelemre alkalmat. Napról-napra buzdítjuk követeinkhez intézett leveleink által az összes fejedelmeket és hivő hatalmakat, bárminő hatalmúak legyenek is, hogy mivel megmutatta Isten a szabadulás útját, keljenek fel hatalmasan a hitetlen nemzet teljes leverésére, amelyben, kedves fiunk, amennyire teheted, működj közre velünk. Kelt Rómában a Maria Maggioreban, 1456. augusztus 25-én, pápaságunk második évében.«[1])

Egy másik levelében pedig eképen írja le buzgóságát »Megérkezett hozzánk szeretett fiunk... a gyermekkel, akit te

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 374. — Hermann: Cap. triumph. 573. — Acta Sanct. Oct. X. 384. — Herczog: Cosmographia Franc. 359.

hozzánk küldöttél,[1]) átadta nekünk a levelet, és sokat beszélt Isten iránt való vallásosságodról és hitedről, irántunk és az anyaszentegyház iránt tanúsított buzgólkodásodról, amelyek jóllehet nem voltak ismeretlenek, mégis kedvesek voltak előttünk; s hogy ezekben állhatatos maradj, nem szükséges, hogy buzdítsalak téged. Irántunk való gondolkozásodat, szeretetedet és buzgalmadat, nemkülönben hihetetlen vágyadat, amellyel az ádáz török és minden hitetlen tökéletes kiirtására mi is vagyunk, elmondottuk ugyanannak, akiben ugyanezekben, mint általunk más rábízott dolgokban úgy bízhatsz, mint bennünk... Kűzdj Krisztus vallásáért, amint elkezdetted, kedves Fiam, hogy a megérdemlett koronát megszerezhesd. Mondd meg nevünkben kedves Fiunknak, a nemes gróf úrnak, János vajdának, hogy előbb említett futárunkban, akire némely dolgokat megbeszélés végett rábíztak, úgy hihet, mint bennünk.«[2])

Mennyire becsülte a pápa Capistranói János munkásságának értékét, kitűnik azon leveléből, amelyet Giovanni Solerióhoz, Alfonzo aragoniai király udvaránál levő követéhez intézett: »Egyebek között megküldjük neked azon leveleket, amelyeket nekünk küldött és saját kezével írt, kedves fiunk, Capistranói János, — ha szabad ezt mondanom: már életében Krisztus vértanúja — hogy te, aki iránt kiváló szeretettel vagyunk és akiben nagy bizalmunk van, azokat ugyanazon királynak megmutasd, hogy mindenki előtt világos legyen, hogy az isteni hatalom és nem emberi erők szerzették a hivő népnek ezen örökké emlékezetes és dicsőséges győzelmét. Ó csodálatos titok! Ó örök harsonával ünneplendő csoda! Parasztok nem fegyverrel, hanem csupán hittel és vallásossággal felfegyverkezve, Isten egyetlen bajnokával, a legvitézebb János vajdával és egyetlen szerzetes

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 117.: »Hic quidem iuvenis, qui haec et multa alia referebat in navicula beati patris coram domino Johanne gubernatore, erat forte annorum quatuordecim, sed moribus ut gestibus senex et maturus; fuerat namque de intimioribus Turcorum imperatori existens in aula ipsius. Quae omnia postmodum a multis aliis provectioris aetatis firmata sunt. Qui quidem iuvenis beato patri quasi pro triumpho victoriae, data prius sibi quadam aurea cruce, ab eodem fuit propriis manibus baptizatus, deinde ad summum pontificem cum domino Jeronimo Paduano missus, a cuius sanctitate gratissime receptus et multis bonis donatus in castro locatus.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 374. — Hermann: Cap. triumph. 573. »Datum Romae apud S. Petrum 16. Kal. Octobris anno 2-do.«

testvérrel, Capistranói Jánossal, az ádáz töröknek oly nagy hatalmát, annyi felszerelését és annyi csodálatos gépeit pusztították el, és megszámlálhatatlan csapatainak leverése után a legbátrabb és legelkeseredettebb szultánt, akit övéinek elpusztulása megrémített és terveiben meggátolt, megszalasztották.«[1])

Egyenlő részt juttat tehát a dicsőségből mind a két hősnek; de a legfőbb hősnek Krisztust tartja, aki ezt a két hőst kegyelmeivel megsegítette.

A legatus érdemeit is kellően értékeli a pápa.

Hunyadi János épen úgy, mint Capistranói János hallgatnak Carvajalról a nándorfejérvári eseményekről szóló jelentéseikben, mivel a pápai követ nem volt jelen, és így ténylegesen nem vett részt a döntő ütközetben. A pápa azonban nem kicsinyelte a legatusnak munkásságát és így őt is dicséretekkel halmozta el. De ezek a dicséretek már nem oly közvetlenek, nem oly szívből jövők, minők az előbbi két hősről tett magasztalásai. »A te munkásságodhoz is, — így szól a hozzá intézett levélben — amely Isten népének javára kétségen kívül megtermette ezeket az üdvös gyümölcsöket, atyailag szerencsét kivánunk. Tudjuk ugyanis, hogy a te körültekintő munkásságodnak köszönhető mindaz, ami ezt a győzelmet előkészítette. A te tanácsaid és buzgalmad hozta létre, hogy annyi nép összesereglett és a keresztet felvette; a te buzgalmadnak és fáradozásodnak köszönhető, hogy a király, a prelátusok, a bárók és a nemesek gyűlésre jöttek össze Magyarországon. Örvendezz tehát a reád bízott feladat sikerének; adj hálát Istennek, hogy követséged alatt épen a legalkalmasabb időben arattak a keresztények ily fényes győzelmet.«[2]) — A szavak elárulják már, hogy a pápa lelkében úgy van meggyőződve, hogy a nándorfejérvári győzelem hősei csupán Hunyadi és Capistranói János.

A pápa ezen nagy győzelem emlékét örökre meg akarta örökíteni, azért a következő évben elrendelte, hogy a nándorfejérvári győzelem emlékére Úrunk színe változása ünnepét, augusz-

[1]) Raynald: Annal. Eccl. XVIII. 472.
[2]) Theiner: Vetera Mon. Hist. Hung. III. 282. A pápa levele 1456. nov. 8.

tus 6-án az egész keresztény egyházban meg kell ünnepelni.[1]) Ezen kívül még megparancsolta, hogy délután egy órakor mindenütt harangszóval emlékeztessék a hivőket, hogy imádkozzanak a Jézus nevéért elesett katonák lelki üdvéért.[2]) Magyarországon sokáig megtartották ezt a szép szokást, de sehol sem tartották meg oly pontosan, mint Budán, ahol Buda elfoglalásáig hűségesen harangoztak délután egy órakor.[3])

Hátra van még, hogy megemlékezzem azon vádról, amellyel Enea Sylvio illette Capistranói Jánost. Ezen vád ugyanis átszállt századokon keresztül a mostani modern történetírókhoz is, és ezek úton-útfélen feltalálják ezt anélkül, hogy meggyőződtek volna valódiságáról.[4]) A vád pedig az, hogy Capistranói János dicsőség vágyból egyedül magának tulajdonítja a győzelmet. Szóról-szóra így hangzik a vád: »A győzelem szerzőiül a három Jánost tartják, a bíboros követet, akinek vezérlete alatt ment végbe a dolog, Hunyadit és Capistranói Jánost, kik az ütközetben résztvettek. De sem Capistranói János Hunyadiról, sem Hunyadi Capistranói Jánosról nem tett említést azon levelekben, amelyeket a győzelem kivívása után akár a pápához, akár barátaikhoz írtak, mindkettő azt erősíti, hogy Isten ő általa adta a győzelmet a kereszténységnek. A dicsőség után igen vágyódó emberi ész könnyebben lemond a királyságról és a gazdagságról, mint a dicsőségről. Capistranói János meg tudta vetni atyai örökségét, a világ gyönyöreit lábbal tudta taposni, az érzékiességet meg tudta fékezni, a dicsőséget megvetni azonban nem tudta. Valaki azt mondhatná, hogy nem a saját, hanem Isten tiszteletéért fáradozott, aki a szegények és fegyvertelenek által akarta a kereszténységet megmenteni. Beleegyezem ezen ellenvetésbe, noha

---

[1]) Antonini: Hist. pars 3. Titulus XXII. capit. XIV. §. 1. pag. CLXXXIII. b. — Acta Sanct. Oct. X. 385. — Hermann: Cap. triumph. 580. — Wadding: Annales Min. XII. 478. — Teleki: Hunyadiak kora. II. 441. lap. 3-ik jegyzet, ahol előadja, hogy ezen a napon mondandó imákat a pápa maga készítette, az énekeket meg Enea Sylvio szerzette.

[2]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 441. Cf. Cuspinianus de Caesaribus. 675.

[3]) Salamon: Budapest tört. II. 381. — Kiss: Hunyadi utolsó hadjárata. 97. — Pór: Hunyadi János. 301. Teleki: Hunyadiak kora. II. 441. Cf. Schier: Buda Sacra. 98.

[4]) Cf. Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. 150. — Voigt: Johann von Cap. Hist. Zeitschrift. 1863. 83. — Mathias Kováts: Biographia Joannis Hunyadi 84. (D. Mildenberg: Charakterschilderungen. III. pag. 137. Wien, 1809.)

Hunyadi is azt mondja, hogy ő a győzelemnek csak eszköze és nem szerzője.«[1])

Enea Sylvio ezen ócsárló szavait egy másik munkájában megismétli, sőt még erősebben kiszinezi. »Hunyadi és Capistranói János — úgymond — ezen harcban jelen voltak, mindketten megírták a történt dolgokat, de egyik sem tett a másikról említést, mindegyik magának követelte ezen győzelem teljes dicsőségét. A dicsőségnek édessége nagy, könnyebb megvetendőnek mondani, mint megvetni. Megvetette Capistranói János a világ pompáját, elmenekült gyönyörei elől, eltaposta a kapzsiságot, megfékezte az érzékiességet, de a dicsőséget megvetni nem tudta. Leírván a háborút és a háború végét a pápának, semmiféle említést nem tett sem Hunyadiról, sem a bíborosról, ami történt, azt mind magáénak mondotta, ámbár bevallotta, hogy a győzelem eszközlője első sorban Isten. Annyira senki sem szent, hogy a dicsőség édessége le ne venné lábáról. A kiváló férfiak könnyebben megvetik a királyságot, mint a dicsőséget. Kevéssel ezután Hunyadi és Capistranói János, egyik betegség, a másik öregség következtében meghalt. Boldog lelkek, akiknek megadatott, hogy oly fényes győzelem kivívása és a népek oly nagy kegyének megszerzése után beteg testüket elhagyhatták.«[2])

Enea Sylvio ezen vádját azon két levélből merítette, amelyeket Capistranói János a pápához és Hunyadi a királyhoz intéztek. A hivalkodásnak, a dicsőség vágynak még a nyomát sem látjuk ezen levelekben. Mindkettő szerényen elhárítja magától a dicsőséget és Istennek tulajdonítja az egész győzelmet.

Capistranói János a dicsőségből egy szikrányit sem követel magának. »Örüljön Szentséged az Úrban — írja a pápának — és dicséretet, dicsőséget és tiszteletet adjon neki, mivel egyedül ő cselekedte ezt a csodálatos nagy dolgot. Sem én a fegyvertelen és haszontalan szolga, sem a szegény és tudatlan keresztesek, saját erőnkből ezt nem tudtuk volna végrehajtani. Isten, a seregek Úra, cselekedte ezt mind; legyen érte dicsőség mindörökkön örökké.«[3])

Hunyadi szintén bevallja, hogy a győzelmet a keresztesek

[1]) Aeneas Sylvius: Hist. de Europa. 249.
[2]) Aeneas Sylvius: Hist. Boh. 118.
[3]) Capistranói János levele 1456. július 22. — Wadding: Annales Min. XII. 371.

vívták ki. Egy kis szemrehányás is kicsillanik a sorok közül, midőn ezt írja királyának: »Jóllehet Felséged mindenkinek megparancsolta, hogy Felséged országának védelmére hadilag felszerelve, hozzám jöjjenek, mégis tudja meg Felséged, hogy nálam csak a keresztesek voltak és Koroghi János.«[1])

A keresztesek kitörése, amelyet Hunyadi megtiltott, volt az elhatározó lökés a győzelemre. De ezt nem Capistranói János rendelte el, sőt nem is helyeselte, mint Enea Sylvio maga is bevallja;[2]) ellenkezőleg, iparkodott visszahívni a kereszteseket, és csak akkor állott élükre, mikor minden fáradozása hiábavalónak bizonyult. Még azt sem lehet felhozni Capistranói János ellen, hogy nem helyeselte Hunyadi tervét, mert akkor kapott volna az alkalmon és nem igyekezett volna visszahívni a kereszteseket.

Igaz, egyik levelében sem tulajdonítja a győzelmet Hunyadinak, bár mindkét levelében megemlékezik róla.[3]) Ezt egyedül azon oknál fogva tette, mivel a győzelmet Istennek tulajdonította. Úgy gondolkodott ő lelkében, hogy minden Istentől függ, az emberek csak eszközök Isten kezében. Ilyen végrehajtó eszköznek tekintette magát is, Hunyadit is. Ha sejtette volna, hogy az emberek ezért hiúságról vádolják, hogy Hunyadit is csak Isten eszközének tekintette, bizonyára kiemelte volna hős barátjának dicsőséges szerepét.

Lélektanilag sem lehet megokolni, hogy egy hetven éves agg, aki 40 éven keresztül híven kitartott érzékeinek és vágyainak megfékezésében, aki vágyódik feloszlani és Krisztusnál lenni,[4]) egy kis földi dicsőségért hívságos legyen. Ugyanezt mondhatnók Hunyadiról is, akit viszont támadtak azért, mivel Capistranói Jánost nem említi.[5]) A dicsőséges múltban megőszült Hunyadit,

[1]) Hunyadi János levele a hirályhoz 1456. júl. 24.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 363. — Aeneas Sylvius: Hist. Rer. Frid. III. Imp. »Vidit ex muris Capistranus transversam hostium aciem, insidiasque cognoscens, revocare suos coepit.«

[3]) Capistranói János levele 1456. júl. 22.: »ipse dux Hunyiades, revera Turcarum terror et fortissimus christianorum propugnator.« ... Levele 1456. augusztus 17.: »Etsi vero ita placuerit Altissimo, quod de medio sustulerit a nobis illum illustrissimae memoriae pugilem invictum, sanctae fidei Catholicae hostibus formidalem defensorem, D. Joannem de Huniad, ex hac jam vita delapsum 11 mensis hujus ex peste.«

[4]) Aeneas Sylvius: Hist. Rer. Friderici III. 80.: »Sciebat enim mortali se culpa liberum, bonis se operibus intentum, expectabat dissolvi et esse cum Christo.«

[5]) Charles-Louis Chassin: Jean de Hunyad. 446.

ki szintén a sír szélén állt, könnyelműség nélkül ki tarthatná dicsőség vágyónak?

Helyesen jegyzi meg Chassin: »A Capistranói János és Hunyadi ellen valaha támadt rosszakaratú kiszólásokat teljesen a minimumra szállítja le az a körülmény, hogy a katona és a pap, a jámborság és bátorság által összekapcsolva, szív szerint is bizalmas barátok voltak.«[1]) Voigt, aki pedig elég ellenszenvesen ír Capistranói Jánosról, végítéletet nem mer mondani erről a dologról, mig minden haditudósítás kezébe nem kerül.[2]) Annyit azonban beismer, hogy viszálykodásnak még nyoma sincs Capistranói János azon levelében sem, amelyet 1456. július 28-án intézett a pápához.[3])

A legfontosabbnak látszik az, hogy a pápa, miként láttuk, egyenlő részt tulajdonít mindkettőnek a győzelemből.

Pastor a vatikáni levéltárban egy levelet talált, amelyet írója 1456. augusztus 2-án intézett Wienből Schlick Ferenc regensburgi kanonokhoz; ebben ezen sorok olvashatók: »Capistranói János ezen tetteit a kormányzó levele nem ócsárolja, sőt mindazok, akik idejönnek, úgy nyilatkoznak, mint Paldauff Mihály állította, aki tegnap késő este jött a legatus úrtól.«[4])

Miért dobta ki tehát a világba Enea Sylvio ezt a vádat? Írói könnyelműségből. Nem először tette. 1453-ban már széltében-hosszában terjesztették róla az olasz franciskánusok, hogy Capistranói Jánost rágalmakkal illette. 1453. szeptember 25-én kelt levelében, amelyet Leonardo di Benvoglienti-hoz intézett, így védte magát a vádakkal szemben: »Most áttérek azokra, amelyeket az oly nagy férfiúról, Capistranói Jánosról, felhoztál: jól esik, hogy te védelmemre keltél, ámbár az ártatlan védelemre nem szorul: Én azt a jámbor és igen jó Atyát sohasem rágalmaztam, sőt életét és erkölcseit számos levélben és beszédben dicsértem, miért is az én rábeszélésemre küldötte őt a pápa

[1]) Chassin: Jean de Hunyad. 446.
[2]) Voigt: Johannes von Cap. in Sybels-Zeitschrift. X. 84.
[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 551.
[4]) Pastor: Geschichte der Päpste I. 551.: »Pro domino Francisco Schlik, canon. Ratisp. Bibl. Vaticana. Cod. Palat. 368. f. 283. »Hec gesta de Capistrano non comprehenduntur in litera gubernationis, sed qui ascendunt, ita referunt, ut etiam affirmat Michael Paldauff, qui heri sero venit de domino legato.«

Németországba; a császár előtt én sok alkalommal dicsérettel halmoztam el. Wienben, Ausztria legnagyobb városában, midőn némelyek üldözték, én a leghevesebben védelmére keltem; Csehországban is sokat szónokoltam az ő erényes életéről és a római kúriához, meg a ti senatustokhoz sokszor írtam ajánló levelet; s bárhová mentem, nevét mindig magasztaltam és terjesztettem. Ellenségesen tárgyalnak rólam azok, ha ezeket, amelyekről írtál hozzám, adják jutalmúl a jótettért. Micsoda ok ösztönzött volna engem arra, hogy ily nagy férfiú hírnevét meghurcoljam, aki engem soha meg nem bántott? Miért irígykedjem ezen szent férfiúra, aki a mi népünk dicsőségét terjeszti? Nem kell elhinni a rosszat ott, ahol jó látszik.« A rágalom szerinte aképen keletkezett, hogy ő Sienában való tartózkodása alatt két ferencrendi szerzetesnek, akik kérdezősködtek Capistranói János tettei felől, azt válaszolta, hogy nem bizonyítható be, hogy Németországban halottakat támasztott volna fel. »Én — úgymond — ezen férfiúnak csodáiról sokat hallottam, de természetfölöttit nem láttam abban, amit mívelt; nem vesznek le lábamról azok, miket mások beszélnek; valamit adok a fülekre is, de kevés az, amit szemmel is lehet látni; a komoly férfiak hitelt érdemelnek; a köznép szavának kevés hitele van. Ha egykor János testvér meg fog hallgatni és az ügyet teljesen összevetjük, úgy fogja találni, hogy semmit sem tettem, amiért engem elítélhetne; és sokban helyeselné és beismerné, hogy jóhírnevének nemcsak tisztelője, hanem hirdetője is vagyok... Ha János testvér reám haragszik, önmagához nem méltóan cselekszik, s én azért nem szűnöm meg őt tisztelni és nevét magasztalni, mig élek.«[1])

1454. július 24-én kelt levelében ismét mentegeti magát a rágalmazás alól. »Tisztelendő Atya és legjobb Tanítóm! Tudom, hogy hirüladták neked, mintha én tégedet rágalmaztalak volna; akik ezt cselekszik, az igazságtól távol vannak; mert én téged mindig nagyra becsültelek, és a te erényességedet, bárhol voltam, mindig nagyon ajánlottam: Óhajtom, hogy legyen idő, mikor erről veled beszélhetek: ha Isten ezt megengedi, meg fogod

[1]) Enea Sylvio levele 1453. szept. 25. Grazból. Mircse: Adalék Cap. szent János életéhez 1—8. és Magyar Sion. VII. 15—22.

érteni, hogy rossz szolgálatot tettek, akik engem nálad bevádoltak. De erről más alkalommal.«[1])

Enea Sylvio tényleg magasztalta Capistranói Jánost és terjesztette hírnevét. »Eljött — úgymond — a szent férfiú, Istennek apostola, ki a betegségeket elűzi, ki Istennek útját Isten igazságában tanítja, ki a pénzt megveti, aki a tisztelet elől menekűl, ki önmegtagadásban él.«[2]) »Így ezen férfiú — folytatja tovább — mintegy égi életet él a földön, szeplőtelen, tiszta, mondhatnám, bűn nélküli életet; ámbár némelyek azt mondják, hogy mint dicsőségkereső és kérkedő a pletykákból kapja jutalmát, amelyeknek inkább igyekszik tetszeni, mint Istennek. De vannak gonosz birálók, akik azt, ami rejtekben van, jóra nem értelmezik, de ami szemük előtt van, mindent jónak tartanak. Miért gyalázzák ezt a férfiút, aki hosszú életét szegénységben élte át, aki sok évet a népek tanításában, önmegtagadásban, munkában, az alázatosságban megerősödve és a fáradozást szavaival is egyenlővé téve, töltött el, ki ebből a világból semmit sem kivánt, ki senkinek ellensége nem volt, sőt ellenkezőleg, tisztelőket hagyott maga után? Kicsiny jutalom ilyen munkáért az emberi dicséret. Ostoba ember az, aki az emberek magasztalásaiért testét sanyargatja és lelkét megcsalja. Én szent és igaz férfiúnak tartom, ki a kapzsiságot eltaposta, az érzékiséget elfojtotta, a világ kitűntetései elől menekült, ki a jogtalanság és harag ellenében tűrelmes, ki a szegények gyámolításában fáradhatatlannak mutatta magát, kiben a bűszkeségnek egy csipetnyije sincsen, akit egyedül a jövendőbeli bizalom tart, aki a mennyei kincs jutalmát várja, és aki Szent Pállal elmondhatja: dicsőségünk lelkiismeretünk tanúbizonysága, a többiről el van téve nekem az igazság koronája, amelyet megad nekem azon napon az igazságos bíró.«[3])

Levelezéseiben is mindig a legszívélyesebben szólítja meg:

---

[1]) Enea Sylvio levele 1454. júl. 26. Wienerneustadt-ból. — Wadding: Annales Min. XII. 202. és Hermann: Cap. triumph. 474.

[2]) Aeneas Sylvio: Hist. Rer. Friderici III. 79.: »Advenisse Caesaream (Wiener-Neustadt)... sanctum virum, Dei apostolum, qui morbus pellat, qui viam Dei in veritate Dei doceat, qui pecuniam spernat, honores fugiat, abstinentia vivat.«

[3]) Aeneas Sylvius: Hist. Rer. Friderici III. 80.

legjobb mesterének,[1]) Krisztusban tisztelendő atyának és tiszteletreméltó mesternek,[2]) legjobb atyának[3]) nevezi. Sőt annyira fokozódik iránta való tisztelete és szeretetete, hogy ezen utóbbi levelében arra kéri, engedje meg, hogy tegezhesse. Tudtára adja továbbá, hogy a császári család mint Istennek apostolát fogja fogadni, bármikor jön is.

De nem idézek többet. Az elsoroltak is eléggé bizonyítják, hogy Enea Sylvio minden írói könnyelműsége mellett is változatlan tisztelettel viseltetett Capistranói János iránt. S ebből kifolyólag a fenntebbi elszólásával sem akarta gyanúsítani, vagy jóhírnevét tönkretenni.

Egyébként Enea Sylvio is visszavonta vádját, mikor 1457-ben az aragoniai királyhoz írt levelében a győzelmet sem Hunyadinak, sem Capistranói Jánosnak, hanem egyedül Istennek tulajdonította: »Tönkretette ezen évben a mennybéli Isten a törököket: nem emberi győzelem volt ugyanis az, amelyet Nándorfejérvárnál arattak.«[4])

Meggondolatlanúl kifejtett szavaiért a legszebb elégtételt azzal adta meg, hogy a szenttéavatást igyekezett előmozdítani.[5])

Az a vád pedig, hogy Carvajalt, a pápai követet, egyik sem említi, magától elesik. A követ Budán tartózkodott ezen időben, a keresztesek támadására semmi befolyással nem volt, következőleg szoros értelemben a győzelemben nem volt része.[6])

Carvajal pápai követ, mihelyt a kivívott győzelemről értesült, azonnal Nándorfejérvárra sietett, hogy a hadjárat dolgában

---

[1]) Enea Sylvio levele 1454. július 26. Wiener-neustadt. — Wadding: Annales Min. XII. 202. és Hermann: Cap. triumph. 474.: »Reverende pater, praeceptor optime.«

[2]) Enea Sylvio levele 1455. január 10. Wiener-neustadt. — Wadding: Annales Min. XII. 262. és Rodulphius: Hist. Ser. Rel. lib. I. 114.: «Reverende in Christo Pater, ac praeceptor honorande.« Ugyanígy szólítja az 1455. febr. 12. kelt levelében is. Wadding: Annales Min. XII. 240. és Hermann: Cap. triumph. 477.

[3]) Enea Sylvio levele 1455. dec. 31. Opera (Edit. Bas.) 947. — Wadding: Annales Min. XII. 240. — Hermann: Cap. triumph. 478.: »Dabis mihi veniam, Pater optime, si tuae responsurus epistolae, non plurali, sed singulari numero te compellaverim...« »Maiestas Imperatoria ac velut Apostolum Christi veneranter amplexabitur.«

[4]) Raynald: Annales Eccl. XVIII. 469.: »Percussit de coelo Deus hoc anno Turcos: neque enim humana victoria fuit, quae apud Albam parta est.« Cf. Pray: Annales Reg. Hung. III. 183.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 370.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 383. — Pray: Annales Reg. Hung. III. 183.

Hunyadival értekezzék. Július 29-én ér Ujlakra,[1]) s innen gyors menetben augusztus első napjaiban Nándorfejérvárra érkezik. Már Péterváradon értesült Capistranói Jánostól, aki úgy látszik, a nagy beteg assisi püspök látogatására, vagy temetésére jött ide. A követ nagyon rossz néven vette a keresztesek szétoszlását.[2]) Együtt jöttek Nándorfejérvárra, hogy a kereszteseket, akiket Péterváradon hiába igyekeztek összetoborzani, itt gyűjtsék össze. De hiába volt minden fáradozásuk. A keresztesek ugyanis, akik amugy is nagyon fáradtak és elgyengültek voltak, sőt soknak élelmiszere is elfogyott, már eltávoztak. Látván azonban a pápai követ a lerombolt várat és az elfoglalt ágyúkat, megnyugodott Isten akaratában, s nem szűnt meg magasztalni Istennek hatalmát s a magasságbelinek erejét.[3])

A sok el nem temetett vagy rosszúl elásott holttestek oly iszonyú bűzt terjesztettek, hogy a pápai követ sietve távozott az egyébként is pestissel megfertőzött helyről.[4])

A haza legnagyobb szerencsétlenségére ezt a ragályos betegséget augusztus hó 4-én[5]) Hunyadi János is megkapta. Az agg hőst, akinek szervezetét az ütközet fáradalmai egészen tönkretették,[6]) a ragályos kór annyira megtámadta, hogy meggyógyulásához semmi reményt sem tápláltak a körülötte levők. Az orvosok parancsára, miután orvosságaik semmit sem használtak, a nagy beteg Zimonyba vitette át magát, hogy talán az egészségesebb levegő változást idéz elő állapotában.[7]) Ide követte augusztus 6-án Capistranói János is, de már ő is betegen.[8]) A legatus előző nap szintén ide költözött át, hogy a tervezett hadi dolgokat a két hőssel megbeszélje. De Hunyadi már közeledett a véghez, a láz napról-napra növekedett és semmiféle orvosszer nem tudott

---

[1]) Thallóczy: Magyarország mellékt. okl. II. 210. Carvajal levele Francesco Sforza-hoz: »Ex Wylak prope Danubium XXIX. Juli anno etc. LVI.«

[2]) Johannes de Tag. Victoriae mirabilis. 121.

[3]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 123.

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 124.

[5]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 123. »quarta die Augusti peste ibidem infirmatur.«

[6]) Thuróczi: Chronica. C. LVI. Schwándtner I. 373. és Ranzano: Epitome c. XXVII. Schwandtner: I. 488.

[7]) Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 385.

[8]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 124.: »Ab beatus pater, licet aegrotare coepisset, sexto die eiusdem mensis Augusti secutus ipsum dominum Legatum steteruntque pariter plures dies in saepe dicto loco de Semlin.«

neki enyhülést szerezni. Hű barátja, Capistranói János nem távozik oldala mellől.[1]) S mikor látja a veszélyes állapotot, szeretettel figyelmezteti, hogy tegyen végrendeletet és intézkedjék lelki üdvének biztosítására. A hős csodálkozva tekintett Capistranói Jánosra, hogy figyelmezteti őt arra, hogy annak, aki a keresztény hitért harcolva annyiszor életveszélynek tette ki magát, keresztény módon is kell meghalnia és így válaszol: »Ha nem tudtad eddig, most tudd meg, hogy egész életemben férfi koromtól kezdve, magamat mindig bűnösnek vallottam és mindig gondoltam a halálra. Azért régóta megtartottam, hogy bűneim meggyónását egy hónapnál tovább nem halasztottam. Tehát most sem vártam a halál pillanatára, hanem keresztény férfiú módjára okosan mindent elrendeztem, ami lelkem üdvösségére, fiaimra, akiket hátrahagyok, vagyonomra, családi dolgaimra, vagy az egész Magyarországra, amelyet sok éven át kormányoztam, vonatkozik. Nincs is más hátra, minthogy magamhoz vegyem útravalóúl az Oltáriszentséget és azután annak idején az utolsó kenetet. Miután így cselekedtem, nincs szükségem semmiféle halandó egyénre, hanem csupán Istennek, a mi Urunk Jézus Krisztusnak tanácsára, akinek nevét és vallását egész életemben, sok háborúban és különböző harcokban védtem a törökök ellen, kik azt gyalázták. Miután pedig mindazt megtettem, amire figyelmeztetsz, annálfogva nem akarok senkitől sem tanácsot kérni: mivel azt a véleményt és tekintélyt, amellyel majdnem az összes keresztény népeknél voltam, fenn kell tartanom. Mindenképen illik azon férfiúhoz, aki, míg élt, megvallotta és védelmezte a katholikus hitet, hogy jól és jámborúl távozzék ebből az életből. Hitem és meggyőződésem, hogy keresztény módjára haljak meg.« Majd ezen szavakkal búcsúzik hű barátjától: »Örökké hálát adok neked, Jánosom, Krisztusban legkedvesebb Atyám, hogy szerzetes minőségedben oly nagy szeretettel voltál irántam. Tárts meg emlékezetedben, ha visszatérsz hazádba, ahonnan ide jöttél! Remélem, hogy ott is azt fogod hallani: Hunyadi János keresztény módon halt meg.«[2]) Ezután magyar nyelven hosszas beszédet mondott az ágyát körülálló főúrakhoz, lelkükre kötvén az egyetértést, a

[1]) Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 385.
[2]) Ranzano: Epitome. XXVII. Schwandtner: I. 388. — Cf. Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 385—386.

haza és a vallás védelmét.[1]) Meghatottan búcsúzik el fiaitól, akik közül csak László volt jelen, s akiknek azt ajánlotta, hogy járjanak atyjuk nyomdokain és Isten félelme, meg a haza szeretete lebegjen mindig szemük előtt.[2])

Miután így elbúcsúzott mindenkitől, életének hátralevő részét lelki üdvére fordította. Példás áhitattal meggyónt hű barátjának, de azt már nem engedte meg, hogy az Oltáriszentséget elhozza hozzá a templomból. Gyalog ment oda, bajtársai támogatták mindkét oldalon. Itt mély áhitattal és kimondhatatlan buzgósággal vette magához az Úr testét. Nagy örömmel tért vissza lakásába. A kór azonban mindjobban elhatalmasodott testén; s mikor érezte, hogy közeledik végórája, megparancsolta, hogy vigyék át az általa épített kápolnába. Parancsát teljesítették; itt a földön fekve, felveszi az utolsó kenetet és óhajára égő gyertyákat helyeznek fejéhez és lábaihoz, miként a halottaknál szokás. Négy franciskánus a zsoltárokat zengedezte, a haldoklók imádságát azonban Capistranói János imádkozta el.[3]) Ezen imádság közben költözött el lelke az örök béke helyére, ahova lelke sóvárogva kívánkozott. Augusztus 11-ike[4]) volt tehát az a szomorú nap, amelyen a nemzet nagy hőse meghalt. A haláleseténél jelen volt Vitéz János váradi püspök és Szilágyi Mihály is.[5])

Mikor a halál beállt, barátja, Capistranói János, így búcsúzik el a hőstől: »Isten veled, égi csillag! Jaj, elesett a keresztények védője! Kialudt a keresztény világ lámpája, eltörött a tükör, amelybe a keresztény harcosok beletekintvén, nem haboztak

---

[1]) Ranzano: Epitome. c. XXVII. — Schwandtner: I. 388—389. — Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 386.

[2]) Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 385—386. Mátyást személyesen is említi, de Mátyás a királlyal Wienben volt, s nem valószínű, hogy oly gyorsan megérkezett volna. (Cf. Fraknói: Mátyás király. 36. — 1. jegyzet. Egy 1456. aug. 2-án kelt levélből olvassuk ezt) és Teleki: Hunyadiak kora. II. 443. 2. jegyzet. Decsi: Osmographia. III. 158. l. azt állítja, hogy Hunyadi felesége is jelen volt. De ennek semmi nyoma sincs.«)

[3]) Ranzano: Epitome. c. XXVII. — Schwandtner: I. 389.

[4]) Joannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 123. »undecima autem eiusdem mensis migravit a saeculo.« — És Acta Sanct. Oct. X. 391. Nicolao da Fara: c. VIII. Acta Sanct. Oct. X. 472. Capistranói János levele a pápához 1456. aug. 17. — Wadding: Annales Min. XII. 372. »jam vita delapsum 11 mensis hujus ex peste. — Acta Sanct. Oct. X. 387. — Cf. Teleki: Hunyadiak kora. II. 444. 3. jegyzet. és Thallóczy: Magyarország mellékt. okl. II. 217. Barbadigo Jeromos tudatja Hunyadi halálát 1456. szept. 12.

[5]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 391.

a győzelem kivívásában. Egyébként, drága Jánosom, te jól jártál. A keresztény név ellenségének legyőzése után ugyanis győzelmi ünnepet tartasz az angyalokkal és uralkodol az égben Krisztussal. Te tehát valóban boldog vagy: mi szerencsétlenek, itt maradtunk a siralom völgyében. Ó Jánosom, örökre Isten veled!«[1])

Mély szomorúsággal fogadta a hős halálának hírét nemcsak Magyarország, hanem az egész keresztény világ. »Halála — így ír a Hunyadi-háznak legigazságtalanabb írója, Dlugoss — nemcsak a magyar királyságra, hanem az egész keresztény világra nagy kár; mivel nincsen Magyarország hercegei és nemesei között egy sem, aki lelkesebben viselt háborút a török ellen.«[2]) Megsiratta őt a pápa és a bíbornokok jelenlétében requiemet tartott lelke üdveért.[3]) Sőt maga Mohamed is, mikor haláláról Brankovics útján értesült, megilletődésében könnyekben tört ki és ilyen szavakra fakadt: »Jóllehet ellenségem volt, mégis fájlalom halálát.«[4]) A következő nap, akaratához híven, holttestét elvitték Gyulafejérvárra és ott helyezték örök nyugalomra.

Minden nemzet iparkodik nagyjainak emlékét méltóképen megörökíteni; de a magyar nemzet megfeledkezett ezen nagy hőséről. Sehol sincs az országban hozzáméltó emlék, amely hirdetné időtlen időkig, hogy hazájának és vallásának védője volt a halálig!

[1]) Ranzano: Epitome. XXVII. Schwandtner: I. 389. — Cf. Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 386. — Thuróczi: Chronica Hung. c. LVI. Schwandtner: I. 274.

[2]) Dlugoss: lib. XIII. pag. 190. (Teleky: Hunyadiak kora. II. 445.)

[3]) Ranzano: Epitome. XXVII. Schwandtner: I. 389.: »Et solemnitati ipse interfui.« — Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 386. — Pray: Annales Reg. Hung. III. 185.: »Christianae fidei defensoris titulo cohonestavit.»

[4]) Thuróczi: Chronica Hung. c. LVI. Schwandtner: I. 273. — Bonfini: Dec. III. lib. VIII. 386.

NEGYEDIK RÉSZ.

CAPISTRANÓI JÁNOS HALÁLA, HOLTTESTÉNEK ELTŰNÉSE; ÉLETMÓDJA, CSODÁI, JÖVENDÖLÉSEI, VIZIÓI.

ELSŐ FEJEZET.

26. §. Capistranói János betegsége.

Hunyadi János halála után a pápai követnek a háború tovább folytatásában egyetlen reménye, Capistranói János volt, aki szintén folyton gyengélkedett. A folytonos munka és fáradozás ugyanis végleg kimerítette az agg férfiú testét. A 17 napig tartó harc és küzdelem alatt saját bevallása szerint alig hét órát aludt.[1] »Ezekben a napokban — írja Giovanni da Tagliacozzo — amelyeken hihetetlen fáradalmaknak tette ki magát, sohasem volt szomorú, mivel azon meggyőződésben volt, hogy a törökök felett győzelmet kell aratnia. Mikor azt ajánlották neki, hogy szakállát, mivel nagyon hosszú, nyírassa le, azt felelé, hogy csak akkor engedi meg, ha a győzelem meglesz. Szája annyira megtelt porral, hogy ismételt alkalmakkor alig tudta megtisztítani. Nyelvéhez a por annyira hozzátapadt, hogy csak kés segítségével tudta levakarni; szájpadlása a sok portól fekete és sötét, sőt bűzös volt; s ezen oknál fogva nem kívánt sem enni, sem inni; a természetes ízt nem érezte. Ruháit a folytonos harc és a hely alkalmatlanságánál fogva változtatni nem lehetett; a lefolyó izzadásokat zsebkendővel letörölni nem volt képes. Bőre már csontjához tapadt és a nap erős sugarai miatt már fekete lett. A vértanúság után való vágy annyira elfogta, hogy bár biztos volt benne, hogy vére hullásával nem fogja elhagyni ezt a világot, mégis égett a vágytól, hogy ezen küzdelemmel fejezze be életét, hogy ha az ő benső vágya szerint az ellenség kardja életét nem is oltja ki, legalább a vértanúság jutalmától meg ne fosztassék.«[2]

Augusztus 6-kától kezdve a láz kezdte gyötörni.[3] Bár testileg egészen elgyöngült, úgy hogy alig bírt magához venni valamit, azért mégis folyton tárgyalt a pápai legatussal és a többi jelenlevő főúrakkal a török háború folytatásáról. Botra támasz-

[1] Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 391.
[2] Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 391.
[3] Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 124. — Acta Sanct. Oct. X. 391.

kodva meg-meglátogatta a nagybeteg Hunyadit, s amint láttuk, méltóan elkészítette a halálra.[1])

A zimonyi tartózkodás nem hozott javulást állapotában. Különben is a hely alkalmatlan és egészségtelen volt az üdülésre. A város romokban hevert és így sátrakban kellett tartózkodniok. Ágya a csupasz föld, vánkosa kő, vagy fadarab, szalmazsák helyett a kövekre leterített posztó, ágyterítője pedig a kabátja volt. Az egerek, kígyók, gyíkok és legyek seregei elviselhetetlenné tették az ittmaradást. Bár megtérése óta ételben és italban mértékletes volt, ezen betegség ideje alatt annyira vitte, hogy a test fenntartására alig vett valamit magához. A pápai követ gyakran küldött sátorába valami ennivalót; ő azonban sohasem ette meg; tiszteletből megízlelte és azután társai között szétosztotta.[2])

Hunyadi eltemetése után a pápai követ tanácsára Szalánkeménben telepedtek le. A pápai követ a templomban, Capistranói János pedig a plébániai lakban kapott szállást. Kíséretét itt feloszlatja. Girolamo d'Udine, Bernardino da Mutina, Ambrogio d'Aquila testvéreket Vitus von Wien testvérrel Aconyaba küldötte üdülésre; Georg von Passau és az erdélyi származású Lőrinc testvéreket hajón Budára küldötte könyvekkel; Konrad aus Bayern és Epiphanius aus Stayer testvéreket néhány magyar rendtárssal Ujlakra küldi azon utasítással, hogy őt ott várják meg. Magyar Ferencet, aki tolmács volt, aztán ragusai Sándort és Giovanni da Tagliacozzo testvéreket maga mellett hagyta.

De itt sem tudott pihenni; lázas állapotában is folyton a kereszténység megmentését forgatta lelkében. Innen ír a pápához augusztus 17-én levelet, amelyben sürgeti, hogy ragadja meg ezt az alkalmas időt, amikor a törököt ki lehet űzni Európából. »Szentséges Atyám, — írja neki — most kell újból a királyokat és a keresztény fejedelmeket ösztönözni; míg az olvasztókemence felbuzog, mig az arany olvadó állapotban van, míg az ellenség gyönge és a keresztény népben forr a buzgalom, addig kell a fegyveres erőket ösztönözni az ádáz hitetlenek ellen.«[3])

Mivel pedig egyedül Ujlaki Miklósban látta Hunyadi hiva-

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 392. Giovanni da Tagliacozzo levele.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 392. Giovanni da Tagliacozzo levele.
[3]) Capistranói János levele Szalánkeményből 1456. aug. 17. Wadding: Annales Min. XII. 382. etc.

tásának örökösét,[1]) azért elhatározta, hogy a boszniai határon táborozó bánt felkeresi és a vezérség elfogadására bírja. A pápai követ is kapva-kapott ezen a terven, mert ő is égett a vágytól, hogy a háborút tovább folytassák.

Néhány napi pihenés után tehát, alig hogy egy kicsit összeszedte magát, elhatározták az utazást. Társai le akarták erről beszélni, felhozták neki az út nehézségét, az élelmiszerek hiányát, a közbiztonság fogyatékosságát, a járványos betegséget; de hiába volt minden érvelés. Giovanni da Tagliacozzo nyíltan szemébe mondja, hogy oly beteg, hogy képtelen az utazásra: »Ne tedd ezt, atyám, — kéri őt — hiszen látjuk, hogy a folytonos betegség folytán annyira elgyöngültél és elerőtlenedtél, hogy állni sem tudsz.«[2]) Capistranói János azonban nem tágított. »Lelkiismeretem — válaszolá — sürget, a pápai követ biztat, tehát mindenképen mennem kell. Vajha — sóhajt fel — ezen útamban, Isten ezen munkájában, ezen foglalatosság közben halnék meg! Jöjjetek fiam és kísérjetek el! Isten ugyanis kegyelmével védeni fog bennünket.«

Útra kelnek tehát és a beteget annyira áthatotta a vallási buzgalom és a vértanúság után való vágy, hogy a négy napi fáradságos útat megtette anélkül, hogy lábai felmondották volna a szolgálatot, pedig a szokott fájdalmak nem szűntek meg. A legtöbbnyire eretnekek által lakott vidékeken semmi bántódásuk sem esett, sőt az eretnekek csapatosan jöttek elébe és önként felajánlották lakásukat szállásúl mind neki, mind kíséretének.

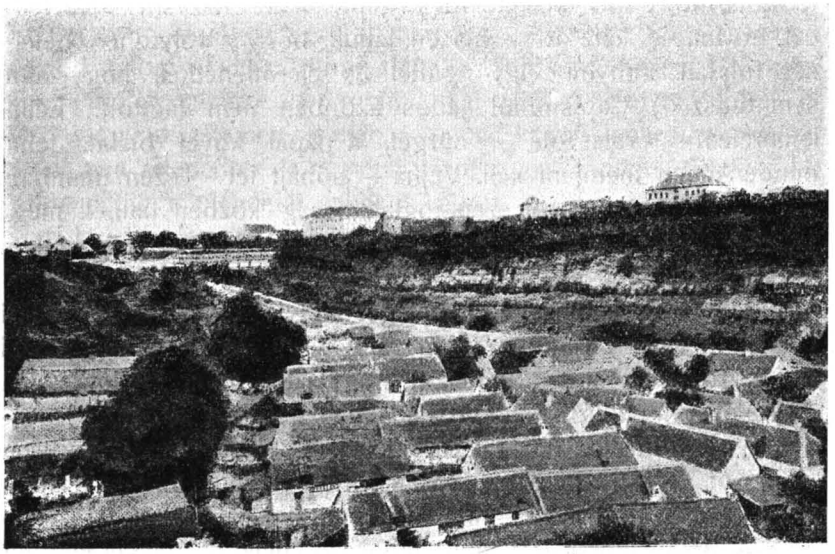
A Bosnyákország határán táborozó Ujlaki tisztelettel teljesen fogadta a társaságot. A három férfiú: a pápai követ, Capistranói János és Ujlaki Miklós a török ellen indítandó hadjáratról hosszasan tanácskoztak. Capistranói János kifejtette, hogy Isten, a római pápa és a magyar közönség egy szívvel-lélekkel őt kívánják a fővezérlet élére. Ujlaki Miklós készségesen megigérte, hogy óhajtásuknak meg fog felelni. S mivel a pápai követ is gyengélkedett, arra kérte őket, hogy megrendült egészségük helyreállítása végett menjenek az ő városába, Ujlakra, ahol minden szükségessel bőven

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 372.: »Substituit tamen nobis non imparem sibi virum Nicolaum de Huylak, sub cujus dominata valido et potenti ipse idem Joannes cum quinque vel sex equis suam militiam inchoavit.«

[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 393.

el lesznek látva. Giovanni da Tagliacozzo azon megjegyzést teszi ezen ajánlathoz, hogy Ujlaki más mellékcélzattal is tette ezt: »Égett a vágytól, hogy legalább a tisztelendő Atya maga, aki iránt szentsége és jámborsága miatt nagy tisztelettel viseltetett, utazzék Ujlakra, hogy ott vagy meggyógyuljon, vagy Isten kegyelmével halála után ott nyugodjék.«[1])

Ajánlatát Capistranói János örömmel vette, mivel ezzel vágya is beteljesedett. Többször említette ugyanis társainak,

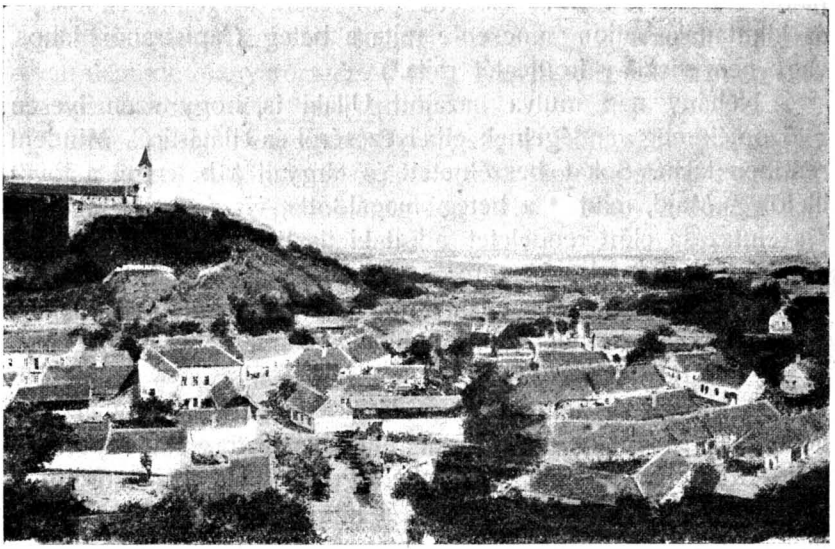
Ujlak város látképe, ahol

hogyha meghal, testét Ujlakon temessék el. Mikor felhozták előtte, hogy van Ujlaknál alkalmasabb és díszesebb hely is, ahol eltemethetik, azt válaszolta: »Ez a hely az eretnekek között van, a törökökhöz közel és ezt a helyet a rendtársak többségének akarata ellenére foglaltuk el. Tudom, hogy némely rendtársak azt mondották, hogy ezt a helyet meg kell tartani addig, mig én ezen országban leszek. Ha tehát testemet ide temetitek el, a rendtársak ezt a helyet nem hagyják el, s így

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 393.

a testvérek itt maradván, a népeknek világosságára és megtérésére lesznek.«[1])

A következő nap reggel Ujlaki Miklós, mivel seregével tovább akart menni, búcsúzás végett Capistranói Jánoshoz jött, aki épen a napi imádságait végezte. Jelentették neki a nagy úr megérkezését, de ő nem szakította félbe imádságát, hanem tovább végezte. Capistranói János társai nagyon féltek attól, hogy késedelmeskedésével magára haragítja a hatalmas úrat és az ország

Capistranói János meghalt.

főbb embereit, akik lóháton az utcán türelmesen vártak megjelenésére. Az egész imádságot szokásos buzgósággal elmondotta és csak ennek végeztével jött ki az urakhoz. »Eddig — így üdvözölte őket — az officiumot mondva, Istennel beszélgettem, azért nem jöttem Úraságodhoz; most azonban Nagyságoddal tetszés szerint beszélhetek.«[2]) E szavak úgy Ujlakit, mint a vele levő urakat annyira meglepte, hogy bámulva tekintettek egymásra

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 392. — Analecta Franciscana II. 371. — Acta Sanct. Oct. X. 533. Cristoforo da Varese: c. XIII.
[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 393.

és nagy épűlésükre szolgált. Rövid beszéd után megáldotta mindnyájokat és elváltak egymástól. Ugyanezen a napon ő és a pápai követ is elindultak Ujlak felé, ahová szeptember elsején érkeztek. A pápai követ a plébánialakban, Capistranói János pedig saját rendjének kolostorában, amelyet a győzelem előtt vett át a konventuálisoktól, szállt meg.[1])

A város lakói nagy örömmel vették tudomásúl megérkezését. Hiszen ők már napról-napra várták jövetelét. Mikor kevéssel ezelőtt észrevették, hogy a Dunán franciskánusok igyekeznek hajón Budára, Ujlakinak előzetes parancsára megállították a hajót és kikutatták, vajjon nincsen-e rajta a beteg Capistranói János, vagy nem viszik-e holttestét rajta.[2])

Néhány nap mulva hazajött Ujlaki is, hogy személyesen győződjék meg vendégeinek elhelyezéséről és ellátásáról. Mindent rendben talált. Sokat beszélgetett és tárgyalt a beteggel a jövőt illetőleg. Majd, miután a beteg megáldotta, visszatért seregéhez. De elutazása előtt rendeletet adott ki tiszttartójának, hogy szorgosan űgyeljen fel a betegre; s minden szükségessel lássa el; semmiképen se engedje meg, hogy betegen tovább vigyék, ha pedig meghal, holttestét a városban temettesse el ünnepélyes gyászszertartások között.[3])

A beteg, bár mindig nagy lázak gyötörték, örömmel telepedett le itt Ujlakon. Míg csak engedte testi ereje, naponkint misézett; de ha ez nem volt lehetséges, akkor elvánszorgott a templomba, hogy misét hallgasson és könnyező szemekkel vehesse magához az Úr Jézus szent testét. A zsolozsmázást sohasem mulasztotta el; ha azonban a nagy láz miatt erre képtelen volt, akkor társai előtte imádkozták el.[4])

Mivel Szalánkeménből társait üdülés végett szétküldötte, azért körülötte a régi társai közül csak Giovanni da Tagliacozzo maradt. Ez egy alkalommal, hogy a beteget vigasztalja, tréfásan arra kérte, hogy őt is küldje el üdülésre, mint a többieket.

---

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 393.
[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 394.
[3]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 394. — Hermann: Cap. triumph. 597.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 533. Cristoforo da Varese: c. XIII. — Giovanni da Tagliacozzo levele: Acta Sanct. Oct. X. 394. — Girolamo d' Udine: c. III. Acta Sanct. Oct. X. 489.

A beteg ránézett, azután félrevonta és hogy a többiek ne hallják, ezt mondá neki: »Fiam, ne hagyj el engem, egyedül vagyok és senki sincs mellettem az olasz testvérek közül, aki, ha esetleg meghalok, szemeimet befogja és gondoskodjék arról, hogy a könyveket, amelyeket használatra kaptam, a tartományba visszaküldje: te türelmesen szolgálj ki engem és légy mellettem. Ha egészséges leszek, együtt megyünk Budára, hogy lelkeket gyűjtsünk.«[1])

Még ekkor azon reményben volt, hogy az Úr Isten dicsőségeért még tovább fog dolgozhatni. A Nürnbergben kapott kinyilatkoztatás világosan sejteté vele, hogy vértanúi halállal ugyan nem, de Magyarországon meg fog halni.[2]) A halál napjáról azonban biztosat még nem tudott.

Szeptember 9-én, azaz a Boldogságos Szűz születése napját követő éjjelen, midőn imádságba merült, kinyilatkoztatást kapott, hogy ebben a betegségében meg fog halni.[3]) Nagy örömmel töltötte el lelkét e kinyilatkoztatás, és azért másnap örvendezve újságolta rendtársainak és a világi egyéneknek is, akik látogatására jöttek, hogy meg fog halni.

A nagy öröm közepette is elfogta szívét egy kis bánat. Most már nem lehetett semmi reménye arra, hogy Krisztusért vértanúi halált szenvedjen. Bánatosan felsóhajt: »Jaj nekem, jaj nekem, jaj nekem; mivel meghosszabbíttatott az én földi tartózkodásom és mivel megfoszttattam minden reményemtől.«[4]) Társai vigasztalták, hogy még mindig van remény a vértanúságra, hiszen már két, sőt három ízben is felvette az utolsó kenetet és mindig meggyógyult. De ő igy válaszolt: »Jaj nekem! Ez az utolsó betegségem. Miért tagadta meg nekem Isten, hogy érte meghaljak? Annyiszor voltam a háborúban a hitetlenek között a halálnak kitéve, és megmenekültem, s most tétlenül az ágyban az ellenség kardcsapása nélkül fogok meghalni.«[5])

Bár sokat dolgozott hosszú életében Istenért és az egyházért,

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 594. — Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 392.

[2]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 5.

[3]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 394. — Girolamo d'Udine: c. II. Acta Sanct. Oct. X. 488. — Hermann: Cap. triumph. 600.

[4]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 394.

[5]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 394.

mégis most tépelődései közepette, kevésnek találta. Azért Szent Mártonnal gyakran elmondogatta: »Úram, ha szükséges vagyok még népemnek, nem vonakodom a munkától, de legyen meg a te akaratod.«[1]) Sokat sírdogált a keresztények helyzetén és jövendő sorsán. Könnyezve kérte Istent: »Kíméld Úram, kíméld népedet és ne add romlásba örökségedet, hogy uralkodjanak azon a nemzetek! Könyörülj Úram, könyörülj rajtunk! Könyörülj a te keresztény népeden, amelyet szentséges véreddel váltottál meg! Jóságos és könyörületes Úr Isten, ne a bűneink szerint bánj el velünk, sem a gonoszságaink szerint fizess nekünk.«[2])

Egész szeptember havában emésztette a láz[3]) és a folytonos vérfolyás egészen elgyöngítette: 68 napig szűntelen kínozta az aranyér-bántalom és a vesebaj.[4]) De ő botra támaszkodva, mégis fönnjárt, ameddig csak testi ereje engedte. Ilyen állapotban találta László magyar király is.

László király a nándorfejérvári győzelem hatása alatt elhatározta magát arra, hogy Wienből visszajön Budára és az ország védelme céljából országgyűlést tart. Az országgyűlést Futakra hívta össze, ahova október elején meg is érkezett.[5]) Carvajal is ide sietett, hogy a királynak tanácsaival segítségére legyen. A király a pápai követtől értesült Capistranói János betegségéről, mert őt is várta a gyűlésre. Mihelyt tehát az országos gondjai engedték, azonnal útrakelt, hogy országának egyik megmentőjét meglátogassa. Két ízben jött hozzá nagy kísérettel. Az első alkalommal a beteg eléje vánszorgott, bár rettenetes gyönge volt; de a második alkalommal már nem tudott eléje menni, hanem cellájában a szalmán ülve, fogadta a királyt és kíséretét. Az üdvözlés

[1]) Girolamo d'Udine: c. III. Acta Sanct. Oct. X. 488.

[2]) Girolamo d'Udine: c. III. Acta Sanct. Oct. X. 488.

[3]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 394.: »per totum mensem Septembrem... invasit aegritudo.« — »Continuum fluxum passus per totum mensem septembrem« (395. lap.) — Thallóczy: Magy. mellékt. okl. II. 217. Barbigo Jeromos levele Francesco Foscari veneziai dogehoz.

[4]) Girolamo d'Udine: c. III. Acta Sanct. Oct. X. 488.: »ast acerba valetudine nimiis laboribus comparata, ipsum VIII. Idus Augusti visitare coepit: diuturnis enim febribus, irrevocabilique fluxu dies sexaginta octo incessanter tortus est: his perinde succedentibus haemorridarum gravedine, lapilli et arenarum dolore, ilium aculeis, femorumque longiturna fractura.« — Analecta Franciscana. II. 373. Capistranói János társainak levele Enea Sylviohoz 1457. január 1-én. — Rodulphius: Hist Seraph. Relig. I. 114.

[5]) Teleki: Hunyadiak kora. II. 456. 4-ik jegyzet.

után buzdította a királyt az egyház és a vallás védelmére és kijelentette neki, hogy ő ebben a betegségben meg fog halni. A királyt és a vele levő főnemeseket nagyon lesújtotta ez a hír; de ő vigasztaló szavakat intézett hozzájuk, mire kézcsókkal és könnyes szemekkel búcsút vettek tőle. Elmenőben így sóhajtoztak egyesek: »Ó szegény, elhagyatott ország! Mások: Ó mi szerencsétlenek! Mit fogunk cselekedni ezen szent atya nélkül? Mások: Ez az egy férfiú több vigaszt öntött belénk, mint megszámlálhatatlan ezer fegyveres.«[1])

A király annyira szívére vette a beteg szenvedéseit, hogy saját orvosát küldötte el hozzá. De sem ez, sem a legatus orvosa nem voltak képesek meggyógyítani. Mindent megkíséreltek, hogy a beteg fájdalmát enyhítsék. Ő elviselt és eltűrt mindent: »Tegyetek — mondogatta nekik — amit akartok; mondjátok azt, ami nektek tetszik; én engedelmeskedni fogok, amennyire lehetséges, de ez az én utolsó betegségem; és minden kétséget kizárva tudjátok meg, hogy én ezen betegségben meg fogok halni.«[2])

Betegségének hírét a látogatására jött nemesek mindenfelé terjesztették, minek az lett a következménye, hogy seregesen jöttek látogatására. Az előkelő nők drága és finom ételekkel kedveskedtek neki. De ő meg sem ízlelte azokat, hanem vagy el sem fogadta, vagy ha elutasítani nem lehetett, szétosztotta.

Egész betegsége alatt mindig megtartotta lelkének derültségét; úgyanazon buzgóság és hév gyúlasztotta keblét, mint betegsége előtt. Bár ő maga a sír szélén állott, azért még sem vonakodott mások baját meghallgatni és a szenvedőkön segíteni. A betegek seregestűl zarándokoltak beteg ágyához, és ő mindenkit megvigasztalt, senkit sem bocsátott el gyógyulatlanúl. A betegeket egyszerű kézérintés által meggyógyította. Életrajzírója, Giovanni da Tagliacozzo, különösen kiemeli azon esetet, midőn Ambrogio testvér csodálatosan meggyógyult. Hírűl hozták ugyanis, hogy Ambrogio rendtársa a végét járja; elveszítette már beszélőképességét is. A lázban szenvedő Capistranói János azon éjjel szalma-ágyán hirtelen térdre borult és buzgó imában kérte Istent, hogy kedves rendtársát gyógyítsa meg. Bár Ambrogio 5 mér-

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 394.
[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 395.

földnyire volt Capistranói Jánostól, mégis azonnal visszanyerte beszélőképességét és teljesen meggyógyúlt. »Miként én — fűzi hozzá Giovanni da Tagliacozzo — ugyanazon reggel, egyik társam kíséretében hozzá szaladva, egészségesen találtam: azt hittem, hogy a gyászpadon kiterítve halva találom, és egészségesen, étkezés közben láttam.«[1])

Közben Girolamo d'Udine is felgyógyult és visszajött a beteg ápolására. Most Giovanni da Tagliacozzót küldi el üdülésre, aki harmadnapos lázban szenvedett. Ez azonban egy kicsit húzókodva fogadta ajánlatát, mivel attól félt, hogy távollétében talál meghalni. Capistranói János azonban kitalálta gondolatát és így szólt hozzá: »Menj nyugodtan, mert, ha életem vége közeledik, vissza foglak hívni.«[2])

Szent Ferenc napján, azaz október 4-én mind Giovanni da Tagliacozzót, mind Ambrogiót visszahívja Achyaból.

Ugyanezen időben kapott leveleket Itáliából is. Ezen levelek között volt Bernardino d'Aquila, a San Bernardinóról nevezett tartomány vikáriusának levele is, amelyben tudósítja boldogult Filippo d'Aquila haláláról, aki az elmúlt májusban Sulmonában meghalt. A kapott levelek rendkívül megörvendeztették; több ízben átolvasgatta, csókolgatta azokat. Elhalt rendtársát nem szűnt meg magasztalni. Giovanni da Tagliacozzónak meg titokban ezt mondotta róla: »Sok érdemet szerzett Filippo testvér magának főképen vallásossága és a tisztaság erényének folytonos őrzése miatt, s azon győzelem miatt, amelyet a test harcában aratott. Egész életében csodálatos módon kínozta a testi érzékisége, de Isten segítségével győzelmesen került ki a harcból: Isten ugyanis nem irtózik attól az embertől, akit a testi kéjek gyötörnek, hanem attól, aki a testnek és saját akaratának vágyait követi.«[3])

Állapota mind rosszabbra fordúlt: a láz fokozódott, a vérzés mindig erősebb lett úgy, hogy elfogyott egészen. Növelte még a bajt a nagy köhögés, amely annyira elfogta, hogy szenvedése a

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 395. — Hermann: Cap. triumph. 600. — Ribadineira: Flores Sanct. 598.

[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 395.

[3]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 395. — Hermann: Cap. triumph. 601.

körülállókat sírásra fakasztotta. Enni már nem tudott, inni nem volt képes; a folytonos köhögés miatt alvásról szó sem lehetett. Állandóan mellette voltak: Girolamo d'Udine, Epiphanus aus Deuschland, Ambrogio d'Aquila, Victor von Wien, Giovanni da Tagliacozzo és több magyar rendtag, nemkülönben Lőrinc úr, Ujlaki Miklós tiszttartója, akik mindnyájan csak azon voltak, hogy valamiképen enyhítsék testi szenvedéseit. Lelke és kedélye ugyanis a sok szenvedés ellenére is nyugodt és derült volt. Soha egy panaszhang nem jött ajkára. »Édes szavai, szelid társalgása, csodálatos finomsága, atyai szeretete, nagy türelme, hihetetlen önsanyargatása, hasznos és értelmes beszéde az összes körülállókat meghatotta.«[1])

Szellemi frisseségét az utolsó pillanatig megtartotta. Az utolsó napokban azonban már nem tudott levelet írni, azért azokat tollba mondotta és remegő kezével aláírta. Mivel vérrokonai már nem voltak életben, azért ezektől nem kellett elbúcsúznia. Úgy látszik, távolabbi rokonai sem voltak, mert egyik fennmaradt levelében csak távolabbi hozzátartozóitól és jótevőitől bucsúzik. Ezt a levelet még március 20-án írta, midőn hadba készült. A levélből kicsillanik ismételten a vértanúság után való vágy és a bizonytalan jövő, vajjon ez a levél nem lesz-e az utolsó. Egyébként a búcsúlevél eképen hangzik:

»Igen kedves hozzámtartozók, legszívélyesebb jótevők, üdvöt, egészséget és békét kivánok nektek mindig az Úrban. Habár azon hosszú idő óta, hogy eljöttem Itáliából, a keresztény vallásért fáradozva, azt hirdetve és védve, nem is írtam nektek, amint azt ti bizonyára vágyva vártátok, ne higgyétek, hogy én azért jó emlékezettel nem voltam irántatok; s valahányszor rendi testvéreimnek írtam, mindig meghagytam nekik, hogy üdvözöljenek nevemben és vigasztaljanák meg benneteket. Most írok hozzátok; de nem tudom, vajjon nem lesz-e ezen első levél az utolsó is. Remélem ugyanis, hogy nemsokára a keresztény seregekkel a hitetlenek ellen indulok, és nagyon vágyódom a vértanúság után, hogy meghaljak azért, aki értem vérét ontotta; de félek, hogy nem leszek méltó ilyen nagy kegyre. A pápai követ kezéből már felvettem a keresztet, s most hirdetem a keresztes háborút;

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 396.

remélem, hogy igen nagy sikere lesz. Titeket pedig intelek, hogy úgy éljetek, mint hű és jó kereszténykhez illik. Masciát pedig arra kérem, hogy betegségében és öregségében legyen tűrelmes; János feleségét az egész rokonsággal és hozzánktartozókkal együtt arra buzdítom, hogy erényesen éljenek. Én aggkoromhoz képest — Istennek hála — elég jól érzem magamat, s ezt, amennyiben a jó Istennek is tetszik, nektek is kívánom. Figyelmetekbe ajánlom az én capestranói zárdámat és a rendi testvéreket. Nektek az Isten bőven adott földi javakat, kérlek benneteket, hogy tegyetek jót ezen hellyel, mert nincs rám nézve kedvesebbb hely, mint ez a hely. Hiszem, hogy az én kedvemért teljesítitek kérésemet; s legyetek biztosak, hogy azokat a segítségeket és alamizsnákat, amelyeket azon helynek és az ott levő rendi testvéreknek adtok, annyiba veszem, mintha nekem adnátok. S én nemcsak ezen életben, hanem a jövőben is, veletek szemben lekötelezettnek fogom magamat érezni. Még csak arra kérlek benneteket, hogy iparkodjatok jól élni, hogy tudjatok jól meghalni; mert amint vet valaki ebben az életben, úgy fog aratni a jövőben. — Írtam Magyarországon, Buda városában, 1456. március 20-án. — A ti öreg, szegény, de Krisztusnak alázatos szolgája, Capistranói János testvértek.«[1])

Sejtelme valóra vált; tényleg ez volt az utolsó levele hozzátartozóihoz.

Ereje napról-napra fogyott; s ő érezte, hogy teste már nem sokáig tud ellenállni a halálnak. Iparkodik tehát szeretetét kimutatni azok iránt, akik betegségében ápolják.

Az utolsó napok egyikén ugyanis maga köré gyűjté a testvéreket és szétosztá közöttük az összes ajándékokat, amelyekkel az urak és úrhölgyek elhalmozták. »Ez a jele annak, — mondá nekik — hogy ti épek és egészségesek vagytok, én rövid idő alatt meg fogok halni.«

Az utolsó napokban eljött látogatására Varsányi István, a magyar ferencrendi tartomány vikáriusa is, aki mint buzgó és hűséges követője Capistranói Jánosnak, nagy tisztelettel viseltetett

[1]) Zadravecz István, tábori püspök úr kegyéből jutottam az olasz levél másolatához. Eredetije Capestranóban van.

a tisztes agg iránt.[1]) Csak rövid időt töltött itt és tovább akart menni, hogy néhány kolostorban hivatalos látogatást tegyen. Szándéka volt dolga végeztével visszajönni, mivel azt hitte, hogy a halál még nem fog bekövetkezni, mivel a beteg külsején nem vette észre a halál közeledését. Elutazása előtt bemegy hozzá és az útra áldását kéri. A beteg megáldotta, de ezt mondá neki: »Ha eltávozol, nem fogsz többé ezen halandó testben élve látni.« A vikárius a beteg szavait nem vette olyan komolyan és elment. Két nap mulva aztán fájdalmasan kellett hallania, hogy bekövetkezett az, amit a beteg mondott; s sietve visszajött.

Október 18-án, azaz Szent Lukács napján, magához hivatta Giovanni da Tagliacozzót és titkon megmondotta neki, hogy legközelebb meg fog halni és iparkodott eloszlatni minden kétséget, amelyet Giovanni da Tagliacozzo táplált lelkében. Majd pedig Epiphanius jelenlétében jobbját vállaira téve, így szólt: »Óh fiam, mi lesz te belőled halálom után?« Midőn pedig látta, hogy nagyon lelkére vette ezeket a szavakat, vigasztalni kezdette, és különösen az állhatatosságra és a szeretetre intette, azután pedig megparancsolta, hogy könyveit vigye vissza Capestranóba.

Ugyanezen a napon magához hivatta a rendház összes lakóit, akikhez szívhez szóló beszédet mondott; buzdította őket az isteni félelemre, az állhatatosságra és a szerzetesi élet szigorú megtartására. Majd térdenállva mindnyájok előtt bűnösnek vallotta magát és könnyek között kérte a testvéreket, hogy imádkozzanak érte, a quardiánt meg, hogy bocsásson meg bűneiért és szabjon penitenciát reá. Beszéde végén pedig arra kérte a rendház főnökeit, Michael a S. Dionysio quardiánt és Michael Claudus vikáriust, hogy engedjék meg, hogy ezen kolostorban temessék el; társait meg fogadják testvéri szeretetükbe.[2])

Bár hetenkint gyónt és naponkint misézett, vagy áldozott, most mégis kijelentette, hogy gyónni akar és felveszi az utolsó kenetet.

A társak távozása után sok utasítást adott Giovanni da Tagliacozzónak, miképen hozza rendbe a szobácskát, mivel a

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 395. — Hermann: Cap. triumph. 599. — Mindketten »Stephanus de Vassan«-t írnak.

[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 396.

következő nap,[1]) azaz október 19-én, akarta a halotti szentségeket felvenni, amelynek feladására az összes testvérek eljövetelét kívánta. Hozzá fogott a gyónási előkészülethez, aminőre csak egy szent képes. Ezután Giovanni da Tagliacozzót kéri fel, hogy hallgassa meg életgyónását, amelyet hosszasan és zokogva végezett el. A szentgyónás elvégzése után oly tökéletes bánatot gerjesztett fel lelkében, hogy a bűneit síratő Dávidhoz hasonlított. A padlón térdelve, majd a gyengeségtől elterülve, mellét verte és folytonosan sírdogált; közben pedig vétkeit hangosan megvallotta nyíltan is a körülöttelevők jelenlétében. Oly megható látvány volt, hogy mindnyájan zokogtak vele együtt. Giovanni da Tagliacozzo arra kérte a bánatában kimerült aggastyánt, hogy üljön le; de erre nem volt rávehető. Ebben a komoly órában is bocsánatot kért Istentől, hogy nem dolgozott többet, amivel kiérdemelhette volna a vértanúi halál kegyelmét.

S bár megtérése óta iparkodott lelkét a halálos bűntől megőrízni, s bár Giovanni da Tagliacozzo feloldozta minden bűnei alól, azért mégis forrón óhajtotta mind a pápának, mind a pápai követnek feloldozását is.

Giovanni da Tagliacozzót annyira meghatotta Capistranói János alázatossága, hogy meghatottságában nem merte neki feladni a pápai absolutiót.[2]) Ezt a következő nap a pápai követ teljesítette.

Az áldozásra is méltóan készül el. A földön térdelve vagy fekve, buzgón imádkozik és mély alázatossággal, s nagy vágyódással várja a pillanatot, midőn az Úr Jézus szent testét hozzák. Kis szobácskájában oltárt állítanak fel, hogy a pap letehesse a szent testet, mig a feloldozást elvégezi.

Egyszerre megszólal az ebédlő kis csengetyűje, aminek hallatára a konvent összes kapuit bezárják és a világiak közül csak Lőrinc úrat eresztik be, akinek úra parancsából mindenütt jelen kell lennie. Úgy reggel 6 óra tájban (hora Tertiarum) megindul a menet a templomból, hogy az Úr Jézus testét ünnepélyesen elhozzák. Szokás szerint elől megy egyik szerzetes a kereszttel, utána páros sorban mintegy harmincan a szerzetes

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 396.
[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 397.

testvérek, s végül a quardián az Oltáriszentséggel. A beteg testvéreitől támogatva eléjük megy és mélyen megindulva zokogta: »Úram, nem vagyok méltó, hogy bejöjj hajlékomba.« S ezt ismétli, mig csak a kis szobácskába nem ér a menet.

A quardián leteszi az Oltáriszentséget az oltárkára, mire a beteg térdenállva ismét bűnvallomást végez, bocsánatért esedezik, s hogy a halotti szentségeket méltóan felvehesse, kéri az összes jelenlevőket, hogy imádkozzanak érette és mondják a haldoklókért szóló imádságokat ezen szavakig: »Távozzál, keresztény lélek, ebből a világból,« »mikor majd — tette hozzá — a halálos küzdelemben leszek, vagy érzem, hogy életemnek vége elkövetkezik, hívni foglak benneteket.«[1])

Ezen kis beszéd után leborúlva imádja az Oltáriszentséget, majd keresztet vet magára, majd a kezében levő keresztet csókolgatja, majd gyengéden mellét veri, majd az Oltáriszentséghez, majd a kereszthez édes szavakat suttog és megvallja, hogy ő a legnagyobb bűnösök egyike.

Oly megható volt ez a jelenet, hogy mindnyájuknak szeme könnybe lábadt és alig tudták az előírt szertartásokat elvégezni. A legnagyobb alázattal vette magához a Legszentebbet, miközben a jelenlevők a zsoltárokat zengedezték és bámulták a beteg egész lényét betöltő szeretettel teljes magaviseletét az Oltáriszentség iránt.

A szentáldozás végeztével feladják rá az utolsó kenetet is. Kimondhatatlan tisztelettel és alázattal fogadja ezt is. Bűneinek megvallása után, a keresztet ölelgeti és csókolgatja és több társát kéri, hogy oldozzák fel bűnei alól. »Ha valaki látta volna őt levetkőzve, — írja Giovanni da Tagliacozzo — azt hitte volna, hogy második Jeromos, vagy második Keresztelő János, csont és bőr volt egész teste.«[2])

Kívánságára aztán a testvérek elkezdték mondani a haldoklók imádságát, amelyre a beteg a szalmán elterülve, értelmesen és alázattal válaszolgatott.

Az egész szertartás alatt lelke oly élénk, beszéde oly értelmes és erős volt, hogy senkire sem tette azt a benyomást, hogy haldoklóval van dolga; de a test oly gyönge volt, hogy a vége

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 397.
[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 397.

felé már egészen elpilledt. Társai gyengéden átkarolják és lefektetik a szalmára. Így marad a szertartások befejezése után is sokáig, elmerülve a legszentebb dolgok fölött való elmélkedésekben. Oly nyugodtság, oly vidámság ömlött el arcán, hogy a társak lelkében egy kis remény keletkezett, hogy talán még sem hal meg. De ez csak csalóka remény volt.

A körülmények mind arra vallottak, hogy a halál már közeleg. A beteg folytonosan hangoztatja, hogy meg fog halni; a test ereje mindinkább gyöngül: az utolsó két nap alatt eledele naponkint egy tojássárgája és három szem szőlő volt;[1]) s a vérzés állandóan tartott.

Még 5 napig élt,[2]) amely idő alatt nem tett egyebet, mint előkészült teljesen az utolsó pillanatokra.

Ezen napokban szeretete kifogyhatatlan volt. Egyenkint jöttek hozzá a rendi testvérek, megvallották előtte bűneiket és áldását kérték. Áldása különös vigasszal töltötte el mindannyiok lelkét. Kézcsókolás után mindnyájan derülten és megvigasztalódva, távoztak tőle.

Társait, akik vele jöttek Itáliából, ezen utolsó napokban kiváltképen elhalmozta jóságos szeretetével. Girolamo d'Udinet, aki legkedvesebb társa volt, és aki az utóbbi időben teljesen mellette teljesített szolgálatokat, megajándékozta azon levelekkel, amelyekben különféle kiváltságokat kapott, és ezenkívül egy bibliát, vagy kódexet választhatott magának könyvei közül. Egy másik fa-cipőit, a harmadik pedig könyvét, a negyedik meg ruháját kapta; megengedte egyúttal néhánynak azt is, hogy visszamehetnek a San Bernardino tartományba. Giovanni da Tagliacozzot pedig az összes társak quardiánjává nevezi ki.[3])

Gyakran buzdítja őket, hogy tartsanak ki továbbra is a szerzetesi életben. »Ti pedig fiaim — így szólt hozzájuk — legyetek erősek és tartsatok ki férfiasan a szent törvényben, a

[1]) Analecta Francescana. II. 371. — Acta Sanct. Oct. X. 489.

[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 397.: »A receptione autem sacramentorum usque ad obitum ejus quinque defluxerunt dies.« — Girolamo d'Udine: c. III.: Superfuit nobis post haec dies septem, uno dumtaxat ovi vitello ac tribus uvarum granis confotus.« — Analecta Franciscana. II. 371.: Superfuit post hoc per dies VII., uno dumtaxat ovi vitello ac tribus uvarum granis confotus.«

[3]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 397—398.

Regulában, amint megígértétek a mi Úrunk Istenünknek és Szent Ferenc atyánknak, hogy megtartjátok; ebben lesztek dicsőségesek.«[1])

A halálos küzdelem ezen nehéz perceiben nem feledkezik meg könyveiről sem. Szalánkeménből már egyik részét elküldötte most került a sor a másik részre. A legnagyobb aprólékossággal meghatározza, hogy melyiket hova kell vinni. Azokat a könyveket és irodalmi munkáit, amelyek a huszita eretnekségre vonatkoztak, az ausztriai tartománynak hagyta. Azokat a könyveket pedig, amelyeket az apostoli szék és a rendi előljáróság engedélyével,

A capestranói kolostor mai képe.

saját használatára magával hordott, szülőföldjének, Capestranónak kolostorában óhajtotta elhelyezni. Ennek ajándékozta egyébként a pápai bullákat és brevéket, nemkülönben azon munkáit, amelyeket maga adott ki.[2])

Giovanni da Tagliacozzo eleve tiltakozik minden vád ellen, amellyel Capistranói Jánost megtámadhatnák az ajándékozásért. Kijelenti, hogy minden vádnak el kell némulnia, mert az apostoli szék és a rendi előljáróság engedélyt adott neki arra, hogy velök

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 398.
[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 398. — Sannig: Der Chronicken IV. 230.

tetszése szerint rendelkezhessék. És e célból Giovanni Baptista da Levanto, vikárius generális fehér lapot küldött sajátkezű aláírásával, hogy minden kétségnek elejét vegye. Különben is nem lehet feltételezni róla, hogy a halál ezen közelségében megfeledkezett volna arról, hogy neki semmije sincs, következőleg nem is ajándékozhat. A szegénységet ő egész életében, amit a szerzetében töltött, a legszigorúbban, sőt mondhatni betű szerint megtartotta, s azért fel kell tennünk róla, most is lelkiismerete szerint járt el.[1])

Október 21-én kiállíttatja az ajánló levelet Giovanni da Tagliacozzo és kísérete számára, hogy akadály nélkül vihessék könyveit és egyéb dolgait az előbb említett szülőföldjére. Ez a levél utolsó végrendelete, amelyben kedvelt testvéreinek[2]) megköszöni hűséges szolgálataikat, amelyeket Isten és az ő egyháza érdekében az ő társaságában műveltek és meleg szavakkal ajánlja mindazoknak, akikre utazásuk alatt rászorulnak. A levél tartalma ez: »Krisztusban legkedvesebbjeimnek, Giovanni da Tagliacozzo, Bernardo da Modena papoknak, fr. Epiphanius aus Stayer, diákonusnak, fr. Ambrogio d'Aquila, fr. Georg aus Passau, fr. Vitus von Wien szentferencrendi laikusoknak, fr. Capistranói János ugyanazon rendnek és a főtisztelendő atyának, a vikáriusok vikáriusának komisszáriusa üdvöt és örök békét az Úrban.

Minthogy velem hosszú időn keresztül hűségesen és fáradhatatlanúl dolgoztatok, kitevén magatokat minden fáradalomnak és veszélynek, — miként én is Krisztus evangeliumában a lelkek üdveért — és érettem; és most Isten akarata folytán súlyos betegségbe esvén, hogy könyveim, amelyeket fáradságosan gyűj-

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 398.

[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele Giacomo dalla Marca-hoz. Acta Sanct. Oct. X. 390.: »Accedit quod cum a Rev. P. fr. Marco Bononiensi, generali vicario, beatissimus pater ex Cracovia litteris peteret, ut ego cum fratre Ambrosio Aquilano ad eum ex nativa nostra provincia conciti veniremus, et fratres pro quibusdam legitimis causis vellent nostrum differre accessum, tu, Pater, animasti fratres, ut nos sine dilatione ad eumdem Beatum Patrem mitterent; dicens: »Hi erunt, qui claudent oculos Patri nostro fratri Joanni et libros suos ad suam provinciam reportabunt.« Quibus verbis, a te Aquilae dictis, mox ad eum per obedientiam nos ire adstricti sumus; quae verba, ut patet, vim prophetiae habere visa sunt.« Az ajánló levelet Bernardino d'Aquila adta nekik, hogy szabadon utazhassanak Capistranói Jánoshoz. A levél kelt Aquilában, Szent Ferenc kolostorában, 1454. augusztus 12-én. — Bernardino d'Aquila: Chronica. 81. lap. 2. jegyzet, ahol az egész levél olvasható.

töttem össze, és amelyekről az apostoli szék engedélyéből rendelkezhetem, el ne vesszenek: megparancsolom az üdvös engedelmesség erejével, hogy a mondott könyveket, amelyek az én használatomra engedélyezvék és más egyebeket, amelyek a társak használatára szükségesek voltak, szorgosan San Bernardino tartományába, Capestranóba vigyétek, átadván őket a vikáriusnak és más testvéreknek, és ott maradjatok a vikárius engedelmessége és rendelkezése alatt. De ha a fenntebb említett Bernardino testvérnek tetszenék átmenni a római tartományba, ahonnan magam mellé vettem, a jelen soraim erejénél fogva megengedem neki, hogy kedves társával, aki csatlakozik hozzá, oda átmehet és a feljebbvalók engedelmével ott maradhat. Nektek pedig, legkedvesebb társak, kölcsönös szeretetetekbe ajánlom Giovanni da Tagliacozzo testvért, legyetek iránta figyelemmel, mint korosabb iránt, mivel a mi gyülekezetünkben más testvéreknek és nekünk is quardiánunk volt. Az összes keresztény híveknek, mind az úraknak, mind az alattvalóknak, bárminő állásúak, rangúak és állapotúak legyenek is, titeket szeretetük melegségébe ajánllak, mint saját magamat. Ha valami felebaráti szeretetet vagy kegyet gyakorolnak veletek, úgy veszem, mintha lelkemnek tették volna. Isten veletek az Úr Jézusban igen kedves fiaim és érettem szűntelenül imádkozzatok. Ujlakon, Magyarország városában, 1456. október 21-én.«[1])

Capistranói János figyelme még arra is kiterjedt, hogy megjelöli az irányt, amelyen keresztül szállítsák könyveit Capestranóba. Az útirány: Wien, Venezia és Capestrano. Giovanni da Tagliacozzo-nak és Ambrugio d'Aquila-nak először Wienbe kellett menniök, hogy átadják Gabriele da Verona és Cristoforo da Varese rendtársaknak, mint a beteg hűséges segítőtársainak, a haldokló utolsó kívánságát, amely abból állott, hogy az ausztriai tartományt, amelyet létesített, szeretettel kormányozzák és terjesszék. A másik ok pedig, amiért Wienbe kellett jönniök, az volt, hogy anyagi segítséget kérjenek tekintetes Picktel Simon wieni lakostól, aki Capistranói Jánosnak nagy tisztelője és a rendnek nagy jótevője volt. Iratott is neki egy kis levelet, amely-

[1]) Magyar Sion. VII. évfolyam (1869.) 98.

ben kéri, hogy tegye lehetővé, hogy könyveit az említett társai Veneziába vihessék.[1])

Wienbe kellett jönniök végül azért is, mivel Magyarországba jövetelekor egy csomó könyvet, amelyek a husziták eretnekségére vonatkoztak, itt hagyott. Ezeknek egy részét szintén Capestranóba kellett szállítaniok.

Capestranóban már készen várta a könyveket az új könyvtár, amelyet Capistranói János kérésére ugyanezen évben építtetett Cobella di Celano, a rendnek egyik legnagyobb jótevője, Capistranói János lelki gyermeke.[2])

Giovanni da Tagliacozzo a halálhoz közel álló betegről egy kedves jelenetet örökít meg. Mikor Georg von Passau rendtársat Budára küldötte könyvekkel, 7 darabot visszatartott magánál használatra. Most ezeket maga csomagolja el. »Bár alig volt ereje és a halál közelítését már érezte, — írja Giovanni da Tagliacozzo — mégis a ruhadarabot, amellyel a könyvállványt betakarni szokta, a szalmára terítteti, és sajátkezűleg rárakja a könyveket, s madzaggal átköti; s így elkülönítve a többitől, küldi vissza az illető tartományba.«[3])

Október 22-én már mutatkoztak a halál előjelei: szemei kezdtek elhomályosodni. A beteg folytonosan imádkozott; s miként a szentáldozás után, most is gyakorta ismételgette: »Most bocsátod el Úram szolgádat békességben, mert látták szemeim az Üdvözítőt.« Majd, amennyire tehette, felemelkedett ülőhelyéről és megáldotta mindazokat, akik szívéhez nőttek. Megáldotta az összes kereszténveket, Magyarországot, amelyről jóslélekkel megjövendölte, hogy sok csapás éri, és azért különösen kéri Istent, hogy a katholikus vallást tartsa fönn sértetlenül. Megáldotta Szent Ferencnek mind a három rendjét, kiváltképen az első rendnek azon ágát, amely az alapító szigorú szabályzata szerint él,

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 398.
[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 398.
[3]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 398. — Cf. Magyar Sion II. évf. 733. lapot, ahol Galambos Kálmán »Capistranói szent János« c. értekezésében több adatot közöl a pozsonyi káptalan és város 1456. évi számadás-könyvéből, amelyek között olvasható: »Item am Erichtag an sand Margarethen haben die h'ren czwen monich mit ain ainrossigen wagen lassen furen gen wien die der Geystlich vater h'r hanns von chrichissen weissenburg mit prieffn herauff geschikt hat zum künig von wegn der Turkn, den hab ich mit gebn auf den wagn összesen 121 den.«

az observánsokat. Mély megilletődés fogta el, midőn Giovanni da Tagliacozzo előtte térdelve, felsorolja az összes olasz, nemkülönben az általa létesített ausztriai, cseh és lengyel tartományokat; minden egyes nevénél felemeli kezét és keresztjellel ad áldást reájuk.

Megáldotta Szent Ferenc második rendjét, a klarisszákat; ezeknél is azokra ad legtöbb kegyelmet, akik szigorú szerzetesi életet élnek. Nem feledkezik meg az aquilai kolostorról sem, amelyben az ő lelki leányai Istennek tetsző életükkel felvirágoztatták a kolostori életet.

Megáldotta Szent Ferenc harmadik rendjének tagjait is, akik közül kiváltképen kiemeli az aquilai Szent Erzsébetről elnevezett kolostor lakóit.

Áldását adta továbbá a rend összes jótevőire, akik közül igen sokat névleg is felemlít.

Áldásában részesíti földieit, Capestrano lakósait és Aquila nemes polgárait, akik iránt mindig nagy szeretettel volt, és a halál utolsó perceiben megemlékezett róluk.

Az igazi barátság és az őszinte szeretet melegségével áldja meg Acclozemora gróf családját;[1]) kiváltképen a buzgó és vallásos grófnőt, Cobellát, aki gyermek korától kezdve a jámbor aggnak lelki leánya volt és az élet nagy terheiben és nehézségeiben, amelyekben sokszor volt része,[2]) mindig hozzá fordúlt vigasztalásért és lelki segítségért; s azután fiait.[3])

Isten kegyelméből ajkai jövendölésekre nyílnak meg. Megjövendöli, hogy halála után beteg rendtársai mind meg fognak gyógyulni. Megjövendöli, hogy az observánsok, akik akkor Kallixtus bullája szerint éltek, visszatérnek IV. Eugénius bullája szerint való életre. Megjövendöli, hogy a magyar rendtársak

---

[1]) Bernardino d'Aquila: Chronica 95.: Leonello Acclozemora (Acclociamuro), akinek felesége Cobella (Jacoba)

[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica 95.: »Nam rex Ferdinandus auxilio summi pontificis Pii regnum Siciliae tenet; et licet illustrissimus dux Mediolani juverit illum, papa tamen fuit principale scutum. In hoc tamen fama suae sanctitatis gravata fuit, quod expulsa comitissa Celani, quae partes regis omni studio foverat, nepoti suo comitatum illum tradidisse cernitur. Et extra dominium Neapoli obiit, licet corpus ejus in locum sancti Bernardini de Aquila dominus Petrus, ejus filius, fecerit reportari; et in cappella sancti Bernardini suis eleemosynis aedificata quiescit.«

[3]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 398—399. — Hermann: Cap. triumph. 606.

Kallixtus bullája miatt elválnak az obszervánsoktól. Megjövendöli, hogy egyik társa püspök lesz.[1]) Megjövendölte, hogy társai szerencsésen megérkeznek Itáliába és sértetlenül átadják a könyveket. Megjövendölte, hogy Nicolao da Fara csak halála után érkezik meg. Tényleg, hét nap mulva meg is érkezett Francesco da Piacenza társával a temetésére. Megjövendölte Cillei halálát. De lelkét legjobban foglalkoztatta a kereszténységnek jövője. Keservesen megsíratta a kereszténység vesztét, mert lelkében előre látta, hogy a törökök a kereszténység egyik részét el fogják foglalni; s sírva gyakran mondotta: »Jaj a magyar királyságnak.«[2])

Társai hallván ezeket a jövendöléseket, azt gondolták, hogy az egészen elgyengült beteg magánkívül van és deliriumában mondja ezeket. De később halála után, mikor az események egymásután igazat adnak jövendöléseinek, akkor eszméltek fel igazán, hogy mindezt előre megmondotta a halálos ágyán a beteg.[3])

Giovanni da Tagliacozzo eskűvel bizonyítja, hogy ezeket megjövendölte és tanúkúl ajánlja az összes jelenlevő társait.[4])

A jövendölések után lelke ismét visszatér szeretett rendjéhez, amelynek utolsó örökségűl e három dolgot hagyja: »Buzgóságot a szerzetesi életben, a tiszta élet után való vágyát és a megjavulás szigorúságát.«[5]) Ezen szavakat leíratta Epiphanius von Stayer testvérrel, kezébe veszi, elolvassa és így szól: »Ezeket meg kell tartania a mi rendünknek, ezeket meg kell tartaniok a kolostorainknak; én mentem lelkiismeretemet. Mondjátok meg nevemben ezeket a vikáriusoknak, az ausztriai vikáriusnak, az én fiamnak, Gabriele da Veronának; beszéljétek el ezeket az összes testvéreknek.«

Kezet nyújt majdnem mindenegyesnek, akik körülötte valának, és szerető szavakat intézett ismételten hozzájok. Mikor Giovanni da Tagliacozzóra került a sor, ismét előtört lelkéből a

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele: Acta Sanct. Oct. X. 399.: »Iste fuit Alexander de Ragusio, qui licet tunc ab hoc proposito esset alienus, factus est, et nunc etiam est, episcopus Scardonensis.«

[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 399.

[3]) Girolamo d'Udine: c. III. Acta Sanct. Oct. X. 489.

[4]) Giovanni da Tagliacozzo levele: Acta Sanct. Oct. X. 399.

[5]) Giovanni da Tagliacozzo levele: Acta Sanct. Oct. X. 399.: »Zelus religionis, fervor caritatis et rigor correctionis.«

szeretet és azt mondá neki: »Mi lesz belőled Giovanni fiam?« »György testvért, aki most sírjának éber őre, szeretettel teljesen megölelte. Ugyanígy tett Soproni Péterrel is, így a vikárius atyával, akinek távozóban ezeket mondá: »Fiam, te engem nem fogsz látni többet.«[1])

Végre elérkezett a várva-várt nap, október 23-ika. A kilencedik napja volt már, hogy nem evett semmit. Most vágya támadt »julep«-et inni, amely édes és üdítő orvosság-féle lehetett; de nem tudtak neki szerezni.[2])

Amint társai körülötte álltak, egyszerre csak Giovanni da Tagliacozzóhoz fordúlt és így szólt hozzá: »Mondd meg a quardiánnak, hogy huzassa meg az ebédlő csengetyűjét, hogy a testvérek egybegyűljenek és egybegyűlve, folytathassák a haldoklóknak imádságát.« Giovanni da Tagliacozzo szerényen azon megjegyzést tette, hogy még nem szükséges. De ő határozottan válaszolt: »Menj és tedd azt, amit parancsoltam!« Giovanni da Tagliacozzo elment, de meg volt róla győződve, miként Girolamo és Ambrogio testvérek is, hogy a halál órája még nincsen itt.

Nemsokára összegyűltek a testvérek mindnyájan, és most egész határozottsággal kijelentette nekik, hogy ezen a napon meg fog halni. Ismételten szeretetükbe ajánlotta társait és kérte őket, hogy ezt a konventet őrizzék meg az observánsok részére. Beszédét ezen szavakkal fejezé be: »Végül quardián Atya és ti többi testvérek, — frater Giovanni, társam, ezt a habitust, amely rajtam van, Itáliába akarja vinni; én megtiltottam neki; s azért arra kérem Atyaságodat, hogy amiként ezen habitusban meghaltam, úgy ebben is temessetek el. Ezt a habitust ugyanis Itáliából küldötték nekem és rajta van az a kereszt, amelyet Kallixtus pápa őszentsége küldött nekem, s amelyet a pápai követ saját kezével tűzött fel, akivel a keresztes háborút együtt hirdettem, akivel az Úr kegyelme folytán a kereszt szent zászlaja alatt a törökök hatalmát Isten hatalmas kezével tönkretettük. Most pedig folytassátok a haldoklók imádságát.« A társak egyhangúlag azt felelék: »Atyánk, tudjuk, hogy nem fogsz meghalni, de Atyaságod akaratát teljesíteni fogjuk.« Körülállják a szalma-fekhelyet, meggyújtják a gyer-

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 399.
[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 400. — Hermann: Cap. triumph. 608.

tyákat és a quardián elkezdi a következő szavakkal kezdődő imát: Utazzál el keresztény lélek. (... Proficiscere, anima christiana...), de annyira meg volt illetődve, hogy rosszúl olvasta a szöveget, mire a beteg így szólt: »Vedd az én breviariumomat, abban ez az officium helyesen ki van javítva. Miután a quardián ezt kézhez vette, a jámbor Atya a jelenlevőkkel együtt felelgetett az egyes versekre.[1])

Az imádság végeztével a testvérek szétmennek, de ott marad a beteg mellett Girolamo és Epiphanius; míg Giovanni da Tagliacozzo és Ambrogio a többiekkel egy másik szobácskában beszélgettek a történtekről.

Nemcsak a kolostorban, hanem a városban is izgatottan várták a beteg sorsának eldűlését. Lőrinc úrnak közbenjárása folytán, aki állandóan a kolostorban tartózkodott, sikerült néhány világi egyénnek is bejutnia a kolostorba, hogy jelen legyenek a beteg halálánál. Egyébként a kolostor ajtaját bezárták és erősen őrizték, hogy a tömeg be ne jöhessen.

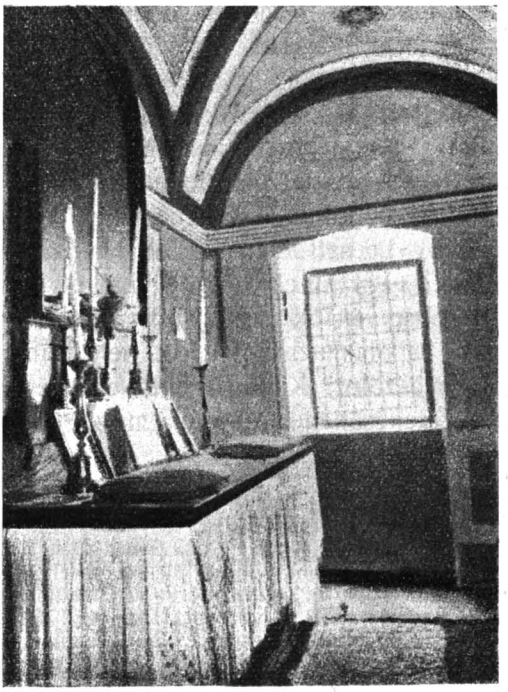
Lassankint dél is elmúlt és a beteg szótlanúl feküdt a szalmaágyán; szemeit majd a keresztre, majd az ég felé fordította és hol összetett, hol meg széttárt karokkal imádkozott magában. Délután két óra tájban, midőn a szerzetesek a Vesperás elmondására siettek, hirtelen elhomályosúltak szemei és elvesztette beszélő-képességét. A mellette levő testvér rögtön hívja a társakat, akik közöl Giovanni da Tagliacozzo, Girolamo, Vitus, Epiphanius és Ambrogio sietnek hozzá. A haldokló sorban megnézi őket, szólni is akar hozzájuk, mert látják ajkait mozogni, de nem értenek belőle egy szót sem. Giovanni da Tagliacozzo lehajol hozzá és sírva kérdezi: »Atyám, nem értjük, mit akarsz? Mit akarsz, Atyám, mit akarsz? Mit tehetünk?« Mire ő kezével fejére, majd mellére, majd nyelvére és végül szájára mutatott. De nem értették meg.

Ezalatt megérkezik a quardián is, nemkülönben fráter Lukács, a vikárius kísérőtársa és azok, akik a Vesperáson nem vettek részt. A szeretet minden tényével iparkodnak a haldokló fájdalmait enyhíteni. Egyik forró fejére hidegvizes borogatást tesz, a

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 400. — Girolamo d'Udine: c. III. — Acta Sanct. Oct. X. 489.

másik a szalma-ágyat igazítja, a harmadik kezeit simogatja. De a haldokló folytatja a fenntebbi jelzéseket. Végre aztán megértették, hogy azt akarja mondani, hogy nemsokára meghal.

Meggyújtják tehát a gyertyákat, s miután a többiek is megérkeztek, körülállják a haldoklót és elkezdik mondani a haldoklók imádságát. Mindnyájan sírtak, különösen Giovanni da Tagliacozzo, aki a haldokló lábánál állott.[1])

A szoba Ujlakon, amelyben Capistranói János meghalt.

Ő pedig ég felé emeli arcát, összekulcsolja kezét és mereven néz az égre, mintha valaki hívná, hogy menjen. A társak is odanéztek, ahová a haldokló szemeit függeszté. Meg voltak ugyanis győződve, hogy megjelent előtte Krisztus, akiért oly égőn vágyódott meghalni; Szent Ferenc, akinek nyomdokait oly buzgón követte

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 400.

és Szent Bernardino, akit életében és halálában is nem győzött magasztalni.[1])

Már a haldoklók imádságának végénél voltak,[2]) mikor a haldokló, aki teljesen eszénél volt, jelt adott Girolamonak, hogy fel akar ülni. Ez lehajolt hozzá, hogy felsegítse, de ezen pillanatban feje Girolamo keblére hajolt és kilehelte lelkét.[3]) Az első pillanatban nem vették észre a halált, mert azt remélték, hogy fog még lélekzetet venni. Már el akarták kezdeni újra a haldoklók imádságát, mikor Girolamo lezárta a halott ajkait, mire odalépett Giovanni da Tagliacozzo is és remegő kezével leszorította a szempilláit.[4])

Erre aztán kitört a jelenlevők lelkéből a fájdalom. Sírtak mindnyájan, mint a gyermekek, kiknek édesatyjok meghalt. Fájdalmuk közben ilyen szavakat mondogattak: »Jaj, a nap elhomályosult.« »Leesett az égből az egyháznak nagy csillaga; ledőlt a vallásnak oszlopa.« »Leesett fejünk koronája.«[5]) »Miért hagysz el bennünket Atyánk; vagy kinek hagysz minket elhagyatottakat? Ki fogja már az observánsok családját, amelyet annyi munkával ültettél el, védeni és ótalmazni? Ki fog helyettünk a pápa és a bíborosok előtt válaszolni? Ki fog ezentúl ellenségeinknek ellentállani!«[6]) »Mi szerencsétlenek, mondja az egyik sírva, miként

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 400. — Hermann: Cap. triumph. 609.

[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 400. »Commendatione finita, vel quasi circa finem, spiritus ille sacer, relicto corpore, feliciter migravit ad coelum, ore clauso et oculis apertis remanentibus.«

[3]) Girolamo d'Udine: c. III. Acta Sanct. Oct. X. 499.: »Sabbato igitur, quo Seraphicus Pater, dum primum vesperis daretur signum, perfecte mentis compos ac sensu vivax, me nutu vocans, auxilii ferendi gratia, sedere voluit, et inclinans ad pectus meum titubans caput, suaviter, ore sensim aperto, inter ulnas mihi examine corpus reliquit.« — Christoforo da Varese: c. XIII. Acta Sanct. Oct. X. 533.: »Tandem, invalescente morbo, viribus corporis deficientibus, utcumque tamen elevans, et super stropodio sedens, unum de sociis, fratrem scilicet Hieronymum de Utino ad se trahens, et caput suum in ejus gremio reclinans perprius ecclesiasticis sacramentis munitus, devotissime felicem spiritum Creatori suo, cui fidelissime servivit, reddidit.« — Analecta Franciscana. II. 371.: »Sabbato itaque, quo etiam obiit beatus Franciscus, dum primum ad Vesperas daretur signum, perfectae mentis compos ac sensu vivax, socium nutu advocans auxilii ferendi gratia, sedere voluit, et inclinando ad pectus eius titubans, caput suaviter, ore sensim aperto, inter ulnos ei exanime corpus reliquit.« Nicolao da Fara: c. IX. Acta Sanct. Oct. X. 479.

[4]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 400.

[5]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 400.

[6]) Cristoforo da Varese: c. XIII. Acta Sanct. Oct. X. 533.

esett le rendünk koronája, aki mindenek között ékesítette az igaz vallást, aki az isteni tiszteletre növelte a földmívelőket és szántóföldet, aki a jó és boldog életre mindnyájunkat buzdított.« Egy másik meg hozzáfűzte: »Ki az, aki a szerzetben 40 évet töltött, egészen úgy, mint ez; ki volt valaha állhatatosabb, mint ő?« Egy harmadik meg hozzáteszi: »Ki szerette oly forrón, ki védette oly állhatatosan, ki növelte folytonosan Istennek egyházát?« »Igazat mondasz, mondja egy másik, de a halandó emberek között, ki nyújtott Istennek tiszta hitet? Capistranói János.« »Ki térített oly megszámlálhatatlan zsidót, eretneket és szakadárt az igaz hitre? Capistranói János.« »Ki hirdette Istent, az egy Isten és Krisztus vallását gyakrabban? Capistranói János.«[1])

Mialatt a rendtársak így siránkoztak, azalatt Lőrinc úr és társai körülállták a holttestet és el akarták vinni; még annyi időt sem akartak engedni, hogy a testet szokás szerint megmossák. A rendtársak tiltakoztak ezen erőszakoskodások ellen, mire Lőrinc úr megengedte, hogy a testet megmoshassák és felöltöztethessék. De egy lépést sem távozott, jelen volt az egész ténykedés alatt mindig.

A testvérek tehát levetkőztetik a halottat, és ekkor látják, hogy teste csupa csont és bőr. De azért nem volt senkire borzalmas, sem ijesztő, mert csodálatos módon arca nem változott el, megmaradt derülten, mintha csak élő lett volna. Ennek szemlélésében elmerűlve, a rendtársak észre sem vették, hogy minden ruhája eltűnik. Az egyik a kordáját, a másik tunikáját, a harmadik törlő ruháját, a negyedik a zsebkendőjét tűntette el. Frater Ambrogionak azonban sikerült a tunikát visszaszerezni, amennyiben kikapta az illetőnek a kezéből, mikor el akart vele szaladni.[2])

Ezalatt a templomban csendben felállították a ravatalt és mellékfolyosón a holttestet odaviszik; őrizetére 64 előkelő polgár vállalkozott.

A halálnak híre csakhamar végig futott az egész városban, mire az emberek tömegesen rohannak a kolostorhoz, hogy láthassák a halottat. A kapuk azonban zárva voltak és így nem

[1]) Girolamo d'Udine: c. III. Acta Sanct. Oct. X. 489.
[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele: Acta Sanct. Oct. X. 401. — Hermann: Cap. triumph. 610.

tudtak bejutni. A folytonosan növekvő tömeg olyan fenyegető magatartást tanúsított, hogy jónak látták, minél előbb beereszteni őket a templomba.

Miután tehát a kórusban, az oltár mellett ravatalra helyezték a holttestet, megnyitották a templom ajtaját és beeresztették a közönséget. Már egész este volt, mikor a harangok megszólaltak és az egész városnak hirdették, hogy a szentnek tisztelt agg nincsen az élők között.

Meghalt pedig 1456. október 23-án, szombati napon délután három és félnégy óra tájban.[1]) A holttestet a következő nap nem temették el, hanem néhány napig közszemlére tették, hogy a vidékiek is, akik seregestül tódultak be, láthassák. A szomorú hírt megvitték Futakra is, ahol a király az ország rendeivel országgyűlést tartott. A király, az országos rendek, nemkülönben a pápai követ is, mély megilletődéssel fogadták a gyászhírt.[2]) Mindnyájan érezték, hogy az ország támaszaiból ismét ledőlt egy oszlop, amelyet pótolni alig lehet. Sajnos, az akkori politikai viszonyok sokkal ziláltabbak voltak, hogy sem ezen hősnek emlékét méltókép megörökítették volna.

Majdnem egy egész héten keresztül volt temetetlenül a holttest a templomban, de a romlásnak semmi nyoma sem jelentkezett rajta. Tagjai hajlékonyak és rugalmasak maradtak, úgy hogy,

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 373. Capistranói János társainak levele Enea Sylvióhoz: »Reddidit autem animam Creatori XXIII. Octobris circiter XXI. horam, dum Vesperas sabbati pulsaretur.« — Cristoforo da Varese: c. XIII. Acta Sanct. Oct. X. 533: »Obiit ergo vir Dei, et communis omnium Pater Beatus, anno Domini MCCCCLVI. die vigesima tertia Octobris.« — Tagliacozzo levele: Acta Sanct. Oct. X. 401.: »Transiit autem hic beatissimus Pater anno Domini MCCCCLVI. die autem XXIII. Octobris, hora vigesima prima, die sabbatho.« — Girolamo da Udine: Acta Sanct. Oct. X. 489.: »Sabbatho igitur, quo seraphicus Pater, dum primum vesperis daretur signum, ... inter ulnas mihi examine corpus reliquit.« — Nicolao da Fara: c. IX. Acta Sanct. Oct. X. 474.: »Sabbato itaque vigesima tertia Octobris 1457, (Bizonyára másolási hiba.) cum omnes confratres devotosque ordinis atque suos per orbem dispersos, multis divinis benedictionibus replesset, dum primum vesperis daretur signum... inter illius (sc. Hieronymi) ulnas exanime corpus reliquit.« — Analecta Franc. II. 371. »Sabbato itaque quo etiam obiit beatus Franciscus, dum primum ad Vesperas daretur signum ... inter ulnas ei examine corpus reliquit.« Hermann: Cap. triumph. 610.: »hora secunda pomeridiana seu vigesima prima horologii Babylonici, quo Itali utuntur.«

[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 401. — Hermann: Cap. triumph. 609.

aki látta, azt hihette, hogy él, csak alszik.[1]) Ez a csodálatos tűnemény, nemkülönben egyéb feltűnő gyógyulások, amelyek holttesténél azonnal végbementek, rengeteg embert vonzottak koporsójához.

Nap-nap után gyászistentiszteletet tartottak a holttest jelenlétében, miközben égő fáklyák és nagyszámú lámpák égtek körülötte.[2]) Állandóan ott őrködtek ezen időben a város polgárai, hogy valamiképen a holttestet el ne vigyék máshova.

A hetedik napon ezt az ünnepélyességet be kellett szüntetni.[3]) A város plébánosa ugyanis, aki valamikor ferencrendi szerzetes volt és ellenszenvvel viseltetett a szerzetesek iránt, megsokalta a hosszú szertartásokat, miért is, hogy véget vessen az egész dolognak, írt a pápai követnek Futakra, ahol az ezen időben tartózkodott. Levelében azt írta, hogy Capistranói János holtteste temetetlenül fekszik és vele szentet megillető tisztelettel bánnak,[4]) továbbá a ráfogott életszentségével vásárt űznek és a nándorfejérvári győzelmet teljesen neki tulajdonítják.[5])

A pápai követ, akit érzékenyen talált a levél utolsó része, azonnal sürgős parancsot küldött Ujlakra a szerzetesekhez, hogy a holttestet a lehető leggyorsabban temessék el. A szerzeteseket bántotta ugyan Carvajalnak ezen parancsa, de azért engedelmeskedtek.[6]) Lezárták a koporsót, azután vaspántokkal megerősítették és 5 lakattal lecsukták.[7])

Fényes és nagy temetést várt a közönség, de ez most elmaradt. A szerzetesek, hogy alkalmat ne szolgáltassanak az újabb

---

[1]) Analecta Franciscana. II. 374. Capistranói János társai levele Enea Sylvióhoz: »Ad ecclesiam proinde delatum est corpus illud, per dies aliquot *insepultum permanens, ita clarum, iucundum* et quasi arridens, tractabile et flexibile per artus singulos, ac si gaudens viveret.« — Nicolao da Fara: c. IX. Acta Sanct. Oct. X. 475.: »Quod ad octavum diem nos veluti pretiosissimum thesaurum videntes,... ita etiam flexibile, tractabile et nullum prorsus habens *malum odorem invenimus, ut vivere quodammodo videretur.*« — Girolamo d'Udine: c. III. Acta Sanct. Oct. X. 490.: »beatum *illud* corpus *molle*, flexibile, ac per omnia tractabile, ac si viveret, conditum clausit.«

[2]) Nicolao da Fara: c. IX. Acta Sanct. Oct. X. 474. — Girolamo d'Udine: c. III. Acta Sanct. Oct. X. 490.

[3]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 401. — Girolamo d'Udine: c. III. Acta Sanct. Oct. X. 490.

[4]) Cristoforo da Varese: c. XIV. Acta Sanct. Oct. X. 434.

[5]) Hermann: Cap. triumph. 610.

[6]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 401.: »Post septimum autem diem, mandante Legato, fuit tumulatum illud pignus.«

[7]) Girolamo d'Udine: c. III. Acta Sanct. Oct. X. 490. — Nicolao da Fara: c. IX. Acta Sanct. Oct. X. 475.

vádaskodásokra, a beszentelés után a koporsót a földbe temették.[1]) A temetés napját feljegyezte Giovanni da Tagliacozzo: »eltemettetett és elföldeltetett a legközelebbi pénteken«,[2]) azaz október 29-én. A sírhelyét azonban egyetlenegy író sem írja le, s így nagyon nehéz eldönteni, vajjon a templom mellett, vagy a konvent kertjében temették-e el?

A temetés után nemsokára hazaérkezik Ujlaki Miklós. Amint ugyanis meghallotta, hogy Capistranói János meghalt, rögtön sietett Ujlakra, hogy láthassa a halottat a ravatalon. Megérkezése után első dolga volt a konventbe menni, hogy a drága holttestet érinthesse és csókolhassa. De nagyon elcsodálkozott, mikor értesítették arról, hogy már eltemették. Nagyon rossz néven vette, hogy a földbe temették. Midőn pedig a szerzetesek megmagyarázták neki a történteket, nagy haragra gerjedt a pápai követ ellen és megparancsolta szolgáinak, hogy a holttestet vegyék ki a sírból és helyezzék újra ravatalra.[3]) A szolgák teljesítik úruk parancsát. Felássák a sírhalmot, kiveszik a koporsót, amelynek felnyítása után előtűnik a holttest. A romlásnak és enyészetnek nyomai még most sem látszottak rajta. A tagjai most is hajlékonyak voltak, úgy hogy mindenki hajlandó volt azt hinni, hogy nem halt meg, hanem csak alszik.[4])

Több napon át volt a ravatalon, hogy mindenki láthassa és érinthesse. Azután vaskoporsóba tették és ezt hét kulccsal zárták le.[5]) S az így megerősített koporsót a ferencrendiek templomában az egyik legszebb kápolnában, a Szent Katalin

---

[1]) Cristoforo da Varese: c. XIV. Acta Sanct. Oct. X. 535.: »coepit Fratres arguere, quare tam sanctum pignus in terram posuissent.«

[2]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 401.: »sepultus et humatus feria sexta proxime sequenti.« — Hermann: Cap. triumph. 610.: »die Veneris post obitum.«

[3]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 401. — Cristoforo da Varese: c. XIV. Acta Sanct. Oct. X. 535.

[4]) Cristoforo da Varese: c. XIV. Acta Sanct. Oct. X. 535.

[5]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 401.: »Quo die rediens D. Nicolaus gaudet et tristatur; nam, quod optaverat, habebat; et corpus, quod magnifice cupiebat sepelire, indebite sepultum videbat. Illico fecit exhumari, sicque locavit illud honorifice; nam illud misit in quamdam capsam ferream, septem clavibus munitam, in pulcherrima capella in ecclesia eiusdem loci.« — Cristoforo da Varese: c. XIV. Acta Sanct. Oct. X. 535.: positum est (corpus) in capsa ferrea quatuor clavibus et seris abfirmata.«

kápolnában helyezték el.[1]) A koporsó előtt éjjel-nappal számtalan lámpás égett.

Mikor a legközelebbi alkalommal Ujlaki találkozott Carvajallal, egész nyersen így szólt hozzá: »Ti Itáliában az uzsorásokat és gyakran a gonosz embereket a templom előkelő részeiben temetitek el, és Istennek ezt a szolgáját, aki annyi jót mívelt, az igazság ellenére a földbe temettetted el: én azonban ezt az én birtokomon semmi módon sem tűröm meg.«[2])

Carvajal, aki ezen hatalmas úr befolyását nagyon jól ismerte, nem mert vele újjat húzni, hanem szó nélkül eltűrte ezt a gorombaságot és belenyugodott abba, hogy Capistranói János holtteste a templomban pihenhesse ki földi küzdelmeinek fáradalmait.

Capistranói János eltemetése után volt társai is elutaztak Ujlakról, hogy eleget tegyenek utolsó akaratának. Carvajal ajánló levelet adott ki részükre, amelyben kiközösítés terhe alatt megtiltja, hogy valaki feltartóztassa azokat a szerzeteseket, akik Capistranói János könyveit vagy emléktárgyait viszik.[3])

Ők értesítik a pápát, a vikárius generálist, nemkülönben Enea Sylviót is. Ez utóbbinak 1457. január 1-én írtak Wienből és részletesen beszámoltak betegségéről, haláláról és eltemetéséről.[4])

A pápa, mihelyt értesült Capistranói János haláláról, azonnal gyász istenitiszteletet tartott lelke üdveért és elrendelte, hogy az olasz városokban mindenütt requiemet tartsanak.[5])

A halál rendkívül fájdalmasan érintette a celanói grófi családot, amely, mint már többször említettük, rendkívüli szeretettel csüngött a szent férfiún. Szeretetüket most azzal mutatják ki, hogy fényes halotti szertartásokat tartanak a drága halott lelki üdveért. Három napig tartott Celanóban a gyászünnepély; résztvett benne 4 püspök, 66 pap és 4 ezer vendég a szomszéd

[1]) Giovanni da Tagliacozzo levele. Acta Sanct. Oct. X. 401. — Cristoforo da Varese: c. XIV. Acta Sanct. Oct. X. 535. — Analecta Franciscana. II. 374. — Magyar Sion. VII. évf. 101.: »in Capella Sancte Catherine honorifice quiescit.«

[2]) Cristoforo da Varese: c. XIV. Acta Sanct. Oct. X. 535.

[3]) Magyar Sion. VII. 99.: »Datum in Futak sub nostri rotundi Sigilli impressione, Anno Domini 1456. die XXVII. mensis Octobris.

[4]) Analecta Franciscana. II. 372—374.: »Ex Vienna, prima Januarii 1457. vestrae reverendissimae Paternitatis indigni servuli, licet fideles oratores, socii et collaborantes olim fratris Johannis de Capistrano Ordinis Minorum de Observantia minimi, ad quaeque mandata promptissimi etc.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 413.

városokból. Az akkori szokás szerint mindennap gyertyákat osztogattak a papi személyeknek, hogy az égő gyertyák sokaságával is emeljék az ünnep fényét.[1])

Lassankint aztán elterjedt a hír az egész világon és mindenütt szánakozást és fájdalmas érzést keltett. De sokan a rendtársak közül nem akarták elhinni a hírt, miért is Baptista da Levanto, vikárius generális, körrendeletet intézett Szent Ferenc rendjének összes tartományi vikáriusaihoz, amelyben fájdalmas szívvel tudatja Capistranói János halálát. A rövid levél eképen hangzik: »Rendkívül fájlalom, hogy levelem neked a fájdalomra anyagot szolgáltat: súlyos és szomorú hírt akarok veled közölni, amelyet sem én elbeszélni, sem te meghallgatni nem kívánsz. De szükséges, hogy elmondjam és téged tudósítsalak arról, hogy rendünk koronája és dicsősége, a tisztelendő atya, Capistranói János testvér, a legutóbbi időben ezen életből eltávozott, vagyis csendesen az Úrban elhunyt, miként társaitól értesültem. Az ő legszentebb testét Ujlakon, Magyarország városában, helyezték nyugalomra, öt lakattal vagy kulccsal erősítvén meg koporsóját. Meghalt pedig október 23-án. Intelek tehát és a legállhatatosabban kérlek téged, hogy az összes testvérekkel, nővérekkel és nőkkel, akik a te tartományodban élnek, érte ünnepélyes gyászszertartásokat tartass. Ezt pedig nem azért ajánlom neked oly szigorúan, mintha azt hinném, hogy neki ilyesféle imádságokra és segítségre szüksége van, hanem hogy mindazt, ami nekünk kötelességünk, híven teljesítsük. Isten veled! A Milano mellett levő Angyalokról nevezett Szűz Mária kolostorból, 1457. február 5-én.«[2])

Ezen gyászjelentés útján aztán az egész világ megtudta azt a szomorú hírt, hogy az egyháznak erős támasza, Ferencrendnek atyja, Magyarország hős védője, elköltözött az örökkévalóságba.

27. §. Capistranói János sírja és holtteste.

Ujlak, vagy Illok Szerémmegyében, a Duna jobbpartján fekszik. A XV. században 8—10 ezer lakósságú város volt; hosszabb ideig a szerémi püspökök is itt laktak; de Ujlaki Lőrinc

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 414.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 402. — Wadding: Annales Min. XIII. 1.

idejében († 1523.) a püspök otthagyta Ujlakot és Bánmonostorba költözött, mivel a hatalmas főúrral nem tudott megférni.

A városnak főékessége volt a váron belül a díszes várkastély, amely 258 lépés hosszú volt és a templom, amely a szerémi püspökök székesegyháza volt. A szép várkastély az idők viharában nyomtalanúl eltűnt, a székesegyház emlékét pedig csupán néhány oszloptöredék tartja fenn. Fennmaradt azonban a ferencrendiek ősrégi kolostora, amelyet még Ujlaki Ugrin épített 1356. körül[1]) és a csúcsíves stilben épült templom, ahol Capistranói Jánost eltemették. Az Ujlakiak nagy gondot fordítottak a templomra, nemcsak Capistranói János iránt való tiszteletből, hanem mivel itt volt a családi sírboltjuk is. Ujlaki Miklós 1464-ben nagyszerűen megnagyobbíttatta és ízlésesen felékesíttette. A torony a templom nyugati oldalán állott, de 1739-ben földrengés következtében ledőlt; az új tornyot aztán a keleti oldalára építették. A templom déli oldalán volt Szent Antal kápolnája, — az egykori Szent Katalin kápolna[2]) — amelyben nyugodott Capistranói János holtteste fakoporsóban, amely minden oldalon vassal volt körülvéve. Előtte éjjel-nappal lámpák égtek. A síron a következő felírás volt:

Hic Tumulus servat preclara Laude Joannem
Gente Capistrana, Fidei defensor et Auctor
Ecclesiae tutor: christi Tuba tum ordinis ardens
Fautor in Orbe decus: tum veri cultor et equi
Et vite specialem, doctrine maximus Index
Laudibus innumeris jam possidet Astra beatus
Obit Sacer iste, caduca commutans eterna mercans,
Cruce signatus crucifixo jam associatus.[3])

Kevés változtatással és a két utolsó sor elhagyásával több életrajzíró közli ezt a sír felíratot.[4]) Valószínűleg később vésték fel ezt az utolsó sort is:

[1]) Seraphinus Farkas: Scriptores Ord. Min. S. P. Francisci. 12. »De Ujlak: in Syrmio, a Nicol. Ugri 1353. erectus, a. 1454. transivit ad PP. Cherienses, dein PP. Capistranis datus a. 1689.

[2]) Mircse: Adalékok Cap. — Magyar Sion. VII. 101.: »In capella Sancte Catharine honorifice quiescit.« Mikor cserélték fel a nevét, nem tudjuk.

[3]) Magyar Sion: VII. 101.: »R. Biblioteca Marciana di Venezia Codex CCLXVI. Classis XIV. L. pag. 158. tergo. Az ötödik sorban a specialem helyett »speculum« írás hiba.

[4]) Gonzalez: Vita di S. Giovanni. 309. — Barberio: Vita ... di S. Giovanni da Capistrano. 178.

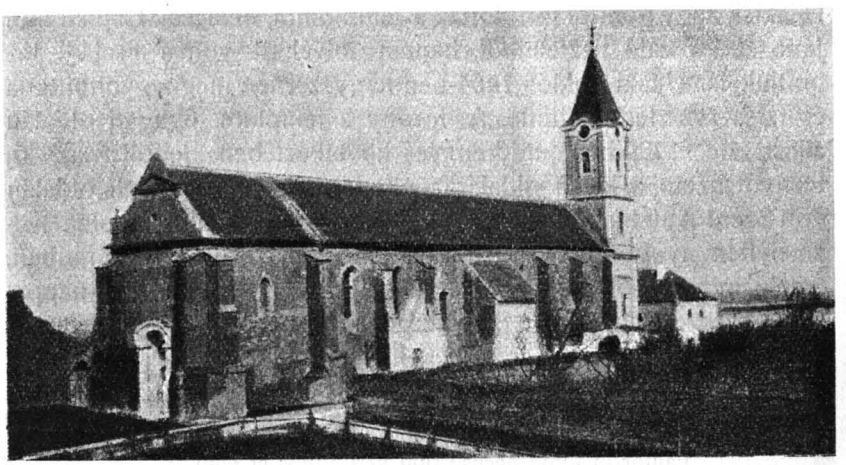
Vixit annos XXXCI, menses III. Dies XXII.[1])

Rosti Kálmán szerint az utolsó sor, amelynek évszáma a maga nemében szokatlan, a következő volt:

Vixit Annos LXX, mens III. Dies XXII.[2])

Miután ez a sírfelírat nyomtalanúl eltűnt, azért a felírat valódiságát meg nem állapíthatjuk.

Az ujlaki templomban nyugodott békességben és nagy tiszteletben sokáig Capistranói János teste.

A régi templom Ujlakon, amelyben Capistranói János holtteste nyugodott.

1509-ben még föltétlenül ott volt, mert ezen évben, midőn pünkösdnapján a káptalan megválasztotta vikáriusnak Pécsváradi Gábort, a jelenlevő atyák holttestét ott találták.[3])

Hazánkra nemsokára nehéz idők következtek. A törökök egyik leghatalmasabb szultánja a pártviszályok által teljesen elgyengített Magyarország meghódítására készült. 1521. aug. 29-én

[1]) Hermann: Cap. triumph. 6. — Wadding: Annales Min. XII. 413. — Acta Sanct. Oct. X. 432. — Kirchhueber—Sintzel: Leben des heiligen Vaters Johannes von Cap. 164. — Hermann Petri: Leben des heiligen Johannes Capistranus. 118.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 275.

[3]) Annales Provinciae SS. Salvatoris II. Tom. pag. 60.: »Caeterum B. Capistrani hic faciens mentionem chronicon nostrum, innuit sacra eius ossa hoc tempore Ujlakini constitisse... Ad annum 1509.«

már kézrekerítette az ország egyik legelső várát, Nándorfejérvárt. Ezen vár elesése megnyította az élesebb látású politikusok szemét és igyekeztek is a végvárakat jobbkarba helyezni. De erre hiányzott az erő és elsősorban a pénz. Maradt tehát minden a régiben. A határszéli várak közé tartozott Ujlak is.

Ebben az időben közepes erősségű vár volt. Ujlaki Lőrinc herceg, a vár akkori birtokosa, bár atyjától közel 72 várat örökölt Magyarországon, Szlavóniában és Boszniában, azért székhelyévé mégis csak Ujlakot választotta. Míg élt, a várat jókarban tartotta, 1523-ban azonban a hatalmas főúr gyermektelenül meghalt és így ez a vár a többi várral egyetemben a koronára szállt vissza. Ujlakot tehát a királynak kellett volna, fenntartania és őrséggel kellőleg ellátnia. A király még az ország kulcsait, Nándorfejérvárt és Péterváradot sem tudta megfelelő őrséggel és fegyverrel felszerelni, nemhogy a kisebb várakra gondolhatott volna. Báró Antonio Burgio, a pápa követe, azonban figyelemmel kísérte a délvidéki eseményeket és így szükségesnek látta Ujlak megerősítését is. 1526. június 18-án Budáról keltezett levelében közli Giacomo Sadoleti pápai titkárral, hogy Ujlakra 300 fegyverest küldött.[1])

De ez a kis sereg nem tudta feltartóztatni a győzelmes szultán óriási seregét. A török írók mint elsőrendű várról, úgy írnak a kis Ujlak ostromáról. »E vár — írja Kemálpasazáde, — mely Ilok néven ismeretes, magasságra nézve az éggel, falának szilárdságára pedig Iszkender falával egyenlő.«[2]) Szulejman naplójában találjuk, hogy Servál hó 23-án, azaz augusztus 2-án ért a török sereg Ujlak alá.[3]) »Mikor a győztes sereg Ilok várához érkezett, — amely Magyarországnak híres és jelentékeny várai közül való, s falai és bástyái oly magasak, árka pedig oly mély, hogy sem az árkába esettnek nem lehet kijönni, sem bástyáira nem lehet felmászni, — a hajókról nagy ágyúkat húztak ki« — írja Ferdi.[4]) Szulejman naplói szerint servál hónap 26., 27. és

[1]) Thallóczy: Magy. Melléktart. okl. II. 386.
[2]) Thuri: Török történetírók. I. 225. Kemál pasazáde: Tevárikh-i-ál-i Oszmán című munkájának utolsó része: Mohács-Námé.
[3]) Thuri: Török történetírók. I. 310. Szulejmán naplói.
[4]) Thuri: Török történetírók. II. 64. — Ferdi: »Turikh-i-száhib-i kánum szultán Szulejmán c. munkájában.

28-án ágyúzták, mire servál 29-én, azaz augusztus 8-án szerdán Ujlak megadta magát.[1])

Ujlak további sorsáról két forrás is tudósít. A buduni fethnáme eképen ír róla: »Ilok nevű várhoz ment, melyben a magas tornyok gömbjei az ég csillagait érik, árkának mélysége pedig méltó csodája az összes létező dolgoknak. Miután ide érkezett, a száraz felől égig érő sátrakkal, víz hátán pedig óriási hajókkal vette körül s kevés idő alatt rendkívüli erőt fejtvén ki, ezt is elfoglalta és lerombolta. A bálványok szentélyei az iszlám mecseteivé levének s a harangok hangját elnémította a hit népét imára hivó ezán.«[2]) »A bálványoknak emelt templomokat — mondja Kemálpasazáde — mecsetekké alakították át; a harangok szavát elfogta a félelem s ördögi hangjok helyét ezentúl a szultáni dobok pörgése pótolta. Így tisztíttatott meg a szent harc folyamának vízével e szép város földje a bálványimádás szennyétől.«[3])

A ferencrendiek temploma is osztozkodott a többiek sorsában. Mecsetté lett. Sőt csakhamar még gyászosabb sors várt reá: a törökök istállónak használták. A templom ezen gyászos sorsában Capistranói János holtteste már nem osztozkodott. Még az előző évek egyikén az itt élő ferencrendi tagok a szent testet vagy elvitték, vagy biztosabb helyen elrejtették.[4])

A holttest ezen időtől kezdve úgy eltűnt, hogy a legszorgosabb kutatás sem tudott nyomra vezetni.

Idők folytán annyiféle vélemény van, hogy a labyrinthusból kivezető fonalat semmiképen sem lehet megtalálni.

Wadding, (1588—1657.) a különben megbízható író, háromféle véleményt nyilvánít a holttest felől.[5]) I. Mikor a törökök Ujlakot (Illokot) elfoglalták, akkor a rendtársak a holttestet az Ugocsamegyében levő Nagyszőllősre szállították. Mikor pedig ez a város eretnek lett, a városnak úra a szent testet meggyalázta, utána egy kútba dobatta és fölébe nagy halom követ hordatott;

---

[1]) Thuri: Török történetírók. I. 311.
[2]) Thuri: Török történetírók. II. 392. A buduni fethnáme.
[3]) Thuri: Török történetírók. I. 228.
[4]) Annales Prov. SS. Salv. II. 70. Ad annum 1524. »Cum vero rursus Syrmis Turca vicinus incendisset populationibus, metum iam incusserit, mors ad haec Laurentium de Ujlak Ducem Syrmii sustulerit, cadaver B. Capistrani Ujlakini sanctitate, et prodigiis celebratum, ne direptioni hostium pateret tutiori tumulo, hoc vel sequenti anno collocatum est a nostris.«
[5]) Wadding: Annales Min. XII. 414.

a kolostort pedig leromboltatta. Hivatkozik Istvánfi Miklósra, aki »Historia Hungarica« c. munkájában, miután elbeszéli, hogy Perényi Ferencet, Bebek Katalin feleségével és gyermekeivel együtt Ferdinándnak vezére, Sávolyi Farkas, Szőllős várában elfogta és Sáros várába fogságba vitte, a zsákmányt pedig, amely 40 ezer aranyat ért, a katonasága között szétosztotta, eképen folytatja: »Voltak, kik úgy vélekedtek, hogy a haragvó Isten méltán bűntette meg ezzel a csapással, mivel Capistranói Jánosnak csodákkal tűndöklő testét, amelyet a szerzetesek, miután a törökök a Szerémséget elfoglalták, a szőllősi kolostorban rejtettek el, a kolostor kirabolása, a szerzetesek elűzése, vagy megöletése után összetörve és méltatlan módon meggyalázva, egy mély kutba dobatta.«[1])

II. Némelyek — mondja Wadding — azt a hírt terjesztik, hogy a törökök Ujlak elfoglalása után a holttestet magukkal vitték. Hiába küldöttek követeket Konstantinápolyba érte; mindig csak azt a feleletet kapták, hogy félnek attól az embertől, akitől olyan vereséget szenvedtek, s ezért jobb, ha az ő hatalmukban van, mint az ellenségében, aki ellenök ingerelhetné.

III. Rodulphius után azt állítja, hogy az eretnekek a Dunába vetették, de Wienben, nem messze Ujlaktól, kifogták a holttestet.[2])

E három vélemény közül Wadding maga is az elsőt tartotta valószinűnek, míg a másik kettőt nagyon is kétségesnek ítélte. »Ha így áll a dolog, — írja tovább — miként lehetséges az, hogy bár annyi idő óta kortársak és jámbor férfiak kutattak utána, feltalálni nemcsak nem tudták, hanem még azt sem voltak képesek megállapítani, a világ melyik részében rejtőzködik. S akik azt hiszik, hogy a törököknél nagy tiszteletben van, annyi idő óta miért nem fedezték fel azt a helyet, ahol tisztelik?«[3])

Azon idő óta, hogy Wadding ezt megírta, sok idő telt el, s a találgatásnál egy lépéssel sem jutottak tovább. Amit fel-

[1]) Wadding Annales Min. XII. 414. — Isthuanfii: Regni Hungarici historia. 252.: Fuere, qui existimarent Franciscum ab irato numine ea calamitate merito punitum, quod corpus Capistrani sanctitate celebratum, capto per Turcas Sirmio, a Monachis in Zolosiano Monasterio reconditum, direpto eo, pulsisque Monachis aut caesis, confractum et indignis modis profanatum, in profundum puteum proiici jussisset.« — Acta Sanct. Oct. X. 432. — Acta Sanct. Ung. 296.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 414.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 414. Acta Sanct. Oct. X. 432.

jegyeztek az egyes írók, vagy jóakaratú hiszékenységén alapszik, vagy teljesen nélkülözi a történeti kritikai alapot.

A legtetszetősebb volt az első vélemény. De ez is különböző átalakításokkal és legendaszerű hozzátoldásokkal maradt reánk. Az Üdvözítőről nevezett tartomány Annaleseiben az 1524-dik évnél ezt találjuk: »Mikor pedig a szomszéd török ismét feldúlta a Szerémséget, már félelem szállta meg a lelkeket, s mikor ezenfelül a halál elragadta Ujlaki Lőrincet, a Szerémség vezérét, a mieink boldog Capistranói János holttestét, amely életszentséggel és csodákkal tűndöklött, hogy az ellenség el ne rabolhassa, biztosabb sírban ebben, vagy a következő évben eltemették.«[1])

A további történetnek több változata van. Az egyik szerint az eretnekek, akik azelőtt is nagy számmal voltak, kiásták a sírból és a Dunába dobták. De a szent test nem merült el, hanem Wienig úszott, ahol Illokon kifogták.[2]) Ezt a véleményt már Wadding is elvetette, mint teljesen lehetetlent. Az esemény feljegyzője ugyanis nem volt tisztában a földrajzi helynevekkel. Azt hitte, hogy Illok és Ujlak két különböző hely. Mivel pedig restelte kikutatni Illokot, egyszerűen Wien mellé helyezte.

Bár az első olvasásra feltűnik, hogy lehetetlen vélemény ez, — a szent holttestnek a vízzel szemben kellett úsznia, ami különös csoda nélkül képtelenség, — mégis akadtak, akik körömszakadtáig védték ennek az igazságosságát. Az Üdvözítőről nevezett tartomány krónikása rámutat ezen állítás tarthatatlanságára, s lehetetlennek mondja még akkor is, ha az eszéki konvent tagjai az ujlaki kolostor levéltárából merítik erre vonatkozólag érveiket. »Az sem bizonyít semmit, — írja az Annalesek írója — hogy az eszéki observánsok az ujlaki konvent levéltárából iparkodnak ezt bebizonyítani. Állításuk szerint Ujlak elfoglalása után ezt a testet a törökök kiásták és belevetették a templom oldala mellett levő csatornába; amit aztán a csodákon megindúlt szomszéd szakadárok pénzen megvettek és valahová elvittek, talán a sisatovaczi kolostorba, miként ezen kolostor lakói, a szakadár basiliták mesélik, erősen állítván, hogy Capistranói János francis-

[1]) Annales Prov. SS. Salv. II. Tom. 70.
[2]) Wadding: Annales Min. XII. 414. — Annales Prov. SS. Salv. II. 655.

kánus habitusban és caputiumban sértetlenül nálok nyugszik, és a capá-t nem lehet róla lehúzni, jóllehet már megpróbálták.«[1])

Pavich[2]) szerint miután a törökök elfoglalták Ujlakot, a templomot istállóvá tették. Ezen alkalommal megtalálták a sírt, ahová a szerzetesek elrejtették; kiásták és egy csatornába vetették. A szakadárok azonban, mivel a holttest nagyon jó illatot terjesztett, pénzen megvették és elvitték valahová.

A ferencrendiek közül többen megvallották, hogy látták Capistranói János holttestét, midőn valami ürügy alatt megfordultak a görögkeleti szerzeteseknél.

A görögkeleti szerzetesek közül egy Rómában áttért a katholikus vallásra és azt vallotta, hogy Sisatovaczban »tényleg épen és sértetlenül megvan szerzetesi habitusban; ő maga több ízben megkísérlette, hogy saját kezeivel lehúzza a capuciumot, de nem bírta.«[3])

Így beszéli mindezt Pavich. Őnála találtuk a következő legendát is: »Élő emberek mondják, hogy midőn a török basa a templomot istállóvá tette, éjjel egy szerzetes jelent meg a szolga előtt és így szólt: »Az Isten házát miért fertőztetitek meg?« Az ijedtségtől félholt szolga úrának elmondotta a történteket, mire az kisöprette a templomot, s míg ott tartózkodott, többé nem szentségtelenítette meg a templomot.«

Pavich még egy másik helyet is említ, ahol állítólag Capistranói János holtteste pihen. Ez a hely Opovum volna. Jakosich is felemlíti, hogy ősrégi monda a Szerémségben, amelyet általánosan hisznek és öreg emberek vallják, hogy őseiktől hallották, hogy Capistranói János holtteste Szabácsban van, sőt egyesek Belgrádban látták és csókolták.[4]) »1738 és 1739-ben — mondja tovább — nagyon el volt terjedve az a nevetséges hír, hogy Capistranói szent János holtteste sértetlenül megvan Oppovában, a kalugerek kolostorában.[5]) Egyik lovasezred ezredese, aki Belgrádból jött vissza, ezredét lesbe állította; eltitkolt szándékkal a nevezett kolostorba akart törni és a boldog holttestét el akarta

[1]) Annales Prov. SS. Salv. II. 655.
[2]) Pavich: Ramus viridantis olivae. 267.
[3]) Pavich: Ramus viridantis olivae. 267.
[4]) Jakosich: Synopsis Collectanea. 43.
[5]) A nevezett kolostor Szerémségben van, Irregtől nem messze.

rabolni. De a kísérlet nem sikerült; igen sok telepes nép gyűlt össze felfegyverkezve, amely az erőszakra erőszakkal felelt volna, ha az ezredes katonaságával valamit kezdett volna. Az ezredesnek ezen kísérletéről hitelre méltó tanúbizonyság Kurzweil György, aki azon időben Irregen felügyelő volt.«[1])

Jakosich ugyanezt az esetet jegyezte fel egy másik, eddigelé ki nem adott művében is, ezen cím alatt: »Hol van Capistranói János holtteste?« Érdekességénél fogva íme közöljük az egészet.

»1752-ben, és a következő két évben Pétervárадon működtem, mint a bölcselet lektora, karácsony, húsvét és pünkösd ünnepein előljáróm parancsára Irregre rándultam ki, amint kitalálhatod, hogy a katholikus népnek a lelki dolgait elvégezzem. Irregen a felügyelő akkor Kurczveil György úr volt, akinek ezt a kérdést adtam: (t. i. Hol van Capistranói János holtteste?) Ezt felelé: Tudja meg biztosan pater, hogy Oppravában van a kalugerek kolostorában. Íme a bizonyíték: Midőn 1739-ben Belgrádot a törököknek átadták, egy ezred lovasság ebben a megyében volt téli szálláson; ezredese pedig a felügyelőség ezen házában kapott ellátást. Ez megtudván ezt a hírt, fegyverrel akarta a dolgot kikutatni, azért a közellevő századosoknak rendeletet adott ki, hogy meghatározott napon és órában katonáikkal együtt az Irreg és Opprova között levő mezőn gyakorlatozás végett jelenjenek meg: valójában pedig, hogy szándékát végrehajthassa. Úgy is történt, amint parancsolta. Midőn az ezredes arra a helyre megérkezett, íme nagy embertömeget látott gyűlekezni Opprava alatt. Elküldi segédtisztjét, hogy nézze meg, mi van ott? Ez, amint közelebb megy, látja, hogy parasztok villával, fejszével és más egyebekkel felfegyverkezve állnak ott. Megkérdezte, hogy miért gyűltek annyian ide? A kérdezettek ezt válaszolták: S ti miért vagytok itt? A tiszt felelé: Katonai gyakorlatozás végett. Erre ezt válaszolták: Míg ti szállásaitokra vissza nem mentek, addig mi itt maradunk. Ezek hallatára az ezredes megparancsolta, hogy bizonyos ideig gyakorlatozzanak és azután vonuljanak vissza a katonák szállásaikra. Valószínűleg volt egy Júdás, aki az ezredes szándékát elárulta.

A következő évben, vagyis 1753-ban húsvétmásnapján az

[1]) Jakosich: Synopsis Collectanea. 44.

előbb említett felügyelő elvitt engem Oppravába, kioktatván egyúttal, hogy a sekrestyében, mialatt ott leszünk, mellette álljak, s míg a szerzetesek a felszerelések kirakásában lesznek elfoglalva, karommal adjak jelet, hogy jelezhesse, hogy odanézzek, ahová ő szemeit irányítja: láttam egy három láb hosszú nyílást, amely a földszínttől tekintve három ölnyi széles volt. Irregbe visszatérve ezt mondotta: ott fekszik Szent Capistranói János holtteste, s oda a kolostorból három ajtó vezet.

Néhány hét mulva Pétervárádra jött főtisztelendő Dogyek Lőrinc pater, mint a szabóság felügyelője, akinek elmondottam a fenntebb leírt dolgokat. Ő ezt felelé: Nekem is van erről a dologról tudomásom. Két évvel ezelőtt ugyanis Vinkovcében voltam barátomnál, Antal úrnál (a vezetéknevére nem emlékszem), nyugalmazott századosnál, aki ezeket mondá: »Barátom, ezen a héten volt nálam Oporavából egy diákonus, aki velem jó viszonyban van, akinek én bizalmas társalgás közben ezt mondottam: Valóban a ti kolostorotokban van Capistranói Szent János holtteste, miként a hír mondja? Ezt válaszolta: Valóban ott van és három kapu zárja be. Azután hozzátette: A mieink minden évben (nem emlékszem hányszor) a ferencrendi hajkoronát ollóval le szokták nyírni, mivel mindig kinő.«

Erről a kérdésről ezt az ismeretet még ifjúkoromban szereztem, amelyet most emlékezetből papirra vetettem.

Cernik, 1791. december 5. Fr. Guxvich Márk.«[1])

Jakosich tud még két más helyről is, ahol állítólag Capistranói János holtteste pihen. Az egyik hely a krusedoli, a másik a schisatovasi görögkeleti kolostor, ahol valamelyik görögkeleti szent neve alatt lappang.[2]) A krusedoli kolostorról Herczog is tud és hozzáteszi, hogy márvány koporsóban fekszik és a kalugerek gyógyulás végett a betegeket hozzáviszik.[3]) Ugyanezt állítja Czerpán Ince is, a siklósi krónikás.[4])

---

[1]) Jakosich: Diplomatarium. Tom. 19. 209. lap.

[2]) Jakosich: Synopsis Collectanea. 44.

[3]) Herczog: Cosmographia. 55. — Innocentius Czerpán: Actus Siklosienses« című kéziratos munkájában a 23. lapon ezt írja: »Claustro Fratrum Minorum... in oppido Vylak fundato, debita conditum sepultura. Unde charitatis impatiens natio Schismatica quo, ignoro modo, illud sustulit conservataque cranium auro, argentoque intextum, cujus etiam capilli crescere ab historicis perhibentur, sed celantur a dicta gente in oppido Krusseder.«

[4]) Innocentius Czerpán: Actus Siklosienses. 22—23.

Az itt előadott vélemények mind nélkülözik az alapot. Ezek, az úgynevezett hiteles tanúk, leírták a hallottakat, de egyik sem győződött meg a dolog valódiságáról. Ki tudja, ki volt abban a koporsóban, amelyikben állítólag Capistranói Szent János holttestének kellett nyugodnia?

Sokan az írók közül azt tartják, hogy Ujlak elfoglalása előtt maguk a szerzetesek rejtették el azon kútban, amelynek Ujlakon manapság is Capistranói-kút a neve.[1]) Teljesen lehetetlennek kell tartanunk ezt a véleményt. Az elrejtésnek ez a módja egyenlő volt az enyészettel. Ha nem akarták a szerzetesek otthagyni a töröknek, bizonyára nem ezt a barbár módot választották a holttest eltűntetésére.

Épúgy tarthatatlannak kell tartanunk ennek a folytatását is: »A görög keletiek ebből a kútból kihúzták, s miután a törököktől az engedélyt pénzen megvásárolták, elvitték valamelyik kolostorukba és ott tiszteletben tartják.« Bármily rövid ideig volt is a holttest a kút vízében, teljesen lehetetlen, hogy különös csoda nélkül, feloszlásnak ne induljon. Egyébként ennek a véleménynek is az a hibája, hogy nincsen megbízható alapja.

Fenntebb már említettük, hogy ezen véleményeken kívül még az a hír is elfogadásra talált, hogy a törökök Ujlak elfoglalása után a holttestet Konstantinápolyba vitték, ahol tiszteletben tartják, de kiadni semmiképen sem hajlandók. A XVII-ik század első felében komolyan elhitték ezt a hírt és akadtak egyesek, akik utána akartak járni a dolognak. A mozgalom élén Szent Ferenc rendjének magyar tartományi minisztere és Kolosvári Bonaventura soproni quardián állottak.

Valami módon tudtára adták ezt a dolgot II. Ferdinánd királynak, aki készségesen vállalkozott arra, hogy a török udvarnál a megbízott követe útján lépéseket tesz a holttest kikutatására. Utasítja tehát Kueffstain János Lajos követét, hogy tegyen lépéseket az ügy felderítésére a budai vezírnél. A követ tényleg megjelent Budán és előadta a király kérését. A budai pasa azonban, mivel vagy nem tudott a dologról semmit, vagy el akarta hárítani magáról a felelősséget, azt tanácsolta a követnek, hogy menjen egyenesen Konstantinápolyba és a legfőbb muftinál tudakozódjék

[1]) Csevapovich: Synoptico Memoralis Catalogus. 111.

az űgy iránt. A követ erről 1628. szeptember 30-án kelt levelében jelentést tesz a királynak, aki megbízza gróf Meggaut, hogy írjon nevében a budai pasának és kérje meg, hogy a nevezett követet a konstantinápolyi legfőbb muftinál támogassa. A nevezetes irat, amelyet gróf Meggau intézett a király nevében a budai pasához, eképen hangzik:

»Szolgálatainak előzetes felajánlása után méltóságos Úrságod megemlékezik arról, hogy a császár őfelségének, az én legkegyelmesebb úramnak, a török udvarhoz küldött követe, a fenntebb említett császár nevében a leghivatalosabban kérte a méltóságos Úraságod elé terjesztett többrendbéli pontok között boldog Capistranói János testének felfedezését. Miután pedig úgyazon követ szeptember 30-án kelt levelében tudatta, hogy méltóságos Úraságod ezen űgy elintézésére Konstantinápolyba küldötte a legfőbb muftihoz, őfelsége hálás szívvel vette tudomásúl, de mivel legtöbbet bízik azon segítségben és tekintélyben, amellyel méltóságos Úraságod a nevezettre leginkább hathat, ezért kegyesen megparancsolta, hogy Úraságodat keressem fel, hogy jóakaratú ajánlásával a legfőbb muftinál, és más szükséges helyeken, a nevezett követnek, ezen sorok vivőjének segítségére legyen s őfelségének ezen űgyben a leghálásabb szolgálatot nyújtani szíveskedjék. S ezt a császár őfelsége viszont készségesen viszonozza jóindulatával, én pedig törekedni fogok arra, hogy legkészségesebb szolgálataimmal kárpótlást nyújtsak. Egyebekben kelt Wienben 1628. év október 22-én.«[1])

Ezen levél kelte után két napra a király levelet intéz konstantinápolyi követéhez és tudatja vele, hogy a holttest átvételére és hazahozatalára elküldi Kolosvári Bonaventurát, akinek minden tekíntetben segítségére és támogatására legyen. Ez a hivatalos levél eredetiben megvan a budapesti egyetemi könyvtárban, amely magyarúl ilyképen szól:

»II. Ferdinánd, Isten kegyelméből örökös római császár, Németország, Magyarország, Csehország stb. királya.

Tekintetes és Nagyságos kedvelt hívünk! A szerzetes testvérek, Szent Ferencrendjének tartományi minisztere és annak

[1]) Jakosich: Synopsis Collectanea. 39.: Eredeti copia a budapesti egyetemi könyvtárban. — A copia végén ezen sor áll: Vezirio Budensi nomine Domini Comitis a Meggau.

segítőtársa Kolosvári Bonaventura, a soproni kolostor quardiánja, Kedveltségednek levelét bemutatták, amelyből kegyesen megértettük a budai fővezír véleményét boldog Capistranói János holttestének tisztelendő maradványainak felvételéről és azután a mi országunkba való szállításáról: ezt az ügyet ugyanis a főmufti elé terjesztette; nincsen neki ugyanis teljes hatalma arra, hogy az ő tudta és megkérdezése nélkül engedélyt adjon. Mivel tehát ezt az ügyet a fővezír a konstantinápolyi mufti elé vitte, és mivel a rendnek esze ágában sincsen a megkezdett dolgot abbahagyni, azért ezen ügyben a fenntebb említett Kolosvári Bonaventura testvért elküldjük, hogy az ügy szerencsés befejezése után ezen kegyes kinccsel feldiszítse ezt a hazát és a szent rendet, amely oly kiváló buzgalmat fordít erre. Kedveltségednek ismételten figyelmébe ajánljuk ezt az ügyet, amennyiben iparkodjék hatalmasan előmozdítani és kieszközölni mindazokon a szükséges helyeken, ahol az ügy megkívánja, hogy Bonaventura testvér, akit ezen ügy végrehajtásával megbíztunk, minden tiltakozás és háborgatás nélkül vehesse fel a sírból és hozhassa ezen részekre a boldog férfiúnak felkutatott és megtalált szent testét. Azt reméljük, hogy hálás és kegyes megelégedésünkre fogja a te szorgos buzgalmad és igyekezeted ezt az ügyet elintézni. Császári és királyi kegyelmünkkel irántad továbbra is kegyes jóindulattal maradunk. Kelt városunkban, Wienben, 1628. október 24-én. Ferdinánd. — Ferenczfi Lőrinc.«[1])

A levél eljutott rendeltetése helyére, mivel a levél aljára a követ e szavakat írta: »Percepta Constantinapoli 21. Dec. 1628.«, azaz megkaptam Konstantinápolyban 1628. december 21-én.

Ezzel aztán vége is szakad a kutatás további sorsának. Sem a budapesti levéltárakban, sem a wieni udvari levéltárban semmi nyomára sem akadtunk a követ további jelentéseinek. Mit végeztek Konstantinápolyban? Választ nem adhatunk.

Wadding és utána igen sokan a legvalószínűbbnek azon véleményt tartották, hogy Ujlak elfoglalása után a holttest Nagyszőllősre került, Ugocsa megyébe.[2])

A szállítás körülményei is nagyon magukon viselik a valószínűtlenség bélyegét. Hermann és több életrajzíró szerint a

[1]) Jakosich: Synopsis Collectanea 40—42.
[2]) Barberio: Vita... di S. Giov. da Cap. 321. — Hermann: Cap. triumph. 595.

holttestet Ujlakról jámbor basilita szerzetesek nagy nép kíséretében a Dunán keresztül Erdély felé vitték. Útközben Bajára értek, ahol akkor épen ott állomásozott báró Silebersberg fővezér, aki, ha tudta volna, mit visznek a basiliták, könnyen megakadályozhatta volna a további vitelét.[1])

Sajnos, egyetlenegy író sem említi meg, hogy miért nem szállították a holttestet a ferencrendiek, és miért a basiliták? Úgyszintén mélyen hallgatnak arról is, hogy ezek a basiliták miért vitték ezt katholikus kolostorba, holott ők görög nemegyesültek voltak? Ezeken a kérdéseken mindnyájan átsiklanak és egyszerűen kijelentik, hogy ezek a jámbor szerzetesek először Erdélybe, majd onnan Nagyszőllősre vitték, ahol a ferencrendiek templomában elhelyezték.[2])

Az Ujlaktól Nagyszőllősig terjedő időszak eseményei nincsenek kellőleg bebizonyítva, sőt ellenkezőleg a legnagyobb homályba vannak burkolva. A legfontosabb eseményről, a holttest hivatalos átvételéről sincsen semmi bizonyíték. Enélkül ki bizonyítja be, hogy az a holttest, amit állítólag Nagyszőllősre vittek, csakugyan Capistranói Jánosé?

Egy egész századon keresztül hallgatnak a források. Istvánfi Miklósnak 1622-ben megjelent munkájában találjuk az első adatot, amely amellett szól, hogy Capistranói János holtteste Nagyszőllősön nyugodott. Fenntebb már érintettük ezt a dolgot. Perényi Ferenc elfogatásáról és bűnhődéséről szól és mellesleg odaveti: »Voltak, akik úgy vélekedtek, hogy a haragvó Isten méltán bűntette meg ezzel a csapással, mivel Capistranói Jánosnak csodákkal tűndöklő testét, amelyet a szerzetesek, miután a törökök a Szerémséget elfoglalták, a szőllősi kolostorban rejtettek el: miután a kolostort kirabolta, a szerzeteseket elűzte, vagy megölette, összetörve és méltatlan módon meggyalázva, egy mély kútba dobatta.«[3]) Istvánfi Miklós nem mint történeti tényt említi, hanem mint hagyományos dolgot. Semmiképen sem győződött meg arról, vajjon tényleg Nagyszőllősön volt-e Capistranói János holtteste.

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 595.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 595. Pajacsevich: Historia Serviae. 415. — Annales Prov. SS. Salv. II. 70. — Gonzalez: Vita di S. Giovanni. 311.: »Giunsero a Zolosio, Terra della Transilvania, dove i nosti osservanti avevano un Convento.«

[3]) Isthuanffii: Regni Hungarici hist. 252.

Trsztyanski János 1750-ben megjelent »Typographia Hungarica« c. munkájában ezeket írja: »Szőllősön, amely nagyon kiváló hely, a Kankó hegyen a Perényi-család Szent Ferenc fiainak nagyszerű lakást építtetett; de ezt az eretnekség elpusztította, miután megölték a szerzeteseket, akik ott laktak. Ez kevéssel azután történt, hogy a török Szerémséget elfoglalta. Azt mondják, hogy ezen zavargás alkalmával Szemlinumból idehozták ezüst szekrényben Capistranói János szent csontjait, amelyeket a templom kincseivel együtt a kútba dobtak, midőn a kálvinisták fegyverrel támadtak a szerzetesek lakására. Ezen szent rendnek osztrák tartománya rendkívül nagy erővel és kiváló buzgalommal kutatta ezt a kincset, midőn Lipót a törökökkel békét kötött; de hiábavaló volt minden fáradozása, mivel a rendkívüli nagy romhalmazt eltávolítani nem tudta. Turóczi László azt írja, hogy a kálvinisták ismételten megvallották, hogy a kolostor régi templomában gyakran nagy fénnyel megvilágított szerzetesek fényes gyűlekezete tűnt fel azok előtt, akik a dologról nem tudtak, amelyek miatt nemcsak csodálkozással, hanem félelemmel is elteltek; de még ezen fénytől felrázva sem rázzák le magukról a tévelygések sötétségét.«[1])

Trsztyanski János ezen nyilatkozata egy lépéssel sem viszi előbbre az ügyet, mivel ő is csak hallomás útján tudja, hogy Capistranói János holttestét Szőllősre szállították.

Az Üdvözítőről nevezett tartomány egyik tartományi főnöke, Podiebradsky Ambrus is, szeretett volna ezen fontos ügynek végére járni. Azért »1672. évben — miként maga írja levelében, —

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 433.: Trsztyanski: Topographia Ung. 590.: »Szolosini, qui praecipuus locus est, ad arcem Kanko percelebre Priniana gens ascetorium D. Francisci filiis excitarat; sed rasit illud dudum haeresis, interemptis, qui illud tunc incolebant, coenobitis. Evenit hoc paulo post Turcam, Sirmio positum. Eodem in tumultu Szemlino allatas istuc esse perhibent argentea in cista venerandas D. Joannis Capistrani exuvias, quae iniectae sunt cum templi cimeliis in puteum, quum religiosam domum armis impetebant Calviniani. Ingenti nisu ac singulari studio perquirebat thesaurum hunc Austriaca sacri illius Ordinis provincia post pactam a Leopoldo M. cum Turcis pacem: verum irritus fuit conatus, quod immanes ruinarum strues evolvi nequirent. Id Calvinianorum iterata confessione teneri scribit Ladislaus Turoczius, quod saepe heterodoxis illis visae sint ad vetus asceterii templum splendidae collustratorum magna luce monachorum supplicationes, quibus non admiratione solum, sed metu quoque impleti sunt; quin tamen vel isto perstricti lumine tenebras errorum excutiant.« — Cf. Kerval: Un frère Mineur D'autrefois. 151.

mialatt a magyarországi Legszentebb Üdvözítőről nevezett, szígorított és gondjaimra bízott tartományomat hivatalosan meglátogattam, és már azelőtt is régen hallottam Szent Capistranói János holttestéről: tudniillik, hogy Nándorfejérvárnál a törökökön nyert dicsőséges győzelem után betegen Ujlakra jött, és itt a betegségtől gyötörtetve, meghalt; hogy a rend ilyen testtől és kincstől meg ne fosztassék, a törököktől való félelem miatt, mikor Ujlak körül, ahol el volt temetve, mindent elpusztítottak, átszállították Erdély határára, Nagyszőllős városába, mivel magyarúl így írják. Ezen városban, midőn ide érkeztem, egy középszerű hegyecskét találtam, amelyen egykoron vár és a mi rendünk kolostora ékeskedett, ahol manapság csupa szőlők vannak. Ezen a hegyen láttam egy eléggé tágas és mély forrást, amely mind a kolostornak, mind a várnak ellátására szolgált, mivel közepén jött felülről lefelé és a kolostor és a vár kis távolságra voltak egymástól építve. Tudakozódtam az itt lakó négy Perényi családnál, amely család egykoron, mint eretnekek, megölték az összes testvéreinket, hogy nem hallottak-e valamit Szent Capistranói János testéről; s mikor a mi összes testvéreinket megölték, hova lett ezen Szentnek holtteste, amely már régóta ezen kolostorban volt elhelyezve. Azt válaszolták, hogy elődeik révén úgy vannak értesülve, hogy ezt a holttestet egy mély, nagy és széles kútba dobták más atyák és laikus testvérek testeivel egyetemben: az Isten tudja mindezt. Miután ezt hallottam, megnéztem a hegyet azon atyákkal együtt, akik itt a városban élnek, és néhány világi kálvinistával: velünk jött elsősorban egy bizonyos kálvinista orvos, aki a rendháznak orvosa. Midőn a hegyhez és a forráshoz megérkeztünk, mindnyájukat buzdítottam, hogy egy szívvel arra törekedjünk, hogy a törmelékkel és kövekkel betömött forrást üresítsük ki. És mikor tovább és mélyebbre jutottunk, mindnyájan csodálatos illatot éreztünk, halkan egymáshoz azt suttogtuk: Itt lesz Szent Capistranói János teste. Közben a mi kálvinista orvosunk, aki semmit sem értett abból, amit egymás között mondottunk, magyar nyelven ezen szavakra fakadt: Atyák, olyan illatot érzek, aminőt életemben sohasem éreztem. Erre én így szóltam hozzá: Hallgass, szórd inkább tovább (a köveket). A következő és harmadik napon is hasonlóképen tettünk. Mikor pedig az elmenetelemre készültem, kértem az előbb említett Perényi nagyságos

úrakat, akik közül némelyek elég nyomorúságosan éltek kevés jobbágyaikkal, és felszólítottam őket, hogy mivel az ő elődeik oly nagy csapást és üldözést mértek a katholikusokra, főképen a mi testvéreinkre és a Szentnek teste ellen, minek következtében a mostani időben szegény és szűkölködő nagyságos úrak lettek, adják meg nekünk azt a kegyet, hogy a kút kitisztítására mindegyikök bizonyos időre egy-egy jobbágyot ad a praesidens pater segítségére: biztosra vehetitek, hogy aminő módon mélyen megvagytok alázva, ezen Szentnek és társainak érdemei folytán Isten épúgy fel fog magasztalni benneteket. Megigérték és egy kis ideig dolgoztak is; de a kálvinisták váratlanúl fellázadtak, a praesidenst, aki Szegedi János Ferenc generális lektor volt, borzasztóan megsebesítették, társával együtt mezítelenül sürű tövisek közé dobták és alig hogy életben hagyták.[1]) Ezután ez a hely sokáig lakatlan volt; csak néhány év óta laknak itt ismét és félelem és remegés között szolgálják ki azt a kevés katholikust. Végül még azt kell megjegyeznem, hogy a fenntebb említett középszerű hegyet, amelyen a vár és kolostor állott, Kankónak hivják, és a várost, mint fenntebb mondottuk, Nagy-Szőlős-nek. Fr. Podiebradsky Ambrus, a tartomány seniora, 84 éves.«[2])

Ezt a levelet Besselény Ferenc tartományi főnök (1696—1698.) kérésére írta a kiérdemült tartományi főnök. Hermann ugyanis, midőn nagy munkáján dolgozott, levelet intézett Besselény

---

[1]) Cf. Fessler: Die Geschichten der Ungarn. IX. 222.: »An den unfergesslichen Mohácser Tage führten die geächteten Häupter der Missfergnügten, Stephan Petróczy, Mathias Szuhay, Paul Szepessy und Gabriel Kende ihre Haufen mit kühnen Räuberrotten ferstärkt, aus Siebenbürgen durch die Marmaros in die Ugocser Gespanschaft. Zu Nagy-Szőllős ferübten sie die erste sehreckliche Rache an zwei Franciscaner-Mönchen, welche kurz fohrer die Pfarrkirche den Schweizer Confessionsgenossen entrissen hatten, und so eben geschäftig varen den Leichnam ihres heilig gesprochenen Ordensbruders, Joannes von Capistrano aus einem ferschütteten Brunnen auszugraben. Die frommen Patres vurden entkleidet, schändich ferstümmelt, auf einen dicht bereiten Lager von Disteln und Dornern herumgevälzt, und scheinbar todt liegen gelassen; mit ihren Blute sollten sie büssen, für die Seufzer und Thränen, velche ihre Bischöfe unlängst den evangelischen Predigern, ihren Frauen und Kindern ausgepresst hatten.« — Lányi: Magyar föld egyháztörténetei. II. 136.: »Nagy-Szőllősön két ferenczit, kik a calviniaktól catholicus templomokat Perényi Péter alatt vesztvén, most Perényi Gábor, Ferencz, István, György catholikus testvérek s anyjuk Forgách Katalin megegyeztével visszafoglalták és Capistranói sz. János tetemét egy kutból — hová dobaték, kiásogaták, kézrekeríték, ruhafosztottan és szemérmetlen bántalom után meztelenül tövis és bogáncsbokrokban hentergeték s félelevenen hagyák.«

[2]) Hermann: Cap. triumph. 790. — Acta Sanct. Oct. X. 433.

Ferenchez, az Üdvözítőről nevezett tartomány akkori tartományi főnökéhez, hogy írja meg Capistranói János holttestének hollétét. Teljesítette kérését és elküldötte a fenntebbi levelet azon megjegyzéssel, hogy mihelyt béke lesz, utána fog járni a dolognak és a szent holttestét meg fogja keresni.[1])

Semmi kétségünk sem lehet, hogy a fenntebbi levél hiteles, annál kevésbé, mivel az Üdözítőről nevezett tartomány miniszter provinciálisa között tényleg helyet foglal 1671—1674-ig Podiebradsky Ambrus.[2])

A levél hitelessége ellenére is csak annyit bizonyít, hogy az állítólagos lelőhelyet ásni kezdték; de egyebet semmit. Ez a levél tehát az ügyre döntő befolyást nem gyakorolhat.

A XVIII. század végén az osztrák tartomány minden követ megmozdított Capistranói János holttestének felkeresésére. Cauia Ferenc, az osztrák tartomány minisztere bízva a miniszter generálisban, Kolonich Lipót esztergomi érsekben, és a császárban, elküldötte Bernier Simont Nagyszőllősre Capistranói János csontjainak kikutatására.

Bernier Simon megjelent Nagyszőllősön és hozzáfogott a munkához. Nagyon zokon vette ezt a dolgot Besselény Ferenc tartományi miniszter, hogy az ő tudta és beleegyezése nélkül idegenek avatkoztak be a magyarországi rend ügyeibe. Első dolga, hogy értesíti az egri püspököt, Feneseit; panaszt tesz a miniszter generálisnál, majd Nagyszőllősre siet és Bernier Simont eltiltja a munkától, aki erre távozik, miután a miniszter generális is hozzájárult, bár őt a helyzetről nem informálták kellőleg. Cauia Ferenc Besselény eljárását vakmerőségnek mondotta és elégtételt követelt a császár, az érsek és ő ellene elkövetett sérelemért. Állítólag Kolonich Lipót érseket bántotta legjobban a dolog. A miniszter generális, hogy elejét vegye a nagyobb haragnak, megparancsolja Besselénynek, hogy sajátkezűleg írjon hivatalos levelet, amelyben fejtse ki, hogy a lelkiekben való első tekintélyt nem akarta kétségbevonni, Simon atyát csak azért tiltotta el, hogy a miniszter generálisnak minderről annál jobb tudomása legyen és hogy Simon atya merészségével megsértett egri püspök méltatlankodása megszűnjék. Egyébként a miniszter generális, Matheus

[1]) Hermann: Cap. triumph. 790.
[2]) Schematismus almae provinciae S. Joannis a Cap. 1913. pag. 18.

a S. Stephano, Besselényt megvédette minden támadástól, csak arra kötelezte, hogy Capistranói János holttestének felkutatására nagy gondot fordítson Nagyszőllősön. A munkát szorgosan folytatták, de semmi bizonyosat nem találtak.

A miniszter provinciális 1698. május 4-én Galgóczra két bírót hívott meg, ahol a miniszter generális parancsát tűzetesen meghányták-vetették és azon megállapodásra jutottak, hogyha Isten segítségével megtalálják a holttestet, a kassai konvent templomába szállítják. S e tekintetben kikérték az egri püspöknek, Feneseinek segítségét is.[1])

1771. január 18-án és a következő napokban újra hozzáfogtak a szent test megkereséséhez, miként ezt olvasni lehet a Religio 1854. augusztus 8-án megjelent számában, ahol Irsik Ferenc szóról-szóra ezt írja: »Legújabban s utoljára 1771-ben január 18-án és a következő napjaiban kerestették a szent testet b. Sztojka Katalin, Perényi Pál szőlőjében, hasonlólag eredménytelenül, miután ugyanis 8 s ½ ölnyire leástak volna, nagy kőszírtbe ütköztek, s munkájokkal felhagyni kényteleníttettek; miből az illetők azt következtetik: hogy azon kút, mely Capistranói Szent János tetemeit magában rejti, nem a Tisza felőli, vagy déli oldalán, hanem éjszakra mutató részén fekszik, hol jelenleg nevezett bárónőnek szilvása létez, mit Podiebraszky Ambrusnak fenntebb közölt elbeszélése is bizonyítani látszik. E szerint nem volna egyéb hátra, mint az említett szilvásban az ásást ujólag megkezdeni, mi ugyan nem csekély költségbe fogna kerülni, ámbár a földnek igen is mélyre való ásatása szükséges épen nem volna, mert ha a szent test csakugyan azon kútba dobatott, annak, mint a vár- és kolostorral közös nagyszerű kútnak szilárd anyagból kell készülnie s mint ilyennek egy, legfeljebb másfél ölnyi mélységben szükségképen kellene valami nyomára akadni.«[2])

A boldog emlékezetű Hám János szatmári püspök minden áron szerette volna Szatmárott letelepíteni a ferencrendieket. Kijelentette ezért, hogy az általa alapítandó templomban fogja Capistranói János holttestét elhelyezni, ha Isten segítségével megtalálja. 1854. évben tehát a püspök eltökélte, hogy az ása-

[1]) Annales Prov. SS. Salv. II. 133. Ad annum 1698.
[2]) Religio. 1854. II. félév aug. 8-án megjelent 17. száma.

tásokat megkezdi. Személyesen ment Nagyszőllősre, miként az egykori hirlapok ezt regisztrálják. A Religio ezt írta: »A nagyméltóságú szatmári megyéspüspök pünkösd másodnapján, Ugocsa megyében létező Nagy-Szöllősre rándult, ott a báró Perényi-féle telken, állítólag e helyen rejlő capistrani sz. János tetemeinek kinyomozására.«[1]) Ezt a hirt a többi lapok is átvették, köztük a Pesti Napló is, amely június 18-iki számában felhívja a püspök figyelmét azon spanyol munkára, amelyet 1836-ban ajándékoztak a Magy. Tud. Akadémiának. Ez a felhívás megakasztotta az előkészületi munkákat. A püspök megbízta Irsik Ferencet, hogy vizsgálja meg az előbb említett munkát. De azt az Akadémia könyvtárában nem találta sehol.[2]) Az ásatást tehát megkezdették. A munka élén a nagyszőllősi praesidens állott, aki ezért a káptalanon sem jelenhetett meg. A munkának azonban semmiféle eredménye nem lett.[3])

Báró Perényi Zsigmond 1903-ban felkérte a műemlékek országos bizottságát, hogy vizsgálja meg a nagyszőllősi és a nyalábi várak romjait. A műemlékek országos bizottsága Sztehló Ottó másodépitészt küldötte ki a várromok megvizsgálására, aki egyuttal azon megbizatást is kapta, hogy Nagyszőllősön a kolostor alapfalait és a kút helyét is állapitsa meg. Sztehló Ottó a megbizatásnak eleget tett. A kút ma is megvan; sőt új tulajdonosa ki is tisztíttatta és használatba is vette. De semmi nyom sincs arra, hogy valaha Capistranói János holtteste itt lett volna.[4])

Más irányban is folyt a kutatás. Strossmayer József djakovári püspök Wienben találkozván Brezovsky Miklós szentferencrendi tartományfőnökkel, szóba került Capistranói János holtteste. A püspök azon véleményben volt, hogy Ujlakon kutatást kell eszközölni és mindent tűzetesen megvizsgálni, hátha ott rejtőzködik valahol a holttest. Brezovsky József 1879. július 4-én értesíti a püspököt, hogy utasította az újlaki quardiánt, hogy alkalmas időben vizsgáltassa meg a kolostor minden helyiségét, a kriptát és a templomot: kopogtassa meg a falakat, és ha valahol gyanus neszt hall, bontassa fel, s ha csak egy tégla

[1]) Religio: 1854. évf. I. félév 67. sz. és II. félév 16. szám.
[2]) Religio: 1854. évf. II. félév. 16. szám.
[3]) Annales Prov. SS. Salv. II. 453. Ad annum 1854.
[4]) Forster: Magyarországi műemlékek. I. 117.

mozdul is ki helyéből, azonnal kutassa ki.[1]) Miképen teljesítette a quardián a parancsot, arról semmi tudósításunk nincsen. A legújabbi restaurálás alkalmával azonban alaposan megvizsgáltak mindent, de semmi nyomra nem akadtak.

28. §. **Kutatások Romániában.**

Van Hecke az Acta Sanctorum Octobris 10-dik kötetében egy újabb nyomra mutatott rá. Kezébe jutott a »Protocollum provinciae S. Francisci Bulgarico-Valachiae, anno 1851. cum provincia Capistrana unitae« kézíratos jegyzőkönyv, amely szerint Capistranói János holtteste Bisztriczában (Bistrita) van a kalugereknél szent Gligor neve alatt.[2])

Pastor, a híres történész, 1884-ben Rómában kutatott; s ekkor az Ara-Coeli kolostorban Fermedžin Özséb egy másik kézíratot mutatott neki, amelynek címe: »Archivum inclytae provinciae Bulgariae sub titulo immaculatae conceptionis beatae Virginis Mariae fratrum minorum observantiae sancti patris nostri Francisci.«[3]) Ezt a kézíratot Kleiner Balázs írta 1761-ben Alvinczen és Wiepffler András lemásolta 1764-ben. Fermedžin Özséb ezt 1874-ben találta meg, s Rómába való utazása alkalmával magával vitte, s így jutott Pastor kezébe. Ezen a réven ismerte meg Kerval is.[4])

A Van Hecke-féle kézíratot nem tudtuk megszerezni, de a Kleiner Balázs-félét sikerült megkapnunk a Capistranói Szent Jánosról nevezett tartomány levéltárából.

A volt bolgár ferencrendi tartomány kézíratos könyvének teljes címe: »Archivum Tripartitum inclytae Provinciae Bulgariae Fratrum minorum regularis observantiae... ex variis probatis authoribus pro futura memoria collectum, annuente A. R. P. Francisco Subotin, ministro provinciali actuali, per R. P. Blasium Kleiner, ex-definitorem et sanctae theologiae lectorem, in conventu Alt-Vinczіensi... anno a partu Virgineo 1761, descriptum vero a

[1]) Acta Capitularia sub Provincialatu A. R. P. Nicolai Brezovsky 1878—1879. pag. 186.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 434.
[3]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 557.
[4]) Kerval: Un frère mineur d'autrefois. 153. és Kerval: Saint Jean de Capistran. 148.

V. P Andrea Wipffler, eiusdem ordinis et provinciae praedicatore, nec non recensito conventus Alt-Vinczіensis actuali quardiano anno Christi 1764.«

Ezen Archivum Tripartitum 98-ik oldalán a következőket olvassuk:

»36. Bistriczei kolostor, köznyelven Bistricza. Ez mint nekem a rimniki (*ribniczei*) *két oláh püspök* (*ifjabbik és öregebbik*) kolostoruk levéltára alapján elbeszélék, a következő dologról nevezetes. Élt ezen a helyen egy nemes, igen gazdag Barbul nevű bán, akit a törökök elfogtak és bilincsekbe verve messze elhurcoltak. Nagy nyomorúságában a Boldogságos Szűzhöz fordúlt, akinek képét Bistriczán urodalmának egyik kápolnájában nagy kegyeletben tartotta; s ime, csodálatos még elmondani is: midőn szomorúsággal telten elaludt, reggel bilincseivel együtt saját urodalmában ébredt fel, és a fenntebb említett kápolnában sértetlenül és épen találta magát. Kevéssel ezután történt, mialatt a törökök 1521-ben Belgrádot, Szerbiát, Szlavóniát és Oláhországot elfoglalták, és mindent tönkretettek, néhány török Magyarország egyik templomából egy Szentnek sértetlen és kellemes illatot árasztó testét elrabolták és a kereszténveknek árúba bocsátották.

Ezt meghallván a nevezett nemes úr, Barbul, a törökökhöz ment és meg akarta venni ezt a testet; de a törökök rendkívül nagy árt követeltek. Végre abban egyeztek meg, hogy a török annyi ezüstöt kér, amennyit a test súlya nyom. Ezt a feltételt a nevezett nemes elfogadta és a kölcsönös szerződést tanúk előtt írásbelileg megkötötték.

De midőn a testet mérlegre helyezték, az mindenkinek véleménye ellenére igen keveset nyomott; a török látván, hogy becsapódott, nem akarta a szerződést megtartani. Az űgy a török bíró elé került, aki megvizsgálván a dolgot, a keresztény nemesnek adott igazat, aki csekély mennyiségű ezüsttel, (amennyit a test nyomott) azt kiváltotta és ezt a kincset boldogan Bistriczára vitte birtokára. Nem maradt hálátlan kiszabadításának csodálatos jótéteményeért; rögtön ezt a szép és költséges kolostort építtette a templommal együtt, amelyben a törököktől megvásárolt szent testet díszesen elhelyezte. Összes vagyonát a kolostornak adományozta a basilita szerzetesek szándékának megfelelőleg. Maga is elhagyta a világot, szerzetesi ruhába öltözött és a kolostoron kívül egy kis sátorban lakott; éjjel-nappal meglátogatta a templomot; a kolostor megvetett munkáiban gyakorolván magát, életét boldog halállal fejezte be és ugyanazon kolostorban temették el. Ezeket nekem többek jelenlétében a két püspök beszélte el, akik közül, ha az egyik valamit elhagyott, ami a történet teljességéhez tartozott, a másik kipótolta.

Milyen test ez, alább hihetőleg be fogom bizonyítani.«

Az elbeszélést a 101-ik lapon a következőképen folytatja:

»Alkalmilag tárgyalván azon kolostorról, amelyben Capistranói szent János egykoron lakott, itt akartam azon szent testről említést tenni, amelyről a VII. §-ban megemlékeztem, amelyet egy nemes Barbul nevű bán a törököktől kiváltott és a bistriczei kolostorban elhelyezett; nekem mindenképen úgy tűnik fel, hogy valamelyik franciskánusé, még pedig Capistranói Szent

Jánosé; jóllehet ezt biztosan nem lehet tudni; de igen hihetőleg következtethető. Ezen szent testét, amelyről itt beszélünk, Decapolisi szent Gligor — Decapolisi Gergely (Gregorius Decapolitanus) — testének tartják, amely nevet azért adták neki, hogy valamelyik görög szent testének tűnjék fel. És ez nem igaz, hanem franciskánusének látszik: 1-ször. A fej és szakáll borotválásából; a franciskánusok módjára hajkoronája van, az összes görög szerzetesek pedig szakállt és hajat viselnek. S hogy a katholikusok meg ne ismerjék, hogy a test hozzájuk tartozik, egyik szakadár érsek a fejet fehér selyem-anyaggal befödte és lepecsételte; de hiába, mert a katholikusok közül sokan látták már azelőtt. 2-szor. Az ő képe van lefestve a trónuson, amelyen a sír áll, ahol le van festve franciskánus ruhában; ezt a képet, amelyet egyébként eltakarnak, megmutatta azon kolostor egyik szerzetese három évvel ezelőtt Schmeiczer. Ottó atyának, arra kérve, hogy el ne árulja ezt. A síron is ki van faragva az ő képe, még pedig ismételten habitusban és karingben, de nem görög módon, a jobb kezével áldást ad, a bal kezében egy lelógó lapot tart, amelyre rá volt vésve a neve; de most nincsen bele vésve semmi. 3-szor. Ezen szent test őre egy jól ismert ribniczei katholikus úrnak megvallotta, hogy mikor éjjel a lámpák ellenőrzése végett a templomba jött, gyakran látott ezen szent sírja mellett franciskánusokat állani, akik az Istennek dicséretét énekelték, de rögtön eltűntek. Ezt a férfiút hazúgsággal nem lehet vádolni, mert közel hetvenéves szerzetes, becsületes kinézésű, és ifjúságától fogva ezen kolostorban él és már sok év óta ezt a szent testet őrzi. 4-szer. Nemcsak a katholikusok között, hanem a szerzetesek és a nép között is el van terjedve az a hír régóta, hogy ez a szent katholikus, franciskánus. 5-ször. A gyakran emlegetett Barbul úr írott végrendeletéből, amely a sírban a test mellett van, az tűnik ki, hogy ő ezt a testet a törököktől vette, akik azt Magyarországból hozták. Már pedig a mi szent rendünk egyetlen egy szentjének testét nem vesztette el, kivéve Capistranói szent János testét, amelyről tudjuk, hogy Ujlakon temették el, de ez elveszett, és még eddig senki sem fedezte fel, hová jutott. Meg vagyok győződve, hogy ez a tisztelendő test, amely a bisztriczei kolostorban van, Capistranói szent János teste. 6-szor. A rimniki öreg püspök, aki irántunk mindig jóindulattal volt, a rimniki ifjabb püspök előtt ugyanott, midőn tudakozódtam ezen szent életéről, elbeszélte, hogy ez a szent bejárta Itáliát, Sziciliát, Németországot, Lengyelországot és sok más vidéket. (Mindezek Capistranói Szent Jánosra illenek; sőt a püspök egész beszédéből kivehető volt, hogy ők is tudják, kicsoda ez a szent, de hiányzik az akarat, hogy ezt nyilvánosságra hozzák.) Ez a dicsőséges szent nemcsak apostoli buzgóságával és tudományával, hanem csodás jeleivel és csodatételeivel Oláhországot, főképen a Kis-Oláhországot visszatérítette a katholikus egyházba; talán az isteni Gondviselés rendelése folytán történt, hogy az ő teste ezen vidékekre jutott az uniótól elszakadt lakósok hűtlenségének tanúságára, vagy hogy így tisztelje̊k a katholikusok vallását, midőn katholikus szentnek testét tudatosan tiszteletben tartják.

Körülbelül 240 év óta nyugszik ez a szent test a fenntebbi kolostorban, és jóllehet azon időtől kezdve a tatárok és a törökök gyakorta tűzzel-vassal elpusztították Oláhországot; az a kolostor a templommal együtt, amelyben a

szent test nyugszik, mégis minden ellenséges támadásban mindig sértetlen maradt.

1738-ban Konstantinus fejedelem Maurocordatus Miklós fejedelem fia (más néven Scarlat), többeknek rábeszélésére, mivel a pestis garázdálkodott, ezt a szent testet illő tisztelettel Bucurescibe akarta hozatni. A rimniki püspök azonban Kis-Oláhország nemeseivel a fejedelemnél kivitte azt, hogy parancsot adott a püspöknek, akit Bistriczébe küldött a szent test felvételére, és aki mármár elkészült vele, hogy hagyja abba a dolgot.

Nehogy a püspököt valami szégyen érje ezért, elterjesztette a kalugerek útján az egyszerű nép között azt a hírt, hogy a szent testet semmiképen sem lehet felemelni. Semmi kétség sincs abban, hogy Isten, aki szentjeit megdicsőíti, ezt könnyedén megtehette volna, de hogy ezt csak a kalugerek gondolták ki, a későbbi esemény mutatja.

1765. évben ugyanis Rakovicza István fejedelem, Rakovicza Konstantinusz fejedelem testvére, valószínűleg felesége kéréseitől sarkalva a legszigorúbban megparancsolta a rimniki püspöknek, hogy ezen szentnek a testét Bucurescibe szállítsa. Mivel pedig a fejedelem olyan férfiú volt, akinél megvolt az akarat is szándéka kiviteléhez, ezért az egész papság és az összes, minden rangú és rendű nép nagyon meghökkent és annál jobban félt; de a parancsot teljesíteni kellett.

A rimniki püspök tehát, magával vivén az öreg püspököt, Crajovába ment és megtette az előkészületeket az elszállításra: összehívta a körülötte levő összes világi papságot, a szomszéd kolostorok szerzeteseit és apátjait és miután a háromnapi ájtatosságot befejezte, a holttestet az összes egyházak harangjainak zúgása közben körmenetileg majdnem 18 órán keresztül felszentelt szerzetesekkel vitette, végül aztán kocsin Rimnikbe hozatta. A papság a néppel körmenetileg ment eléje és a felszentelt papok vállaikra véve a testet, a püspöki templomba vitték, ahol háromnapig szent misét énekeltek tiszteletére és a koporsó felnyítása után megengedték mindenkinek, hogy a szentnek kezét megcsókolhassák. Háromnapi ájtatosság után a papság és nép kíséretében és a két püspök vezetésével, akik legdíszesebb öltözékben tömjénzőkkel a test előtt mentek, sok tömjénzés és harangzúgás közepette az Olt folyóhoz vitték, hymnusok, énekek és imádságok nélkül, de valahányszor a püspökök tömjénnel megfüstölték, a szerzetesek, akik vitték a testet megálltak; a nép pedig keresztet vetett és a szentnek teste előtt magukat meghajtották. Miután hajó segítségével az Olt folyón átvitték, a testet kocsira tették, a nép visszatért.

Az új időszámítás szerint május 17-én, a régi szerint május 5-én Bucurescibe értek, ahol a fejedelem udvara, megszámlálhatatlan nép, az érsek a szerzetesek csodálatraméltó tömegével jött elébe és a testet nagy ünnepélyességgel a Szent Györgyről nevezett székesegyházba vitték. A fejedelem egyik alkalommal megparancsolta, hogy a fejet, amely be volt burkolva és le volt pecsételve, takarják le. Látván azonban, hogy ennek a szentnek hajkoronája van és szakálla nincsen és azután ruhája a mi habitusunk szerint van készítve, nem nagy tiszteletet tanúsított iránta, sőt a görögök is, az oláhok is vegyesen azt mondották: Ez a szent katholikusok közül való: »baráth«; azaz a mi testvéreink közül való. És valóban eltalálták a dolgot,

mert egyetlen egy szentnek sem hiányzik a teste, csak Capistranói szent Jánosé. Hat hét után a szent testet előbbi helyére vitték vissza.

Miután erről a szent testről már ilyen részletesen beszéltem, nem tartom fölöslegesnek elmondani azokat, amelyeket saját szememmel tapasztaltam és a két püspöktől hallottam; ezek is az előbbiek megerősítéseül szolgálnak. Történt ugyanis, hogy én másnap, miután a szent testet visszahozták, Rimnikbe mentem, és mivel vasárnap volt és nem én miséztem, sem a zsolozsmát még nem végeztem el, a hátralevő reggeli időt ezeknek az elvégzésével töltöttem el; az ebéd után a világiak is, egyik a másik után, háborgatott, s így egész a litániáig nem volt szabad időm, s ennek következtében sem a püspököknél nem tiszteleghettem, annál kevésbbé látogathattam meg a szent testet. Elment azonban a vikárius atya, Beck Fulgentius és a nevemben is üdvözölte a püspököket és megkérdezte, hogy alkalmas lesz-e, ha én négy óra után teszem tiszteletemet? Az öregebbik püspök alig engedte meg, hogy a vikárius befejezze beszédét, rögtön ezen szavakra fakadt: Nem jön el a provinciális atya és nem nézi meg a szentet és nem csókol neki kezet? Hiszen a ti szentetek.

Amint ezeket nekem a vikárius atya tudtúl adta, rögtön magam mellé véve Pollieri Didákus testvért, a püspöki palotába mentem, ahol a két püspököt a kertben találtam és előttük tiszteletemet kifejeztem. És ő engem ott a filagoriához, vagy a kertben épült szép árnyékos sátorhoz vezetett és rögtön ráfordítottam a beszédet a szent testre és sokat hallottam, amiket részint már elmondottam, részint el fogok mondani. A sírt, amelyben ez a szent test nyugszik, 1593. körül II. Mihály fejedelem, Petrasco vagy Péter fia, akit »Jó«-nak mondanak, fiát pedig »Vitéz«-nek, építtette. Atyja 19 évvel előbb volt fejedelem és három évig uralkodott. Ez a fejedelem Tergovisteában székelvén, a fejedelemasszonnyal ájtatossági célból a szent testhez akart utazni Bistriczébe, de útközben Moldvából a moldvai fejedelemtől követ érkezett, aki arra kérte, hogy gyorsan küldjön segítséget a tatárok ellen. Ennek hallatára nagy fájdalmára a megkezdett útat félbeszakítja és övéivel Tergovisteába visszatér, a fejedelemasszonyt pedig nagy kísérettel Bistriczébe küldé. Befejezvén ügyeit, nem feledkezett meg feltételéről, ezen szentnek, akit bizalmasan Capistranói Jánosnak nevezhetek, örökös emlékűl értékes sírt készíttetett; s miként a kidolgozás, az ezüst és aranyozások mutatják, ez a sír Veneziában készült.

A koporsónak hosszúsága nem sokkal nagyobb 5 lábnál, alakja ládaszerű, felső fedele olyan, mint az előkelőbb emberek holttesteinek eltemetésére szolgáló sírok. Ezen koporsó fája kétségtelenül ciprusfa; belül egészen selyemmel van borítva, kívül pedig egészen ezüstözve, imitt aranyozva, majd politurozva van. A födelét a szentnek képe borítja, amely miként a többi alaké, nincsen ezüsttel bevonva, hanem egészben van készítve, — miként a lábnál a veneziai kelyheké, — a jobbjával áldást ad, baljában egy leömlő lapot tart, amelyre nevét kellett volna bevésni; de semmi sincsen bevésve, mint fenntebb már mondottam. A szentnek lábainál, (azaz a kép lábainál) az előbb említett Mihály fejedelem a fejedelemasszonnyal és gyermekével együtt térdel. A felső részen, a szent feje fölött a Felfeszítettnek, a Boldogságos Szűznek és Szent Jánosnak képe van, köröskörül pedig a 12 apostol képe; az összes alakok igen díszesen vannak készítve és jól aranyozva.

A koporsó közepén van a szép zár, bár kicsiny, de egészen aranyozott, miként a ládákon szokásos, megfelelő kis kulccsal. A szent test három vagy négy lepelbe van burkolva, az első vörös színű arany virágokkal, a második sárga színű, a harmadik zöldes, a negyedik fehér szinű; ebből az anyagból van a fejszorító is (mitra), amely egészen a nyakig terjed, az áll alatt össze van kötve és le van pecsételve. Az egész testből semmi mezitelen rész nem látszik, kivéve a szent kezeket, amelyek fekete színűek, de a fekete bőrön alul mindenütt fehéres bőr látszik, az újjak izületei a körmökkel és a bőrrel egybefüggnek; a lábak a lepel alatt az újjakkal összefüggőnek tűnnek fel, ami világos bizonyíték arra, hogy az összes csontok összefüggnek; de hogy mindenütt bőrrel van-e borítva, azt nem állíthatom, mivel a puszta kezeken kívül semmit sem láttam; a fej pedig és a lábak lepelbe vannak burkolva. Elég nagy csoda, hogy a tisztelendő fej, amely a kereszténység legnagyobb ellenségeivel szemben oly nagy lelki buzgalommal tántorítatlannak mutatta magát, megőrizte azt a franciskánus-féle hajkoronát, amelyet még világi korában csodálatosan nyert Istentől; és azok a szent kezek, amelyek a keresztet és a zászlót Jézus nevével hordozták a barbárok előtt, a mai napig épségben maradtak.

Keble fölött a Boldogságos Szűznek német módra készített és ércből való kis képe van, amelynek szegélyén négy vagy öt aranyozott üveg van; talán valamelyik német úrnő ájtatossági célból ajánlotta fel, mikor Oláhország német kézen volt, mert látszik, hogy nem régi dolog. A keble felett egy kis ezüst kereszt van, amelyet a szent a kezében tart, ez szintén katholikus módra van készítve. Ezzel a kereszttel az öreg pap, aki a szent testét állandóan őrzi, mikor a test csókolásra ki van nyítva, a csókolókat homlokukon megérinti, mikor pedig a koporsót bezárja, ezt a keresztecskét tisztelettel papirosba takarja és a szentnek a mellére teszi; fölötte az összes lepelt pontosan rendbehozza. Barbul bántól írott írat van, amelyben arról tanúskodik, hogy ezt a testet a törököktől vette, akik azt Magyarországból hozták, és most a sírban fekszik. Megvallom, hogy ezeket én láttam; és nem egyszer, hanem gyakrabban majdnem egy órán keresztül vizsgálgattam a sírt és a testet, és mivel a püspök is megvallotta, s mivel már legalább is valószinű tudásom is volt arról, hogy a test a mi szentjeink egyikéé és a legvalószínűbben Capistranói szent Jánosé, így ezen feltétel alatt én is megcsókoltam a jobb kezet; nem hiszem, hogy ezzel valamiképen a szakadárságukban vagy az ő tévelyükben részt vettem volna.

Egyelőre ezek maradjanak titokban, míg Isten más időket nem ad; elég, hogy mi tudjuk, hol van Capistranói szent János holtteste.«[1])

Összevetettük az itt előadottakat a L. de Kerval által közölt francia fordítással, s úgy találtuk, hogy azonosak.[2]) Mivel a lapszám is megegyezik, nincs semmi kétség, hogy Fermedžin Özséb

[1]) A magyarországi Capistranói szent Jánosról elnevezett ferencrendi tartomány tartományi levéltárából.

[2]) Kerval: Saint Jean de Cap. 148—153. — Kerval: Un frère Mineur d'autrefois. 153—154.

vagy az eredetit vitte le Rómába, vagy teljesen hiteles másolatot készített róla.

A Van Ecke által közölt szemelvények is lényegben megegyeznek a fenntebb vázoltakkal.[1]) A »Protocollum« is ugyanazon forrás alapján készült, mint az előbbi.

Van Ecke és L. de Kerval az előadottak alapján biztosra veszik, hogy ez a holttest nem lehet másé, mint Capistranói szent Jánosé. Szerintök Decapolisi Szent Gligor nevet a görögkeletiek csak azért adták neki, hogy elvonják a figyelmet a holttest valódiságáról. A legfőbb bizonyíték, hogy a romlatlan testnek bajusza és szakálla nincsen, a fején pedig hajkorona van. Már pedig a görögkeletiek szakállt és bajuszt viselnek és hajkoronájuk nincsen. Ezt akarták a görögkeletiek eltitkolni, mikor a fejet lepellel bekötötték és lepecsételték. De nem értek ezzel el semmit, mert több katholikus látta a szerzetesi hajkoronát a fején. Ezenkívül Kleiner Balázs minden egyes adatát elfogadják, s ennek következtében, a kérdéses holttest csak Capistranói szent Jánosé lehet.

Van Ecke és L. de Kerval munkái közkézen forogtak, de a homály eloszlására a tudományos világ nem sietett. Tisztázni kellett volna először Dekapolisi szent Gligor holttestére vonatkozó dolgokat, másodszor hivatalosan megvizsgálni magát a holttestet. Ez az utóbbi is elegendő lett volna a dolog tisztázására, de diplomáciai beavatkozásra lett volna szükség, amitől az illetékes körök több oknál fogva nagyon fáztak.

Az úggyel nem törődött senki, csupán Tamás Alajos, a Capistranói szent Jánosról elnevezett tartomány főnöke, aki a nyilvánosság kizárásával minden követ megmozgatott, hogy ezen titokzatos dologról a leplet levegye. Céljának keresztülvitelére a szatmári püspök, Meszlényi Gyula vállalkozott.

A boldogult emlékű elődje, Hám János, ugyanis Szatmárott a ferencrendieket le akarta telepíteni, de ezen szándékát nem tudta megvalósítani. Meszlényi Gyula ezt a tervet újra elővette és a leendő templomuk számára Capistranói szent János holttestét akarta megszerezni. Érintkezésbe lépett tehát Tamás Alajos tartományi főnökkel, aki a legkészségesebben adott utasítást a

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 434—435.

püspöknek. A püspök ezen ügyben több levelet írt Tamás Alajoshoz, amelyekből látjuk, hogy a püspök is a nyilvánosság kizárását tartotta szem előtt, mivel attól tartott, hogy ha idő előtt kipattan a dolog, az újságok közlése folytán az egész dolog dugába dőlhet. Ezen időben kezdettem Tamás Alajos buzdítására az életrajz megírásához, s így a püspök levelei is hozzám kerültek, hogy kellő áttekintésem legyen a dologról. Az eredeti levelek nálam vannak, s így módomban van azokat közleni.

I. M. I.

»Kedves P. Provincialis!

Nagy lelki örömöt szerzett nekem a Kap. sz. Jánosra vonatkozó igen becses levelével. Vártam a felelettel, mig a kilátásba helyezett iratok meg nem érkeztek. Tegnap vettem ezeket, kérem az illető két atyának nagy köszönetemet tudtúl adni.

Ott a szép fürdőhelyen átolvasandom és pedig nagy gondosan a közlött iratokat. A szőllősi plébános is az ottani zárdából egy becses dolgot hozott tudomásomra. Ugyanis sz. e. Hám püspök 1854-ben Szőllősön jelen volt a hegyen eszközölt ásatásoknál. Egy iratcsomagot tartott kezében. Ezt fogom most én levéltáramban felkerestetni. A szőlő mostani tulajdonosa régész lévén, a régi zárda környékén folyton ásat; mihelyt hazajövök, érintkezésbe lépek vele. Régi pénzeket és más régiségeket már is talált. A napokban fogok itt kutatásunk jó eredményéért szent misét mondani; okt. és nov. havában pedig gondosan fűrkészni és kérdést tenni Rómában, vajjon szabad lenne-e és mily módon a bisztrici kalugyereknél őrzött szent testet kiváltani, feltéve természetesen, ha bizonyosságot szerzek magamnak arról, hogy a Bisztriczén őrzött sz. test csakugyan Kap. sz. Jánosé...

Ismételt köszönettel és szeretettel vagyok

Rohits, 902. júl. 21.

Krisztusban jóakaró testvére
Gyula püspök.«

A püspök komolyan foglalkozott az úggyel, miként a következő levele is mutatja.

I. M. I.

»Kedves főtisztdő P. Provincialis!

A rohitsi fürdőben időzvén, volt elég időm Kap. sz. János ereklyéit illetőleg foglalkoznom. Ott vettem becses sorait és a

beküldött iratokat, melyek pro introitu causae elég jó útbaigazításokat tartalmaznak.

Magamnak beküldettem Rohitsra a levéltárunkból azon iratokat, melyek 1854-ből sz. emlékű Hám János, szatmári püspök által a Nagy-Szőllősön eszközölt kutatásokon, in specie a kútra, melybe a szent teteme dobatott, vonatkoznak. A szent püspöknek egy levele van az iratok közt: P. Bekker Péter, Ex-Minister Provincialishoz Bécsbe volt intézve. (1854. május 11.) Ezen levél mellé volt csatolva a püspök által egy protocollum, a történtek leírását tartalmazó. Erre az itteni iratok szerint válasz Bécsből nem érkezett. Ezen protocollum beküldését kérem, ha lehet, eredetiben; ha nem igen terjedelmes, vegyenek róla Bécsben copiá-t.

Továbbá megjegyzem, hogy a híres Bolandistáknak a szentre vonatkozó igen terjedelmes életrajzi adatait is a közelben át fogjuk gondosan olvasni. Jó ómennek tartom, hogy Mária-Zellben időzvén, egy rumeniai nővel találkoztam, aki Brailában lakik a bisztriczi kolostor közelében. Ez megigérte nekem, hogy hazamenvén, átrándul Bisztritzére és ott megtekintendi a koporsót és a sz. ereklyéket és nekem minderről tűzetes jelentést teend. Ennek beérkezését mindennap várom.

Végre felemlítem, hogy a mostani szőllősi fiatal plébános nagy érdeklődést tanusít és a szőlőtulajdonossal, egy derék, becsületes g. kath. ügyvéddel már jó ideje ásatásokat eszközöl, de a kutra még nem bukkantak. Én ép ma küldöm át a plebánosnak a kútnak rajzát, amely a szent püspök iratai mellé volt téve.

Egy benső szózat azt mondja nekem, hogy ha a bisztritzei szent tetem Kapisztráni sz. Jánosé, ezt birtokomba fogom ejteni. Oremus et speremus! Szeretettel üdvözlöm kedves Provincialis Úramat.

Szatmár, 1902. szeptember 5.

Krisztusban szíves rokona
Gyula püspök.«

A püspök tovább kutat, de eredményre nem jut, miről a következő levelében szól:

»Kedves Pater Provincialis! Rég nem írtam, de ezalatt kutattam és tanulmányoztam Kap. sz. János tetemeinek hollétét. Az olvasmányok útján máris tisztában vagyok azzal, hogy a

szentnek teste az, mely Rumaniában Bisztritzán gondosan őriztetik és hála Isten, tiszteltetik is. Ómaga, a kedves szent látszik kutatásaimat irányítani. A szőllősi templom most festtetett újra és máris a hajóban díszlik a falon sz. Kapisztrán freskóképe; előtte a kút, melybe szent hamvai kövek közé dobattak. Ami pedig legérdekesebb, az, hogy a napokban tesz látogatást Bisztriczán egy kedves fiatal kath. magyar úr, aki utasításom szerint ott nagy gonddal kutat, és ha nyomtatványokat vagy képeket talál, azokat magával hozandja. Jelentését közlendem kedves Atyaságoddal.

Haragszom a capistranói barátokra, kiknek már 2 ízben írtam. Bírnak ugyanis ereklyét szentünkből; így kérdeztem tőlük, nincs-e ezen ereklyéknek authentiája, melyből ki lehetne tudni, hogy föltéve, hogy ezek csontok, honnét valók ezek.

Boldog szent karácsonyt kívánok. Kérjék velem együtt a kis Jézuskát, hogy segítsen engemet szent szándékomban. Szatmár, 1902. december 13-án. Krisztusban szerető testvére. M. Gyula.

Sajnálatomra levelemben említett fiatal úr az óriási magasságú havak és nagy hideg miatt nem hatolhatott Bisztritzára. Nem tesz semmit, majd a tavasszal küldök én oda egy okos, megbízható embert.«

A püspök csak nem tud nyugodni; minden áron megakarja szerezni a holttestet. Ezért néhány hónap mulva újra ír a provincialisnak.

»Kedves P. Provincialis! Köszönöm a gratulatiot, úgy a melléje csatolt pásztorlevelet. Készülök a pro memoriát Kap. sz. János holttestére vonatkozólag írásba foglalni és postulatorommal érintkezni, hogy tegye meg észrevételeit. Ez után én a pro memoriát a promotor fideihez küldendem Rómába. Nincs többé kétségem, hogy a szent test, amely Bisztritzán őriztetik, Kap. sz. Jánosé.

Most arra kérem kedves P. Provincialist, hogy vagy Róma, vagy egyik kolostorukból szerezzen nekem ugyn. vera effigies-t Kap. sz. Jánosról. Nem lehetetlen ugyanis, hogy a szent test inncorruptum lévén, a vera effigies nyomán az arc identitasaról is concludálhatunk. Azért kivánatos volna: hogy többféle ilyes képet szerezzen be.

Imádkozzanak velem együtt, hogy célt érjünk. Szeretettel áldom mindnyájukat. Szatmár, 1903. III/3. Meszleny.«

A provinciális sietett eleget tenni a püspök kívánságának és tudtára adta, hogy állítólag a legjobb vera effigies Párisban van a Louvre-gyűjteményben. Erre a püspök a következő levélben válaszolt: »Kedves Pater Provinciális! Két köszönet egyszerre. A napokban beküldött magyar füzetért és a közleményért, hogy kedvelt szentünk valódi képe Párisban a Louvre-gyűjteményben bent van. Ma írok Párisba, a nunciaturában ott van egy fiatal monsignore, aki azelőtt a bécsi nunciaturában volt uditore. Ez majd megszerzi a képnek másolatát.

Isten áldja! Én is áldom mindnyájokat. Csak buzgón imádkozzanak, hogy a sz. test birtokába juthassunk. Óvakodjunk azonban e szent szándékról a nyilvánosság előtt — a lapokban — fellépni. Majd ha elérkezik az idő, én fogom a kath. lapokat kellően értesíteni.

Szatmár, 1903. márc. 18. M. Gyula.«

A további kutatásban a püspököt a halál megakadályozta.

A helyet illetőleg Meszlényi püspök rossz nyomon haladt. Nem a Brailához közel fekvő Bistrita város birtokában van a kérdéses holttest, hanem a Ramnicu-Valceához közel fekvő Bistrita kolostorában. Ez a Bistrita Románia Valcea kerületének Cozia járásában fekszik egy magas hegy tövében Ramnica (Rimnik) várostól mintegy 42 kilométernyi távolságban. A Valcea kerület pedig az Olt jobbján húzódik egészen a Kárpátokig.

Tisztába akartunk jönni Decapolisi Szent Gergely holttestével, azért közvetett úton megkérdeztük 1910-ben a bucuresti görögkeleti metropolitai hivataltól, hogy hol őrzik Decapolisi Szent Gligor holttestét. A metropolitai hivatal készségesen válaszolt és tudatta, hogy »Sf. Grigori Decapolital« holtteste a Ramnicu-Valcea közelében levő Bistrita kolostorban van. Egyúttal utasítást is adott, ahonnan szerezhetünk bővebb adatokat róla.[1])

A Martyrologium Romanumban Decapolisi Szent Gergelyről november 20-án csak néhány sor van, amelyek útbaigazítást nem

[1]) Cancelaria St. Mitropolii a Ungro-Vlahiei Cabinetul Directorului. 1910. szept. 3. — A következő adatokat juttatta hozzánk: 1) Revista pentru Istoria, Archeologie si Filologie edata de Grigore Tocilescu, Bucuresti Vol. I. pag. 83. squ. 2) Biserica ortodoxa-Româna-Revista Sf. Sinod al Romanici An. XXVIII. p. 59. squ., s. 3) Revista »Cuvântul Adevàrulni« An. II. No. 9 si 10 si An III. No 8 si 10 Râmnicu Valcea 1903—1904.

adnak: »Konstantinápolyban Decapolisi Szent Gergely (ünnepe), aki a szent képek tiszteléseért sok viszontagságot szenvedett.«

A Saineau-féle kis lexikon ezt mondja róla: »Capadociai Caesareából való Szent Vazul testvére, kinek ereklyéit a Valceában levő Bistrita kolostorban őrizik (332—400). Ünnepnapja november 20.«[1])

A Román Akademia Évkönyvei II-dik sorozatának XX-dik kötetében van Nic. Jorga tanulmánya is ezen címmel: »A románok történelmére vonatkozó idegen könyvtárakból való kézíratok« a 197—251. oldalon.[2]) A több helyről felsorolt adatok között van a bistritai kolostorban talált görög nyelvű kézírat is, amely Dekapolisi Szent Gligor (Gergely) holttestével foglalkozik. A kézírat a tizenhetedik század elejéről való; papirkötésben van; 96 írott lap; négy lap a végén üres. Az első lapon a következő sorok vannak: »Magni Gregorii decapolitae historia vitae et miraculorum, item officium in eiusdem festo, in ecclesiis Graeco-Valachicis celebrari consvetum. Vixit ante mille annos. Corpus autem integrum et nunc ostenditur in templo monasterii Valachiae cis-alutannae de Bistricza«; vagyis: Dekapolisi Nagy Gergely életének és csodáinak története, épúgy ünnepének officiuma, miként azt a görög-román egyházakban mondani szokták. Ezer évvel ezelőtt élt. Teste most is sértetlen és most is mutogatják Romániában, az Olt mellett levő Bistriczában.«[3])

A görög nyelvű kézírat megokolja az officium, illetőleg a slujba (mise) készítését. Hosszasan és cikornyásan leírja az ország vallási állapotát a tizenhetedik század elején, majd lefesti Serban, vagy Radu oláh fejedelem uralkodását, aki békességben igyekezett élni a szomszéd államok uralkodóival. De a békesség nem sokáig tartott, mert Báthory Gábor, Erdélyország fejedelme,

[1]) Wetzer-Welte's: Kirchenlexikon V. Band 1167. szerint Szent Vazul testvére nyssai Szent Gergely, aki 394. körül halt meg.

[2]) Anelele Academiei Române serie II. Tomul XX. 1897—1898. — Memorule Lectiunei istorice. Bucuresti. — (Istitutul de arte grafice Caról Göbl, furnisor al Curtii regale 16. Strade Doamnei. 16. 1899.) — A Román Akademia Évkönyvei, II. sorozat. XX. kötet. 1897—1898. A történeti szakrész Emlékiratai. Ezt az adatot a fordítással együtt Lukcsics József dr. egyetemi tanár volt kegyes rendelkezésemre bocsátani.

[3]) Lukcsics József dr. egyetemi tanár szerint ezt a jegyzetet Kollár írta hozzá: Kollár XL. (col. 289—94.)

betört Oláhországba és az ország elpusztítása után Radut Moldvába kergette.[1])

A kézirat szerzője menekülése és bujdoklása közben Bistritába jutott, ahol egy nagy barlangba menekült. Itt találta a Bistrita kolostor főnökét Teofilt és a koporsót, amelyben Decapolisi Szent Gligor holtteste feküdt. A kolostor főnöke arra kérte, hogy ezen szent tiszteletére készítsen officiumot; azaz a miséhez szükséges szertartási imákat és énekeket. Eleinte vonakodott, de később mégis megkészítette; de mentegeti magát, hogy sok hiba van benne, mert tudományos könyvek nem álltak rendelkezésére. Ezen kéziratból vettük ki a következő részletet, de elhagytuk az előzményeket, mint olyant, amely tárgyunkhoz szorosan nem tartozott.

A görög szöveg fordítása igy kezdődik: »Emlék, mely okból készült ez a slujba (mise)«... A fenntebbiek elmondása után így folytatja: »Mi pedig a fejedelemtől megfosztva, barlangokban és a hegyek között, mint Pál, aztán a föld repedéseiben bujkáltunk, félvén a gonosz Báthory Gábor megjelenésétől, szükségben, elnyomottan, megkínozva, békességes időre várakozva, ezen rettenetes dolgok nyomása alatt a Bistritanak nevezett kolostorba jöttünk, ahol egy igen nagy barlangot találtunk, amelybe az ellenség nem hatolhatott be, mert egyetlenegy ember több ellenséget verhetett volna le a helyhez való közelítés szűk és nehéz volta miatt — elkészítvén nekünk ezt az Isten a mi megszabadításunkra ama gonoszságtól, amellyel fenyegettek, valamint a barbárok uralmától is, — ahol megtaláltuk a koporsót, amely Decapolisi Szent Gligor ereklyéit tartalmazta, megnyugvásunkra és örömünkre nekünk szerencsétleneknek. Akkor a kolostor főnökje Teofil volt, jámbor és erényes ember, ő is félelemből rejtőzött el a barlangban; s aki szeretettel fogadott bennünket és minden szükségleteinket teljesíti; s néhány encoméra kért bennünket, vagyis hogy a szentnek slujbát (mise) tartsunk Krisztus Istenünk dicsőségére, aki ezt a szentet igen felmagasztalta. Tehát az

[1]) Ez a hadjárat 1610-ben volt, Radu támadása meg 1611-ben. Lásd a Havasalföldi Krónikákat (I. p. 241. és IV. p. 304.) — Engel: Monumenta Ungariae. Wien, 1809. 237. — Kemény és Kovács: Erdélyország Történelmi Tára. II. Kolozsvár 1845. 257. — Pastor: Geschichte der Päpste I. Ed. 2—601. nota 4.

említett férfiú kéréseinek engedve, valamint a szent iránt való kegyelet miatt is, noha tanulmány nélkül kényszerültünk hozzá fogni a teljesíthetetlen dologhoz, megírtuk — mint látják — ezt a nem tudós munkát, amely a mondattani hibáktól és barbarizmusoktól hemzseg, mert a vágy sokszor le tudja győzni a rendet és a szeretet hősöknek tünteti fel a félénkeket. Röviden tehát el kell mondani, hogyan kerültek a szentnek ereklyéi Ungro-Vlachiába, s így felvilágosításúl el kell mondani a Radu-ra vonatkozókat. Mielőtt a szultán bevette Konstantinápolyt, annak a kolostornak kalugerjei, amelyben a szent ereklyéi valának, magukkal vivén azokat, Szerbiába mentek és más kolostorba helyezték el, ahol rendesen csodákat is művelt. Eljutván különben mindenűvé a hír, hallott erről Barbu is, Craiova bánja, aki Basarab nagybátyja vala, aki akkor Ungro-Vlachiában uralkodott és aki nemrég alapjaiból emelte fel Bistrita kolostorát, amelyet ajándékokkal, drágaságokkal, szent ruhákkal és ezüstbe öltött képekkel diszített fel, s sok jövödelmet és javadalmat, meg cigányokat adott vala neki az akkori szerzetesek fenntartására; s azt kivánta, hogy elhozza a Szent tisztelendő ereklyéit és odaadja a szent kolostornak; a többszöri kisérlete semmit sem használt az ottaniak ellenkezése miatt; s így Isten buzdítására, imádság, — arany és ezüst ajándék — meg minél több pénzadomány útján megnyerte, amit kivánt, és Bistrita megkapta az igen szent ereklyéket; ahol most is tiszteletben megvannak. — És félelemből a kolostor atyái elhozták ama barlangba, amelyben mi voltunk, a mi biztonságunkra. A barbároktól való félelem, amely fenyegetett, ránk is ragadt, de az ő imádsága által a béke révéhez jutottunk. Serban vajda (voda) ugyanis, akit Radu-nak is neveztek, amint mondottuk, Báthori Gábor elől menekülve, Moldvában, az ottani fejedelemnél fogadtatásra talált, és a lengyelek meg a kozákok közül nagy sereget gyűjtvén, Isten segítségűl hívása után Báthori Gábor ellen jött; a nagy háború elkezdődött és az első összetűzésnél Isten segítségével szétszórta az egész ellenséges hadat és szétverte az egész hadsereget.«

A két kéziratnak (Kleiner Balázs-féle és a fenntebbi görög) összevetéséből azon eredményre jutottunk, hogy a főbb részekben feltűnően egyeznek; nevezetesen mindkét kéziratban a holttestet pénzen veszik meg és háborús viszonyok adják a hátteret. Az első-

séget azonban a görög szövegnek kell adnunk, mert az a 17-dik században készült, mig Kleiner Balázsé a 18-dik században. Minden jel arra mutat, hogy Kleiner Balázs a görög szerzetesektől hallott dolgokat önkényesen, minden kritikai alap nélkül vonatkoztatta Capistranói Szent Jánosra. Ezen meggyőződésünkben megerősített Barbarič Juvenális, ujlaki quardián, aki 1910. június 21-én hozzám küldött levelében azt írja, hogy Fermedžin Özséb tizennégy nappal halála előtt így nyilatkozott előtte: »Mindaz, amit Capistranói Jánosról írtam, bizonytalan, egyszerűen az egyes dolgoknak összevetése és következtetése volt, most még kevesebbet tudok, mint ifjúkoromban, mikor kutatni kezdettem.«

Egyetlenegy mód van arra, hogy minden kétséget kizárólag megbizonyosodjunk arról, vajjon Decapolisi Szent Gergely holtteste, vagy Capistranói szent János holtteste nyugszik-e Bistritában, ha a holttestet hivatalosan megvizsgáljuk. Más módon a személyazonosságot meghatározni, sem eldönteni nem lehet.

A legilletékesebb egyénekkel egyetértve ettől kezdve azon fáradoztunk, hogy a holttestet hivatalosan megvizsgálhassuk. Mivel ezt barátságos úton nem lehetett megtenni, azért várni kellett addig, mig hivatalos úton keresztül lehetett vinni.

Ez az idő is elérkezett. 1916. évben a romániai hadműveleteink oly szépen haladtak előre, hogy előre lehetett látni, hogy rövidesen elfoglalja hadseregünk azon országrészt, ahol Ramnicu-Valcea fekszik. Ez csakhamar be is következett. Ezt az időt tartottuk legalkalmasabbnak arra, hogy a holttest megvizsgálását végrehajtsuk, mert most ki lehetett kerülni a diplomáciai eljárást, amely ennek a vizsgálatnak első sorban útját állta.

A mozgalom élére Unghváry Antal ferencrendi tartományfőnök állott, aki személyesen előterjesztést tett az egész ügyről Csernoch János dr. esztergomi érseknek és primásnak, aki nagy örömmel magáévá tette az ügyet és felkérte József királyi herceget, hogy járjon közbe a német hadvezetőségnél a vizsgálat kieszközléséért. József királyi herceg ezt készségesen megtette és egyuttal a bistritai kolostort katonai őrizet alá vétette. Közben Unghváry Antal felkérte a magyar miniszterelnökséget, hogy a romániai német katonai kormányzótól szerezzen utazási engedélyt a bizottság tagjainak számára, nevezetesen: Unghváry Antal tartományfőnök, Karácsonyi János dr. nagyváradi kanonok, Kaiser Ferdinánd

quardián és Bölcskey Ödön részére. A miniszterelnökség eljárt ebben az ügyben, de a német katonai kormányzó csak két személynek adott engedélyt, mert csak egy katonai autót tudott a bizottságnak rendelkezésére bocsátani.

Így aztán csak két tagú bizottság indult útnak: Karácsonyi János dr. és Unghváry Antal tartományfőnök. 1917. február 5-én indultak el; Nagyszebenben a katonai hatóság kíséretül Popp István főhadnagyot rendelte mellékjük. Február 7-én értek Ramnicu-Valceába és másnap szánkón mentek a 42 kilométernyire fekvő Bistrita kolostorhoz. A fenntebbiekhez csatlakozott egy német ulánus katona is. Február 8-án délben rettentő hidegben értek Bistritába a kolostorhoz, amely hatalmas épület egy kétezer méter magas óriási hegy tövében. A kolostor egyik szárnyában kalugerek laknak, a másikban árvaház van apácák felügyelete alatt. A templom nem nagy, de szép és tiszta. Egyetlen egy kaluger volt a kolostorban, a protosyncell, a többi elmenekült. Ez hallani sem akart arról, hogy a holttestet megvizsgálják; de midőn a katonai kísérők megmagyarázták neki, hogy engedélye nélkül is megteszik, akkor meghátrált és némán nézte, miképen nyítják ki a koporsót és bontja szét Karácsonyi János dr. a lepelt, amelybe a holttest be volt burkolva. A koporsó szép ezüst koporsó, amely tele van arany képekkel. A képek egytől egyig görögök. Maga Szent Gligor képe is teljesen görög szerzetes ruhában van és a kezéből lefolyó tekercsen rajta van a neve cyrill betűkkel. A koporsóban semmiféle írás nem volt. Sőt olyan írásról, amely Barbultól származnék, maga a protosyncell sem tud. A holttest mellén levő kereszt is teljesen görög. A holttest feje tényleg le volt pecsételve és többszörösen beburkolva; alatta egy teljes csontváz-koponyát találtak, amelyen sem hajnak, sem szakállnak semmi nyoma nem volt. A test csontjai közül több darab hiányzott. Az egész test vászonba volt burkolva és több selyem takaróba; csak a jobb keze volt künn, amely többé-kevésbé ép, mig a többi rész tiszta csont.

A vizsgálatról a következő jegyzőkönyvet vették fel:

»1917. február 10-én sz. Scholastica napján dr. Karácsonyi János vál. püspök és nagyváradi kanonok, Unghváry Antal Kap. sz. Jánosról nevezett ferencrendiek tart. főnöke, Popp István cs. és kir. főhadnagy urakból álló bizottság megvizsgálta a romániai Rimnik-Valcea kerületben fekvő bistricai gör. keleti monostor

templomában őrzött nagy ereklyét, amelyről Kleiner Balázs 1765-ben az »Archivum Tripartitum inclytae Provinciae Bulgariae« kéziratos könyvben a 98. és 101. lapokon levő feljegyzés szerint, hogy az tulajdonképen nem Decapolisi Sz. Gergely holtteste, mint a hogy a görögkeleti szerzetesek tartják, hanem Kap. sz. Jánosé. A bizottság megállapította, hogy e holttestnek fején sem haj, sem fejbőr, sem szakáll nincs, hanem az egész csontból áll, vagyis egy teljes fejcsontváz. Tehát Kleiner Balázsnak abbeli gyanítása, hogy fején franciskánus hajkorona van, teljességgel valótlan, mint láttuk és tapintottuk; neki pedig nem volt módjában sem látni, sem érinteni, és csak egy egyén beszédeiből vonta a következtetést, hogy ez nem görög keleti szent: tonsurája van és szakálla nincs. Az is valótlan, hogy e szent franciskánus öltözetben lenne, mert annak a koporsóban semmi nyoma sincs, hanem a csontok egy vászon és két selyem lepedőben vannak betakarva.

Végül nem található, legalább most, Barbul bánnak azon írata sem a koporsóban, amely szerint ő e holttestet a törököktől váltotta ki, és az ott levő protosyncell állítása szerint ez az írat a levéltárban is régtől fogva hiányzik.

Nincs tehát semmiféle kétségtelen bizonyíték arra, hogy az ereklye-csontok valaha Kap. sz. Jánosé lettek volna és így ezeket mint kétségtelenül Kap. sz. János ereklyéit a magyar nép tiszteletének átadhatnók.

Ellenkezőleg vannak olyan jelek, hogy ez ereklyékhez a magyar katholikus egyháznak semmi köze.

1. Kap. Sz. János holtteste eltűnésekor, vagyis 1526-ban még teljesen ép volt; a bistricai monostorban levő holttestből pedig a lábfejek és a balkar hiányzanak; tehát azokat vagy vértanúság következtében még maga a Szent elvesztette, vagy később e részeket kisebb ereklye gyanánt más egyházaknak kiosztották. Kap. Sz. János testéből pedig semmit ki nem adhattak, mert 1526-ban az ő kanonizációja még befejezve nem volt, sem pedig vértanúi halállal nem halt meg.

2. Azon aranyozott ezüst koporsón, amelyben az ereklyéke őrzik, legkisebb jel sincs arra nézve, hogy azt valaha magyar katholikusok készítették volna. Nincs rajta egyetlen egy magyar szent képe sem, hanem csupán olyan szentek képei, akiket a

görögök, főként a görögkeletiek tisztelnek. Nincs rajta sem Magyarországnak, sem valamelyik magyar királynak, vagy főúrnak címere sem, nincs rajta egy latin betű sem, mert a szentek fejei körül csupa cyrill betűkkel vannak neveik jelezve. A koporsó fedelén levő felírat szerint e koporsót Brankován Konstantin oláh vajda készítette és erről biztosan tudjuk, hogy buzgó görögkeleti lévén, katholikus Szentnek ereklyéit el nem fogadta volna.

Ezek alapján a fönti bizottság azt véli, hogy Kap. sz. János holttestét más irányban kell kutatni.

Rimnik-Valcea, 1917. febr. 11.

Dr. Karácsonyi János.
P. Unghváry Antal.«

A bizottság az egész templomot összekutatta, de a fenntebbieken kivül mást nem talált. Ezzel lehullt a lepel a kétszázados titokról. Egy emlékkel szegényebbek lettünk, de legalább nem izgatja többé a lelkünket annak a gondolata, hátha mégis az ő teste lehet.

Nincs most már több olyan adat, amely nyomra vezethetne. A holttest eltűnt, s azt hisszük, hogy örökre. Bele kell nyugodnunk abba, hogy a titok talán örökké titok marad!?

MÁSODIK FEJEZET.

29. §. **Capistranói János életmódja.**

Az első életrajzírók nagy vonásokban ugyan, de hű képet rajzolnak Capistranói János életéről.

Ruházata silány, sokszor foltos volt. Ifjabb korában hét évig mezítláb járt télen-nyáron, később csupán fatalpat, vagy facipőt használt,[1]) ez utóbbit is csak öreg korában, mikor betegeskedni kezdett és nem bírta a hideget.[2]) Wienben a franciskánusoknál most is a legértékesebb ereklye gyanánt őrzik facipőit.

Bejárta egész Itáliát, Nyugat-Európa több országát, még pedig gyalog; lóra, vagy szamárra azon kor szokása szerint nem ült; csak késő öregségében utazott szekéren, vagy lovon, mikor elerőtlenedett lábai a nagy és fárasztó gyaloglást nem bírták.

Nicolao da Fara megjegyzi, hogy fiatalabb korában is ült lovon, midőn B. miniszter generális kísérője volt, akinek társaságában kényszerült lovagolni.[3]) Nicolao da Fara az okot nem mondja ugyan meg, de sejthetjük, hogy nem volt más, mint az, hogy a miniszter generális lóháton utazott.

Cristoforo da Varese ezt írja róla: »Midőn a különböző városokat, hogy Isten igéjét hirdesse nekik, bejárta, nem használt sem lovat, sem szamarat, vagy barmot, hanem a használatra átadott könyveket vállain vitte és mindenüvé magával hordozta.«[4]) De később már Cristoforo da Varese is említi, hogy öregebb

[1]) Sedulius: Hist. Seraph. 394. — Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II.: »Nam nudis pedibus, calopodiis tantum contentus, ad senectam usque perrexit, licet in sua iuventute septem fere annis discalceatus incesserit.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 496. Cristoforo da Verese: c. II. »Ambulabat nudis pedibus, nec quantumque invalescente frigore, calceamenta portabat.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II.: »dum comes esset semel B. ministri pro totius Ordinis reformatione, equitare compulsus fuerit.« -- Hermann: Cap. triumph. 27. Egy kis hiba becsúszott a B. betűbe. Ilyen nevezetű generális nem élt az ő korában, akinek neve B. betűvel kezdődik. Bernardino di Siena csak vikárius generális volt és nem miniszter generális. Sajtóhibának kell lenni A. betü helyett, mivel Antonio de Rusconibus volt a jelzett időben a miniszter.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 496. Cristoforo da Varese: c. II.

korában kényszerült szamárra is ülni, mivel öregsége miatt az út fáradalmait nem bírta.[1])

Mikor Ulrik von Rosenberg cseh főúr meghívta Krummauba, Capistranói János két szekeret kért társai és könyvei számára, »mivel ezek hiányában nem tudnak elutazni«.[2])

Chemnitzbe szintén lóháton jött 4 társával együtt, négyen pedig szekéren ültek.[3])

A nándorfejérvári ostrom alatt Hunyadi János a legértékesebb lovával ajándékozta meg, mivel látta, hogy mennyire el van foglalva, és hogy mindannyiok gondja őreá nehezedik.[4])

Mikor Dresdából eltávozott, akkor is több szekérre volt szüksége; és Wencel Goldschmied városi tanácsos kísérte városi szekereken és lovakon Kamenzbe.[5])

Arnstadtból három szekér szállította Capistranói Jánost és társait Erfurtba.[6])

Voigt kifogásolja Capistranói János lovaglását és a szekéren való utazását, mert szerinte az observánsok szabályzata, illetőleg élete, ezt nem tartotta megegyeztethetőnek a szegénységgel. S nagy kegyesen megengedi, hogy Capistranói Jánost menti öreg kora, de a javakorban levő társait semmi sem: »Mochte er selbst mit seinen Jahren entschuldigt werden, seine Genossen waren fast durchweg Leute im rüstigsten Alter.«[7])

Voigt igazságtalanúl tesz szemrehányást Capistranói Jánosnak. Szent Ferenc szabályzata ugyanis, amit Voigt is kiemel, a

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 505. Cristoforo da Varese: c. IV.: »Spem habens in Domino descendit de asello, quo prae senectute et longitudine itineris utebatur.«

[2]) Walouch: Jana Kapistrana. 708. Epistola Johannis de Cap. ad Ulricum de Rosenberg 1451. 12. Octobris. »Sed animadvertat Dominatio tua, ut duo currus pro sociis et libris meis omnino mittantur, cum sine illis proficisci non valeremus.«

[3]) Mencken: Scriptores Rerum Germ. III. 158.: »mit vier Ordensbrüdern zu Pferde und vier anderen zu Wagen.« — Sybel: Hist. Zeitscrift. 1863. Drittes Heft 53. — Mitteilungen des Vereins für Geschichte... Dresdens. 1885. 2.

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 55.: »Dominus Johannes gubernator... equum sibi dono dedit.«

[5]) Mitteilungen des Vereins für Gcschichte... Dresdens. IV. Heft. 5.: »zur Weiterbeförderung der Mönche mehrere Wagen erforderlich waren....« Reiseziel war Kamenz, wohin der Dresdner Ratsherr Wenzel Goldschmied mit städtischen Wagen und Pferden den frommen Vater geleitete!...

[6]) Beiträge zur Heimatkunde von Arnstadt. 3. Heft. 92.: »drei Wagen Capistrano selbst und seine anderen Begleiter nach Erfurt brachten.«

[7]) Sybel: Hist. Zeitscrift. 1863. Drittes Heft. 53.

lovaglást megengedte bizonyos esetekben; az observánsok meg Szent Ferencet akarták utánozni. Tehát ők sem zárkózhattak el mereven attól, amit a szabályzat halálos bűn terhe alatt nem tiltott. Megfeledkezik Voigt arról is, hogy most nem Itália verőfényes ege alatt utazik Capistranói János társaival, hanem Nyugat-Európa hidegebb országaiban, ahol az őszi időben [1]) és télen [2]) még a legedzettebb ember sem képes hosszabb útakat gyalog, főképen pedig mezitláb, vagy facipőben megtenni. Hiszen Cristoforo da Varese határozottan kijelenti, hogy mindig mezitláb járt, s csak akkor húzott lábára cipőt, ha nagyon erős hideg volt.[3]) Tehát az öregkort nem számítva, a természetes ész is azt követelte, hogy bizonyos alkalmakkor ne ragaszkodjanak a szabályzat betűihez. Capistranói Jánosban volt annyi felebaráti szeretet, hogy társait nem gyötörte olyan dolgokkal, amelyek nem lényegesek, és a melyek megtartását a szabályzat úgyis az előljárók bölcseségére bízza.

Utazásai közben is nagyon ügyelt arra, hogy az éjet rendtársai körében töltse el. Ha olyan helyre ért, ahol Szent Ferenc fiai laktak, akkor feltétlenül hozzájuk szállt; de az observánsokat itt is előnyben részesítette. Ágya mindig a puszta föld volt, még életének végső idejében is;[4]) kényelmes, puha ágyban sohasem aludt.[5]) Vánkosa rendesen fadarab, vagy kő volt.[6]) Ha idegeneknél kényszerült meghálni, ágyat még ekkor sem fogadott el, sőt még a szalmát, vagy polyvát is kihordatta.[7]) A rendi szabályzatoknak megfelelőleg mindig habitusban alszik.[8]) Alvásra nagyon kevés időt szánt: 3—4 órát, de sokszor csak két óráig engedte testét

[1]) Walouch: Jana Kapistrána 708—709. — Krummauba október havában érkezik.

[2]) Mitteilungen des Vereins für Geschichte und Topographie Dresdens Viertes Heft. 2—5. Chemnitzbe febr. 16-án érkezik; márc. 8-án Dresdenbe.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 496. Cristoforo da Varese: c. II.: »Ambulabat nudis pedibus, nec, quantumque invalescente frigore, calceamenta portabat.

[4]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 55.: »nuda terra laxato corpusculo lectus erat.« — Sedulius: Hist. Seraph. 394. — Barberio: Vita... di S. Giov. da Cap. 24. — Ribadineira: Flores Sanct. III. 589.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II.: »in lecto plumae nunquam dormire voluit.«

[6]) Hermann: Cap. triumph. 28.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II. »usque ad paleas evacuari iussit.«

[8]) Hueber: Dreyfache Chronickh. 287. — Rodulphius: Hist. Seraph. 112. »vestitus ille dormire consueverat.«

pihenni,[1]) az éjjeli idő többi részét szent olvasmányokkal és elmélkedésekkel töltötte el.[2])

A rendbe lépésétől kezdve egész haláláig napjában csak egyszer étkezett, s akkor is megelégedett a legegyszerűbb étellel és oly keveset evett, mint egy hat éves gyerek.[3])

Húst sohasem evett, csak nagy betegségében, de akkor is úgy kellett rákényszeríteni. Harminchat évig teljesen tartózkodott a húsevéstől.[4]) Élete utolsó szakában, midőn társai látták, hogy a fáradságos munka egészen felemészti erejét, kieszközölték IV. Eugénius pápától azt a parancsot, hogy köteles húst enni. A parancsnak engedelmeskedik, de rendkívül keveset eszik és szívének oly keserűségével eszi azt is, hogy mindenki láthatta arcán, hogy inkább bűnbánatból, mint testének felüdítéséből teljesíti a parancsot.[5])

Bort nagyon keveset iszik, azt is erősen megvizezve, úgy hogy inkább víz volt, mint bor.[6]) A nándorfejérvári táborozás alatt, ha szomjúság gyötörte, vagy a naptól felmelegített, zavaros és bűzös vízzel vegyített bort ivott, vagy csak tiszta vizet.[7]) Midőn 1452-ben Dresdenben tartózkodott, a városi tanács azzal kedveskedett neki, hogy Freibergből hozattak számára rajnai bort.[8]) Arnstadt városnak tanácsa pedig a fogadtatásnál itáliai

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II.: »Sopori quidem tribus vel quatuor horis se dabat, libet saepius duabus.» — Hermann: Cap. triumph. 27.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II. — Hermann: Cap. triumph. 27.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 496. Cristoforo da Varese: c. II.: »Postquam Religionem ingressus est usque ad eius obitum, nunquam nisi semel in die comedit, et ea vice in modico cibo contentus erat, quod vix infanti sex annorum sufficiebat.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II. — Acta Sanct. Oct. X. 496. Cristoforo da Varese: c. II.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II. — Acta Sanct. Oct. X. 496. Cristoforo da Varese: c. II.: »Fratres supplicaverant interdum summo Pontifici, ut eum carnes manducare praeciperet, quas in tanta parcitate et cordis amaritudine sumebat, ut illarum usus potius ad poenitentiam, quam ad refectionem esse videretur.«

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 444. — Nicolao da Fara: c. II.

[7]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 54.: »si sitiebat, aut vinum calidissimum ex sole cum aqua turbida ac foetenti bibebat, aut ipsum puram aquam.«

[8]) Mitteilungen des Vereins für Geschichte- und Topographie Dresdens. Viertes Heft. 5.: »zu diesen Bedürfnissen gehörte auch welscher Wein, den man von Freiberg holen lassen musste.«

vörösborral kinálta meg, miként a fejedelmi személyeknél szokásos volt.[1])

Szent Ferenc regulájában előírt három nagy bőjtöt, — úgymint mindenszentektől karácsonyig; vízkereszttől hamvazószerdáig és hamvazószerdától husvétig, — mindig megtartotta; sem betegség, sem hosszú utazás ebben őt nem akadályozta meg.[2])

Girolamo d'Udine gyönyörű szép szokást jegyzett fel róla: »Nem közönséges példaképet láttam az aggastyánban, az egészséges avagy beteg férfiúban; soha egy csepp vizet, avagy folyadékot, vagy orvosságot, de még a száj kimosására szolgáló tiszta vizet sem vette szájába, míg a Boldogságos Szűzet a szokásos üdvözlettel nem köszöntötte. Ezt még a halálos órájában, midőn már nyelve felmondotta a szolgálatot, amint tehette, hebegő és gyötrődő szájjal és kezének felemelésével sem mulasztotta el.«[3])

Étkezése rendesen reggel volt; de utazásaiban, ha nagyon elfáradt, este egy kis frissítő itallal üdítette fel fáradt testét.[4])

Bár sokszor volt nagybeteg, orvosságot sohasem vett be.[5])

Ámbár egész életében ilyen szigorúságban tartotta testét, azért mégis akadt egy ellensége, Mathias Doering személyében, aki arról vádolja, hogy nagyon elégedetlen volt, ha nagy pompával és processióval nem fogadták; és mindenütt, ahol az observánsok lemondásáról beszélt, válogatott ételeket és jó borokat kivánt magának.[6]) Ezt az alap nélküli vádat aztán, mint valóságot feltálalja Voigt is,[7]) aki keresve keresi az alkalmat, hogy Capistranói János személyének nagyságát kisebbíthesse.

Testét nemcsak bőjtökkel sanyargatta, hanem egyéb módon is arra törekedett, hogy azt teljesen a lélek uralma alá hajtsa. Állandóan vezeklő-övet viselt a dereka körül mezítelen testén.

[1]) Beiträge zur Heimatkunde von Arnstadt. 3. Heft. 87.: »erwartete den berühmten Gast der Ehrentrunk des Rates, zugleich ein Gruss der Heimat in Gestalt einiger Kannen Refals, oder italienischen Süssweins, des Kosbartsten, womit man damals Fürsten und Vornehme bewillkommte.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II. — Wadding: Annales Min. XII. 406. — Hermann: Cap. triumph. 43.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 487. Girolamo d'Udine: c. II.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II.: »medicinam nunquam sumpsit corporalem, licet multis infirmitatibus saepenumero afficeretur.

[6]) Mencken: Scriptores Rer. Germ. III. 19.

[7]) Sybel: Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 55.

Nicolao da Fara szerint még faabroncsot is hordott a derekán.[1]) Cristoforo da Varese pedig arról tanúskodik, hogy a vezeklő-öv nagyon kegyetlen volt.[2])

Bernardino d'Aquila, aki mint kortársa, nagyon jól ismerte őt és többször érintkezett is vele, krónikájában többször megemlékezik róla és mindig a legnagyobb tisztelettel és becsűléssel emlegeti. Ez annál feltűnőbb, mivel a két szent férfiú a rend fejlesztésében nem értett egyet, sőt néha keményebb nézeteltérés is volt közöttük. Ez a Bernardino d'Aquila egy ízben, midőn helytelen eljárásáért bocsánatot kért Capistranói Jánostól, hosszabb beszédet folytatott vele, amely alatt úgy nyilatkozott magáról, hogy rendkivül gőgös és büszke egyén, aki ezt a rossz tulajdonságot csupán egyetlen egy eszközzel tudja magában legyőzni: ha testét naponkint többször kegyetlenül megkorbácsolja. Mély alázatosságában nem is titkolja el a fiatal rendtársa előtt, hogy ezt naponként hétszer szokta megtenni.[3]) Ilyen kemény bűntetésben szokta részesíteni testét az, akiről Doering és Voigt azt állítják, hogy kereste a válogatott ételeket és jó borokat. Ki hiszi ezt el?

A test megfékezése után a legnagyobb gondot és figyelmet a lelki életre fordította. Mivel pedig ennek legfőbb tápláléka az imádság, azért ezt kiváltképen kedvelte és gyakorolta.[4]) E körül forgolódott egész napi tevékenysége. Ez foglalta el napi foglalkozásának középpontját. Nicolao da Fara említi napirendjét is, de csak nagyjában. Szerinte eképen telt el a nap: Három-négy órai alvás után felkelt és elmondta társával a Matutinumot, majd a Halottak és a Boldogságos Szűz officiumát, a hét bűnbánati zsoltárt, végül a Benedictát.[5]) »Életének egész ténykedése vagy

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II. »circulum ligneum et cilicium multo tempore die ac nocte ad nudam carnem deferens.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 496. Cristoforo da Varese: c. II.: »cilicium quoque asperum per multos annos nudo corpusculo imposuit.«

[3]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 20.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 459. Nicolao da Fara: c. VI.: »Ad omnia eius perficiendi opera studium summum et singulare habuit orationis.« — Sedulius: Hist. Seraph. 394.: »Vacabat orationi assidue, dum per tempus licebat.«

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 294.: A Benedictá-n a Boldogságos Szűz zsolozsmájának a Nocturnusát érti; mások azonban vagy bőjti imádságot, vagy mást. Cf. Acta Sanct. Oct. X. 446.

olvasásban, vagy prédikálásban, vagy imádságban, avagy tanácsadásban állott.«[1])

Sokkal bővebben és nem ilyen szárazon írja le napirendjét Hartmann Scheydel, nürnbergi polgár, aki Nürnbergben látta és a tapasztaltakat leírta krónikájában. Mint rendkívül érdekes dolgot, közöljük egészében:

»Ugyanezen időben — így folytatja a megkezdett krónikát — Abruzzók városában, nem messze Aquilától született Capistranói János; Szent Ferenc rendjének szerzetese, a keresztény vallásnak leghevesebb és legkitünőbb szónoka. Pápai parancsra Németországba jött, és Karinthián és Stayerországon keresztül érkezett Ausztriába. A papok és a népek a szentek ereklyéivel siettek elébe és őt mint az apostoli szék követét és Istennek hirnökét fogadták. Az összes lakósság eléje sietett és ruhájának szegélyét vágyódva érintették; a betegeket és szenvedőket lábai elé rakták; híre volt, hogy ezek közül többeknek visszaadta egészségét. Németországban néhány napig időzött, hirdetvén az Úrnak útját. Meghivatván pedig János Nürnbergbe, Németország városába érkezett, ahol a nép mindenfelé forrongásba jött; férfiak és asszonyok törekedtek arra, hogy meglássák a férfiút, s azért az örömtől és meghatottságtól könnyeztek, felemelték az ég felé kezüket, hogy megáldják az érkezőt; dicsérjék a küldőt, érintsék és csókolják ruháit; mint az ég küldöttét és Istennek angyalát tekintették. A minoriták, azután a saját rendje testvérei fogadták. Itt látták el őt és társait élelemmel. Élete ilyen módon folyt le. Hajnal előtt kel fel; a Matutinumot, Laudest, a Primát és a Tertiát elmondja; ezután misézik; ennek végeztével latinúl beszédet mond a néphez. Ezután a tolmács ugyanazt, amit mondott, amennyire képes volt, a népnek lefordította. A beszéd végeztével visszatért rendjének kolostorába. A Sexta és a Nona elvégzése után a betegeket látogatta; sokáig tartózkodik náluk; kezét mindegyik fejére teszi; szent Bernardino birretumát és vérét, amely állítólag halálakor az orrából folyt ki, mindegyik beteghez hozzáérintette; könyörögve imádkozott valamennyiért. Ezután ebédel; végül azoknak, akik hozzájöttek, látogatásukat fogadja. Ezután elmondja a Vesperást, amelynek elvégzése után visszatér a betegekhez és

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II.

ezeknél marad egész késő estig. Végül a Completorium és más kedves imádságainak elvégzése után nyugalomra tér, amely rendkivül kevés, mivel az álomra semmit sem szán. A szentírás könyveinek tanulmányozására egy kis időt szakít. Így ez a férfiú a földön mintegy égi életet él, amely szeplőtelen, mocsok nélkül való. Akit Nürnbergben láttunk, kis termetű volt, öreg korú, 65 éves, sovány, száraz, kiaszott; csontból és bőrből állott; mégis víg és a munkában kitartó: kivétel nélkül minden nap prédikált; mély és tartalmas anyagot használt. Mondják, hogy ezt a császár is vágyódva hallgatta, sok beszédjén jelen volt; papi ruhákkal is megajándékozta, midőn Wienben és Ausztriában a kapzsiságot ostorozta, a búja életet támadta és a világi tisztelet-nyilvánulások elől menekült. Végre nagy tisztelettel őt elbocsátotta.«[1])

Ha ilyen nagy elfoglaltsága közepette is állandóan foglalkozott a tudományokkal, elgondolhatjuk, minő szorgalommal karolta fel ifjabb éveiben, mikor kevésbé volt elfoglalva. Girolamo d'Udine említi, hogy idejének nagy részét kedves olvasmányának szentelte.[2]) A kedves olvasmánya pedig a szentírás volt, amelyet folytonosan, napról-napra elmélkedése tárgyává tette.[3]) Ennek később vette hasznát, midőn nagy elfoglaltsága miatt nem jutott idő a szentírás részletesebb tanulmányozására; a naponkénti prédikáció és nagyfoku munkái meg szükségképen rá-utalták őt a szentírás folytonos idézgetéseire. Ekkor tűnt ki nagy emlékező tehetsége, amelynél fogva bármikor határozottan és alaposan tudott idézni a szentírás bármely részéből. Csak a késő öreg korában született munkáiban találunk imitt-amott hibás idézeteket, de ezek is csak a versekre vonatkoznak és nem a szentírás egyes könyveire. Kívülről tudta a négy evangéliumot, Szent Pálnak és a többi apostolnak leveleit,[4]) amelyekből emléke-

[1]) Scheydel: Historiae aetatum. 249. b.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 487. Girolamo d'Udine: c. II.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II.: In lege Domini semper fuit animus eius, et in lege eius assidua meditatio sua.... Nam sanctos libros legens, tenacissimaque memoria eos tenens, ita in divinis scripturis doctus supra humanam opinionem evasit et peritus, ut non modo, et quotidiana praedicatione, sed in plerisque libellis et tractatibus,... veluti magnus inundans et exuperans fluvius legentibus appareat. — Hueber: Dreyfache Cronickh. 287. — Memoranda Paraphrasis. 22.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 445. Nicolao da Fara: c. II.: »Omitto quatuor Evangeliorum volumina, taceo Doctoris Gentium epistolas et canonicas, quae omnia memoriter recitare potuisset.«

zetből tudott idézni. Majd később lesz alkalmunk bővebben részletezni nagy tudományos munkásságát.

A szerzetesi élet lényege a hármas fogadalom megtartásában áll; a szabályok csak arra valók, hogy ezt elősegítsék. Capistranói János élete a hármas fogadalom megtartásában a legszebben tűnteti fel az igazi szerzetes eszményképét.

Szent Ferenc rendjét a teljes szegénységre alapította. Megkívánja, hogy a szerzetesfiai mondjanak le minden birtoklási jogról, sőt még a kolostoroknak is megtiltotta, hogy tulajdont bírjanak.[1]) A kézi munkát nem tiltotta ugyan el,[2]) de többre becsülte a koldulást, amit szerzeteseinek örökségképen hagyott hátra; s ezen alacsony szolgálatot, mint királyi erényt tekintette.

A pénznek elfogadását minden körülmények között a rend szellemének fenntartására károsnak tartotta.[3]) Tilalmában annyira megy, hogy még azt sem engedte meg, hogy a szerzetesek munkájuk megérdemelt jutalmául pénzt fogadjanak el; meg kellett elégedniök azzal, hogy pénz helyett élelmiszereket, vagy más egyebet kapnak.[4])

Capistranói János, aki szent Ferenc minden parancsát felsőbb szempontból nézte, és így magára az utolsó betűig kötelezőnek tartotta, a szent szegénységet főképen kedvelte. Általános az a vélemény, hogy a szent alapító után Capistranói János az, aki a szent szegénységet legtökéletesebben megvalósította.[5]) Ezért ételben, italban, ruházatban mindig a legegyszerűbbet és a legdurvábbat kereste.[6]) Odahaza a kolostorban mindig a legkisebb cellát választotta ki lakásúl; utazásai alatt, ha azon városban rendtársai laktak, soha máshova nem szállt, mint hozzájok. Hiába volt a királyoknak, fejedelmek, püspököknek minden ké-

[1]) Enchiridion. 20. — Capitulum VI.: »Fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem; sed tantum peregrini et advenae in hoc saeculo, in paupertate, et humilitate Domino famulantes, vadant pro elemosyna confidenter.«

[2]) Enchiridion. 19. — Cap. V.: »Fratres illi, quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter et devote.«

[3]) Enchiridion 19. — IV. Cap.: »Praecipio firmiter fratribus universis, ut nullo modo denarios vel pecuniam recipiant per se, vel per interpositam personam.«

[4]) Enchiridion. 19. V. c.: »De mercede laboris, pro se, et suis fratribus corporis necessaria recipiant, praeter denarios, vel pecuniam.«

[5]) Hermann: Cap. triumph. 34.

[6]) Memoranda Paraphrasis. 22. — Hermann: Cap. triumph. 34.

rése, e tekintetben hajlíthatatlan maradt. Nagy ellenszenvvel volt minden iránt, ami a szent szegénységet a legtávolabbról is megsérthetné; de különösen megvetette a pénzt, amelyet soha el nem fogadott.[1]) A koldulást nem szégyelte. Mikor vége volt a beszédnek, melyet a néphez mondott, fogta zsákját és egyik társával házról-házra járt, s gyűjtötte az alamizsnát.[2]) Ha több gyűlt össze, mint a mennyi neki és társainak a napi élelmezésre szükséges volt, nem tette el a következő napra, hanem a szegények között kiosztatta.

Sokan szemére vetik, hogy nem tartotta meg a szegénységet, mert könyveket szerzett; a pápától és a világi hatóságoktól hozzáérkezett leveleket összegyűjtötte és Capestranóba küldötte. Ezen ellenvetések nagyfokú tudatlanságot árulnak el. III. Miklós pápa ugyanis határozottan kimondja, hogy a prédikáláshoz föltétlenül szükséges a tudomány, a tudományok elsajátításához a könyvek használata.[3]) A rendi előljárók tehát teljes joggal megadhatták az engedélyt a könyvek használatára mindazoknak, akik missziós életet folytattak; csupán azt kellett megtiltaniok, hogy a használatra adott könyveket az ő engedélyük nélkül idegen kézre ne adják.[4])

Capistranói János híven megtartotta a pápa utasításait. Mint mindenhez, úgy a könyvek használatához is kikérte a rendi előljáróság engedélyét. Cristoforo da Varese határozottan meg is mondja, hogy a könyveket előljárósága engedélyével hordozta magával.[5]) A capestranói kolostor könyvtárában egy csomó könyv

---

[1]) Sedulius: Hist. Seraph. 394.: »Magna inerat ei pecunie contemptio.« Hermann: Cap. triumph. 34. Memoranda Paraphrasis 25. — Ribadineira: Flores Sanct. 589.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 496. — Cristoforo da Varese: c. II. »Capiebat sacculum suum et cum socio ostiatim necessaria mendicabat.« — Barberio: Vita,... di S. Giovanni. 24.

[3]) Kerckhove: Commentarii. 133. — III. Nicolaus in declaratione art. 2.: Cum regula dicat, quod in predicatione, quam Fratres faciunt, sint examinata, et casta eorum eloquia, ad utilitatem et aedificationem Populi, annuntiando eis vitia, et virtutes, poenam, et gloriam: constans est, quod haec praesupponunt scientiam, scientia requirit studium, exercitium vero studii convenienter haberi non potest sine usu Librorum.«

[4]) Kerckhove: Commentarii. 133.: »Sub poena proprietariis infligenda, ne fratres sine licentia sui Superioris Libros sibi concessos, sicut alia quaecumque extra Conventum, vel locum Fratrum deponant vel a saecularibus conservari faciunt.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 496. Cristoforo da Varese: c. II. »solos libellos ad usum sibi concessos, suis humeris imponebat et circumquamque portabat.«

látható, amelyekben ez a felírás van: ad usum Joannis de Capistrano.[1]) Világos bizonyságúl szolgálnak arra, hogy a kapott könyveket nem tartotta sajátjának.

A könyveknek és egyéb kéziratoknak Capestranóba való küldésével nemcsak nem sértette meg a szegénységet, sőt a legfelsőbb parancsot teljesítette. Kitűnik ez a haldokló Capistranói János következő szavaiból: »Hogy a könyvek amelyeket fáradságosan gyűjtöttem össze, és amelyekről az apostoli szentszék engedélyével rendelkezhettem, el ne vesszenek, a szent engedelmesség erejénél fogva megparancsolom nektek, hogy a mondott könyveket, amelyeket használat végett nekem engedélyeztek és más egyéb szükséges dolgokat, amelyek a testvérek használatára voltak, a San Bernardino tartománynak Capestranó kolostorába vigyétek és a vikáriusnak s a többi testvéreknek adjátok át.«[2])

Megerősíti ezt a nyilatkozatot a pápának bíboros követe, Carvajal is, aki 1456. október 27-én kelt levelében nyíltan kimondja, hogy Capistranói János az apostoli szék engedélyével rendelkezhetett a használatra kapott könyvekkel, hogy a rend régi és tisztes szokását betartsa. Miért is a pápai követ kiközösítés terhe alatt megtiltja, hogy ezt a rendelkezést és a szentszék határozatait valaki megsértse, vagy a szállításukat megakadályozza.[3])

Ilyen körülmények között arról vádolni Capistranói Jánost, hogy megszegte a szegénységi fogadalmat, csak a tudatlanság, vagy rosszakarat teheti.

A fenntebbiek ellenkezőleg arról győznek meg bennünket, hogy egész életében híven megtartotta a szegénységet és még élete utolsó napjaiban is iparkodik a szent szegénységet megtartani és a rendi szép szokásokat ápolni.

A tisztaság fogadalmát, a szerzetesség koronáját, az erények legszebb gyöngyét, kiváló gonddal és nagy féltékenységgel őrizte és ápolta. Életrajzírói egész elragadtatással írnak ezen erényéről. Szerzetbe lépésétől kezdve oly tiszta lelkületű és érzésű volt, hogy soha sem szóval, sem taglejtéssel, sem cselekedettel nem

[1]) Bullettino dell' Ist. Stor. Ital. Nr. 8. 104—110.

[2]) Magyar Sion. VII. 98. Capistranói János levele: Ex Uylak oppido Regni Ungariae XXI. Octobris 1456.

[3]) Magyar Sion VII. 99—100. Carvajal levele. Datum ex Futak, anno Domini 1456. die XXVII. mensis Octobris.

vétett a szemérem ellen.[1]) A szemérmetlenségnek, vagy csak szemérem-ellenességnek — mondja Girolamo d'Udine — még a nyomát sem lehetett megtalálni benne.[2]) A legfőbb törekvése odairányult, hogy ezen tiszta érzületét minden körülmények között megőrizze és megvédje. Midőn egy alkalommal valaki azt kérdezte tőle, hogy mi volt a legnehezebb a rendben, azt felelé: »A legnagyobb nehézségem abban állott, hogy a tisztátalan gondolatokat rögtön elűzzem.«[3]) Szemeit mindig zár alatt tartotta, nőknek arcát sohasem nézegette; magánosan nővel sohasem beszélt, hanem mindig nyilvánosan mások jelenlétében.[4]) Szigorúan alkalmazkodott e tekintetben is Szent Ferenc regulájához, amely kemény parancsként írja elő, hogy a szerzetesek kerüljék a gyanús társalgást és beszélgetést a nőkkel.[5]) Egyébként is a szükségtelen, és a világ fiait jellemző léha beszédeket és hiú szavakat, mint a leggyilkosabb mérget kerülte.[6])

A szűzi tisztaság fogadalma nemcsak arra szolgált, hogy az érzékiség durva hajtásait testéből kiirtsa, hanem arra is, hogy lelkének uralmát a test fölött kivívja és megerősítse. Ezért a testnek gonosz vágyait önmegtagadással, bőjtöléssel és virrasztással igyekezett elfojtani; a tisztátalan érzéseket pedig kegyetlen önsanyargatással iparkodott lelkéből kiirtani. »Mert éhséggel, fázással, szomjúsággal, virrasztással, önsanyargatással, ostorozással testét vétkeivel és kívánságaival keresztre feszítvén, érzelmeinek oly szépségével tűndöklött, hogy az életszentségnek és tisztaságnak kiváló példányképeként tűnt fel mindenki előtt.« Írja kortársa, Nicolao da Fara.[7])

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 508. Cristoforo da Varese: Vita. V. c.: »Tam honestae siquidem erat conversationis, ut post ingressum Religionis nihil unquam nec verbo, nec signo, nec opere inhoneste egerit. In hoc erat ejus principalis conatus, ut nitidissimam castitatem observaret.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 489. Girolamo d'Udine: c. III.: »Nam impudici vel inhonesti animi vestigium de se nemo percepit aliquando.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 508. Cristoforo da Varese: c. V.: »In hoc majorem laborem habui, ut immundas cogitationes statim repellerem.«

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 406. — Hermann: Cap. triumph. 37. Ribadineira: Flores Sanct. III. 589.

[5]) Enchiridion 25. lap: Regula. Cap. XI.: »Praecipio firmiter Fratribus universis, ne habeant suspecta consortia, vel consilia mulierum.«

[6]) Wadding: Annales Min. XII. 406.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 448. Nicolao da Fara: c. III. — »Nam inedia, algore, siti, vigilia, disciplina, cilicio carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifigens, tanta sensuum venustate fulgebat, ut omnis sanctimoniae et honestatis exemplar quoddam singulare videretur.«

A szentéletű férfiak mindenkor éberen őrködtek lelkük szeplőtelen tisztasága fölött. Szent Benedek tűskével írtotta ki testének tisztátalan gerjedelmeit, Szent Bernárd a tó hideg vizével csillapította testének vágyait, Assisi Szent Ferenc a test lázadásait hóval nyomta el, Capistranói János pedig tűzzel égette ki testének rossz hajlamait.

Ha az ifjú szerzetes lelkében a múltnak képzetei megjelentek és tisztátalan vágyak, avagy gondolatok tódultak elméjébe, szent hevében égő fáklyát ragadott és azzal égette össze lágyékát.[1]) Nicolao da Fara tanúsága szerint, hogy »a szeplőtelen tisztaságot magának biztosítsa testében, nemcsak kétszer-háromszor, hanem gyakran és gyakran égő fáklyát ragadott; a tűzet tűzzel oltotta el, az ellenséget ellenséggel győzte le. Ezen szerfölött kegyetlen harcnak feltűnő jeleit testén sokan látták a rendi testvérek közül. Láttam én magam is saját szemeimmel, aki ezeket elbeszélem, a szent sebhelyeknek utánozandó nyomait.«

A huszadik század kényes emberei bizonyára ezek olvasására nem valami megtisztelő kifejezéseket fognak használni ezen tettre vonatkozólag; de a lelkiekben elmerülő lélek, aki fensőbb szempontból tekinti a dolgot, el fog csodálkozni azon a lelki erőn, amellyel Capistranói János kísértéseit le tudta győzni.

Azon sorokból, amelyekben egyik kortársa, Bernardino d'Aquila nyilatkozik, előtűnik egész lelki világa: »Boldog Capistranói János atyánkról, aki rendünknek a legnagyobb védője és terjesztője volt, mit mondjak? Azt hiszem, hogy jó ember volt, mert 25 éven keresztül kormányozta rendünket. Életéről és szentségéről egész Itália, Franciaország nagy része és egész Magyarország tanúbizonyságot tehet, amelyekben annyi és oly csodálatos dolgokat mívelt az Úr érdemeiért. Életét Cristoforo da Varese és

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 448. Nicolao da Fara: c. III.: »Ut castitatem immaculatam sibi custodiret, in propria carne non solum bis terque, sed pluries atque pluries accensam facem extinxit, ignem igne superavit, hostem hosteque subegit. Viderunt hujus saevissimi belli praeclara in carne decocta signa multi ex fratribus. Vidi et ego haec narrans meis oculis sanctorum cicatricum imitanda vestigia.« — Acta Sanct. Oct. X. 508. Cristoforo da Varese: c. V. — Acta Sanct. Oct. X. 489.: Girolamo d'Udine: c. III.: »Quodque jam dicere libet, maceravit carnem, superque carnem diuturna horridi asperitate cilicii, ac nonnunquam, dum acrioribus urgeretur stimulis, advertite quaeso, candenti ferro ipse sibi genitalia decoxit.« — Wadding Annales Min. XII. 406. — Hermann: Cap. triumph. 37.

Nicolao da Fara, akik sok fáradalmában társai voltak, dicséretesen megírták, ezért életéről hallgatok. Egyet azonban nem akarok elmellőzni. Mikor Capestranóban a kolostort elvette, én egy kissé ellensége voltam, de azután megaláztam magamat és bocsánatot kértem tőle, amikor is több nevezetes dolog közül kettőt tudtam meg tőle: egyik ez volt: »Fiam, tudd meg, hogy én természetemnél fogva ravaszabb vagyok a démonnál, de a szerzetesi ruha felvétele óta mindig törekedtem a tisztaságot és az egyszerűséget követni.« A másik dolog: »Én büszkébb vagyok a sátánnál, de mióta ferencrendi testvér lettem, iparkodtam magamat megfékezni; a büszkeségem legyőzésére, amióta Perugiában időzöm, négy hónap alatt hétszázszor korbácsoltam meg magamat; visszaemlékezem ugyanis, hogy igen büszke nyakamat csak akkor tudtam megalázni, mikor napjában hétszer korbácsoltam meg magamat.« Isten szolgálatában ez volt a legbuzgóbb férfiú.«[1])

Az önsanyargatást tartotta ő a legjobb eszköznek a testiség érzelmeinek lekűzdésére. Hallatlan szigorúságával és rettenetes önkínzásaival elérte, hogy semmiféle érzéki vágy őt hatalmába nem kerítette;[2]) és olyan életet élt, hogy angyalinak lehetne nevezni.[3])

Önsanyargatásairól egész kötetet lehetne írni, mert nem volt olyan kín, amelyet el ne viselt volna, vagy olyan eszköz, amit nem használt volna, ha arról volt szó, hogy a természet ellenállását és lázadását legyőzze.

Egyébként a lelki büszkeség megtörésére a legalkalmasabb orvosságnak az alázatosság és a készséges engedelmességet tartotta. E tekintetben is a rend Alapítóját követte, aki megkívánja szerzetes fiaitól a készséges és alázatos engedelmességet: »Az alattvalók — mondja a szent Alapító — emlékezzenek meg, hogy Istenért lemondottak saját akaratukról. Azért szigorúan megparancsolom nekik, hogy engedelmeskedjenek elöljáróiknak mindenben.«[4])

Az engedelmesség a hármas fogadalom közül a legtöbbet

[1]) Bernardino d'Aquila: Cronica. 20.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 447. Nicolao da Fara c. III.: »nulla vitiavit libidinosa cupiditas.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 489. Girolamo d' Udine c. III.: »non humani, sed angelici muneris esse reor.«

[4]) Enchiridion. 21. Capitulum. X.

kiván: a szegénység fogadalma csak a vagyon birtoklásának jogát veszi el; a tisztaság fogadalma visszaszorítja a testnek érzékies követeléseit, az engedelmesség fogadalma az emberi lélek két legkiválóbb tehetségét korlátozza: az értelmet és szabadakaratot. Az engedelmesség tehát a legjobb részt szakítja ki a lélekből és a legkiválóbbat ajánlja fel Istennek. A szent engedelmességnek, hogy Isten előtt kedves legyen, készségesnek és alázatosnak kell lennie. Nem elég csupán külsőleg, a látszatra, engedelmeskedni, mert ennek Isten előtt semmi becse nincsen; csak a készséges és alázatos szív képes azt elérni, hogy cselekedete Istennél értékkel bírjon.

A szerzetes-rendek alapítói mind azt hangoztatják, hogy a szerzetes legfőbb kötelessége az engedelmesség, s ezért minden rendben arra törekszenek, hogy az ifjú szerzetes jól tanulja meg, miképen kell alázatosan engedelmeskedni.

Mivel az alázatos engedelmesség a fogadalmak koronája, mely a szerzetesi életet betetőzi, és a lelki életnek legjobb zsinórmértéke, amely határozottan megmutatja a szerzetes erkölcsi mivoltát, életszentségét és az erényekben való gyarapodását, csodálkozhatunk-e azon, ha azt látjuk, hogy az egyszerű laikus testvér, Onofrio da Seggiano, is ebben akarja Capistranói Jánost megedzeni? Ez a külsőleg durvának látszó, de lelkében gyémánt fényű férfiú felismerte Capistranói Jánosban a drágakövet és aztán iparkodott azt simára csiszolni, hogy Isten és az emberek előtt annál jobban ragyogjon és annál drágább és értékesebb legyen.

A csiszolás mesteri volt, mert a drágakő mindvégig megtartotta ragyogását; s soha semmi körülmények között fénye nem halványult el. Az az alázatos engedelmesség, amelyre Onofrio da Seggiano tanította, oly mélyen bevésődött lelkébe, hogy onnan kitörölni nem lehetett. Nemcsak az újoncév alatt, hanem egész életén keresztül mindig a legkészségesebben és a legalázatosabban fogadta előljárói parancsát.[1]) Ment oda, ahova küldötték; tette azt, amit parancsoltak neki. Sohasem a parancsoló személyt nézte, hanem csupán a parancsot tekintette. Előljáróiban ugyanis Isten helyetteseit látta. Ha előljárói parancsát ilyen odaadással

[1]) Hermann: Cap. triumph. 49.

teljesítette, hogyan fogadta Krisztus legfőbb helytartójának, a pápának, parancsait? A legszebb felelet erre az a levél, amelyet 1440-ben, március 16-án írt: »Én már letörtem, öreg, gyönge, beteges, erőtlen és a halálnak martalékja vagyok. Tudja Szentséges Úrunk, hogy nem kiméltem magamat fáradságoktól, a folyamok vagy tengerek veszedelmeitől, az utak és utazások, vagy a rablók okozta veszélyektől; valahányszor csak kívánta, hogy a hatalmas királyokhoz, fejedelmekhez, bárókhoz, Szicilia királyságán, a Campagnán, a pápai birodalmon, a Marchián, a Ducatuson, Tuscián, Romagnán keresztül az egyház ügyében vagy a hit védelmeért, hóban, esőben, hidegben, melegségben és forróságban, néhány zsarnok úrhoz, Őszentsége két ellenségéhez elmenjek, sohasem vontam ki magamat ugyannyira, hogy magam is sokszor csodálkoztam, miképen védett meg a hatalmas Isten annyi veszélytől, mikor annyiszor forogtam a halál torkában, jóllehet a hiábavaló fáradságokat és a szegényekért való veszedelmeket semmibe sem veszik, mivel bennünket annyiba vesznek, mint az áldozatra szánt bárányokat.«[1])

Az előljárók és a pápák parancsa szent volt előtte, amelyet minden körülmények között iparkodott teljesíteni, még akkor is, ha nagy áldozatába került is. Gyönyörűen megvilágítja lelkét azon levél, amelyet 1456. február 19-én küldött Juan Carvajalhoz, a pápai követhez: »Mikor a kereszténység legvégső határán, Erdélyország határszélein Isten kegyelméből csekélységem hirdette az Ő igéit, amelynek nyomán nagyon gazdag vetés nőtt, mert a hitetlenek közül sokan megkeresztelkedtek, és keresztelkednek naponként, íme az aratás idején főtisztelendő Úraságod parancsára abbahagyva mindent, útra keltem és rögtön ebbe a városba, Pestre jöttem. Jóllehet lelkem egy kis keserűséggel telt meg a lelkek megnyerése miatt, hogy így félmunkát kellett végeznem; mégis kedvesebben és szívesebben nem eshetnék nekem semmi, minthogy a legkészségesebb lélekkel engedelmeskedjem az apostoli szentszéknek, amelyet egyedül követtem mindig, és követni fogok utolsó leheletemig.

Más alkalommal is, midőn Prága mellett zsinaton voltam,

[1]) Antonio da Palermo: Opera. Tom. V. vol. III. 56. Epistola S. Johannis de Cap: 1440. 16. Martii.

ahol t. i. Rokycana és társai harapós ajkait írásaimmal úgy elnémítottam, hogy már teljesen elhallgattak és az eretnekek közül csapatosan, majdnem mindennap igen sokan tévelyeiket elhagyták, íme a Vasas Szent Péterről nevezett bíbornok levél útján a regensburgi zsinatra sürgősen meghívott; abbahagyva mindent, készségesen engedelmeskedtem.

Harmadszor végül, midőn Lengyelországból Morvaországba mentem, hogy a mondott eretnekeket visszatérítsem; itt alig valami eredményt elértem, mindjárt kézbesítik nekem a főtisztelendő Sienai Úr levelét, aki akkor legatus volt, hogy azonnal menjek Frankfurtba; engedelmeskedtem rögtön.

Annyi országrészt, annyi tartományt, annyi nyelvű nemzetségeket bejártam, hogy az utazás hosszúsága és a fáradalmak nagysága miatt még a sziklák is meggyöngültek volna, mégis semmiféle fáradalom alatt nem roskadtam össze, vagy kíméltem magamat, hogy a katholikus szent hitet növeljem és az apostoli szentszék iránt való engedelmességet erősítsem. Ezeket pedig azért mondottam, hogy megérthesse Főtisztelendő Úraságod, hogy semmit sem óhajtok vágyakozóbban, minthogy Őszentségének, és legatusainak a keresztény vallás érdekében minden szolgálatot megtegyek. Azt gondolom, hogy nem kell elmellőznöm, hogy mikor Frankfurtban voltam, az előbb említett főtisztelendő Sienai Úr saját maga beszélt rá, hogy a wiener-neustadti gyűlésen vegyek részt, amit én az ő parancsára szívesen megtettem.

Eljöttem tehát Pestre, ahová engem hívtak főtisztelendő Úraságod levelei; itt pedig, bármit parancsol, készen állok azt a lehető legkészségesebben teljesíteni. Kaptam Őszentségétől brevét, amelynél fogva a magyar királyságból vagy a hitetlenek körül fekvő részeiből különös engedélye nélkül nem távozhatom el.«[1])

Minő lelkiismeretességgel teljesítette előljáróinak, de különösen az egyház fejének parancsát, kiviláglik azon leveléből, amelyet 1455. május 19-én intézett a rend protektorához, a fermói bíboroshoz. »A legalázatosabban kérem, könyörgöm és esedezem Főtisztelendő Úraságodhoz, hogy kegyeskedjék őt (az új pápát) a mindenható Isten akarata szerint a lelkek megtérítésére rábeszélni; hogy Őszentsége akaratáról biztos legyek, s elsősorban megért-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 321. — Hermann: Cap. triumph. 525.

hessem, mit kelljen tennem. Az Úrnak nyája fölött ugyanis, jóllehet teljesen leszámolni nem akarok, az utolsó leheletemig szűntelenül vigyázok. Az az egy eléggé vigasztal, hogy engedelmeskedem Őszentségének és az apostoli szentszéknek, amelyért engedelmességből és tiszteletből a halált is elszenvedni, soha meg nem szűnöm.«[1])

Tökéletes és odaadó engedelmesség képezi a nagy jellemeket, enélkül nincs szent, nincs vértanú. Benne ez megvolt; s azért bármilyen állásban volt is, mindig alávetette magát a rendi szabályzatoknak, a római katholikus anyaszentegyház törvényes fejének; sem fáradság, sem munka, sem veszély, sem üldözés nem térítette le az engedelmesség útjáról.

Engedelmes volt mint újonc, mint fogadalmas rendtag, mint vikárius generális, mint pápai legatus. Engedelmes volt tehát egész a sírig.

Engedelmességénél csak alázatossága volt nagyobb. Ez volt jellemének fővonása.[2]) Az első írók tanúsága szerint mindjárt a fogadalom letétele után az alázatos szerzetes még alázatosabb, a buzgó testvér még buzgóbb lett. Örömét találta az alacsony szolgai munkákban; söpört az udvaron, vagy a folyosón, mosogatott a konyhában, segített mindenben a társaknak, kéregetett.[3]) Még pápai nuntius korában is térdenállva szolgálta ki rendtársait. Magát nagynak soha nem képzelte; magát mindig a rend legutolsó tagjának hitte és vallotta. Előljárói, általában az egyházi személyek iránt mély alázatossággal viselkedett. Mindenki iránt nyájas és barátságos volt; a szent hév csak akkor ragadta el, ha az Isten ügyét kellett védeni; ilyenkor mint éles kard, úgy vágott beszédével és szavaival. Bármi jót eszközölt is tetteivel vagy szavaival, nem tulajdonította magának, hanem mindig Istennek,

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 250. — Hermann: Cap. triumph. 498.
[2]) Ribadineira: Flores Sanct. III. 589.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 496. Cristoforo da Varese: c. II.: »Post professionem ex humili factus est humilior, ex devoto devotior, ex ferventi ferventissimus: frequenter enim scopebat domum, lavabat scutellas, serviebat Fratribus et alias humilitatis opera verus Francisci et Antonii ac Bonaventurae imitator exercebat.« — Rodulphius: Hist. Seraph. I. 112.: »Post professionem vero ex humili factus est humilior, ex ferventi ferventior: verrebat pavimenta, lavabat coquinae paropsides, serviebat Fratribus, ostiatim querebat panem.« Ribadineira: Flores Sanct. 589.

vagy másoknak. Gyakran sóhajtozta Szent Pállal[1]): »Nem mintha elegendők volnánk valamit gondolni magunktól, mint magunkról, hanem a mi elégséges voltunk az Istentől vagyon.«[2]) Mikor nyilvánossá lett csodatevő hatalma, és a megtörtént csoda olyau természetű volt, hogy egy könnyen nem lehetett másra hárítani, könnyekre fakadt és így kiáltott fel: »Ne nekünk, Úram, ne nekünk, hanem nevednek adj dícséretet.« Hazatérve pedig keményen megostorozta magát, hogy világi tisztelet után ne sóvárogjon lelke.

Minden eszközt megragadott, hogy a vele született érzékenységét avagy kevélységét legyőzhesse. Cristoforo da Varese két oly dolgot beszél el, amelynek olvasására a modern kornak gyermeke undort érez magában, és Capistranói Jánost eszelősnek gondolja. »Egy napon véletlenül az akasztófa mellett ment el,[3]) ahol a bűnösöket szokták kivégezni. Épen egy holttest függött rajta, amely már rothadásnak indult és iszonyú bűzt terjesztett. Amint észrevette, első dolga volt, hogy siettette lépteit és elfödte arcát; de rögtön elszégyenlé magát e gyöngeségért, mert eszébe jutott, hogy Szent Ferenc bélpoklosokat ölelt meg. Fényes példát akart tehát önmagán aratni. Az akasztófához közeledik — soha ilyen hallatlan dolog — fogja a létrát, amely oda volt támasztva, fölmászott a holttestig, megcsókolta és sokáig a karjai között tartotta. Az Isten meghatva ezen emberfeletti cselekedettől, csodatettel felelt. Megengedte, hogy e rothadó hústömeg bűze számára gyönyörteljes illattá változzék.«[4]) Említ egy másik esetet is fenntebbi írónk, amely V. Márton idejében történt. »A pápai legfőbb ítélőszék egy gonosztevőt arra ítélt, hogy négy ló által felnégyeltessék. Capistranói János, ki ösztönszerűleg borzadást érzett a szenvedés láttára, megragadta az alkalmat, hogy érzékenykedését legyőzze. Elkísérte a bűnöst a vesztőhelyig, útközben vigasztalta. A vesztőhelyen a halálraítéltet hanyatt fektették és egy szilárd deszkához vasdrótokkal odakötözték; végtagjaihoz pedig négy

[1]) Wadding Annales Min. XII. 406.

[2]) Szent Pál: II. Levele a korinth.-hoz. II. c. 5. v.: Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tamquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.«

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 406. — Szerinte Nicolao da Stella, a pápai hadsereg vezére megparancsolta, hogy temessen el 5 felakasztott katonát, akik már 3 napig lógtak az akasztófán. — Hermann: Cap. triumph. 35.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 508. Cristoforo da Varese: c. V.

erős lovat fogtak be. A lovakat megindították, s szörnyű kínok között széttépték tagjait. A hóhér megszánta a szegényt, elvágta az izmokat, amelyek nem akartak elszakadni. Capistranói János ájulás nélkül nézte végig e borzasztó látványt; amikor a szegény meghalt, saját kezeivel szedte össze az összeroncsolt tagokat és a poros beleket; és aztán a maradványokat eltemette.«[1]) Ilyen tényekkel aztán legyőzte érzékenységeit és eltemette a lélekben feltámadt gőgjét is.

Magas méltóságokra avagy hivatalokra sohasem törekedett. Szent Ferencnek egyszerű szerzetese akart lenni, és mint ilyen is a testvérek között a legkisebb. IV. Eugénius pápa, hogy az anyaszentegyházért tett szolgálatait megjutalmazza és becsülésének nagyobb jelét adja, felajánlotta neki 1446-ban a rietii és aquilai püspökséget. Ő azonban mély alázattal visszautasította; inkább óhajtotta az egész világot bejárni mint szegény szerzetes, mint főpap egyházmegyéjének kis környezetében lenni. »Azt szokta mondani, hogy nem akarja magát oly szűk körre szoríttatni, mikor az Úr az egész világot kijelölte számára Isten igéjének hirdetésére.«[2])

Álláspontját ki is fejti a pápa előtt, hogy lássa, miképen őt semmi más ok nem készteti erre, csupán az, hogy minél többeket tudjon Krisztusnak megnyerni. »Szentséges Atya — mondja[3]) —

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 508. Cristoforo da Varese: c. V.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 449. Nicolao da Fara c. III: »Voluit quippe (Eugenius) eum aliquando Ecclesiae Reatinae et Aquilanae pastorem perficere, sed Franciscana humilitate indutus, ut pluribus prodesset, maluit renuere pontificalem dignitatem, quam toti orbi praedicationis subtrahere ministerium. Dicebat enim se nolle in tam parvis oris recludi, cui ad disseminandum Dei verbum totius mundi latissimum Dominus dedisset campum.« — Hermann: Cap. triumph. 35. — Sannig: Der Cronicken IV. 207.

[3]) Gonzalez: Vita di S. Giovanni 96.: »Sanctissimo Padre, io stimo soprammodo il favore, con cui si degna Vostra Sanctita onorar la mia bassezza: ma la chiara cognizione, c' ho della mia insufficienza per si alta dignita, mi constringe a non accettarla. So, che per adempir degnamente il nome di Vescovo, vi bisogna una pienezza di virtudi; riçonoscendomi dunque assai sprovedato di quelle, come non sacri temerario, se avessi l' ardire d' ammetter tal dignita con questo connoscimento? Oltrechè ben sa la Sanctita Vostra, che temendo il naufragio fra gli onori de Regno di Napoli, mi ricoverai nel porto sicuro delle Religione per viver nella poverta, lontano dal mundo; ora trovandomi bene nella sicurezza del porto, non ho cuore d' espormi nuovamente a pericoli del mare. Per ultimo, beatissimo Padre, quando io fussi tanto abile ad un Vescovado, che non avessi da temer nulla; avrei grandissimo scrupulo di manear alla mia particolar vocazione, cioe di predicar il Vangelo ad ogni creatura, senza ristigner, il talento datomi per l'utile di molti popoli nell' angusto ricinto d'un sol Vescovado.«

rendkívül becsülöm azt a kegyet, amellyel Szentséged megtisztelni kegyeskedik alacsonyságomat: de csekélységemnek tiszta tudata ily magas méltóságra, kényszerít arra, hogy el ne fogadjam. Tudom, hogy a »püspök« név méltó betöltésére az erény teljessége szükséges; belátva tehát, hogy ezzel nem vagyok eléggé felruházva, miért ne félnék, ha ezen tudattal merészelnék ily nagy méltóságot elfogadni? Egyébként jól tudja Szentséged, hogy a Napoli királyság hivatalai között is félve a hajótöréstől, a vallás biztos kikötőjébe menekültem, hogy a világtól távol szegénységben éljek; most jól érezvén magamat e kikötő biztosságában, nincs bátorságom, hogy újra kitegyem magamat a tenger veszélyeinek. Végre, Szentséges Atyám, ha oly annyira képesnek érezném magamat a püspökségre, hogy nem kellene semmitől sem félnem, nagy lelkiismeret-furdalást éreznék, ha elmulasztanám különös hivatásomat: azaz hirdetni az evangeliumot minden teremtménynek anélkül, hogy korlátoznám a kapott tehetségemet sok nép javára egy püspökség szűk keretei között.«

A pápa látván nagy alázatosságát, nem erőltette tovább a dolgot, belenyugodott a kívánságába; áldásával elbocsátotta.

Egy alkalommal kihallgatáson volt V. Márton pápánál, aki eltávozása után udvari papjaihoz fordult és így szólt: »Ha ez az én időmben hal meg, a szentek közé iktatom.«[1])

Mikor V. Miklós pápánál szorgalmazta Bernardino di Siena szenttéavatását, a pápa enyelegve azt kérdezte tőle: »János testvér, ki fog buzgólkodni a te szenttéavatásodért?« Capistranói János nagy alázattal ezt felelé: »Szentséges Atyám, én vagyok a legnagyobb bűnös! Ilyen tisztelet a bűnösöket nem illeti meg. Isten legyen irántam irgalmas és kegyelmes.« Mikor elment, a pápa ezen szavakat intézé környezetéhez: »Ha János testvér a mi időnkben hal meg, én rögtön szentté avatom őt.«[2])

Bár rendjének azon korban egyik legtudósabb tagja, azért tudományával sohasem hivalkodik; tudásának mélységével és nagyságával sohasem tűntet. Mindig és mindenütt Szent Ferenc

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 449. — Nicolao da Fara c. III.: »Si obierit hic tempore meo, sanctorum catalogo eum adscribam.« - Kerval: Jean de Capistran. 14.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 413. - - Giulio Cesare Fagnano advocatus consistorialis felterjesztése. — Acta Sanct. Oct. X. 415.

szerény és alázatos szerzeteseképen szerepel. 1443-ban mint vikárius generális, tehát rendjének méltóságra nézve második tagja, így nyilatkozik önmagáról:[1] »Én ugyanis bevallom az én elégtelenségemet, igen nagy és alkalmatlan voltomat, rosszaságomat, gyarlóságomat, gyöngeségemet részint agg korom miatt, részint az erény és szorgalom hiánya miatt, a lelki élet gyakorlására. És mindezen fogyatkozásaim ellenére az én nagyobb káromra, nyomoruságos életem érdemetlensége miatt sem sikerült kibujót találnom, mert alá kellett hajtanom nyakamat az igának és gyenge vállaimra fel kellett vennem a súlyos terhet; ezen erőtlenségem ellenére is az elviselhetetlen teher elfogadására kényszerülve vagyok azon főpap rendeléséből, akinek parancsát vakmerőség nélkül senki sem utasíthatja vissza.«

30. §. Capistranói János Isten és az emberek iránt való szeretete.

Minden szerzetesrend alapját kettő alkotja: a munka és az imádság. E kettőre alapította Szent Ferenc is rendjét, mikor szigorú parancsúl adá szerzeteseinek a következőket: »Azok a testvérek, kiknek Isten kegyelmet adott a munkára, dolgozzanak hűségesen és alázatosan: úgy hogy a lélek ellenségét, a tétlenséget kizárván, a szent imádságnak és az alázatosságnak szellemét ki ne oltsák, amelynek minden földi szolgálni tartozik.«[2] Ezért a lusta és tétlen szerzetest légynek tekintette,[3] mint amely semmi jót sem cselekszik, sőt a jót is beszennyezvén, mindenkire nézve utálatossá teszi magát. Ezért mondotta egykor: »Azt akarom, hogy test-

[1] Chronologia Historico Legalis. I. 102. — Epistola Capistrani ad Fratres. Datum Conventus Montis Alverniae 1443. 24. Sept.: Ego enim ipse de me fateor insufficientiam meam, maximam ineptitudinem, improbitatem, imbecilitatem, infirmitatem, tum ex aetate senili, quam ex defectu virtutis et diligentiae ad exercitia spiritualia. Et cum in his omnibus meis defectuosis partibus, ad majus meum praejudicium, propter demerita miserabilis vitae meae, non mihi valuerit excusatio, quando oportuerit me submittere collum jugo, et debiles humeros supponere sarcinae tam gravosae; huic meae fragilitati et ponderi importabili, succumbere sum adstrictus ex dispositione illius Praesulis, cujus imperio resistere pertinaciter nulli licet....

[2] Enchiridion 19. — Regula V. Capit.: »Fratres illi, quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter et devote: ita quod excluso otio animae inimico, sanctae orationis et devotionis spiritum non extinguant, cui debent caetera temporalia deservire.«

[3] Kerckhove: Introductio ad Vitam Seraphicam. I. 105.

véreim dolgozzanak és elmélkedjenek, nehogy tétlenségnek adván át magukat, meg nem engedett dolgokban forgolódjék szívük és nyelvük.«[1])

A munka azonban még nem elégséges; más szóval Isten előtt semmi értékkel sem bír, ha nincsen összekötve a jó szándékkal. A munkának, a jó szándékkal való összekötését egyetlen rendalapító sem ajánlotta oly határozottan, mint Szent Ferenc, aki a regula 5-dik fejezetében, mint fenntebb láttuk és a 10-dik fejezetben is határozottan kívánja: »Arra törekedjenek (a testvérek), hogy mindenek fölött kívánják, hogy bírják Istennek a szellemét és az ő szent közreműködését; imádkozzanak mindig tiszta szívvel Istenhez.«[2])

Valóban az imádság szelleme a szerzetesi szigornak a támasza és Szent Ferenc igazi fiának a legfőbb erénye.[3]) »Semmi sem oly szükséges, — mondja Gaudentius Kerckhove — a mi rendünk megerősítésére, mint a szent imádság édes gyakorlása; amelynek megszűntével mindennek meg kell szűnnie.«[4]) Ezt a nézetet a szentferencrend legkiválóbb elméi is vallották és vallják. Szent Bonaventura így nyilatkozik: »Valóban az a szerzetes, aki állandóan nem imádkozik, nemcsak nyomorult és haszontalan, hanem még hullát hord Isten előtt élő testben.«[5]) David de Augusta pedig így szól: »A szerzetesnek élete a belső imára való törekvés nélkül olyan, mint a méz édesség nélkül, mint a fal arányosság nélkül, mint az étel fűszer nélkül.«[6])

[1]) S. Bonaventura: Legenda S. Francisci Cap. V. n. b. »Volo, Fratres meos laborare et exercitari, ne otio dediti, per illicita corde aut lingua vagentur.«

[2]) Enchiridion 24.: Regula X. Cap.: »Attendant, quod super omnia desiderare debent, habere spiritum Domini, et sanctam ejus operationem: orare semper ad Deum puro corde.«

[3]) Kerckhove: Introductio ad vitam Seraph. II. 106.

[4]) Kerckhove: Commentarii. 82.: »Nihil magis necessarium est pro conversatione nostra Religionis, quam suave Sanctae orationis exercitium, quo deficiente, omnia corruant: necesse est.«

[5]) Kerckhove: Commentarii. 82. Bonaventura (De perfectione Vitae Cap. 5. n. 1.): »Revera Religiosus Orationem assidue non frequentans, non solum est miser, et inutilis, quinimo coram Deo fert animam mortuam in corpore vivo. — Gaudentii: Introductio. I. 106.

[6]) Gaudentii: Introductio I. 106.: »Vita Religiosi sine studio devotionis internae est sicut favus sine melle, sicut murus absque temperamento, est sicut cibus absque condimento.«

Tehát az elmélkedő ima Szent Ferenc fiainak legfőbb kötelessége, amelyet semmiféle munka háttérbe nem szoríthat.[1])

Szent Ferenc ezen szándékát minden időben szem előtt tartották, de talán egyetlen egy korban sem annyira, mint a 15. században, mikor a szemlélődő életnek legnagyobb mesterei éltek, mint Szent Bernardino di Siena, Capistranói Szent János, Giacomo dalla Marca, Marco da Bologna.

Capistranói János előtt is e két dolog lebegett: imádság és munka. E kettőt a legszebben össze tudta egyeztetni egymással. Bármennyire el volt foglalva a felebaráti szeretet dolgainak gyakorlásával, az imádságról soha meg nem feledkezett; ezt soha el nem hagyta. Éjfélkor felkelt, akár otthon maradt, akár útra készült. S rögtön imádkozni kezdett; csodálatos lelki figyelemmel és elmerüléssel mondotta két órán keresztül a Matutinumot.[2]) És ezt nap-nap után ugyanolyan módon elvégzi. Sem a rendkívüli nagy elfoglaltsága, sem az utazások fáradalmai, sem az évszakok kellemetlenségei nem akadályozták meg soha, hogy aggályos figyelemmel és égő áhítattal el ne végezze az egyház által előírt imádságokat. Girolamo d'Udine különösen magasztalja az imában való kiválóságát: »Az imádság iránt való gondját ugyanis dícsérnem kell; mindnyájunk közös ítélete szerint ezt minden földi dolognál jobban szívén viselte, s hogyha elmellőzöm a mennyei hazába való nagy elmerültségét, azt mégis fel kell említenem, hogy az isteni tiszteletet minden úgynél előbbnek tartotta. Kelleténél figyelmesebb és gondosabb volt a szavaknak épségben való kimondásában, hogy fülével meg is hallhassa, a kiejtés helyességében az elvégzés közben, még pedig olyan elvégzés közben, hogy sem fontos úgy, sem aggodalom, sem az idő rövidsége, sem más valami valódi ok, a megkezdett imádságtól, amíg csak lehetett, el nem vonhatta. Semmiféle sürgető szükség nem állhatott be, hogy a szent zsolozsma mellőzésével, fáradt testét étellel vagy itallal felüdítse.«[3]) »Soha betegségében — mondja Giovanni da Tagliacozzo — el nem mulasztotta a zso-

[1]) Enchiridion. 19. Regulae V. cap.: »Ut Sanctae orationis, et devotionis spiritum non extinguant.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 406.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 487. Girolamo d'Udine: c. II. és Acta Sanct. Oct. X. 444. Nicolao da Fara: c. II.

lozsmázást (officium divinum): ha valamikor élete vége felé nem volt képes elvégezni, megparancsolta, hogy előtte azt más mondja el és ő figyelemmel hallgatta.«[1])

Imádságai közben gyakran fohászkodik a Boldogságos Szűzhöz és kéri segítségét.[2])

Amikor egy kis szabad ideje volt, azonnal imádkozni kezdett.[3])

Ilyenkor pótolta azon imádságok elmondását, amelyeket magán ájtatosságból szokott elmondani és amelyeket nagy elfoglaltsága miatt néha-napján nem tudott elvégezni. Ilyenek voltak a Halottak és a Boldogságos Szűz officiuma, a hét bűnbánati zsoltár és a Benedictának nevezett officium.[4]) Ezeket aztán sokszorosan elmondotta.

A szent misét mindennap elmondotta, még olyan helyeken is, ahol a misézés nagy nehézségekbe ütközött, mint Lengyelországban, ahol a nagy hideg miatt a bor a kehelybe fagyott.[5]) A szent misét oly mély áhítattal végezte, hogy a jelenlevők meghatottan szemlélték a kegyelemtől tűndöklő arcát, midőn Krisztusnak szent testét magához vette. Mise közben többször elragadtatásba esett és látomásai voltak. De erről majd másutt fogunk beszélni. Még halálos betegsége alatt is naponkint iparkodott a szent misét elmondani. Ujlakon aztán már oly gyönge volt, hogy semmiképen sem tudta a szent misét elmondani, miért is elvánszorgott a templomba és ott könnyes szemekkel egyik társa kezéből a legalázatosabban magához vette az Úr testét.[6])

Egyébként is annyira második természetévé vált az imádság, hogy minden dolgát imádsággal kezdi és imádsággal végzi.[7])

Prédikációi előtt mindig huzamosabb ideig elmélkedett és ezen közben gyűjtötte össze anyagát a prédikálandó tárgyhoz. Soha meg nem kezdette a prédikációt imádkozás nélkül.[8])

Az imádság, a lelkiekbe való elmerülő ima, volt a zsinór-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 394. Giovanni da Tagliacozzo levele. — Wadding: Annales Min. XII. 384.

[2]) Rodulphius: Hist. Seraph. 112.: »Orationi valde intentus, in qua saepe invocabat Virginem, cuius cultor admirabilis fuit.«

[3]) Sedulius: Hist. Seraph. 394.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 444. — Nicolao da Fara: c. II.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 406. — Hermann: Cap. triumph. 43.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 394. Giovanni da Tagliacozzo levele.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 487. Girolamo d'Udine: c. II.

[8]) Hermann: Cap. triumph. 29.

mérték, amely után minden dolgát igazította. Az eredmény az lett, hogy bár nap-nap után a világi dolgokba el kellett merülnie, lelke mégis tele volt a szent imádság szellemével és azt a világias foglalkozások elaltatni nem tudták. Mennyire belehatolt Szent Ferenc szellemébe ezen tárgyat illetőleg, bizonyítják azon rendelkezések, amelyeket 1443. szeptember 24-én bocsátott ki, mint vikárius generális szerzeteseihez. »Az ötödik fejezetre vonatkozólag mondom és rendelem, hogy egyetlen quardián se merészelje a testvéreket fölösleges munkákkal és lelki foglalkozásokkal annyira elfoglalni, hogy ennek folytán a divinum officiumok elvégzése mind a klerikusok, mind a laikusok részéről kárt szenvedjen. Sőt annyira mérsékeljék magukat a munkában és az előbbmondott foglalkozásokban, hogy a tétlenséget, a lélek ellenségét kizárván, a szent imádságnak szellemét ki ne oltsák. És ezt ki kell terjesztenünk a testi foglalkozásokkal egybekapcsolt lelki foglalkozásokra is; minél fogva sem a prédikálásokban, sem a gyóntatásokban, sem a tanulásban, sem az olvasásban, vagy az egyházi és világi személyeknek adandó tanácskozásokban senki magát annyira el ne foglalja, hogy Istennek dicséretét és a rendelt officiumot elmulassza.«[1]) Komoly szavak ezek, amelyekkel iparkodott a szent regula értelmében a lelkeket a belső, lelki imádkozásra terelni, s így őket Szent Ferenc igazi fiaivá tenni, akiknek legfőbb kötelességük az imádság szellemét elsajátítani és Istent tiszta szívvel imádni.

A hit, alapja a lelki életnek. »Ha tudsz hinni,« — mondja az Üdvözítő — »mindenek lehetségesek a hívőnek;«[2]) »mivel senki sem szégyenült meg, aki reménylett az Úrban.«[3]) A hívő lélek, ha az egész világtenger minden hullámával elborítja is, nyugodtan jár a tenger habjain; s csak akkor kezd sülyedni, mikor Szent Pétert utánozva, kételkedni kezd, de akkor is hallhatja az Üdvözítő korholását: »Kishitű, miért kételkedtél?«[4])

Capistranói János megkapta a hitnek adományát. A külső cselekedeteiből ítélhetjük meg leginkább az ő erős és élő hitét.

[1]) Hermann: Cap. triumph. 206—219. — Chronologia Historico-Legalis. I. 102—113.

[2]) Marc. IX. 22.: »Jesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.«

[3]) »Quia nullus speravit in Domino, et confusus est.« (Eccl. II. 11.)

[4]) Math. XIV. 31.: »Modicae fidei, quare dubitasti?«

Egész éjtszakákat töltött imádságba merülve, s imádság közben arca igen sokszor átszellemült. Amint előbb láttuk, az imádságban rendkívüli buzgóságot fejtett ki, különösen vigyázott a zsolozsmázásnál arra, hogy a szavakat tisztán és helyesen ejtse ki.[1]) A szent mise közben gyakran önkívületbe esett; de megtörtént ez vele más alkalommal is. Az Üdvözítő szenvedéseinek emléke könnyzáport csalt ki szemeiből. »Mikor prédikált Krisztus kínszenvedéseiről a nép előtt — mondja Cristoforo da Varese[2]) — mint a gyerek, úgy sírt, és sírásra indította az egész tömeget; hasonlóképen, mikor valamit olvasott, beszélt, vagy elmélkedett Krisztus szenvedéseiről, a könnyektől magát nem tudta megtartóztatni.« A római pápa és az egyházi személyek iránt végtelen tisztelettel volt.[3]) »Irtam nem sokkal ezelőtt főtisztelendő Uraságodnak, mint legkiválóbb atyámnak és pártfogómnak, egyetlen menedékemnek, ahová szoktam mindig, mikor szükségem van, biztosan menekülni. Nem is szabad öregségemben és öreg koromban mást tennem, mint szoktam ifjabb időmben. Az előbbiek után, mivel némely új dolgok merültek fel, azért azt látom, hogy főtisztelendő Uraságod új és ismételt támogatására, segítségére és tanácsára szükségem van. Krisztusnak új helytartója lett; azért főtisztelendő Uraságod kegyét és segítségét könyörögve és alázatosan kérve, azért esedezem, fohászkodom és könyörgöm, hogy miként pártfogóm, támaszom és védelmezőm voltál más pápáknál, úgy főtisztelendő Uraságod megemlékezvén alázatos és legkészségesebb szolgájáról, engem mint férgecskét Őszentségének, mint kegyes atyám és pártfogóm ajánljon, pártfogoljon.«[4]) Így ír a fermói bíboroshoz.

Feláldozott minden méltóságot, minden kényelmet, hogy a hitterjesztés terén mennél jobban működhessék. Nem ismert fáradságot, sem munkát, ha a lelkek megnyeréséről volt szó. Lelkének a legnagyobb örömet a hitterjesztés szerezte. Bizonyság

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 487. — Girolamo d' Udine: c. II.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 531. Cristoforo da Varese: c. XIII.: »Cum praedicabat de Passione Christi coram omni populo tamquam parvulus flevit, et ad flendum totum populum induxit: similiter cum aliquid legebat, loquebatur, meditabatur de Passione Christi, a lacrymis se continere non poterat.«

[3]) Hermann: Cap. triumph. 27.: »Summa in erat Praelatos Ecclesiasticos reverentia.« — Wadding: Annales Min. XII. 406.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 250. — Hermann: Cap. triumph. 498. Capistranói János levele a fermói biboroshoz 1455. május 19-én.

erre azon levél, amelyet a Rómában levő bíboros-barátjához intézett 1440. március 31-én Milanóból: Mivel ügyeimben a szent Atyánál, nem tudom, kinél találhatok biztosabb támaszt, azért alázatos szívvel könyörgöm és felhívom, hogy kegyeskedjék érettem Őszentségénél közbenjárni, és nekem, szegény bűnösnek arra nem valóságát és egészségi állapotát kimenteni. Ugyanis nagypénteken a késő éjjeli órában kaptam brévét Őszentségétől, hogy a legközelebbi husvét után jelenjek meg előtte. Tudja Őszentsége, tudja Kegyességed is, míly kész lélekkel, míly önként, míg bírtam, sem a munkát nem kíméltem, sem a veszélyeket nem kerültem, amelyek engem Őszentsége parancsainak végrehajtásakor gyakran a hatalmas fejedelmeknél és kényúraknál körülvettek; ámbár a feledésnek átadtak, s mintegy meghaltam szívemre nézve, s valóban úgy tartanak, mint áldozati bárányt. Már öreg voltam, atyám, használatlan voltam; de még használhatatlanabbá lettem, beteges, gyenge és fölösleges. Üdvösebb volna nekem meghalni, mint élni. Bárcsak nekem Krisztus lenne az életem, és a halál nyereségem. Vajha a testnek terhe feloldattatván, Krisztussal meghalhatnék és vele élhetnék: de ha mégis valami módon szükséges lenne életem az Üdvözítő dicsőségére, nem szégyenleném még továbbra is életemet húzni Krisztus nyájainak neveléseért. Az apostoli szentszék legkegyesebb képviselője, a mi Szentséges Úrunk hagyjon engem békében meghalni; s bár életemet eredménytelennek ítélik, még sem szegülök ellen, jóllehet félholtan kelljen is magamat tüskén-bokron áthurcolnom és tűzön-vízen minden földi vigasz nélkül magamat átragadnom. Ezért mondom, Atyám, ha nem lehetséges, hogy ez a kehely eltávozzék tőlem, legyen a te akaratod. Ennek okáért könyörgök, Atyám, add tudtomra mit kelljen most cselekednem?«[1])

Az Isten akaratában való megnyugvás, tűrelem a szenvedésben, alázat és önmegtagadás, a bűntől való irtózás és az őszinte bűnbánat képezték hitének legfényesebb bizonyítékát.

A bűntől rettenetesen irtózott; gyűlölte azt és gyakorta keservesen megsíratta. De nemcsak megsíratta, hanem hallatlan módon bűnbánatot is tartott.[2])

---

[1]) Antonio da Palermo: Opera. Tom. V. v. III. 58.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 28.

Élő hitének legszebb jeleit mutatják azok a csodatételek, amelyeket mélységes hite által eszközölt. Ezekről majd csodáinál bővebben beszélünk.

Isten iránt rendkívüli bizalommal volt. S ezt semmi sem ingatja meg; az emberek segítségét nem keresi; mindenben Isten rendelését látja. Az örök élet elnyerése reményében lépett be Szent Ferenc rendjébe, s hogy ezt elnyerhesse, örömmel tűrt el mindent. Bőjt, virrasztás, éhség, szomjúság, önsanyargatás mindezek arra szolgáltak, hogy az örök élet reményében megerősítsék. Miután lemondott minden világi méltóságról, rangról, vagyonról, a földieket csak annyiban kereste, amennyiben az örök életre vezették. A reménynek hősies mértékét nemcsak életében, hanem különösen a halál órájában mutatta meg, mikor a legnagyobb pontossággal és örömmel készült arra, hogy Krisztussal egyesülhessen.

Isten szeretete a legtökéletesebb és legnemesebb erény, amelynek megszerzésében valósul meg a szerzetes legfőbb kötelessége: a tökéletesedés.

Capistranói János minden munkát, fáradalmat, küzdelmet, szenvedést Isten iránt való szeretetből viselt el.[1]) Isten dicsőségeért élt, ezért buzgólkodni sohasem szűnt meg. Senki és semmi sem tudta megakadályozni, hogy Krisztus vallását ne hirdesse, az igaz Isten tiszteletét ne terjessze, az eretnekeket Istenhez ne vezesse. Számtalanszor törtek élete ellen, de azért magasztos hivatásától eltéríteni nem tudták.

A legfőbb vágya az volt, hogy vértanúsággal mutassa ki Isten iránt való szeretetét. Ez a benső, Istennel való legszebb egyesülési vágy kiolthatatlanúl égett szívében. Ez sarkalta a szenvedésekre, ez ösztönözte a munkára, ez ragadta a legveszélyesebb helyekre, ez vitte a harc tűzébe. Szívében elrejtve, senkitől sem sejtve, ott égett ez a vágy sok évtizeden keresztül. Giovanni da Tagliacozzo mint szemtanú beszéli, hogy élete utolsó idejében számtalanszor könnyezett azért, hogy a vértanúság kegyelmét nem tudja Istentől kieszközölni.[2]) Nürnbergben létekor ugyanis látomása volt, amikor Istentől megtudta, hogy a vértanúságot nem nyeri el, csupán

[1]) Hermann: Cap. triumph. 38.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 391. Giovanni da Tagliacozzo levele. Hermann: Cap. triumph. 38.

vágyban lesz vértanú.[1]) Végtelenül örvendett, mikor halála közelgett, de lelke még ekkor is sajgott attól a fájdalomtól, hogy Istenért vérét nem onthatta. Haldokolva is azt siratta, hogy nem tudott Isten dicsőségeért annyit cselekedni, hogy a vértanúi koronát megérdemelhette volna.

Isten szeretetének hősies volta abban is megnyilvánúlt, hogy látomásban gyakran volt része. Ezek nem beteges önkívületi állapotok, hallucinációk voltak, hanem a léleknek elragadtatásai és a jövendőben való elmélyedése. Mindenegyes ilyen látomás a legszentebb körülmények között, a szent mise alatt, vagy prédikációi közben, esetleg egy alkalommal étkezés közben történt nála, s a beteges önkívületek jellegét épenséggel nem viselték magukon. De e rendkívüli jelenségeken kívül még az is bizonyítja Isten iránt való mély és határtalan szeretetét, hogy Istenért embertársait is kimondhatatlan módon szerette.

A 15. században a társadalom nagy részének, a munkásosztálynak, az állapota nagyon keserves és nyomorúságos volt. A középkor közfelfogása szerint a pap és nemes ment minden állami tehertől; s ezért az összes állami kiadásokat a köznép köteles fizetni. Szegényes keresményükön osztozkodik a földesúr és pap egyaránt; egyiknek kilencedet, a másiknak meg tizedet fizet. Rendkívül nehezökre esett a súlyos terheket elviselni, de megtették, mivel a feudális viszonyok között ezt minden államban jogosnak tartották.

Mostani korunkban, midőn az egyenlőség és szabadság jelszava hat át mindent, elviselhetetlennek és igazságtalannak tartjuk ezt a felfogást. De közelebbről nézve a dolgot, látjuk, hogy különbség van a mostani gyári munkás és a középkori jobbágyság között. A jobbágy nem eszköz volt csupán, mint manapság, hanem erkölcsi kötelék is fűzte az úrához. A vallás igyekezett a gazdagok szíveit könyörületre hangolni és kiírtani

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis 5.: »Quum anno Domini 1454. de mense Novembris pater ipse beatus cum sociis e Francfordiensi dieta Nurambergam deveniret... vidit mortem suam sine sanguinis effusione futuram...« — Acta Sanct. Oct. X. 391. Giovanni da Tagliacozzo levele: »Fuerat quippe sibi in Nurimburgensi civitate revelatum, quod in brevi, non per martyrium sanguinis, sed per martyrii desiderium in Hungaria vitam finiret.« — Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. 9.: »Nam licet praescivisset, se martyrii corona cum sanguinis effusione privandum, nitebatur tamen animam suam pro suis amicis ponere et martyrii coronam adipisci.«

belőlük a gőgöt, a szegények lelkéből meg az irígységet és gyűlöletet iparkodott elnyomni.

Capistranói János, aki nap-nap után érintkezett az emberiség ezen lenézett elemével, fájó szívvel tapasztalta ezen jó emberek sanyarú helyzetét. Ezért iparkodott rajtuk tehetsége szerint segíteni. Szívének egész melegségével védte a szegény nép érdekeit mindenkivel szemben. Ha meghallotta, hogy valakit igazságtalanúl üldöznek, vagy jogtalanúl zsarolnak, rögtön védelmére kelt.[1]) Felkereste még a fejedelmeket és hercegeket is, hogy az igazságtalanság ellen orvoslást találjon. Beszédeiben gyakorta buzdítja a népet, hogy a földesúrak jogos követeléseit ne tagadják meg, de viszont az úrakat is sürgeti, hogy bánjanak alattvalóikkal úgy, mint Isten teremtményeivel. »Ha meghallotta, hogy néhány szegénnyel rosszúl bántak, avagy őket igazságtalanúl bezárták, rögtön felkereste az előljárókat és úrakat. Bátran követelte a szerencsétlenek szabadonbocsátását. Ha azt látta, hogy a nép gyermekeit javaiból kifosztják, hogy az özvegyeket és árvákat üldözik, nagylelkűen védelmezőjük és segélyük lett.«[2])

Bárhol jelenik is meg, soha el nem mulasztja a jómódúakat és a gazdagokat arra serkenteni, hogy bőséges alamizsnálkodásukkal iparkodjanak a szegények nyomorúlt helyzetén valamelyest javítani. Könyörületes szíve ilyen alkalommal oly ékesszólóvá tette, hogy még a legkeményebb szívűek sem tudtak kérésének ellenállani.

A nyomor enyhítésére mindig talált valami módot. Ha a könyörületességre buzdító szavai süket fülekre találtak, ha ékesszólása kárbaveszett, s ennek következtében nem tudta a szenvedőknek nyomorát enyhíteni, akkor az imádsághoz fordult.[3]) Figyelmeztette a nyomorban levőket a keresztényi tűrelemre. Emlékezetükbe hozta az Isten Fiát, aki bár végtelenűl gazdag volt, azért mégis szegényűl jött e világra, hogy megkedveltesse velök a szegénységet. Neki mindene megvolt a mennyben, csak szegénysége nem volt, azért ezt kívánta meg az emberektől, hogy ebben is hasonló legyen hozzájok. Krisztus a szegényeknek hírdette az evangeliumot; nekik hozta az örvendetes hírt, amelyet

[1]) Hermann: Cap. triumph. 38.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V.
[3]) Wadding: Annales Min. XII. 407.

ők még sohasem hallottak. Földön jártában a szegényt gazdagnak hirdeté, a gazdagot szegénynek mondja; s maga is a szegénység ruháját ölté fel és a szegények életét követé. A szegényt és a gazdagot egy asztalhoz ülteté, s megalapítá a földön a legszebb testvériséget; s megtölté a jólelkű gazdagok szívét irgalommal és könyörületességgel. Szavai sohasem maradtak hatás nélkül. Hiszen csak rá kellett tekinteniök a szegényeknek a Szentre! Láthatták, hogy Krisztusnak ezen szolgája, nemcsak szavaival hírdeti az igazságot, hanem tetteivel is. Nem volt-e ő is a ruhában, étkezésben, mindenben hozzájok hasonló szegény azzal a különbséggel, hogy ő azelőtt a világban gazdag, előkelő ember volt. Ezért írják Treviso város lakói 1459. július 20-án II. Pius pápához, hogy a Szent, mikor náluk volt, beszédeit nemcsak mások szavával és véleményével erősítette meg, hanem »önmegtagadásával, szegénységével és erényeinek fényével.«[1])

Elképzelhetetlen az a sok jó, amit majdnem négy évtizeden keresztül a nép javára tett. Egész életét úgyszólván a szegény nép szolgálatában töltötte el, s minél inkább tanulta őket ismerni, annál inkább iparkodott rajtok segíteni. Nem volt a szegény népnek egyetlen egy könnye sem, amelyet nem iparkodott volna letörölni. Szeretete a segítségre szorulók iránt, de legfőképen a betegek iránt nem hagyta nyugodni. Már mint kispap annyira kitűnt a betegápolói tisztben, hogy inkább betegápolónak, mint klerikusnak hivták.[2]) Irgalmas szeretete és nyugalmat nem ismerő buzgósága a betegekkel szemben sohasem csökkent, hanem mindig nagyobbodott. Legkedvesebb foglalkozásainak egyike a betegek látogatása volt. Ha valahová érkezett, a legelső dolgai közé tartozott a betegek felkeresése. Naponkint kétszer látogatja meg őket, délelőtt és délután.[3]) Hartmann Scheydel, nürnbergi polgár, mint fenntebb láttuk, röviden ecseteli ezen eljárását.[4]) A leírásából azt látjuk, hogy úgy tesz, mint a jó orvos: naponkint kétszer

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 126.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 28.: plus Infirmarius, quam Clericus fuerit compellatus.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 456.: Nicolao da Fara: Vita c. V.: »Nam et in Ungaria constitutus et perambulans et evangelizans, inter vitae suae instituta, curam de infirmis motus tenerrima compassione et viscerosa pietate erga eos, specialem habuit.«

[4]) Hartmann Scheydel: Sexta mundi aetate. Lib. II. de bono statu relig. C. 30. — Crantzii: Metropolis. lib. 11. — 807. — Sedulius Hist. Seraph. 394.

is megnézi a súlyos betegjeit. Így tesz Capistranói János is. Reggel csak futólagos vizsgálatot tart, mert sietős útja van; sok beteget kell meglátogatnia. Ezért egyesekkel huzamosabban nem tárgyal, hanem csak áldását adja rájuk és megérinti őket szent Bernardino ereklyéivel. Délután azonban már másképen cselekszik. Mindenegyes beteget külön meglátogat; igazi atyai szeretettel bánik velök és sokáig tartózkodik nálok, s csak késő este tér haza.[1])

Nem irtózott semmiféle betegségtől, még a dögvészesektől sem,[2]) akiknek lakásaiba senki sem mert belépni. Ápoló hiányában önmaga vetette meg ágyukat, a legútálatosabb gennyes sebeket kimosta és bekötözte, szemeikből az összegyülemlett piszkot kezeivel törölgette. Társai legtöbbször megilletődve és szégyenkezve állanak háta mögött, mikor látják, hogy az undorodás legkisebb jele nélkül végzi azon dolgokat, amelyekre ők rátekinteni sem tudtak. A betegek látogatásától nem tartotta vissza semmiféle időjárás, sem a nép tolakodása, sem a vetélytársak irígykedése. Embertársai iránt érzett szeretete nagyobb volt minden kicsinyes gondolkodásnál, minden aprólékos gáncsoskodásnál.

Nem egy helyen maradandó emléket is állított irgalmas szeretetének a »betegek háza« felállításával.

Manapság is a felebaráti szeretet legszebb gyakorlása a betegek ápolása és legnagyobb ténye a kórházak alapítása. De míg a mostani művelt államokban ez a teher az államra hárul, addig a középkorban az egyházra nehezedett. A katholikus egyház nagy gondot is fordított erre. Szerzetesrendek alakultak külön azon célból, hogy a szerencsétlen betegeket ápolják, gondozzák és szenvedéseiket enyhítsék. Majdnem minden nagyobb városban voltak kórházak. A pápák és püspökök versenyezve buzgólkodtak a kórházak alapításában. V. Kelemen pápa híres Constitutiója (1311.) bizonyítja, hogy az egyház mennyire szívén viselte a szenvedő emberiség gondozását és ápolását.[3])

Capistranói János tehát csak az egyház szándékát valósítja meg, mikor minden nehézséggel szembeszállva a kórházak alapítására törekszik. Ha prédikálásai közben olyan városokra akadt, ahol a betegek kellő gondozásban nem részesültek, addig nem

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 492.
[3]) Wetzer-Welter: Kirchenlexikon. VI. 305.

nyugszik, míg annyit össze nem koldul, hogy azon kórházat lehet építeni. Könyörületes szíve így épített kórházat Aquilában[1]; így hozott létre egy másikat »ospidale della Santa Maria alla Scala« néven Veronában, ahol szavainak hatása olyan nagy volt, hogy a városi tanács tizenkétezer aranyat ajánlott fel a kórház felépítésére.[2])

Szívének könyörületessége, de még inkább gyógyításainak rendkívüli sikere, amelyet nagy alázatosságában mindenütt Szent Bernardino di Siena ereklyéjének tulajdonít,[3]) amellyel a betegeket érinteni szokta, bejárta az akkor ismeretes világot. Királyok, fejedelmek, hercegek, grófok, gazdagok és szegények messze földről fordulnak hozzá segítségért bajaikban. Mindenkinek segítségére siet, ha mással nem tud: kedves szavakkal vígasztalja, tűrelemre inti. A badeni őrgróftól értesül az angol király betegségéről, rögtön tollat ragad és vígasztalással teljes levelet intéz hozzá, amelyben ezeket mondja:[4]) »Felséged betegségéről is némi értesülést kaptam; ha azt mondanám, hogy ezen betegség fölött nagyon örvendezem, csodálkoznék talán Fölséged! Vajjon azok miatt, amikkel Isten sújt, szomorkodva kell részvétet nyilvánítanom? Legkevésbbé! Áldom az Úrat minden időben, mondja a szent próféta. Ha egészséges, ha beteg, ha gazdag, ha szegény vagyok, épúgy minden időben áldom az Úrat, dicsérete mindig ajkaimon van: nem kap verést az atyától a nem igen szeretett fiú, de akit az atya gyermekeképen szeret, azt megkorholja és megveri, miként irva van: »Akit Isten szeret, gyakran megfeddi és bűnteti.« Vajjon az istenfélő Jóbot és a szent Tóbiást nem bűntette meg Isten: az egyiket bélpoklossággal, a másikat vaksággal? De hiszen nem is vétkeztek, miért kell nekik ily bűntetést adni? És mivel örvendeznek és zugolódás és panasz nélkül elviselték Istennek a

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 407. — Hermann: Cap. triumph. 38.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 407. — Hermann: Cap. triumph. 38. — Sannig: Der Cronicken IV. 213. — Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V. — Van Ecke kétségbe vonja ezt az adatot, mert ennyi pénzt (duodecim millia ducatorum aureorum) egy város összeadni nem tudott, mivel ez a mostani érték szerint majdnem 3 millió és 900 ezer frank volna. Szerinte vagy tévedett Nicolao da Fara, vagy a másolók rosszúl írták le.

[3]) Hermann: Cap. triumph. 492.

[4]) Capistranói János levele az angol királyhoz. 1454. október 24-én, a politikai részek kihagyásával. — Wadding: Annales Min. XII. 210. — Hermann: Cap. triumph. 424.

megpróbáltatását, még ebben a világban előbbi egészségüket visszanyerték és azt visszanyerni méltóknak találtattak Istentől. Talán Felséged tűrelmét és erényét is ki akarja próbálni az Isten, aki mindig azért sújt, hogy a kiválasztottakat gyógyítsa, aki a régi sebet mindig új sebbel nyítja ki, és aki égő vassal éget, hogy a meggyülemlett gennyedtséget kitisztítsa az egészséges sebből. Légy tehát tűrelemmel, és mindent visszaadok neked, mondja az Úr. Hogyha Felségeddel Istennek ugyanez a terve, tudniillik, hogyha az igazi tűrelem birásának eredményét elérte, nem kétlem, az óhajtott egészséget meg fogja nyerni Istentől. Egyébként (ugyanazon) méltóságos őrgróf kérésére Szent Bernardino szent ereklyéiből, amelyek nálam vannak, küldök Felségednek egy kis részecskét. Ugyanis ha az alázatosságnak és hitnek igen nagy buzgóságával fogadja azokat, képesek Isten könyörületessége által az óhajtott egészséggel megajándékozni. Legyen tehát hittel iránta Felséged, ha meggyógyúlni kíván; a hitet cselekedetekkel értem, mert cselekedet nélkül az halott, mondja az apostol. Kinek tehát hite van, az Istent mindenek fölött szereti, parancsait megtartja, a játékokat eltíltja, ostáblákat, kockákat és efféle istentelen dolgokat elégetteti; a zsidókat kiűzi, az uzsorát tíltja, a gonosz szokásokat megszűnteti, a jókat elrendeli, az istenfélőket emeli, a gonoszokat gyűlöli és bűnteti, templomokat épít, gyakran járul a gyónáshoz, hallgat misét, a vallást tiszteli, alamizsnát ad, a szegényeket gyámolítja, az igazságot szereti, a vétkeket útálja.

Ezekre buzdítom ugyanis, hogy a hit elnyeréséért, az üdvösség kieszközléséért, Krisztus tiszteleteért, a világ jó hírneveért ezeket el ne mulassza Felséged.«

Híre messze földön megelőzte, s azért elhalmozták könyörgő levelekkel. Szilágyi Erzsébet, Hunyadi János felesége és Mátyás magyar királynak anyja, a legnagyobb esdeklléssel ajánlja menyét, illetőleg fiának menyasszonyát, könyörgéseibe: »Krisztus Jézusban kedves Atyánk. Tudtára adjuk tisztelendő Atyaságodnak, hogy menyünk oly súlyos betegségbe esett, hogy sem élni, sem meghalni nem tud. Azért tisztelendő Atyaságodat buzgón és esdekelve kérjük, hogy alázatos imádságaiban ajánlja őt Istennek, és imádkozzék érette, hogy Isten szabadítsa meg őt jelen nyavalyájától, hogy Istennek tovább szolgálhasson. S a többi testvérek is

imádkozzanak érette. Isten vele a mi Úrunk Krisztus Jézusban.«[1]) Bánffi László egri püspök rokonát Bánffi Jánost, kinek szemén hályog van, különös jóindulatába ajánlja, kérvén, hogy hathatós könyörgéseivel gyógyítsa meg: »Isten kegyes jóságában, a szeplőtelen Szűz érdemeiben és a szentek közbenjárásában, végre tisztelendő Atyaságod imádságaiban teljes hittel bízva, ezen rokonomat, losonczi Bán fiát, Jánost, akinek szemén hályog van, szolgái által tisztelendő Atyaságodhoz küldöttem, kérvén alázatosan tisztelendő Atyaságod szeretetét, hogy ezen betegség meggyógyítása és látásának visszanyerése végett kegyeskedjék Istent, mindenek alkotóját, kérni, hogy az Ő mindenhatósága, az előbocsátott érdemek és közbenjárások és (Tisztelendőséged) imádságainak közbenjöttére azt, ami útjában van, távolítsa el, ami hiányzik, pótolja, látását adja vissza és a teljes egészség ajándékával ajándékozza meg őt.«[2]) Bácsmegyei Kürty Balázs, a magyar nádor egyik tisztje, könyörögve fordul hozzá, hogy jöjjön és gyógyítsa meg, mert nagyfokú fölindulás következtében féloldalon béna, s ezért sem Istennek, sem embernek tartozó szolgálatait teljesíteni nem tudja; hozzátartozói közül is többen betegségben sinylődnek, egyik szolgája pedig békát nyelt le és az a torkában van, nem tudják, mi legyen vele. »A mindenható Istenre kérünk, gyógyíts meg bennünket, és ajánlj egy gyóntatót, aki bennünket szokás szerint meggyóntasson. Isten haláláért és az Ő kiömlött véréért kérünk, eszközöld ki számunkra az isteni jóságtól mind a testi, mind a lelki kegyelmet.«[3])

Mindenféle beteg nagy bizalommal fordult szentünkhöz, de különösen azon nők, akik áldott állapotban valának, kérték bizalommal imáját. Thornay Szilveszter felesége, Margit, kéri, hogy érte is könyörögjön, hogy szülésében Isten megsegítse, s küldje el neki egyik cingulumát.[4]) Leonello Acclozemora, Celano grófja, szintén arra kéri, hogy imádkozzék azért, hogy felesége szerencsésen átessék a szülésen.[5])

---

[1]) Pettkó: Kapisztrán János levelezése. 27. és Schematizmus. Prov. S. Joh. de Cap. 30. Szilágyi Erzsébet levele 1455. okt. 2. Hunyadvárából.
[2]) Pettkó: Kapisztrán János levelezése. 25. Bánffy László levele 1455. aug. 20. Eger. Schematizmus. 28.
[3]) Pettkó: Kapisztrán János levelezése. 65. Schematizmus. 65.
[4]) Pettkó: Kapisztrán János levelezése. 41. Schematizmus. 43.
[5]) Wadding: Annales Min. XII. 302. — Hermann: Cap. triumph. 309.

A hálának és az őszinte szeretetnek legszebb tanújelét adja Leonello Acclozemora, Celano grófja és a felesége Jacobella, akit Capistranói János többször kigyógyított súlyos betegségéből.[1]) Bármily messze jár is, mégis fel-felkeresik őt leveleikkel, hogy lelküknek szomorúságát, vagy örömét feltárják és áldását kérjék.[2]) Varsányi István, magyarországi ferencrendi vikárius, aki őt magyarországi útjában kíséri, a grófnőhöz intézett levelében említést tesz arról az örömről, amely Capistranói Jánost érte, midőn a grófnő legutolsó sajátkezűleg írt levelét megkapta: »Aki maga is abból vigasztalást merítve, nem tudta megállani, hogy a kölcsönös szeretetnek szóban is kifejezést ne adjon, tudván, hogy amiket leveletekben írtatok, azt nem csak vigasztalására írtátok, hanem a jóakarat és a soha meg nem szűnő szeretet tűze sugallta azokat... Azért tehát, nagyságos Asszonyom, ezt a boldog atyát aminő szeretettel szerettétek életében, lelketek olyan hódolatával szeressétek halálában is. Fáradjatok, munkálkodjatok, buzgólkodjatok szorgalmasan szenttéavatásáért, mozdítsátok elő és teljes erőtökből siettessétek.«[3])

De nemcsak betegségi dolgokban, hanem egyéb ügyekben is szakadatlanúl érkeznek hozzá kérő levelek. Nicolao da Fara a következőkben foglalja mindezt össze: »Hány halálra és életfogytiglan tartó börtönre ítéltet szabadított meg? Hány ellenséget — a maga ellenségeit is — tette jóbaráttá? Hány községet és várost, amelyek örökös gyűlölködéssel voltak egymás iránt, vett rá arra, hogy békekötéssel örökös szövetséget kössenek? Hány belső forradalmat nyomott el? Mennyi megrögzött gyűlöletet szűntetett meg; hány viszálykodást simított el; hány lázadást csöndesített le; a békének, az egyetértésnek és a jóakaratnak

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 457. — Nicolao da Fara: c. V.: Cobellam, Celani comitissam, a physicis difisam, a mortis faucibus eripuit.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 302. Hermann: Cap. triumph. 309. Post tuas, pater optime, quas novissimas recepi litteras, crebras meas quam plurimis viatoribus ad te deferendas tradidi, neque propterea desinam, quin et aliis, quos istuc venturos non ignorabo, alias non dem, ut de nobis aliquid sentias, simul ut te ad itidem faciendum provocem. Scito me et Coniugem meam dilectissimam Cobellam ac sobolem nostram Rogerionem, Petrum, quod ad Dei laudem dictum velim, bene valere....«

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 27. — Hermann: Cap. triumph. 702. — Pettkó: Kapisztrán János levele. 63. Varsányi István levele 1459. január 21. Zalárdról.

mennyi szent magját hintette el?«[1]) Ugyanígy nyilatkozik Cristoforo da Varese is: »A föld bármely részén járván, mindig az lebegett szeme előtt, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus, mikor itt a földön járt, békét hirdetett s mikor eltávozott a földről, békét hagyott hátra; ő is a világban az evangeliumot hirdetve, a békére tanított, a megrögzött ellenségeskedéseket a békére változtatta, a szívekből a folytonos haragot kiírtotta. S ezt nemcsak egyes személyekkel cselekedte; hanem belső forrongásokat, melyek a különböző pártok részéről támadtak, lecsendesítette; városokat is, amelyek kölcsönösen veszekedtek, kibékítette.«[2])

Nicolao da Fara és Cristoforo da Varese történeti tényeket hoznak fel állításuk bebizonyítására.

Alfonzo, aragoniai király, akit II. Giovanna 1420-ban örökbe fogadott, majd pedig az öröklésből kitagadott, háborút indított Giovanna és ennek fogadott fia Anjou René ellen. Ezen háborúban történhetett meg azon eset, amelyet a két életrajzíró említ. Aquila városa nem akart meghódolni Alfonzónak, mire az ostrom alá fogta és fel akarta dúlni. A kétségbeesett lakósok Capistranói Jánoshoz fordultak segítségért, akinek kérései annyira meghatották a királyt, hogy megkegyelmezett Aquilának.[3])

Rieti városa hosszú háborúskodás után, miután már négyszáz embere elesett, békét akart kötni Cantalice várossal. A tárgyalások alatt a két párt ismét összetűzött és a verekedés közben Cividale (Civita Ducale) város egyik polgárát leütik. A seb rettenetes volt; az agyvelő kiloccsant és hajával egyesült. Az orvosok lemondottak minden reménységről, hogy a sebesültet megmenthessék. A kétségbeesett emberek végre Capistranói Jánost hívatják, aki a békét közvetítette a két párt között. Capistranói Jánosnak az első dolga, hogy az agyvelőt elválasztja a hajtól, a sebet kezével kitisztítja, összeszorítja és ennek végeztével így szólt a sebesülthöz: »Az Úr Jézus nevében kelj fel és légy egészséges.« Szavának hatása leírhatatlan volt. A sebesült felkelt, mintha semmi baja sem lett volna: a sebnek semmi nyoma sem látszott. Ennek

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 497. Cristoforo da Varese: c. II.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 457. Nicolao da Fara: c. V. — Acta Sanct. Oct. X. 497. Cristoforo da Varese: c. II.

a csodálatos esetnek olyan hatása volt a város polgáraira, hogy rögtön megkötötték a békét.[1])

Még ennél is szörnyűbb esetet említ fel Nicolao da Fara. Aquilában suhancok játszottak a réten; közéjük vetődött három ifjú. A játékosok vezetője pokoli gondolatra jött. Társaival összebeszélt, hogy a három ifjú közül a legkisebben, a tizenegyéves gyereken merényletet hajtanak végre. Mikor a gyerek semmiképen sem akart ebbe beleegyezni, akkor vadságukban meggyilkolják, belsőrészeit kivágják és máját megsütik. Az elvetemült gonoszok a májat hazaviszik és édesatyjával megetetik. A szörnyűséges eset napvilágra jött és a szegény atyát majdnem az őrületbe kergette. Capistranói János, aki történetesen ott prédikált, felkeresi a szerencsétlen atyát és beszédeivel annyira megvigasztalta, hogy megbocsátott fia gyilkosainak és a bocsánat jeléül megcsókolta őket.[2])

Levelei olvasása közben sok érdekes dolgot találtunk, amelyek közül néhányat ide iktatunk.

Thelegdi Lőrinc, aki fel nem sorolt sok bűneiért vezekelni akarván, fogadalmat tett, hogy Rómába utazik, s azóta három év elmult, időközben újra embert ölt, miért hűséges szolgáját elküldi Capistranói Jánoshoz, akivel már Budán és Lippán is tanácskozott, hogy mondja meg, mit kelljen cselekednie. »Alázatosan kérem tisztelendő Atyaságodat, hogy fenntebbemlített tetteimre vonatkozólag kegyeskedjék könyörületesen segítségemre jönni és utasítást adni, miképen és mit kell tennem, mivel most egészségnek örvendek, de szegénységi állapotom miatt a római kuriához nem tudok menni. Egyébként van egy papnövendékem (scolasticus), akinek a fején nincsen haja, de nagyon szeretné, ha a papi rendet felvehetné. Kérem tehát tisztelendő Atyaságodat, hogy az ő ügyéről gondoskodni, vagy pedig engem tudósítani kegyeskedjék, ha tisztelendő Atyaságodhoz kell mennie.«[3])

Miképen intézte el az ügyet, arra vonatkozólag semmiféle adatot nem találtunk. A szükséges felmentésekkel minden időben el volt látva; hiszen az összes pápák megadták neki a jogot

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 457. Nicolao da Fara: c. V.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 457. Nicolao da Fara: c. V.
[3]) Pettkó: Kapisztrán János levelezése. 46. Datum in Thelegd in sanctissima vigilia spiritus Sancti. 1456.

arra, hogy a pápának fenntartott esetek alól is feloldozhat bárkit. A római tartózkodásunk alatt találtunk is egy levelet, amelyben közhirré teszi, hogy a spanyol származásu Juan Jappia-t a IV. Eugénius pápától kapott felhatalmazás folytán feloldozta a kiközösítés alól és átváltoztatta a Santiago di Compostellába és a Santa Maria di Vada Lupaba való zarándoklást. Megengedte neki egyúttal, hogy halálos ágyán szabadon választhat magának gyóntatót, aki minden bűnei alól feloldozhatja. »És Juan maga megigérte, hogy Juan Miraballis a jövő október haváig 15 aranyat fizet az (apostoli) kamara taksájáért a gaz hitetlenek ellen. Az elmondottak bizonyságául a jelen levelet állíttattam ki és a szokott pecsétemmel sajátkezüleg elláttam. Kelt Gaëtában, 1436. július 11-én. Frater János sajátkezüleg aláírtam magamat.«[1])

Akik személyesen nem tudják felkeresni, azok levél útján vagy társai révén kérik segítségét. Számtalanszor megtörtént, hogy emléket kérnek tőle. Így a lippai várnagy, Balázs, Székely Mihály ferencrendi szerzetes révén kéri, hogy küldjön ereklyét számára.[2])

Széchenyi László nógrádi és honti főispán megköszöni Capistranói Jánosnak, hogy a szerzet konfraterjei közé felvette, de nagyon fáj neki, hogy sajátkezű aláirását nem láthatja a felvételi levélen; kéri tehát, hogy ilyen aláírású levélben értesítse őt is, hogy legalább, ha személyében nem tisztelheti, írását láthassa.[3])

Jótékonyságáról egész köteteket lehetne összeírni; de mi is azt valljuk, amit Nicolao da Fara, hogy ezeket mellőzni kell, mert különben a beszéd hosszúra terjed[4]) és e mű keretén túlmegy.

[1]) Antonio da Palermo: Tom. V. vol. III. 9. Epistola V.
[2]) Pettkó: Kapisztrán János levelezése. 38. Székely Mihály levele 1456. febr. 10. Lippa.
[3]) Pettkó: Kapisztrán János levelezése. 15. Széchenyi László levele 1454. júl. 16. Szécsény.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 457. Nicolao da Fara: c. V.

HARMADIK FEJEZET.

31. §. A kortársak nyilatkozata Capistranói János csodáiról.

Capistranói Jánost már életében rendtársai, különösen akik hosszabb időt töltöttek körülötte, nem hivták másképen, mint »szent atyá«-nak,[1]) »szent öreg«-nek, »szent kapitány«-nak;[2]) kortársai pedig »szent férfiú«-nak,[3]) »Isten apostolá«-nak,[4]) Németországban közönségesen »heilick man oder geistlich vater,«[5]) »der heilge man,«[6]) »ein helger Mann,«[7]) der »andechtiger vater«[8]) szép jelzőkkel illetik.

Ezen elnevezést szent élete, de különösen ennek külső és látható jele, a csodák miatt kapta.

Miután a szenttéavatásnál nem akarunk bővebben a csodákra kiterjeszkedni, azért most vesszük erős kritika tárgyává, hogy biztos ítéletet alkothasson felettük minden olvasó.

A csoda minden korban szálka volt azok szemében, akik a katholikus vallás iránt ellenszenvvel, vagy gyűlölettel vannak eltelve. Ezeknek is a szívére azonnal ráhull a lepel, mihelyt csodákról hallanak, mint Szent Pál apostol mondásaként a zsidók szívére, ha az ó-szövetséget forgatják: »lepel van a szívökön, valahányszor az ó-szövetséget olvassák.« (II. Korint. 3., 15.)

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 374. Giovanni da Tagliacozzo: »Pater ipse beatus.« Acta Sanct. Oct. X. 489. Girolamo d'Udine c. III.: »Beatum patrem.« Acta Sanct. Oct. X. 481. Nicolao da Fara XI.: »sanctissimi viri meritis.« — Acta Sanct. Oct. X. 504. Cristoforo da Varese IV. c.: »beatus pater.« Acta Sanct. Oct. X. 490. Girolamo d'Udine II. 1.: »Senioris nostri beati.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 379. Giovanni da Tagliacozzo: Beatissimus capiteneus.

[3]) Magyar Sion. VII. 20. Enea Sylvio levele Leonardo da Benvogliohoz: »Cur ego Sancto viro invidiam?« Wadding: Annales Min. XIII. 123. Angelo di Capranica rieti püspök levele.

[4]) Enea Sylvio fenntebbi levele: »venit velut apostolus Dei.«

[5]) Der Katholik. III. 151. Rohrbacher: Liber gestorum.

[6]) Der Katholik. III. 151. — Mencken: Scriptores Rer. Germ. III. 1332.

[7]) Der Katholik. III. 150.

[8]) Mencken: Rerum Germ. Script. III. 1518. Chronica Johannis Ludneri. Mitteilungen des Vereins für Geschichte und. Top. Dresdens. IV. Heft. 5.

Capistranói Jánossal sem tesznek kivételt. Támadják csodái miatt életében, támadják holta után. Csak az a csodálatos, hogy támadói sem történeti, sem bölcseleti kritikát nem alkalmaznak, hanem vagy egyszerűen a legkényelmesebb módszert választják: a tagadást; vagy pedig a megszorult tudósok módszeréhez menekülnek: a lekicsinyléshez, vagy a gúnyos megvetéshez. Mindkét módszer könnyű, de a tudományos kritikát ilyen módon elhallgattatni nem lehet.

Szálljunk tehát szembe a csodák régi és modern ellenségeivel.

A kortársak közül különösen kettőt szoktak kiemelni, mint olyanokat, akik Capistranói János csodáit tagadták. Az egyik Enea Sylvio, a nagy humanista, a későbbi II. Pius pápa; a másik pedig Mathias Doering, a ferencrendiek szászországi tartományának tartományi minisztere.

Enea Sylvio kiismerhetetlen egyéniség. Capistranói Jánost tiszteli, becsüli, vele benső barátságot köt, és mégis mikor a csodáiról van szó, nem mer színt vallani; hanem inkább azt mondja, hogy nem látott semmi természetfölöttit. Ime saját szavai: »Sokat hallottam annak az atyának dolgairól, de én nem láttam, hogy valami természetfölöttit mívelt volna; de még sem tagadom el azokat, amiket mások beszélnek; a fülekre is adok valamit; kevés az, amit szemmel fel lehet fogni; a komoly férfiaknak hitelt kell adni.»[1])

Valóságos dodonai jóslatként hangzik ez, minden tudományos fülnek, mert hiányzik belőle az, amit leginkább várnak: a bölcsész és a kritikus megnyilatkozása. Bizonyosan nem így beszélt volna, ha eszébe jutott volna, hogy későbbi korokban akadnak olyanok, akik szavaiból egyebet is következtetnek, mint amit ő akart csupán: lerázni nyakáról azon alkalmatlan kérdezősködőket, akik kíváncsiak voltak ítéletére.

Már határozottabban és erősebben nyilatkozik Capistranói János egykorú rendtársa, Mathias Doering: »Capistranói János testvér, Csehországba küldetvén, először a vértanúságra vágyó-

[1]) Magyar Sion. VII. 21. — Enea Sylvio levele 1453. szept. 25. Graz. Leonardo da Benvogliohoz: »Multa ego de miraculis illius patris audivi, nihil super naturam ab eo factum vidi, non tamen illa inficior, que ceteri narrant, prebeo et auribus aliquid, pauca sunt que oculis subjiciuntur, danda est gravibus viris fides.«

dott, de később vonakodott bemenni, ha csak »salvus conductus«-t nem kap. Johannes Rokycana, az eretnekek feje, pedig írásban is és szóban is kijelentette, hogy az Antikrisztus előfutárja. Ő ugyanis Csehországot körüljárva, majd Ausztriában, majd Bajorországban, majd Szászországban, Türingiában, Sziléziában, majd Lengyelországban, majd Morvaországban prédikált tolmács útján; nagyon elégedetlen, ha tűntető körmenettel nem fogadták. S bár úgy látszott, hogy mint szerzetes szigorú életmódjával a világ megvetését mutogatja, mégis válogatott ételeket és finomabb borokat követelt; hogy az emberek tapsait és azok tömeges megjelenését elérje, dicséretet hirdető hirnököket küldött előre, akik szőrszálhasogatásig magasztalni szokták a fenntebb említett Capistranói János által eszközölt sok és nagy csodákat. S így oly elbizakodottan jelent meg, hogy nem tudta eltűrni, ha valaki neki ellentmondott. S hogy az emberek előtt feltűnhessék, profán helyeken, sőt városokban a piacon nagy pompával elkészített helyen, pedig ott se szeri se száma nem volt a székesegyházaknak és kolostori templomoknak, szokott misézni; és nem is más helyen, csak nagyon magas és felékesített helyen, prédikált. Minden egyes városban kijelölte a helyeket, ahová a betegek bizonyos meghatározott órára jelenjenek meg, akiket aztán meglátogatott: és ha valamelyik béna vagy sánta az előreküldöttek hireszteléséből keletkezett bizalomnál fogva azt hitte, hogy jobban van, azt a társai, akik kiabáltak és nagy lármával a népet »Jézus« nevének kiáltására felhivták, arra kényszerítették, hogy előre jöjjön: elvitték botjaikat és mankóikat és felfüggesztették azokat a templomban Szent Bernardino képe alá. Híre járt mégis, hogy az így meggyógyulták, visszaesvén (régi bajaikba), amint legtöbbnyire szokott lenni, visszakérték botjaikat. Ez sokakat visszafogadott Családjába és az urakat és a városokat arra kérte, hogy adjanak helyet kolostor építésére az összegyűjtendő szigorúbb életet élő szerzetesek számára; és ő a szászországi és más tartományokban nagy kavarodást idézett elő.«[1])

Mathias Doering mint konventuális gyűlölettel volt Capistranói János iránt, mivel elterjesztette mindenütt a szigorúbb életmódot, az observantiát. S ezért gyűlöletből írta a fenntebbi sorokat is.

[1]) Mencken. Scriptores Rer. Germ. III. 19—20. — Acta Sanct. Oct. X. 332. — Palacky: Geschichte von Böhmen IV. 283.

Van Hecke három csoportba foglalja Mathias Doering vádjait és kimutatja, hogy az egész rágalomnál nem egyéb.[1]) Az első rágalom: Capistranói János először a vértanúságra vágyódott, de azután vonakodott bemenni Csehországba »salvus conductus« nélkül. Másutt már kimutattuk, hogy Rokycana milyen furfangosan tért ki Capistranói János vitatkozása elől, azért itt csak röviden vázoljuk az eseményeket. 1451. szeptember 21-én Rokycana felszólítja Capistranói Jánost, hogy az összejövetelre vonatkozólag válasszon e három hely közül: Trěbovou, Německy-Brod és Pelprimov kolostora között.[2]) Levelében ezt írja: »Semmiféle félelem ne aggassza szívedet, mert arra törekszem, hogy Isten segítségével a világi karhatalommal is ellátva, a legbiztosabb, sőt a legelégségesebb menlevelet szerezzem meg bizalommal a te életed biztosítására.«[3])

Capistranói János 1451. szeptember 20-án elfogadja a feltételt és köszönetet mond a menlevélért.[4]) S midőn később Krummauba tették át az összejövetelt október 28-ikára, Capistranói János megjelent, de Rokycana nem. Lehet-e ilyen előzmények után Capistranói Jánost arról vádolni, hogy gyáva volt és nem merte életét feláldozni, hogy vértanú lehessen? Sőt ha a szükséges életbiztosítási intézkedéseket meg nem tette volna, akkor lehetne őt vádolni arról, hogy vakmerő volt és nem vértanú, aki az okosság szabályait is elmulasztotta. Doering azonban nem az igazságot kereste, s azért csak rágalmat tudott róla terjeszteni.

Doering második vádja: Kereste a külső tiszteletet és fitogtatta a sanyargató életet. Ez alacsony rágalom. Capistranói János egész élete ellentétben áll ezzel a ráfogással.

Állításunk igazolására csak két kortársának nyilatkozatait közöljük, amelyekből láthatja mindenki, hogy Doering vádja alaptalan és csak gyűlöletből fakadt. E két kortárs: Enea Sylvio és Angelo da Capranica. Lássuk az előbbinek nyilatkozatát:

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 332—333.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 92. — Zdeněk Nejedly: Česka missie Jana Kapistrána. Časopis Musea. 70. — Acta Sanct. Oct. X. 333.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 333. — Wadding: Annales Min. XII. 92.: »Nec ullus periclitationis pavor vestrum ascendat in cor, quoniam intendo gratia divina, saeculari quoque bracchio suffultus, tutissimos, imo et sufficientissimos vestra pro tuenda vita salvos conductos fideliter ordinare.«

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 93.

»Így ez a férfiú mintegy mennyei életet él a földön, szeplőtelen életet mocsok nélkül, bűn nélkül; ki merem mondani, hogy bűn nélkül, jóllehet némelyek azt mondják, hogy dicsőségkereső és a közhírből érdemet szerez, amelynek inkább akar tetszeni, mint az Istennek. De vannak gonosz bírók, akik nem jóra értelmezik azokat, amik rejtve vannak, mikor mindent jónak látnak, ami szemük előtt van. Miért gyalázzák ezt a férfiút, aki hosszú életét szegénységben tölti el; aki sok évet töltött el a nép tanításában, lemondásban, munkában, megerősödvén az alázatosságban és tetteit szavaival egyenlővé tette; aki semmiféle világias dolog után nem vágyakozott, aki senkinek sem ellensége, hanem mindezt követőinek is hátrahagyta? Kicsiny jutalom ilyen munkáért az emberi dicséret. Ostoba az, aki az emberek szóbeszédéért gyötri a testét és saját egyéniségét csalja. Én szentnek és igaz embernek tartom őt, aki megfékezte a kapzsiságot, legyőzte a testi ingereket, elmenekült a világ tiszteletnyilvánítása elől, aki a harag és jogtalanság ellen tűrelemmel küzd, aki a szegények gyámolításában fáradhatatlannak mutatja magát, aki a legkisebb bűszkeséget sem mutatta, akit egyedül csak a jövendőben való bizalom éltet, aki az égi kincs jutalmát várja, és aki Pállal elmondhatja: »A mi dicsőségünk lelkiismeretünk tanúsága; de egyébként is el van téve nekem az igazság koronája, amelyet megad nekem azon napon az igazságos Bíró.«[1])

Kell-e e szavakhoz valamit hozzáadnunk? Enea Sylvióban még az ellenséges tábor is megbízhatik, hiszen az ő szavait szokták épen Capistranói János támadására felhozni.

Angelo da Capranica 1459. június 24-én Bolognából írt levelében eképen emlékezik meg róla: »Nekem több éven keresztül benső, kipróbált, és sok alkalommal semmiképen sem világias, hanem majdnem mennyei társalgásom volt vele; legfőképen azon időben, midőn a boldog emlékezetű V. Miklós pápa boldog Bernardino csodáinak vizsgálójává, összegyűjtőjévé és ennek szenttéavatására promotornak tette és élére állította ugyanezt a Capistranói Jánost, és rám bízta a fenntebbi ítélkezést, tíz hónapig egyfolytában a fenntebb említett szent férfiúval éjjel-nappal különböző államokban, városokban, várakban és helységekben vele

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 328—329. — Kollár: Analect. Vind. II. 179.

együtt voltam, és minden tettében, minden beszédjében csodálatos és majdnem hihetetlen ártatlanságot és életszentséget tapasztaltam, amely ment volt minden mocsoktól és piszoktól, amely a földiektől ugyan idegenkedett, de a mennyeiekkel összekapcsolva volt, és azért azt hiszem, hogy valóban élvezi a mennyei életet, mert láttam, hogy ő igazán és valóban megvetette és elutasította a halandó s mulandó dolgokat.

Emlékszem, hogy boldogemlékű édes testvérem, a fermói bíbornok, igen gyakorta mondogatta, hogy az ő hite szerint Szent Ferenc rendjében ezen korban nem látott olyant, akit akár életszentségre, akár lelkitökéletességre, akár Isten igéjének eredményesebb hirdetésére vonatkozólag Capistranói Jánoshoz hasonlítani lehetne.«[1])

Kell-e ennél szebb bizonyíték Doering gyűlöletből fakadó vádjának megcáfolására? Tíz hónapig állandóan vele volt, s így nem hallomásból merítette adatait, mint Doering, hanem saját tapasztalataiból.

De azt hozhatná fel Doering mentségére valaki, hogy Capistranói János elfogadta a külső tiszteletet, tehát Doeringnek mégis igaza van. Tény, hogy elfogadta, mert ez elől ki nem térhetett; mert kikerülni nem tudta. A középkor nagyon szerette a külső fényt és pompát, s ennek következtében sokszor merő lehetetlenség volt Capistranói Jánosnak kikerülni a külső tiszteletet. Nagy fénnyel és pompával másokat is fogadtak. Így fogadták 1451. május 23-án (Cantate vasárnap) az erfurtiak Nicolaus von Cusa pápai követet is. Kivonult eléje az egész városi tanács, az egyetem tanárai a tauulókkal a város kapujáig és onnan bekísérték a lóháton jövő bíbornokot a városba, a Boldogságos Szűz templomáig, ahol leszállt a lóról és a kanonokok sorfalai között bement a templomba... stb.[2]) Az eljárás teljesen olyan, mint aminővel Capistranói Jánost szokták fogadni.

Doering harmadik vádja, hogy Capistranói János csodái merőben hiszékenységen alapszanak. Társai, akiket előre szokott küldeni, előre jó hangulatot csináltak. A képzelődők aztán csakhamar visszaestek régi bajaikba és ezért visszakérték a templomban felakasztott botjaikat és mankóikat.

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 123. — Hermann: Cap. triumph. 649.
[2]) Mencken: Script. Rer. Germ. III. 1214.

Ez az egész vád hamis. Capistranói János irataiban sehol egy sort sem találtunk, amelyben utasítást adott volna a hangulat terjesztésére.

Egyébként Doering a kósza hírekre alapítja a tudását, mikor azt mondja, hogy »Fama tamen erat«, vagyis, hogy »híre járt annak«, hogy visszakérték némelyek a botjaikat és mankóikat a templomból. És aztán maga is beismeri, hogy ez a dolog nem történt meg mindenkinél, hanem csak a legtöbbnél (ut plurimum).[1])

Mivel Doering nem volt szemtanú, hanem csupán mendemondák után dobta világba vádját, állítását a józan kritika valóságnak nem fogadhatja el.

A wieni Kaiserl. und Kőnigl. Hofbibliothek-ben a 13855. számú kodexben a 104. b — 105. b lapokon olvasható egy XV. századbeli kéziratnak későbbi és sok helyen rosszúl írt másolata, amely Capistranói Jánosnak 1451-ki útjáról, nevezetesen pedig Judenburgban és Wienben való tartózkodásáról tartalmaz feljegyzéseket. Az eredeti író szemtanúnak vallja magát és erősen támadja Capistranói Jánost.

Első vádja, hogy semmi csodát nem mível, hanem csak társai nagyítják a csodásnak látszó dolgokat.

A második vádja, hogy társai csak előfutárok, akik szentségét mindenütt terjesztik, hogy a csodákban az emberek higgyenek.

A harmadik vádja, hogy hiú dicsőségre törekedett. Azt hirdette mindenfelé, hogy a Szentséges Atya a husziták megtérítésére küldötte s ezért Csehországba kell mennie. Csehországon sietve át is ment, de nem tett egyebet, mint könyveiért sok pénzt szedett össze.

A negyedik vádja, hogy Bernardino di Sienának tiszteletét terjesztik. Pedig, amint ő hallotta, az a két bíbornok, akiket a pápa a csodák megvizsgálására kiküldött, amikor a sírt felbontották, olyan bűzt éreztek, hogy csak futással tudták életüket megvédeni. »De mivel a pénznek minden engedelmeskedik,« ők is az ellenkező dolgot jelentették és így szentté avatták.

A Névtelen írónak személyét megállapítani nem tudjuk. De mivel soraiból azt látjuk, hogy a rosszakarat és gyűlölet vezeti, azt kell feltételeznünk, hogy vagy huszita, vagy valamelyik kon-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 333.

ventuálista írta. Célja nyílt és világos: Capistranói János minden tettét csalásnak kell feltűntetni és összes társait csalóknak kell nyilvánítani.

Egyébként ez a támadó irat annyi ellenmondást és valótlanságot tartalmaz, hogy az első látásra tisztában van vele az olvasó, hogy így csak gyűlöletből lehet írni.

A csehek, különösen a husziták, többször támadták Capistranói Jánost; de támadásaik csak időszakosak voltak és visszhangra nem találtak, s így a későbbi korra sem voltak hatással. Egészen másképen van a dolog Enea Sylvióval és Mathias Doeringgel, akiket egyes írók most is elsőrangú forrásokúl használnak és az ő iratukból kovácsolják össze bizonyítékaikat.

A modern írók közül kettőt akarunk csak bemutatni: Georg Voigt-ot és Eugen Jacob-ot.

Georg Voigt »Johannes von Capistrano, ein Heiliger des fünfzehnten Jahrhunders« című értekezésében[1]) több helyen szól Capistranói János csodáiról és azokat fölényesen, a tudomány leplébe erősen beburkolva, intézi el. Csak egy-két szemelvényt közlünk belőlük.

»A gyámoltalan hiszékenységet, amellyel némelyik német tudósító megemlékezik a csodáról, amelynek meg kell történnie, hasonlítsuk össze azzal a piaci hanggal, amelyen Capistranói János itáliai kísérői beszélnek.«[2])

»Eddig majdnem csak azon csodás gyógyításokról beszéltünk, amelyeket általában az emberek azon hatásból iparkodnak megmagyarázni, amelyet a hitnek, vagy az akaratnak erős energiája gyakorol a másikra, miként a látomás és jövendölés formáit, mint a testi és lelki élet felmagasztosulását magyarázzák. Ehhez azonban hiányzanak Capistranói János csodáiban az előfeltételek, aki tisztelettel nézi azokat, annak vagy teljes tisztelettel valamennyit el kell fogadnia, vagy azokat egyrészt csalásból és hazugságból, és másrészt a felizgatott babonából kell megmagyarázni.«[3])

Tudományos mezbe öltöztetett szólamok ezek csupán, amelyek e csodák megtörténtét semmiképen sem tudják megdönteni.

[1]) Sybel: Historische Zeitschrift. 1863. Jahrgang. Drittes Heft. 19—96.
[2]) Sybel: Historische Zeitschrift. 46.
[3]) Sybel: Historische Zeitschrift. 49.

Voigt nyomán halad Eugen Jacob, aki valóságos önkívületi állapotba jut, valahányszor a csodákról van szó. Tudományos kritikát ő sem alkalmaz, hanem imitt-amott gúnyos megjegyzéseket tesz, hogy az olvasó figyelmét annál jobban felhívja a csodák lehetetlenségére.

»Das Leben und Wirken Capistrano«[1]) című munkájában a csodák előadásánál mindjárt meggyanusítja Capistranói Jánost, hogy előreküldött társai hangulatot csinálnak: »Vielleicht taten auch vorausgeschickte Boten das Nötige für die Reklame.«[2])

A Guardia Greliben történt csodás esemény elbeszélésénél ilyen megjegyzéssel fűszerezi előadását: »Wir können uns nur über die Kühnheit wundern, mit der solche Legenden als wahre Geschichten überliefert werden.«[3])

Leírja, miként mível csodát Capistranói János Szent Bernardino ereklyéjével, s aztán ezt a megjegyzést fűzi hozzá: »Mit diesen Reliquen berührte er die Kranken, machte ausserdem noch das Zeichen des Kreuzes und — die Wunder waren fertig. In welchen Abgrund nicht bloss von Aberglauben, auch von Lug und Betrug blickt man da hinein!«[4])

Valósággal dűhbe gurul annak a hallatára, hogy Capistranói János maga is mívelt csodákat: »So muss auch Capistran seine Wunder gemacht haben, wenigstens den grössten Teil. Es kann ja vorgekommen sein, dass manchmal das unbegrenzte Vertrauen zu ihm Heilung gebracht hat. Das meiste beruht sicherlich auf Täuschung, im besten Falle Selbsttäuschung. Daher unter den Geheilten fast immer nur Blinde, Stumme, Taube, hauptsächlich Lahme. Gabs nicht in der damaligen Zeit auch schon Leute, die das ganze Geheimnis dieser Wundertätigkeit durchschauten? O Genug.«[5])

Állításainak igazolására felhozza Enea Sylvio fentebb említett szavait; de csonkítva, mert a teljes szöveg elronthatta volna a hatást. Felhozza Doering ismeretes rágalmát, és dűlt betűkkel nyomatja, hogy annál jobban szemébe tűnjenek az olvasónak.

[1]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. Theil.
[2]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. Theil. 42.
[3]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. Theil. 43.
[4]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. Theil. 47.
[5]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. Theil. 48.

Felhoz még néhány, négy jelentéktelen adatot, de ezek semmiféle módon a kérdést el nem döntik.[1])

Eugen Jacob egy más munkájában szemrehányást tesz Capistranói Jánosnak, hogy miért nem beszél részletesen Szent Bernardino csodáiról és miért nem szerezte meg magának is azon gyógyító erőt, amelyet benne annyira dicsér.[2]) Előhozza ismételten a Guardia Greli-ben történt csodás eseményt is, amelyről Capistranói János a »Dominica Oculi« vasárnapján 1451-ben Breslauban a prédikációjában említést tesz és összehasonlítja Nicolao da Fara tudósításával. S végül is a csodákat a jámbor képzelet szüleményének tulajdonítja.[3])

De minek folytassam tovább Eugen Jacob ízetlenkedéseit?

Maga mond ítéletet önmagáról azon szavaival, amelyekkel Mathias Doering tudósításait lezárja: »Aber mag er auch von vornherein auf Capistran nicht gut zu sprechen gewesen sein, gibt es denn eine andere Möglichkeit die Wunder Capistrano vernünftig zu erklären? Kanns den viel anders gewesen sein?«[4])

Igen is kell más magyarázatot adni, mert különben a józan kritika csődöt fog mondani a tudomány legnagyobb szégyenére.

Georg Voigt-nak és Eugen Jacob-nak a valódi kritika boncoló kése alá kellett volna venniök Capistranói János életében előforduló rendkívüli jelenségeket és azokról kellett volna megállapítaniok, vajjon valóságos történeti tények-e? S ha történeti tényeknek bizonyultak, kötelességük lett volna kikutatni, vajjon természetes úton-módon meg lehet-e őket fejteni? Ettől a módszertől irtóztak, mert nagyon jól tudták, hogy azon esetben, ha

---

[1]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. Theil. 49. 1) Cristoforo da Soldo: »man habe auch Vieles davon erzählt, was nicht der Fall gewesen.« (Idézi Voigt művéből. 43. oldal.) — 2) A belga krónikás: »Er heilte die meisten, wenn sie nur festes Vertrauen auf ihre Genesung hatten.« (Idézi Voigt művéből. 46. oldal.) — 3) A leipzigi magistratus: »Wir fügen hinzu, dass derselbe demütige Vater durch besondere Unterstützung des Allmächtigen viel Gutes dem Volke getan haben soll durch den Ruf seiner Wunder, indem sie versichern, dass sie darüber Gewissheit haben.« (Wadd. XIII. 237. — 1462. aug. 24.) — 4) A leipzigi egyetem: »insbesondere auch durch den Ruhm der Wunder, über welche das Gericht verbreitet ist und viele bei uns versichern, dass sie dieselben an sich erfahren haben.« (Wadd. XIII. 229. — 1462. aug. 23.)

[2]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. II. Theil. Dritte Folg. 258—259. Warum teilte er selbst hier nichts mit von der Heilkraft, die auch an ihm gepriesen wurde?

[3]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. II. Teil. Dritte Folge. 260.

[4]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. Theil. 51.

természetes módon nem tudják őket megmagyarázni, el kell ismerniök a természetfölötti módot, vagyis a csodák lehetőségét. Inkább lemondottak az igazság felderítéséről, sem hogy elismerjék a történelmi tényt: Capistranói János csodákat mívelt.

Kísértsük meg tehát a legszigorúbb kritika elvei alapján kikutatni, vajjon történeti tények-e azok a rendkívüli jelenségek és csodás dolgok, amelyeket Capistranói Jánosról életrajzírói feljegyeztek?

Capistranói Jánost útjában 12 rendtársa kísérte, akik közül 7 felszentelt pap volt és 5 laikus testvér. A hét pap közül öten emlékeznek meg Capistranói Jánosról; még pedig hárman életrajzot írtak: Girolamo d'Udine 1457. júl. 17-én Wienben;[1]) Cristoforo da Varese 1463. április 1-én[2]) és Nicolao da Fara 1460. után.[3]) Ezeken kívül Soproni Péter a csodákról felvett jegyzőkönyvek alapján összeszedte Capistranói János csodáit 1460. körül,[4]) és megírta »Praeconizatio S. Joannis a Capistrano« címmel Capistranói János magasztalását Giacomo dalla Marca parancsára. Nicolao da Fara 1451. júl. 24-én Wienből hosszabb levélben számol be Capistranói János Wienben viselt dolgairól.[5]) Giovanni da Tagliacozzo megírta Giacomo dalla Marca részére 1460. július 22-én Capistranói János szerepét a nándorfejérvári győzelemben,[6]) és 1471. február 10-én hosszabb levelet írt Capistranói János utolsó életéről.[7])

Mind az öten Capistranói János kísérői voltak öt éven keresztül, és így mint szemtanúk kezeskednek arról, hogy igazságosan adják elő a tényeket. Erről biztosít Soproni Péter is: »Rövid írásban nem vagyok képes ezt a nagyon bonyolódott részt kifejteni, mit és mennyit méltóztatott a mindenható Isten

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 491.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 545.
[3]) Hivatkozik Koroghi János özvegye és fia tanúságlevelére, ez pedig 1460. husvét oktávája alatt kelt. (Magyar Sion. VII. 109.) és hivatkozik az ujlaki jegyzőkönyvre. Acta Sanct. Oct. X. 475. Nicolao da Fara: c. IX.
[4]) Ő közli a Koroghi János özvegyének tanúságlevelét. Lásd Magyar Sion. VII. 109.
[5]) Wadding: Annales Min. XII. 84.
[6]) Johannes de Tag.: Victoriae mirabilis. Ad Claras Aquas. 1906.
[7]) Acta Sanct. Oct. X. 390.

ezen boldog atya által mívelni, amelyeket én saját szemeimmel láttam és kezeimmel tapogattam.«[1])

Ezen szemtanúk a csodás dolgokat ott a helyszínén feljegyezték, különösen Cristoforo da Varese, Capistranói János egyik titkárja, aki valóságos útinaplót vezetett. Sokszor panaszkodik, hogy a nagy csődület és a gyors utazás miatt a csodákat nem írták össze.[2]) Így volt ez Passauban,[3]) ahol a csődület miatt nem jegyezték fel; így volt Neumarktban és Eichstätben, ahol az írók hanyagsága következtében nem írták össze;[4]) így volt ez szászországi útjában is, ahol a nagy hideg akadályozta őket a feljegyzésben.[5]) Így volt ez Breslauban is.[6]) Cristoforo da Varese panaszának a háttere egyrészt az, hogy kezdetben betegsége miatt elmaradt, s így úgy kellett az egyes helyeken összeszedni az adatokat, másrészt pedig őt küldötte a pápa Capistranói János csodáinak összegyűjtésére. Ezen alkalommal bejárta az összes helyeket, amelyeken Capistranói János megfordult, és ekkor sajnálattal kellett tapasztalnia, hogy az egyes helyeken csak a templomban felfüggesztett botok és mankók hirdették a megtörtént dolgokat, de a felvett íratok eltűntek.[7])

A helyszínén ugyanis több világi egyénből álló bizottság azonnal jegyzőkönyvet vett fel a csodás gyógyulásokról és maguk is írták fel a csodákat. Nicolao da Fara világosan és határozottan

[1]) Magyar Sion. VII. 194. Soproni Péter nyilatkozata: »Brevi stylo non possem lentissimam partem enodare, que et quanta Deus omnipotens per illum beatum patrem operari dignatus est, que oculis propriys conspexi et manibus meis contractavi.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 517. Cristoforo da Varese c. VIII.: »In via quoque in canali multi sancti sunt, sed prae turba et multitudine, quae undique confluebat, et etiam propter festinationem itineris, scripti non fuerunt.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 522. Cristoforo da Varese: c. X.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 524. Cristoforo da Varese: c. XI.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 526. Cristoforo da Varese: c. XII.

[6]) Acta Sanct. Oct. X. 527. Cristoforo da Varese: c. XI.

[7]) Acta Sanct. Oct. X. 525. Cristoforo da Varese: c. XI.: »Arnest... Et ibi multa mirabilia facta sunt, sed non fuit, qui scriberet, signa tamen adhuc in ecclesia apparent. — Acta Sanct. Oct. X. 524. Cristoforo da Varese: c. X.: ivit ad Novum Forum et postea ad Eichstet... miracula... notata non sunt, signa tamen ibi relicta sunt baculi. — Acta Sanct. Oct. X. 528. Cristoforo da Varese c. XII.: »Pertransivit Silesiam, Moraviam, Austriam... stupendissima gesta sunt, quae propter negligentiam et pigritiam scriptorum (Deus parcat eis) notata non fuerunt, sed totus mundus et etiam signa in ecclesiis fendentia testificantur veritatem.« — Acta Sanct. Oct. X. 525. Cristoforo da Varese: c. XI.: »Ab Erfordia usque ad Lipsk.... notata non reperi, baculi tamen et substentacula... demonstrant rei veritatem.«

kinyilvánítja ezt: »A jelek és csodás dolgok, miként fenntebb említettem, majdnem minden városban és helységben, ahol csak rövid ideig tartózkodott, bőségesen történtek, amelyeket legnagyobb részben világiak vizsgáltak meg és írtak fel; amit csak az tagadhat, aki vagy gyűlölettel, vagy rosszakarattal van eltelve.«[1])

A feljegyzéseket tehát a kíséret tagjain kívül világiak is végzik; s ez utóbbiak írják és szerkesztik meg a jegyzőkönyveket is.

A fenntebb említett írók munkáinak alapjául egyrészt ezen feljegyzések szolgáltak, másrészt pedig azon hivatalos irat, amelyet Ujlakon vettek fel és Itáliában szerkesztettek. Az ujlaki jegyzőkönyv, azaz az »Instrumentum super fassionibus testium in oppido Ujlak anno 1460. examinatorum«, teljes egészében meg van, míg az olasz jegyzőkönyv nincs meg, csak egyes csodákat idéznek belőlük. Az ujlaki jegyzőkönyvben ezeket olvassuk: »A fenntemlített nagyságos Úrunknak, Miklósnak, helyetteseinek, a macsói al-bánoknak és az udvarbírónak parancsából és akaratából kiküldöttünk néhány jóhírnevű, megbízható és jótanúságú polgárt, hogy kutassák fel, vizsgálják meg és hitelesítsék a jövőben történő csodákat, teljes hatalmat adtunk nekik úgy az udvarbíró és a város részéről; és ezt a város megadhatja. Ezeket küldöttük ki: Guido d' Arezzo, Ujlak városának jegyzőjét és polgárát, Sáfár Mihály kereskedőt és litteratust, és Arcupa Bertalant, az íjászok felügyelőjét.«[2])

Az ujlaki jegyzőkönyv ezen adatát Soproni Péter is megerősíti, de szerinte Giacomo dalla Marca parancsából és Ujlaki Miklós rendeletéből vették fel egyes csodákról ezt a jegyzőkönyvet.[3]) A tanúkat mind eskű alatt vallatták ki és rendesen a következő egyének mint Ujlaki Miklós megbizottai, jelenlétében: Vito d'Arezzo, olasz férfiú de ujlaki polgár, Sáfár Mihály és

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara c. VII.: Signa insuper et prodigia, ut superius commemoravimus, in omni fere civitate et oppido, ubi vel parum sedem fixerit, multa facta sunt, quae a plerisque saecularibus fuerunt examinata et conscripta, quaeque nullus inficiari potest, nisi aut invidus, aut malevolus extiterit.

[2]) Jakosich: Sinopsis Collectanea 8—10.

[3]) Herczog: Cosmographia Franc. I. 360—363. Praeconizatio S. Joannis de Cap. a Petro Sopronio. Feci et ego post obitum ... ex mandato ... Jacobi de Marchia ... ac Stephani de Vassau (?) ... Magyar Sion. VII. 106.

Arcupa Bertalan előtt; de jelen volt több ujlaki polgár is.[1]) Az egyes csodáknál ezen megbízottakon kívül természetesen másokat is találunk. Így Vida Kelemen fiának tanúságánál jelen vannak Sáfár Mihály, Guido d'Arezzo, Bertalan puskaműves, György Mihály és Nagy Pál.[2])

A jegyzőkönyvet Ujlak városának egész tanácsa és lakossága előtt a templomban ünnepélyesen felolvasták és a városi tanács 1460. április 21-én hitelesítette és pecsétjével ellátta. A városi tanács nevében pedig a nevét aláírta a bíró és harminchárom előkelő polgár.

Olaszországban is működött ilyen bizottság. Az elnöke Lorenzo da Capestrano benedekrendi szerzetes és San Pietróról nevezett monostor apátja, illetőleg főpapja volt, aki a jegyzőkönyvet hasonlóképen a templomban olvastatta fel és azután a meghiteltetés után elküldötte Giacomo dalla Marcának, hogy juttassa el II. Pius pápához.[3]) Az olasz vizsgálatról megemlékezik Cristoforo da Varese is: »Itáliában mívelt csodáit a legszorgalmasabban megvizsgálták az összes tanúbizonyítékokkal és eskükkel, és az igazságnak megfelelőleg leírták.«[4]) Az előadottak után semmi kétség sem lehet afölött, hogy az összegyűjtésnél és a jegyzőkönyv megszerkesztésénél a legnagyobb gonddal és körültekintéssel jártak el a fenntebb említett szemtanúk. De mivel gyakorta megesik, hogy a legnagyobb tudós is téved és csalatkozhatik, kérdés, vajjon ezen szemtanúk egy része, aki a világtól elkülönítve és a kolostor falai között töltötte el élete nagyobb részét, nem esett a könnyelműségnek, vagy a jóhiszeműségnek

[1]) Magyar Sion. VII. 106.: Soproni Péter tudósítása. — primo. — Balthasar Pellifex de Huylach praestitit Juramentum coram predictis testibus deputatis ad hoc, videlicet Vito de Arctio Italico, cive in Huylach, Michaele Saphar et Bartholomeo Arcupario, qui fuerunt deputati per Dominum Banum illius provincie, et per Magistrum Curie, Magnifici Domini Nicolai Vaivode Transsilvaniensis et per ceteros Cives dicte civitatis.« — Acta Sanct. Oct. X. 475. Nicolao da Fara c. IX.: propinquorum iuramento diligenter examinata, quae ad nostram notitiam pervenerunt ex registro civium Vuilak, ad id per magnificum et illustrem virum D. Nicolaum Waivodem specialiter deputatorum.«

[2]) Magyar Sion. VII. 107. Soproni Péter tudósítása.

[3]) Magyar Sion: VII. III. Soproni Péter tudósítása: Ista duo stupenda, prescripta miracula cum aliquibus aliis ob merita Beati Joannis de Capistrano a deo factis, diligenter inquisita et examinata fuerunt per venerandum in christo patrem Dum Fratrem Laurencium de Capistrano ordinis S. Benedicti, praepositum cum Juribus episcopalibus Sacri Monasterii Sancti Petri.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 455. Cristoforo da Varese: c. XI.

áldozatául, és ennek következtében az ámításnak és csalásnak lett a legnagyobb hírdetője és terjesztője?

Nicolao da Faráról (Nicolaus Tellus de Fara) már Hermann a következő nyilatkozatot teszi: »Egyszerű, de őszinte stilussal ír... minden iratának mentve kell lenni minden gyanútól, mert hihetetlen, hogy ilyen komoly lelkiismeretű szerzetes férfiú kelletén túl iparkodott volna Capistranói Jánost üres dicséretekkel elhalmozni. Ez azután, hogy Itáliába visszatért, 1477-ben a San Bernardinóról nevezett tartomány vikáriusa lett.«[1])

Cristoforo da Varese még Capistranói János életében 1453-ban a Breslauban megtartott gyűlésén tartományi vikárius lett, de egy év mulva betegsége miatt erről lemondott. Capistranói János halála után nem tért vissza Itáliába, csak 1468. után, mikor pápai beleegyezéssel a három részre szakadt a Capistranói János által alapított tartomány. Meghalt Milanóban 1491-ben.[2]) A legképzettebbek egyike volt a kísérők közül.[3])

Girolamo d'Udine, Capistranói János titkárja és legkedvesebb kísérője. Tudományosan képzett ember,[4]) akiről Georg Voigt is így nyilatkozik: »Bruder Girolamo galt als gewandter Stilist, er war bei den Humanisten jener Zeit in die Schule gegangen; darum nahm ihn Capistrano als Secretär nach Ungarn mit, und das war der Liebling, an dessen Brust er gestorben ist.«[5])

Giovanni da Tagliacozzot Capistranói János hivatta el Itáliából. Életének utolsó szakában állandóan mellette volt. Halála után két ízben is visszajött Magyarországba; először III. Kallixtus parancsából, másodszor II. Pius parancsára 1459-ben, hogy gyűjtse össze az adatokat Capistranói János szenttéavatására.[6])

Soproni Péter állandóan Capistranói János kíséretében volt. Wadding buzgó és tudós férfiúnak mondja.[7])

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 629. — Acta Sanct. Oct. X. 270.
[2]) Wadding: Annales Min. XIV. 498.
[3]) Hermann: Cap. triumph. 627!
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 370. — Giovanni da Tagliacozzo levele: Sed hunc felicem obitum multo ornatius, multoque politius sciret describere venerabilis ille frater Hieronymus Utinensis, vir siquidem in dicendi genere praeclarus, qui... Patrem beatum incolumem suoque scribendi stilo politissimo decoravit.
[5]) Sybel: Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 89.
[6]) Acta Sanct. Oct. X. 271.
[7]) Wadding: Annales Min. XII. 80.

Megemlíthető még Geszti János is, aki a csodák gyűjtésénél szerepel; de életéről adatok nem maradtak fenn.

Ezen tanúk, akik a világtörténelemben nagy szerepet nem játszottak ugyan, de a rendi történelemben jelentős helyet foglaltak el, már műveltségüknél és állásuknál fogva is kizárnak minden gyanút, mintha lelkiismeretlenül jártak volna el a csodák és egyéb jelenségek megbírálásánál. Adataik hitelességéhez saját becsületüket fűzik. Miként ezt Giovanni da Tagliacozzo határozottan és nyíltan meg is vallja: »De jóllehet, igen tisztelendő Atya, ezt mások sokkal ékesebben és komolyabban megtudták tenni, mégis mivel atyaságod ezt tőlem követeli, és mivel azon legszentebb atyával Isten rendelése és kegyessége folytán és Atyaságod utasítására, akkor együtt működnöm sikerült, igazán és híven fogom ezt előadni, semmi hizelgő szót nem fogok szépítés végett hozzátenni, hanem csupán a történeti igazságot írom le egyszerű szavakkal. Maga a legkegyelmesebb Isten csöpögtesse belém, bűnösbe, kegyelmének harmatát, hogy amiket szemeimmel láttam és kezeimmel érintettem, azokat képes legyek méltón, lelkiismeretesen és az igazságnak megfelelően előadni.«[1]) Akik így beszélnek, azok az ámításnak, vagy csalásnak nem lehetnek hirdetői, azok könnyelműségből nem élnek.

A többi tanúk között találunk olyan alakokat is, akik kiváló szerepet játszottak ezen kor történelmében. Angelo da Capranica püspök[2]) és Domenico da Capranica bíbornok[3]) és a ferencrendiek protektora, mindketten nagyrabecsülték Capistranói Jánost. Az első több hónapon át együtt működött vele Szent Bernardino csodáinak összegyűjtésénél és akkor ismerte meg Capistranói János csodás lényét. És ezért mondja Nicolao da Fara: »A csodák vizsgálatánál, miután látott néhány csodát, amelyet János mívelt és amelyet Isten férfiának, Bernardinónak tulajdonított, a nevezett bíbornok úr semmiképen sem engedte meg, hogy boldog Bernardino csodáihoz sorozzák, hanem midőn a pápának kijelentette, hogy Bernardino a szenttéavatásra igen

[1]) Johannes de Tag.: Victoriae Mirabilis. 4. — Acta Sanct. Oct. X. 366.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 464. — Először Maria di Siponto, majd Ascoli, végül Rieti püspöke, 1460-ban bíbornok lett; meghalt 1478.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 364. — Született 1400-ban, meghalt 1458-ban. Fermói bíbornoknak hivják, mert a fermói egyházmegyét kormányozta.

méltó, megvallotta a legállhatatosabban, hogy Istennek szolgája Capistranói János, már földi életében ezen kiváló és rendkívüli címre érdemes.«[1]) Ezt a dicséretet maga a püspök is megismétli azon levelében, amelyet 1459. jún. 24-én intézett a pápához.[2]) Ugyanezen levélben említi meg édes testvérének, Domeniconak, a véleményét is Capistranói Jánosról. Domenico da Capranica is személyesen ismerte Capistranói Jánost és mind a rend protektora később levelezésben állott vele.

Giacomo dalla Marca (di Montebrandone) ferencrendi szerzetes, korának egyik legképzettebb tudósa és szónoka. Ezen képességéért a pápák majd mint inquizitort, majd mint követet küldik az egyes országokba. Capistranói Jánosnak testi és lelki barátja, akivel többízben együtt működött. Már életében vértanúnak tartotta őt.[3]) Capistranói János halála után őt nevezte ki III. Callixtus pápa Juan Carvajal mellé, 1457. május 17-én kelt levelében.[4]) Sietett Magyarországba, ahol első dolgainak egyike volt, hogy lerándult Ujlakra Capistranói János sírjához. Látta, hogy itt naponkint történtek csodák, de azok összeírását és megvizsgálását Juan Carvajal pápai követ minden módon megakadályozza. Meghalt 1476-ban; 1726-ban XIII. Benedek pápa szentté avatta. Tanúbizonyságáról alább lesz majd szó.

Bernardino da Fossa (vagy d'Aquila) ferencrendi szerzetes, Capistranói Jánost jól ismerte, vele többször érintkezett. A rendben előkelő állásokat töltött be. Meghalt 1503-ban; XII. Leo 1828-ban boldoggá avatta. Krónikájában ezeket írja: »Capistranói János testvér... igen szent életű férfiú, miként most az Úr Ujlakon, ahol teste nyugszik, megszámlálhatatlan csodákkal kitüntetni kegyeskedik.«[5])

Varsányi István a magyarországi ferencrendiek vikáriusa, aki Magyarországon kíséretében volt és így személyesen ismerte, Cobellához, a celanói grófnéhoz, 1459. január 21-én írt levelében

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 462. Nicolao da Fara: c. VI.
[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 123. — Hermann: Cap. triumph. 649.
[3]) Arch. Francisc. Hist. I. 95—97. — Giacomo dalla Marca levele Capistranói Jánoshoz 1449. dec. 13. Rómából: »Vale, Martir, ante mortem in Christo, ut pro me finito martyrio, Deum exora.«
[4]) Hermann: Cap. triumph. 645.
[5]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 61.: »Frater Johannes de Capistrano... homo sanctissimae vitae, sicut nunc Dominus in Vylach, ubi corpus eius requiescit, innumeris miraculis demonstrare dignatur.«

ezeket írja: »Az ő segítségül hívására ugyanis a vakok látnak, a sánták járnak, a bélpoklosok megtisztulnak és sokan különböző bajaiktól megszabadulnak. Boldog tehát az, aki ebben a boldog atyában nem csalatkozott.«[1]) 1460. április 5-én kelt levelében pedig ezt írja Giambaptista da Levantonak, az observánsok vikárius generálisának: »Ezenfelül azon boldog atya érdemei által történt csodákat, amelyek halála előtt és halála után történtek, egész Itáliában gyűjtsétek össze, és amint kell, hitelt érdemlő tanúbizonysággal írjátok össze, hogy ezt a szent ügyet annál erősebb tekintély védje.«[2]) Ugyanezen a napon ír a rend generálisának, Jacobus Sarzuelának is, amely levélben ezen szavakkal emeli ki Capistranói János csodás voltát: »Az ő segítségül hívására ugyanis a vakok látnak, a süketek hallanak, a sánták járnak, a gémberedett tagok kiegyenesednek, a betegek meggyógyulnak, a halottak feltámadnak.«[3])

Ujlaki Miklós erdélyi vajda ezt írja 1460. március 30-án kelt levelében: »Csodáinak hatása oly nagy, hogy sírjához mint valamelyik apostol sírjához, úgy zarándokolnak a népek. És ezekről a csodákról nem kis gyűjtemény készült: Isten nem szűnik meg a leghűségesebb szolgája által csodákat művelni. Ezekről a csodákról, jóllehet alattvalóink szavahihető tanúvallomásai alapján bizonyságot szereztünk, mégis a saját szemeinkkel láttuk, hogy a különböző betegségekben szenvedők ezen boldog érdemei folytán meggyógyultak. Hallottuk, hogy fenséges királyunk sok főnemes és nemes előtt úgy nyilatkozott, hogy aképen szabadult ki és lett királlyá, hogy fogadalmat tett ezen legboldogabb atyának. Mi pedig saját személyünkben is sokszorosan tapasztaltuk ezen boldog férfiúnak kegyét: nagy fejszédülésben szenvedek; a baj azon törlőkendőtől, mellyel egykoron Istennek embere fejét körülkötötte, azonnal megszűnik...«[4])

Ujlak városának hatósága 1460. április 9-én írt levelükben a pápához ezeket írják: »Mi ugyanis, akik állandóan ezen városban tartózkodunk, azon csodáknak, amelyeket a Mindenható ezen

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 63. — Wadding: Annales Min. XIII. 128. — Hermann: Cap. triumph. 702.
[2]) Magyar Sion: VII. 203—204.
[3]) Magyar Sion: VII. 266—267.
[4]) Magyar Sion. VII. 267—270. — Ujlaki Miklós 1460. márc. 30. kelt leveléből.

boldog férfiú érdemeire való tekintetből nem szűnik meg mívelni, megbízható tanúi vagyunk. Látjuk ugyanis, hogy a különböző helyekről, távolról és közelről, innen is, onnan is, csapatosan jön a megszámlálhatatlan nép a boldog férfiúnak sírjához; s azt látjuk, hogy ezek közül némelyeknek a látást adta vissza, másoknak a süketségét gyógyította meg, másoknál a bénaságot szüntette meg, a sántaságot mulasztotta el, az idegbénultaknak, a megmerevedetteknek és a sorvadóknak egészségét teljesen helyreállította; sokakat a gonosz szellem megszállásától megszabadított; sok ízben tapasztaltuk és szűntelen tapasztaljuk, hogy a halálos veszedelemben levőket és a haldoklókat a halál torkából kimentette; és többeket, akiknek életéről már lemondottak és meghaltak, miután hozzátartozóik valami fogadalmat tettek boldog Jánosnak, életre támasztotta.«[1])

Koroghi János macsói bán özvegye és fia Gáspár, 1460. husvét oktavája alatt ünnepélyes okmányt állítanak ki azon csodáról, amely Pál nevű ifjúval történt.[2])

Mátyás magyar király a pápához írt levelében, miután elősorolta Capistranói János munkálkodásait, így folytatja: »S ezen dolgoknak hiteles tanúi vagyunk magunk, kik őt láttuk, hallottuk és életszentségét szemléltük.[3]) »Szerencsés halála után ugyanis rögtön megszámlálhatatlan csodával kezdett tündökölni: az ő érdemei folytán a mindenható Isten ereje a vakoknak a látást, a süketeknek a hallást, a némáknak a beszélést, a sántáknak a járást, a bénáknak visszaállította a mozgást, a sorvadóknak és megmerevedetteknek visszaadta teljes egészségét; az ördögtől megszállott testekből az ördögöket elűzte, a haldoklókat és a már halni készülőket a halál torkából kiragadta; és ami még mindezeknél nagyobb, akiknél semmi remény sem volt az élethez, és akik már halottaknak látszottak, életüket visszanyerték, ha övéik ezen boldog atyának fogadalmat tettek. Ezen csodáknak

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 161. — Hermann: Cap. triumph. 699. Részlet az ujlaki tanács leveléből.

[2]) Magyar Sion. VII. 108—109.

[3]) Herczog: Cosmographia Franc. I. 360—363. Praeconizatio S. Joannis a Capistrano a P. Petro de Sopronis: Et tu adeo electe Mathia, Serenissime Rex Hungariae, qui fuisti aliquando Comes itineris sui cum genitore tuo illustrissimo et genitrice de Thorda Transsylvaniae usque ad Hunyad et de Hunyad usque ad Themeswar.

hitelre méltó tanúsággal összeírt gyűjteményét kezünkben tartottuk és saját szemeinkkel láttuk....« »Azt hisszük ugyanis, hogy az ő érdemei folytán szabadultunk ki a fogságból, ahol a fogadalom letevésével fogadtuk meg, hogy kiszabadulásunk után szenttéavatását előmozdítjuk és azt mindenképen segítjük.«[1])

Fogságban tett fogadalmáról megemlékezik a bíbornok testülethez intézett levelében is.[2]) Az olasz fejedelmekhez 1460. március 20-án írt levelében így szól Capistranói János csodáiról: »Mindnyájan, akiknek betegük volt, hozzá vitték azokat; igen sok alattvalónk azt állítja, hogy azok közül, akiket hozzá vittek, egészségük visszanyerése után örvendezve mentek vissza övéikhez. De ez a férfiú ezekhez és ezekhez hasonlókat nem a saját, hanem Szent Bernardino érdemeinek — akinek biretumát és szent ereklyéit magával hordozta — szokta alázatosságból tulajdonítani a hiú dicsőség gyűlölete miatt, amelynek poraival vonakodott magát bemocskolni.«[3])

V. Miklós pápa, aki ismerte Capistranói János ártatlanságát és életszentségét, így szólt egy alkalommal hozzá, midőn jelentést tett Szent Bernardino szenttéavatásáról: »Ki fog a te szenttéavatásod érdekében fáradozni, János testvér?« A bíbornokok pedig, akik látták azokat a csodás jelenségeket, amelyeket Isten ő általa mívelt, ezt mondák: »Mi meg akarjuk mondani pápa úrunknak, hogy a boldog Bernardinóval avassa szentté János testvért is.«[4])

Nagyváradon való tartózkodása alatt, midőn a püspök és a káptalan jelenlétében a népnek beszédet mondott, egyszerre megeredt az eső és a nép el akart szaladni. Capistranói János nem engedte, hanem imádkozott, mire az eső azonnal elállt. Itt történt, hogy prédikációja alatt egy veréb a karjára repült; majd mikor onnan elszállt, Capistranói János hívására ismét visszajött; mire ő mosolyogva megfogta és a püspöknek átadta.[5])

Hédervári László egri püspök rokonát, losonczi Bánffi Jánost, akinek szemén hályog van, azon kéréssel küldi Capistranói

[1]) Magyar Sion: VII. 335—338. Mátyás király leveléből részlet.
[2]) Magyar Sion. VII. 338—340.
[3]) Magyar Sion. VII. 333.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 510 Cristoforo da Varese: c. VI.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 452. Nicolao da Fara: c. IV.

Jánoshoz, hogy hathatós könyörgéseivel esdje ki számára a gyógyulást.[1])

III. Frigyes császár 1461. október 24-én írt levelében kéri II. Pius pápát, hogy Capistranói Jánost avassa szentté, mert »nemcsak életében, hanem halála után is tűndöklik csodákkal és csodás jelenségekkel.«[2])

Albertus, Coblinium városának földesúra és a városi tanács a szenttéavatási kérvényükben ezt írják 1462. január 10-én a pápának: »Boldog halála után a mindenható Isten gyakran tapasztalt kegyessége által a keresztény hívek között a mennyből kapott érdemei folytán sok csodát mível és eszközöl.«[3])

Olmütz városának tanácsa egyenesen kimondja a szenttéavatási kérvényében, hogy a városban történtek csodák, amelyekről a szükséges okmányok megvannak és a pápának rendelkezésére bocsáthatják.[4])

Dresden város hatósága is tanúskodik csodáiról, amennyiben a szenttéavatás kérvényében a többi érdemei között a csodatevést is felhozza: »de sok csodával is tűndöklött.«[5])

A leipzigi egyetem tanári kara ezt írja a pápához 1462. aug. 24-én: »Ezen két kiválósága által tehát, azon felül a csodák dicsősége által, amelyekről a hír elterjedt és ezen legvallásosabb és Isten bőséges ajándékával feldiszített atya a legtöbb ember véleménye szerint megérdemelte már életében, hogy a szentség címével diszíttessék fel.«[6])

---

[1]) Schmitt: Episcopi Agrienses. II. 68. — Schematismus Prov. S. Joan. Cap. 28.: »... dignemini Deum omnium artificem deprecari, ut sua omnipotentia premissis meritis et intercessionibus, vestrisque orationibus mediantibus, id, quod obstat, removeat, quod deficiit, suppleat, visumque restauret et perfecte sanitatis beneficio eundem restituat.«

[2]) Wadding Annales Min. XIII. 288.: »nedum in vita solum, verum et ab humanis exutum claruisse et coruscare miraculis et prodigiis.«

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 247.

[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 228.: »Extant enim aperta miracula apud nos, cum aliquando moraretur, per ipsum, ut praemittitur, acta quae clarissimis testimoniis, si opportunum fuerit apud S. V., liquide patebunt. Az olmütz tanács 1462. július 12-én kelt leveléből.

[5]) Wadding: Annales Min. XIII. 233. 1462. aug. 9-én kelt levele II. Piushoz.

[6]) Wadding: Annales Min. XIII. 228.: »Hac itaque gratia duplici, insuper et miraculorum gloria, de quibus fama pervulgata est, idem religiosissimus pater copioso munere praeditus, existimatione plurimorum Sanctitatis titulo insignari meruit adhuc vivens.« Hasonlítsuk össze Eugen Jacob idézetével: ... insbesondere auch durch den Ruhm der Wunder, über welche das Gericht verbreitet ist und viele bei uns versichern, dass sie dieselben an sich erfahren haben.« (Johannes von Cap. I. 50.) Ilyen csonkítással dolgozik olyan történész, aki tudva és akarva ferdíti el az igazságot.

A leipzigi tanács a szenttéavatási kérvényében szintén megemlékezik a csodás dolgokról: »Ezekhez hozzáadjuk, hogy ugyanezen legjámborabb atyáról azt is mondják, hogy a Mindenható különös kegyelménél fogva igen sok csodáinak hírével sok jót cselekedett a népben, amely azt állítja, hogy erről biztosságot szerzett és kiérdemelte az ő ítéletük szerint, hogy a boldogság dicsőségével nem érdemetlenül magasztalják fel azok, akik őt életében is magasztos dicséretükkel az egekig emelték.«[1])

Halle város tanácsa 1462. szeptember 6-án ezeket írja II. Pius pápához: »Ezenfelül azt állítják igen sokan, jóllehet ezt mi nem láttuk, hogy a Mindenható különös kegyelme folytán ugyanezen kegyes atya beszédeit csodákkal és csodás jelenségekkel megerősítette.«[2])

Löwenberg városának tanácsa pedig 1462. szeptember 8-án ezt írja II. Pius pápához: »Igen sok csodát és csodás jelenséget mívelt a betegeknél és gyengélkedőknél sokaknak jelenlétében a mi Úrunk Jézus Krisztus és Szent Bernardino atya nevének segélyűl hívása folytán, és kiváltképen gyengélkedőket, vakokat, akik már sok éven keresztűl városunkban nyomoruságosan feküdtek, és a hozzájövőket a mindenható Isten segítségével meggyógyította.«[3])

Arnstadt város tanácsa így tanúskodik: »Nincs kétségünk benne, sőt hisszük, hogy a világ tudja, mennyi csodával tűndöklött életében.«[4])

Eichstätt püspöke, János, szintén kéri II. Pius pápát, hogy »őt, aki legszentebb életével és halála után csodáival tűndökölt és tűndöklik, a szentek sorába iktassa.«[5])

---

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 238. 1462. márc. 24-ki levélből: »Ad haec adiicimus, quod idem devotissimus pater, Almipotentis singulari munimine, fama plurimorum prodigiorum, multa bona in populo dicitur peregisse, certitudinem de hoc se habere asserentes, eorumque iudicio non immerito beatitudinis meruit gloria sublimari, qui cum etiam vivum laudibus claris etiam ultra sidera elevarunt. Míly másképen hangzik ez, mint Eugen Jacob elferdített és megcsonkított idézete: Wir fügen hinzu, dass derselbe demütige Vater durch besondere Unterstützung des Allmächtigeu viel Gutes dem Volke getan haben soll durch den Ruf seiner Wundern, indem sie versichern, dass sie daruber Gewissheit haben. (Johannes von Cap. l. 50.)

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 239.

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 241.

[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 241.

[5]) Wadding: Annales Min. XIII. 222. 1462. okt. 1. kelt levélből.

Augsburg város tanácsa hasonlóképen úgy véli, hogy »őt, aki életével, halálával, tanításával, hírével és csodáival úgy fénylett, és fénylik, mint a nap«, Őszentsége a szentek közé iktathatja.[1])

János és Zsigmond rajnai palatinus-grófok szintén felemlítik csodáit: »Szentségednek nem szűnünk meg ajánlani őt, akiről megértettük, hogy nemcsak életében tűndökölt kiváló érdemeivel, hanem halála után is nagy csodákkal és csodás jelekkel igen sok helyen.«[2])

Ugyanígy tanúskodik Albert brandenburgi őrgróf is: »Most a halálos tehertől megszabadulva, a mindenfelé elterjedt hír egész a csillagokig felemelkedve, magasztalja csodás tetteiért.«[3])

Jakab, Krakau püspöke, II. Piushoz írt levelében ezen szavakkal hírdeti Capistranói János csodáit: »A bámulatra méltó csodákra, — amelyekkel a halottaknak életet, a vakoknak látást, a süketeknek hallást, a gutaütötteknek, gémberedetteknek és különböző betegségekben szenvedőknek egészséget adott Isten nevének hívására, saját kérésére, közbenjárására és könyörgésére, — méltóvá tette Isten, és kimutatta, hogy a szentek sorába felvette.«[4])

Krakau székeskáptalan tagjai a csodákra vonatkozólag ezeket írják II. Piushoz: »... nemcsak életében, hanem halála után is tűndököl csodáival, miként ez a hír sok szavahihető ember nyilatkozata folytán tudomásunkra jutott.«[5])

Costan városa tanúskodik arról, hogy nemcsak életében, hanem halála után is csodákkal tűndököl.[6])

Woschovia város tanácsa kijelenti, hogy Gabriele da Verona és több rendtársa »híres és azonfelül világos és igaz példákkal és tanúbizonyságokkal nem szűnt meg bebizonyítani, hogy az egész világ telve van bőségesen életszentségének, csodáinak és csodás dolgainak hírével.«[7])

Odruvasch de Sprouva András, lembergi palatinus ezt írja a pápának: »Magyarországon, ahol testileg nyugszik, halála után

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 244. 1462. okt. 12. kelt levélből.
[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 217. 1462. okt. 24-én kelt levélből.
[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 218. 1462. okt. 28-án kelt levélből.
[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 220. 1462. dec. 3-án kelt levélből.
[5]) Wadding: Annales Min. XIII. 245. 1462. dec. 4-én kelt levélből.
[6]) Wadding: Annales Min. XIII. 246. 1462. dec. 29-én kelt levél.
[7]) Wadding: Annales Min. XIII. 247. 1462. dec. 31-én kelt levél.

Krisztus hívei között Isten kegyelménél fogva a Magasságbelitől nyert érdemei által sok csodát mível.«[1])

Szilágyi Erzsébet, Mátyás király anyja, a szenttéavatási kérvényében ezt írja IV. Sixtus pápának 1473. aug. 8-án kelt levelében: »Jóllehet ez elköltözött a világból, mégis mintha élne, még halála után is gyakori csodákkal tűndökölve a népek tömegeinek folytonosan prédikál a megmérhetetlen jótéteményekkel.«[2])

Lovászpatonai Domonkos, Báthori András tisztje, Ujlakon a kijelölt bizottság előtt és még mások előtt is, akik között voltak a következők: Tamás theologiai doktor és bácsegyházmegyei vikárius, Kalmár Imre pécsi polgármester, Garai Péter pécsi polgár, Zikra Bálint felesége, kapornai Kapornay Antal felesége, Crispus Benedek ujlaki polgár, Bálint futaki litteratus előtt eskű alatt vallotta, hogy őt Capistranói János fogságából csodálatos módon kiszabadította.[3])

Figedi Benedek szegedi polgár, »akinek házában az első alkalommal odajövő Capistranói János atya szállva volt és kapujánál prédikált«, feleségével Skolasztikával Ujlakon a kijelölt bizottság előtt eskű alatt azt vallotta, hogy 10 éves Imre nevű fiuk betegség következtében megnémult, elhozták Capistranói János sírjához, ahol meggyógyult.[4])

Szilágyi Mihály nemes Kegyes János és Ujlaki Tamás előtt eskű alatt vallja, hogy halálos betegségében fogadalmat tett, hogy meglátogatja Capistranói János sírját: rögtön megkönnyebbült és egy hét leforgása alatt teljesen meggyógyult.[5])

Ugyanezen római kéziratos gyűjtemény, amelyből a fenntebbi 3 esetet vettük, felsorol egy egész sereg tanút, akiket a hivatalos kihallgatás alkalmával nem tudtak megvizsgálni. Ezek között említi Soky Péter özvegyét, aki Galgócz mellett lakik, és akit Capistranói János Budán vakságától megszabadított, és aki jelen volt azon prédikáláson is, mikor a zápor megeredt és Capistranói János imádságára megszűnt.[6])

A budai sekrestyében őrzött registrumban 45 tanú van.

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 219. 1463. jan. 4-én kelt levél.
[2]) Wadding: Annales Min. XIV. 72.
[3]) A római kéziratos csodák gyűjteménye. 198. lap. 174. csoda.
[4]) A római kéziratos csodák gyűjteménye. 209. a. 248. csoda.
[5]) A római kéziratos csodák gyűjteménye. 205. a. 210. csoda.
[6]) A római kéziratos csodák gyűjteménye. 212. a. — Testis secunda.

Köztük Zokoli Ferenc, az aradi egyház prépostja, Hannel Mihály budai főesperes és plébános, Pethy Zobi Mihály, Herczegi Csáky István, Mesztegnyői Zerechea András, Kakasfalvi Kakas András, Fanchy Fanchy Imre, Boromisza Jánosnak, a király gyámjának felesége, Helena; András litteratusnak, a sabáczi bánnak özvegye, Eufrozina; Szilágyi Mihály özvegye, Katalin.[1])

A szülők, a testvérek, a rokonok, az ismerősök,[2]) a szomszédok, a községbeliek, néha az egész város és vidék[3]) tanúskodnak, hogy az illető beteg, aki azelőtt béna, sánta, vak, ördögtől megszállott volt, most egyszerre teljesen meggyógyult.

Egyszóval olyan tanúkkal van dolgunk, akikről igazán lehetetlenség és képtelenség azt vélni, hogy a csodás eseményeket költeni akarták volna, vagy ilyen dolgok terjesztésével másokat tévútra akartak volna vezetni. Ezt kizárja egyrészt az említett tanúk előkelő állása, egyéniségük és jellemük, másrészt a tanúk nyíltsága és határozottsága, hogy nem félnek egy egész városra hivatkozni, mint Nicolao da Fara és Cristoforo da Varese hivatkoznak Aquila városára. Mindezek a tanúk, akiket felsorolnak a fennmaradt íratok, teljesen alkalmasak arra, hogy a tények valódiságát határozottan megállapítsák és pontosan kimutassák. Ez pedig elég a történeti kritika szempontjából.

Ezen csodás események valódiságát még más tekintélyekkel is tudjuk bizonyítani. A XV. század írói közül sokan említést tesznek Capistranói Jánosról és tanúbizonyságot tesznek arról, hogy csodákat is mívelt. Ezen írók feljegyzései annál inkább bizonyító erővel bírnak, mert teljesen függetlenek Capistranói János működését és személyét illetőleg.

Ezen tanúk közül néhányat ízlelteténk felhozunk.

Cristoforo Soldo bresciai polgár, aki jelen vott Capistranói János Bresciába való bevonulásánál, mint szemtanú ezeket írja többek között az »Annales Brixiani« című krónikájában: »Nem kell csodálnunk, hogy a városi tanács és a nép, nagyok és

[1]) A római kéziratos csodák gyűjteménye. 213. b.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 504. Cristoforo da Varese: c. IV.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 452. Nicolao da Fara IV.: »Vidit hoc excellens singulareque miraculum omnis Aquilanus populus; viderunt hoc inauditum spectaculum prope centum millia hominum, qui ad caeleste pabulum suscipiendum convenerunt ex convicinis regionibus. — Acta Sanct. Oct. X. 508. — Cristoforo da Varese: c. IV.

kicsinyek, elébe mentek ennek a testvérnek; hiszen a hír előre elhozta mindazt, amit ez az Istennek kiváló szónoka és csodatevő mívelt Padovában, Vicenzában, Veronában és magában Rómában, hogy meggyógyította a betegeket, a vakokat, a sorvadókat és feltámasztotta a halottakat... Ezen három nap alatt annyi nép csődült ide, hogy bámulatra ragadt mindenkit; ezen három nap alatt összegyűlt betegek számát kétezerre becsülték. Ez a jó testvér mindennap fáradozott a gyógyításukkal; megjelölvén őket homlokukon a kereszttel az Atya, Fiú és Szentlélek Isten nevében, segítségül híván Szent Bernardinót, akinek fejfövegét kezében tartotta; s ezzel az eszközzel a mindenható Úr Jézus kegyelmének segítségével és magának Jánosnak szentségével kiváló csodák történtek.«[1])

Mindezeket a dolgokat Cristoforo Soldo maga is látta, hiszen panaszkodik, hogy a tömeg majdnem agyonnyomta.

A »Chronik von der Gründung der Stadt Augsburg bis zum Jahre 1469.« ezeket írja: »Anno 1454. prediget prueder Johann de Capistrano parfuesser orden... und die mann muessten all an ain ort sitzen und die frauen an dem anderen ort und nach tisch gein aubent bestrick er alle kranck leutt auff dem hof mit sant Berharts hailgtumb.«[2])

Hartmann Scheydel krónikájában leírja Capistranói János fogadtatását Németországban, nevezetesen Nürnberg városában, s közben ezeket mondja: »A betegeket és szenvedőket hozzá vitték; híre volt, hogy közülök többeket meggyógyított... A Nona elvégzése után a betegeket látogatja; sokáig időzik nálok; kezét mindnyájokra ráteszi. Szent Bernardino biretumát és vérét, amely állítólag a halottnak orrából folyt ki, mindenegyes beteghez odaviszi.«[3])

Szemtanú, aki maga megvallja, hogy látta Nürnbergben. Adamus Ursinus: Chronicon Thuringiae-ben ezeket írja: »Als man zcalte nach Christi Geburt 1454. da was ein heilig man der hiesse Capistranus der was Barfuesser ordens, der zoch

---

[1]) Muratori: Rerum Italicarum Scriptores. XXI. 865—866. — Acta Sanct. Oct. X. 287.

[2]) Die Chroniken der deutschen Städte. Vierter Band. 325.

[3]) Hartmann Scheydel: Chronicon mundi (Historiae aetatum mundi, ac descriptiones Urbium.) 249. b.

yern Deudschen Landen umb und kam auch gen Erffurdt.. Auch machte Er artliche menschen gesundt mitt dem Namen Jesus. Ehr zoch auch gen Nurnbergk und thett auch solche wunder zeichen.«[1])

A »Chronicum Magdeburgense« ezt örökítette meg a többek között: »akárhol prédikált, mindenütt nagy néptömeg jelent meg és csodákat mívelt Szent Bernardino ereklyéivel, azokat a betegek fejére helyezvén.«[2])

A »Magnum Chronicum Belgicum«-ban ezeket olvassuk: »Ebéd után az összes betegeket hozzáhozták és ő meggyógyította őket. Mindezeket Erfurtban, Weimárban, Neumarktban és Hallben saját szemünkkel láttuk és bámultuk, mivel ílyet a szentek könyveiben sohasem olvastunk.«[3])

»Die Chronik der Bischöfe von Speier« a frankfurti tartózkodását jegyzé fel, ahol a következőket találjuk: »... Auch kam dar ein helger Mann, ein Barfusser, der hiess Capistranus, der prediget da und thut grosse Zeichen, er macht Lahmen grat und Blenden gesehen, und wo er die Gassen herginge, so war so gross Volk da von Lahmen, Krüppeln, Blenden, dass eins das andre herdrucken wollt... «[4])

Bernhard Rohrbacher krónikájában a »Liber gestorum«-ban ezeket írja: »maximus concursus lanquentium cecorum et claudorum, quos ipse pater tunc quoque suo sanctuario tetigit, et multos ex eis hic et in aliis civitatibus sanabat.«[5]) Johanes Ludnerus: »Excerpta Saxonia, Misnica et Thuringica ex Monachi Pirnensis Cronica« című művében ezt írja: »Ist (MCCCCLVI) czu Villach in Got vorsceiden, do er im closter seines ordens bestat, leit Vnd mirakel getan.«[6])

Az »Annales Erfurtentes«-ben az 1452. évnél olvassuk: »Als man schreib 1452. quam ein Barfussin bruder gein Erffurte,

---

[1]) Mencken: Scriptores Rer. Germ. III. 1332.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 329—320. (apud Meibonium: Rer. Germ. II. 362.)

[3]) Pistoris: Rerum Germ, Script. III. 415. — Raynald: Annales Eccl. XVIII. 367. — Barberio: Vita ... del S. Giov. da Cap. 323. — Wadding: Annales Min. XII. 140.

[4]) Der Katholik. 1891. Jahrgang. Dritte Folge. III. Band. 150. (Mone: Quellensammlung. Bd. I.)

[5]) Der Katholik. 1891. Jahrgang. Dritte Folge. III. Band. 151. (I. Band der Frankf. Geschichtsquellen S. 191. auch S. 59. 101. 159.)

[6]) Mencken: Scriptores Rerum Germ. II. 1518.

genannt Johannes de Capistrano, der liess sich nenne der andechtige vater, unde er brauchte sente Bernardinus Heilthumb, domete er die lute bekreis...«[1])

Dlugoss János, a krakaui püspöknek, Sbignewnek volt titkárja, ezeket írja: »Maradt pedig Krakau városában Szent Ágoston napjától május 15-kéig, amely idő alatt a betegeknek, vakoknak, sántáknak, bénáknak és más betegségben szenvedőknek nagy sokaságát a nép szemeláttára meggyógyította. És ezért az egész. Lengyelország, sőt a szomszéd országokból az emberek igen nagy sokasága összegyűlt, hogy bajaikat és betegségeiket gyógyítsa meg és Isten igéjét hallhassák.«[2])

Thuróczi János krónikájában Capistranói János halálát ezen szavakkal zárja le: »Miután lelke az égbe szállt, testét, amely elvállt a lélektől, visszaadta a földnek, amelyből teremtetett. És ez a szigorú szabályok szerint élő ferencrendieknek, akiknek ruházatában Szent Ferenc atyának életét utánozta, kolostorában, amely Ujlakon alapíttatott, kellő tisztelettel eltemettetvén, megszámlálhatatlan csodával tűndöklött, és tűndökleni meg nem szűnik a mai napig.«[3])

Antonio Bonfini nagy művében így emlékezik meg Capistranói János csodáiról: »Az emberek véleménye szerint az égiekhez felvétetvén, naponkinti könyörgésekkel hívják az emberek segítségül; a templomban felfüggesztett tárgyak teljesen tanúskodnak szentségének nagyságáról.«[4])

---

[1]) Mencken: Scriptores Rer. Germ. III. 1215. — Annales Erfurtenses Germanici ab anno MCCCCXL. usque ad annum MCCCCLXVII. iussu Hartungi Kammermesteri consulis Erfurt Collecti.

[2]) Johannes Dlugoss: Hist. Polonia II. (Editio Lips. 1712.) 121. »Mansit autem in civitate Cracoviensi a die S. Augustini usque quindecimum diem Maji, sub quo tempore magnam multitudinem infirmorum coecorum, claudorum, aridorum, et aliis languoribus oppressorum, inspectante populo curavit. Propter quod universum regnum Poloniae, sed et de vicinis provinciis, maxima hominum multitudo et ad curandas necessitates et infirmitates suas, et ad videndum verbum Dei, confluebant.«

[3]) Schwandtner: Scriptores Rerum. Hung. I. 275. — Joh. de Thurocz: Chronica Hungarorum. c. LVII. »... spiritu ad coelum evolante, humo, de qua conditum erat, divisum ab anima, suum restituit corpusculum. Quod in claustro fratrum minorum de observantia, quorum sub habitu et ipse vitam Sancti patris Francisci imitatus est, in oppido Vylak fundato, debita conditum sepultura, innumeris claruit miraculis, clarereque non desinit diem usque in praesentem.«

[4]) Antonii Bonfinii: Rerum Ungaricarum Decadis III. liber VIII. 494.: »Inter Deos, ex hominum opinione relatus, quotidianis in humana auxilia votis invocatur, miracula templo affixa, magnitudinem Numinis plane testantur.»

32. §. Capistranói János csodái.

A XV. századnak egyhangú tanúskodása a legszigorúbb történeti kritikát is kielégíti, de egyuttal Enea Sylvio ízetlenkedését és Doering szándékos elferdítését is kellő mértékre szállítja alá. Ennyi és ily tekintélyes tanúk mellett ők számbavehető tekintélynek nem tarthatók.

A történeti tény megállapítása után vizsgáljuk meg a csodás jelenségeket közelebbről. Most az a kérdés: vajjon a csodás jelenségeket csodáknak minősíthetjük-e, vagyis olyan jelenségeknek, amelyeknek okát csak a természeten kívül és a természeten felülálló erőben láthatjuk-e és találhatjuk-e?

Capistranói János kísérői, akik a jelenségeket feljegyezték és a XV. század írói, akik ezekről tudomást vettek, csodáknak tartották. A modern kritika, mint láttuk, eleve elfogultaknak hírdeti és vallja mindazokat, akik a csodákban hisznek. Ők csak olyan íróktól hajlandók elfogadni hiteles tudósításokat, akik maguk sem hisznek a csodákban, vagy azokat a nevetségig lehetetlenségnek tartják. A modern kritika szerint tehát mindazon feljegyzések, amelyek csodákról szólnak, vagy nem történtek meg, vagy természetes okokból meg lehet őket magyarázni.

Mivel a csoda olyan téren mozog, amely érzékeink előtt el van zárva, azért a dolog természete azt kívánja, hogy a tények megbírálásában nagyon óvatosaknak kell lennünk és csodákúl való elfogadásuknál nagyon szigorúaknak. Nagyon vigyáznunk kell arra, hogy csodának ne tartsunk mindjárt olyan jelenséget, amely rendkívüliségével meglep bennünket. A józan és az igazságot kereső kritika minden olyan problémának szemébe néz, amelyet a tények világosan eléje adnak. A tényekből indul ki és a tényekre támaszkodik. A modern kritika ellenben puszta feltevésekből, filozófiai és filologiai szőrszálhasogatásra épített álokoskodásokból vonja le a következtetéseit, amelyekkel aztán lesajnálnak és visszautasítanak minden olyan tényt, amely nincs ínyökre, vagy feltevésüket letagadhatatlanúl megcáfolná.

Az előadottakból látjuk, hogy azon írók, akikre hivatkozunk és támaszkodunk, maguk is gyakorolták és alkalmazták a kritika fenntebb említett módszerét. A Nicolao da Fara és Cristoforo da Varese által feljegyzett csodák úgyszólván mind megtalálhatók az

ujlaki Instrumentumban; ezt pedig egy bizottság vizsgálta felül, amelynek esze ágában sem volt minden egyes különös jelenségre ráfogni, hogy az csoda; hanem csak alapos vizsgálat és az összes tanúk meghallgatása és megesküdtetése után mondották ki csodának és írták be a jegyzőkönyvbe. — Krakauban Miklós nevű jogtudós végezte a csodák megvizsgálását.[1])

A kritika eljárását nagyon megnehezítette azon körülmény, hogy Capistranói János minden csodáját Szent Bernardinónak tulajdonította. Ezt a nehézséget érezték azon püspökök is, akik Szent Bernardino csodáinak megvizsgálásában vele együtt működtek, midőn látták, minő természetfeletti életet él és minő csodás dolgokat mível.[2]) De első sorban érezték ezt kisérő társai, akik több ízben nyomatékosan hangsúlyozzák, hogy ámbár alázatosságból Capistranói János mesterének, Szent Bernardinónak tulajdonítja a csodákat, mégis ő maga mívelé azokat.[3]) Capistranói János ugyanis magával hordozta Szent Bernardino biretumát és véréből egy csipetnyit, amelyekkel a betegeket meg szokta érinteni. S ezzel szerényen a csodákat ő reá hárította. Ámde társai, akik figyelemmel kísérték egész élete lefolyását, észrevették, hogy nem minden esetben történt meg a gyógyulás a biretummal való érintés után, hanem csak akkor, mikor a beteg visszajött és Capistranói János saját kezével érintette, illetőleg megáldotta.[4]) Azután meg tudták, hogy nemcsak Szent Bernar-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: c. VII.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 510. Cristoforo da Varese: c. VI.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 457. Nicolao da Fara: c. V.: »Quae quidem miracula ideo silentio hoc in loco praetereamus, tum quia Joannis detractores ea Sancto adscribebant Bernardino, quandoquidem ad tactum suarum Reliquiarum multa, etsi non omnia, facta fuisse contendunt, tum quia, ne longiori oratione lectorem fastidiosum molestumque reddamus.« – Acta Sanct. Oct. X. 528. Cristoforo da Varese: c. XII.: »... visitabat infirmos, tangebat manibus et cum Reliquiis Sancti Bernardini, quas secum deferebat, devotissime signabat. Non sibi attribuebat miracula humillimus Pater, et prodigia, quae fiebant, sed meritis Sancti Bernardini, cuius biretum secum portabat, et cum eo aegrotos quoscumque signabat.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 529. Cristoforo da Varese: XII. c.: »Vir iste beatus, licet miracula meritis Sancti Bernardini attribueret, et cum bireto ipsius se abscondere niteretur, fiebant tamen mirabilia propter ipsius maximam fidem, ardentissimam charitatem, profundissimam humilitatem et hoc saepius claris indiciis demonstratum est. Nam saepe infirmi, cum bireto Sancti Bernardini signati, nullum sanitatis consequebantur beneficium; sed postea revertentes et manibus patris contrectati, sanabantur.«

dino halála után, hanem annak még életében is mívelt csodákat.[1]) Cristoforo da Varese egész határozottsággal és nyíltsággal megvallja, hogy Capistranói János nemcsak életében, hanem halála után is eszközölt csodákat: »Miként ugyanis fenntebb érintettem, sok csodát mívelt maga a boldog Atya Szent Bernardino halála előtt. És ezt nem azért írom, hogy szándékom volna Szent Bernardinót becsmérelni, vagy ezt a boldog atyát elébe helyezni, hiszen ő már az égben van és a földön szentté van avatva, hanem azért, hogy az igazságot előadjam és mindegyiknek megadjam azt, ami az övé. Tudja az egész világ, hogy Szent Bernardino sok halottat feltámasztott és a világ különböző részein az ő érdemei folytán sok csodálatos történt és történik naponkint. Tudja azt is, hogy boldog Capistranói János érdemei folytán sok történt életében, s halála után is még folytonosan történnek a mi Úrunk Jézus Krisztus dicsőségére.«[2])

Nicolao da Fara fel is hoz néhány olyan csodát, amelyet Capistranói János Szent Bernardino életében mívelt.[3])

Ezek a megfigyelések mind azt mutatják, hogy nem voltak hajlandók minden tényt vizsgálat nélkül elfogadni.

Itt azon meglepő jelenség fordul elő, hogy Capistranói János maga is alkalmazza a kritikának imént jelzett módszerét. Azon szent hitben, hogy mindenki Szent Bernardinónak tulajdonítja a csodálatos dolgokat, amiket ő mível, egész elfogulatlanúl és leplezetlenúl beszél a csodákról. Hogy a népet Isten iránt bizalomra serkentse, maga olvassa fel a szószéken a csodákat.[4]) Ez az idő a legjobb alkalom lett volna a tiltakozásra, ha a csoda valóban nem történt volna meg. Cristoforo da Varese beszéli el, hogy ezt a tényt egyik rendtársa és gyóntatója, aki darabos és nyers volt, hiúságnak és kérkedésnek magyarázta és nem oldozta fel a gyónásban. Capistranói János ezt tűrelmesen elviselte, mert tudta, hogy bűnt nem követett el. Ezen időben beteg lévén, egy előkelő betegasszony jött hozzá azon kéréssel, hogy áldja meg, mert meg van győződve, hogy áldására meg-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 506. Cristoforo da Varese: c. IV.: »Quae etiam miracula pro maiori parte acta sunt, vivente sancto Bernardino.«
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 529. Cristoforo da Varese: c. XII.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 458. Nicolao da Fara: c. V.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 506. Cristoforo da Varese: c. IV.

gyógyul. Teljesíti kérését; s rögtön meggyógyult. Ennek láttára a gyóntató odaborul Capistranói János lábához és bocsánatot kér szigorú és igazságtalan eljárásáért. A bocsánatot meg is kapta.[1])

Olmützben Capistranói János maga szólítja fel a hallgatóságot, hogy jelentkezzék olyan, aki előbbi ittléte alkalmával meggyógyult. A felszólításra megjelenik egy férfiú és ezt mondja: »Beteg voltam, mikor ez az atya más alkalommal nekünk prédikált, és a betegségtől úgy el voltam gyötörve és lábaim ereje úgy elhagyott, hogy magamtól nem tudtam járni; de mikor ő hozzá vittek és kezével megérintett és megjelölt, rögtön egészséges lettem és egyedül megyek oda, ahova akarok.«[2])

1451. október 10-én kelt levelében maga írja Aquila város úraihoz: »A mai napig, amióta ezen hegyentúli részekre irányítottuk lépteinket, társaim hétszáz csodát jegyeztek fel, amelyeket a mindenható Isten kegyeskedett mutatni a népeknek, hogy hallgassak számtalan másról, amelyeket vagy nem lehetett leírni az emberek rendkívüli sokasága miatt, vagy ismeretlenek maradtak, miután semmi vizsgálatot nem tartottak felettük.«[3]) Capistranói János ezen nyilatkozata szintén elárulja, hogy minden egyes helyen a csodákról vizsgálatot tartottak, s csak ezután jegyezték be a jegyzőkönyvbe.

Találunk olyanokat is, akik szembeszállnak vele és kigúnyolják a csodákért. Ezekkel szemben is megőrzi teljes higgadtságát és nyugodtságát. Egy ízben egy hitetlen lovag így szólt hozzá: »Semmiképen sem hiszek neked, hacsak be nem bizonyítod, hogy életre kelted azt, aki legalább hetven órán át halott volt.« Capistranói János erre így felelt: »Jóllehet Isten erejével ez is könnyen lehetséges, és szent férfiak hosszabb ideig levő halottakat is feltámasztottak, de te minek ragaszkodol a feltámadás elhivésére a hetvenórai időhöz, mikor feltétlenül köteles vagy elfogadni, hogy Krisztus valóban feltámadott, ámbár csak negyven óráig pihent a sírban.« Ezután háromszor így sóhajtott fel:

1) Acta Sanct. Oct. X. 506. Cristoforo da Varese: c. IV.
2) Acta Sanct. Oct. X. 467. Nicolao da Fara: c. VII.
3) Wadding: Annales Min. XII, 99. — Hermann: Cap. triumph. 283.

»Hitetlen, ki nem ismered el az ő erejét a szent férfiakban, gondolj Isten igazságos ítéletére.«[1])

Apuliában Barletta városban élt egy bizonyos fűszerárús, aki több éven át oly súlyos beteg volt, hogy az ágyról sem tudott leszállni. Mikor meghallotta, hogy Capistranói János a városban prédikál, elvitette magát a templom elé, ahol Capistranói Jánosnak át kellett mennie. A beteg csakugyan szemébe ötlött a templomba jövőnek, s így szólította meg: »Oh szegényke, mi történt?« A beteg pedig elmondotta baját és könnyek között ajánlotta magát imádságába. Akihez az Atya így szólt: »Mondd meg nekem, ha Isten úgy rendelte, hogy mindig betegnek kell lenned, belenyugodnál-e abba? Az pedig felelé: »Igen, Atyám!« Mire az Atya így szólt: »Milyen kegyet akarsz Istentől?« A beteg felelé: »Hogy annyira meggyógyúljak, hogy legalább a templomig és fűszeres boltomig valahogyan el tudjak menni.« Mire az Atya így szólt: »Bízzál az Úrban, nagyobbat fogsz kapni, mint a minőt kívánsz!« Megragadta kezét és felemelte. A körülállók legnagyobb csodálatára teljesen meggyógyult.[2])

Találunk olyan esetet is, mikor az egész város meggyőződhetett a csodáról. Aquilában történt ez a következő eset. Egy Zotz nevű 11 éves gyerek ördögtől megszállott volt, miért is szülei Capistranói Jánoshoz hozták, hogy gyógyítsa meg. Mivel épen prédikált, azért átadta az ifjút két rendtársának, hogy a gyereket, aki dühöngése közben több ízben öngyilkos akart már lenni, vigyék a szállására és ott egy szobába zárják be és őrizzék erősen. Capistranói János a városon kívül fekvő San Juliano kolostorba ment, s míg itt időzött, ezalatt az őreitől magára hagyatott gyerek leugrott a hét lépés magasságú ablakról az utca kövezetére, s ott félholtan elterült. Hordágyra teszik és úgy szállítjak haza. Az esetet tudtúl adják Capistranói Jánosnak, aki siet a halálos beteg ágyához. Itt térdre hull, szemeit ég felé emeli s buzgón imádkozik; majd háromszor nevén szólítja, mire az lassankint magához tér. Megparancsolja neki, hogy keljen fel. Felugrott egészségesen és teljesen meggyógyulva. Másnap reggel

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 412. — Acta Sanct. Oct. X. 463. — Nicolao da Fara: c. VI.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 505. Cristoforo da Varese: c. IV.

elmegy Szent Ferenc templomába, ájtatosan meghallgatja Capistranói János miséjét, és utána mindenki láthatta, hogy testileg és lelkileg ép és egészséges és az maradt egész haláláig. »Tanúskodik pedig erről Aquila egész városa, tanúskodnak a gonosz lélektől megszállottnak rokonai, tanúskodik a két szerzetes testvér, akik őt az említett szobában őrizték.«[1])

Mivel Rokycana erősen támadta a csodák miatt, nyíltan megmondja véleményét róla: »Lenézed a csodákat, Antichrisztusnak tulajdonítod és a sátán művének, hogy tévedésbe vitessenek, ha lehetséges volna, még a választottak is; ezzel mintegy bátorságot veszesz ahhoz, hogy magadat a tieiddel együtt a választottak közé sorold, a többieket pedig a gonoszok közé számláld. Örülj szerencsétlen, ha téged nyomorúságos vaknak nevezlek! Ha más okért nem volnál eretnek, ez által egyedül is eretnekké nyilváníthatnálak, mivel az isteni tetteket a sátánnak akarod tulajdonítani. Fárao mágusait és Simon mágust is tanúidúl hivod fel, akik hozzád hasonló csalók; de azok sorsát szemléld a tiedben is. Gyakran mondottam, hogy sajnállak téged, János. Hol olvastad az én leveleimben, hogy az emberek elméjének megtévesztésére csodákhoz és csodajelekhez fordultam? Atyádnak nyomdokait követed, és hazugságot halmozol fel; de az egész, amit rám fordítottál, rád zuhant vissza. Csodákat ugyanis a csoda valódi értelmében egyedül Isten mível, háromszoros okból: t. i. vagy a legfőbb hatalmának, vagy bölcseségének, vagy kegyességének, azaz a jóságának a kimutatására.«[2]) Ez a nyilatkozat kizár minden csalási és megtévesztési törekvést.

Aki így gondolkodik, az nem törekszik arra, hogy mesterséges eszközökkel, mint szuggesztióval, vagy hipnotizmussal véghez vitt dolgokat csodáknak tűntessen fel.

De vizsgáljuk meg a csodás jelenségeket közelebbről. A csodás meggyógyulások számát még megközelitőleg sem tudjuk meghatározni. De sejthetjük azok rendkívüli nagy számát azon adatokból, amelyeket itt-ott Capistranói János és társai alkalomadtán elejtettek. Capistranói János az aquilaiakhoz intézett

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 503—504. — Cristoforo da Varese: c. IV.
[2]) Walouch: Zwitopis Jana Kapistrána. 783. Capistranói János levele Rokycanához 1452. vizkereszt oktávája után való szombaton.

soraiban csak 700 csodáról tesz említést.[1]) Ez pedig csak egy félesztendő eredménye, vagyis 1451. május első napjaitól október 10-ig. Nicolao da Fara 1451. július 24-én Ludovico da Siena-hoz írt levelében elragadtatással ír a csodákról.

Az ő tanúsága szerint Villachban két nap alatt 30 csoda történt; Wiener-Neustadtban 8 nap alatt 60 csoda; Wienben 28 nap alatt 200 csoda és »már 300 csoda van, amelyeket Németországban kezeinkkel feljegyeztünk: hogy hallgassak sokról, amelyeket nem voltunk képesek leírni.«[2]) Breslauban március folyamán Cristoforo da Varese 35 csodát jegyzett fel.[3]) Krakauban Nicolaus Cracoviensis nevű kiváló jogtudós (doctor eximius juris pontificii) száznál több csodát vizsgált meg és jegyzett fel.[4]) Cristoforo da Varese életrajzában körülbelül 1400 esetet sorol fel, amelyeket Capistranói János életében eszközölt és 113 esetet említ, amelyek halála után történtek. De ezzel a számmal még nem merítettük ki a valóságot, mert az útitársak igen sok helyen nem voltak képesek feljegyezni a csodákat részint a tömeg miatt, részint egyéb körülmények miatt, mint a nagy hideg, a jegyzők hiánya miatt. A gyógyultak, illetőleg a segítségben részesültek között találunk csecsemőket, gyerekeket, ifjakat, férfiakat, leányokat, asszonyokat, aggokat, iparosokat, kereskedőket, papokat, hivatalnokokat, nemes urakat, nemes asszonyokat, a celanói grófnőt, az erdélyi vajdát, a magyar királyt. A legsúlyosabb betegségek egész tömegét szemlélhetjük itt: vakok, vakon-szülöttek, némák, némán-szülöttek, sánták, földön csuszkáló bénák, vérfolyásban szenvedők, gémberedett és összeszáradt tagúak, vízi betegségben levők, gutaütöttek, torokfájósak, fogfájósak, fekélyesek, tályogosak, vesebajosok, fejfájósak, nyavalyatörősek, ördöngősek, fogságban levők stb.; néha egyik-másik beteg két-, három- és négyféle betegségben sinylődik.

---

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 99. Hermann: Cap. triumph. 283. — 1451. okt. 10. Egburgból kelt levele: »Usque in hodiernum diem septingenta miracula, quae omnipotens Deus populis ostendere dignatus est, mei socii adnotaverunt, postquam iter versus has ultramontanas partes direximus.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 331. Nicolao da Fara 1451. júl. 24-én kelt leveléből.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 527. Cristoforo da Varese: c. XII.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 466. Nicolao da Fara: c. VII.: »quorum (miraculorum) supra centum examinata et annotata fuisse constat per D. Nicolaum Cracoviensem, juris pontificii doctorem eximium.«

Capistranói János csodálatos működése nemcsak a betegek gyógyításában, hanem a halottak feltámasztásában is nyilvánult. Első életrajzírói közül hárman is említést tesznek arról, hogy mind életében, mind halála után támasztott fel halottakat. Ezek leírásánál még az egyébként szűkszavú Cristoforo da Varese is, aki kórházi jelentésszerűleg sorolja fel az egyes gyógyításokat, bőbeszédű lesz és részletesebben adja elő, mint a többieket. Hány halottat támasztott fel? Teljes biztossággal nem tudjuk megállapítani, mert forrásaink csak odavetőleg sorolják fel az eseteket és nem törődtek a teljességgel.

Nicolao da Fara ezt mondja: »Tudjuk, hogy sok halottnak is visszaadta életét. Bár a szülők eskű alatt tett tanúsága alapján biztos, hogy tizenkettőt szabadított ki a halál torkából, mégis jelenleg a hívek vigasztalására csak hetet tárgyalunk és adunk elő.«[1]) Tulajdonképen csak hat esetet ad elő, mert egy eset haldoklóról szól. Másútt azonban három halottról tesz említést, akiket még életében támasztott fel.[2])

Cristoforo da Varese csak 4 halottról tárgyal, míg a többi 23 esetben csak haldoklóról van szó.[3])

Soproni Péter hét halottról tesz említést.[4])

Az Instrumentum Ujlakiense csak 6 csodát említ;[5]) a római kéziratos kódex 5 csodáról tud,[6]) a Geszti-féle kézirat csak 3 csodát sorol elő;[7]) a XVI. századbeli kéziratban 26 eset van, de ezek közül is 5 eset nem feltétlenül bizonyos, mert a halál feltétlenül nem következett be, s így csak haldoklóról lehet szó;[8]) a Czaich-féle kéziratban 32 eset van.[9]) De ezek között is találunk haldoklókat.

Miképen megy végbe a gyógyítás? Capistranói János megáldja egyszerűen a betegeket és megérinti a betegnek fájó

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 479. Nicolao da Fara: c. X.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 451. Nicolao da Fara: c. IV. — Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V. — Acta Sanct. Oct. X. 457. Nicolao da Fara: c. V.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 535. Cristoforo da Varese: c. XIV.

[4]) Magyar Sion. VII. 107—110.

[5]) Instrumentum Ujlakiense: 35., 69., 75., 148., 166. és 167. csoda.

[6]) Római kézirat: 78., 83., 136., 186. és 216. csoda.

[7]) Geszti-féle kézirat: 45., 76. és 90. csoda.

[8]) XVI. századbéli kézirat: fol. 1596—1676.

[9]) Czaich-féle kézirat: Mortui resuscitati fuere XXXI. a főcim; de 32 esetet ad elő.

testrészét[1]) és erre a gyógyulás azonnal beáll és legtöbbször teljes. Szent Bernardino halála után annyiban változtatja a gyógyítást, hogy a beteg testrészt vagy az ő biretumával, vagy a csipetnyi vércseppel érinti.[2]) Áldására és érintésére egyszerre csodálatos változás történik a betegen. Brixenben 1451-ben ottléte alkalmával a hetedik napon talált egy született vakot. Mihelyt kezével megérintette, megkente a szemét és imádkozott, azonnal kigyúlt a fény a szemekben, hol eddigelé csak sötétség volt. A vak maga mondá a kérdezősködőknek, hogy Capistranói János érdemei által nyerte meg a látás kegyelmét.[3]) Az Abruzzók között Valsicilianából egy Balázs nevű tizennégy éves gyermeket hoznak Capistranói Jánoshoz Rocca di Mezzóba, ahol történetesen prédikált. Nagy néptömeg előtt először imádkozik, majd a keresztjelével megjelöli a nyelvét és a homlokát. S a gyermek visszanyerte beszélő képességét és »úgy beszélt, hogy mindenki azt hihette volna, hogy sohasem volt néma.«[4]) Giovanni Cola aquilai lakós elvitte 4 éves béna kis fiát, akinek a lábán 13 seb volt, és ennek következtében mozdulni sem tudott, Capistranói Jánoshoz, hogy gyógyítsa meg. A földre lefektetett gyermeket megáldja, megérinti a beteg lábat; s a merev és béna tagok ezen érintésre hajlékonyak és ruganyosak lesznek: a gyermek teljesen meggyógyult.[5])

Mikor Rietiben a polgárokat ki akarta békíteni a Cantalicebeliekkel, a rietiek úgy fejbevágtak egy Civita-Ducale-beli polgárt, hogy az agyveleje kiloccsant. Az esetet hírűladják Capistranói Jánosnak, aki sietve megy a haldoklóhoz. Odaérve, »először a hajat távolítja el az agyvelőtől, azután a gyógyíthatatlan sebet összeszorítja kezeivel; majd imádkozik, amelynek végeztével így szól a sebesülthöz: Jézus Krisztus nevében kelj fel és gyógyúlj

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V.: »eos contingens, deprecabatur Dominum supplex pro omnibus.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 458. Nicolao da Fara: c. V.: »biretum habens in manibus Sancti Bernardini, coepit eos benedicere.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 504. Cristoforo da Varese: c. IV.: »septimo die reperit quemdam a nativitate caecum, quem sua manu palpans, et eius oculos fricans et liniens oravit, ut visum reciperet. At ipse caecus, mox ut fuit tactus illa manu benedicta, clare vidit interrogatus a multis quomodo visum recepisset, respondebat per merita Patris Johannis.«

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 504. Cristoforo da Varese: c. IV.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 504. Cristoforo da Varese: c. IV.

meg. Csodálatos még elmondani is: ép és egészséges lett az, aki mindnyájok ítélete szerint a lehető legerősebben haldoklott; a szétvágott és összetört csontok úgy összeforrtak, és a hús úgy összenőtt, hogy csupán a sebhely nyoma maradt meg.«[1])

Anglonában, Olaszországban, midőn a városon kívül prédikált, egy megbőszült ökör neki rontott a tömegnek és egy áldott állapotban levő nőt szarvaival felöklelt és a levegőbe hajította, ahonnan oly szerencsétlenül esett le, hogy mindnyájan holtnak tartották. Capistranói János imádkozott érte, s azután megparancsolta, hogy keljen fel. A halott asszony egészségesen felkelt és azután is teljesen egészséges maradt és »egészséges leánykát hozott a világra, aki a mai napig életben van.«[2]) Bácsban, Magyarországon történt a következő eset: Hagymássy Benedek ujlaki lakós özvegye elveszítette betegsége következtében szemevilágát. Anyja rábeszélte leányát, hogy menjenek Capistranói Jánoshoz, akit Bácsban találtak meg. Prédikáció végeztével, midőn a betegek látogatására indult, ők is odaálltak a betegek sorába. Midőn a boldog atya közelükbe ért, az anya rászólt leányára, hogy érintse meg Capistranói János habitusát. A leány megtette, mire ő megállott és a leány szemeit megsimítván, így szólt hozzá: »Láss!« S azonnal látott, még pedig a bácsi templom tornyát is meglátta, pedig »azelőtt sem a tornyot, sem a templomot és semmi mást nem látott meg.«[3])

Vannak esetek, mikor Capistranói János nem is érinti a beteget, és mégis jelenléte, áldása, ruhájának érintése elég volt, hogy a halottba az életerő visszatérjen, az elhalt, vagy elnyomorodott testben az egészség újra duzzadozzon.

Brűnnben bizonyos Dorottya nevű asszony kis fia, Gábor, haldoklott. Az édesanya elvitte Szent Ferenc templomába és a nicopolisi segédpüspök közbenjárásával Capistranói Jánoshoz akarta vinni. Capistranói János épen pihent, s így nem bocsátották azonnal hozzá. Közben a kis gyermek meghalt az anya karjai között. A szerencsétlen anya nem veszítette el most sem bizalmát; fiát Szent Bernardino és Capistranói János kegyébe ajánlotta. »Ime a gyermek csodálatosan, mintha álomból ébredt

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 456—457. Nicolao da Fara: c. V.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 451. Nicolao da Fara: c. IV.
[3]) XVI. századbeli kézirat. 64. csoda. 142 a. folium.

volna fel, felelevenedett; akit mi szépnek találtunk, mikor itt a betegeket látogattuk.«[1])

Mikor Wienben prédikált, Laa községben Péter szabó 3 éves kis leánya, Katalin, beleesett a kútba. Két napi keresés után a nagyatya találta meg és húzta ki holtan a vízből. A kétségbeesett anya elvitte ölében a meghalt leányt Wienbe azon bizalommal a szívében, hogy Capistranói János meg fogja gyógyítani A vizbefulladástól a negyedik napon jutnak Wienbe; de a templom, ahol Capistranói János misézett, annyira tömve volt, hogy nem tudtak bemenni. A mise végével Capistranói János a szabadba indult prédikálni, miközben az eléje tett betegeket megérintette és megáldotta anélkül, hogy a kisleányt megnézte volna, akit anyja letakarva tartott elébe. Capistranói János sietve felment a szószékre, az anya pedig besurrant a templomba és Szent Bernardino oltára előtt kibontotta a kisleányt és azt élve találta. Erre kiáltozni kezdett, de senki sem hallgatott reá. Ő tehát nagy örömök között visszatért lakhelyére, ahol aztán az egész község bámulta és csodálta ezt a csodás eseményt. Mikor Capistranói János Morvaországba sietett, ezen a községen is keresztül utazott, s itt vett tudomást erről a dologról a község előljárósága révén. Nicolao da Fara, a szemtanú, ezeket mondja: »Itt tudtuk meg először a város előkelőségeitől, azután a feltámasztott leányka anyjától, akit a városbeliek leányával együtt megidéztek ide: igen sokan gondosan megvizsgálták a dolgot, és ő mindig azt vallotta és mindig ugyanazt erősítette. A leányka pedig csodás szépségű és súlyú volt, úgy, hogy nem falusi ember, hanem fejedelem leányának tetszett; kiváló szépségét én is megcsodáltam, és kérdeztem az anyjától, vajjon ilyen kellemes külsejű volt az előtt is? Ő azt felelé, hogy nem; csak feltámadása után lett ilyen szép és csinos.«[2])

Lucia, aquilai asszony, a jubileum évében (1450.) Rómába zarándokolt, hogy nagy fejfájása ellen Capistranói Jánosnál orvoslást nyerjen. A nagy tolongás miatt csak annyit tudott elérni, hogy Capistranói János ruháját megérinthette és azt biza-

[1]) XVI. sz. kézirat. fol. 161 b. 262. csoda.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 457. Nicolao da Fara: c. V. — Acta Sanct. Oct. X. 518. Cristoforo da Varese: c. VIII.

lommal megcsókolhatta; mire azonnal meggyógyult. Capistranói János azonban ezt észre sem vette.[1])

Wienben 1451. Szentháromság vasárnapján a betegek látogatása alatt egy 17 éves leányra akadt, aki mint a halott, úgy feküdt a földön, és akinek szülei már a temetésről gondolkodtak. Capistranói János ezen szavaira: »Az Úr Jézus nevében kelj fel és járj«, azonnal felkelt és mintha álomból ébredt volna fel és nem a halál torkából: el kezdett járni és frissen szaladni.«[2])

A rendbe lépése után a harmadik évben történt, hogy a kertben séta közben egy őrülttel találkozik, akit megsajnál és átadja neki biretumát. Az őrült elveszi, felteszi a saját fejére, mire teljesen visszanyerte józan lelkiállapotát.[3])

Az itt előadott gyógyulásokat sem a beteg élénk képzelme, sem a nagyon erős bizalom nem okozta. Hiszen az erős bizalom csak legföllebb föltétel volt, de nem ok. A modern orvosi tudomány fényesen kimutatta, hogy szuggesztióval, vagy hipnózissal szervi bajokat gyógyítani nem lehet. Minden orvos kinevetné azt, aki vakságot, csonttörést, vagy más szervezeti bajt akarna a fenntebb említett módszerekkel meggyógyítani, vagy halottat feltámasztani. Capistranói Jánosnak nem volt szüksége semmiféle előkészületre, mint a hipnotizőrnek: ő csak imádkozott és kereszttel megjelölte a beteg fájó testrészét, sőt sok esetben még ezt sem tette. Ha szuggesztióval, vagy hipnotikus erővel gyógyított volna, akkor csak bizonyos testi bajokat tudott volna sikerrel gyógykezelni. De hogyan gyógyította volna meg azt a sok csecsemőt, akiknek gyógyításáról Cristoforo da Varese tudósít? Hogyan támasztotta volna fel a Monte Tusculóban a halott gyereket?[4]) Hogyan gyógyította volna meg a Citta Ducaleből való embert, akinek agyveleje is kiloccsant?[5])

Teljesen képtelenség, hogy ilyen gyógyításokat erős bizalomból vagy vágyakodásból eredő erővel akarjunk megmagya-

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 504. Cristoforo da Varese: c. IV.: »cum inter nimiam pressuram hominum pannis Beati Patris adhaeret et devote eos, illo inadvertente deoscularetur, totaliter libera facta est.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 517. Cristoforo da Varese: c. VIII.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 458. Nicolao da Fara: c. V.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 457. Nicolao da Fara: c. V.

[5]) Acta Sanct. Oct X. 456. Nicolao da Fara: c. V. Acta Sanct. Oct. X. 504. Cristoforo da Varese: c. IV.

rázni; de teljes lehetetlenség is, hogy ilyen eseteket hipnózissal vagy szuggesztióval akarjunk megfejteni. De tegyük fel, hogy a hipnózis és szuggesztió képes minden betegséget meggyógyítani; de hogyan magyarázzuk akkor meg azon csodás jelenségeket, mikor a természet erőit is megmozgatja és a szellemeknek is parancsol?

Vajjon Tivoliban a tücsköket, Lancianóban pedig a fecskéket[1]) meghipnotizálta, hogy hallgassanak el? Szuggerálta Anglonában az egereknek,[2]) hogy azonnal pusztuljanak el? De mit csinált az esővel, mikor Marbegnoban és Váradon imádságára azonnal megállt?[3]) Talán a Pó vizét is hipnotizálta, mikor lyukas csónakon átkelt rajta?[4])

De hogyan fejtsük meg ördögűzéseit, amelyek nagy számban fordulnak elő csodái között? Aquila városában felszólítja a gonosz lelkektől megszállottakat, hogy éltessék Jézus nevét. S ebben a percben az ördöngősök 18 itáliai mérföldön belül, vagyis a tagliacozzói, a celanói és a maneriói tartományokban visszhangoztatták Jézus nevét.[5])

A Guardia Greliben történt esetben, amelyet már az első kötetben részletesen leírtunk, a gonosz lélek csiga alakjában hagyta el a szegény beteget. S mikor ezt beledobta a tűzbe, akkor kiugrott, s csak a harmadszori bevetés után égett el iszonyú bűz terjesztése közben.[6]) Vajjon a jelen esetben Capistranói János mint spiritiszta ezermester működött? De hiszen a médiumát nem ismerte. Mint teljesen idegen személyt hozták hozzá, aki félholtan ült a lovon. Ilyen körülmények között semmiféle ezermester nem vállalkoznék mutatványra. De aztán meg, ílyen eset nem először történt meg. Mikor Aquilában prédikált, Scampa

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 451. Nicolao da Fara: c. IV. — Acta Sanct. Oct. X. 498. Cristoforo da Varese: c. II.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 451. Nicolao da Fara: c. IV.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 498. Cristoforo da Varese: c. II. Acta Sanct. Oct. X. 452. Nicolao da Fara: c. IV.

[4]) Magyar Sion. VII. 101—103. — Acta Sanct. Oct. X. 505. Cristoforo da Varese: c. IV.

[5]) Magyar Sion. VII. 103. Soproni Péter tudósitása. — Acta Sanct. Oct. X. 452. Nicolao da Fara: c. IV. — Acta Sanct. Oct. X. 503. Cristoforo da Varese: c. IV.

[6]) Eugen Jacob: Johannes von Capistrano. II. Theil. Dritte Folge. 70. — XIX. predikáció (Dominica oculi. 1453. márc. 4.) — Acta Sanct. Oct. X. 452. Nicolao da Fara: c. IV.

községből egy Valentina nevű asszonyt hoztak hozzá, aki ördöngős volt. Capistranói János megáldotta, mire az önkívületben levő asszony magához jött és egy márvány színű követ vetett ki szájából, amelyet Petrus de Caponibus kezeibe vett és sokaknak megmutatott.[1]) Egy más esetben pedig az ördöngős férfiú az áldás után szájából békát okádott ki. Capistranói János megparancsolja társainak, hogy fogják meg és egy kőhöz kössék hozzá és őrizzék. A közelben volt egy halom ostábla, kártya és más dolgok az elégetésre szánva. Ezt meggyújtotta és a megkötözött békát a tűzbe vettette, amely onnan igyekezett menekülni.

Ortona városa, ahol Capistranói János a polgarokat kibékítette.

Újra a tűzbe vetteti, mire nagy füstté lesz és iszonyatos bűzt hagyva hátra, elenyészett. Cristoforo da Varese ezt teszi hozzá: »bebizonyította, hogy a béka képében ördög volt jelen.«[2]) Ortonában a San Tommaso templomban prédikálás közben így szólt a néphez: »A kutya van itt ugyanis, amely a békét, amelyet nektek javalok, nem engedi létrejönni.« Erre egy nagy fekete kutya jelent meg, amely csakhamar eltűnt a hallgatóságon keresztül.[3]) Talán ezeket is mint ezermester, bűvész, a nép mulattatására művelte, vagy a jelenlevőket hipnotikus álomba ringatta, hogy

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 503. Cristoforo da Varese: c. IV.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 504. Cristoforo da Varese: c. IV.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V.

ilyen fantasztikus dolgot lássanak? Csak az a baj, hogy hiányzik itt minden kellék, ami ilyen bűvészkedéshez szükséges. Minden modern ember tudja, hogy a spiritisztikus szellemidézések homályban, illetve félhomályban szoktak történni. Capistranói János pedig fényes nappal, templomban vagy szabadban művelte csodáit és itt sem elkülönítve, mint a bűvészeknél szokásos, hanem az emberek gyűrűjétől úgy körülfogva, hogy gyakran mozdulni sem volt képes. A bűbájos viselkedésnek nála semmi nyoma sem volt; nem esett önkívületbe, nem rángatódzott idegesen, hanem nyugodtan közeledett a beteghez, megáldotta, vagy megérintette a kereszt jelével és a szellemek eltávoztak belőle; de parancsára néha látható alakban is megmutatták magukat.[1])

Még egy rendkívüli jelenség tűnik szemünkbe. Capistranói Jánossal történnek olyan esetek, amelyeket sem pszichologiai, sem fiziologiai módszerrel megfejteni nem vagyunk képesek. Egy alkalommal, mikor Bolognából Firenzébe sietett társaival zord téli időben, az éhség miatt annyira ellankadtak, hogy alig tudták vonszolni magukat. Egyszerre csak előttük terem egy ismeretlen egyén és kenyereket ad át nekik; mire hirtelen eltűnt szemeik elől.[2]) Egy ízben újoncnövendék korában, mikor a sekrestyében imádkozott, megjelent előtte a gonosz lélek, és minden módot felhasznált, hogy őt megfélemlítse és így az imádságot abbahagyja. De ő állhatatosan kitartott és így szólt a gonosz lélekhez: »Amit az Úr megengedett ellenem, azt tedd; semmit sem tehetsz ellenem, ami az Isten akaratának nem tetszik.« A gonosz lélek szégyenkezve eltávozott.[3]) Mestere parancsára lenyelte a forró italt és belenyúlt a forró vízbe anélkül, hogy égésnek valami jele történt volna rajta. Mikor kérdezték tőle, vajjon nem félt meginni a forró italt, így válaszolt: »Azt hittem, hogy a nyelvemet és torkomat teljesen össze kell égetnie, de a szent engedelmességben bízva, azt magamhoz vettem, bár természetem borzadt tőle.«[4]) Vajjon az erős bizalom képes a forró italt és a forró vízet annyira lehűteni, hogy égést ne okozzon? Mind megannyi képtelenség.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 497. Cristoforo da Varese: c. II.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 447. Nicolao da Fara: c. III.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 495. Cristoforo da Varese: c. I. — Acta Sanct. Oct. X. 442. Nicolao da Fara: c. I.

Ezeket a csodás eseményeket ugyanis természetes úton megfejteni nem lehet, mert itt nem rendkívüli fiziologiai és pszichologiai tűnetekkel van dolgunk, hanem olyan jelenségekkel, amelyek a természeti törvényekkel ellenkeznek és a természet törvényeit hatályon kívül helyezik. Itt tehát nem a természetnek eddig ismeretlen ereje űzi csodás és titokszerű játékát, hanem a természet titkos erőinek az Úra, aki minden előkészület nélkül egyszerű akaratnyílvánításra felfüggeszti a természeti törvényt. Így értelmezte ezeket a csodás jelenségeket a nép, így magyarázták a kísérők, így hitte maga Capistranói János is. Nem babonaságból, nem elfogultságból, hanem meggyőződésből fakadt a nép ajkairól ez a felkiáltás, valahányszor ilyen csoda történt: Irgalom, irgalom![1]) Társai nem balhiedelemből, nem ámításból, hanem Isten végtelen jóságán elbámulva, kiáltanak fel és magasztalják Istent az ő szolgájában.[2])

Nicolao da Fara felszólítja rendtársait, hogy adjanak hálát Istennek, aki ennyire felmagasztalta szolgáját: »Ismételten és ismételve énekeljétek és mondjátok: Áldott, ki az Úr nevében jön, miként mondják azok, akik eléje sietnek; és adjatok örökösen hálát a legjobb Istenünknek, s főképen a mi szent öregünkért és az ő összes társaiért szakadatlanúl imádkozzatok.«[3]) Maga Capistranói János Istennek tulajdonítja a csodás jelenségeket. Hiszen Isten nevében parancsolja meg a betegeknek, hogy bízzanak Istenben;[4]) a gonosz szellemeknek pedig, hogy távozzanak.[5]) Egyébként teljesen tudatában volt annak, hogy Isten általa csodákat mível. Jellemző erre vonatkozólag a wieni eset, amelyet a szemtanú Nicolao da Fara eképen ad elő: »Elérkezvén pünkösdnapja, miután a körülfekvő országokból és tartományokból igen nagy, majdnem hihetetlen néptömeg gyűlt össze Isten

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 456. Nicolao da Fara: c. V.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 503. Cristoforo da Varese: c. IV.: »O divinam in servo Dei bonitatem. O famuli Dei potentissimam sanctitatem! O divina opera in servis suis stupendissima.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 332. Nicolao da Fara levele 1451. júl. 24. Wienből.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 505. Cristoforo da Varese: c. IV.: »Confide in Domino, quia magis habebis, quam desideras.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 497. Cristoforo da Varese: c. II.: »In virtute Domini nostri Jesu Christi praecipio tibi, ut ad locum, a quo recessisti, festine revertaris, non sit mora.

igéjének meghallgatására, a betegek is nagy számban verődtek össze, akik remélték, hogy Isten férfiának imádságára meggyógyulnak; de mikor az esti időben szokása szerint meglátogatta őket, közülök senki sem gyógyult meg...[1]) »Azon a napon, miután semmi csoda sem történt, így szólt közös atyánk: »Íme, egészen fáradt vagyok magam is, és ma semmi sem történt.« Én pedig ezt feleltem: »Ne csodálkozzál ezen, atyám, talán Isten ki akarta próbálni türelmedet. Mi ugyanis mindnyájan igen nagyon csodálkoztunk, mivel azt reméltük, hogy a nap ünnepélyessége miatt sok csoda fog mutatkozni. Ő megdorgálván hitetlenségünket, így szólt: Ó kicsinyhitűek, mit kételkedtek? Holnap ugyanis meg fogjátok látni a nagy Isten dicsőségét és hatalmát: ne kételkedjetek! Ó, aranyszó! Ó, prófétai szó! Nem emberi következtetés, hanem mennyei kinyilatkoztatás! A következő napon, mint fenntebb mondottam, miként nekünk előre megmondotta, husz csodát láttunk szemeinkkel és tapintottunk meg kezeinkkel.«[2])

Capistranói János ezeket mondja Aquila város tanácsához írt levelében, miután elmondotta, hogy eddig Isten 700 csodát mívelt általa: »Ezt a keveset akartam Nagyságtoknak megírni, nem az én dicséretemre, hanem hogy az Úrnak végtelen hálát adva, velem mondjátok: »Nem nekünk, Úram, nem nekünk, hanem nevednek adj dicsőséget.«[3]) Azt hisszük, hogy mindezen tények elégséges bizonyítékok arra nézve, hogy Capistranói János Isten erejével csodákat mívelt.

A bizonyító módszernél mindenkinek feltűnhetik, hogy mellőztük azon feltevést, hogy itt összebeszélés, csalás, vagy más efféle eset forogna fönn. Ilyen eset előfordulhat az újszerű bűvész bűvös mutatványainál, de nem Capistranói Jánosnál, aki nem jó pénzért, nem anyagi haszonért mutogatja magát, hanem

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 458. Nicolao da Fara: c. V.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 331. Nicolao da Fara levele 1451. júl. 24-én Wienből. — Az életrajzban eképen írja le: »Postero vero die, peracta praedicatione, cum tetigisset nonnullos infirmos, sex illorum mirifice sanati ad propria rediere, ex quibus tres fuerant lumine privati, unus surdus, et alter membris destitutus; quorum miraculorum tantus rumor per civitatem insonuit, ut hora vespertina nullus locus in Minorum conventu reperiretur, qui male habentibus non repletus esset.« — Acta Sanct. Oct. X. 517. Cristoforo da Varese: c. VIII.

[3]) Wadding: Annales Min. XII. 99. Capistranói János levele 1451. okt. 10. Egburg-ből.

Isten nagyobb dicsőségéért kűzd és fárad a végső kimerűlésig, az utolsó lehelletéig. Mivel a feltevés úgyis képtelenség, azért fölöslegesnek tartottuk vele foglalkozni.

Hogy nem titkos természeti erő működött benne, hanem a természet Úra, mutatja az a körülmény, hogy halála után is megtartotta teste ezt a csodás erőt. Sírja zarándokhely lett, ahol százan és százan nyerték vissza egészségüket, életüket. Mint egykoron földi életében, úgy árad ki most is holta után a csodás erő, amely mindenféle betegséget képes gyógyítani, sőt halottakat is életre tud kelteni. Most sem kíván többet, mint életében: bízni Istenben, aki az életnek és halálnak Úra. És Isten megjutalmazza ezt a bizalmat, mert a meghalt érdemei miatt teljesíti a hozzá fordulók kérését. Hosszas és fárasztó volna felsorolni azt a sok csodát, amit Isten mívelt Capistranói János közbenjárására. Ez maga is egy nagy és testes kötetet tenne ki.

A csodák ellenzői hiába vitatkoznak mindenféle fizikai és metafizikai érvekkel ezen csodák ellen, mert tényekkel szemben minden elméleti okoskodásnak vagy bölcselkedésnek vége van.

Holta után történt csodáira még azt sem foghatják rá, hogy csalás és társainak összejátszása folytán művelte, mert igen sok esetben a sírjától távol történtek és olyan helyen, ahol ferencrendiek nem is voltak. Növeli a bámulatot azon körülmény is, hogy még holta után is bírnak ruhái azon csodás erővel, mint életében. A római kézíratban találtunk erre vonatkozólag két esetet. Loky János felesége 36 napig pestisben feküdt; de állapota nem javult. Ekkor eszébe jutott, hogy Capistranói János halálakor egy kendőjével megérintette holttestét és ezt eltette emlékűl. Előhozatta most, megcsókolta és megtörülte magát vele, mire azonnal teljesen meggyógyult.[1]) Zsuzsanna nevű asszony irtózatos kínokat szenvedett, de gyermekét nem tudta világra hozni. Dereka köré csavarta tehát azt a kendőt, amellyel Capistranói János holttestét a mosás után letörölték. Erre aztán könnyedén megszülte gyermekét.[2]) Giovanni Baptista Barberio birtokában is volt Capistranói János egy fövege, amellyel több csoda történt

[1]) Római kézirat. fol. 1876. — 73. csoda.
[2]) Római kézirat. fol. 1916. — 110. csoda. — Acta Sanct. Oct. X. 537. Cristoforo da Varese: c. XIV.

még 1695-ben is.[1]) Vajjon ezeket a ruhákat úgy átjárta a hipnotikus erő, hogy még évszázadok multán sem veszítettek erejükből? Ilyet még a legerősebb képzeletű csodatagadó sem állíthat komolyan.

Végső következtetésünk tehát csupán az lehet: Capistranói János csodatevő erővel bírt; Isten Capistranói szent Jánossal évszázadokon keresztül csodákat mívelt.

Azt hisszük, hogy lezárhatjuk ezt a részt Capistranói János azon szavaival, amelyeket a halálos ágyán mondott: »Némelyek rágalmazni fognak engem és gyalázkodva rágni fognak, de mivel lelkiismeretem tanúbizonysága az én dicsőségem, azért kérlek, Úram, kegyelmezz meg nekik.«[2])

[1]) Hermann: Cap. triumph. 793—794.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 490. — Girolamo d'Udine: c. III.: »Detrahent mihi nonnulli, et mordebunt improperantes, sed cum sit gloria nostra testimonium conscientiae nostrae; Domine parce illis, obsecro.«

NEGYEDIK FEJEZET.

33. §. Capistranói János jövendölései.

Capistranói Jánost rendtársai és az egykorú kortársak több ízben prófétának nevezik, mint aki Istentől kapott különös kiváltságánál fogva előre is tudta a jövőt.[1]) Ezen oknál fogva foglalkoznunk kell a jövendöléseivel is és el kell döntenünk azt a kérdést, vajjon azon esetek, amelyeket társai feljegyeztek, jövendöléseknek tekinthetők-e vagy sem? A jövendölések is csodák, még pedig az isteni közreműködés legegyenesebb megnyilatkozásai. Egyéb csodáknál ugyanis a kételynek bizonyos árnyéka mindig ott lebeg az ember esze előtt, a jövendöléseknél ez ki van zárva. A jövendöléseknél mindig olyan esemény szerepel, amely a jövendölő idejében még nem létezik, sőt még okaiban sincs még meghatározva; de a melyet utóbb a megtörténés ténylegesen igazol és bizonyít. A jövendölésnél tehát sem a véletlennek, sem körültekintő számításnak, sem a spekulációnak helye nem lehet, mert ezen esetekben hiányozni fog az isteni megnyilatkozás, amely nélkül jövendölés nincsen. Ezeket a szempontokat Capistranói János által eszközölt jövendöléseknél is szem előtt kell tartanunk, ha nem akarunk egyoldalú ítéletet hozni. Nézzük és vizsgáljuk meg ezen jövendöléseket!

1. Megjövendölte jegyesének szomorú végét. Mikor belépett Szent Ferenc rendjébe, rá akarta venni jegyesét, hogy az is lépjen be valami női szerzetbe, vagy legalább éljen szűzies állapotban a világban.[2]) De ő hallani sem akart erről, mire Capistranói János tudtára adta szomorú sorsát. Nicolao da Fara bélpoklosságot

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 511. Cristoforo da Varese: c. VII.: »et nunc hic viginti quatuor revelationes, sibi monstratas devinitus, referre propono; rogans devotos lectores, ut ex his elicere velint quomodo spiritus Dei, quae ei futura revelavit, in corda ipsius habitabat.« — Acta Sanct. Oct. X. 459. Nicolao da Fara: c. VI.: »prophetiae spiritum nactus, multa mirabilia abdita panderet, et futura multa praevidendo praediceret.«

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 459. Nicolao da Fara: c. VI. — Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I.

hoz fel,[1]) Cristoforo da Varese pedig hosszú betegség után végelgyöngülést említ a szomorú sors végének.

Capistranói János általános keretek között mondotta el jegyesének végső sorsát, s így a jövendölés eshetősége is kicsiny. Ha megmondotta volna előre a halál idejét és a betegség nemét is, akkor el kellene fogadnunk jövendölésnek, de így a háttérben mindig megmarad az a kétségünk, hogy a véletlen műve volt.

2. Megjövendölte V. Márton pápa halálát. Cristoforo da Varese eképen adja elő: »Negyedik víziója Rómában volt: midőn ugyanis a Santa Croce templomban prédikált, hosszú ideig elragadtatásban részesült, amelyben megtudta V. Márton pápa közeli halálát. V. Márton magához hivatta őt és megkérdezte, hogy elragadtatásában mit tudott meg; ő azonban nem akarta kinyilvánítani a dolgot, attól tartván, hogy őt megzavarja; végül mikor kényszerítette elmondani azt, amit látott, félelemmel elbeszélte. És a dolog megtörtént. Rövid idő alatt ugyanis a haldokló bebizonyította, hogy a vizió nem volt képzelődés, hanem valódi. Az ötödik víziója magáról V. Mártonról volt: midőn rövid idő mulva tőle, aki egy kissé beteg volt, eltávozott és eljutott egy bizonyos helyhez, amely a városhoz közel feküdt, egy villámot látott az égből igen gyorsan leesni, amelyről ezt olvasta: »Nem fogja meglátni a holnapi hajnal fényét.« És ez bekövetkezett, mert a következő éjjel éjfél előtt vagy éjfél körül meghalt.«[2]) Nicolao da Fara csak az utolsó részről tud: »Ez az, aki Márton pápa udvarából kijövet látott az égből egy villámot leesni, amelyen ezt olvasta: »Nem fogja meglátni a következő nap világosságát;« és ebből, amint rövid idő alatt megtörtént, világosan megtudta, hogy a római pápa meg fog halni.«[3]) Mindkét esetnél a dolgot természetes módon megmagyarázni nem lehet. Újabb időben a telepatiával szokták az ilyen eseteket összekapcsolni és ennek segélyével igyekeztek megmagyarázni. De a tudomány mostani állása szerint a telepatia nem nyújt elégséges garanciát arra, hogy eredményeit végérvényeseknek elfogadjuk. Az első eset oly rendkívüli,

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 459. Nicolao da Fara: c. VI.: »horrendissima lepra percussa est.« — Acta Sanct. Oct. X. 494. Cristoforo da Varese: c. I.: »diutino languore correpta, finaliter invalescente, consumpta est. — Wadding: Annales Min. XII. 409.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 511. Cristoforo da Varese: c. VI.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 459. Nicolao da Fara: c. VI.

hogy ott a telepatia minden igyekezete csődöt mond. A második eset is rendkívüli; de itt felhozhatja valaki azt az általános felfogást, hogy csillaghulláskor ma is azt mondják, hogy valaki most meghalt. A csodálatosság és a rendkívüliség itt nem a csillag, jobban mondva a meteor esésében van, hanem a felíratban. A meteor-hullás abban az időben is megvolt; de a felírás hogyan született meg Capistranói János szemében? A csillag-hullás a köznép nyelvén annyit jelenthetett: hogy valaki meghalt; de a csillag még semmiféle időt nem határozott meg. Capistranói János a körülményekből nem következtethetett a halálra, mert a pápa csak gyengélkedett (aliqualiter aegrotante) és nem volt halálos beteg. Mivel a részletkérdéseket nem ismerjük, az adott helyzetet természetes módon megfejteni lehetetlenség.

3. Megjövendölte IV. Eugéniusnak pápává való választását. »Ez az, — mondja Nicolao da Fara — aki több hónappal előbb előre tudta Eugéniusnak a pápai székre való felmagasztalását, és még mint sienai püspöknek prófétai ajkkal megmondotta.«[1]) Részletesebben mondja el Cristoforo da Varese: »Hatodik víziója Eugénius pápának pápává választására vonatkozott; mert Eugénius még sienai püspök korában nagy barátságban volt Isten férfiújával; és ezért őt gyakrabban meglátogatta, és amint szokása volt az összes egyházi prelátusok előtt magát megalázni, eltávozásakor kezet csókolt neki. Egyszer tehát midőn tőle elbúcsúzott, szándéka levén messzebb fekvő helyre menni, a Szentlélektől ösztönöztetve, lábai elé borúlt és azt megcsókolta. A püspök ezen nagyon elbámult és megkérdezvén, miért tette ezt, azt felelé: »Nem hiszem, hogy téged másképen lássalak, mint pápát.« Meghalt tehát Márton, a sienai püspököt választják meg pápává, aki IV. Eugéniusnak nevezte magát.«[2]) Wadding még több részletet mond el: »Néhány hónappal előbb ezt a méltóságot megjövendölte Capistranói János Gabriele Condulmaronak, akit nagyon szeretett. Elutazni szándékozván messzebb vidékre, mikor búcsúzott Gabrieletől, a legnagyobb tisztelettel csókolta meg lábait. A dolog újságától ízgatva, a bíbornok megkérdezte, hogy miért tette ezt szokása ellenére, hiszen az előtt csak kezét szokta meg-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 459. Nicolao da Fara: c. VI.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 511. Cristoforo da Varese: c. VI.

csókolni. Azt felelé János, hogy azt a szent méltóságot tiszteli, amelyet az égből tudott meg, és hogy nem fogja másképen látni őt, mint a pápai trónon.

Megválasztása után, a harmadik napon, vagyis március 6-án, midőn Eugénius üdvözlésére ment, a pápa ezt a prófétai beszélgetést eszébe hozta és megígérte, hogy a régi barátságot nagyobb haszonnal fogja ápolni.«[1])

Mind Nicolao da Fara, mind Cristoforo da Varese előadásába egy kis hiba csúszott bele, amennyiben ők azt állítják, hogy a jövendölés sienai püspöksége korában történt. Gabriele Condulmaro 1407-től 1408-ig volt sienai püspök,[2]) s utána a pápai udvarba került, ahol különféle kiküldetésben vett részt. Így 1430-ban mint pápai követ működött Bolognában. A fenntebb említett írók közül egyik sem mondja meg, hogy hol történt a jövendölés. Barberio az olasz életrajzában Sienát említi, a latin életrajzban meg Bolognát.[3]) Lehetséges, hogy 1430-ban Capistranói János Bolognában találkozott vele, s ekkor jövendölte meg neki a pápaságot.

Ezen esetben a jövendölésnek minden kellékét megtaláljuk, s így természetes módon megokadatolni nem lehet. Csak egy esetben tudnók természetes módon megmagyarázni, ha Capistranói Jánosnak mindenegyes bíboros előre bejelentette volna szándékát. De ilyet lehetetlenség kívánni; mert a pápaválasztásnál a legkülönbözőbb vidékekről és országokból szoktak a bíborosok megjelenni. IV. Eugénius választásakor a konklavában csak 14 bíbornok jelent meg; de ezeket sem kérdezte meg sorban Capistranói János.

4. Megjövendölte Alfonzo, Aragonia királyának fogságba jutását. Nicolao da Fara[4]) és Cristoforo da Varese[5]) egyezően úgy adják elő a dolgot, hogy Alfonzo, mielőtt megtámadta volna Gaëtát, tanácsot kért Capistranói Jánostól, aki határozottan kijelentette neki, hogy ne támadja meg, mert fogságba jut. A király nem fogadta meg a jó szót; megtámadta a várost, de a genovaiak

1) Wadding: Annales Min. XII. 177. — Acta Sanct. Oct. X. 297.
2) Acta Sanct. Oct. X. 297.
3) Acta Sanct. Oct. X. 297.
4) Acta Sanct. Oct. X. 459. Nicolao da Fara: c. VI.
5) Acta Sanct. Oct. X. 511. Cristoforo da Varese: c. VI. — Wadding: Annales Min. XII. 410.

hajóhada tönkretette seregét és maga is fogságba került 1435-ben.

Erre röviden csak azt mondjuk, hogy Capistranói Jánosnak nagyon jól kellett ismernie a helyzetet és az ellenfélnek erejét, mikor Alfonzo királyt le akarta beszélni a tervezett hadjáratról. A jövendölés azonban nem a vereségre, hanem a fogságba-jutás tényére vonatkozik. Ezt pedig semmiféle mellékkörülményekből nem tudhatta, mert ez Alfonzo vitézségétől és hadseregének magatartásától függött.

5. Megjövendölte IV. Eugénius halálát egy évvel előbb és Bernardino di Siena szenttéavatását. Ezt az esetet Nicolao da Fara jegyezte fel: »Eugénius halálát egy évvel előbb, mint meghalt, megtudta és azt ezen módon magának a pápának megmondotta. Mikor ugyanis Bernardino di Siena szenttéavatásáért könyörgött, és azt felelé neki a pápa, hogy ezen évben (1446.) Nicolao di Tolentinót, a következő évben pedig Bernardino di Sienát fogja szenttéavatni, így szólt a pápához: »Szentséges Atyám, más jön te utánad, aki boldog Bernardinót szentté fogja avatni.«[1]) A jövendölés beteljesedett, mert a pápa 1447. február 23-án meghalt és Bernardino di Sienát utódja V. Miklós avatta szentté 1450. pünkösd napján, május 24-én.

Még a legkiválóbb orvosok is tévednek a halálozás idejére vonatkozólag; pedig csak ismerik teljesen az emberi szervezetet és tudják, meddig képes ellenállni a szív, vagy tüdő a feloszlásnak. Capistranói János nem volt orvos; aztán meg IV. Eugénius sem volt ekkor még beteg; miképen tudta volna előre megmondani természetes okoskodás útján a pápa halálát? De honnan tudta, hogy IV. Eugénius utódja fogja végrehajtani a szenttéavatást? Nincs bizonytalanabb dolog a szenttéavatásnál. Mutatja ezt Capistranói János szenttéavatása is, akit csak 234 év után (1690.) sikerült a szentek közé sorozni. Eugen Jacob bizonyára nem foglalkozott a szenttéavatások történetével, mert különben ezen naiv megjegyzést nem tette volna hozzá: »Nicht Du, sondern Dein Nachfolger, wird dieses Werk vollenden,« so erklärt sich diese Äusserung sehr natürlich aus den Schwierigkeiten, die er bei seinen Bemühungen um die Kanonisation Bernhardins fand.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 460. Nicolao da Fara: c. VI.

Dass er wusste, wer der Nachfolger Eugens werden würde, ist bei seinen Beziehungen zu den Kardinälen und Bischöfen ebenfalls kein Wunder.«[1])

Azt megengedjük, hogy a nehézségek láttára azon meggyőződése támadhatott, hogy IV. Eugénius nem tudja még Bernardino di Sienát szenttéavatni; de semmi alapot sem találunk arra, hogy tudta volna IV. Eugéniusnak az utódját. Ez Eugen Jacob önkényes feltevése. Feltéve, hogy Capistranói János a körülményekből sejtette, ki lesz IV. Eugénius utódja, még akkor sem tudhatta, hogy a szenttéavatás megtörténik, hiszen, mint másutt láttuk, V. Miklós is csak hosszú és bonyodalmas vizsgálat után határozta rá magát, hogy a szenttéavatás tényét nyilvánosságra hozza.

6. Megjövendölte Tommaso Parentucelli di Sarzana bolognai püspöknek, hogy bíbornok és pápa lesz. Cristoforo da Varese írja le ezt az érdekes esetet: »Mikor Tommaso mestert bolognai püspökké választották, meglátogatta őt a boldog férfiú és így szólt hozzá: »Ma bolognai püspöknek választottak, üdvözöllek; de nem fogsz így maradni: közeledel a bíbornoksághoz és sietsz a pápasághoz.« Mikor ezen szavakra elmosolyodott és nem akarta elhinni, így szólt hozzá az atya: »Tamás vagy te.« Tamás ugyanis megátalkodott volt a hivésben. Néhány év mulva midőn elérte a bíbornokságot és a pápaságot, ezt írta neki az atya: »Már tudod, hogy Tamás voltál, midőn hinni nem akartál.«[2])

Tommaso Parentucelli 1445. november 27-én lett bolognai püspök,[3]) és pápává lett 1447. márc. 6-án. Capistranói János tehát 15 hónappal előbb jövendölte meg neki a pápai méltóságot. Emberi számítás és következtetés útján ezt a dolgot megmagyarázni nem lehet. Akadhat ugyan valaki, aki erre is azt mondja, hogy Capistranói János nem meggyőződésből mondotta ezt a püspöknek, hanem hizelkedésből. Ilyesféle nyilatkozattal azonban a történeti tényt letagadni lehet, de megdönteni nem.

7. Megjövendölte IV. Eugénius halálát és V. Miklós pápává választását. Nicolao da Fara szerint ebben az időben Aquilában

[1]) Eugen Jacob: Johannes von Capistrano. I. Theil: Das Leben und Wirken Capistrans. 38.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 511. Cristoforo da Varese: c. VI.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 303. (Ughelli Ital. Sac. II. col. 34).

prédikált és prédikálása közben több ízben kijelentette, hogy Miklós lesz a pápa. Mikor pedig a breviariumot mondotta társaival, a Salve Regina után szokása szerint elkezdette a pápáért való imádságot: »Deus omnium fidelium Pastor et Rector« és mikor e szavakhoz ért: »Famulum tuum« nem ezt mondotta »Eugenium«, hanem »Nicolaum«, quem Pastorum Ecclesiae tuae praeesse voluisti.«[1]) Lényegében az eseményt Cristoforo da Varese is így adja elő, de egy kissé színesebben: »Aquila városában a zsolozsmát mondotta egyik társával, akinek neve Nicolaus Teutonicus volt. A zsolozsma végeztével, mikor a testvérek szokása szerint a pápáért való imádságot mondotta, t. i.: Deus omnium fidelium Pastor etc. ez nem tudván Eugénius haláláról, azt mondja: famulum tuum Eugenium etc. Erre az atya így szólt: Mondd »Nicolaum.« Ő pedig azon hiszemben, hogy vele az atya tréfálni akar, ezt mondta nevetve: Én sohasem leszek pápa. Az imádságok elvégzése után vigasztalódva így szólt az atyához: Ha pápa leszek, téged bíbornokká teszlek. Ekkor az atya kinyilvánította neki, hogy Eugénius meghalt és Miklóst választották meg. Ezt ugyanazon reggel a szószékről kihirdette a népnek; pedig a távolság Róma és Aquila között legalább is két napi út. Megtudták tehát, hogy ugyanazon a napon halt meg Eugénius és Miklós választatott meg.«[2])

Az előadás egyiknél sem világos. Ezt a két eseményt egy napra tenni nem lehet. Eugénius ugyanis 1447. február 23-án halt meg és Miklóst 1447. március 6-án választották meg. A két esemény között 12 nap időköz van, amely idő alatt pedig Rómából bizonyára jött valami hír Eugénius haláláról. Capistranói János jövendölése csupán V. Miklós megválasztására vonatkozhatott. Este történt a zsolozsmázási eset és reggel kihirdeté az új pápa megválasztását. Ezt egy éjszaka alatt csakugyan nem tudhatta meg Rómából, amely 60 kilométernyire fekszik Aquilától.

8. Megjövendölte egy Rocca di Mezzóból való férfiúnak, hogy barátja, Amicus, aquilai püspök lesz. Amiről Cristoforo da Varese tanúsága szerint maga a püspök tanúskodik.[3])

1) Acta Sanct. Oct. X. 460. Nicolao da Fara: c. VI.
2) Acta Sanct. Oct. X. 512. Cristoforo da Varese: c. IV.
3) Acta Sanct. Oct. X. 512. Cristoforo da Varese: c. VI.

Amicus, Agnus fia, 1431—1472-ig volt Aquila püspöke; 1464-ben II. Pál bíbornoknak nevezte ki.[1])

A részletek annyira hiányoznak, hogy a jelen esetben nem tudjuk eldönteni, vajjon természetfeletti módon tudta ezt meg Capistranói János, vagy a körülmények összevetéséből. Természetesen az utóbbi eset a jövendölés jellegét azonnal megszűntetné.

9. Rómában prédikálás közben egy jámbor asszonynak ezeket mondotta: »Asszony rögtön siess haza, mivel mindenképen meg fogsz halni.« És ez miután teljesítette az Isten emberének parancsát, nagyon rövid idő alatt boldogan költözött az Úrhoz.[2])

Ismeretlen asszonyról ilyen ítéletet mondani isteni sugallat nélkül lehetetlenség.

10. Mielőtt Itáliából eltávozott, megjövendölte, hogy Magyarországon fog meghalni.[3]) Cristoforo da Varese szerint ez Velenceiában történt 1451-ben a nagybőjt ideje alatt, mikor Ausztria részeibe készült jönni. »Több ízben mondotta az asztalnál társainak: Csontjaimat Magyarország fogja bírni.«[4])

Több évvel halála előtt ezt semmiféle természetes úton ki nem számíthatta ő, aki sohasem tudta, mikor hívja vissza hazájába a pápai parancs.

11. Megjövendölte V. Miklós pápa halálát. Nicolao da Fara szépen adja elő ezt az esetet: »Mikor a császári fenségnél tartózkodott Wiener-Neustadtban, a páviai püspöknek, a Németországban levő apostoli követnek megjövendölte Miklós pápa halálát is. S midőn erről a követ a futárjai által bizonyosságot szerzett, így szólt: Most igazán tudom, hogy János testvérnek jövendölő lelke van.«[5]) Cristoforo da Varese hasonlóképen írja le:

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 513. e. jegyzet.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 461. Nicolao da Fara: c. VI. — Acta Sanct. Oct. X. 512. Cristoforo da Varese: c. VI.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 461. Nicolao da Fara: c. VI.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 512. Cristoforo da Varese: c. VI.: »pluries sociis in mensa dixit: Ungaria habebit ossa mea.« — Acta Sanct. Oct. X. 487. Girolamo d'Udine: c. II.: »Testatur denique ejus lucidissima opera devota Ungaria, quam Venetiis constitutus, prophetico praedixit oraculo, domicilium corporis sui futurum.«

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 461. — Nicolao da Fara: c. VI. »Dormitionem etiam Nicolai Papae, dum apud caesaream moraretur majestatem, in Nova Civitate, episcopo Papiensi, apostolico in Germania legato praedixit. De qua cum legatus ipse per tabellarios certior factus esset, dixit: »Nunc vere scio, fratrem Joannem spiritum habere prophetiae.«

»A tizenhetedik viziója Wiener-Neustadtban volt. Midőn Frigyes császárnál tartózkodott, és mikor itt volt az apostoli követ is, t. i. a paviai úr, ezt mondá az Atya ezen követnek: »Tudtodra adom, hogy Miklós pápa meghalt.« Rövid idő alatt megjöttek a követek, akik hirűl hozták, hogy azon időben halt meg a pápa, mikor az Atya kinyilvánította, hogy meghalt. A püspök elcsodálkozván ezen, ezt mondá: »Hinni akarom már, hogy János testvérnek jövendölő lelke van.«[1])

Így nyilatkozik egy egykorú névtelen is, valószinűleg Soproni Péter: »Megjövendölte Miklós pápa halálát Wiener-Neustadtban a paviai püspöknek, az akkori apostoli követnek 1455-ben.«[2]) Hasonlóképen tanúskodik erről az esetről Gonzalez[3]) és Wadding.[4])

Azért kellett a három egykorú író nyilatkozatát előadnunk, hogy szembeállítsuk Eugen Jacob ellentétes ítéletének, aki így adja elő az esetet: »Als auf dem Reichstag zu Frankfurt der päpstliche Nuntius über die Unterstützung redete, die den Ungarn gebracht werden müsse, da unterbrach ihn plötzlich Capistran und sagte seufzend: »Lasst uns beten für die Seele unseres Papstes Nicolaus, weil er in diesem Augenblick zu einem anderen Leben übergeht.« Darauf beugte er die Kniee und betete. Man war erstaunt, zumal man keine Ahnung von irgend welcher Krankheit des Papstes hatte. Andererseits vertraute man der Reinheit und Heiligkeit des Mannes. Alle Zweifel waren beseitigt, als ein Bote kam und die Worte Capistrano bestätigte. Da sagte der Prälat öffentlich: »Jetzt weiss ich, dass der Bruder Johann von Capistrano den Geist Gottes hat.« In der Tat eine wunderbare Geschichte, die uns da erzählt wird; nur schade dass kein Wort daran wahr ist. Der Reichstag zu Frankfurt war

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 512. Cristoforo da Varese: c. VI.: »Decimam septimam (visionem) habuit in Nova Civitate. Ubi dum apud imperatorem Fridericum constitutus esset, et ibi etiam esset quidam legatus Apostolicus, Dominus scilicet Papiensis. Dixit Pater eidem Legato: Certifico vos, quod Papa Nicolaus est mortuus.« Infra breve tempus venerunt nuntii, qui retulerunt, illo tempore Papam Nicolaum esse mortuum, quo Pater cum defunctum asseruerat. Unde miratus episcopus, dicebat: »Jam volo credere fratrem Joannem habere spiritum Prophetiae.«

[2]) Magyar Sion. VII. 104. — Mircse: Adalékok Capistranói sz. János életéhez: »Praedixit etiam de morte ipsius Pape Nicolai in Nova Civitate coram Episcopo Papiensi tunc Legato apostolico 1455.«

[3]) Gonzalez: Vita di S. Giovanni. 198. »Citta Nouva -t említ.

[4]) Wadding: Annales Min. XII. 410. — Nova Civita-t mond.

im Oktober 1454.; Nikolaus V. ist am 25. März 1455. gestorben. Zu dieser Zeit war Capistran in Judenburg in Österreich.«[1])

Eugen Jacob, mint már többször volt alkalmunk észrevenni, felületesen használta a forrásokat. Ahelyett, hogy megnézte volna az egykorúak tudósításait, Hermann hibás adatát fogadta el[2]) és ebből vonta le a fenntebbi következtetést. Ez a felületesség annál inkább feltűnik, mert munkájában több ízben idézi Cristoforo da Varese és Nicolao da Fara által írt életrajzokat, tehát kéznél kellett lenni az eredeti forrásnak is.

Felületes azon megjegyzése is, hogy Capistranói János 1455. márc. 25-én Judenburgban volt. Tény, hogy ebben az időben Wiener-Neustadtban időzött. Hiszen 1455. febr. 28-án azon kéréssel fordul Enea Sylvióhoz, hogy írja meg neki, vajjon maradjon-e Wienben, vagy menjen Wiener-Neustadtba.[3]) A szóbanforgó paviai püspök, Giovanni da Castiglione, 1455. márc. 8-án kelt levelében azon reményben üdvözli, hogy eljövetele Wiener-Neustadtban nagyon hasznos és üdvös lesz.[4]) Március 18-án érkezik meg Poděbrad Wiener-Neustadtba,[5]) így Capistranói János a császár kívánságára csak a következő napok egyikén ment Wienből Wiener-Neustadtba. V. Miklós halálának a híre pedig április 12-én érkezett meg ide.[6]) Ezen a napon tehát még itt volt, miként a fenntebbi egykori írók egybehangzóan jelentik.

Ezen adatok kétségtelenül bizonyítják, hogy Eugen Jacob leírásába tévedés csúszott be. Miután tehát az időpont egybevág, a jövendölés megtörténhetett. Egyébként a jövendölés minden kelléke megvan. Még azt sem lehet felhozni ellene, hogy Capistranói János külön követ útján tudta meg, mert Róma és Wiener-Neustadt között olyan nagy a távolság, hogy azt huszonnégy óra alatt megtenni nem lehetett.

---

1) Eugen Jacob Johannes von Cap. I. Theil. 38—39.
2) Hermann: Cap. triumph 289.
3) Acta Sanct. Oct. X. 355. — Wadding: Annales Min. 240.: »Ut tu de die et tempore recessus hinc ad vos me certiores faceres, exspectavi sitiens et magis praestolor; fertur enim hic conventum ipsum huc ad nos Viennam translatum iri... Ea de re iterum et iterum exoratum velim ut dubium me clarifacias, et quid acturus sim, certiorem reddas!
4) Wadding: Annales Min. 244.
5) Palacky: Geschichte der Böhmen. IV. 380.
6) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 483.

12. Megjövendölte Hunyadi Mátyás királlyá választását. Ezt az esetet Bonfini, Mátyás király udvari történésze, jegyezte fel számunkra.[1]) De mivel ő a hizelgésben nagyon járatos, azért nagyon óvatosnak kell lennünk az általa feljegyzett tények elfogadásában. Capistranói János kísérői közül egyik sem szól erről, sőt maga Mátyás király is hallgat róla; pedig ezt a csodás eseményt semmiképen sem hallgatta volna el ő, aki nyíltan megvallja, hogy Capistranói János közbenjárásának köszöni a fogságból való kiszabadítását.

Ezeken kívül társai sok más jövendöléseket is jegyeztek fel, amelyeket azonban itt részletesen nem tárgyalhatunk.

Giovanni da Tagliacozzo mint szem- és fültanú feljegyezte a halálos ágyán tett jövendöléseit. »Át fogok térni bizonyos jövendölésekre: jóllehet ez a Szent egész életében a legnyíltabban tűndöklött a jövendölési lelkével, mint másutt elő fogjuk adni, és miként tisztelendő társai, akik azelőtt vele voltak, hűségesen előadták: mégis életének ezen szakában sokat megjövendölt, amelyekről megvallom, hogy minden egyesre nem emlékezem. De miután némelyek beteljesedtek, eszembe jutottak. Megjövendölte előbb halálát Magyarországon és Ujlakra való utazását; megjövendölte, hogy halálának helye Ujlak lesz, s az eretnekek és szakadárok között fog feküdni, és a katholikus vallásnak nagy hasznára lesz. Megjövendölte, midőn Csehországról beszélt, hogy halála után azon eretnekek között néhány helyet meg kell kapnunk és a huszita eretnekségből sokan meg fognak térni. Megjövendölte, hogy az akkori beteg társai, mikor haldoklott, mindnyájan meg fognak gyógyúlni. Megjövendölte, hogy a mi családunk, amely akkor Kallixtus bullája szerint élt, vissza fog térni Eugénius bullájára. Megjövendölte, hogy a magyar testvérek Kallixtus bullája miatt fognak elszakadni a családtól... megjövendölte, hogy a kereszténység egy részét a törökök meg

[1]) Bonfini: Rerum Hungaricarum Decadis. III. liber VIII. 386. (Editio Posonii 1744.): »Capistranus veluti divinitus afflatus, optime auguratus est: nam cum eum Corvinus aditurus, utrumque secum filium duceret, Capistranus Mathiam semper sibi ad dexteram, ad sinistram Ladislaum majorem natu collocabat; admiratur hujus rei pater insolentiam, causamque sciscitatur: respondet ille: Haud ab re id a se fieri, quando alter immatura morte praereptus emergere non poterit, alter Ungariae regnum sortietur, virtute ac gloria cum Alexandro certabit, et Christianae plebis propugnator erit acerrimus.« Bonfinit követi Hermann: Cap. triumph. 300. és Sedulius: Historia Eccl. 412. és mások.

fogják hódítani, és Magyarország sorsán bánkódva, sokszor mondotta: Jaj, Magyarországnak!

Megjövendölte, hogy egyik társa a családból ki fog válni és püspöki méltóságra fog emelkedni. Ez pedig Ragusai Sándor volt, aki jóllehet erről a tervről semmit sem tudott, Szkardin (Scardona) püspöke lett és most is az. Megjövendölte a Cillei gróf úrnak, hogy vigyázzon magára; mivel ezt nem tette, megölte László úr, a méltóságos Hunyadi János úr fia Nándorfejérvárott. Megjövendölte nekünk, akik Itáliába szándékoztunk menni, hogy útunk biztos lesz és a testvéreket a tartományi zsinaton találjuk; s a könyveket épségben haza szállítjuk: és jóllehet bizonyos okokból, másképen akartunk cselekedni, mint ő mondotta, egyáltalán nem voltunk képesek; sőt nekünk, akik előre nem gondoskodtunk, kétségen kívül minden úgy történt, miként ő megmondotta. Megjövendölte, hogy a tisztelendő atya, Nicolao da Fara testvér, halála után ide fog érkezni; aki ámbár tőlünk távol volt, mégis halála után a hetedik napon Francesco di Piacenza testvérrel megérkezett, és akit élve óhajtottak látni, halva szemlélték. Ezen betegsége alatt isteni sugallattól indíttatva, a boldog atya sok mást megjövendölt, amelyek közül némelyekről azt látjuk, hogy beteljesedtek, másokról pedig az a félelmünk, hogy be fognak teljesedni. De azt sem szabad elhallgatnom: társainak ugyanis többször mondotta, hogy halála után nagyon fogják üldözni, még pedig azok, akik életében szeretni látszottak.«[1])

Cristoforo da Varese tanúskodik arról, hogy a váczi püspöknél való tartózkodása idejében három dolgot jövendölt meg, melyek az egész világot fenyegetik, t. i.: »az emberi vérnek nagy kiömlése, nagy épületeknek rombadülése és kiváló férfiak halála.«[2]) Az elsőt a törökök gyilkolásaira vonatkoztatja, a másodikat a földrengésekre, amelyek a következő években Itália több városát romba döntötték; a harmadikat Hunyadi János, László király, stb. halálára. Nicolao da Fara hasonló szellemben magyarázza a fenntebbi három jövendölést, de sokkal részletesebben:[3]) »Az Úr szolgájának halála után negyven napra, Szent Borbála

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 399. — Giovanni da Tagliacozzo 1461. febr. 10-én Firenzéből kelt levele.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 513. Cristoforo da Varese: c. VI.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 461. Nicolao da Fara: c. VI.

ünnepén,[1]) éjjel 11 órakor egész Szicilia királyságban a föld alapjai megrendültek. Sok város, nagyközség, várkastély és vár romba dőlt és elpusztult; és 60 ezer embernél többen egy pillanat alatt meghaltak. A következő évben a legkegyetlenebbül pusztította a pestis az itáliai és a német népet. Azután meghalt Kallixtus pápa, Alfonzo Aragonia leghatalmasabb királya; meghalt a franciák és az angolok királya. A háborúk nagy tűzvésze lángolt fel Itáliában, Németországban, Magyarországban, Angliában, Hispániában és Aragoniában... és mikor ezek és más rosszak megtörténtek, amelyeket a toll egy könnyen nem írhat le, még nem érkezett el a vége, hanem naponkint új csapások, új borzasztóságok és a kereszténységnek új romlásait jelentik, hogy így beteljesedjék a legboldogabb János prófétai beszéde, aki, amint fenntebb megemlékeztünk, azért siratta meg ezen nyomorúságos eseményeket, mert Krisztus kinyilatkoztatása folytán, előre tudta, hogy azok a keresztény nép ellen fognak irányulni.«

Még egy egész csomó jövendölést kiírhatnánk a hátramaradt forrásokból; de ezeket mellőzzük, részint mivel kisebb jelentőségűek, részint mert inkább csak nyilatkozatok és nem igazi jövendölések. Célunk ugyanis nem az volt, hogy minden egyes jövendölést leírjunk és minden egyes jövendölésben különkülön bizonyítsuk be a természetfölöttiséget, vagyis az isteni értelem megnyilvánulását, hanem csupán az, hogy Capistranói János jövendöléseinek összeségében tűntessük fel az isteni mindentudás csodáit, amelyek az emberi tudást felülmúlják. Ezt a célunkat a részletkutatások nélkül is bemutattuk, s így a további részletezés okvetetlenül nem szükséges, sőt csak szaporítaná az anyagot, amennyiben az egész egy kis kötetet tenne ki.

Mellőzzük tehát ezeket ép úgy, mint Eugen Jacob ügyesen és furfangosan a sorok közé rejtett vádjait, hogy Beuthenben csalás útján tudták elérni a jövendölés beteljesülését, és hogy a társai elhallgatták azokat a jövendöléseket, amelyek nem sikerültek.[2]) Oly annyira közönséges ferdítések, hogy komolyan nem kell velök foglalkoznj. Az utolsó megjegyzésére azonban, amellyel

[1]) Nicolao da Fara itt elszámította magát, mert Capistranói János halálától, azaz október 23-tól december 4-ig nem 40 nap van, hanem 41, ha sem október 23-át, sem dec. 4-két nem számítjuk.

[2]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. Theil. 39.

meg akarta koronázni gúnyos kifakadásait, válaszolni kényszerülünk. Capistranói János saját szavaiból akarta bebizonyítani, hogy Capistranói János maga tiltakozik az ellen, hogy ő akár szóban, akár írásban valaha úgy nyilatkozott volna, hogy jövendölési képessége van. Eugen Jacob tehát Hermann idézeteképen ezt mondja: »Ő maga mondotta egykoron: Ami azt illeti, hogy én azzal dicsekedtem, hogy én nekem prófétai szellemem van, az Istent és a lelkiismeretemet hívom fel tanúkúl, hogy én ilyesmit soha sem szóban és írásban nem tettem.«[1]) Hatásos befejezés; csak az a kár, hogy Capistranói János nem így mondotta, hanem a következőképen írta Rokycanának: »Arról vádolsz engem, hogy én azzal kérkedtem, hogy a jövő megmondásában jövendölő lelkem van. Engedelmet kérve, a saját fejükre hazudtak azok, akik ilyesfélét akár írásban, akár szóban neked, vagy más valakinek hírűl vittek.«[2]) Ehhez nem kell sokat hozzá tennünk. Eugen Jacob elferdítette a szavak értelmét, hogy álláspontját megvédelmezze; vagyis mint egyebütt, most is a tudóson felülkerekedett a protestáns lelkész. S ezért nem is érdemes ezen dologgal tovább foglalkozni.

34. §. Capistranói Jánosnak tulajdonított ál-jövendölések.

A pápák egyéniségére és uralkodásuk történetére több középkori jövendölést ismerünk. A legnevezetesebb a Malachias-féle jövendölés. Ezen jövendölésekkel P. Menestrier S. J. foglalkozott 1698-ban Párisban megjelent munkájában. Külső és belső bizonyítékok alapján aztán megállapítja, hogy szerzőjük nem lehet Szent Malachias.

Capistranói Jánosnak is tulajdonítanak olyan jövendöléseket,

---

[1]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. Theil. 40.: »Er selbst sagt einmal: Was das anbetrifft, dass ich mich gerühmt habe, einen prophetischen Geist zu besitzen, so rufe ich Gott und mein Gewissen zum Zeugen an, dass dergleichen von mir niemals weder mündlich noch schriftlich vorgebracht worden ist.«

[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 739. Capistranói János levele Egerből 1452. karácsony bőjtjétől — vizkereszt után való szombatig: »Arguis me, quod prophetiae spiritum futura praedicendo me iactaverim obtinere. Tua pace salva mentiti sunt super caput suum, qui vel scripto, vel verbo tibi vel alteri alicui talia retulerunt.«

amelyek a leendő pápákra vonatkoznak. Két csoportba tartoznak ezek: az egyik csoport II. Pius pápától (1458—1464.) XIII. Gergelyig (1572—1585); a másik V. Piustól (1566—1572.) X. Piusig (1903—1914.)

Az első sorozatot meg lehet találni a Biblioteca Chigiana G. IV. 107. kódexében, még pedig a 122 b) oldalon ezen a címen: Prophetie Joannis Capistrani ex libro fratris Aegidii Poloni.[1]) A szöveg a következő:

PP. Johannis Capistrani ex libro Fratris Aegidii Poloni.

Pius II. — Propinquior planete, altior fuit, maxima prudentia ac religione, in maximo apparatu corruet.

Paulus II. — Terribilis bellua rugitum dabit, ventositatem pariet ilari facie, multa mutabit, inopinato abibit communi letitia.

Sixtus IV. — Ex claustro felix albor exibit, maxima doctrina, sed pro dura cervice lustra videbit.

Innocentius VIII. — Humilem ac vilem Liguria pariet sed eloquentem ac probum, bone mentis statum perturbatum.

Alexander VI. — Animal mite omnes devorabit inanci calliditate ac superbia Amani, crux ad infens tendit.

Pius III. — Et iterum planeta bone mentis, bone indolis, cibo potu per breve.

Julius II. — Imperatoris corona, Flamen Petri obumbrabit propugnator acerrimus: Mars regnabit, bella pariet ac strages.

Leo X. — Plures orbes belluam terribilem ornabunt, erit virtuosorum quies: sensus prevalebunt quasi lustra.

Adrianus VI. — Discordia, virum probum ultra montes evocabit, brevi statura, morbus mortales invadet.

Clemens VII. — Et iterum signo et nomine bono, facta pessima, maxima strages; capitis quasi subversio.

Paulus III. — Odores et gladius maxime astutie multa dissipabit, Urbs nupta per lustra.

Julius III. — Mons Sion vertetur in opprobrium: caro prevalebit, non erit quies.

Marcellus II. — Mite ac providum animal imperabit, fides, religio ac caritas.

---

[1]) Aniceto Chiappini: Di alcune opere apocrife di San Giovanni da Capestrano. Estratto dal Bulletino della Regia Deputazione Abruzzese di Storia Patria. pag. 17—19.

Paulus IV. — Purpurea nix ex candido castro exiliet, omnia perturbabit, dure cervicis, in desperationem exibit.

Pius IV. — Doctor beatus cum flagello dabit medicinam; multa ornabit; in opere maximo adipiscendo corruet.

Pius V. — Colores dissimiles asperitatem parient: ex silva veniet, vigens perturbatio.

Gregorius XIII. — Ex cavernis draconum exibit, cito abibit: dure cervicis, gustabit pessima.

A jövendölések második sorozatát a következő kódexekben találhatni meg:

1. Cod. dell'Archivio Vaticano, Arm. 3. T. 113. — 164 a — 169 a lapokon van: Beati Joanni(s) a Capistrano Prophetie: közvetlen utána következik: Carmen in quo 33 littere denotant 33 futuros Pontifices inventos. A pápák nevei előtt levő betűk e sorokat adják: Absis fama lapsi aevi praesaentia vincunt. — A kódex a XVII. századból való.

2. Cod. della Biblioteca Vaticana. Vat. Lat. 7487. — 15 a — 16 a lapokon: Beati Joannis de Capistrano Prophetiae inventae incipientes a Pio V. — A G. B. de Rossi által megvizsgált kódexben a következő címzés van: B. Joannis de Capistrano Prophetie de Romanis Pontificibus a Pio V. usque ad presens tempus (annus scilicet 1863.) et ultra. Capistranói szent János jövendölései után még 14 névtelen következik a következő kezdéssel: Glandus pastus aper, homo attus et ater ecc.[1]) A kódex a XVII. századból való.

3. Cod. della Biblioteca Vaticana. Vat. Lat. 8222. pars I. — Ebben a kötetben két helyen is találhatók Capistranói János állítólagos jövendölései. Az első helyen a 111 a—113 b oldalon ezen címmel: Prophetie F. Joannis Capistrano Ordinis Minorum observantiae. Prophetie invente, incipientes a B. Pio V. Carmen in quo triginta tres littere denotant 33 futuros Pontifices. A második helyen a 113 a—114 a oldalon. Az első hely XII. Incével zárja be; a második XI. Incével.

4. Cod. della Biblioteca Vaticana. Vat. Lat. 8367. —

[1]) Aniceto Chiappini: Di alcune opere apocrife di San Giovanni da Capistrano. — Estratto del Bullettino della Regia Deputazione Abruzzese di Storia Patria. 19—20.

A 87. oldalon: Prophetie Sancti Joannis de Capistrano. — A kódex a XVII. és XVIII. századból való.

5. Cod. della Biblioteca Casanatense in Roma, 626. (E. IV. 45.) A 325—328. lapokon: Prophetie B. Joannis a Capistrano, incipiunt a S. Pio V. A. D. 1566. — XVIII. századbeli kódex.

6. Cod. della Biblioteca Corsiniana in Roma, 384. (35. B. 13). A 275 a—276 a lapokon: Prophetie Summorum Pontificum Romanorum B. Joannis de Capistrano. A kezdő betűk a következő verset adják: »Absis fama lapsi equi presentia vincunt.« Oldalt ezen értelmezés van: Queste profezie del Beato Giovanni da Capistrano sono state postillate dal B. Pio V. con il verso che seque: »Absis fama lapsis« ecc. Ogni lettera del verso allude o al nome del Pontifice od al cognome o all' arme o alla patria come sequono. — A kódex XVIII. századbeli.

7. Cod. della Biblioteca Vaticana Capp. Lat. 31. — Nyomtatásban megjelent ezen cim alatt: Giuseppe Salvo-Cozzo: I codici Capponiani della Bibl. Vaticana, Roma, Tipogr. Vaticana, 1897. A 30 a—31 b lapokon olvasható Capistranói János jövendölései.

8. Cod. della Biblioteca della R. Universita di Bologna, segnato 12. (9. G.). — Cf. L. Frati: Indice dei codici Latini conservati nella R. Univ. di Bologna (in Studj italiani di Filologia Classica, vol. XVI—VII. Firenze, 1909. p. 108.) [1])

9. A wieni Kaiserlich. und. Königlich. Hofbibliothek kéziratai között szintén megvannak ezek a jövendölések a »Tabulae codicum manuscriptorum praeter Graecos et Orientales« cimű gyűjtemény VI. volumenjében a Codex 11413. 50 a—51 b lapjain ezen a cimen: Prophetiae inventae incipientes a Beato Pio V, sive Carmen, in quo 33 litterae denotant 33 futuros pontifices.

A jövendölések a következőképen hangzanak:

Prophetiae Pontificum Sancti Joannis de Capistrano incipientes a Sancto Pio Quinto usque ad finem mundi.

A pápák nevei előtt álló betűk a következő verssort adják:

Absis Fama Lapsi Aevi Praesentia Vincunt.

A. Michael Angelus Ghislerius — Pius V. a Bosco. — Umbra Nemoris educabit pietatem angelicam, cadet Luna, dum Sol oritur.

[1]) Chiappini: Di Alcune opere apocrife di San Giovanni da Capestrano. Estratto dal Bulletino della Regia Deputazione Abruzzese di Storia Patria. 19—22.

B. Boncompagnus — Gregorius XIII. — Ecclesia habebit socium bonum et sponsum simulque optimum.

S. Sixtus Quintus de Montalto — Stella (in) Arma. — Veniet Leo de Collibus altis, pro iustitia rugiet ut glorificet stigmatizzatum.

I. Joannes Castaneus — Urbanus VII. — Fructus autumnalis qui Autumno cadit maturus. Autumno florebit.

S. Nicolaus Sfondratus Mediolan — Gregorius XIIII. — Laus Nomen Mel Patria insignita Planta est.

F. Facchinettus — Innocentius VIIII. — Hortum sustentabit qui nomen sustinet.

A. Aldobrandinus Florentus — Clemens VIII. — Florebit quasi lilium Sydera cum obumbrabunt polum.

M. Medices Florentus — Leo XI. — Fervor eximius Medela erit Ecclesie viduate.

A. Burghesius — Paulus V. Aquila (in) Arma. — Avium Regina cum Draconibus pugnabit, vincit.

L. Ludovisius — Gregorius XV. Bononiensis. — Ludet in Vicu, bona cultura eius landabitur.

A. Barberinus — Urbanus VIII. Floren. — Apis (in) Arma. — Parum crudelis, cursu velox, amator Musarum et Siderum.

P. Panphilius Romanus — Innocentius X. — Pacis amica volabit Apis, requiescet in Vaticano.

S. Chisius — Alexander VII. Senensis — Stella. — Quis sit futurus Macedo est educatus in patria Senili.

I. Julius Rospigliosus. — Clemens IX. — Cesaris Nomen, Insignia dulcedinis sublevabunt Ecclesiam.

Ae. Aemilius Alterius Romanus — Clemens X. — Exaltabitur Altitudo, fulgebit sexies, coronabitur cum labore.

V. Odescalcus Mediolen — Innocentius XI. — Vasa. — Animal ferox sed candidum Sponsus erit Ecclesie, licet antea frater eiusdem.

J. Petrus Ottobonus — Alexander VII. — Iris. — Planta Iridis radicabitur in Vaticano, gloriosa in errore suo.

P. Pignatellus Neapolitus — Innocentius XII. — De Regionibus longinquis veniet Portarum defensor.

R. Albanus Urbinas — Clemens XI. — Flores germinabunt in Ecclesia, ignis de celo cadet ut puniet iniquitatem.

Ae. Michael Angelus de Comitibus — Innocentius XIII. — De Regione bona veniet ensis evaginatus.

S. Vincentius Ma Orsinis Ordinis Prędic — Benedictus XIII. — Bellator prius succedit amator Militie crucis defensor.

Ae. Laurentius Corsini Florentinus, dictus Clemens XII. — Aedificium stabile fructus fert divinos, Columna Ecclesie immobilis.

N. Prosper Lambertinus Bononiensis, dictus Benedictus XIV. — De rure ad Urbem ecce veniet Pastor egregius, fert animalia de venatione sua.

T. Carolus Rezzonicus Venetus — Clemens XIII. — Turris. Sub umbra rose requiescet Universus.

I. Laurentius Ganganellius Vadensis, dictus Clemens XIV. — Vicit Leo, afferte palmos ut coronemus eum. Veh tibi Luna, obscuraberis.

A. Michael Angelus Braschius Cesenas dictus Pius VI. — Gemma peregrina Apostolico more ligata fulgebit in Annulo Petri.

V. [C. Gregorius Barnaba Chiaramonti de Cesana Pius VII.] Accipitrem ne Aquilam videam? Nescio.

J. [Annibal de Genga Spoletanus. Leo XII.] Canes pugnabunt cum serpentibus, cave a veneno.

N. [Franciscus Xaverius Castiglioni de Cingulis — Pius VIII.] Religio exaltabitur, pietas augebitur in successore isto.

C. [Maurus Cappellari de Belluno — Gregorius XVI.] Etrurię gloria decus orbis iam veniet, gaude fama et constristare.

U. [Joannes Maria Mastai — Ferretti de Senogallia — Pius IX.] Crux iam fulget, inimicus timebit tale signum de alio progenitium.

N. [Joachinus Pecci de Carpineto Romano — Leo XIII.] Sol in firmamento Ecclesię splendidius emicat.

T. [Joseph Sarto de Riese — Pius X.] Hoc igne extincto post duodecim Duces fugabitur exercitus Ecclesię a facie Diaboli qui est Antechristus. Iam iam tuba audietur, resurgent mortui, morientur vivi et iterum resurgent.[1])

Ezen jövendölések egyik sorozata sem származik Capistranói Jánostól. Sem kísérő társai, sem a korabeli életrajzírók nem

[1]) Aniceto Chiappini: Di alcune opere apocrife di San Giovanni da Capestrano. — Estratto dal Bullettino della Regia Deputazione Abruzzese di Storia Patria. 22—24.

ismerik ezeket a jövendöléseket. Cristoforo da Varese, Nicolao da Fara, Girolamo d'Udine és Giovanni da Tagliacozzo szorgalmasan összegyűjtötték mindazokat a jövendöléseket, amelyek a pápákra, nevezetesen V. Mártonra, IV. Eugéniusra, V. Miklósra és III. Kallixtusra vonatkoznak, de egyátalán nem céloznak ezekre a jövendölésekre. Wadding: Scriptores Ordinis Minorum és Sbaralea: Supplementum ad Scriptores Ordinis Minorum, nemkülönben Antonio da Palermo-nak az Ara-coeli kolostorban őrzött kéziratai semmit sem tudnak ezen jövendölésekről. Pedig ezen íróknak minden igyekezete odairányúlt, hogy napfényre hozzák Capistranói János minden munkáit, még azokat is, amelyek nem hitelesek; de egy szóval sem említik ezeket a pápai jövendöléseket. Ez a mélységes hallgatás csak úgy magyarázható meg, hogy ezek a jövendölések később keletkeztek, vagyis a XVII. században, mint azon kódexek is, amelyekben bennfoglaltatnak.

Az első sorozat születésének idejét, ha csakugyan teljes szöveggel van dolgunk, XIII. Gergely pápa (1572—1585.) idejére tehetjük, akinél utoljára beteljesedik az ő reá vonatkozó jövendölés; mert utána már egyre sem állapítható meg.

A jövendölések második sorozatát legnagyobb valószínűséggel vagy XII. Ince pápa érdekében szerkesztette a hamis próféta, vagy XI. Kelemen választása előtt költötte ezen jövendöléseket. Ezen pápa után ugyanis a jelmondatok semmiképen sem illenek az őket jellemezni akaró pápákra. XII. Incénél a P betű is utal a Pignatelli családi névre; a jelmondat pedig: »De Regionibus longinquis veniet Portarum defensor« utal az 1691-ki conclave-ben történt választási nehézségekre, de egyúttal vonatkozhatik a pápa anyai ágon való francia származására, ami tényleg sokáig akadályúl is szolgált megválasztásának.

Egyébként nagyon nehéz kritikai alapon eldönteni, ki a szerzője ezen jövendöléseknek. Minden jel arra mutat, hogy a szerzőjük Alfonso Ceccarelli, aki több történelmi művet is Capistranói Jánosnak tulajdonított. Állítását egy teljesen ismeretlen lengyel szerzetesre, Egidius de Polonia-ra alapítja. Még jobban megerősít bennünket véleményünkben az a körülmény, hogy ugyanazon kódexben foglaltatnak a Capistranói Jánosnak tulajdonított művek is, amelyben a Ceccarelli-féle genealogiai és történeti jellemzések vannak ezen cím alatt: Prophetia de Pontifice

futuro post Gregorium XIII. és Vaticinia de Pontifice futuro post Gregorium XIII.

Nincsen tehát kizárva, sőt nagyon lehetségesnek tartjuk, hogy a Biblioteca Chigiana G. IV. 107. jelzésű kódexének két jövendölési sorozatát Ceccarelli találta ki, s csak félrevezetésül tulajdonította az egyiket boldog János ciszterci szerzetesnek, a másikat pedig Capistranói Jánosnak.

Aniceto Chiappini szerint ezen jövendölések egyik sorozatában hiányzik XIII. Gergely utódja. Ezt valamelyik másoló hagyhatta ki, aki látván, hogy semmiképen sem illik a jelmondat az illető pápához, nem akarta meghazudtolni sem a boldog János ciszterci szerzetest, sem Capistranói Jánost, akik közül egyik sem álmodott arról, hogy ezeket megjósolja.[1])

A wieni Kaiserl. und Königl. Hofbibliothek a fenntebb említett kódexében (Tabulae codicum manuscriptorum praeter Graecos et Orientales. VI. vol. Codex 11413.) a 124 a—125 a lapokon van egy gyűjtemény ezen a címen: Prophetia sancti Capistrani conventualis in Illock Ducatu Syrmiensi.« XVIII. századbeli írás és nem egykorú. A kézirat másolata kezünkben van; s ezen sokat igérő szavakkal kezdődik: »Ego frater Capistranus, servus Dei per revelationem angeli boni et interpretationem comminantium planetarum ruinam et finem regnorum regum et principum vidi, vidi, unde metuo et contremisco in Dei tamen misericordia spero.« Ilyen büszke hangon Capistranói János sohasem írt. Rútúl visszaélt valaki az ő nevével. A tartalmát alig lehet meghatározni a homályos és egyuttal zavart előadás miatt. Beszél Angolország előre nem sejtett reformációjáról, a római birodalom összeomlásáról, a németek és franciák harcairól, a sas és a pacsirta viszályáról, Lengyelországról, Magyarországról, Csehországról, Sziléziáról, Morvaországról, Dalmáciáról és Moldováról. Szavak halmaza és nem jövendölések. Tartalmilag teljesen értéktelen.

A Königl. Bayer. Hof- und Staats-Bibliothekben szintén van két nyomtatott mű, amelyek Capistranói János nevéhez fűződnek. Az egyik »Woldenckwürdige Weissagung und Prophezeyung

[1]) Aniceto Chiappini: Di alcune opere apocrife di San Giovanni da Capestrano. Estratto da Bullettino della Regia Deputazione Abruzzese di Storia patria. 1914. 27.

von den jetzigen Läufften und sonderlich von dem auch in stehendem 1619.« etc.[1]) A másik: »Capistrani Profezey vom Zustand des Römischen Reiches seit der Offenbahrung des Heiligen Evangelii.«[2])

Eugen Jacob tudósítása szerint mindkét mű a Breslauer Stadtbibliothekben is megvan.[3])

Az elsőben Capistranói János úgy szerepel, mint kiváló csillagász. A jövendölések 1619—1623. terjedő évek eseményeire vonatkoznak. Teljesen értéktelen.

Értékre nézve hasonló a másik mű is. Az esemény alapja egy kép: »das zwantzig Jahr vor Christi Geburth, in einem Steinfels gegen Venedig über also gemahlet funden worden, aber ohne alle ausslegung, alss das über das eine Bild geschrieben war, der Nahme Carolus, und über das andere, der Nahme Bapst. Es hat sich aber niemand dörffen unterwinden, etwas daran zu deuten, oder zu Prophezeyen... Aber bey unser zeit ist ein Gottfürchtiger Münch gewesen in einem Closter der Schlesien Capistranus, welcher weit berühmt, unnd unter die höchesten der Astronomiae gerechnet ist, und in vielen Dingen ein Prophet befunden. Dieser alss er ohne gefahr dieses Bild bekommen, doch ohne ausslegung, hat er sich mit grossen Fleiss bemühet, darauss etwas einen verstandt zu haben, da er aber gesehen, das es ihme unmöglich, hat ers seinem Gott befohlen. Nicht aber lang hernach ist ein erschrecklicher Comet am Himmel gesehen worden, welches influentz also er durch die Rechnung der Astronomia gesucht, hat er gesehen, das dieser Comet dem gantzen Deutschen Lande und Römischen Reiche einen unverwindlichen schaden und unglück bedeutet. Hat also dieses Gemelde mit seiner ausslegung auffs Pergament

---

[1]) Königl. Bayer. Hof-und Staatsbibliothek: Johannes von Capistrano. Weissagung von den jetzigen Läufften. S. l. 16919. 4. Astr. p. 517/13.

[2]) Königl. Bayer. Hof- und Staats-Bibliothek: S. l. 1621. 4. Astr. p. 518/16.

[3]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. Theil 40. és 179. lap. Az első: Woldenckwürdige Weissagung und Prophezeyung von den jetzigen Laüfften und sonderlich von dem auch in stehentem 1699. Und nachfolgentem 1620., 1621., 1622., 1623. Jahren. Von Johann Capistrano, einem Schlesier mit Prophetischen Gaben gezierten, und damalen weltberühmten Astronomo. Anno 1460. als vor 159. Jahren geweissagt und prophezeyt. Männiglich zur Warnung und sonderlichen Nachrichtung dem alten Exemplar Nachgedrukt in diesem 1619. Jahr. — A másik: Capistrani Prophezey, Vom Zustand des Römischen Reiches. Seit der Offenbahrung des Heiligen Evangelii. Gedruckt im Jahre 1621.

gesetzt, und in ein Kistlein ein Mawer verwaret, mit angehengten Zeichen, auff das man es nach seinem absterben finden möchte, welches dann geschehen ist im 1548. Jahr, da ichs von den Brůdern bekommen.«[1]) Ezen bevezető rész után következik a kép magyarázata és azután Capistranói János állítólagos következtetései. Ez is, mint az előbbi, teljesen értéktelen.

Az első mű alapjául valószínűleg Capistranói János egyik viziója szolgált, amelyet ő nem magyarázott meg. Később rendtársai megkísérlették ezt; de oly zűr-zavarosan, hogy rögtön észre lehet venni, hogy nem Capistranói János szellemét tükrözi vissza. Ilyen magyarázat a fenntebbi is.

35. §. Capistranói János viziói.

Capistranói János jövendöléseinek egy részét vizióban látta, amelyben őt Isten gyakorta kitűntette. Érdekes, hogy ezeket a víziókat nem igyekszik elrejteni társai előtt, sőt egy-kettőről maga *is megemlékezik egyik-másik* levelében.

Az orvos-tudomány nyíltan vallja és hírdeti, hogy bizonyos beteges elmebeli állapotban érzéki csalódások léphetnek fel, mikor a beteg lát és hall olyan dolgokat, amelyek csak betegesen felízgatott képzeletében léteznek, valójában pedig nincsenek meg. Az orvosok szerint ilyen állapot a hiszterikus, neuraszthénikus és lázas állapotban szokott előfordulni, mikor az idegek feszültsége természetellenes túlfokozódásban tör ki.

A hallucináció a betegesen felízgatott képzeletet annyira hatalmába keríti, hogy megszületik a beteges vizió. Vajjon Capistranói Jánosnál is ilyen beteges vizió volt *kifejlődve?*

Rendbe lépésétől kezdődik a viziós állapot és negyven éven át tartott. Egyetlen egy jel, egyetlen egy adat sem merült fel ezen idő alatt olyan, amely azt mutatná, hogy lázas izgatottság miatt lelkének egyensúlya megbomlott volna, aminek következtében nem tudta megkülönböztetni a valót az álomtól. Sőt magukon a jelenségeken sem találunk olyan vonást, amely a beteges természetű viziós és hallucinációs tűnetekre emlékeztetne. Capistranói János ugyanis nem lázas állapotában, hanem teljes

[1]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. Theil. 40–41.

lelki épségben vizionárius; nem csupán éjjel, hanem nappal is elragadtatásban részesül; nem álmatlan éjszakák alatt, vagy étlen-szomjan töltött napok után történt a vizió, hanem ebéd idején is, fényes nappal is, előkelő személyek között töltött beszélgetés közben is. A közelében levők nem látnak rajta semmi rendkívüliséget az elmerülésen kívül, amely rövid ideig szokott tartani. A lázas, az enthuziasztikus vonásnak, a túlfeszültségnek nála semmi nyoma sincsen. Logikai összefüggésben és teljesen ép gondolatfűzésben mondja el a vele történt dolgot, mihelyt a vizió megszűnt. Mindez tehát arra vall, hogy a vizió nem beteges állapotának a szülötte, hanem Isten teremtő ereje működött benne, hogy hű szolgáját a jövő dolgokról felvilágosítsa, vagy egyes eseményeket megmagyarázzon. Ezek előrebocsátása után nézzük meg Capistranói János vizióit.

A vizióit társai jegyezték fel, akik közül Cristoforo da Varese és Nicolao da Fara igyekeztek a legrészletesebben megírni.

Az első viziója a börtönben volt. Úgy tűnt fel előtte, mintha az egész világra nyomasztó sötétség nehezülne. A börtön hasadékain keresztül pedig napsugarak törtek ki, aminek láttára nagy néptömeg gyűlt össze a börtön előtt. Cristoforo da Varese és Nicolao da Fara magyarázatot is adnak ehhez. Szerintök ez jövendölés volt, amely beteljesedett akkor, mikor Capistranói János csodás életével, szónoklataival és tetteivel a vénhedett és bűnbe merült világot megvilágosította.[1])

A második viziója szintén a börtönben volt 8 napra az elsőtől. Imádkozás közben megjelent előtte egy franciskánus öltözetű férfiú és megdorgálta habozásáért és kislelkűségeért. Capistranói János oda akart borúlni lábaihoz, hogy azokat átkarolja, de abban a pillanatban a vizió megszűnt és többé nem látta. Egész életében azon meggyőződésben volt, hogy ez a férfiú Szent Ferenc volt.[2])

A harmadik viziója Perugia mellett levő Ripido-kolostorban volt novicius korában. Megjelent előtte álmában egy szépséges nő hófehér ruhában és arany csészéjéből megitatta.[3])

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 511. Cristoforo da Varese: c. VI. — Acta Sanct. Oct. X. 441. Nicolao da Fara: c. I.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 441. Nicolao da Fara: c. I. — Acta Sanct. Oct. X. 511. Cristoforo da Varese: c. VI.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 511. Cristoforo da Varese: c. VI.

A negyedik viziója Rómában történt. A Santa Croce templomban prédikálás közben mennyei elragadtatásba esett, miközben megtudta V. Márton pápa halálát.[1])

Az ötödik viziója Monte di San Angelón történt, midőn IV. Eugénius parancsára az aragoniai királyhoz ment követségbe. A reggeli után a templom kórusára ment, hogy a reábízott ügyben Istentől segítséget kérjen. Egyszerre elragadtatásban részesült és látta, hogy egy bizonyos kis testvér a földről az ég felé emelkedik és az ég felkarolására lehajol. Erről a vizióról Cristoforo da Varese ezt jegyzé meg: »Ezen vizió titkát, mivel nem értem, másoknak sem merészelem megmagyarázni.«[2]) Nicolao da Fara így adja elő: »Mikor az oltár előtt imádkozott, a San Angelóról nevezett helyünkön Aquila részeiben úgy tűnt fel előtte, mintha a föld felemelkednék, az ég meg lehajolna.«[3]) Semmiféle magyarázatot nem sző hozzá.

A hatodik viziója Firenze mellett történt a Nemus Mugelli kolostorban 1449-ben, mikor az observánsok itt kapitulum generalét tartottak. Mise közben égi kijelentésben részesült, hogy ő lesz az observánsok miniszter generálisa.[4]) Ami meg is történt.

A hetedik viziója Arezzo mellett a Borgo di San Sepolcro kolostorban történt 1450. augusztus 15-én. Ebéd közben egyszerre arca angyali fényben ragyogott és így kiáltott fel: »Látom egyik testvérünk lelkét az égbe repülni; ime ott megy, ott siet.« »Miután tüstént Romandiolába utaztunk, — mondja Nicolao da Fara, — itt értesültünk arról, hogy az az igen híres és igen ékesszóló férfiú, Sarteano, Milanóban Nagyboldogasszony napján lelkét az égnek visszaadta.«[5])

Nyolcadik viziója Nürnbergben történt 1454-ben. Cristoforo da Varese így beszéli el ezt az esetet: »A tizenötödik jövendölése Nürnbergben volt a mi kolostorunkban, midőn a birodalom gyűléséről, mely Frankfurtban volt, a hit ügyében, visszajött. Nagy kétségben volt, merre menjen Isten nagyobb dicsőségére. Ezért, miként szokása volt, az Isten akaratát akarta megtudni.

---

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 511. Cristoforo da Varese: c. VI.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 511. Cristoforo da Varese: c. VI.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 459. Nicolao da Fara: c. VI.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 452—453. Nicolao da Fara: c. IV.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 460. Nicolao da Fara: c. VI. — Hermann: Cap. triumph. 290—291. — Wadding: Annales Min. XII. 64.

Kérte társait, hogy mindegyikök 3 Miatyánkot és ugyanannyi Üdvözlégy Máriát mondjon a kereszt alatt, és maga is imádkozott. Mikor pedig elszenderűlt, úgy tűnt fel neki, mintha miséznék; s mikor az ostyát átváltoztatta és felmutatta, a minisztráló megfogta a kelyhet és a még át nem változtatott bort kiöntötte a kehelyből; s midőn az atya kérte, hogy adjon neki bort az áldozathoz, a ministráló odanyujtotta neki az ostyát. Ezalatt a társa benyította az ajtót és ő felébredt; s így szólt társához: »Legyen irgalmas irántad az Isten, amiért nem engedted meg, hogy a misét befejezzem. Ezt az álmot így magyarázta meg maga az atya: »Jóllehet vágyódott Krisztus vallásáért a vértanúság kelyhét kiűríteni, mégis maga Krisztus úgy határozott, hogy nem a vér kiömlése útján, hanem a nagy vággyal legyen ő vértanú.«[1])

Kilencedik viziója ugyanitt volt és ugyanazon a napon. Mise közben, mikor arra kérte Istent, hogy adja tudtára szándékát, hova menjen, ezt a szózatot hallotta: »Magyarországba, Magyarországba, Magyarországba.« S úgy tűnt fel neki, mintha őt, aki habozott, valaki vonszolná magával Magyarországba.[2])

A tizedik viziója Székesfehérvárott volt, amelyről maga tudósítja Domenico da Capranicát, a fermói püspököt, 1455. szeptember 18-án Csanádról írt levelében: »Hozzáteszem, hogyha vannak rágalmazóim, akik valami rosszat terjesztenek rólam, bátran hidd el nekik; én bennem ugyanis semmi jó sincsen; ha csak az Üdvözítő kegyessége valami jót nem méltóztatik művelni velem, a kiüresedett eszközzel.

Egy kicsit haboztam lelkemben, vajjon megírjam-e, vagy elhallgassam-e; rábírt végűl a buzgóság és az a bizalom, amellyel oly sokáig voltam főtisztelendő Úraságod iránt, hogy inkább mondjam el, mint elhallgassam azt, amit láttam Szent Bertalan napján, a jelen évben Székesfehérvárott, ahol sok ezer keresztény előtt tolmács útján prédikáltam és beszéltem a keresztény vallás legközelebbi veszélyeiről. Láttam, hogy négy folyam egymással kűzködik, amelyek közül az első keletről, a második nyugatról, a harmadik délről, a negyedik pedig északról kűzködött; mindegyik erősen iparkodott a nagy tengerbe ömleni és visszaömleni;

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 512. Cristoforo da Varese: c. VI.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 512. Cristoforo da Varese: c. VI. — Acta Sanct. Oct. X. 453. Nicolao da Fara: c. IV.

a visszaömlésnél pedig. mindegyik oly erőszakosan működött, hogy a egész tenger vizét magával ragadta. Végül a nyugati folyam győzött. Mit jelentenek ezek, gondolkodj róla! Mit akar a szellem, fejtsd meg!«[1])

Tizenegyedik vizió. Ugyanezen levelében még egy másik vizióját is megírja a fermói püspöknek: »Szerafikus Szent Ferencnek, a mi kiváló patriárkánk szent »stigmái«-nak ünnepén, mialatt a tolmács elmondotta azt, amit előzőleg tőlem hallott Krisztus Jézus jeleinek belevéséséről, nagy harcot látott a te szolgád az égen a nap, a hold és a csillagok között. A hold és csillagok a nap ellen támadást intéztek és győzelmet arattak. Mikor ámultam és bámultam, és nem tudván, mit jelentsenek ezek, hallottam: A napot a hold legyőzte. Isten mélységének ítélete sok; mintegy megrendülve sírattam, mivel nem vagyok csillagász, ezeket nem tudom megmagyarázni. Ismételten felhangzott egy benső szó: Felfoghatatlanok az Isten ítéletei; a mélység hívja a mélységet; ismét síránkoztam és ezen eredményt vontam le: A nagyobbik szolgálni fog a kisebbiknek; a vég közeleg; semmi más nincs hátra. Fejtse meg ezeket az, akinek hatalmában van az elrejtés és a megoldás.«[2])

Capistranói János ezt a két viziót nem fejtette meg. Wadding és Hermann a következőkép gondolták a megfejtést: A négy folyam: az olaszok, a burgundok, a németek és a magyarok; a tenger: a törökök; a nyugati folyam a magyar, illetőleg az összes népek, amelyek legyőzték a törököket. A második vizióban a nap: a konventuálisok; a hold és csillagok: az observánsok.[3])

Tizenkettedik vizió. Ez Temesvárott történt 1456. január 13-án. Erről nemcsak Nicolao da Fara,[4]) hanem a szemtanú Girolamo d'Udine is megemlékezik,[5]) aki így beszéli el az esetet: »Mikor Erdély legtávolabbi részeiből utaztunk Budára az apostoli szék követéhez, egy bizonyos fontos dolog jött közbe: szükséges

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 283. — Hermann: Cap. triumph. 293 — Acta Sanct. Oct. X. 512. Cristoforo da Varese: c. VI. — Acta Sanct. Oct. X. 460. Nicolao da Fara: c. VI.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 283. — Hermann: Cap. triumph. 293—294. Acta Sanct. Oct. X. 512—513. Cristoforo da Varese: c. VI. — Acta Sanct. Oct. X. 460. Nicolao da Fara: c. VI.

[3]) Hermann: Cap. triumph. 294.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 460. Nicolao da Fara: c. VI.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 488. Girolamo d'Udine: c. III.

volt három napra január 13-án Temesvárott megállanunk. A szerfölött éber öreg, — néha, ha a gondoktól mentve volt, egy kis pihenésre szokott térni, — ledőlt; én, aki egyedüli társa voltam, a lábainál helyezkedtem el; könnyű álom lepett meg engem: azt hiszem, hogy az atya is, aki mindig lelkiekkel foglalkozott, aludni szándékozott, vajjon aludt-e, vagy szendergett, nem tudom. Kevéssel azután könnyű szendergésemben hallom, hogy nagyot sóhajt és látom, hogy a könnyek bőségesen ömlenek szeméből; sóhajtozik; és a szív szomorúságának növekedésével erősödött torkából a mindig keserűbb tompa moraj. Megborzadok; azt vélvén, hogy valami baj történt; de mégis figyelek: síránkozás hallatszik ajkairól; felugrom és tudakolom, mi baja van? Síránkozik; ismételten kérdem: »Mondd el fájdalmad okát, atyám!« Síránkozik; elszaladok és hívom a testvéreket, hogy sietve jőjjenek, valami baj van. Együtt néztük a könnybeborultat, kérdeztük, tudakoltuk, vigasztaltuk; de ő folytatja a síránkozást, mind erősebben kiáltván: Könyörülj, könyörülj, könyörülj, kegyes Úr Isten, könyörülj népeden, amelyet szentséges véreddel váltottál meg; könyörülj szent sebeidre való tekintetből, könyörülj szent keresztedre való tekintetből, könyörülj szent halálodra való tekintetből. Elsorolván egyenkint a szenvedés titkait, sokáig kiáltotta: könyörülj! Végre, mikor magához tért, kértük alkalmatlankodva: Mi az oka a szomorúságnak és gyötrelemnek?

Az alkalmatlankodásoktól sarkalva így szólt: »Ámbár öreg és hetvenegyéves elaggott vagyok, esetleg azt tartják rólam, hogy eszelős vagyok; ezek mégis szükségesek az isteni méltóság szemében; láttam, hogy annyi szerencsétlenség, annyi ellenségeskedés, annyi és oly csapások és inségek fogják a világot érni, amennyi és minő kezdettől fogva nem volt. Mindezek be fognak teljesedni, de ti legkevésbbé sem feledkeztek meg szavaimról?«[1])

A tizenharmadik viziója Péterváradon történt 1456-ban. Látván a törökök óriási felvonulását Nándorfejérvár ellen, csüggedés fogta el és síratta a kereszténység romlását, elsősorban Magyarország pusztulását. »A szorongatás már igen közel van, — szokta mondani — de nincs, aki segítsen.«

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 488—479. Girolamo d'Udine: c. III. — Acta Sanct. Oct. X. 460. Nicolao da Fara: c. VI.

Maga Isten akarta megvigasztalni, nagy örömmel és vígasszal töltötte el lelkét, csodálatos módon előre tudtára adván neki a jövendőket. Mikor ugyanis az atya a védők kevés csapatával a Dunán átkelvén, Pétervárad városába szomorkodva jött és itt misézett, s közben a legbuzgóbban kérte Istent, hogy védje meg a saját úgyét és ne tekintsen a keresztények hálátlanságára, mikor összetett kézzel és behúnyt szemmel állott, úgy tűnt fel előtte, hogy az égből egy nyíl hull alá és egyenesen az oltárra esik, amelyen arany betűkkel ezeket a szavakat olvasta: »Ne félj, János, hanem folytasd biztosan azt, amit elkezdtél, mivel az én nevem és a szent kereszt erejével győzelmet fogsz aratni a törökökön.« Felvidult erre az atya, nem szomorkodott, nem félt többet, nem látszott többé szomorúnak, vagy csüggedtnek. És ezt a csodálatos vizióját prédikáció közben a népnek nyilvánosan is megmondotta, gyóntatójának tűzetesebben kifejtette, társainak, hogy őket tűzelje, gyakran az asztalnál elmondotta.«[1])

Vége-hossza nincs annak a sok csodás jelenségeknek és vizióknak, amikről későbbi forrásaink hírt adnak. Ezeket mind mellőzendőknek tartottuk, mivel nem egészen valódi történetek, hanem inkább kiszínezett dolgok, aminőket a középkori írók nagyon szerettek itt-ott alkalmazni.

A fenntebbiek is eléggé igazolják, hogy Capistranói Jánost Isten gyakrabban részesítette mennyei elragadtatásban. Miként láttuk, ő maga tiltakozik az ellen, hogy eszelősnek tartsák elragadtatásai miatt. Itt tehát nem naiv hiszékenységről, vagy abnormálisan fokozott önkívületi állapotról van szó, hanem természetfölötti jelenségekről, amelyeknek történeti tényét tagadni nem lehet.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 368. Giovanni da Tagliacozzo leveléből. — Acta Sanct. Oct. X. 453. Nicolao da Fara: c. IV.

ÖTÖDIK RÉSZ.

CAPISTRANÓI JÁNOS SZENTTÉAVATÁSA ÉS TISZTELETE.

ELSŐ FEJEZET.

36. §. Capistranói János csodáinak összegyűjtése.

Az ujlaki kolostor Capistranói János halála napjától kezdve kedvelt zarándoklási hely lett. A halott sírjánál történt csodás dolgok temérdek zarándokot vonzottak ide.

Az első csoda a ravatalnál történt. »Mikor tehát szokás szerint — írja Nicolao da Fara — a szent férfiúnak holttestét a nyilvánosságnak átadták, és a nép mindenünnen özönlött, hogy láthassa és csókolhassa, odahozták egyik ujlaki timárnak, Boldizsárnak, Erzsébet nevű leányát, aki a nyakán és a fején bénult volt és három éven keresztül teljesen vak; amint a halottnak szent kezeit megcsókolta, Szent János erejénél fogva rögtön visszanyerte látását és a bénultsága teljesen megszűnt, amint erről atyja hitestanúk előtt eskűvel bizonyságot tett.«[1]) Ezt a csodát követték aztán a többiek, minek következtében sírját oly tömegesen keresték fel, mintha Krisztus egyik apostolának sírja lett volna. »Halála után — mondja Giovanni da Tagliacozzo — rögtön annyira kezdett tűndökleni csodáival, hogy sírjához, mint az apostol sírjához, mindenünnen özönlött a nép; de nem is volt csoda, hiszen ezen Szentnek érdemei által halála után különféle lázak, fájdalmak és gyöngeségek megszűntek, vérfolyásban, fekélyben, nehéz-sebben és kelevényben szenvedők meggyógyultak, törést szenvedők, esés következtében zúzódottak, bénultak, sorvadásosak, összezsugorodottak, vizkórságosak, ördögtől megszállottak, őrültek, sánták, süketek, vakok és némák meggyógyultak: nők a szűlés veszedelmétől megszabadulva, könnyedén szűltek. Sokan megszabadultak a különböző veszélyektől és kóroktól, némelyek a halál veszedelmétől; a haldoklók és az utolsó percüket élők, egészségesek lettek; s ami mindezeknél nagyobb: két halott ezen Szentnek érdemei által feltámadott és most is élnek, mindkettő János. Öt halott pedig, miután övéik a sírt meglátogatták

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 474. Nicolao da Fara: c. IX.

vagy fogadalmat tettek erre, ezen Szent férfiú közbenjárása által életre kelt. S mindezen csodákat úgy Magyarországban, mint Itáliában ezen szent férfiú érdemei által az isteni kegyesség mívelte.«[1])

A messze Itáliában is elhatott csodás híre, mert egykorú kortársa, Bernardino d'Aquila, jegyzé fel róla: »Nem sokkal a kivívott győzelem után Ujlak földjén megbetegedett és meghalt. És rögtön az isteni gondviselés számos csodával tűntette ki szolgáját és a mai napig nem szűnik meg csodálatosan kitűntetni. Társai pedig, akiket én küldöttem a mi tartományunkból azon részekre, sok csodát jegyeztek fel, amelyeket azon föld úra által kiküldött férfiak erre a célra megvizsgáltak és összeírtak. Ezen atya életéről, haláláról és csodáiról én nem írok, mivel az előbbemlített atyák, Cristoforo és Nicolao, hosszasan megírták.«[2])

Régebbi ellensége, Mathias Doering is tudomást szerzett haláláról és tiszteletéről; de gonosz nyelve most sem átallotta az iránta megnyílvánuló tiszteletet kisebbíteni és meggyanusítani. »Ebben az időben (1456) — írja ő — halt meg Magyarországon Capistranói János testvér, aki a csehek megtérítésére küldetett ki, de Csehországba sohasem tette be a lábát. Némelyek éjjel fejét levágván, titokban elvitték, talán ereklye gyanánt, hogy őt szentnek tiszteljék, bár még szentté avatva nincsen; ezek képmását lefestették és tisztelték, pedig még életben volt. Ez családjával a rend elszakadását elősegítette és ápolta; vajjon lesz-e egyesülés mostanában, Isten tudja.«[3])

Mathias Doering ezen tudósítása nyílt bizonyíték arra, hogy a Szentnek tisztelete rohamosan elterjedt. Pedig elterjedése ellen sok akadályt gördítettek. Ezen akadályok láttára sokan gondoltak V. Miklós pápa azon kijelentésére, hogy ha életében hal meg Capistranói János, szentté avatja.

A legnagyobb akadályt a szenttéavatás útjába Juan Carvajal, pápai követ, gördítette, aki semmiképen sem tudta elfelejteni, hogy a nándorfejérvári győzelemben neki semmi részt sem juttatott Capistranói János. Ezért különféle vádakkal illette: vakmerőnek mondotta, aki meggondolatlan kirohanásával a kereszténység

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 401. Giovanni da Tagliacozzo levele.
[2]) Bernardino d'Aquila: Chronica. 81—82.
[3]) Mencken: Scriptores Rer. Ger. III. 22.

ügyét nagyon könnyen végveszélybe dönthette volna; dicsőségre vágyónak hirdette, aki a szerencsésebben, mint okosabban végrehajtott győzelem pálmáját magának tartotta meg; végül haragosnak tűntette fel, aki másokat a szószékről keményen leszólt és ellenmondást nem tűrt. Ezeket a vádakat pedig terjesztette mindenfelé és igyekezett mindenütt megakadályozni, hogy Capistranói János tisztelete terjedjen.[1])

Ezért rendelte el Capistranói János holttestének gyors eltemetését is. Nagyon fájt neki Ujlaky Miklós eljárása is, de ellene nem tehetett mást, mint jelentést tett róla a pápának. A pápa követének védelmére is kelt és 1457. április 10-én kiadott brevéjében megparancsolja, hogy a holttestet a földbe kell eltemetni.[2])

»Vajha — írja a pápa követéhez — vérünket onthatnánk a magyarokkal és más keresztesekkel: tudjuk ugyanis, hogy nem érdemeljük meg, hogy vértanúk legyünk, és akarjuk, hogy Isten azon szolgájának, Capistranói Jánosnak holtteste eltemettessék: talán rövid idő alatt nálad lesz Istennek az a hűséges szolgája, Giacomo dalla Marca, aki nagyon vágyódik ott lenni.«[3])

A pápai követ bizonyára megkapta ezt a levelet; de érvényt aligha tudott neki szerezni, mert Capistranói János holtteste továbbra is a templomban maradt. Hogy Ujlaky Miklós miképen intézte el ezt az ügyet a pápai követtel és legelső sorban a pápával, tudósításaink hallgatnak róla. Nagyon valószínű, hogy Carvajal a maga részéről nem erőltette a dolgot, hogy a hatalmas úrat ezen nehéz időkben, midőn minden erejét össze kellett szednie, hogy a királyt és a főúrakat a török ellen harcra bírja, maga ellen ne ingerelje.

A pápa 1457. május 17-én kelt levelében Carvajal mellé segédül Capistranói János helyébe Giacomo dalla Marcát, Capistranói János hűséges barátját[4]) és rendtársát, rendelte, akit többek között ezen szavakkal ajánl a magyar királynak: »Íme elküldjük oda kedves fiúnkat, Giacomo dalla Marcát, szentferencrendi szerzetest, Istennek szolgáját, Krisztusnak leglelkesebb

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 402. — Wadding: Annales Min. XII. 416.

[2]) Kaprinai: Hung. Dipl. I. 173. — Raynald: Ad 1457. N. 5—7. — Hist. Zeitschrift 1863. Drittes Heft. 86.

[3]) Kaprinai: Hung. Dipl. I: 173.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 448. Nicolao da Fara: c. III. »Adiumento celeberrimi viri fratris Jacobi de Marchia, quem unice semper dilexit.«

katonáját, akinek tudománya, életszentsége, buzgósága és szeretete fel fogja üdíteni a keresztény lelkeket. Miután ugyanis az előző évben a keserű, de dicsőséges halál elragadta tőlünk Capistranói Jánost, ez lesz szent működésének és dicsőséges munkájának örököse, aki a szeretet isteni tűzétől elárasztva jön, kész arra, hogy lelkét, amelyet Istennek ajánlott fel, állhatatosan végveszélynek kitegye.«[1])

Évekkel ezelőtt, midőn Magyarországon járt, sok keserűségben volt része; de most erről megfeledkezik, mivel kimondhatatlan nagy öröm tölti el azon gondolatra, hogy ezen követségben alkalma lesz Istenben boldogúlt rendtársának sírját meglátogatni és a szenttéavatáshoz szükséges adatok összegyűjtését megkezdeni.

Mihelyt tehát az országba ért és Budán elvégezte dolgát, Ujlakra sietett, hogy hű barátjának holttestét megnézze és szeretettel megcsókolhassa. A boldogúlt sírjánál sok csodát lát, de a pápai követ hevesen megtiltotta neki, hogy azokat összeírja, vagy megvizsgálja. Giacomo dalla Marca azonban nem azon jellemek közé tartozott, akik minden kis vihartól megijednek: »elhatározta, hogy amilyen módon teheti, ezen férfiú keménységét megpuhítja.«[2])

Budára visszatérvén, egy leánykát mutatnak be neki, akit Capistranói János gyógyított meg. Ezt a király, a pápai követ és az országnagyok előtt kérdezte ki gyógyulása felől. A leány eképen válaszolt: »Én vakon és sántán születtem, de Capistranói János megérintette szememet és rögtön láttam és örömömben könnyezni kezdettem, hasonlóképen fájó és sánta lábamat is meggyógyította.« Sokan a jelenlevők közül tanúskodnak a leány szavai mellett. Giacomo dalla Marca felkéri erre az esztergomi érsek jegyzőjét, hogy a leány szavait foglalja írásba. Azután az esztergomi érsek és a pápai követ jelenlétében hallgatja ki a kis leányt, aki következetesen mindig ugyanazt vallja. A harmadik kihallgatás az ország rendei előtt történt, ahol a kis leány ismételte a fenntebbi szavait. Giacomo dalla Marca az egész eseményt írásba foglalva Alexandro da Ragusa útján Rómába küldötte a

[1]) Wadding Annales Min. XIII. 3. — Theiner: Mon. Hung. II. 2903—294. Hermann: Cap. triumph. 645.

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 5.

pápához és esedezve arra kérte, hogy engedje meg Capistranói János dolgainak megvizsgálását. A pápa készségesen megengedte ezt és az űgy megvizsgálásával őt és egy püspököt bízott meg.[1])

Giacomo dalla Marca azonban nem sokáig örülhetett a pápa ezen kegyének, mert betegeskedni kezdett és kénytelen volt Itáliába visszamenni. A megkezdett dolgot azonban nem hagyta elaludni, hanem a pápához fordult ismét és kérte, hogy beleegyezésével maga helyett másokat küldhessen ki Capistranói János csodáinak összegyűjtésére és hivatalos megvizsgálására. A pápa, aki szíves-örömest hallotta ezt a mozgalmat,[2]) nemcsak beleegyezett ezen kívánságba, hanem a San Bernardino tartomány kérésére el is rendelte, hogy Capistranói János összes dolgait: könyveit, ereklyéit, regestáit, bulláit és más dolgokat, amelyek az apostoli szék engedélyével Capistranói János használatára voltak, és amelyeket ő halálos ágyán visszaküldeni rendelt, vallják be azon rendtagoknak, akiket e célból Németországba és Magyarországba küldenek.[3])

Mihelyt Giacomo dalla Marca megkapta a pápa felhatalmazását, azonnal a vikárius generálishoz fordúlt, hogy Capistranói János csodáinak összegyűjtésére küldje ki Giovanni da Tagliacozzot. A vikárius generális méltányolta Giacomo dalla Marca kérését és 1459. április 29-én kelt levelében felszólítja Giovanni da Tagliacozzot, hogy Michele da Tuscia laikus testvérrel keljen útra. »Minthogy — írja hozzá — tisztelendő Giacomo dalla Marca atya tanácsára és kérésére azt gondolom, hogy a legjobb az, hogy téged, aki már régebben megfordultál Ausztria és Magyarország részeiben, küldjelek a legméltóbb atyának, a néhai Capistranói János testvér, szenttéavatásának megvizsgálására és előkészítésére; azért az Úrban buzdítván kedvességedet, az üdvösség érdeme alatt kötelezlek, hogy a fenntebb említett atyának részedre írásban és szóban kiadandó felhatalmazása szerint Ausztria és Magyarország részeibe ugyanazon társsal utazzál el. Ezen soraim értelmében megengedem neked, hogy az Úrtól kapott kegyelemnél fogva a lehető legnagyobb buzgalommal és szorgalommal munkálkodjál mindazon, ami a fenntebb említett szentté-

1) Wadding: Annales Min. XIII. 5. — Hermann: Cap. triumph. 648.
2) Wadding: Annales Min. XIII. 123.
3) Wadding: Annales Min. XIII. 2.

avatáshoz tartozik.«[1]) A levél végén kijelenti, hogy minden dologban tartsa magát ahhoz, amit Giacomo dalla Marca rendelni fog.

Ez pedig a következő rendeletet intézte hozzá: »Krisztusban legkedvesebb testvéreimnek, Giovanni da Tagliacozzonak, a legbuzgóbb papnak és szónoknak, és Michele da Tuscia laikusnak, San Bernardino tartományából való obszerváns szerzeteseknek, Giacomo dalla Marca testvér, ugyanazon rendnek legkisebbik és méltatlan tagja, és a gonosz eretnekség általános inquizitorja. Minthogy az apostoli szék engedélye folytán hatalmam van arra, hogy valahányszor az Isten tisztelete érdekében jónak látom, a mi családunk közül a testvéreket bárhová elküldjem, s minthogy Capistranói János szenttéavatása előkészítésére és előmozdítására a rendtől engedélyt kaptam, hogy a rendtagokat odaküldhetem, amely országrészekben a szenttéavatást kutatni lehet, ezért a ti erényeitekben, vallásos buzgalmatokban és mindkettőtök kiválóságában bízva, buzdítlak, kérlek és az üdvös engedelmesség parancsa alatt megparancsolom és elrendelem, hogy Magyarország, Ausztria, Lengyelország és a többi országok tartományaiba siessetek, hogy felkutassátok mindazt, ami az Isten és a rend tiszteletére vonatkozik, ösztönözvén mind a fejedelmeket, mind a főnemeseket és a városi testületeket az előbb említett szenttéavatásra. Te Giovanni testvér, aki a mondott atyának életében ugyanazon tartományokon keresztül kísérője voltál és halálos ágyán mellette álltál és aki ugyanazon boldog atyának életszentségét ismerted, övezd fel magadat vitézséggel, és bármit tudsz ezen ügyben átkutatni és elérni, az Istentől reméld a jutalmat annak közbenjárására, akiért annyi különböző esetben és annyi életveszélyes helyzetben oly nagy szenvedéseket fogsz elviselni; én pedig esdve kérem az összes egyházi prelátusokat, szerzeteseket, világi fejedelmeket és bárminő kormányzókat, hogy Istent szem előtt tartva, nektek szükségtekben és fáradozásaitokban legyenek segítségtekre. Akik pedig ezen ügy vizsgálatában iránttok szeretetet és segítséget nyújtanak, azok iránt ugyanazon szeretetre tartom magamat adósnak, főképen a rendtársaknak, akikhez jönni, vagy akiknek segítségével távozni, vagy akikkel együtt lenni fogtok, az Úr Jézus

[1]) Mirese János: Adalék Cap. szt. János életéhez 24. — Magyar Sion. VII. évf. 197.: »Datum Perusii in nostro loco montis Aprilis 29. die 1459.«

szeretetében ajánlak benneteket: Szem előtt tartván, hogy a közös ügyről és az isteni név tiszteletéről van szó, s hogy a boldog atyának, Capistranói Jánosnak, fáradozásaiért viszonzást adtok. Isten veletek az Úr Jézusban és imádkozzatok érettem. Kelt Aquilában, 1459. május 20-án, Szent Bernardino szent ünnepén.«[1])

Giovanni da Tagliacozzo, mihelyt a levelet megkapta, haladék nélkül útrakelt társával, hogy minél előbb eljuthasson azon országokba, ahová Giacomo dalla Marca levele rendelte.

Útjában felkeresi mindazon püspököket, akiknek városában Capistranói János megfordult és kéri őket, hogy írjanak a német császárhoz, a magyar királyhoz és ezek országainak érsekeihez és püspökeikhez, hogy kérjék a szentszéktől Capistranói János boldoggáavatását.

Többrendbéli okmány tanúskodik arról, hogy Giovanni da Tagliacozzo sikerrel végezte a reábízott feladatot. Így Francesco di Monaldini, Ascoli püspöke, 1459. június 9-én levelet intézett a német császárhoz, a magyar királyhoz és az összes egyházi és világi hatóságokhoz, hogy járjanak közben Capistranói János boldoggáavatása érdekében a pápánál. Egyúttal Ciovanni da Tagliacozzot, aki ezen úgy előmozdítása érdekében fáradozik, melegen ajánlja figyelmökbe.[2])

Ugyanezt teszi a rietii püspök, Angelo di Capranica is, a boldogultnak egykori barátja és útitársa, aki a szeretet legnagyobb melegségével nyilatkozik a boldogúlt életszentségéről. Levele igazán méltó arra, hogy olvasóinkkal megismertessük: »Ámbár — írja ő — a néhai tisztelendő atyának, Capistranói Jánosnak kiváló tettei, amelyeket életében és halála után Isten kegyelméből végbezvitt, annyira ismeretesek és nyilvánosak, hogy már majdnem az egész földkerekségét bejárták és a végtelen sok csodával magasztalt és dicsért neve, a kereszténység legvégsőbb határaira is ünnepeltetve eljutott, úgy hogy a legnagyobb dicsőség elnyerésére semmi bizonyíték sem látszik hiányozni.

[1]) Mircse János: Adalékok Cap. szt. János életéhez. 27. — Magyar Sion. VII. 200.

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 124. — Hermann: Cap. triumph. 650. — Barberio: Vita ... del S. Giov. da Cap. 367. — Barberio: Compendio della V. II. 48. Kaprinai: Hung. Dipl. II. 316.

Mégis, hogy a már régóta bebizonyított igazsághoz az én tanúbizonyságomat is hozzácsatoljam, nem haboztam ezen levelemet Fenségteknek, Úraságtoknak és Méltóságtoknak megírni, főképen mivel nekem több éven keresztül benső és kipróbált és sok alkalommal semmiképen sem világias, hanem majdnem mennyei társalgásom volt vele; legfőbbképen azon időben, midőn boldog emlékezetű V. Miklós pápa boldog Bernardino csodáinak vizsgálójává és összegyűjtőjévé és ennek szenttéavatására promotornak tette és élére állította ugyanazt a Capistranói Jánost, és rámbízta a fenntebbi ítélkezést (processus), tiz hónapig egy folytában a fenntebb említett szent férfiúval éjjel-nappal különböző államokban, városokban, várakban és helységekben vele voltam, és minden tettében, minden beszédjében csodálatos és majdnem hihetetlen ártatlanságot és életszentséget tapasztaltam, amely ment volt minden mocsoktól és piszoktól, amely a földiektől ugyan idegenkedett, de a mennyeiekkel összekapcsolva volt, és azért azt hiszem, hogy valóban élvezi a mennyei életet, mivel láttam, hogy ő igazán és valóban megvetette és elutasította a halandó és mulandó dolgokat.

Emlékszem, hogy a boldog emlékű édes testvérem, a fermói bíbornok, igen gyakorta mondogatta, hogy az ő hite szerint Szent Ferenc rendjében ezen korban nem látott olyant, akit akár életszentségre, akár lelki tökéletességre, akár Isten igéjének eredményesebb hirdetésére vonatkozólag Capistranói Jánoshoz hasonlítani lehetne. Elmellőzöm az ő végtelen dicséreteit, amelyeket elsorolni hosszas volna, sőt unalmas és elsősorban fölösleges főképen azok előtt, akik ezen férfiúnak adott és ráhalmozott isteni kegyelemről és erényességről sokkal jobban vannak meggyőződve, mint én.

Minthogy pedig a minapában értesültem arról, hogy ezen legszentebb férfiúnak szenttéavatását méltóképen tárgyalás alá veszik, és mivel nem kételkedem, hogy Isten akaratával és tetszésével az be fog következni, azért esedezve kérem az Úrban Fenségteket, Úraságtokat és Méltóságtokat, hogy az oly kegyes, oly szent és legdicséretesebb dolgot felkarolni és minden igyekezettel, buzgalommal és kiváló gonddal támogatni kegyeskedjetek, hogy a mindenható Isten tiszteletére és dicsőségére, Szent Ferenc kipróbált rendjének és a katholikus vallásnak felmagasztalására

és győzelmére az óhajtott és szerencsés befejezés eléressék, mivel kegyesen, szentűl és Isten sugallatára megkezdődött.«[1])

Levele végén ő is melegen ajánlja figyelmökbe Giovanni da Tagliacozzot, aki becsületességével és legszigorúbb vallásosságával igazán rászolgál bizalmukra.

A városi hatóságok is örömmel csatlakoznak ezen mozgalomhoz és ők is a német császárhoz és a magyar királyhoz fordulnak, arra kérve őket, hogy folyamodjanak a pápához Capistranói János szenttéavatásáért.

A bolognai városi hatóság gyönyörű szavakban fejezi ki háláját a boldogult iránt: »Minthogy minden más népeknél csodálatos tisztelettel voltunk mindig a boldog atya, Capistranói János, Szent Ferenc observáns rendjének tagja iránt, akinek szentségét, mikor közöttünk némelykor megfordult, láttuk, csodálatraméltó tanítását hallottuk, s aki bennünket és ezt a népet különös szeretettel ölelt át, valóban óhajtjuk és méltónak tartjuk, hogy az, aki, míg köztünk élt, mint ragyogó nap tűndökölt Isten egyházában és mint mécses, nem véka alatt, hanem Isten egyházának nagy hasznára gyertyatartóra volt állítva, miként az égben Isten kegyelméből érdemeinél fogva élvezi az örök boldogságot, úgy a földön is ünnepeltessék neve.«[2]) Nem mulasztják el ők sem Giovanni da Tagliacozzo ajánlását.

Padova köztársaság hatósága meg is mondja, hogy miért fordulnak kérésükkel a császárhoz: »mivel te vagy a keresztények fejedelme, védője és úra.«[3])

Treviso város hatósága szintén a német császárhoz és a magyar királyhoz fordul, hogy kérelmezzék a római pápánál Capistranói János szenttéavatását, »aki beszédeit nemcsak mások véleményével és elröppenő szavaival ékesítette fel, hanem önmegtagadásával, szegénységével és erényeinek fényességével.«[4])

Bizonyára nemcsak ezen két püspök és három város ajánló leveleit, amelyek véletlenül reánk maradtak, hanem több olasz

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 123. — Hermann: Cap. triumph. 649.
[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 125. — Hermann: Cap. triumph. 651. — Datum Bononiae in palatio Residentiae nostrae die 24. Junii 1459.
[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 126. — Hermann: Cap. triumph. 653.: »Ex Padua 3. Mensis Julii 1459.«
[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 126. — Hermann: Cap. triumph. 653. Tarvisii 20. Julii. 1459.«

főpap és város ajánló sorait is magával hozta, hogy a császárnak és az egyes országok királyainak megmutassa.

Itáliában már összegyűjtötték Capistranói János csodáit, mert Cristoforo da Varese ezt a megjegyzést teszi: »Mivel azonban a csodákat, amelyeket Veneziában és Itália több városában végbezvitt, többen ékesebb nyelven és beszédben megírták; én, amennyiben tehetségemben áll, rövidebb módon és összegezve törekszem elsorolni azokat, amiket az atya mívelt Veneziából való eljövetelétől Magyarországba való meneteléig és csak a főbb városokat és nem az egyes mezővárosok és helységek neveit.«[1]) Sajnos, eddigelé ezen ékesebb nyelvű összeírás még nem jött napvilágra.

Mikor Capistranói János Veneziából Németországba indult, Cristoforo da Varese betegsége miatt[2]) nem kísérhette el, s ennek következtében a csodákat mások jegyezték fel, s ő ezek alapján gyűjtötte össze.[3]) Felgyógyulása után sietett Capistranói János után, akit Morvaországban ért utól, s ettől kezdve maga jegyezgette fel a csodákat. Most tehát Giovanni da Tagliacozzonak be kellett járnia mindezeket a helyeket és hivatalosan megállapítani az akkor történt csodákat. Giovanni da Tagliacozzo majdnem egy egész évet töltött ezen csodák felkutatásában; 1460-ban Magyarországban működik. 1460. április elején Ozorán tartózkodik Varsányi Istvánnál, a magyarországi ferencrendiek vikáriusánál, akinek kérésére Itáliába siet, hogy az olasz ferencrendi atyákat is ösztönözze a szenttéavatás munkájára.[4])

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 516. — Cristoforo da Varese: c. VIII.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 516. — Cristoforo da Varese: c. VIII.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 517. — Cristoforo da Varese: c. VIII.: »In Villiaco ... XX. Maii, ... tanta fuit turbarum oppressio, ut vix Pater sanus cum sociis evaserit. Et ideo alia facta scribi non potuerunt ...« — »In Frisaco, in Judemburgo fuerunt multa signa, sed propter itineris velocitatem notari non potuerunt.« és Acta Sanct. Oct. X. 519.: »a nona Julii usque ad penultima multa miracula monstrata sunt, sed solum infra scripta notata reperi (Viennae.)«
[4]) Magyar Sion. VII. 203. — Varsányi István levele Ozoráról. 1460. április 5.

37. §. Mozgalom Magyarországon a szenttéavatás érdekében.

Az olaszországi mozgalommal egyidőben ugyanis Magyarországon is megindult a mozgalom Capistranói János szenttéavatása érdekében. A mozgalom élén Varsányi István, a magyarországi ferencrendi vikárius áll, aki egykoron Capistranói Jánost magyarországi útjában is kísérgette. Ez nem elégszik meg azzal, hogy Magyarországon minden követ megmozdít a szenttéavatás érdekében, hanem még Itáliában is felkeresi azokat, akikről tudja, hogy befolyásukkal előmozdíthatják ezt a szent ügyet. Felkéri a többek között Cobellát, a celanói gróf feleségét, hogy tegyen lépéseket Capistranói János szenttéavatása érdekében, mint aki annyira tisztelte Capistranói Jánost s oly sokszor kereste fel levelével. Emlékezetébe hozza a szent asszonyok esetét, akik Krisztus Úrunk temetése után oly buzgón serénykedtek és így folytatja: »Ez a boldog atya a keresztény hit hevétől felgyújtva és a lelkek üdvösségeért vágyódva, midőn az egyes vidékeket bejárta, én is, mint legkisebb és méltatlan, kíséretében voltam. Mellette levén, emlékszem, hogy Nagyságodnak sajátkezűleg írt édes leveleit mindig teljes tisztelettel kézbesítették ezen boldog atyának. Amelyektől megvigasztalva, a boldog atya nem tudta megállani, hogy a kölcsönös szeretet bizonyítékát szóbelileg ne nyilvánítsa, tudván, hogy minden, amit leveletekben írtatok, az ő vigasztalására írtátok, és csupán a jóakaratnak és a nem kisebbedett szeretetnek a kifolyásai. Ez a boldog atya ebből a hitvány világból már távozott, hogy az örök halhatatlanság koszorújával megkoronáztassék. Ha akkor, mikor még élt, érdemeire és könyörgéseire lelkünk egész buzgóságával és bizalmával rábíztuk magunkat, az ő közbenjárására óhajtván lelkünk üdvét megnyerni, mennyivel inkább kell most reábíznunk magunkat, akiről jámborúl hisszük, hogy felvitetett a nagy Isten színe elé és megkoronáztatott dicsőséggel és tisztelettel. És az ő dicsősége annyira megerősödött, hogy mi szükségeinkben hozzáfordulva, érezzük érdemeinek és imádságainak pártfogását. És ezt a jeleknek csodás művei is bizonyítják. Az ő segítségül hívására ugyanis a vakok látnak, a sánták járnak, a bélpoklosok megtisztulnak és sokan a különböző bajaiktól megszabadulnak. Boldog tehát az, aki ebben

a boldog atyában nem csalatkozott. Ha tehát, Nagyságos Asszony, ezt a boldog atyát oly lelki buzgósággal szeretted, halála után is szeresd és teljes erővel kövesd! Dolgozzatok, munkálkodjatok és szorgoskodjatok az ő szenttéavatása érdekében, és azt mozdítsátok elő és erőtökhöz képest siettessétek, mivel hálátlanná lehet mindenki, aki a jótéteményt tunyán, vagy vonakodva fizeti vissza, aki tehát lanyhán cselekszik, vagy sokáig nem akar cselekedni. Nem, mintha ez a boldog atya ezekre rászorulna, akit az égben a szentek tisztelnek, hanem mi bűnösök szorulunk ezekre, kik itt a földön élünk, hogy az atyának dicsősége is a fiainak és minden tisztelőinek javára legyen, akinek érdemei és könyörgései folytán reméljük, hogy eljutunk az égbe, ahová Nagyságodat is ezen boldog atya érdemeire való tekintetből vezesse be az áldott Jézus, a dicsőséges Szűz Mária egyszülöttje. Amen. Zalárd, 1459. január 21-én.«[1])

A következő évben levelet ír Baptista Tagliacarnehoz, az observánsok vikárius generálisához és az összes tartományi vikáriusokhoz, amelyben tudtúl adja nekik, hogy a szenttéavatás ügyében hozzá intézett levelük nagyon megvigasztalta lelkét és még nagyobb munkásságra serkenti. Egyúttal azonban sürgeti is őket, hogy tegyenek meg mindent Capistranói János szenttéavatásáért. »Valóban — írja nekik — ezen szent munkához mindnyájunknak teljes erőnkből hozzá kell fognunk, mivel az atyának dicsősege a fiú tisztelete; ennek a boldog atyának fia pedig Szent Ferenc rendjének minden alázatos tagja; megvallom, hogy ezen szent atya érdemetlen fiai sorába tartozom én is. Hogy pedig tisztelendő atyáim, ti előttetek is világos legyen, mennyit fáradoztam rendtársaimmal egyetemben boldog atyánk szenttéavatásáért és felmagasztalásáért, tudjátok meg, hogy ezen ügyben szorgalmasan buzdítottam fenséges fejedelmünket, Mátyást, Magyarország királyát és ezen ország egyéb főúrait, akik mindnyájan egy akarattal, lelkük teljes vágyával kívánják ezen boldog atya felmagasztalását és szenttéavatását és azt előmozdítani is törekszenek; főképen maga a király úr, aki különös tisztelettel viseltetik ezen boldog atya iránt: Ime most is fényes követséget

[1]) Pettkó: Kapisztrán János lev. 63. — Hermann: Cap. triumph. 702. Wadding: Annales Min. XIII. 128.

meneszt királyi levéllel a pápához, amelyben azt kérelmezi, hogy a szenttéavatást az előírt módon, de amennyiben lehetséges, rövidebb idő alatt hajtsa végre. Ezt a szenttéavatást ezen ország lakói, de főképen a király úr, már régen megkisérlették volna, ha a háborúk költségei ezt az országot oly kegyetlenül nem sújtották volna; de ha elhalasztották, nem hagytak fel vele, hanem talán azért halasztották el, hogy ünnepélyesebb időben ünnepeljék. Ezen dologért alkalmas, ezen szent űgyért buzgó és alázatos testvéreket helyeztem át Ujlakra, amelyet a boldog atya magának örök nyugodalomra kiválasztott, hogy ezen boldog atya érdemei folytán történt összes csodákat összegyűjtsék és Ujlak városának erre a célra kiválasztott és hitelt érdemlő polgárainak bizonysága alapján megvizsgálják és a registrumba szorgalmasan beírják. Miért is, jó atyáim és legkedvesebb testvéreim, az áldott Jézus szeretetére és boldog atyánk iránt való szeretetből kérlek titeket, hogy tehetségtek szerint mozdítsátok elő ezt a dolgot az itáliai úraknál; s ezenfelül azon boldog atya érdemei által történt csodákat, amelyek halála előtt és halála után történtek, egész Itáliában gyűjtsétek össze és amint kell, hitelt érdemlő tanúbizonysággal írjátok össze, hogy ezt a szent űgyet annál erősebb tekintély védje. Egyébként, mivel szívem egész vágyát ezen jámbor és szent űgyben leírni nagyon hosszas volna, azért ezt a tisztelendő Atyát, Giovanni da Tagliacozzot, aki teljesen ismeri a helyzetet, hozzátok visszaküldöm. Ő mindent és egyenkint élőszóval világosabban el fog mondani tisztelendő Atyaságtoknak: azért szavainak hitelt adjatok.«[1])

1460. április 5-én, midőn a fenntebbi levél kelt, Varsányi István egy másik levelet is írt, még pedig Szent Ferenc rendjének legfőbb fejéhez, a miniszter generálishoz. Szívének benső melegségével írja le ezen levelében Capistranói János életének utolsó szakát: magyarországi szereplését. S ezután így folytatja: »Mennyire kedves volt Istennek ez a boldog férfiú, meg akarta maga mutatni, midőn halála után az Úr szolgáját csodássá tette a földnek különböző bajaiban és különféle csodás jelenségekben; az ő segítségűl hívására ugyanis a vakok látnak, a süketek halla-

[1]) Magyar Sion. VII. 203—204. Varsányi István levele Baptista Tagliacarne-hoz: »Datum in loco nostro de Ozora quinto die Aprilis Anno Domini 1460.«

nak, a sánták járnak, a gémberedett tagúak kiegyenesednek, a betegek meggyógyúlnak, a halottak feltámadnak és hogy rövid szavakkal sokat mondjak, mindenki, aki szükségeiben jótékonyságáért esedezik, ha fogadalmat tesz, bárminő betegségben szenved is, egészségét visszanyeri. Főtisztelendő Atyám, kegyeskedjél tehát Szent Ferenc rendjét és családját, amelynek élén Isten akaratából állsz, legkegyesebben kitűntetni és felmagasztalni ezen boldog férfiúra való tekintetből, akinek szent holtteste tisztelendő atyaságod beleegyezésével Ujlakon, a mi kolostorunkban van dicsőségesen eltemetve. Méltó és igazságos dolog, hogy ez a boldog férfiú, akiről azt hisszük, hogy az élet könyvében a szentek sorába van felvéve, a földön is megillető tiszteletben részesüljön. Hogy hanyagságról ne vádoljam magamat, ha elhallgatnám, vagy oly szorgalmat nem fejtenék ki, aminőt kellene, méltónak tartottam az előrebocsátottak elmondása után tisztelendő atyaságoddal tudatni, hogy némely itáliai urak, városi hatóságok és más előkelő személyiségek ünnepélyes levelet küldöttek Mátyás úrhoz, Isten kegyelméből Magyarország királyához, azon szívbéli könyörgéssel terjesztvén elő kérésüket, hogy őfelsége járjon közben a pápa Őszentségénél az előbbemlített atya szenttéavatása érdekében, megigérvén, hogy ők is mind anyagilag, mind személyileg a királyi fenség akarata szerint segítséget fognak nyújtani. És ezt a levelet maga a király úr vette át örvendező lélekkel és önként s készségesen ajánlotta fel magát ezen ország főnemeseivel együtt ezen szent ügyre. S ha külső és belső háborúk zavargásai ezt a királyságot oly kegyetlenül nem pusztították volna el, a boldog atya szenttéavatását maga a király úr megkísérlette volna a római pápánál. És most alkalmas időben ünnepélyes követséget küld királyi levéllel a pápa úrhoz boldog atyánk szenttéavatása ügyében. Miért is kérem tisztelendő atyaságodat, hogy Isten tiszteletéért és rendünk felmagasztalásáért ezen legszentebb ügyet kegyeskedjék felkarolni; mivel, ami tisztelendő atyaságod idejében történik, nekünk is tiszteletünkre és üdvösségünkre szolgál. Egyúttal kérem tisztelendő Atyaságodat, hogy adjon utasítást, mit kell cselekednünk, amennyiben minket illet, a fenntebbemlített szenttéavatás munkájában; intézkedésének engedelmeskedni és azt végrehajtani készségesen készen állok. Ezenfelül arra kérem Atyaságodat, hogy ezt a levelet, vagy ennek

tartalmát kegyeskedjék megküldeni az én tartományom ministereinek, hogy ők is ezen ügynek segítői és előmozdítói lehessenek.«[1])

A királyi levél, amelyről Varsányi István említést tesz fenntebbi két levelében, kétségtelenül az lesz, amely a Veneziában a San Marco könyvtárban található; de, sajnos, keltezés nélkül.[2]) Ebben a levélben Mátyás király elsorolja Capistranói János tetteit és érdemeit, és hathatósan kéri a pápát, hogy személye és országa érdekében minél előbb iktassa a szentek közé. A királyi levél eképen hangzik: »Legszentebb és legboldogabb Atyánk és legkiválóbb Úrunk, legalázatosabb és legájtatosabb hódolatunk előrebocsátása után, a legtisztelendőbb meghajlással (járulunk) szent lábaid csókolására. Igazságosnak és méltónak tartjuk, hogy Krisztusnak szolgái, akiket a mindenható Isten életszentségük miatt csodálatosan felmagasztalt az égben, a földön is tiszteltessenek az embereknél. Mivel a régebbi időben ilyes férfiak nagy számmal voltak, annál jobban kell örülnünk a jelenben és mérhetetlen hálát adnunk Istennek, hogy a mi korunkban is megtörtént, hogy egy igaz, szent és csodálatos életszentségű férfiút láttunk, hallottunk és vele társalogtunk, t. i. boldog Capistranói Jánost, szentferencrendi szerzetest, akit mindnyájan méltán tisztelünk, szeretünk és a legnagyobb hódolattal illetünk, az ő kiváló érdemeiért, amelyekért a halhatatlan Isten kegyeskedett halála után az égben felmagasztalni, mint az alább elmondandó csodák bizonyítják és igazolják. Minthogy semmi kétségünk sincs az iránt, hogy a boldogok és szentek között él és tartózkodik és szedi most fáradozásainak óhajtott gyümölcseit, azért az emberek mindnyájan úgy nyilatkoznak, úgy sóvárognak és lélekzetüket visszafojtva, úgy kívánják, kiváltképen mi is azon különös tisztelet miatt, amellyel iránta gyermek korunktól fogva voltunk, úgy nyilatkozunk és úgy gondoljuk, hogy Szentségednek szentté kell avatnia és a szentek sorába kell iktatnia, főképen mivel sok dolog van, amelyek Szentségedet, amennyire lehetséges, erre buzdítják és ösztönzik. Ezen boldog atyának tiszta és szeplőtelen élete, szerzetesi jámborsága, a hitben való buzgalma, a vértanúság

[1]) Magyar Sion. VII. 266—267.: »Ex loco nostro da Ozora quinta die April Anno Domini 1460.«

[2]) Magyar Sion. VII. 340. — Biblioteca Marciana. Codex CCLXVI. Classis XIV. pag. 159.

után való vágya, Isten tiszteletéért és a lelkek üdvéért szakadatlan fáradozása, az eretnekek és szakadárok között való prédikálásnak a heve, amely igen sokakat a keresztségre és a római szentegyház egységébe hozott; és más kiváló erénye és csodáinak hatása, amelyeket a Szentlélek ezen férfiúnak adni kegyes volt. S ezen dolgoknak hiteles tanúi magunk vagyunk, akik őt láttuk, hallottuk és szentségét szemléltük; sok más ország beutazása után ugyanis, ahol mindenütt hirdette Isten igéjét, végre mintha Isten küldötte volna, királyságunkba, Magyarországba, is eljött. Minő és mennyi eredményt ért el prédikálásaival ugyanezen országban, mi és királyságunk összes lakóssága félreismerhetetlenül tudjuk. A lelki jótetteményeken kívül, amelyeket Isten ő általa mívelt, ezen eredmények közül a legfőbbnek azt tartjuk, hogy, midőn ugyanezen időben a törökök császára Nándorfejérvárunkat iszonyú tömeggel megszállotta, ez a boldog atya az apostoli szék főtisztelendő követjének pártfogása mellett, a saját és más néhánynak prédikációival megszámlálhatatlan keresztes hadat gyűjtvén, boldog emlékezetű atyámmal, legkedvesebb úrammal, Hunyadi Jánossal és a keresztesekkel a szent kereszt zászlója alatt odajöttek és Jézus nevének segítségül hívásával a törökök császárát megverték és megszalasztották. Velünk együtt egész országunk azt hangoztatja és kétségtelenül hiszi, hogy ezen boldog atyának érdemei folytán arattak ily dicsőséges győzelmet. Ő aztán erejét és korát nagyon is felülhaladó fáradozások után, súlyosan megbetegedett és boldogúl Krisztushoz költözött. Örülünk és örvendezünk egész népünkkel együtt, hogy ilyen és ily nagy pártfogót nyertünk Istentől. És akit Isten dicsőségessé tett itt a földön, halála után még dicsőségesebbnek mutatta az égben. Szerencsés halála után ugyanis rögtön megszámlálhatatlan csodával kezdett tűndökölni: az ő érdemei folytán a mindenható Isten ereje a vakoknak a látást, a süketeknek a hallást, a némáknak a beszélést, a sántáknak a járást, a bénáknak visszaállította a mozgást, a sorvadóknak és megmerevedetteknek teljes egészségét visszaadta; az ördögöktől megszállott testekből az ördögöket elűzte, a haldoklókat és a már halni készülőket a halál torkából kiragadta, és ami még mindezeknél nagyobb, akiknél semmi remény sem volt az élethez, és akik már halottaknak látszottak, életüket visszanyerték, ha ezen boldog atyának övéik fogadalmat

tettek. Ezen csodáknak hitelre méltó tanúsággal összeírt gyűjteményét kezünkben tartottuk és saját szemünkkel láttuk. Nem szűnik meg Istennek keze ezen boldog atya közbenjárására napról-napra még most is csodálatos dolgokat mívelni. Sok mást kellene még ezen boldog atyáról mondanunk, de szándékosan elmellőzzük, hogy Szentségedet ne úntassuk. És ha a csodálatos Isten jobbja ily módon felmagasztalta szolgáját, nyilvánossá tevén erényeit a népek előtt, miért nem kellene-e nekünk is őt a legfőbb tisztelettel és dicsőséggel a földön kitűntetnünk? Mivel így áll a dolog, alázatosan kérjük Szentségedet, hogy Capistranó Jánost szenttéavatni és a szentek sorába iktatni kegyeskedjék, hogy Istennek egyháza és a népek vallásossága kellő és illő tisztelettel vegye körül és tisztelhesse. És ez a dolog Szentségednek igen nagy tiszteletet szerez, végül pedig nekünk és országunknak, kik legalázatosabb hívei vagyunk, igen kedves dolgot fog cselekedni.

Nemcsak az előzmények buzdítanak arra, hogy ezen kérelmünket Szentséged elé terjesszük, hanem legfőképen az a jótétemény ösztönöz, hogy ezt megtegyük, amely a boldog atya érdemeinél fogva személyemet érintette. Azt hisszük ugyanis, hogy az ő érdemei folytán szabadultunk ki a fogságból, ahol fogadalom letevésével fogadtuk meg, hogy kiszabadulásunk után szenttéavatását előmozditjuk és azt mindenképen elősegítjük.

Végezetül Szentséges Atya, miután az előzmények mindnyájan és egyenként igen kedvesek nekünk, arra kérjük Szentségedet, hogy a szenttéavatás eddig szokásos módját, ha lehetséges, valami rövidebb eljárással eszközölje részint a helyek szertölötti távolsága, részint a veszélyes idők, részint országunk különböző zavargásai miatt, amelyeknek lecsillapításával elfoglalva ezen szent űgyre, amelyre köteleztük magunkat, hosszú tárgyalást vagy eljárást nem szentelhetünk; jámbor hittel ugyanis azt hisszük és alázatos lélekkel azt reméljük, hogyha ez az űgy az óhajtott eredményt eléri, a boldog atya érdemei és közbenjárása által országunkat az ellenség annyi és oly sok támadásaitól, amelyek mindenünnen támadják és őrlik, kétségtelenül megvédi és megvédelmezi. Ha ugyanis a boldog atya, míg a halandó testben élt, a szeretet lángjától tűzelve a keresztény vallásnak, de főképen országunk védelméért magát a végveszélynek kitette, most a

halhatatlanság köntösébe öltözve, a dicsőség királyának színe előtt, akinek szeretetéért törvényesen kűzdött, azt hisszük, hogy a dicsőség nagy királyának trónja előtt dicsőségében annál nagyobb buzgalommal lesz a mi közbenjárónk, pártfogónk és védelmezőnk, minél nagyobb tisztelettel és bizalommal vagyunk hozzá kötve és kötelezve. Ehhez járul, hogy Szentségednek nem is kell kételkednie abban, hogy ez a boldog János helyzeténél fogva Istennél örökös szószólónk és állandó közbenjárónk legyen. Magunkat a legkészségesebben felajánlva Szentséged tetszésére és parancsaira stb.«[1])

Ugyanezen alkalommal felkeresi a király soraival a bíboros testület tagjait is, hogy figyelmükbe ajánlja Istennek ezen kiváló férfiúját, aki csodáival annyira tűndöklik, hogy az egész keresztény világnak már ünnepelni kellene őt. A szenttéavatás előmozdítására itt is felhozza azt a fogadalmát, amelyet a börtönben tett azon esetre, ha szerencsésen megmenekül. »Amiért is valóban az ő nevét az egész kereszténységnek ünnepelnie kellene és már régen a szentek sorába illett volna iktatni, de mivel országunk védelmezésében a pogányok és más trónkövetelők ellen szűntelen fáradozván, ezen szent és üdvös űgyre megfelelő gondot és fáradtságot nem tudtunk fordítani, jóllehet fogságunkban, amelyből hitünk szerint ezen boldog atya közbenjárására szabadultunk ki, fogadalommal köteleztük magunkat. Kérjük tehát Főtisztelendőségteket, hogy miképen az isteni kegyelem ezt a boldog atyát dicsőséggel és tisztelettel megkoronázta az égben, úgy illik, hogy a pápa Őszentségénél való közbenjárástok folytán szentté avattassék és a szentek sorába íktattassék a földön, hogy a keresztény nép annál szabadabban követhesse életét és tanítását, minél jobban látja, hogy a szent és szentnek nyilvánított férfiúnak intéseit és tanításait követi. És ez az űgy nekünk és országunk minden lakójának annál kedvesebb lesz, minél gyorsabb és rövidebb eljárással történik meg a szenttéavatás. Sok űgyben belebonyolódva és akadályozva, amelyeket a pogányok és ellenségek mindenfelől ránk zúdítanak, szabadon és lelki nyugalommal ezen szent űgyet szakadatlanúl, miként óhajtjuk, nem karolhatjuk fel...«[2])

[1]) Magyar Sion. VII. 335—338.
[2]) Magyar Sion. VII. 338—340.

Harmadik levelet is írt a szenttéavatás érdekében, hogy az olasz fejedelmeket és városokat is ösztönözze Capistranói János szenttéavatására. Ezt a levelet 1460. március 20-án írta Budán, és a legnagyobb valószínűség szerint a fenntebbi két levelet is ekkor írta; de a másoló lustaságból és kényelemszeretetből ezen két levél keltezését elhagyta azon egyszerű oknál fogva is, mivel az a kódexben megelőzi az előbbieket.[1])

Ezen levélben a király Capistranói Jánost, mint a katholikus vallás apostolát és országának dicsőségét mutatja be az olasz fejedelmek előtt: »Méltónak, észszerűnek, sőt kötelességnek tartjuk, hogy tehetségünk szerint különösebb módon, bizonyos áhitatossággal dicsérjük a mindenható Istent azokért, amiket mívelni kegyeskedett a legeslegújabb időben, a mi korunkban szolgája, a boldogemlékezetű Capistranói János, ferencrendi szerzetes által, akit mint a legártatlanabb életnek legtisztább példaképét és a legszentebb életű férfiút maga a dicsőséges Isten a mi és országunk dicsőségéért mint egy második apostolt adta ajándékúl nekünk.«[2])

Levelének további részében felemlíti a vallás érdekében Magyarországon tett fáradozásait, nemkülönben azt a mély tiszteletet, amellyel iránta az ország minden rendű lakója, kicsinye és nagyja viseltetett. Röviden érinti csodatételeit és ezen jellemző szavakkal írja le alázatosságát: »Mindnyájan, akiknek betegük volt, hozzá vitték azokat; igen sok hívőnk azt állítja, hogy azok közül, akiket hozzá vittek, egészségük visszanyerése után örvendezve mentek vissza övéikhez. De ez a férfiú ezeket és ezekhez hasonlókat nem a saját, hanem Szent Bernardino érdemeinek, — akinek biretumát és szent ereklyéit magával hordozta, — szokta alázatosságból tulajdonítani a hiú dicsőség gyűlölete miatt, amelynek poraival vonakodott magát bemocskolni.«[3])

A keresztes hadjáratban tanúsított buzgalmát, a nándorfejérvári ütközetben mívelt hősiességét nem győzi magasztalni. S ami ezen magasztalásban leginkább meglepi az olvasót, az a

[1]) Magyar Sion. VII. 332—335. — Biblioteca Marciana, Codex CCXLVI. classis XIV. pag. 156—157.

[2]) Magyar Sion. VII. 332. — Wadding: Annales Min. XIII. 167. — Acta Sanct. Oct. X. 404.

[3]) Magyar Sion. VII. 333.

dolog, hogy a nándorfejérvári győzelmet nem atyjának, Hunyadi Jánosnak, hanem Capistranói Jánosnak tulajdonítja: »Ki kételkedik azon,'— kiált fel — hogy azt az oly fényes győzelmet ezen boldog férfiú érdemeinek kell tulajdonítanunk.«[1])

Végül arra kéri az összes olasz fejedelmeket és városi hatóságokat, hogy Capistranói János szenttéavatását pártolják a szentszéknél.[2])

Megszólal a szenttéavatás érdekében a hatalmas erdélyi vajda és szlavoniai bán, Ujlaki Miklós is, aki 1460. március 30-án kelt levelében aképen nyilatkozik, hogy »ha az emberi testnek minden tagja nyelvvé válnék is, még akkor sem volna képes a legboldogabb férfiúnak, Capistranói János ferencrendi szerzetesnek, sem életszentségét, sem dicsőségét méltóan kifejezni.«[3]) Őt nemcsak az ország és a keresztény vallás érdekében kifejtett tettei, hanem a szeretet és hála is sarkalják, hogy mindent elkövessen Capistranói János szenttéavatásáért. Örök hálával tartozik azért is, hogy parancsára as observánsok elfoglalták az ujlaki kolostort, »amiről azt hisszük, hogy isteni sugallatra történt, hogy a legszentebb testének sírhalmával dicsőíttessék meg.« Csodáinak hatása oly nagy, hogy sírjához, mint valamelyik apostol sírjához, úgy zarándokolnak a népek.

»És ezekről a csodákról nem kicsíny gyűjtemény készült: Isten nem szűnik meg leghűségesebb szolgája által csodákat mívelni. Ezekről a csodákról, jóllehet alattvalóink szavahihető tanúvallomásai alapján bizonyságot szereztünk, mégis a saját szemeinkkel láttuk, hogy különböző betegségben szenvedők ezen boldog érdemei folytán meggyógyúltak. Hallottuk, hogy fenséges királyunk sok főnemes és nemes előtt úgy nyilatkozott, hogy ő aképen szabadult ki a börtönből és lett királlyá, hogy fogadalmat tett ezen legboldogabb atyának. Mi pedig saját személyünkben is sokszorosan tapasztaltuk ezen boldog férfiú kegyét: nagy fejszédűlésben szenvedek; a baj azon törlőkendőtől, amellyel egy-

[1]) Magyar Sion. VII. 334.

[2]) Magyar Sion. VII. 332—335. — Fraknói: Mátyás király levelei I. k. Barberio: Vita ... del S. Giov. da Cap. 349. — Barberio: Compendio della Vita. II. 34—36. — Kaprinai: Hung.: Diplom. II. 402. — Hermann: Cap. triumph. 695—697. Wadding: Annales Min. XIII. 157. — Acta Sanct. Oct. X. 404. — Pavich: Ramus viridantis olivae. 52.

[3]) Magyar Sion. VII. 268.

koron Istennek embere fejét körülkötötte, azonnal megszűnik. Miért is nem kell kételkednünk, hogy ilyen és ily nagy férfiú, akit Isten életében és halála után oly dicsőségessé tett, az égben dicsőséggel és tisztelettel ne legyen megkoronázva. Lélekben mindig hánytuk-vetettük, mindig égő vággyal vágyakoztunk az után, hogy Őszentségénél a szenttéavatást főképen mi kérelmezzük, akiknek Isten városunkban ilyen ajándékot adni kegyeskedett; de az országban oly nagy zavargások voltak és kiváltképen a mi területünkön, hogy ezen boldog férfiú szenttéavatását nem voltunk képesek úgy megvalósítani, miképen legerősebben elhatároztuk. Most pedig miként felséges úrunk, királyunk, mi is úgy intézkedünk: kiváló és előkelő követeket küldünk Szentséges Úrunkhoz és a bíbornoki testülethez ezen célból kifolyólag. Buzdítunk tehát mindnyájatokat az Úrban, hogy miként leveletekből és tudósításokból megértettük, hogy Méltóságtok szívből óhajtják ezen legboldogabb férfiúnak szenttéavatását, úgy szorgalmasan és buzgón pártoljátok ezt a legszentebb ügyet, attól várván jutalmat az égben, akinek tiszteletét és felmagasztalását óhajtjátok a földön.«[1])

Ujlaki Miklós nem elégszik meg ezen levél elküldésével, hanem felszólítja az ujlaki városi hatóságot is, hogy kérelmezze Capistranói János szenttéavatását. A város lakossága tehát 1460. április 9-én levelet intéz az olasz fejedelmekhez és városi hatóságokhoz, hogy buzdítsa őket a szenttéavatás kérelmezeséért.

A szeretet, a hála és a ragaszkodás érzelmei lengik át a levél minden sorát. Boldogok, hogy a jámborúl meghalt férfiúnak holttestét városukban őrizhetik, de még boldogabbak volnának, ha őt valóban a szentek között tisztelhetnék. »Mivel napról-napra — írják levelükben — azt tapasztaljuk, hogy országunk majdnem minden keresztény lakója fogadalmaival és főképen vágyaival azért sóhajtozik és azért lelkendezik, — és ezt világos bizonyítékkal bemutatja, — hogy a dicső emlékezetű boldog férfiú, Capistranói János, szentferencrendi szerzetes, a szentek közé iktattassék, mi is, mivel városunkban van eltemetve az ő holtteste, és mivel városunk lakói közül sokan sírjánál sok jótéte-

[1]) Magyar Sion. VII. 267—270.: »Datum in Castro nostro Palotha in Dominica qua cantatur divinum officium: »Judica me Deus et etc.« Anno Domini 1460.

ményben részesültek, és napról-napra nem szűnnek meg részesülni, annál forróbban vágyódunk, sőt amennyire tehetségünkben áll, előmozdítjuk, — s erre kötelezve is vagyunk, — hogy ez a boldog férfiú, városunk fényessége, dísze és ékessége a többi szentek közé, a szentek sorába iktattassék.

Mi ugyanis, akik állandóan ezen városunkban tartózkodunk, azon csodáknak, amelyeket a Mindenható ezen boldog férfiú érdemeire való tekintetből nem szűnik meg mívelni, megbízható tanúi vagyunk. Látjuk ugyanis, hogy a különböző helyekről, távolból és közelből, innen is, onnan is, csapatosan jön a megszámlálhatatlan nép a boldog férfiúnak sírjához; s azt látjuk, hogy ezek közül némelyeknek a látását adta vissza, másoknak a süketségét gyógyította meg, másoknál a bénaságot szűntette meg, a sántaságot mulasztotta el, az idegbénultaknak, a megmerevedetteknek és a sorvadóknak egészségét teljesen helyreállította, sokakat a gonosz szellem megszállásától megszabadított; sok ízben tapasztaltuk és szűntelenül tapasztaljuk, hogy a halálos veszedelemben levőket és a haldoklókat a halál torkából kimentette, és többeket, akiknek életéről már lemondottak és meghaltak, miután hozzátartozóik valami fogadalmat tettek boldog Jánosnak, életre támasztotta.

Még sok egyéb dolog is van, amit hosszas volna leírni, ami mind fel van jegyezve a ferencrendieknél, a Boldogságos Szűzről nevezett kolostorban, amelyeknek igazsága annyira világos és nyilvános előttünk, hogy bizonyos vágyódással élő szónál is biztosabban bizonyítjuk, hogy a mi boldogunk, városunk patronusa — reméljük, hogy örökösen az fog lenni, — igen méltó arra, hogy a szentek közé iktattassék.

Miért is Krisztusban felséges úraink, főképen Olaszország fenntebb nevezett úrai és ennek minden polgárai az Úrban, a jelen sorainkkal felkérjük Úraságtokat, kik az apostoli székhez közelebb vagytok és ugyanannál befolyástok is van, hogy az előbbemlített férfiú felmagasztalásáért, a katholikus hit terjesztéséért, a keresztény nép vallásosságának növeléséért, nemkülönben a hitetlenek megtérítéséért kegyeskedjetek az előbb említett apostoli széknél alázatos, forró, buzgó és könyörgő folyamodástokat benyújtani Szentséges Atyánkhoz, a római pápához, hogy az említett boldog Jánost a szentek sorába felvenni kegyeskedjék.

Mi ezt epedő vágyakozással kívánjuk és hasonlóképen kérjük, miként ezt kívánja és óhajtja nagyságos úrunk, Ujlaki Miklós vajda, aki megigérte, hogy erre a szent ügyre nagy gondot fordít, s miként íratában tudtunkra adta, attól várja velünk együtt a jutalmat, aki szentjeit a földön csodálatosan a csodák jeleivel, az égben pedig a halhatatlanság köntösével veszi körül, a mi Urunk Jézustól, akiben reméljük és kívánjuk, hogy jó egészségben legyetek. Kelt az említett városban, Ujlakon, a mi Urunk Jézus Krisztusnak 1460-dik esztendejében, április 9-én.«[1])

A mozgalom tehát a szenttéavatás ügyében mind jobban terjedt. Nyomokat találunk arra is, hogy nemcsak a hivatalos személyek, hanem egyes városok is tárgyalják Capistranói János szenttéavatását. Igy a tengerparton fekvő Ragusa városa 1460. február 11-én tárgyalta ezt az ügyet és felhatalmazta a köztársasági elnököt és a kis tanácsot, hogy írjon a magyar király őfelségéhez levelet és kérje fel, hogy járjon közbe a pápánál Capistranói János szenttéavatása ügyében. A gyűlés szavazásra bocsátotta a dolgot; amelynek eredménye az lett, hogy háromtagú bizottságot küldenek ki a levél megírására és elvivésére.[2])

A király a pápához írt levelében[3]) és Ujlaki Miklós Itália fejedelmeihez intézett felhívásában[4]) nyíltan kijelentik, hogy látták és kezükben tartották az összegyűjtött csodák jegyzékét (registrum). Az ujlakiak megerősítik ezt a dolgot, amennyiben az itáliai fejedelmekhez írt levelükben hivatkoznak arra, hogy váro-

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 161. — Hermann: Cap. triumph. 699. Barberio: Compendio della Vita. II. 39. — Barberio: Vita ... del S. Giov. da Cap. 355. Kaprinai: Hung. Dipl. II. 410.

[2]) Geleich: Ragusa és Magyarország összeköt. oklevelei. 747. — Liber consilii rogatorum reipublicae Ragusinae. 1460. 11. februarii: »Libertatem domino rectori et suo minori consilio scribendi ad serenissimum dominum nostrum regem Hungarie, exhortando eius majestatem, quod velit literis suis intercedere apud summum pontificem pro canonizatione felicis memorie fratris Johannis de Capistrano. Cassum. — De faciendo tres, qui ordinent et ordinatam portent presenti consilio dictam literam. Per 24 contra 7, inc.«

[3]) Magyar Sion. VII. 337.: Quorum quidem miraculorum Registrum fide digno testimonio conscriptum manibus tenuimus et oculis nostris contemplati sumus.«

[4]) Magyar Sion. VII. 269.: »Post obitum confestim signa apparere coeperunt, et adeo usque in hodiernum diem creverunt, ut ad suum Sanctissimum sepulchrum tanquam ad sepulchrum apostoli undique populi confluant: De quibus miraculis non parvum Registrum factum est.«

sukban a szentferencrendiek kolostorában összegyűjtve vannak Capistranói János által mívelt csodák.[1])

Két férfiú is gyűjtötte Magyarországon a csodákat: Giovanni da Tagliacozzo olasz és Soproni Péter magyar ferencrendi szerzetesek. Mindketten Capistranói János kíséretében voltak, mindkettőt Giacomo dalla Marca bízta meg a csodák összegyűjtésével. 1460-ban mindkettő Magyarországban tartózkodik.[2]) Melyiknek gyűjtését látta a király és a vajda, eldönteni nem tudjuk.

Giovanni da Tagliacozzo működéséről már szólottunk; most Soproni Péter tevékenységéről kell beszámolnunk.

Az ő feljegyzéséből tudjuk, hogy a csodák összegyűjtésénél nagy zavart okozott az a körülmény, hogy a boldog atya életében az általa történt csodákat Szent Bernardinónak tulajdonította. »A csodákat, — mondja Soproni Péter, — amelyeket a fenntebb említett helyeken Isten általa mívelt, életében feljegyezték olasz társai; és ezeknek gyűjteménye bőséges. Jóllehet ezeket alázatosságból Szent Bernardino érdemeinek tulajdonította, s ámbár némely gáncsolója a halála után történteket is Szent Bernardino biretumának tulajdonítja, mégis történt sok csoda mind Itáliában, mind Itálián kívül, halála előtt épúgy, mint halála után, amelyeket Isten az ő érdemei folytán mívelt, amelyek közül egyeseket összegyűjtöttek, tanúkkal és pecsétekkel megerősítettek, amint a maga helyén bemutatjuk.«[3])

Soproni Péter Giacomo dalla Marca megbízásából fogott a csodák összegyűjtéséhez, miként ez saját szavaiból kiviláglik: »Következnek azon csodák, amelyeket Istennek újja mívelt a sírnál és egyebütt a fenntebb említett igen boldog férfiúnak, Capistranói Jánosnak érdemei és közbenjárása folytán, és amelyeket összegyűjtöttem én, a fenntebb nevezett Péter testvér, az ujlaki polgárok segítségével, főképen Vito d'Arezzo (de Aretio) városi polgár, Sáfár (Saphar) Mihály, nemkülönben Arcuparius Bertalan ujlaki polgárokkal főtisztelendő Giacomo dalla Marca atya paran-

[1]) Hermann: Cap. triumph. 700.: »Multa nihilominus alia sunt, quae longum foret calamo exarare, quae apud nos registrata tenentur in monasterio Virginis gloriosae apud Fratres Minores.«

[2]) Magyar Sion. VII. 104—113.: Soproni Péterre vonatkozólag; a 265. lapon pedig Tagliacozzora találunk adatokat: »hunc patrem Venerandum fratrem Joannem de Taliacotio ad Vestras remisi p. plene informatum.«

[3]) Magyar Sion. VII. 106.

csából és nagyságos Ujlaki Miklós udvarbírónak és helyettesének meghagyásából.«[1])

A gyűjtemény mindössze 18 csodáról számol be. Egyik részük Magyarországon történt a boldog férfiú sírjánál, másik részük meg Itáliában, a boldogult születési helyén, Capestranóban. Ez utóbbi helyen történt csodákat Lorenzo da Capestrano, szentbenedekrendi szerzetes, a San Pietró-ról nevezett kolostor püspöki jogokkal felruházott apátja, gyűjtötte össze. S miután elkészült a gyűjtéssel, összehivatta a népet, s ennek jelenlétében hallgatta ki a tanúkat. A tanúk megesketése után elkészíttette a jegyzőkönyvet, amelyet aláírt és a saját pecsétjével lepecsételt. Az így lepecsételt okiratot aztán Giacomo dalla Marca átnyújtotta II. Pius pápának.[2])

Az ujlaki vizsgáló bizottságnál az egyik csodánál a következők szerepelnek, mint vizsgáló tagok: Vito d'Arezzo olasz ember, de ujlaki polgár, Sáfár Mihály és Arcuparius Bertalan.[3]) A csoda szereplője pedig Pellifex (timár) Boldizsár Erzsébet nevű kis leánya volt, akinek nyaka annyira megmerevedett, hogy a látását is elvesztette. Szülei elvitték Capistranói János sírjához, s mihelyt megcsókolta a halottnak kezét, nemcsak a látását nyerte vissza, hanem tagjainak gyógyulását is.

A másik csodánál a bizottság tagjai Sáfár Mihály, Guido d'Arezzo, Arcuparius Bertalan, Mihálynak fia György, és Nagy Pál, Ujlaki Miklós famulusa voltak.[4]) Ez a bizottság egy kis halott fiúnak csodálatos feltámasztását bírálta meg. Az eset a következő volt: Császári (de Chazar) Vida Kelemen Péter nevű fiacskája a halálán volt, mikor szülei kétségbeesésükben azt fogadták, hogy

[1]) Magyar Sion. VII. 106.

[2]) Magyar Sion. VII. 111.: »Ista duo stupenda, prescripta miracula cum aliquibus aliys ob merita Beati Joannis de Capistrano a deo factis, diligenter inquisita, et examinata fuerunt, per Venerandum in christo patrem Dnum fratrem Laurencium de Capistrano ordinis S. Benedicti, prepositum cum Juribus episcopalibus Sacri Monasterii Sancti Petri ad oratorium sive de Valle Fratensi convocato populo dicte terre ante ecclesiam Sancte Marie, et per multos testes firmata, dato Juramento illis personis, que prescriptorum miraculorum noticiam habebant: Ad quorum fidem et firmitatem ipse Dominus prepositus fecit illa conscribi et publicari coram prefato populo. Deinde illa munivit suo majori sigillo subscribens se propria manu: Qua quidem miracula sic munita et roborata Revdus pater Fr. Jacobus de Marchia transmisit ad S. D. n. Papam Pium secundum, cum multis aliis etc.«

[3]) Magyar Sion. VII. 106.

[4]) Magyar Sion. VII. 107.

elviszik Capistranói János sírjához. Útközben a kis fiú meghalt anyja ölében; amit látván az édesanya, esdve kérte férjét, hogy menjenek a kis halottal haza; a férj azonban nem tágított, erős bizalmában így nyilatkozott: »Semmiképen sem megyek haza, mivel a hatalmas Isten Capistranói János érdemeire való tekintetből visszaadhatja nekünk élve.« Eljutnak a sírhoz; s mikor a kis halottal körüljárják a sírt, az hirtelen életre kelt.

Egy harmadik esetről néhai Koroghi János macsói bán özvegye és Gáspár nevű fia a következő levelet állították ki: »Az összes egyházi és világi keresztény hívőknek, akik jelen levelünket olvassák vagy hallják: néhai nagyságos Koroghi János, macsói bánnak, nemkülönben Orbaz és Pozsega vármegyék örökös főispánjának özvegye, Erzsébet és fia Gáspár üdvözletét és őszinte szeretet érzését küldik: Mi Capistranói János dicsőségének megerősítésére közhírré tesszük és tanúskodunk arról, amit a legbiztosabb tudósításból merítettünk. Egyik tisztünk azon seregben, amelyet a törökök ellen szerveztünk, egy bizonyos Pált kölessel telt mély verembe, vagy gödörbe küldött le. Ezt a gyereket a köles rendkívüli nagy gőze annyira elkábította, hogy két órán keresztül ezen gyerekben lélekzetet észrevenni senki sem tudott, s így majdnem holtan feküdt ott; kihúzására kötélen egy embert bocsátottak le, akit hasonlóképen alig tudtak élve kihúzni. Látván a mi tisztünk, hogy a nevezett gyerek meghalt, térdre borulva az Úr Jézus Krisztus nevét hívta segítségül, s Capistranói János érdemeire való tekintettel erős fogadalmat tett, hogy meglátogatja sírját, ha a gyerek életre kel. Valóban csoda; alig végezte beszédjét: íme az ifjú az ott álló nagy tömeg láttára nagyot lélekzett. Gyorsan kihúzzák a veremből, s látják, hogy a mindenható Isten ezen boldog férfiú érdemeinél fogva feltámasztotta és az életet visszaadta neki. S egészségesen és vígan él az ifjú. Ezt a csodát nyilvánosan és bíróságilag kúriánkban megvizsgáltattuk. Amely dolog erősségeül saját pecsétünk ráfüggesztésével sajátkezűleg azt megerősítettük. Eszék városunkban, az Úr 1460-dik esztendejében, husvét oktávája alatt.«[1])

[1]) Magyar Sion. VII. 108 109.

De nem folytatom tovább ezen csodákat, mivel az itt közöltek és a többiek is bennfoglaltaknak azon registrumban, amelyet az ujlakiak hitelesítettek és erősítettek meg.

Soproni Péternek ezen registruma tehát csak kivonatát képezi a nagy registrumnak, amelyet a pápa számára állítottak egybe. Nagyon könnyen meglehet, hogy Soproni Péter ezen registrummal egyik előljáróját, talán Giacomo dalla Marcát, akarta meglepni. De erről biztosat nem mondhatunk.

Ezen registrum annyiban is érdekes, hogy tudósítást közöl az olasz bizottságról, amelynek összegyűjtött csodái az ujlaki registrumban nincsenek benn. Nagyon valószínű, hogy ezen adatokat Soproni Péter rendtársától, Giovanni da Tagliacozzótól, kapta, aki ezen időben Magyarországon is megfordult, s akit mostanában küldött vissza a magyarországi vikárius, Varsányi István.

38. §. Az első, második, harmadik és negyedik processus.

Miután tehát Soproni Péter és társai a gyűjtést befejezték, meg kellett tartani a csodák valódisága fölött az első hivatalos tárgyalást. Láttuk fenntebb, hogy Olaszországban a vizsgáló bizottság elnöke a város főtemploma elé gyűjtötte a népet, felolvastatta a csodákat, kihallgattatta a tanúkat; a kihallgatásról jegyzőkönyvet vett fel és azt elküldötte Giacomo dalla Marcának. Ugyanezt az eljárást látjuk Ujlakon is. 1460. április 21-én megszólalt a nagy harang, az egész város népe a templomba tódult, ahol a csodákat újra megvizsgálták, hitelesítették, az esetről jegyzőkönyvet vettek fel és azt hitelességül a város függő pecsétjével lepecsételték.

Saját bevallásuk szerint a csodákat a boldog férfiú halála után másfél év mulva kezdték hivatalosan gyűjteni, még pedig Ujlaki Miklósnak, a város kegyúrának parancsából. A registrum utolsó feljegyzése 1460. április 25-éről szól. A jegyzőkönyvet ugyan április 21-én lezárták, de mivel az utána következő napokban megint történtek csodák, ezeket függelékül utána írták. Ezen registrumnak hiteles példánya megvan a párisi könyvtárban

Nro 1357. 83. szám alatt,[1]) vagy a legújabbi rendezés után a következő szám alatt Bibliotèque nationaleban: Cod. MSS. latin. 5620. A.[2])

A bizottság tagjai a következők voltak: Guido d'Arezzo, olasz férfiú és Ujlak városának jegyzője, Sáfár Gáspár Mihály kereskedő és írnok, Arcuparius Bertalan, az íjászok mestere. Tehát ugyanazok, akiket Soproni Péter említ. Ez utóbbiról a jegyzőkönyv nem szól, valószinűleg már eltávozott Ujlakról.

Érdemes a jegyzőkönyvet elolvasni. Eképen hangzik: »Vegyék tudomásúl mindnyájan, akikhez jelen írásunk eljut, hogy mi, Ujlak városának bírája, esküdtei és ugyanazon városnak polgárai, akik nagyságos úrunknak, Ujlaki Miklós, erdélyi vajdának szerencsés kormányzása és védelme alatt élünk, közhírré tesszük és tanúskodunk: hogy a boldog emlékezetű tisztelendő atya, Capistranói János, olasz testvér, szent Ferenc szigorított rendjének tagja, a világ különböző részein mívelt sok és buzgó munkálkodásainak, fáradozásainak sok érdeme, Magyarországon a keresztes hadjárat hirdetése és a törököknek Nándorfejérvárnál Isten segítségével történt megveretése után, amikor is ő maga a kereszteseknek kapitánya és vezére volt és a boldogemlékezetű nagyságos úrat, a méltóságos fejedelmet, Hunyadi János úrat, Magyarország egykori kormányzóját, a keresztény vallás igazi védőjét, a kereszt jelével és Jézus legszentebb nevének segítségül hívásával gyámolította, a fenntebb említett városban, nálunk érdemetleneknél, érdemekben gazdagon, a kereszttel megjelölve, dicsőségesen és boldogan e világból az égbe költözött, és itt nyugszik a Boldogságos Szűz templomában a szigorított ferencrendieknél, akiket ő a Szentlélek kinyilatkoztatására ide halála előtt letelepített. Meghalt pedig az Úrnak 1456-ik esztendejében, október 23-án, szombaton 21 órakor, szentséges Úrunknak, III. Kallixtus pápának pápasága első évében, mikor Németországban és Magyarországon az apostoli követ a főtisztelendő János úr, a Szent Angyalról nevezett bíboros volt és mikor Magyarországon, Csehországban

[1]) Jakosich: Synopsis Collectanea. 8. — Acta Sanct. Oct. X. 403. — Wadding: Annales Min. XII. 414. Barberio: Vita ... del S. Giov. da Cap. 208. — Hermann: Cap. triumph. 656. — Kaprinai: Hungaria Diplomatica. 415.

[2]) Dőry-Lukcsics kézírata. I. Instrumentum super fassionibus testium in oppido Ujlak anno 1460. examinatorum. pag. 118.

stb. László király uralkodott. Azt hisszük, hogy Istentől történt, hogy az Úrnak fenntebb említett férfia nálunk akart nyugodni. Miután ugyanis ez a város a törökök vadságához közel fekszik, és eretnekektől, nemkülönben a patarénusoktól mindenfelől körül van véve, a hatalmas Isten kegyes volt szolgáját ide állítani és helyezni, hogy miként életében a hitetleneknek üldözője, a törököknek legyőzője volt, úgy legyen ugyanazoknak halála után örökös félelme. Mi pedig iránta oly nagy tisztelettel és tisztelettel teljes bizalommal vagyunk, hogy őmiatta a hitetlenektől semmit sem félünk.

Mikor ugyanis az elmúlt napokban az egész hazánkat kirabolva nemcsak a vagyonból, hanem a személyekből is és tűzzel elpusztítva, a törökök a mi városunkhoz érkeztek, és bennünket a szüret miatt szétszórtan találtak, nekünk semmi kárt nem tehettek, hanem városunkat sértetlenül elhagyva, félénken és futva menekültek vissza övéikhez. Azt hisszük, hogy ezt csupán ezen boldog férfiú, János testvér érdemeinek és közbenjárásának kell tulajdonítanunk. Ennek boldog halála után, de eltemetése előtt kezdettek feltűnni a csodák, amelyek hatása alatt nemcsak az egész város a körülfekvő vidékekkel mozdult meg, hanem a legtávolabbi vidékekről is sereglettek sírjához a népek, és pedig oly csapatosan, hogy úgy látszott, hogy nem magához a boldoghoz, hanem az apostolok egyikéhez menekülnek. Mi pedig ezeket látva és vizsgálva a népeknek folytonos idejövetelét, a csodáknak csodás ragyogását, megbizonyosodva ezen férfiú szentségéről, másfél év után, mialatt sokat elhanyagoltunk, azon csodák összeírását és feljegyzését határoztuk el, amelyek ezen boldog férfiú közbenjárására és érdemeire történtek: hogy úgy az Isten, mint az emberek a keresztény vallásnak adott ily nagy ajándéka miatt hálátlanoknak ne tartsanak. A fenntebb említett nagyságos úrunknak, Miklósnak, helyetteseinek, a macsói al-bánoknak és az udvarbírónak parancsára és akaratából kiküldöttünk néhány jóhírnevű, megbízható és jótanúságú polgárt, hogy kutassák fel, vizsgálják meg és hitelesítsék a jövőben történő csodákat, teljes hatalmat adtunk nekik mind az udvarbíró, mind a város részéről; és ezt a város megadhatja. Ezeket küldtük ki: Guido d'Arezzót, olasz férfiút, Ujlak városának jegyzőjét és polgárát, Gáspár Mihály kereskedőt és litteratust, Arcuparius Bertalant, az íjászok felügyelőjét,

akik a parancsot szorgalmasan végrehajtván, az igazságot kikutatván az eskű letevése által megerősítvén és sok tanúval hitelesítvén a csodákat, amelyek megtörténtek és amelyek a mai napig a boldog férfiú érdemei folytán megtörténnek, összeírták és összeírják.

Sok csoda van, amelyekről a nép szerfölötti tömege miatt semmi feljegyzés sem maradt; s ha a szándékosan elhanyagoltakat, mint azokat, amelyekről semmit sem lehet tudni, mind feljegyeznénk, erről a boldog férfiúról a csodáknak kötetei lennének. Ezt a keveset pedig feljegyeztük, hogy Isten szolgájának életszentségéről mindenki tudomást szerezzen, és a hitben a jócselekedetekkel az igazságot széthintvén, megtudja, hogy hűséges jutalma Istennél van eltéve. És mivel a keresztény vallás növeléséért, Isten ezen férfiújának köteles tiszteletéért, a népek közös jámborságáért, nemkülönben magának Magyarországnak nagyságáért, a fenntebbemlített Miklós úr méltóságáért, a felséges fejedelem és a legkiválóbb Mátyás úrnak, Isten kegyelméből Magyarország királyának és más főtisztelendő prelátusoknak, és ezen ország tekintetes urainak és nemeseinek támogatása mellett szándékozunk előmozdítani és kérni a szenttéavatást a római pápánál, hogy méltó tiszteletben részesüljön az a Szent a földön, akiről biztossággal tudjuk, hogy felmagasztaltatott az égben. A mi Urunk Jézus Krisztusban esedezve kérjük mind az egyházi prelátusokat, mind a fejedelmeket és az államok fejeit, hogy velünk együtt, amennyire tehetik, ezen oly szent, oly közös, és oly köteles ügyet annál kedvezőbben karolják fel, minél jobban és tovább ismerték fel Isten ezen férfiújának életszentségét és minél közelebb vannak az apostoli székhez, hogy az ő tiszteletét keresvén és követvén a földön, az ő közbenjárására ezen élet elmúlta után felmagasztaltassunk az égben.[1])

Ezen bevezetés után következik az egyes csodák felsorolása. Keresetlen, egyszerű szavakban vannak a csodák leírva, mindenegyes azzal kezdődik, aki a vizsgálatnál a csodáról elsősorban vallomást tett; igen sokszor a tanúk névleg is fel vannak sorolva; de a csodák megtörténésének ideje csak kevésnél van feljegyezve.

[1]) Jakosich: Synopsis Collectanea 8—10. — Hermann: Cap. triumph. 656—658. — Kaprinai: Hung. Dipl. 415. — Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 208—223.

Mindegyiknél azonban fel van tűntetve, hogy előzőleg fogadalmat tett Capistranói János sírjának meglátogatására. A csodák felsorolásában semmiféle rendszer nincsen; aszerint következnek, amint a vallomást jegyzőkönyvbe vették. A csodák között a következő betegeket találjuk: gutaütött, vak, süket, fonnyadt, gémberedett, összetört, néma, sánta, ördögtől megszállott, börtönben levő, gyerekszülésben szenvedő, őrült, esztelen, vízibeteg, rák-sebben szenvedő, fej- és fogfájós, fekélyes, tályogban kínlódó, vérfolyásban szenvedő, nehézkóros, váltólázas, haldokló, halott.[1])

Ez a jegyzőkönyv egyfolytában 167 csodát sorol fel, amelyeket majdnem háromévi időközben gyűjtöttek össze és jegyeztek fel. A jegyzőkönyvet a jelenvolt bizottság ezen szavakkal zárja le: »És mi Ujlak városának (Magyarország Choinensis tartományában) bírója és esküdtek a fenntebbi csodáknak, amelyeket a jóságos Isten maga a boldog Capistranói János, Szent Ferenc rendjének tagja által kegyeskedett művelni, miként fenntebb leírattatnak, hiteléül és erősségeül, városunk kisebb pecsétjét itt alatt, mint legmegfelelőbbet, közös akarattal és beleegyezéssel rányomjuk.

Az itt leírt csodákat a fenntebb említett Ujlak városának a nagy harang szólására összegyűlt polgárai megnézték, lepecsételték, miként fenntebb (mondottuk) és az íratot ellátták a város függő pecsétjével: a polgárok nagy számban voltak jelen, tudniillik: a bíró a város harminchárom vagyonosabb polgárával az Úrnak 1460-dik esztendejében, április 21-én.«[2])

A jegyzőkönyvnek ezzel nincs vége. Mielőtt ugyanis rendeltetési helyére elküldötték volna, ismét sikerült a bizottságnak április 22—23. és 24. napjain csodákat megvizsgálni és ezeket a már kész jegyzőkönyvhöz hozzátoldották. A toldást a következő módon okolták meg: »Azok pedig, amelyek alább következnek,

[1]) Dőry—Lukcsics: Instrumentum super fassionibus testium in oppido Ujlak anno 1460. examinatorum. — E két tudós kéziratában teljes hitelességgel olvashatni az összes csodákat, amelyeket a vizsgáló bizottság jegyzőkönyvbe vett. Ez az érdekes munka legközelebb nyomtatásban is megjelenik és még ezenkívül tartalmazni fog több jegyzőkönyvet és tartalmi kivonatot is. Nemcsak Capistranói János szenttéavatására, hanem a magyar művelődéstörténetre és különösen a magyar földrajzi dolgokra igen sok hasznos és eddigelé ismeretlen részletet fog ez a mű tartalmazni. Bárcsak minél előbb megjelenhetnék!

[2]) Dőry—Lukcsics-féle kézirat vége felé. — Jakosich: Synops. Coll. 12.

az előzőleg történt pecsételés után, amint pontosan le vannak írva, úgy a legnagyobb gonddal voltak jegyzőkönyvbe felvéve, igénybevételen a leghitelesebb tanúk és eskű is.«

22 csoda következik most, amelyek némelyikénél feljegyezték a napot is, amikor a meggyógyult megjelent Capistranói János sírjánál fogadalmának teljesítése végett. A 188-dik csoda megtörténtét 1460. április 24-én vették jegyzőkönyvbe, mikor a meggyógyult asszony fogadalmát teljesítette Ujlakon.[1]) Még egy csoda van a jegyzékben, de ezt valószínűleg később írták hozzá.

Vajjon az a fényes követség, amelyről Mátyás király, Ujlaki Miklós és Varsányi István tesznek említést, vitte-e Rómába ezt a jegyzőkönyvet, vagy valaki más, nem tudjuk. A pápához bizonyára eljutott, mivel Barberio 1662-ben latin nyelven megjelent munkájának a végén kivonatosan közölte ezen jegyzőkönyvbe foglalt csodákat.[2])

Az eredetiről másolatot is készítettek és ezt használták fel munkáikban Capistranói János első életrajzírói. Nicolao da Fara ugyanis egész világosan és határozottan nyilatkozik, midőn ezeket írja: »Akit ugyanis Isten oly nagy csodákkal tűntetett ki földi zarándoklása alatt, azt halála után, miután az angyalokkal és szentekkel lakik az égben, még jobban ki akarta tűntetni. Bár a csodáknak sokasága egy vaskos kötetben nem könnyen fér el, mégis többet azokból a rokonság eskűje alapján szorgalmasan megvizsgáltak és amelyek az ujlaki polgároknak jegyzőkönyvéből, akiket e célra nagyságos és méltóságos Miklós vajda úr különösen megbízott, tudomásunkra jutottak, röviden kivonatolva, amennyire tehetjük, Isten dicsőségére és János szent életének tanúbizonyságára napvilágra hozzuk.«[3])

Cristoforo da Varese ily határozottan nem említi ugyan meg a forrást, ahonnan adatait meríti; de mivel az egyes felhozott csodák majdnem szóról-szóra egyeznek az ujlaki registrum

[1]) Dőry-Lukcsics-féle kézirat.

[2]) Barberio: Vita ... del S. Glov. da Cap. 208.: Descrittione, e cattalogo di cento ottanta sei nobilissimi, e istantanci miracoli principiata un' anno e mezo dopo il glorioso passagio del Capistrano nella Citta di Vilac d'ordine di quei Magistrati, e da me con tutta fedelta registrata nel suo idioma latino in fine della compendiosa sua vita parimente latina data alle stampe in Roma nell' anno 1662. 212—221. lapokon aztán közli olasz nyelven a 186 csodának címét.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 475. Nicolao da Fara: c. IX.

csodáival, semmi kétségünk sem lehet az iránt, hogy műve írásánál ez a jegyzőkönyv szeme előtt volt. Egyébként eképen nyilatkozik: »Ha minden csodát le akarnék írni, akkor egy nagy kötetben nem férnének el azok. Csak egyeseket idézek tehát azokból; s hogy valami rendet tartsak az elbeszélésben, a következő módot fogom követni: először a halottak feltámasztásáról, másodszor a haldoklók életre keltéséről, harmadszor a bénákról, negyedszer a látásban, hallásban és beszédben való szenvedők meggyógyulásáról, ötödször a ragályos betegségben szenvedőkről, hatodszor más betegségben kínlódókról, hetedszer több más csodáról szándékozom beszélni.«[1])

Soproni Péter registrumában is előfordul azon csodák egy része, amelyek a fenntebbi jegyzőkönyvben bennvannak. Magyarázata ennek pedig az, hogy közös forrásból merítettek; vagyis azon nagy registrumból, amelyet a Szent Ferenc rendjének templomában Ujlakon őríztek.

Ezt az első tárgyalást csakhamar követte a második is. 1461-ben ugyanis újra összeült a bizottság és vizsgálat alá vette azokat a csodákat, amelyeket Capistranói János ezen évben pünkösd vigiliájától Kisasszonynapjáig mívelt.[2]) A csodák összeírását Geszthi János ferencrendi szerzetes eszközlé, aki a gyűjteményt ezen szavakkal vezeti be: »Az Úr nevében Amen. Ezen csodákat, amelyek boldog Capistranói János atya érdemei folytán pünkösd vigiliájától egészen Kisasszonynapjáig történtek, azoknak a vallomásából, akik az alább leírt betegségekben szenvednek és szenvedtek, hitelre méltó tanúk esküvel megerősített bizonysága alapján én Geszthi János, Szent Ferene szigorított rendjének eléggé igénytelen és méltatlan tagja 1461-ben leírtam.«[3]) A tanúk között előfordult Szegedi Ferenc világi pap és a művészetek borostyánkoszorúsa, Szentmártoni Benedek, atyai quardián. A meggyógyúltak között van Pataki Ferenc ferencrendi szerzetes.[4])

[1]) Acta Sanct. X. Oct. 535. Cristoforo da Varese: c. XII.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 414. — Acta Sanct. Oct. X. 403.: »secundus (processus) factus est in eadem civitate 1461, in quo ea tantum habentur miracula, que illo patravit anno a vigilia Pentecostes usque ad Nativitatem Virginis Mariae.«

[3]) Dőry-Lukcsics-féle kézirat.

[4]) Dőry-Lukcsics-féle kézirat. Cf. Karácsonyi: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon. I. 340.

Ez a jegyzőkönyv száztizenegy csodát tartalmaz minden rendszer nélkül. Minden egyes csodánál megemlíti, hogy a beteg fogadalmat tett Capistranói János sírjának a meglátogatására. A legtöbb csodánál megmondja a napot is, amikor az illető fogadalmát teljesítette a sírnál. Az első feljegyzés május 17-dikéről szól, az utolsó pedig november 9-dikéről. A legtöbbet május 17-től május 26-káig terjedő időközben jegyzett fel. Úgy látszik, hogy ezen időtájban volt a főkihallgatás és ezen időre hívták össze azokat, akik csodás módon Capistranói János közbenjárására gyógyulásban részesültek. — Mindennemű betegség képviselve van itten, miként az ujlakiak registrumában. Geszthi Jánost azonban nem a betegség neme érdekelte, hanem a fogadalom és annak teljesítése, minek következtében a betegségek nemét sokszor csak általánosan határozza meg.

Mily körülmények között jutott el Rómába Geszthi János registruma, nem tudjuk. Mivel azonban az egyik római registrumban[1]) több csodája előfordul, joggal feltehetjük, hogy a második tárgyalás eredménye is a pápa kezéhez került.

1462. év elején Juan Carvajal visszatért Rómába,[2]) ahol a pápa a legnagyobb kitűntetésben részesítette. Míg a király és az ország rendei őszinte sajnálattal vették tudtúl távozását, addig Szent Ferenc fiai nagy örömmel látták őt távozni körükből. Az ország rendei fájlalták távozását, mivel több évi ittléte alatt nagy szolgálatot tett a magyar királynak és a nemzetnek, úgy hogy Mátyás király méltán írhatta neki, hogy »kiváló buzgóságú pártfogóját és szószólóját tiszteli benne.«[3]) Szent Ferenc fiai pedig örvendettek, mivel őt tartották Capistranói János legnagyobb ellenségének, aki a szenttéavatásnak útját állotta. Carvajal ugyanis Capistranói Jánosnak sohasem tudta megbocsátani, hogy a nándorfejérvári ütközetről írt tudósításában hallgatással mellőzte. Hatalmát éreztetni is tudta, mert követsége alá tartozó országokban meg is akadályozta, amennyire rajta állott, a szenttéavatást. Távozása tehát jel volt a szenttéavatás felkarolására. A ferencrendiek most megmozgatnak minden követ, hogy az ügyet a pápai szék mielőbb megvizsgálja és a szenttéavatást elrendelje. Kérésükre egymásután

[1]) Dőry-Lukcsics-féle kézirat. Czaich másolata.
[2]) Fraknói: Carvajal János követségei. 81. — 1-ső jegyzet.
[3]) Fraknói: Carvajal János követségei. 82.

írnak a pápához a magyar király, a német császár, több egyházi és világi fejedelem. Példájokat követik az egyetemek és városi hatóságok is, amelyek mind arra kérik a pápát, hogy a szenttéavatást ne halogassa tovább. A mozgalom lelke és vezetője Capistranói János egykori kísérője, Gabriele da Verona, aki később Mátyás kegyelméből Magyarország egyik püspöke is lett. Az egyes oklevelek nyíltan meg is vallják ezt, miként olvashatjuk ezt azon levélben is, amelyet III. Frigyes császár intézett a pápához 1461. október 24-én a szenttéavatás ügyében:[1]) »Szentséges Atyám, főtisztelendő Úram! Gabriele da Verona és Szent Ferenc közönségesen observánsoknak nevezett rendjének többi tagjai, akiket a mi családi birtokainkon telepítettünk le, akik az erkölcsöknek gyümölcsöző tanítását és a boldog emlékezetű Capistranói János boldog életének módját, míg élt, követték és akiket tapasztalatból még mindig dícséretre méltóknak tartunk, bizalmas módon emlékezetünkbe hozták, hogy ő iránta, akit földi életében nagyon tiszteltünk, és aki iránt igen nagy szeretettel lángoltunk, most holta után, amennyire illik, lelkünkből tisztelni vágyódjunk. Mikor tehát, Szentséges Atya, a hír hangosan kiáltja, hogy a nevezett Capistranói János testvér nemcsak életében, hanem halála után is csodákkal és jelekkel tűndöklött és tűndöklik, amint véljük, valóban jóságosan kell a dolgot megvizsgálni: Szentségedet, amennyire lehetséges, alázattal kérjük, hogy ha a szenttéavatás ügye Szentségednél vagy az apostoli széknél tárgyalásra kerül, a megtartatni szokott tárgyalást a mi kérésünkre való tekintetből is gyorsabban hajtsa végre, s Szentséged szokásos kegyességéből kifolyólag magát a dolgot kegyeskedjék úgy intézni és irányítani, hogy érezhessük ezekben is kívánságunk meghallgatását, hogy bennünket másoknál, akik talán ugyanezen ügyben folyamodni fognak, utolsóknak ne tartsanak.«

1461. október 24-én a császár ugyanezen ügyben írt az olasz egyházi és világi fejedelmeknek és úraknak azon kérelemmel, hogy a szenttéavatást iparkodjanak előmozdítani. Fáradozásukért

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 188. — Acta Sanct. Oct. X. 406. — Hermann: Cap. triumph. 689. — Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 346. — Barberio: Compendio. II. 32. — Kaprinai: Hung. Dipl. II. 508.

nemcsak az Isten jutalmazza meg őket, hanem ő is meg fogja hálálni.[1])

1462. okt. 20-án a császár újra megismétli a kérését, szórólszóra ugyanezt írván a pápának, mint az előző évben.[2])

Mátyás magyar király szintén megismétli kérelmét és új érvet hoz fel az ügy minél előbb való elintézésére. »Jelenben — írja a pápához — ezen országban a hívek lelkében egy eléggé súlyos tévedés él: némelyek éretlen bálványozástól vezetve, Capistranói Jánost mint szentet tisztelik. Alázatosan kérjük tehát Szentségedet, hogy főpásztori hivatalából kifolyólag kegyeskedjék alkalmas módon intézkedni és az ügy igazságának alkalmas személyekkel való törvényes megvizsgálása után apostoli hatalmával e kettő közül valamelyiket elhatározni: hogy vagy a minden vallásosságra hajlandó tömegnek bálványozó tisztelete a tudatlanokat kárhozatba ne döntse, vagy azt a férfiút, kiben Istennek kegyelme terméketlen nem volt, a köteles tisztelettől meg ne fosszák. A Mindenható tartsa életben Szentségedet sokáig és szerencsésen az anyaszentegyház kormányzására.«[3])

Minden jel arra mutat, hogy Mátyás király ezt az érvet csak azért hozta fel levelében, hogy a szenttéavatást siettesse. Ebben a korban ugyanis a szenttéavatásnak nem állta útját a hívek tisztelete, sőt közfelfogás szerint azt a szenttéavatás legjobb jelének tartották.

A császár buzdítására mindazok a városok, ahol Capistranói János megfordult és azok az előkelőségek, akikkel érintkezett, mind sietnek levelet írni a pápához, hogy avassa szentté. A császár buzdító levelét aztán Gabriele da Verona vikárius küldötte szét rendtársaival az egyes helyekre, amint egyik-másik levél nyíltan ki is mondja.

Cobilinum, másképen Venetia, Lengyelország egyik városa és ennek földesúra, Albert, 1466. január 10-én kelt levelükben a legalázatosabban arra kérik II. Pius pápát, hogy Capistranói Jánost »a szentségnek legtökéletesebb példányképét és tükrét« avassa

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 189. — Hermann: Cap. triumph. 690. — Kaprinai: Hung. Dipl. II. 509. — Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 347. Barberio: Compendio della Vita. II. 33.

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 217.

[3]) Fraknói: Mátyás király levelei. I. 59.

szentté.[1]) Hiszen Isten hírnevét az egész világon elterjesztette, mikor nemcsak életében, hanem halála után is csodákkal kitűntette. »Ebből kifolyólag történik, — írják ők — hogy Isten kegyességét és ezen nagy férfiúnak érdemeit emlékezetünkbe tisztelettel felidézzük; s ezek bennünket ő iránta oly szeretetre gyullasztanak, hogy akit egykoron földi életében méltó tisztelettel tiszteltünk, azt halála után is a legbensőbb vágyunkkal tisztelni óhajtjuk, aki, miként tudjuk, testileg Magyarországban nyugszik. Jámbor halála után a mindenható Isten sokszor tapasztalt kegyessége folytán a keresztények között az Istentől neki osztott érdemeinél fogva nagyon sok csodát művel és cselekszik.«

Neisse városának hatósága 1462. június 12-én ír a pápához a szenttéavatás végett. »Hallottuk — mondják levelükben, — hogy a császár Őfelsége, több más fejedelem és néhány úr is Capistranói János iránt való kiváló tiszteletüknél fogva Szentségednél szenttéavatása érdekében közbenjártak. Az előbb említett testvérekkel együtt Szentséged lábaihoz borulunk, hogy az oly méltó dolgot gyorsan elintézni és Neisse városának kérelmét kegyesen meghallgatni és a legkönyörületesebben fogadni és személyesen kihallgatni kegyeskedjék.«[2])

Szóról-szóra ugyanezt a levelet intézi Neu-Markt városának tanácsa is a pápához 1462. június 19-én.[3])

Olmütz városa Szent Margit ünnepe előtti hétfőn kelt levelében szintén azon kéréssel fordul a pápához, hogy Capistranói Jánost vegye fel a szentek sorába. Ők már a szenttéavatáshoz szükséges okmányokat is felajánlják. »Nyilvános csodák vannak nálunk, — írják levelökben — amelyeket tudomásunk szerint ő mívelt, mikor egykoron itt tartózkodott; s ezeket a leghitelesebb tanúbizonyságokkal, ha szükség lesz reájuk, Szentségednek rendelkezésére fogjuk bocsátani.«[4])

A tisztelők sorába beáll a Rosenberg-család is, amelynek

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 247. — Hermann: Cap. triumph. 711.: »Datum in Cobilino, alias in Venetiis Poloniae, 10. mensis Januarii anno Domini 1462.«

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 227. — Hermann: Cap. triumph. 445. Datum Nisze die Lunae XII. mensis *Junii sub anno Domini* 1462.«

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 225.: »Datum in Novo-foro XIII. Kalendas mensis Julii anno Domini 1462.«

[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 228. — Hermann: Cap. triumph. 351.

kérését Prothasius olmützi püspök terjeszti a pápa elé. Azon bizalmas viszonynál fogva, amellyel Capistranói János ezen család iránt volt, a levél hangja is rendkívül meleg. »Szentséges Atya! Ezen napokban — így kezdi a püspök [1]) — néhány szerzetes jött hozzám Szent Ferenc rendjéből, akiket obszervánsoknak hívnak, Gabriele da Verona, az obszervánsok vikárius generálisának helyettese, megbízásából, bemutatván nekem a császár őfelségének buzdító levelét, és alázatosan kértek, hogy a Szentségedtől reám ruházott pásztori kötelességemnél fogva néhai Capistranói Jánosnak, akit életében nagyon jól ismertem, dícséretes életéről, szerzetesi életmódjáról, nemkülönben csodáiról, amelyek miatt, »mint ezen egész ország úrai, nemesei és népei, közösen megvallják, hogy kiváló hírnévnek örvend,« Szentségednek hűségesen előterjesztést tegyek. Pásztori kötelességemből kifolyólag, Szentséges Atyám, amelyet, amint tartozom, úgy kívánok komolyan betölteni, hogy Szentségednek és az apostoli széknek tisztelete, egyházmegyém hívőinek, sőt az egész földkerekségnek vallásossága folytonosan növekedjék. És ezt Szentséged szokásos kegyességével könnyen elérheti, ha elhatározza, hogy ezt a legvallásosabb férfiút, Capistranói Jánost, az űgynek szokásos szigorúságával való megvizsgálása után, amint lehet, a szentek sorába felveszi.«

Brünn városának tanácsa a városukban letelepedett obszervánsok kérelmére 1462. július 14-én II. Piushoz azon kéréssel fordul, hogy Capistranói Jánost, akit tanításának kimondhatatlan mélysége, életszentségének és vallásosságának kiapadhatatlan és bőséges heve náluk híressé tettek, minél előbb a legnagyobb tiszteletben részesítse.[2])

Egy nappal később, azaz 1462. július 15-én a breslauiak is megírják folyamodványukat a pápához. A szeretet melege sugárzik minden sorukon; a mély tisztelet hatja át minden mondatukat. »Az erények művei, a feddhetetlen életnek tisztasága és a tudománynak tökéletes volta, amelyekkel a tisztelendő atya,

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 221. — Hermann: Cap. triumph. 351. »Ex oppido Wischaw Olmucensis Dioecesis anno... 1462. die prima mensis Julii.«

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 226.

Capistranói János, Szent Ferenc szigorított rendjének tagja, életében kitűnt, kiváló példányképpé tették, és nemcsak mindnyájunkat, hanem sok országnak népét is gazdagították, minket a tanúskodásra és bizonyításra a többi népnél annál buzgóbban indítanak és ösztönöznek, minél bensőbben szerette a többinél ezen városunkat, amelyben több hónapon keresztül naponkinti prédikációival mérhetetlen jót eszközölt, sok népet erényekkel felékesített, különböző vétkektől, rossz szokásoktól és ocsmány játékoktól elszoktatott és az isteni tiszteletre buzgóvá és szorgalmassá tett. Hallgatunk a sok szép templomról és kolostorról, amelyeket a gonosz eretnekség ellen épített, amelyekben Isten tiszteletét növelvén, a katholikus hit számára nem kicsiny erősséget rakott le. Előttünk nem kétséges, sőt azt hisszük, hogy az egész világ tudja, mennyi csodával tűndöklött életében; s ezek, sőt egész élete, amely Szentséged előtt a legkevésbé sem ismeretlen, igazibb bizonyságot szolgáltatnak. Hogy azonban ily nagy férfiú életszentségét hallgatással ne mellőzzük, a többek között egyet közlünk: midőn több évvel ezelőtt nálunk volt, mint igaz próféta, mindent, ami már ezen várossal és velünk történt, pontosan előre megjövendölt, amit írásba foglalni hosszas volna és azt hisszük, hogy Szentségednek nem kevésbé bizonyságúl szolgál az, aminek a breslaui nép ma örül és reménységének horgonyát az ő jövendölésébe vetette. S mivel, amint értesültünk, többen, főképen a legkeresztényibb császári felség és a fenséges úrak és keresztény államok Szentségedet kérve-kérik, esedeznek és kívánják, hogy Szentséged a szenttéavatásról gondoskodjék és azt előmozdítsa, azért tehát Szentséged kegyességénél és érdemeinél fogva, amelyekről nem kételkedünk, hogy Istennél hatalmasak, iparkodunk szívből előterjeszteni más keresztényekkel egyetemben ezen alázatos és jámbor kérésünket, hogy Isten dicséretére, szentjeinek tiszteletére, az egész harcoló egyház dicsőségére és a legkegyesebb Atya örök és áldott emlékezetére ily nagy férfiú szenttéavatását és életszentségét tárgyalás alá venni, és Szentséged mélységes bölcsesége szerint, amelyre ezen ügyet bízzuk, ezen keresztény kéréseket, amennyiben lehetséges, a legkönyörületesebben fogadni és atyailag meghallgatni Szentséged ne terheltessék, akit a Mindenható őrizzen meg minden útján és akinek boldog életét a legegészségesebben tartsa meg

hosszú időn át a mi egyetlen vigaszunkra. Kelt Breslauban, 1462. július hónap 15-dik napján.«[1])

Ugyanezen értelemben, majdnem ugyanezen szavakkal írnak 1462. július 21-én Lignitz város lakói is, hogy Capistranói János szenttéavatását a pápánál sürgessék.[2])

1462. július 27-én Bruntzel város lakói ugyanilyen, majdnem a szavakban is egyező levelet írnak a pápához, hogy a szent férfiúnak szenttéavatását alázatosan kérelmezzék.[3])

Görlitz városának hatósága, amely 1462. július 30-án folyamodik a pápához a szenttéavatásért, ezen szép és lendületes szavakkal méltatja Capistranói János érdemeit: »Miután megvizsgáltuk ezen igen kiváló férfiú és igen jámbor atya erényeinek megszámlálhatatlan sokaságát, megvalljuk, hogy városunkban egykoron dicséretre, magasztalásra, dicsőségre és tiszteletre méltó életet élt, a keresztény vallás növelésére, az egész nép tanítására nagyon alapos ékesszólással, jámbor buzdítással naponkint, amíg nálunk volt, szívhez szóló tanításokat adott, az eretnekségeket első sorban űldözte, mindennemű istentelen játékokat kárhoztatott, és ami elmondásra is csodálatos, a majdnem végtelenségig megátalkodottakat is példájával és szavával bűnbánatra indította, és Isten és az emberek előtt a legigazibb emberhez méltó emlékezettel tündöklött. És mivel ezeket láttuk és hallottuk, végtelen örömünkben halhatatlannak tartván, könyörögve kérjük Szentségedet, hogy kegyeskedjék Isten dicséretére, minden szentjeinek tiszteletére, és a harcoló egyház növelésére ezen fenntebb említett atya szenttéavatását tárgyalás alá venni.«[4])

1462. július 26-án Conradus Albus, Szilézia hercege, kéri a pápát, hogy Capistranói Jánost avassa szentté.[5])

Bautzen városa a pápához 1462. július 31-én intézett levelében

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 227. — Hermann: Cap. triumph. 444.: »Datum Vratislaviae die 15. mensis Julii anno Domini. 1462.«

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 228.: »Datum in Legnicz die Mercurii XXI. mensis Julii anno Domini 1462.«

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 230. — Hermann: Cap. triumph. 714.: Scriptum die mensis 27. Julii anno Domini 1462. nostri oppidi sub sigillo. Humiles servi et verae obedientiae filii Proconsul et consules, totaque Communitas Oppidi Boleslaviensis.«

[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 230. — Hermann: Cap. triumph. 715.

[5]) Wadding: Annales Min. XIII. 218. — Hermann: Cap. triumph. 692.: Datum Wolaviae die Saturni 26. mensis Julii anno ... 1462.«

megvallja, hogy bár szavait, mikor náluk prédikált, nem értették, mert más nyelven beszélt, mégis mikor látták az ő buzgóságát, jobban megtartották intelmét azokénál, akiknek szavait értették. »Mivel pedig senkit sem szabad szentnek és boldognak mondani ezen élet után, míg az anyaszentegyház a szentek sorába nem iktatja és annak nem tartja«, azért arra kérik a pápát, hogy minél előbb avassa szentté Istennek ezen kiváló férfiát.[1])

Grimma hatósága 1462-ben Szent Agapitus vértanú ünnepe után való pénteken írt a pápához a szenttéavatás ügyében. Ezen levélben egyúttal megmondja az indító okot is: »Szentséges Atyánk, legkegyesebb Úrunk! Szentségednek iparkodunk tudomására hozni, hogy a mi konsulatusságunk elé alázattal járult Szent Ferenc rendjének néhány obszerváns tagja, őfelségének, a legyőzhetetlen császárnak, legkegyesebb úrunknak, Frigyesnek buzdító levelével; a levél felolvasása után élő szóval is előadván a levélben tartalmazottakat, a legalázatosabban arra kértek bennünket, hogy a jámbor Capistranói János életéről és működéséről Szentségednek levélileg jelentést tegyünk.«[2])

Kamentz város lakossága is megemlékezik Capistranói Jánosról és 1462. augusztus 1-én kelt levelében kéri a pápát, hogy Istennek ezen kiváló emberét, aki »az igaz vallás utánozhatatlan példányképe«-képen tűndöklött életében, iktassa a szentek közé.[3])

1462. augusztus 6-án Freiberg városa hasonló kérelemmel járul a pápához.[4])

Dresden városa a pápához intézett kérelmében elősorolja Capistranói János érdemeit, amelyek között a csodákat is felemlítik: »több csodával is tűndöklött«.[5])

A meisseni városi hatóságot a Capistranói János iránt való

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 231. — Hermann: Cap. triumph. 716.: Datum ex Budissina die ultima mensis Julii, anno Domini 1462.

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 236. — Hermann: Cap. triumph. 719.: Datum Grymmae anno Domini 1462. feria sexta post Agapiti Martyris.

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 232. — Hermann: Cap. triumph. 447.: Datum Camencz die Martis 1. Augusti anno Domini 1462.‹

[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 233.: ‹Datum Freibergk die Veneris VI. Mensis Augusti, sub anno Domini 1462.‹

[5]) Wadding: Annales Min. XIII. 233. — Hermann: Cap. triumph. 713.: Acta Sanct. Oct. X. 407.: ›Datum Dresdz die 9. Augusti anno Domini 1462.‹

szeretet ösztönzi, hogy más városok példájára szintén kérelmezze a szenttéavatást.[1])

A meisseniek kérelmét támogatja Gáspár nevű püspökük is, aki 1462. augusztus 11-én ír levelet a pápához a szenttéavatás érdekében. »Megvallom, — írja a püspök — hogy egykoron az én egyházmegyémben dicséretre, magasztalásra, dicsőségre és tiszteletre méltó életet élt, az ősi vallás gyarapodásáért és az egész nép tanításáért naponkint fölötte hatásos ékesszólással és buzgó szónoklással szívhez szóló tanításokat adott, mindennemű eretnekséget üldözött, az istentelen játékokat kárhoztatta és az utolsó pillanatig megátalkodottakat bűnbánatra bírta,... akit kiváló érdemei miatt Szentségednek nem tudok eléggé ajánlani.«[2])

Oschatz város hatósága elragadtatással beszél azon csodás hatásról, amelyet Capistranói János városukban a hallgatóságra gyakorolt: »Mikor a mi városunkban Istennek üdvös igéit elhintette, kiváló nevének híre a külső vidékekről is iszonyú néptömeget vonzott az ő meghallgatására, és beszédjén rendkívül csodálkoztak; s buzgóságának heve által elragadtatva, a latin nyelvben járatlanok levén, nem tudták, mit jelentenek a szavak, de szavát hallva, jobban figyeltek, mint mások szavára, akiket megértettek; élénk predikációja és szent élete, amelynek kiváló emlékezete nem törlődik ki a népből, és azok, amiket cselekedett csodálatos módon ismeretesek Isten és az emberek előtt. Azt óhajtotta ugyanis, hogy mindnyájan boldogok legyenek és az igazság útjára jussanak tanítása által, ezért a sötétség tévelyéről a kegyelem világosságába híván sokakat, akik a dicsőség reményében Istenhez visszatérve, a hiúságokat és gonosz szokásokat elhagyták: mint a kockajátékokat, táncokat, lakmározásokat, az uzsorát, a szerencsejátékokat és az ördögi babonáskodásokat és így a hiúságok eszközeit, amelyeket az emberek használatára drága pénzen szereztek be, önként lábai elé rakták, hogy égesse meg őket. Ennek következtében... azon óhajtásunkat fejezzük ki, hogy az

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 234. — Hermann: Cap. triumph. 713.: Datum Misnae anno Domini 1462. die 10. mensis Augusti.

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 222. — Hermann: Cap. triumph. 693. Barberio: Compendio della Vita. II. 43. — Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 360.: Ex castro meo Mogelin anno Domini 1462. die 11 mensis Augusti.

egyetemes római egyház nyilvánosan szentnek hirdesse és a szentek közé iktassa.«[1])

Hayn város tanácsa az observánsok kérésére azon kérelemmel fordul II. Pius pápához, hogy Capistranói János szenttéavatását indítsa meg. A levél 1462. augusztus 14-én kelt, de csak általános keretek között mozog és tisztán hivatalos nyelven adják elő kérelmöket.[2])

Hasonló tartalmú a torgauiak kérelme is;[3]) nemkülönben Wittenberg város tanácsának levele is.[4])

A leipzigi egyetem tanári kara a következő levélben kérte 1462. augusztus 24-én Capistranói János szenttéavatását: »Szentséges Atyánk, legkegyelmesebb Úrunk! Mivel a minapában kézbesítették nekünk a császár őfelségének buzdító levelét Szent Ferenc rendjének observáns tagjai és a generális vikáriusuk részéről alázatos könyörgésekkel arra kértek bennünket, hogy a néhai boldog emlékezetű és legalázatosabb Capistranói János életéről és életmódjáról, amennyiben tapasztalatilag és valódi módon tudomásunk van, Szentségednek levélileg hű tanúbizonyságot küldjünk. Mi ezen szent szándékot és ezen kegyes vágyat helyeselve, azokat, amelyek szorgalmas kutatás után azon kiváló férfiúról előttünk ismeretesek lettek, emlékezetből összegyűjtöttük és egyszerű és világos előadásban ezen levelünkben leírjuk.

Mindnyájunk előtt ismeretes, hogy miután ezen tisztelendő férfiú néhány évvel ezelőtt Németországban körüljárva, különböző helyeket felkeresve prédikációival és tanításaival sokakat, akik az erkölcsök útján szerencsétlenül hajótörést szenvedtek, a keresztény vallás igaz útjára iparkodott vezetni, mihozzánk is eljött személyesen, Leipzig városába, ahol egy teljes hónapnál tovább állandóan ott tartózkodván, a buzdítás alázatos, de eredményes és nyugodt nemével hirdette az evangeliumi és apostoli igazságot, majd pirongatva, majd könyörögve, majd dorgálva, majd nyájas-

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 234. — Hermann: Cap. triumph. 717.: »Datum ex Oschatz Misnensis dioecesis die 13. mensis Augusti sub anno Domini 1462.«

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 235. — Hermann: Cap. triumph. 718.: »Datum Hayne die 14. mensis Augusti anno Domini 1462.«

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 236.: »Datum Turgaw anno Domini 1462. 15. mensis Augusti.«

[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 236.: »Datum Wittenberg 17. die mensis Augusti anno Domini 1462.

kodva, majd ridegen, majd élesen vágva, de mindenki iránt kedvesen, sohasem eredménytelen buzdítással; a theologiai igazság néhány mélységes helyeit előadván, a keresztény társadalmi érintkezés néhány szabályát a szent kánonok rendeletei értelmében világosabban kifejtvén, tökéletes tudással, higgadt beszédben szónokolt mindkét nemű néphez, amely a legalázatosabb figyelemmel csüggött rajta és buzdításai által nem kevésbé megjavult. Ilyesféle buzdításai által csalogatva rövid idő alatt közülünk is több mint hetven tanuló és tanár, ezen világ hiúságairól lemondva, felvette szerzetének öltönyét.

A köznép az ő beszédeinek hatása alatt eddigelé szokásban levő sok játékot, sok léhaságot és a szórakozás sokféle frivolságait rögtön elhagyta. És nem is lehet csodálni; mivel a jó élet példaképe és az édes beszéd rendkívülisége, amelyek mindnyájunk felfogása szerint benne fényesen érvényesültek, könnyebben és eredményesebben adták a zsoltáros szerint szavának az erény szavát. Tehát ezen kétszeres kegyelemmel, és ezenfelül a csodák fényével, amelyekről a hír elterjedt és közülünk is sokan megvallják, hogy ezeket tapasztalták, ezen legvallásosabb és Isten bőséges ajándékával felruházott atya sokak véleménye szerint már életében kiérdemelte, hogy a »szent« névvel illessék, és ezért őt csodás dicséretekkel az egekig magasztalták, és semmit sem kételkedtek, hogy folytonos fáradozásaival és ily szorgos munkálkodásával a legnagyobb boldogság koronáját kiérdemelte.

Szentséges Atyánk! A mi és mások tanúbizonyságait Szentséged mérlegelje és vizsgálja meg szorgalmasan, és mint igaz és egyetlen családatya a harcoló egyházban ítélje meg és bírálja meg, milyen és mennyi jutalmat kell adni az olyan kiváló munkásnak, aki a Sabaoth Istenének szőlőjében olyan időben, oly munkásan, oly eredményesen, oly híven dolgozott a napi dénárért, hogy így neki, ami az övé, az igazság törvénye szerint megadassék. És a mi Úrunk Jezus Krisztus tartsa meg Szentségedet a szerencsés és békés állapotban boldogan hosszú időkig. Kelt Leipzig városában, az Úr 1462-dik esztendejében Szent Bertalan napjának reggelén, rektorságunk pecsétje alatt.«[1])

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 228. — Hermann: Cap. triumph. 415. Acta Sanct. Oct. X. 406.: »Datum in oppido Lipzk anno Domini 1462. in crastino S. Bartholomaei.«

Ugyanezen a napon Leipzig városának tanácsa is azon kérelmet intézi a pápához, hogy tekintettel azon életszentségre, amellyel földi életében Capistranói János kitűnt, avassa a szentek közé. A hangulatos és tartalmas beszédben röviden előadják Capistranói János működését, akinek a legnagyobb tényét abban látják, hogy sikerült az egyetem tanárai és tanulói közül 70-nél többet a szerzetes rendbe felvenni.[1])

Zerbst város hatósága 1462. augusztus 30-án,[2]) Magdeburg pedig szeptember 2-án folyamodnak II. Piushoz.[3])

Lauban 1462. szeptember 5-én fordul a pápához a szenttéavatás érdekében és levelében hivatkozik azon csodára is, amely városukban történt.[4])

Halle lakói 1462. szeptember 6-án kelt levelükben kijelentik, hogy nemcsak a császár buzdító levelére, hanem a Capistranói János iránt való ragaszkodásból és szeretetből fordulnak kérésükkel Őszentségéhez. Kifogyhatatlanok a dicséretben: »Egész Szászország azt hangoztatja, hogy ő Isten és az emberek előtt kedves volt, szigorú életet élt, erkölcseire nézve tökéletes, tudományát illetőleg kiváló, sőt az egész keresztény vallásnak ragyogó példaképe. Ugyanezt láttuk mi, erről tanúskodunk. Hosszú és a csehek lesvetései miatt veszélyes utazási küzdelmek után, akiket à római szentegyház egységébe igyekezett visszavinni; de amint halljuk, az átkozott emlékezetű Johann von Rokyczana, aki a sok tévelytől meg volt romolva és az ő hittől eltévelyedett követei megtagadták a salvus conductust; hogy tehát Istennek igéje kárba ne vesszen, eredményesen hirdette azt Thüringia, Meissen, Szászországban és a szomszédos helyeken. Végre a mi városunkba is eljött és nekünk lelkének legjámborabb rejtekéből szórta az evangeliumi és apostoli igazság üdvös tanítását... Ezenfelül említésre méltó dolgot cselekedett, hogy a zsidóknak uzsoráját épúgy, mint a keresztények kapzsiságát és az isteni

[1]) Hermann: Cap. triumph. 414. — Wadding: Annales Min. XIII. 238.: Datum Lipzk anno Domini 1462. die Martis 24. Augusti.

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 238.: Datum in Excellust, anno Domini 1462. trigesima die mensis Augusti... Communitas oppidi Ezcellust, Brandenburgen dioec.

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 238. — Hermann: Cap. triumph. 413.: Datum Magdeburgi anno 1462. die Jovis 2 mensis Septembris.

[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 238. — Hermann: Cap. triumph. 312.: Datum in oppido Laubanensi... anno Domini 1462. die 5. mensis Septembris.

törvényekkel nem egyező szerződéseit teljesen megsemmisítette. Miután ugyanis a zsidók gaz népe ezen isteni törvényeknek meghódolni nem akart, teljesen és gyökerestűl elszakította tőlünk, a mondott vétkek szerzőikkel egyetemben.«[1])

Lövenberg városa folyamodásában, amelyet 1462. szeptember 8-án intézett a pápához, hivatkozik azon nagyszámú csodára is, amelyeket Capistranói János városukban Jézus szentséges nevének és Szent Bernardino segítségűl hívására mívelt.[2])

1462. szeptember 15-én Koburg város kéri a pápától a szenttéavatást.[3])

Ugyanezen a napon folyamodik Arnstadt is a pápához Capistranói János szenttéavatásáért.[4])

Rendkívül hálásan emlékeztek meg a nürnbergiek az 1462. szeptember 17-én írt levelükben. A többek közt így jellemzik őt: »Miután a világ gyönyöreit elhagyta és a világi élvezetekről teljesen lemondott, testét kínzással és sanyargatással a nagy Melchizedek rendje szerint szóval és példával áldozatúl bemutatta, az Úr szőlejét beültette és gyümölcsözővé tette, a halál sötétségének árnyékában járóknak mézédesen megmutatta a szeretet útjait, az Úr keresztjének vivése által magát nem szűnt meg feláldozni az összes emberek bűneiért; üdvös prédikációi és vallásos művei, amelyekkel a hallgatók lelkét állandóan megnyerni törekedett, azt eszközlik, hogy akik az emberi nem ellenségének sugallatára a kicsapongás, rossz szokások, játékszenvedélyek, más látványosságok és világi hiúságok gonoszságai folytán megromlottak, a jó utra tértek.«[5])

A bambergiek röviden, de határozott nyíltsággal festik le Capistranói Jánost a pápához 1462. szeptember 20-án írt levelükben: »Hatalmas férfiú volt tettben és szóban, hasonlóképen

---

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 239. — Hermann: Cap. triumph. 411.: Datum Hallis anno Domini 1462. 6. die mensic Septembris.«

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 241.: Hermann: Cap. triumph. 720.: Datum in Civitate Lewenbergensi... in die Nativitatis gloriosissimae Mariae Virginis... anno Domini 1462.«

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 242.: »Datum die Veneris 15. mensis Septembris nostri oppidi Coburgk... anno Domini 1462.«

[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 241. — Hermann: Cap. triumph. 722.: Datum... die 15 mensis Septembris anno Domini 1462.«

[5]) Wadding: Annales Min. XIII. 242. — Hermann: Cap. triumph. 407.: Ex Norinberga 17. mensis Septembris anno Domini 1462.«

az egekig ragyogott az emberekkel való érintkezésben; eredményes ékesszólásával és prédikációjával ezen városunkat megdicsőítette és gazdaggá tette, erényeivel felékesítette, erkölcseivel megreformálta.«[1])

János, eystädti püspök kérő levelében a pápa jóságához fordul és az ő igazságosságától várja az igazak ítéletét: »Látta Kegyességed szigorú életét, hallotta üdvös tanítását, amely nemcsak Németországunkat, hanem az egész kereszténység nagy részét bőségesen felüdítette. A legkevésbé sem kételkedem, hogy ezen kiváló erényeiért és üdvös prédikációjáért Szentséged igyekszik halhatatlan nevet szerezni neki és őt, aki a legszentebb élettel és halála után csodákkal tűndöklött és tűndöklik, a szentek közé sorozza.«[2])

1462. október 7-én Regensburg városa a császár buzdítására és az observánsok kérésére szintén folyamodik Capistranói János szenttéavatásáért.[3])

Augsburg városa 1462. október 12-én kérelmezi a szenttéavatást. »Mi — úgymond — miként mindenegyes dologban, úgy ebben is a császári fenségnek engedelmeskedni és példáját kötelességszerűen követni akarván, és tekintetbe vevén azt, hogy ezen legalázatosabb testvérnek, aki néhány napig az Úr igéjét hirdetve, városunkban tartózkodék, életszentsége, hírnevének tisztasága, végül vallásos munkálkodása részint valóban csodálatos tanításai, részint példái által bőségesen feltűntek; ő nemcsak Itáliának, vagy Németországnak, hanem a világ különböző részein az utazásnak fáradalmait nemcsak maga viselte el, hanem azok elviselésére másokat is lelkesített. Istennek ezen vitéz harcosa nem akart kolostorban tartózkodni, sőt ellenkezőleg nem félt attól sem, hogy Krisztus vallásáért a harc mezejére vagy a halálos veszedelembe menjen.«[4])

Ugyanezen hónap 22-én ír Péter, augsburgi püspök is a

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 243. — Hermann: Cap. triumph. 409.: »Datum in Bamberga 20. mensis Septembris anno Domini 1462.«

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 222. — Hermann: Cap. triumph. 694. Barberio: Compendio della Vita. II. 44. — Barberio: Vita ... del S. Giov. da Cap. 361.: »Datum in oppido Berchingen prima octobris anno Domini 1462.«

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 243. — Hermann: Cap. triumph. 403.: »Ex Ratisbona die Jovis 7. octobris sub anno Domini. 1462.«

[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 244. — Hermann: Cap. triumph. 404.: Ex Augusta die Martis 12. octobris, anno Domini 1462.

pápához a szenttéavatás érdekében. Rövid levelében jelzi, hogy a császár és az observánsok közbenjártak nála ezen dologban, s azért ezt a szent és jámbor ügyet különösen ajánlja Őszentségének kegyeibe.[1])

Capistranói János hűséges pártfogói, a rajnai Pfalz-grófok, sem feledkeztek meg. János és Zsigmond grófok közösen küldtek levelet a pápához,[2]) míg Rupertus gróf külön.[3])

Albert, brandenburgi őrgróf, 1462. Simon és Judás (okt. 28.) ünnepe előtt való vasárnap keltezett levelében arra kéri a pápát, hogy iktassa a szentek közé Capistranói Jánost, mert érdemeinél fogva méltó erre a kitűntetésre. Őszintén bevallja, hogy a másik ok, amely őt e kérelemre indítja az, hogy Capistranói János rendjének tagjait rendkívül kedveli.[4])

Eszmékben gazdag és mélyen szántó levelet küld a pápához a szenttéavatás érdekében Jakab, krakaui püspök, 1462. dec. 3-án. »A rendkívüli szeretet, a munka, a gond, és a buzgalom, amelyet ez a férfiú Lengyelországban és a lengyel népnél tanításban, korholásban, könyörgésben, a bűnök és visszaélések kiírtása után az erények és erkölcsök elhintésében, életszentségének és hosszas életének sokszoros gyümölcsének elültetésében, általános tudás szerint kifejtett, kényszerítenek engem arra, hogy Szentségedet a szenttéavatása érdekében minden törekvésemmel, erőmmel, buzgalmammal, minden közbenjárásommal, kérésemmel és könyörgésemmel terheljem.«[5])

A püspök példáját követi a káptalan is, és 1462. dec. 4-én

---

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 219. — Hermann: Cap. triumph. 693. Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 357.: »Ex Ratisbona die 22. octobris anno Domini 1462.

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 217. — Hermann: Cap. triumph. 691. Barberio: Compendio della Vita. II. 45. — Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 362.: »Datum ex Ratisbona 24. die mensis octobris anno Domini 1462.«

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 217. — Hermann: Cap. triumph. 691.: Datum Ratisbonae die 24. mensis octobris sub anno... Domini 1462.«

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 217. — Hermann: Cap. triumph. 691.: Datum Ratisbonae die 24. mensis Octobris sub anno... Domini 1462.«

[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 218. — Hermann: Cap. triumph. 692. - Barberio: Compendio della Vita II. 46. Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 363.: Ex Ratisbona die Dominica ante festivitatem Ss. Simonis et Judae anno Domini 1462.«

[5]) Wadding: Annales Min. XIII. 220. — Hermann: Cap. triumph. 704. Barberio: Compendio della Vita. II. 41. — Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 357.: Datum Melstin 3. Decembris anno Domini 1462.«

szintén kérelmezi a szenttéavatást. »Tudomásunkra jutott — kezdik levelüket, — hogy több katholikus király és fejedelem a néhai tisztelendő atyának, Capistranói János ferencrendi szerzetesnek, szenttéavatása ügyében Szentségedhez könyörgéssel fordult, köztük a mi úrunk, felséges fejedelmünk, Kázmér Lengyelország királya is ezen ügyben könyörgő levelet írt. És mivel nemcsak a mi Krakau városunk, hanem az egész Lengyelország kiváló örömet érzett a mondott tisztelendő atyának személye miatt, midőn ezen részekre eljött, a bűnök kiirtása, a folytonos prédikálás folytán az erények elültetése, az emberek különböző betegségei miatt, oly annyira, hogy azt véltük, hogy a fenntebb nevezett atya nem Olaszországból küldetett, ahonnan származott, hanem az égből szállt alá.«[1])

Krakau város hatósága is azon kéréssel fordul a pápához, hogy Capistranói Jánost érdemeinél fogva vegye fel a szentek közé. Új dolgot is hoznak fel levelükben: »Egy dolgot említünk csupán: mikor ezen városunkban tartózkodott, mint próféta pontosan megmondotta a jövőt, ami városunkkal és velünk és más személyekkel megtörtént. De amelyről azt hisszük, hogy hosszas volna elsorolni és Szentségednek nem kevés bizonyítékul szolgálna.«[2])

Costen, Lengyelország egyik kisebb városának lakói szintén kérik a pápát, hogy Capistranói Jánost Isten nagy dicsőségére és az egyház felmagasztalására iktassa a szentek közé.[3])

Szép vonásokkal jellemzi Capistranói János egyéniségét János, krakaui várnagy, aki 1462. december 28-án ír a pápához a szenttéavatás ügyében. János Breslauban találkozott vele, és az ő buzdítására ment Krakauba. »Jóllehet származása, személye, hatalma, egyéb természeti tulajdonságai és mineműsége majdnem egész Európa és Németország lakósai előtt ismeretlenek voltak, mégis erénye, tudománya, az igazság bevallása, és más dícséretes lelki adományai nevét ismertté és naggyá tették mindenkinél, a

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 245. — Hermann: Cap. triumph. 705. Barberio: Compendio della Vita. II. 46. — Barberio: Vitta... del S. Giov. da Cap. 363.: »Datum Cracoviae in die Saturni 4. mensis Decembris anno Domini 1462.«

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 245. — Hermann: Cap. triumph. 709.: Datum Cracoviae die 15. mensis Decembris anno 1462.

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 246. — Hermann: Cap. triumph. 709.: »Datum in Costan feria quarta ipso die B. Thomae Cantuariensis, anno Domini 1462.«

fejedelmek, prelátusok és az összes népeknél pedig kedvessé és kedveltté.«[1])

Woschowa város hatóságát Gabriel da Verona vette rá, hogy Capistranói János szenttéavatása érdekében a pápához írjon.[2])

Woschowa város kapitánya, Gorsky Albert szintén Gabriel da Verona buzdítására fordúl a pápához a szenttéavatásért.[3])

Andreas Odruvasch de Sprouva, a leopoli kerületnek palatinusa, 1463. január 4-én ír a pápának Capistranói János szenttéavatása ügyében, »aki halála után, mint mondják, Magyarországban, ahol teste nyugszik, Isten kegyessége folytán a Mindenhatótól nyert érdemeinél fogva Krisztus hívei között sok csodát művel.«[4])

Ezek a levelek azonban nem jutottak II. Pius kezéhez. A levelek sorsáról Wadding a következőket írja: »A levelek kézbesítését egy bizonyos komoly és tudós szentferencrendire bízták, aki útközben, mint másútt jeleztem,[5]) meghalt, de halála előtt egy bizonyos Assisiból származó nemes vitéznek figyelmébe ajánlotta, aki Németországból jött vissza. Ez otthon félretette, majd nem sokára Németországba visszatért, ahol meghalt. Fiainak unokái gyanítván, hogy valami szent dolgot tartalmaznak az okmányok és oklevelek, a tokot, amelyben bezárva voltak, tisztelettel teljesen megőrízték, míg nem én abban a városban néhány napig időzvén és a rend okmányait kutatván, arról értesültem, hogy abban a házban sok, úgyünkre vonatkozó írat van. Elmentem oda, kértem a háznak úrát, hogy a nekik kevésbé becses, nekem pedig esetleg fontos íratokat, mutassa meg. Ő a legkegyesebben teljesítette kérésemet és a tokot készséggel átadta. Mikor az egyes íratokat előveszem, a legnagyobb örömömre azt tapasztalom, hogy pergamenre írva, nagy és csodás pecsétekkel ellátva, Pius pápához vannak intézve; s midőn egyenkint kinyítom, látom, hogy mind

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 223. — Hermann: Cap. triumph. 707.: »Datum in Thanezin die Martis 28. mensis Decembris anno Domini 1462.«

[2]) Wadding: Annales Min. XIII. 247. — Hermann: Cap. triumph. 710.: Datum in Woschowa die Veneris ultima mensis Decembris anno Domini 1462.

[3]) Wadding: Annales Min. XIII. 224. — Hermann: Cap. triumph. 708.: Datum in Woschowa die Martis 28. mensis Decembris, anno 1462.

[4]) Wadding: Annales Min. XIII. 219. — Hermann: Cap. triumph. 706.: »Datum Posnaniae, die Martis, quarta mensis Januarii anno Domini 1462.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 415.

Capistranói János szenttéavatását célozzák. Megmutattam VIII. Orbán pápának, sok bíbornoknak és fejedelmi férfiúnak, akiknek nagyon tetszett, hogy láthatják azon vidékek közös véleményét Capistranói János szentségére vonatkozólag és megparancsolták, hogy alkalmas időre tartogassam őket, talán egykoron eredményt érnek.«[1])

Ezen okmányok elkallódása nagyban hozzájárult ahhoz, hogy II. Pius pápa a szenttéavatást nem tudta végrehajtani. Hermann úgy vélekedik, hogy a szenttéavatást a fenntebbi okon kívül hátráltatta azon körülmény is, hogy hiányzott a pénz a szenttéavatás költségeire.[2])

Voigt egy harmadik okot említ: II. Pius ellenszenvét Capistranói János iránt.[3]) Állításának bebizonyítására felhozza Enea Sylviónak vélekedését Capistranói Jánosról. Egy ízben felkereste őt Sienában két observáns szerzetes és mindenáron azt szerették volna tőle hallani, mit gondol Capistranói János csodáiról, amelyeket Németországban mível. Enea Sylvio magasztalta Capistranói Jánost, de csodáit nem hiszi el. Ezen kijelentésre az observánsok lehangoltan távoztak el tőle. »Én — mondja a püspök — ezen atyának sok csodáiról hallottam, de semmi olyasmit nem láttam, hogy természettölöttit cselekedett volna; és nem is akarom letagadni, amit mások beszélnek.«[4]) Elismeri Capistranói János szent voltát; »nam ego semper magnifeci et tuam virtutem, ubicumque locorum fui, magnopere commendavi.«[5]) De a csodáiról nem akar tudni semmit. Még Kallixtus pápa előtt is úgy nyilatkozik róla, hogy szentéletű férfiú, de a csodák elhívését másokra bízza. Kétszer felhozza Capistranói Jánost krónikáiban, de mind a kétszer diplomatikusan csak így szól: »gratum populis et miraculorum effectorem creditum«, azaz »a nép előtt kedves és azt hiszik róla, hogy csodákat mível« és »opionione sanctitatis insignem«, vagyis

[1]) Wadding: Annales Min. XIII. 621. — Acta Sanct. Oct. X. 404. — Hermann: Cap. triumph. 751.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 751.

[3]) Sybel: Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 92—93. — Voigt: Enea Sylvio de Piccolomini. Drittes Band. (Berlin 1863.) 600—606.: Capistrano nicht canonizirt.

[4]) Cf. Magyar Sion VII. 15—22. Enea Sylvio levele 1453. szept. 25. Leonardo de Benvoglientihez: »Multa ego de Miraculis illius patris audivi, nichil super nostram ab eo factum vidi, non tamen illa inficior, que ceteri narrant.«

[5]) Sybel: Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 93.

»az életszentség tekintetében kiváló.« Enea Sylvio mint pápa is megmaradt ezen tartózkodó álláspontjában.[1])

Így nyilatkozik Voigt. De ezen nyilatkozat nagyon is egyoldalú; hiszen semmiféle pozitiv adata nincs arra, hogy Pius pápa tartózkodó álláspontra helyezkedett. Viszont tudjuk azt, hogy Enea Sylvio gyakran elszólta magát, ami sok kellemetlenségre adott okot. Ha Voigt elolvasta volna végig azt a levelet, amelyből a fenntebbi dolgokat kiszakította, láthatta volna Enea Sylvio ingadozását. A levél végén ugyanis ezt írja róla: »quocunque venit velut apostolus dei suscipitur«: »bárhová megy, mint Isten angyalát fogadják.«[2]) Enea Sylvio ezen ingadozása Voigt állítását nagyon kétségessé teszi.

A történelem épen az ellenkezőjét tudja annak, amit Voigt hangoztat. Gondoljunk csak az 1463. szept. 26-án kiadott »In minoribus agentes« kezdetű híres bullájára, amelyben ezen nevezetes szavakkal vonta vissza a baseli zsinaton hangoztatott tanait: Aeneam reiicite, Pium recipite. (Aeneást vessétek el, Piust fogadjátok el.)[3])

Ha Pius pápában volt annyi lelkierő és akarat, hogy az egész világ előtt meg merte tagadni múltját; miért ragaszkodott volna épen Capistranói Jánossal szemben csökönyösen régi álláspontjához? Erre Voigt maga sem tudna kielégítő feleletet adni, annál kevésbbé, mivel Enea Sylvio munkáiból ki lehet mutatni, amit Voigt is kegyesen elfogad, hogy Capistranói Jánost mindig nagyrabecsülte és szentéletűnek tartotta.

Eugen Jacob Voigt álláspontjára helyezkedve, szintén úgy vélekedik, hogy Pius pápa Capistranói Jánost nem avathatta szentté, mivel nem jöhetett ellenkezésbe önmagával. De halljuk magának Eugen Jacobnak szavait: »1458-óta pápa Siena püspöke. Aeneas Sylvius, most II. Pius, Capistranói János szenttéavatásáért közbeléphetett-e? Az emlékezés reá nagyon élénk volt. Jeles tulajdonságai mellett emberi gyöngeségei még igen megvoltak emlékében. Ellenségeinek száma is igen nagy volt. Ha Capistranói

[1]) Sybel: Hist. Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 93.: »Es ist begreiflich, dass er sich als Papst nur mit Vorsicht geäussert.«

[2]) Magyar Sion. VII. 22.: »Enea Sylvio levele 1453. szept. 25-én Leonardo de Benvoglientihez.

[3]) Knöpfler: Lehrbuch der Kirchengeschichte. 501. — Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. X. 50.

János Belgrádnál a csatatéren elesett volna, akkor a dolog könnyebb lenne, akkor a halottat dicsőségfénnyel már körül lehetne venni. Capistranói Jánosnak nagyon igaza volt, mikor Hunyadihoz intézett búcsúbeszédében síránkozott azokon, akik túlélték. Némely ember nagyon későn hal meg, s azért tiszteletében kárt szenved. Nemzedékeknek kellett kimúlniok, a történeti képnek el kellett halványodnia, mielőtt Capistranói Jánost szentté lehetett avatni.«[1])

Ilyen elmefuttatással költeményeket lehet írni, de tudományos dolgokat eldönteni nem. Nem a pápa ellenszenve, nem az ellenség nagy száma akadályozta meg a szenttéavatást, hanem a körülmények: elsősorban az okmányok elkallódása, másodsorban pedig a háborús idők, amelyek a pápa idejét életének utolsó éveiben teljesen lefoglalták. Ezek nélkül nem kellett volna a nemzedékeknek kihalniok és a történeti képnek elhalaványodnia!

II. Pál (1464—1471.) idejében újra megindult a kérvényezés a szenttéavatás érdekében. A pápa ezeknek hatása alatt újabb bizottságot küldött ki a csodák összegyűjtésére és megvizsgálására. A bizottság 1465-ben Budán gyűlt össze és itt tartotta meg a hivatalos vizsgálatot a csodák ügyében.[2]) Kik voltak a bizottság tagjai, nem tudjuk, mivel a jegyzőkönyv, amelyet ezen alkalommal készítettek, még eddigelé nem került napfényre. Ezen jegyzőkönyv hiányában le kell mondanunk annak megállapításáról, mennyiben ölelte fel ez a tárgyalás a csodáknak rendkívül nagy anyagát. Egy azonban mindenképen biztos: a szenttéavatást döntésre vinni nem sikerült.

IV. Sixtus alatt (1471—1484.) újból szőnyegre került a szenttéavatás ügye. Magyarországon semmiképen sem tudtak belenyugodni abba, hogy a boldog halállal kimúlt és egyúttal nemzeti hősnek tekintett Capistranói Jánost a szentek sorában ne tisztelhessék. Megindúlt tehát a kérvényezés ismét. A kérvényezések sorát Szilágyi Erzsébet, Mátyás magyar király édesanyja nyitja meg, aki 1473. augusztus 8-án a következő levelet intézte a pápához a szenttéavatás érdekében: »Szentséges Atyánk, legkegyelmesebb Úrunk, Szentséged szent lábainak megcsókolása után. Nem titok Szentséged előtt Capistranói Jánosnak, az egy-

[1]) Eugen Jacob: Johannes von Cap. I. 166.

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 414. — Hermann: Cap. triumph. 751. Acta Sanct. Oct. X. 403. Memoranda Paraphrasis 199.

koron híres szónoknak, dicséretes és kiváló emlékezetre méltó híre. Földi életében ugyanis ő az egész földkerekségén a legünnepeltebb férfiú volt, aki, mint az evangelium hírnöke, Isten igéjét hirdetve nemcsak a keresztény világ, hanem a szakadárok és eretnekek különböző országait is bejárta és szónoklataival igen sokat visszatérített az igaz hitre; még életében több csodával kitűnt: Krisztus keresztjének ellenségei ellen hadbaszállván, a köznép csapatait a keresztény vallás bátor megvédelmezésére folyton úgy fellelkesítette, hogy azok félelem nélkül és bátran szembeszálltak a törökök legerősebb seregével; hogy sokan a keresztények közül eldobván a védőfegyvereket, csupán a kardot tartva kezükben, a törökök legerősebb csapataira hősileg ráróntottak és a harc közben a pogányok seregében rettenetes pusztítást vittek végbe: dicsőséges győzelmet arattak, az ellenség rettenetes sokaságát megszalasztották és a pogányok zsákmányaiból nagy nyereséget szereztek. János testvér azonban beteg lett és győzelmes, s egyúttal dicsőséges halállal váltotta meg földi adósságát.

Jóllehet ebből a világból eltávozott, mégis még halála után is él; gyakori csodáival tűndöklik és mérhetetlen jótéteményeivel a nép tömegeinek folytonosan hirdeti Isten igéjét; szenttéavatását és a szentek közé iktatását, az egész kereszténység, nemcsak Magyarország, hanem más keresztény ország népei is rendkívüli vággyal várják. De én is és fiam is, Mátyás király, a legnagyobb vágyódással várjuk, hogy Szentséged ezt véghez vigye. Miért is a legalázatosabb könyörgéssel arra kérjük Szentségedet, hogy a római egyház szokása szerint ezen óhajtott dolognak megkezdését bízza néhány egyházi főpapra, akik az űgy megvizsgálása és az igazság kikutatása után Szentségedet bővebben tudósítják azokról, amelyek a szenttéavatáshoz szükségszerűen megkívántatnak. S miután ezek törvényszerűen megtörténtek és jóváhagyattak, szívünk egész melegével még buzgóbban kérjük Szentségedet, hogy a fentemlített férfiút, akit a keresztény nép boldognak és szentnek tart, Szentséged is a szentek közé való ünnepélyes iktatással a kereszténység szívében elterjeszteni kegyeskedjék, mint olyant, akit mindenkinek mint szentet tisztelnie kell.

Szentséges Atyám, legkegyelmesebb Úram, ezen űgy Isten nagy tiszteletére fog válni; ha ugyanis őt szenttéavatja, mindenki

a legalázatosabb tisztelettel fogja Istent tisztelni és félni az ő szentjében; a keresztény nép a katholikus vallás igazságában meg fog erősödni és szilárdulni; nem kevésbé a szakadárok népe, akiknek mindennemű nagy tömege azon a helyen, ahol a boldog férfiú teste el van temetve, Isten segítségével ez által vagy megtér, vagy legalább is saját tévelygéseit szégyenelni fogja és a szent keresztény hitnek tiszteletét igazság gyanánt elfogadja. Ezenkívül Szentséged nekünk és Magyarországnak ezen szentté-avatással nagyon hasznos dolgot fog cselekedni és az apostoli bőkezűségnek a legkegyesebb ajándékát fogja nyújtani; s hogy ezt a dolgot Szentséged teljesíteni és véghezvinni fogja, abban kétségtelenül bízunk és reménykedünk. Szentséges Atyám, nem hiányoznak ezen országban azon segítségek sem, amelyeket ezen úgy szükségképen megkíván. A Mindenható éltesse Szentségedet boldogúl igen sokáig szentegyházának kormányzására. Kelt Ó-Budán, augusztus 8-án az Úr 1473-dik esztendejében. Szenségednek alázatos leánya, Erzsébet, Magyarország dicső királyának anyja.«[1])

Ezen levél hatása alatt a pápa elrendeli a csodák összegyűjtését és megvizsgálását. A bizottság össze is ült és a csodákat könnyebb áttekintés és kezelés végett az egyes csodáknak megfelelőleg külön fejezetekre osztották.[2]) Egyébként a bizottság működéséről a jegyzőkönyv hiányában semmit sem tudunk.

A Dőry-Lukcsics-féle kéziratban van ugyan ilyen alakban összegyűjtött anyag,[3]) de nehéz eldönteni, vajjon a fenntebbi jegyzőkönyv anyaga után készítette-e a szerzője. A csonka kézirat 252 csodát tartalmaz, amelyek forrásául Cristoforo da Varese és Nicolao da Fara műveit, nemkülönben Szent Bernardino csodáinak gyűjteményét jelöli meg. A szerző maga is elismeri, hogy gyűjteménye nem teljes. Az egyes esetek után rendesen megjegyzi a forrást, ahonnan adatait vette; a fejezetek után pedig több helyen sajnálatát fejezi ki, hogy több csodát nem talált.

[1]) Wadding: Annales Min. XIV. 72. — Hermann: Cap. triumph. 700. Acta Sanct. Oct. X. 409.: »Datum Veteris Budae 8. die mensis Augusti Anno Domini 1473. — E. S. V. Devota filia Elisabeth genitrix Illustris Regis Hungariae.«

[2]) Wadding: Annales Min. XII. 414. — Hermann: Cap. triumph. 751. Acta Sanct. Oct. X. 403. — Memoranda Paraphrasis. 199.

[3]) Dőry-Lukcsics-féle gyűjtemény: IV-gyel jelzett kézirat.

A vakokról szóló fejezete után ezt mondja: »A boldog atya sok más kiváló csodát mívelt és cselekedett más vakokkal az előbb említett és más városokban, amint a fenntebb említett Cristoforo testvér és előbb mondott gyűjteményben olvashatni, amelyek itt nem írattak le részint a sokaság miatt, részint az unalom elkerülése végett, hogy az olvasókban unalom ne támadjon. A dolog igazságát bizonyítja az a sok mankó, amelyek a templomokban függenek, miként ezt a fenntebb említett gyűjtemény tartalmazza.«[1])

A szenttéavatás ügye a politikai események és zavarok miatt Magyarországon több évtizeden keresztül lekerült a napirendről, minek következtében Rómában is megfeneklett.

A XV. század végső évtizedeiben és a XVI. század első évtizedében semmi nyomát sem találjuk annak, hogy az ügy egy lépéssel is előbbre ment volna.

[1]) Dőry-Lukcsics-féle gyűjtemény: »Multa alia miracula praeclarissima de aliis cecis gesta et celebrata sunt per beatum patrem in memoratis civitatibus ac eciam aliis in tractatu prefati fratris Christofori ac eciam volumine predicto expressis, que hic scripta non sunt propter multiplicitatem ac eciam tedii evitacionem, ne videlicet tedium legentibus generetur. Demonstrant tamen rei veritatem infinita sustentacula in ecclesiis pendencia, secundum quod ex volumine predicto habetur.«

MÁSODIK FEJEZET.

39. §. Capistranói János boldoggáavatása. (Casus exemptus.)

Az observánsok azonban nem nyugodtak ebbe bele; minden áron szerették volna már atyjokat és reformátorukat az oltáron látni és szentként tisztelni. Minden alkalmat megragadtak tehát, hogy tervüket keresztül vigyék. 1513-ban a Medici családnak egyik tagja, Giovanni Medici, lett Krisztus helytartója X. Leo neve alatt. Élénk emlékezetben volt még ezen családban azon meleg barátság, amely Cosimo Medicit Capistranói Jánoshoz fűzte; s így az új pápa előtt nem volt ismeretlen Capistranói János neve. 1514. december 31-én Cristoforo da Forli, az observánsok vikárius generálisa, a pápánál kihallgatásra jelentkezik és ezen alkalommal azon alázatos kérelemmel fordul a pápához, hogy engedje meg, hogy Capistranói Jánost Capestranóban, ahol született, és ezen hely egyházmegyéjében, nyilvánosan tisztelhessék. A pápa megemlékezvén Capistranói János erényeiről és csodáiról, nemkülönben azon kegyeletes viszonyról, amelyben Capistranói János a Medici családdal volt, a vikárius generális kérését teljesítette és szóbelileg engedélyt adott a nyilvános tiszteletre.[1])

Az observánsok azonban attól tartottak, hogy ezt a szóbeli engedélyt esetleg valaki kétségbe vonhatja és ennek következtében az egész úgy kárt szenved; azért arra kérik a pápát, hogy kegyeskedjék a szóbeli engedélyt írásban is kiadni, hogy senki se kételkedhessék igaz voltában. A pápa készségesen teljesíti kérésüket és utasítja kedves hívét, Bernardo Tarlati di Bibiena bíbornokot, hogy állíttasson ki brevét a fenntebbi dologról.

Bernardo Tarlati di Bibiena 1515. október 4-én tehát a következő brevét adta ki: »Bernardo Bibiena Isten kegyelméből Santa Maria in Porticu diákonus-kardinális mindazok előtt, akik

[1]) Hermann: Cap. triumph. 751.

a jelen levelünket látni fogják, tanúskodunk és tanúbizonyságot teszünk, hogy Szentséges Úrunk, X. Leo pápa, az elmúlt esztendőben, Szent Szilveszter napján, mikor személyesen jelen voltunk, Cristoforo da Forli testvérnek, az observánsok vikárius generálisának, kérésére megengedte, hogy az egyházmegyében és Capestrano területén Capistranói János ünnepét megtarthatják, tekintettel azon rendkívüli tiszteletre, amellyel a nép ott a boldogot tiszteli, de mégis aképen, hogy ezen ünnep megülésének semmit tulajdonítani vagy ellenvetni nem szabad. És ezt az ünnepet október 23-án kell megtartaniok mind a szerzetes testvéreknek, mind a világi papoknak és másoknak, akik akarják az egyházmegyében és Capestrano területén; és ezt a jövőben is örök időkön át; mindazokat, akik ennek ellentmondanak, »excommunicatio latae sententiae«-vel sújtjuk. Amelyeknek hitelességéül a jelen íratunkat saját nevünk aláírásával és pecsétünk ráerősítésével erősíttetjük meg. Kelt Rómában, az apostoli palotában, 1515. október 4-én, Szentséges Úrunknak, X. Leónak, Isten kegyelméből való pápaságának harmadik évében. — Bernardo Santa Maria in Porticu bíboros, sajátkezűleg.«[1])

Ez volt az első lépés a szenttéavatás dicsősége felé.

Nem volt ez a mai értelemben vett boldoggáavatás, de jogilag mégis annak felelt meg. Ezen időben ugyanis nem volt még oly éles körvonalakkal meghatározva az egyházi jóváhagyás két fokozata: a boldoggáavatás és szenttéavatás, mint jelenben. Ezen kor az átmeneti időszak, mikor ez a két fokozat teljesen kialakul és a szentség hírében meghalt egyén nyilvános tiszteletének keretét és módját zsinórmérték szerint szabályozza. Ez az átalakulás nem egy év munkája, hanem több század gyakorlatának az összegesítése. A legrégibb időtől kezdve a XII. század közepéig átalában azon gyakorlat uralkodott, hogy a mai értelemben vett boldoggáavatást, azaz a nyilvános tisztelet engedélyezését a megyés püspökök gyakorolták. S ha a boldog tisztelete elterjedt egy egész ország egyházmegyéjében, akkor ezt szentnek nyilvánították, ami rendesen a szent koporsójának felnyitásával és áthelyezésével is össze volt kötve. Az első ünnepélyes szenttéavatást XV. János

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 417. — Hermann: Cap. triumph. 752. — Acta Sanct. Oct. X. 410 — Rodulphius: Hist. Seraph. Relig. I. 115.

pápa 993-ban a laterani zsinaton eszközölte, amikor Ulrich augsburgi püspököt szentté nyílvánította.[1]) Ettől kezdve általában a pápák avatnak szentté, s így a szenttéavatást teljesen maguknak tartják fenn. Ezzel szemben tovább is megmaradt azon szokás, hogy az egyes püspökök részint pápai beleegyezéssel, részint anélkül is az egyházmegyéjükben meghaltaknak, tekintettel erényeikre és csodatetteikre, nyílvános isteni tiszteletet engedélyeztek és a holttestet közszemlére kitették. III. Sándor pápa (1153—1181.) »Audivimus« kezdetű bullájával minden nyílvános tisztelet engedélyezését pápai jognak nyílvánított ki.[2]) De mivel nem körvonalazta szabatosan, minő cselekmények tekintendők a nyílvános egyházi tiszteletnek, továbbra is megtörtént, hogy a püspökök, vagy a nép a szentség hírében elhaltakat olyan tiszteletben részesítették, aminő csak a pápa által boldoggá avatottat illetett meg. Ilyen tiszteletben részesítették Capistranói Jánost Ujlakon. Ezen tisztelet ellen tiltakozott Carvajal, ezen tisztelet ellen szólalt fel Mátyás király is egyik levelében, és ezért kérte a pápát, hogy vagy szűntesse meg ezt az állapotot, vagy avassa szentté Capistranói Jánost, hogy az a szenteket megillető tiszteletben jogosan részesülhessen.

Ha III. Sándor pápa fenntebbi rendeletét vesszük zsinórmértéknek, akkor azt a tiszteletet, amely Ujlakon Capistranói János iránt megnyílvánúlt, visszaélésnek nevezhetjük; de ha az általános gyakorlatot tekintjük, akkor, mivel a pápa nem tiltakozott ezen tisztelet ellen, a jogosságát és törvényességét el kell ismernünk.

X. Leó fenntebbi engedélye Capestranóban már törvényesítette a hasonló módon behozott tiszteletet. Így kellett törvényesíteni az Ujlakon divatozó szokást is.

A Capestrano városnak engedélyezett kiváltság arra ösztönözte a magyarországi ferencrendieket is, hogy ők is kérjék Capistranói János tiszteletének helybenhagyását. A pápa nemcsak nem utasította el a kérést, hanem beleegyezett abba is, hogy Capistranói János ünnepélyes szenttéavatása tárgyalás alá vétessék.[3]) Wadding ezt 1520-ra teszi, de tévesen. Antonio da Palermo

[1]) Wetzer-Welte: Kirchenlexikon. II. 144.
[2]) Wetzer-Welte: Kirchenlex. II. 145.
[3]) Wadding: Annales Min. XVI. 105.

ugyanis megtalálta a pápa bulláját, amellyel a csodák vizsgálatát elrendelé, s ez a bulla 1519. október 12-én kelt Rómában.[1])

A szenttéavatás tárgyalása okvetlenül megkívánta a csodák hivatalos összeállítását és vizsgálatát, azért a pápa a fenntebbi bullájával György pécsi püspököt, János szerémi püspököt és János gothói (pécsi egyházmegyei) apátra bízta.[2])

A bizottság csakhamar hozzálátott a munkához. A szerémi püspök Ujlakon, a pécsi püspök meg Budán tartott tárgyalást. Mindketten kihirdették a templomban, hogy akik Capistranói János csodáiról valamit tudnak, jelenjenek meg a fenntebbi bizottság előtt.[3]) A magyar tartomány atyái Budára siettek, ahol megjelent Szent Ferenc rendjének legfőbb feje is, a véletlenül Magyarországon tartózkodó Franciscus Lychetus, miniszter generális is Albertus de Dereslyen, tartományi miniszter kíséretében.[4]) A miniszter generális 1520. november havában Budán meg is halt.[5])

Mivel időközben a politikai látóhatáron nehéz fellegek jelentkeztek, a pécsi püspök arra kérte a pápát, hogy Vurythez Mihály, székesfejérvári Szent Miklósról nevezett prépostot, nevezze ki helyettesévé. A pápa ezt 1520. június 30-án kelt brevéjével teljesíti.[6])

Vurythez Mihály Ujlakra megy és ott a szerémi püspökkel és a gothói apáttal együtt végzik a vizsgálatot. Megnézik Capistranói János sírját is, hogy tiszteletéről is jelentést tehessenek.

A pécsi püspök időközben megbízta Henrich, nicopolisi püspököt, a breslaui puspök suffraganeusát, hogy Csehország részeiben tartson vizsgálatot. Henrich készségesen eleget tett a kérésnek és nagy buzgalommal gyűjtötte a csodákat, amelyek érdekében 229 tanút hallgatott ki.[7])

[1]) Antonio da Palermo: Tom. VI. cap. VIII. punct. 23.: »1519. die 12. octobris Romae apud Sanctum Petrum.«

[2]) Antonio da Palermo: VI. cap. VIII. punct. 23.: »Joannes de Bottho« és másutt: »Episcopi Quinqueecclesiensis et Sirmiensis et Abbas de Gettho.« Wadding: Annales Min. XVI. 105.: abbas de Getho.« — Cf. Wadding: Annales Min. XII. 414.; Hermann: Cap. triumph. 751.; Acta Sanct. Oct. X. 403. és Memoranda Paraphrasis 199.: »abbas de Gethlo.«

[3]) Antonio da Palermo: VI. cap. VIII. punct. 23.

[4]) Wadding: Annales Min. XVI. 105.

[5]) Schematismus Prov. Hung. Sanctae Mariae Ord. Fratrum Min. 1905—1906. 13.: »Franciscus Lychetus a Brixia 1518—1520. — Hungariam visitans obiit Budae, Mense Novembri 1520.«

[6]) Antonio da Palermo: VI. Cap. VIII. punct. 23.: Michael Vurythez prepositus Sancti Nicolai de Alba Regali.«

[7]) Antonio da Palermo: Tom. VI. c. VIII. punct. 23.

A vizsgálat eredményét György pécsi, János szerémi püspökök és János gothói apát, miután sajátkezűleg aláírták és lepecsételték, 1521-ben egyik hű emberük útján Rómába küldötték. Antonio da Palermo csak ennyit mond: »Megbízható követ útján 1521... hónap... napján Budán kelt levelükkel együtt elküldötték.«[1])

Ezen jegyzőkönyv még eddig nem került napvilágra, de az Ara-coeli kolostor birtokában van egy regestrum, amely ezen jegyzőkönyv felhasználásával készült. Ez a regestrum Kaizer Ferdinánd budai guardián szívessége folytán került kezembe s így alkalmam volt részletesen átnézni.[2])

Ez a regestrum a következő szavakkal kezdődik: »Az Úrnak nevében. Kezdődnek azon csodák, amelyeket a mindenható Isten ereje és jósága kegyeskedett művelni a néhai boldog atyának, Capistranói Jánosnak, Szent Ferenc szigorított rendje szerzetesének érdemei által és érdemeinek segítségül hivására; amely csodákat a tanúk, kiváltképen a vizsgálatra kiküldött tanúk előtt, úgymint: Vito d'Arezzo, Sáfár Mihály, nemkülönben Arcuparius Bertalan, Ujlak városának polgárai előtt és sok más szavahihető férfiú és asszony előtt eskűvel megerősített tanúvallomásokkal hitelesítettek meg.«[3]) Most következik a csodák elsorolása. Minden egyes csodánál elmondja a szerző a betegség nemét és azt a módot, miként történt a gyógyulás. Kórházi naplószerűen írja le az egyes eseteket.

A regestrum szerzője azonban óvatosan elhallgatja nevét és véletlenül csak annyit árul el, hogy adatait három forrásból merítette. »Tekintetes György úr, Zyntha (Zenta?) bácsi egyházmegye városának polgára... vallomása megvan a már említett csomagban (in cumulo), úgyszintén az utókor számára kiadott nyilvános jegyzőkönyvben (in instrumento publico ad futuram rei memoriam

[1]) Antonio da Palermo: Tom. VI. c. VIII. punct. 23.: »per fidelem Nuntium cum eorum litteris transmiserunt. Datis Budae anno praesenti 1521. die mensis....«

[2]) Meg fog jelenni a Dőry-Lukcsics-féle kiadásban.

[3]) Original. pag. 179. a.: »In nomine Domini. Incipiunt quedam miracula, que omnipotentis Dei virtus et bonitas dignata operare per merita et ad invocacionem meritorum beati patris condam videlicet fratris Johannis de Capistrano ordinis minoris sacre religionis sancti Francisci de observancia vocatorum, que miracula coram testibus, specialiter coram com (pro) bacioni deputatis, videlicet Vito de Aretio, et Michaele Safar, necnon Bartholomeo Arcupare civibus civitatis de Wylak, coramque aliis multis boni testimonii viris et mulieribus iuramenti atestacione sunt approbata.«

edito) és a szenttéavatási tárgyalás jegyzőkönyvében (et in processu regestrato).[1])

Kétszázhatvan csodát tartalmaz ez a regestrum, amelyek közül 164 az ujlaki gyűjteményben is előfordul. A regestrum hitelességét akarja emelni a regestrum szerzője, mikor hivatkozik arra, hogy az összes csodákat a szenttéavatási perfolyamatban hivatalosan jegyzőkönyvbe foglalták. »Megjegyzendő — írja a szerző — amint fenntebb is említettem, hogy az összes előző és egyszersmind következő csodák is a szenttéavatási perben registrálva vannak.«[2])

Nagyon érdekes, hogy a szerző nem elégedett meg az összegyűjtött és megvizsgált csodák lemásolásával, hanem átkutatta azokat is, amelyeket a bizottság valami oknál fogva mellőzni volt kénytelen. »A tanúk, akik többek között kimaradtak anélkül, hogy feljegyeztettek és megvizsgáltattak volna, a következők; de akiknek vallomását, amennyire lehetséges volt, elküldötték, amint ez kitűnik abból a bizonyos kötetből, vagy csomagból.«[3]) 20 tanút sorol fel, akiknek vallomását a kiküldött bizottság nem vizsgálta meg. Pedig előzőleg már hivatalosan jegyzőkönyvbe vették.[4]) Mindenegyes tanúnál megjegyzi, hogy vallomása benn van-e a fenntebbemlített adathalmazban, vagy sem. A 12-dik tanú vallomásánál megjegyzi, hogy ezt az íratcsomagot Rómában mindenki megtalálhatja és láthatja.[5])

Nagyon fontos a szerzőnek azon megjegyzése is, hogy rend-

[1]) Original. pag. CCXII. b.: »Testis est providus Georgius concivis oppidi Zyntha dyocesis Bachiensis de se ipso a caduco morbo liberato extat de hoc propria fassio in cumulo iam dicto ac eciam instrumento publico ad futuram rei memoriam edito et in processu regestrato.«

[2]) Original. pag. CCXII. a.: »Advertendum quod ut premissum est omnia quasi miracula precedencia ac eciam subsequencia habentur regestrata in processu.«

[3]) Original. pag. CCXII. a.: »Testes qui remanserunt inter alios sine recepcione et examicacione hii sunt. Quorum nihilominus testimonia prout fieri potuit missa sunt ut patet in ligatura quadam sive cumulo.«

[4]) »Extat testimonium in cumulo prefato, pernotata et scripta magistri Johannis clerici Keresini dyocesis Waradiensis notarii publici.«

[5]) Original. pag. CCXII. b.: »Testis est Nicolaus Nagy de Canisa ex auditu de quodam obsesso liberato apud sepulcrum beati viri, huius eciam testimonium vix habetur, nisi sit aliquid expressum de hoc in quibusdam sigillatis et clausis scripturis existentibus in cumulo iam dicto, que eciam apperiantur et videantur in urbe.«

kívül sok tanú kimaradt a gyűjteményből, akiknek neveit összeírták és a budai (ferencrendiek) sekrestyéjében őrzik.[1])

A 213. b. oldaltól kezdve felsorolja mindazon elfogadott és megvizsgált tanúk neveit, akik a szenttéavatási perben Budán szerepeltek.[2]) A tanúk sorát Zokoli Ferenc aradi prépost és Hannel Mihály budai főesperes és plébános nyitják meg.[3]) Erről a két tanúról Antonio da Palermo is megemlékezik.[4]) Összesen 45 tanút említ, akiket társadalmi állásuk szerint osztályoz. A nemes nők között találjuk a király gyámjának, Bornemisza Jánosnak, feleségét, Helenát (Helena coniunx domini Johannis Bornemyze tutoris regii) és a sabáczi bán litteratusának, Andrásnak, feleségét, Eufrozinát (Eufrosina relicta Andree litterati Bani Sabacziensis).

»Az elősorolt tanúk eskűt Q... úr előtt tettek, de őket Mihály doktor vizsgálta meg a jegyzők segítségével.«[5])

Végezetűl megemlíti, hogy Ujlakon, Futakon és egyéb helyeken is tartottak vizsgálatokat. A tanúk nevei bennvannak a szenttéavatási jegyzőkönyvben; ezek közül csak hetet említ, mint kiválóbbakat.[6])

A regestrumot azzal a megjegyzéssel zárja be, hogy más halottak feltámasztásáról és más különböző betegségek meggyógyításáról is vannak tanúbizonyságok, miként ez a szenttéavatási jegyzőkönyvből látható. Egyébként itt bővebben van szó mind az előző, mind az utóbbi dolgokról. Az eskűt letett és kihallgatott tanúk száma 229 volt.[7])

[1]) Original. pag. CCXII. b.: »Prope Perechke ac Kylwd atque eciam in aliis quam plurimis locis permulti remanserunt, quorum quidam habentur in regestro in dicto cumulo existenti, alii innumerabiles non habentur, sed sunt nomina eorum reservata in diversis ternulis et reposita in sacristia Budensi.

[2]) Original. pag. CCXIII. b.: »Nomina testium Bude productorum receptorum et examinatorum, quorum testimonia habentur in processu.«

[3]) Original. pag. CCXIII. b.: »Reverendus dominus Franciscus Zokoli prepositus ecclesie Orodiensis. Venerabilis dominus Michael Hannel archipresbiter et plebanus Budensis.«

[4]) Antonio da Palermo: Tom. VI. cap. VIII. punct. 23.: »Reverendus dominus Franciscus de Kokol, praepositus Orodiensis, ven. dom. Michael Hannel archipresbyter seu plebanus Budensis et reliqui.

[5]) Original. pag. CCXIV. a.: »Ex quibus plerorumque iuramenta per se recepit dominus Q.... sed illos et alios examinavit dominus Michael doctor cum notaris.«

[6]) Original. pag. CCXIV. b.

[7]) Original. pag. CCXIV. b.: »De aliis mortuis suscitatis ac a variis infirmitatibus curatis videantur deposiciones testium prout in processu. Ibi omnia clarius repperiuntur tam de premissis quam de aliis. Testes enim iurati et examinati in toto sunt CC. et XXIX. prout supra.«

A Dőry—Lukcsics-féle gyűjteményben két kézirat van, amelyek szintén a XVI. század első feléből valók. Az egyiket Czaich Gilbert másolta az eredetiről és ez két részből áll: csodák Capistranói János halála előtt és halála után: »Miracula Beati Patris Johannis de Capistrano ex diversis comportata, facta ante mortem« és »Miracula eiusdem Beati Patris Joannis Capistrani post mortem.«[1]) A regestrum korára is találunk benne feljegyzést. Az egyik csodánál ugyanis, mikor elbeszéli, hogy Capistranói János misézés közben egy nyílat látott leszállani az égből, ezt a megjegyzést teszi: »prout de victoria reportata fidem faciunt tam cronica mundi, quam ea, que Hungarorum nuncupatur, nec non et supplementum cronicarum ac aliorum scripta.« A Cronica mundi és a Cronica Hungarorum a XV. században jelentek meg, míg a Supplementum Cronicarum 1510-ben látott napvilágot. De van még egy biztosabb adat is. Egy helyen ugyanis ezt írja: »Aquila városának egy bizonyos lakósa több napon át a legsúlyosabb betegségben sínylődött, és annyira súlyosbodott baja, hogy azt hitték, meghal. Fogadalmat tett, hogy tizenkét misét szolgáltat, mire azonnal jobban lett a tanú maga, aki ezeket hűségesen elmondotta Aquilában a magyarországi observáns tartomány miniszterének, aki társaival 1517. június havában, az előbbi időben tartott általános gyűlésről visszatért és a fentebb említett 12 misét elfogadta, hogy a boldog férfiú sírjánál elmondatja.«[2])

Az ismeretlen szerző az egyes csodáknál a legtöbbször megnevezi a forrást is, ahonnan merítette adatait. Az első részben hivatkozik ugyanis Nicolao da Fara, Cristoforo da Varese, Girolamo d'Udine, Soproni Péter munkáira és Szent Bernardino csodáinak gyűjteményére.[3]) Az első rész a következő fejezetekre oszlik:

---

[1]) Dőry-Lukcsics-féle kéziratgyűjtemény.

[2]) Dőry-Lukcsics-féle kézirat-gyűjtemény: »Quidam inhabitator civitatis Aquilane gravissima infirmitate per plures dies detentus et in tantum aggravatus, quod mori putabatur voto cum XII. missis et oracionibus emisso statim melius se habuit testis ipse, qui hec ministro provincie Hungarie de regulari observancia ac sociis eiusdem bona fide in Aquila retulit MDXVII. de mense Junii dum ex capitulo generalissimo tunc proxime celebrato reverterentur ac dictas XII. missas ad beati viri sepulcrum celebrari obtinuit.«

[3]) Dőry-Lukcsics-féle kézirat-gyűjtemény: »De mortuis resuscitatis numero sex című rész első csodája leírásánál: cuius miraculi mentio fuit etiam in volumine magno miraculorum Sancti Bernardini.«

I. De divine bonitatis, ac Beate Virginis erga Beatum virum pia condescensione necnon Seraphici Patris Beati Francisci apparitione atque aliis circa cum ostensis mirabilibus: 26 csodával.

II. De mortuis resuscitatis: 6 csodával.

III. De claudis et corpore viciatis sanatis quam pluribus: 189 csodával.

IV. A diversis egritudinibus curati quam plures: 18 csodával.

V. De vulneratis curatis: 2 csodával.

VI. De hidropicis curatis: 3 csodával.

VII. De sanguiflua curata: 1 csodával.

VIII. De distorta facie et ore curata: 1 csodával.

IX. De assideratis curatis: 9 csodával.

X. De male sentientibus punitis: 10 csodával.

XI. Ab apoplexia liberati: 5 csodával.

XII. A febribus curati: 3 csodával.

XIII. De mancis restitutis ac destitutis membris: 10 csodával.

XIV. De freneticis et obsessis liberatis: 11 csodával.

XV. A morbo caduco et destitutis: 67 csodával.

Egyetlen egy új csodát sem hoz fel; valamennyi feltalálható a fenntebbemlített életrajzírók műveiben.

A második részben forrásúl szintén a fenntebbi életrajzírók munkáit használja, de a csodák legnagyobb részét az ujlakiak jegyzőkönyvéből és Geszthi János regestrumából írja át. A csodákat a következő fejezetekbe osztja be:

I. Mortui resuscitati fuere XXXI.

II. Morituri curati et preservati numero fere XLIX.

III. Ceci surdi et muti curati numero VII.

IV. Alii ceci illuminati et ab oculorum dolore liberati numero XXII.

V. Muti alii sanati numero V.

VI. A caputis et dencium dolore liberati fere IX.

VII. De surdis quibusdam aliis curatis numero VI.

VIII. Sanguiflui liberati fere XIII.

IX. Ab Apoplexia curati numero IV.

X. A diversis egritudinibus liberati numero X.

XI. Contracti restituti quamplures.

XII. De epilepticis curatis numero XXI.

XIII. Podagrici et paralitici curati numero VII.

Összesen felsorol 192 csodát. Közben aztán többízben a következő megjegyzést szövi bele az előadás szövegébe: »A fenntebbemlített csodák közül azokat, amelyek Ujlakon történtek a boldog atya sírjánál, lelkiismeretes és szavahihető polgárok szorgalmasan megvizsgálták Ujlakon, amint erről tanúskodik ugyanazon Cristoforo testvér, miként fenntebb láttuk műve végén; s mást nem írtak össze, mint a miket teljesen bebizonyítottak és eskűvel megerősítettek; más csodákat is, amelyek Itáliában történtek, a legszorgalmasabban megvizsgáltuk és teljes bizonyítás és eskűletevés után írásba foglaltuk.«[1])

A másik kézirat, amely a Dőry—Lukcsics-féle kézirat-gyűjteményben R. jelzés alatt fordul elő, a XV. század terméke ugyan, de egyes részeit a szerző egy régebbi forrásból merítette, amelyet még Capistranói János egyik útitársa írt össze.[2]) 330 csodát ír le a következő beosztás alapján:

I. De surdis.
II. De paraliticis consolidatis et podagrosis.
III. De cecis illuminatis.
IV. De obsessis liberatis et freneticis curatis.
V. De captivis liberatis.
VI. De mortuis vivificatis et in periculo mortis positis ac agonizantibus liberatis.
VII. De liberatis ab aliis morbis.
VIII. De quibusdam aliis miraculis diversi generis.

Az utolsó hat lapon pedig dicsőítő éneket zeng Capistranói János emlékének. A dícséretet a következő szavakkal zárja be: »Elköltözött pedig az életből az Úr megtestesülésének 1456-dik esztendejében, október 23-dik napján, Magyarországon, a pécsi egyházmegye Ujlak városában, és nyugszik ugyanott a várban,

---

[1]) Dőry-Lukcsics-féle kézirat-gyűjtemény: »Ex supra dictis miraculis illa, que facta fuerunt in Wylak apud sepulcrum beati patris diligenter fuerunt exeminata per viros consciensiosos et bone fame cives in Wylak ut testatur idem frater Christoferus ut supra in fine, nec aliquod ex illis conscripserunt nisi habitis plenis probacionibus et receptis iuramentis alia eciam miracula facta in Italia diligentissime examinata sunt cum plenis attestacionibus et iuramentis ac conscripta veraciter.«

[2]) Dőry-Lukcsics-féle kézirat: 262-dik csoda: Ecce puer mirabiliter quasi a somo evigilans hilarescit, quem pulcrum reperimus, cum ibi infirmos visitavimus.« 268-dik csoda: »Venit postmodum Cracoviam exolvens votum, narrans nobis hec in conspectu populorum.«

a boldogságos Szűz Máriának, Isten anyjának kolostorában, a szigorított ferencrendi testvéreknél. Az Istennek férfia, mikor napokkal és erényekben telve meghalt, korára nézve mintegy 70 éves volt. Besoroztatott és elhelyeztetett a mennyei karban a szentatyák közé, ahová az ő érdemei által vezessen el bennünket a népnek igaz vezére és üdvözítője, a felfeszített Krisztus. Az egy Istennek tiszteletére és dicsőségére, aki háromságként él és uralkodik mindörökön örökké. Amen. Laus Deo.«[1])

A csodáknak ez a lázas gyűjtése mutatja, hogy a szenttéavatást mennyire óhajtották dülőre vinni. Mivel az eredeti jegyzőkönyvet nem ismerjük, nem mondhatjuk meg, hogy az utóbbi regestrumok mennyiben segítették elő az ügyet. Wadding, aki látta az eredeti jegyzőkönyvet, nincsen megelégedve vele. Nagyon hiányosnak tartja, s azért a következő megjegyzést fűzi hozzá: »Ezek a csodák a boldog atyának, Capistranói Jánosnak, életszentségét teljesen bebizonyítják. De rövidség céljából sokat elmellőztek, s az új kutatással helybenhagyott csodákat teljesen be nem fejezhették. Néhányat itt azok közül is nyilvánosságra hoztak; a megelőző csodákat különböző helyekről gyűjtötték össze, a következő csodák pedig néhány halott feltámasztásáról, haldoklók életrekeltéséről, sánták gyógyításáról, vakok szemeinek visszanyeréséről, süketek megszabadításáról, vérfolyásban szenvedők meggyógyulásáról, termékenységet nyert nőkről, nemkülönben a szülés veszedelmétől megszabadított asszonyokról, a fejfájásban szenvedőkről, a hitben kételkedők bűntetéséről, nyavalyatörősök gyógyulásáról, a bilincsektől és börtönből megszabadultakról és más egyebekről szólnak. Ha ezen ügynek jegyzője, vagy valaki más, szorgalmat és fáradságot fordított volna rá, a fenntebbiekhez hasonló más csodákat is hozhatott volna fel, amelyek

[1]) Dőry-Lukcsics-féle kézirat gyűjtemény. R. pag. 178. a. és 178. b.: Migravit autem ab hac vita anno incarnacionis dominice 1456. die vigesima tercia mensis Octobris in Hungaria, in oppido Wylak diocesis Quinqueecclesiensis, et requiescit ibidem in arce, in claustro beate semperque virginis Dei, Marie, apud fratres minores de Observantia. Fuit autem, quando obiit vir Dei etate quasi septuaginta annorum, plenus dierum ac virtutum. Numeratus et locatus inter sanctos patres in celesti collegio, quo nos per merita eiusdem introducat verus populi ductor et salvator, Christus Jhesus crucifixus. Ad laudem et gloriam unius Dei, qui trinus vivit et regnat in seculorum secula. Amen. Laus Deo.

a tárgyalás folyamán a 47 tanú és ezeket követő 230 tanú vallomásából előkerülnek.«[1])

Kétségtelen, hogy a szenttéavatási per nagy anyaga nem volt teljes, de azért elégséges volt arra, hogy Capistranói János életszentségét megállapítsák, és így a szenttéavatást előbbrevigyék. A bizottság Rómában meg is kezdette az ügy tárgyalását. Mennyire ment a szenttéavatási per, nem tudjuk, mert hiányzanak az erre vonatkozó adataink. De annyi mindenesetre bizonyos, hogy az üggyel nagyon behatóan foglalkoztak és hogy az egyik jogtudós a jegyzőkönyvben levő csodák alapján felterjesztést készített a pápához a szenttéavatás kieszközlése végett. Mintául azt a felterjesztést vette, amelyet Giovanni Francesco da Pavinis készített Szent Bonaventura szenttéavatása alkalmával.

Ez a felterjesztés felkarolta Capistranói János egész életét és kiterjedt arra is, miképen gyakorolta a hit, remény és szeretet isteni erényeket, nemkülönben az okosság, igazságosság, mértékletesség és lelki erő sarkalatos erkölcsi erényeket. A felterjesztés a következő 16 fejezetre oszlott:

1. A boldog atyának Szent Ferenc kolduló rendjébe való belépése csodásnak mondható a kiváló buzgalom miatt.
2. Szent tanítása és könyveinek sokasága.
3. A világi és egyházi méltóságoknak elutasítása.
4. Természetfölötti erények és kiváló érdemei.
5. Szent kormányzása és az observáns család felszabadítása.
6. Tűrelme az üldözések alkalmával az Isten iránt való buzgalma miatt.
7. Sok fáradozása, tiszta erkölcse, buzgó tettei stb.
8. A sok dicsőség, amelyet Isten vele tett.

[1]) Wadding: Annales Min. XVI. 106.: »Haec miracula, sanctitatem beati Patris Joannis de Capistrano plane declarant. Multa autem, causa brevitatis praetermissa sunt; nec miracula noviter per compulsum probata ad plenum perfici potuerunt. Edita sunt hic ex illis nonnulla, et praemissa ante alia ex diversis comportata, subsequentia miracula de quibusdam mortuis resuscitatis, morituris praeservatis, claudis sanatis, caecis illuminatis, surdis liberatis, sanguifluis curatis, mulieribus foecunditatem adeptis, necnon a periculo partus liberatis, a capitis dolore mitigatis, male de rebus fidei sententientibus punitis, epilepticis curatis, a vinculis et carceribus liberatis et aliis. Quod si Notarius huiusmodi negotii, vel aliis quispiam diligentiam et laborem adhibuerit, poterit et alia miracula similia praedictis addere, quae patent in processu ex testimonio quadragesimi septimi, et aliorum sequentium testium, usque ad ducentesimum trigesimum testem inclusive.

9. A szeretet és ártatlanság műveiben való részvétele.
10. Szentségének mennyei híre és boldog halála.
11. A szenttéavatást kérelmezők sokféle kérései.
12. A hosszas késedelem a szenttéavatásban.
13. A legszorgalmasabb kutatás ünnepélyes átvizsgálása.
14. A népek jámbor buzgósága iránta folytonosan növekszik.
15. A katholikus egyházban sok eredményt hoz létre.
16. Sok valódi csodának naponkint való feltűnése.[1])

A szenttéavatási tárgyalásokkal egy időben Magyarországon ismét mozgalom indult meg a szenttéavatás sürgetése végett. Kutatásaink közben semmi nyomára sem akadtunk azoknak, akik a szenttéavatási ügyet újból felkarolták. A legnagyobb valószinűség szerint ismét Szent Ferenc fiai álltak a mozgalom élére, és ők bírták rá az egyes urakat a kérvényezésre. A kérvényezők sorát Nándorfejérvár nyítja meg,[2]) ahol Capistranói János életének egyik legszebb jelenete játszódott le; követte a székesfejérvári Szent Miklósról elnevezett kanonokok testülete,[3]) Brammates városa,[4]) Szapolyai János erdélyi vajda,[5]) Guthi Ország Ferenc és Imre,[6]) Báthori István nádor és Báthori András szath-

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 415. — Acta Sanct. Oct. X. 403.: »Primum, ipsius beati Patris ad Religionem Ordinis Mendicantium sancti Francisci mirabilis dicetus conversio cum illius praecipio fervore. — Secundum, doctrina sacra cum multitudine librorum. — Tertium, contemptus dignitatum mundanorum et Ecclesiasticorum. — Quartum, superexcellentes virtutes, et merita ejus insignia. — Quintum, regimen sanctum ejus cum regularis Observantiae familiae liberatione. — Sextum, patientia in persecutionibus propter zelum Dei. — Septimum, labores multi, mores casti, et actus strenui etc. — Octavum, multa gloria, quam fecit Dominus cum eo etc. — Nonum, sufficientia in operibus caritatis et innocentiae. — Decimum, fama celebris beatitudinis ejus et mors pretiosa. — Undecimum, multiplex supplicantium instantia. — Duodecimum, maxima temporum mora studiose expectata. — Tertiumdecimum, diligentissima solemnis inquisitio habita. — Quartumdecimum, devotio pia populorum ad eum semper excrescens. — Quintumdecimum, multiplex fructus subsecutus in Ecclesia Catholica. — Sextum decimum, multorum verorum miraculorum coruscatio diuturna.«

[2]) Wadding: Annales Min. XVI. 124.: »Datum Nandoralbae in festo Conversionis sancti Pauli apostoli anno salutis 1521. — Universitas Civium Civitatis Nandoralbae.«

[3]) Wadding: Annales Min. XVI. 123.: »Datum ex Alba-Regali XII. mensis Februarii 1521. — Devoti oratores Capitulum Ecclesiae S. Nicolai extra muros Civitatis Albae-Regalis fundatae.

[4]) Wadding: Annales Min. XVI. 123. — »Civitas Brammatensis.«

[5]) Wadding: Annales Min. XVI. 124.: »Datum in oppido Zercutz feria VI.... 1521. — Servus humilis Joannes Comes de Vajvoda Transilvanus.«

[6]) Wadding: Annales Min. XVI. 125.: »Datum Budae V. die febr. 1521. — Franciscus et Emericus Ország de Burth.«

mári főispán[1]) és Máté pannonhalmi főapát.[2]) Ezeken kívül írtak még a pápához a győri, nyitrai és váradi püspökök, Ujlaki Lőrinc Bosznia hercege, Török Imre belgrádi bán. Bornemisza János a király gyámja, Drágffi János tárnokmester, Perényi Gábor Ugocsa főispánja és királyi palotamester, Perényi István, Gábornak testvére, Hedvig tesseni hercegnő, a néhai Szapolyai István nádor özvegye; a bécsi, a váradi és a nyitrai káptalanok, Zaránd megyének nemesei, Bács, Várad, Zalánkemén, Kamauz, Nándorfejérvár városok, Ujlak plébánosa és közönsége, nemkülönben Cseh- és Lengyelország sok községe.[3])

A szenttéavatás ügye tehát minden oldalról a legszebben haladt és a legszebb reményekre jogosított. A szenttéavatás anyagi része is némileg biztosítva volt, mivel Frangepán György kalocsai érsek 1000 aranyat adott a szenttéavatás költségeire. A pápa ezen összeg kézhezvételét nemcsak elismeri, hanem kiközösítés terhe alatt megtiltja, hogy ezt a pénzt más célra fordítsák.[4])

1523-ban a miniszter generális Alemani András t és Prato Ferencet küldötte Magyarországba, hogy a két magyar tartomány viszályát vizsgálják meg. A kibéküles pontjai közé felvették, hogy Capistranói János szenttéavatására szükséges költségekhez köteles a Boldogságos Szűz Máriáról elnevezett tartomány is hozzájárulni, ha a szenttéavatás meglesz.[5])

---

[1]) Wadding: Annales Min. XVI. 125.: »Datum in domo nostra Bathorea. — Stephanus de Bathor, palatinus et comes, ac Andreas de Bathor Comes Zathmariensis.«

[2]) Wadding: Annales Min. XVI. 126.: »Datum Monasterio sancti Martini sacri Montis Pannoniae. XXI. febr. 1521. — Matheus Abbas dicti Monasterii.«

[3]) Wadding: Annales Min. XVI. 122.: »Episcopus Jaurinensis, Nitriensis et Varadiensis, — Laurentius Comes Wilakae et dux Bosnae, — Stephanus de Bathor, palatinus. — Andreas de Bathor, frater Stephani, Comes Zathariensis. — Johannes de Zapolia, wajwoda Transylvanie, — Emericus Thervuk, banus Belgradiensis, — Johannes Brencyha, Tutor regis, — Johanes Dragffy, magister Thaverniorum — Gabriel de Perea Comes de Rogocha ac cubiculariorum magister. — Stephanus de Perea, frater Gabrielis — Hedwigis ducissa Thessenensis, quondam Stephani de Zapolia, Palatini relicta. — Abbas sancti Martini sacrimontis Pannoniae — Capitula Bachien. Waradien, Nitrien., — Communitas nobilium Comitatus de Gyrola, de Zarand. — Civitates Buchien. Waradien. Zalenkenien. — Kamauz, Nandoralben, de Suthag. — Plebanus et Communitas de Wylack.

[4]) Wadding: Annales Min. XVI. 126.: Datum Poli Portuensis dioecesis sub annulo Piscatoris die XXV. Januarii 1521. (MD. XXI.)

[5]) Karácsonyi: Szent Ferenc rendjének tört. Magy. I. 87—88.

A befejezéssel kecsegtető úgy azonban hirtelen félbenszakadt. Az élte virágában levő pápa ugyanis 1521. december 1-én meghalt, és ezzel a szenttéavatás tárgyalása ismét megrekedt.

X. Leó utódja, VI. Hadrián, rövid uralkodása után VII. Kelemen került Szent Péter székére (1523—1534.), akihez Magyarországból és Lengyelországból is kérő leveleket küldenek a szenttéavatás újból való[4] megkezdése és tárgyalása érdekében. A folyamodók között találjuk II. Lajos magyar királyt,[1]) Zsigmond lengyel királyt,[2]) Ferenc csanádi választott püspököt,[3]) Szapolyai János szepesi főispánt és erdélyi vajdát.[4])

Az ügyet most Magyarország legfőbb papja, Szatmári György esztergomi érsek, veszi kezébe, aki összegyűjteti a szenttéavatáshoz szükséges csodákat és azt Rómába küldé.[5]) Az ügyet egyébként Dereszlényi Albert provinciális mozgatja, aki a tanúk vallomását kiegészítette. Élt még a budai kolostorban Paksi Miklós öreg szerzetes és öt ferencrendi apáca a pesti kolostorban a régi tanúk közül.[6])

A szenttéavatás célját szolgálta az a kis könyvecske is, amely 1523-ban jelent meg ezzel a címmel: Vita et gesta beati Johannis de Capistrano. — Anno Salutis M. D. XXIII.[7]) Ez a kis könyvecske 174 oldalból áll és tartalmazza Nicolao da Fara, Girolamo d' Udine, Cristoforo da Varese és Soproni Péter munkáit. De a szenttéavatás ügye nem akart előbbre jutni.

II. Lajos erre követet küldött a pápához, akinek feladatául tűzte egyebek között azt is, hogy Capistranói János szenttéava-

[1]) Wadding: Annales Min. XVI. 172.: »Datum Posonii, III. Decembris 1523. — Ludovicus Rex manu propria.«

[2]) Wadding: Annales Min. XVI. 173.: »Datum Cracoviae, die III. Aprilis 1524. Sigismundus, rex Poloniae.«

[3]) Wadding: Annales Min. XVI. 174.: Ex arce Pathak, die XXII. octobris 1523. Franciscus Electus Chanadien.«

[4]) Wadding: Annales Min. XVI. 174.: »Datum Posonii in festo beatae Elisabethae viduae 1523. — Joannes, Comes Scepuscen; Wajvoda Transylvaniae.«

[5]) Schmitth: Archi-episcopi Strigonienses. II. 38.: Ut Joannes Capistranus Ord. S. Francisci Hungariae Apostolus, in numerum Sanctorum referretur, per literas oravit Pontifices, censumque miraculorum, ut jussus erat, ad Urbem misit. Sed vota piissimi Praesulis dilata sunt.«

[6]) Karácsonyi: Szt. Ferenc rendjének tört. Magyarorsz. I. 379.

[7]) Magyar Tud. Akadémia Könyvtára. — Ráth György-féle könyvtár: Vita et gesta beati Johannis de Capistrano. S. l. 1523.«

tását sürgesse meg a pápánál. Lorenzo Campeggio bíboros, a pápa magyarországi követe, ezért a pápát értesíti erről dologról és a királyi követtel a következő levelet küldé őszentségéhez: »Szentséges Atya, szent lábainak csókolása után. — Visszatér Szentségedhez a tisztelendő Brodarics István pécsi prépost úr, ezen király Őfelségének követe, hogy Szentségednél Őfelségének és ezen országnak bizonyos ügyeit megtárgyalja és sürgesse, amelyek között különösen két dolog van, amelyek miatt Őfelségének kérésétől indíttatva kényszerülök Szentségednek írni, hogy azokat teljesítse: az egyik Capistranói János testvér szenttéavatása, amelyet maga a király és az országnak más előkelőségei főképen óhajtanak; a másik pedig bizonyos lelkészségnek vagyis plébániának praelatusi (érseki) ranggal való felállítása azon kiváltsággal és hatalommal, hogy használhassa a pontifikálékat,[1]) nemkülönben, hogy az évnek három napján örök időre teljes búcsúban részesülhessen, nagyságos Perényi Gábor, ezen ország bárójának kérésére, aki ezen kegy viszonzásául, ezen ország és határainak őrizetére és védelmére bizonyos számú zsoldos katonaságot ajánl fel bizonyos időre, miként ezt bővebben megtudhatja Szentséged ugyanattól az István úrtól...

Mily forró vággyal óhajtja Őfelsége ezen dolgokat, Szentséged megtudhatja bőségesen azokból, amelyeket ugyanazon követ úr elő fog terjeszteni; s mivel neki mindazokról, amelyeket tárgyalás alá vesznek és amelyekről tanácskoznak, teljes ismerete van, azért hosszas levélírástól felmentve érzem magamat. A legboldogabban éljen Szentséged, akinek szentséges lábai elé alázatosan leborulok. Budán, 1525. febr. 20-án. Lorenzo Compeggio bíboros.«[2])

Brodarics elment Rómába, ahol bizonyára tüzetesen előadta mindazt, amire fenntebbi levelében Lorenzo Compeggio bíboros célzott. 1525. szeptember elején érkezett vissza Budára;[3]) de útjának eredményéről semmit sem tudunk.

Egyébként is a törökök fenyegető fellépése háttérbe szorított

[1]) Theiner: Vet. Mon. Hist. II. 647.: »alterum parochialis cuiusdam seu plebania in Archiepiscopatus dignitatem erectio cum facultate et potestate utendi pontificalibus.«

[2]) Theiner: Vetera Monumenta Hist. Hung. Sacr. Illustr. II. 647.

[3]) Fraknói: Magyarország egyh. és politikai összeköttetései. II. 374.

minden dolgot, ami a hadűgyre nem tartozott. Az ország helyzete oly sanyarú és nyomorúlt volt, hogy Lajos király kénytelen volt a szentszéknél kieszközölni, hogy lefoglalhassa a templomok és az egyházak szent edényeit és kincseit, hadi célok vásárlására. Az ország helyzetére elég jellemző, hogy ezen alkalommal az egyházi kincsek összeírására és lefoglalására kiküldött bizottság a budai Szent Jánosról nevezett kolostorban lefoglalta azon összeg pénzt is, amelyet egykoron Ujlaki Lőrinc adott Capistranói János szenttéavatására. Lajos király erről nyilatkozatot adott ki, amelyben azt igéri, hogy a háború befejeztével a pozsonyi harmincadból visszafizeti az egész összeget. A királyi nyilatkozat így hangzik: »Mi Lajos Isten kegyelméből Magyarország és Bosznia stb.... királya, tanúskodunk és a jelen sorainkkal elismerjük, hogy mivel szentséges Úrunknak, VII. Kelemen pápának engedélyével és beleegyezésével elhatároztuk, hogy Magyarország, Szlavonia és Erdély összes templomaiból és kolostoraiból a török ellen való hadjáratra az összes pénzt, arany és ezüst edényeket és más értékeket összegyűjtetjük, amely célra kiváltságos levelünkkel kedves híveinket tisztelendő Macedoniai László pécsi prépostot és tekintetes Kápolnai Bornemisza Péter tanácsosokat küldöttük ki megbizottokúl és végrehajtókúl. Egyebek között, amelyeket a magyarországi Üdvözítőről nevezett observáns szentferencrendi pesti Szent Péter kolostorból és Budán és Pesten levő más templomokból és kolostorokból lefoglaltak, a nevezett Szent Péter kolostorból Szent Gellért püspök és vértanú koporsóját, amelyet a keresztesek idejében összezúztak, és amely 219 márkát ér, átvették. Épígy tekintetes Nyirő Gergely, Buda városunknak polgára, az előbb említett rend budai Szent János kolostorának confráterje és prokurátora, a fenntebb nevezett megbízottaink kezébe átadott a jelen íratunk napján 630 forintot a régi magyar pénz értékében és 500-at aranyban, amely mindkét nemű pénzösszeget a néhai méltóságos Ujlaki Lőrinc, Bosznia hercege, adott a néhai Capistranói János testvér szenttéavatására. S így a fentebb nevezett megbízottaink teljhatalmú parancsunk értelmében, amellyel mi felruháztuk, s amelyet nekik főtisztelendő László esztergomi érsek és nagyságos Báró Burgio János Antal, apostoli követ, Őszentségének megbízottjai erre vonatkozólag adtak és jóváhagytak, a mi szándékunk szerint tényleg lefoglalták és átvették. Az előbbemlített rend tagjait

és confraterjét úgy a koporsó, mint az előbb említett mindkét pénzösszegre vonatkozólag megnyugtatjuk és őket biztosítjuk, hogy az előrebocsátott módon lefoglaltakért ugyanazon testvéreknek és confraternek a háború befejezése után a pozsonyi harmincadból egészen vissza fogjuk téríteni, pecsétünkkel ellátott ezen levelünk érvénye és tanúsága alapján.

Kelt Budán, Keresztelő Szent János ünnepe előtt való legközelebbi csütörtökön, (jún. 21-én 1526. évben. Lajos király, sajátkezűleg.«[1])

A szerencsétlen mohácsi csatában Lajos király is elesett, s így a felvett pénzösszeget eddigelé senki sem fizette vissza. Az országra nehezedő viszályok, egyenetlenségek, majd pedig a török hódítások miatt Capistranói János szenttéavatásának ügye egészen lekerült a szőnyegről. A nagy országos ügyek mellett egészen megfeledkeztek az ország rendei Magyarország egyik legkiválóbb hőséről. Majdnem száz évig hallgatnak tudósításaink. Ebből a hallgatásból ugyan nem lehet azt következtetni, hogy az ügy teljesen elaludt, hanem csupán azt, hogy nem volt senki ezen szerencsétlen országban, aki a hamúban lappangó tűzet néha élesztgette volna.

A XVII. század második évtizedében az olasz observánsok ismét mozgolódni kezdtek. A mozgalom élére a miniszter generális, Benigno da Genova (de Janua) (1618—1625.) állott, akinek kérésére a Sacra Rituum Congregatio 1622. július 16-án kelt rendeletével megengedte, hogy Capistranói János tisztelete Szent Ferenc egész rendjére kiterjesztessék. Francesco Maria da Monte bíboros tehát a következő iratot állíttatta ki: »Minthogy a boldog emlékezetű X. Leó pápa 1514-ben [2]) engedélyt adott, hogy október 23-án boldog Capistranói János ünnepét Capestrano város egyházmegyéjében és területén mindenki megülhesse, a Sacra Rituum Congregatio, miután Őszentségének parancsát a fenntebbi engedélyre vonatkozólag átnézte, Benigno da Genova, Szent Ferenc rendjének miniszter generálisa kérésére, ha Őszentsége beleegyezését adja, a fentebbemlített kegyet Szent Ferenc egész rend-

[1]) Archivum Conventus Fr. Min. de Pozsony. in Ladula 17. Fasc. 1. num. 9. Hermann: Cap. triumph. 750. — Annales Prov. SS. Salvatoris. II. 651.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 410. Igazában 1515.: »quandoquidem omnes codices ferunt annum III. Pontificatus.«

jének összes férfi és női tagjára jóváhagyja, hogy a mondott napon az officiumot illetőleg »sub ritu duplici de Communi Confessorum non pontificum« kell mondani, a misét illetőleg pedig: kiterjeszthető mindazon világi papokra, akik Szent Ferenc rendjének templomaiban miséznek. Ugyanazon pápa Őszentsége, meghallgatván általunk a Sacra Congregatio határozatát, a fenntebbi rendeletet apostoli tekintélyének erejével jóváhagyta. Minthogy ugyanis a boldog férfiúnak tisztelete és erényeinek csodálata naponkint növekszik a keresztény népnél, illő, hogy úgy kövesse az erényeket a dicsőség, amint terjeszkedik a tisztelet. Francesco Maria Card. a Monte. Locus Sigilli. Jo. Bapt. Rinuecinus secret.«[1])

Néhány hétre rá XV. Gergely pápa a Sacra Congregatio ezen rendeletét ünnepélyes formában is kiadja. Ez a nevezetes decretum eképen hangzik: »XV. Gergely pápa, örök emlékezetűl. A mi Úrunk Jézus Krisztusnak, aki szolgáit az örök dicsőség jutalmával ajándékozza meg az égben, tisztét teljesítvén itt a földön, ámbár méltatlanúl, főpásztori tisztünkből kifolyó kötelezettségünknél fogva tartozunk arról gondoskodni, hogy Krisztus ugyanazon szolgáinak köteles tiszteletét naponkint mindjobban előmozdítsuk és az Úrat dícsérjük szentjeiben. Miért is bármely ívőnek, de főképen azoknak a könyörgéseit teljesítjük szívesen, akik a szent szerzet igája alatt szolgálnak a Leghatalmasabbnak, és akiknek könyörgései ezért különösebb tiszteletben részesülnek, mivel látjuk, hogy az Úrban üdvösségesen használnak. Így a minap legkedvesebb fiam, Szent Ferenc rendjének miniszter generálisa és a reformáltak azt a kérelmet terjesztették elém, hogy elődünk, a boldog emlékezetű X. Leó pápa 1515. évben megengedte, hogy október 23-án boldog Capistranói Jánosnak ünnepét az egyházmegyében és magának Capestrano városának területén mindenki megünnepelhesse. Minthogy pedig, miként ez a kérvény kifejezte, a fentebb említett testvérek a tisztelet azon kifejezéséért, amellyel a boldog János iránt viseltetnek és Krisztus híveinek iránta való szeretetének növelése miatt kívánják főképen, hogy elődünknek, Leónak, engedélyét — miként alább idézzük — kiterjesszük; mi ezen testvérek kérését, amennyiben az Úrral

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 410. — Wadding: Annales Min. XII. 417. — Antonio da Palermo: Tom. VI. cap. VIII.

tehetjük, kegyesen helybenhagyjuk,... tisztelendő testvéreinknek, a Sacra Rituum Congregatio bíborosainak, a szent szertartások elnökeinek tanácsára, akik elődünknek, Leónak engedélyét a mi parancsunkra átvizsgálták, ezt az engedélyt Szent Ferenc egész rendjének férfi és női tagjaira apostoli hatalmunknál és jelen soraink erejénél fogva örök időkre kiterjesztjük és elrendeljük, még pedig az officiumra vonatkozólag aképen, hogy »de Communi Confessoris non pontificis« kell elmondani a mondott napon; a misét illetőleg pedig, hogy azon világi papokra is vonatkozik, akik Szent Ferenc rendjének templomaiban miséznek. Nem ellenkezvén semmiféle apostoli határozatunkkal, rendeletünkkel és bármely más egyebekkel. Kelt Rómában, a Maria Maggioreban, a halász gyűrűje alatt, 1622. szeptember 10-én, pápaságunk második évében. Scipio, Card. S. Susannae.«[1]) A pápának ezen rendeletét mindenütt nagy örömmel fogadták Szent Ferenc fiai. Párisban 1629-ben a misét és officiumot kinyomatták és nyílvánosan terjesztették.[2])

XV. Gergely pápának ezen rendelete egy lépéssel ismét előbbre vitte a szenttéavatás kérdését. Az előbb említett két rendeletben Capistranói Jánost már hivatalosan is boldognak címezi a pápa, ami csak emeli az ügy fontosságát. X. Leó és XV. Gergely pápák gondoltak ugyan Capistranói János boldoggáavatására, de ünnepélyesen, azaz a megfelelő formák között, ezt nem mondották ki. S így Capistranói János ügyében az ünnepélyes boldoggáavatás sohasem történt meg. De mivel tiszteletét úgy X. Leó, mint XV. Gergely megengedték, ezt egyenlőnek kell vennünk a boldoggáavatással. Az egyházjogban ez az eset az úgynevezett »casus exceptus,« kivételes eset.

40. §. Capistranói János szenttéavatása.

VIII. Orbán pápa (1623—1644) a bonyolódott ügynek új fordulatot adott. A »fama sanctitatis« ügyében tartott tárgyalások összeegyeztetése végett nemcsak a római kuriában, hanem Sulmo városában is a S. Romana et Universalis Inquisitio határozata

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 410—411. — Wadding: Annales Min. XII. 417.
[2]) Kirchhueber-Sintzel: Leben des heiligen Vaters Johannes von Cap. 177. — Walouch: Jana Kapistrána: 645.

és a S. Congregatio Sacrorum Rituum rendeletei értelmében »litteras remissoriales et compulsoriales instituit,« azaz három püspököt felszólított, hogy Capistranói János hősi erényeit és csodáit vegyék tárgyalás alá. Miután ezzel készen voltak és a Sacra Rituum Congregatio ezeket jóváhagyta és igaziaknak elismerte, a pápa az ügyet a legfőbb római ítélőszékre, a »Tribunal Rotae Romanae«-ra bízta. Miután itt az ügyet Coccino Pirovano és Manzanedo legidősebb ügyészek (auditores) megvizsgálták, Capistranói János erényeiről és csodáiról előterjesztést tettek a pápához, hogy hagyja jóvá.[1]) Az ügy azonban véglegesen döntésre most sem került, mert a pápa időközben meghalt.

X. Ince (1644—1655.) 1650-ben az ügyet újra elővette és megparancsolta a Sacra Rituum Congregatiónak, hogy a tárgyalásokat folytassák.[2]) Május 3-án tárgyalta ezt az ügyet a Congregatio VIII. Orbán pápa rendelete alapján, de a tárgyalás eredményt nem hozott.[3])

Kétszáz éve már, hogy Capistranói János meghalt és a szenttéavatása még mindig függőben volt. A franciskánusok szerették volna keresztülvinni, hogy a kétszázados évforduló alkalmával a szenttéavatást megünnepelhessék. De a pápa meghalt, s így az ügy ismét abbanmaradt. Az új pápánál, VII. Sándornál (1655—1667.) újra kérelmezték tehát a tárgyalás folytatását. Giambattista Barberio római ügyvéd vette kezébe a dolgot, hogy diadalra juttassa a már 200 éven keresztül húzódó ügyet. A pápa örömmel egyezett bele a postulator kérésébe és megparancsolta a Sacra Rituum Congregatiónak, hogy folytassák az ügyet. A congregatiónak első dolga volt összegyűjteni Capistranói János munkáit. Lemásolásuk hosszabb időt vett igénybe; de végül még is csak elkészült. A bizottság megvizsgálta és az egyik bíboros

[1]) Antonio da Palermo. Tom. VI. cap. VIII.: »Urbanus VIII.... instituit litteras remissoriales et compulsoriales ad efformandos Processus de Fama sanctitatis, non solum in Curia Romana, sed etiam in Urbe Sulmontina iuxta decretum S. Romanae et Universalis Inquisitionis et regulas S. Congregationis Sacrorum Rituum, quibus terminatis de anno 1625. et approbatis tamquam validis ab eodem S. Congregatione, commisit causam sacro Tribunali Rotae Romanae, vite examinatis ab antiquioribus eiusdem auditoribus, videlicet Dominis Coccino Pirovano et Manzanedo, virtutibus et miraculis relatum est approbari.« — Acta Sanct. Oct. X. 414. — Hermann: Cap. triumph. 756.

[2]) Antonio da Palermo. Tom. VI. c. VIII. — Georg. Voigt: Johannes von Cap. — Historische Zeitschrift. 1863. Drittes Heft. 94.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 414. Cf. XI. Ince dekretumát.

neve aláírásával hitelesítette.[1]) Római kutatásom alatt magam is forgattam ezeket a másolatokat és így alkalmam volt látni az egyes kötetek végén a bíboros sajátkezű aláírását.

A Congregatio Rituumban sem aludt el az ügy. 1657-ben annyira jutott már a dolog, hogy Pallotta bíboros felvetette már a kérdést: Utrum posset ad ultiora procedi, azaz lehet-e a vizsgálatot tovább folytatni, vagy újra bizonytalan időre ismét el kell halasztani. Mielőtt erre válaszolhattak volna a bizottság tagjai, felszólalt Pietro Francesco da Rubeis[2]) (másképen de Rossis) és felhozta a Carvajal bíboros egykori kifakadásait, amelyek szerint Capistranói János vakmerő, meggondolatlan és haragtartó. Ezzel kapcsolatban előkerült Enea Sylvio vádja is, hogy Capistranói János dicsőségvágyó volt.[3]) Prospero Lambertini, a későbbi XIV. Benedek pápa, munkájában: De beatificatione et canonizatione Sanctorum (lib. II. cap. 42. num. 1.)[4]) kijelenti, hogy a postulatorok behatóan foglalkoztak a felvetett kérdéssel, de végül is be kellett vallaniok, hogy Enea Sylvio azon kifejezéseivel, amelyeket Capistranói János ellen munkáiban itt-ott elszórt, semmiképen sem akart Capistranói János életszentségének lényeges ítélettel elébe vágni.

A postulatorok Capistranói János ártatlanságának bizonyítására felhozzák Capistranói János levelét, amelyben Hunyadi Jánost »Turcarum terror et fortissimus christianorum propugnator« nevezi. A legfőbb bizonyítékúl pedig III. Kallixtusnak az Úr színeváltozása ünnepét elrendelő bulláját vették, amelyben ezen szavakkal

[1]) Antonio da Palermo: Tom. VI. Cap. VIII.:... secundo propositum fuit dubium de anno 1657. ab Cardinale Pallotta: Utrum posset ad ultiora procedi. Petrus Franciscus de Rubeis promotor fidei proposuit aliquas oppositiones, qua propter pro tunc habitum fuit decretum rationem habendam in fine causae. Statim supplicatum est, ut obiecta statim dilucrentur, quo obtento illico oppositiones contra famam sanctitatis et virtutes remanserunt solutae.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 381.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 382.: Cf. Benedicti Papae XIV.: Doctrina de servorum Dei beatificatione et beatorum Canonizatione. Tom. I. 134.: »Pius II. S. Joannem de Capistrano tanquam inanis gloriae cupidum ob victoriam a Christianis adversus Turcas in Hungaria obtentam traducit. Haec famae sanctitatis eorumdem opposuit Promotor Fidei. Et quamvis Pius II. utrumque a miraculis laudaverit, et Callistus in bulla indictiva festi Transfigurationis Domini, de S. Joanne, utpote illi victoriae presente, honorifice locutus fuerit, postulatores tamen, his omissis eosdem aliis argumentis ab impactis vitiis vindicarunt. Cumque sacrae Congregationis iudicium pro fama sanctitatis steterit, sequitur, non obstare sanctitati Servi Dei, quod gravis Auctor iudicium praecipitanter de illo tulerit, aut ab eo narrata non subsistant.«

írja le többek között a dicsőséges nándorfejérvári győzelmet: »praesente pariter quondam Joanne de Capistrano, Ordinis F. Minorum professore, viro optimo et meritorum apud Deum et homines eximio, et nomen Christi Jesu, in quo salus nostra consistit, fiducialiter et assidue cum omni populo circumsepto, voce unanimi invocante.« Ebből kifolyólag, mondja tovább Prospero Lambertini: »non obstare, nec obstare deberet sanctitati aut famae sanctitatis alicujus servi Dei, si aliqua de eo ab auctore, licet gravi, scripta fuerint«,[1]) vagyis ily körülmények között semmiféle szent szentségének, vagy szentségi hírének útját vágni nem kellett, de nem is lehetett, ha még oly előkelő személyek írtak is ellene. A Congregatio Rituum végül is a következő határozatot hozta: »rationem habendam fore in fine causae«, más szóval a szenttéavatást folytatni kell, mivel a végén a felhozott ellenvetések mindjobban tisztázódnak és még jobban meg lehet rostálni a felhozott vádakat és érdemeket.[2])

Giambattista Barberio, mint ügyész, azon kéréssel fordúlt most a S. Rituum Congregatio elé, hogy ne a szenttéavatási ügy végén, hanem most tárgyalják és vizsgálják meg.[3]) A S. Rituum Congregatio tagjai helyt adtak a kérelemnek; megtárgyalták a kérdést és a felhozott ellenvetések megcáfolása után kijelentették, hogy a szentségi hírre semmiféle befolyással nem voltak.[4])

Ismét három év telt el anélkül, hogy az ügy előbbre haladt volna. 1660-ban azonban egy lépéssel ismét tovább jutott. Ezen év április 5-én VII. Sándor pápa nyílvános konzistoriumot tartott, amelyen Giulio Cesare Fagnano, a konzistorium ügyvéde a pápa előtt hatalmas beszédet mondott a szenttéavatás ügyében. A beszédet Giambattista Barberio örökítette meg munkájában. A beszédet Giulio Cesare Fagnano a következő szavakkal vezette be: »Szentséges Atya! Erényeinek fényével, kiváló érdemeinek legigazibb dicsőségeivel felruházva jelenik meg Szentséged előtt, Krisztusnak legvitézebb bajnoka, a szerafikus rendnek dísze, az eretnekek kiirtója, a hitetlenek réme, a kereszténységnek harcosa, boldog

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 382.
[2]) Antonio da Palermo. Tom. VI. c. VIII. — Acta Sanct. Oct. X. 415.
[3]) Antonio da Palermo. Tom. VI. c. VIII. – Acta Sanct. Oct. X. 415.
[4]) Antonio da Palermo. Tom. VI. c. VIII.: »Statim supplicatum est, ut obiecta statim diluerentur, quo obtento illico oppositiones contra famam sanctitatis et virtutes remanserunt solutae.«

Capistranói János; Szentséged elé járul nem születésének fényével, hanem viselt dolgainak, a legszentebbűl eltöltött egész életének dicsőségével; Szentséged elé járul, s talán nem alkalmatlan időben, hogy a katholikus egyház legfőbb vezérétől a legyőzhetetlen katona megkoronáztassék.«[1])

Ezután röviden áttekintést ad Capistranói János egész életéről, születésétől kezdve egész haláláig. Rövid, de találó szavakkal rajzolja le életének egyes kiváló és dicsőséges szakait. Beszédét pedig eképen végzé: »Mindezek még életében és földi zarándoklásában oly nagy tiszteletet szereztek Capistranói Jánosnak és szentségének oly nagy hírét, hogy V. Miklós pápa egykoron nyílvánosan kijelentette, hogyha az ő uralkodása alatt hal meg Capistranói János, nem habozik attól, hogy őt rögtön, — akit oltárokkal, templomokkal és szent tiszteletekkel elhalmoznak, — a szentek közé iktassa. Amit pedig V. Miklós pápa nem teljesíthetett, azt X. Leó részben végrehajtotta, midőn elrendelte, hogy ünnepélyes szertartásokkal évenkint emlékét megüljék, és az ég örvendezésére, a föld örömére a boldogok sorába iktatta; mégis a legfőbb dicsőség a mi korunk szerencséjének maradt, Szentséges Atyám, hogy te nyulj hozzá hatalmas kezeddel ezen nagy munkához, és az erények ily nagy dícséretétől kiváló férfiút sorozd a szentek sorába és add át az egyháznak a tisztelésre, s így jusson eszedbe a népszerű Bernardino emlékezete: mivel lelkeik oly szorosan össze voltak kötve, és mivel mindkettőjüknek egyenlő babér jutott az égben, a földön is egyforma tisztelet legyen az oltárokra és templomokra vonatkozólag is, az legyen tehát mindenek között boldog pápaságodnak dicsősége, hogy növeld a szentek számát, terjeszd ki a vallás határait és a népek jámborságát és üdvét minden gonddal és törekvéssel mozdítsd elő. Gondold meg tehát Szentséges Atyám, hogy az égből Bernardino di Siena jön segítségére és támogatására, aki a legforróbb kéréssel arra kér téged, hogy ne engedd tovább, hogy tanítványa, kísérője, társa és segítője, boldog János, aki annyi erényekkel ékeskedik, nélkülözze a szentségnek oly régen kiérdemelt tiszteletét, amit könyörögve kértek a császár, Németország és Lengyelország összes főúrai, és számtalanszor Szent Ferenc

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 411—414.

rendje és annyi uralkodó-család, akik alázatosan ugyanezt kérik tőled és szentséges lábaid elé borulva pápai ajkaidról az elhatározást várják.«[1])

VII. Sándor pápát meghatotta a beszéd és kiadta a parancsot, hogy a S. Rituum Congregatio foglalkozzék tovább az űggyel és előterjesztést készítsen: »Sacrorum rituum Congregatio audiat, et referat.«[2]) A Rituum Congregatio a pápa nyílt parancsára ismét elővette a nehéz űgyet.

Giambattista Barberio rendkívüli munkásságot fejt ki, hogy az űgyet a Congregatióban előmozdítsa. Megírja 1661-ben Capistranói János rövid élettörténetét,[3]) hogy a boldognak minél szélesebb körben terjedjen a tisztelete. Nem késett ezt a munkát a pápának is felajánlani, aki szivélyesen fogadta ezt az ajándékot és azt a kijelentést tette, »hogy ezen űgyben minden erejét megfeszíti, mivel nincs hőbb vágya, minthogy Capistranói Jánost szenttéavassa.« A teljes Szentháromságot hívta fel tanúúl, hogy ígéretét kész teljesíteni.[4]) A pápának ezen nyilatkozatán semmit sem csodálkozhatunk, hiszen már több elődje, mint IV. Eugénius, V. Miklós, megígérték a szenttéavatást.

A pápának buzdítására aztán a S. Rituum Congregatio is hozzáfog a munkához. Giambattista Barberio védekezése után aztán 1662. szeptember 27-én ünnepélyes határozatot hoz, amelyben kimondja, hogy tovább folyhat a per és Capistranói János életszentsége ellen semmit sem lehet felhozni: »Posse procedi ad uiteriora, et nihil constare contra Capistrani famam sanctitatis.«[5])

A szenttéavatás perét nagyban hátráltatta az a körülmény, hogy többízben előlről kellett kezdeni a tárgyalásokat. A S. Rituum Congregatio tehát ezen alkalommal arra törekedett, hogy az előző gyűléseket érvényesítse. 1663. január 17-én a pápa jelenlétében tartott gyűlésen tehát Pallotta (másképen Paliotti) bíbornok javaslatára érvényeseknek nyílvánította a római kuriában és a Capestranóban tartott tárgyalásokat. Ennek végeztével Fanciotti bíbornok

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 413—414.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 414.
[3]) Compendio dell' Heroiche Virtu et Miraculose Attioni de. B. Giovanni da Gapistrano dell' Ordine di Minori Osservati. Raccolta da Gio. Battista a Barberio Romano, Nell Anno 1661. Romae.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 415.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 415.

előterjesztést tett arról a kérdésről, vajjon Capistranói János gyakorolta-e az isteni és a sarkalatos erényeket hősi fokban. (An constaret de virtutibus tam theologalibus, quam cardinalibus in gradu heroico.)[1]) A kérdést most megvitatták ugyan, de szavazás alá nem bocsátották.

1663. szeptember 23-án vagy 25-én ismét üsszeült a nevezett Congregatio Őszentsége elnöklete alatt és határozatilag kimondotta, hogy Capistranói János úgy az isteni, mint a sarkalatos erényeket hősi fokban gyakorolta. Az előadó Palotta bíbornok helyett Fanciotti volt.[2]) A Congregatio Rituum végeredményül kimondotta, hogy mivel eléggé világos a dolog, tovább lehet menni a szenttéavatásban: posse procedi ad ultiora.[3])

A Sacra Rituum Congregatiónak most a legelső dolga az volt, hogy a Capistranói János által mívelt csodákat felülvizsgálja és azokról ítéletet mondjon. Több gyűjtemény állhatott rendelkezésére, amelyek számtalan csodát tartalmaztak és több oldalról bemutatták a Szent csodatevő hatalmát. A Congregatio azonban, amely a legszigorúbban szokta kezelni a csodákat, 1664. július 10-én tartott ülésében határozatilag kimondotta, hogy a meglevő csodák nem elégségesek a szenttéavatáshoz. Kijelenté azonban, hogy ezzel az ítélettel nem akarja kétségbevonni úgy az élőszóval, mint jegyzőkönyvileg bebizonyított csodák hitelességét.[4])

Giambattista Barberiót ez a dolog nem kedvetlenítette el,

[1]) Antonio da Palermo: Tom. VI. c. VIII. punct. 48.: »In causa canonizationis Beati Joannis de Capistrano Ordinis Minorum Observantiae sancti Francisci referente eminentissimo Cardinali Paliotto Ponente Sac. Rit. Congreg. habita coram sanctissimo fel. recor. Alexandro VII. die 17. Januarii 1663. declaravit constare de validitate processuum tam Curiae Romanae, quam Capistranae; et ad relationem eminentissimi Fanciotti pro eminentissimo Paliotto proposito et discusso dubio, An constaret de virtutibus tam theologalibus, quam cardinalibus in gradu heroico.« — Acta Sanct. Oct. X. 414.: XI. Ince decretuma: »et constituto ex processibus auctoritate apostolica confectis de illorum validitate, virtutibus theologalibus et moralibus in gradu heroico praedicti Beati coram fel. rec. Alexandro VII. die 17. Januarii 1663.«

[2]) Antonio da Palermo. Tom. VI. c. VIII. punct. 48.: »25. septembris 1663. obtentum est decretum constare de virtutibus tam cardinalibus, quam theologalibus in gradu eroico. Proposuit Fanciotto pro Pallotta.«

[3]) Antonio da Palermo. Tom. VI. c. VIII. punct. 48.: »Eadem Sacra Congregatio habita pariter coram Sanctissimo die 23. Septembris eiusdem anni 1663. censuit sufficienter constare de predictis virtutibus ad effectum de quo agitur, et posse procedi ad ultiora.

[4]) Acta Sanct. Oct. X. 415. Antonio da Palermo: Tom. VI. c. VIII.: 1664. jún. 10. exhibita fuerunt aliqua antiqua miracula, de quibus determinatum fuit a Congregatione non constare sufficientes.«

sőt inkább arra ösztökélte, hogy teljes buzgalommal hozzáfogjon az újabban történt csodák összegyűjtéséhez. Az Abruzzokba majd innen Sezza (Setium) városba sietett, mivel azt hallotta, hogy itt két új csoda történt. Miután ezekről részletesen megtudott mindent, Rómába sietett vissza és a Congregatio Rituumtól új »litterae remissoriales«-t eszközölt ki, amelyben a Congregatio Rituum felhatalmazta, hogy hivatalos tárgyalást tarthasson az újonnan történt csodák ügyében. A tárgyalások eredményét a Congregatio Rituum elé terjesztette, amely 1673. június 22-én tartott gyűlésén azon határozatot hozta, hogy a felhozott csodák közül kettő érvényes, minélfogva a szenttéavatásnak semmi útját nem állja: tuto devenire ad solemnem Canonizationem.[1]) X. Kelemen pápa 1675. július 14-én tartott gyűlésen Palutio Altieri bíbornok előadása után a Congregatio határozatát jóváhagyta.[2])

1676. május 6-án pedig elrendelé, hogy az utolsó és végső gyűlésre tegyék meg az előkészületeket.[3])

Giambattista Barberio ugyanis a Congregatio Rituum elé hat csodát terjesztett, amelyek közül az csak az ötödiket és a hatodikat választotta ki és tartotta alkalmasnak a szenttéavatás tovább folytatásához.[4])

A régebbi pápai rendeletek értelmében a boldoggá avatás után két újabb csodára van szükség, hogy a szenttéavatást végrehajtani lehessen. Mivel azonban Capistranói János hivatalosan boldoggá avatva nem volt, a S. Congregatio Rituum gyűlésében

[1]) Antonio da Palermo. Tom. VI. c. VII. p. 49.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 415.: »processus desuper formati, ad Pontificem Clementem X. per Cardinalem Altierium delati et approbati anno 1676. die XIV. Julii.« — Antonio da Palermo: Tom. VI. c. VIII. punct. 48.: »proponente Palutio Altieri... S. Cong. benigne approbavit et confirmavit die 14. mensis Julii et anni 1675.« — Hermann: Cap. triumph. 758.: »per San. mem. Clementem X. die 14. Julii 1675.«

[3]) Antonio da Palermo: Tom. VI. c. VIII. p. 49.

[4]) Antonio da Palermo: Tom. VI. c. VIII. punct. 48.: »Concessa gratia a Sanctissimo Domino nostro Clemente Papa X., ut in Congregatione ordinaria cum interventu Consultorem proponi et discuti posset dubium: An constet de validitate novorum processuum Sulmonensis et Romani, ac revelantia quoad sex miracula in eis deducta; tandem proposito et discusso predicto dubio, auditis prius consultoribus eminentissimi Domini Cardinales eiusdem Sac. Congreg. Propositi censuerunt constare de duobus miraculis intercessione dicti Beati patratis, nempe de 5-to in persona Ignatii Bravi de Setia a faucibus mortis illico liberati, et de 6-to in personam Bernardini Michaelis ex oppido Cerveriae per octo menses corpore impediti et viribus destituti ope dicti beati ad pristinam sanitatem restituti.

kétely merült fel, vajjon a fentebbi rendelet alkalmazható-e ilyen kivételes esetre is, minő Capistranói János boldoggá avatása.

Prospero Battini myrenei érsek, promotor fidei, a S. Congregatio Rituum gyűlésén azt fejtegette, hogy legalább is két harmadrendű csoda (miracula praeter naturam) hiteles megállapítása szükséges ahhoz, hogy ki lehessen mondani: tuto procedi posse.[1]) Mindkét csoda ugyan harmadrendű csak, de kétségtelenül bebizonyították, hogy Capistranói János közbenjárásával történtek. Nem célunk most ezeket a csodákat bővebben tárgyalni, azért fordításban közöljük mind a kettőt, amint vannak.

»1649-ben Ignazio Bracci, Sezzában a terracinai egyházmegyében orvos, halálos betegségbe esett, 15 napon keresztül nagyfokú láza volt, amelyhez igen heves és folytontartó fej- és vesefájdalom járult; felvette a haldoklók szentségeit, amelynek végeztével elvesztette beszélő képességét. Orvosa, Marco Aurelio Cimaroli látta, hogy a beteg képtelen más erősítő és ellenszerek bevevésére, miután előzőleg végrehajtott gondozásból látta, hogy a legdrágább orvosságok sem használtak semmit. Miért is a beteg nővére, Cesarea, elhívatta pater Angelo Lantuscát, a San Francesco obszerváns konvent quardiánját, hogy a halál pillanatában a vallás vigaszában részesítse. A nevezett szerzetes megérkezvén, az orvos, aki tudta, hogy félhalott vigasztalására jön, eléje ment és kérte, hogy nagyon siessen, mivel a késlekedés miatt halva találja. A quardián maga is ezt tapasztalta megérkezésekor.

Miután már agóniában volt, nem akart neki semmiféle segítséget nyújtani; hanem elővette boldog János tunikájának egy kis részecskéjét, buzdítván a beteget, hogy teljes bizalommal legyen a Boldognak érdemei iránt, aki kevéssel azelőtt nyilvános csodával meggyógyította nővérét, Cesareát, a folytonos szédüléstől és Rossi sezzai kanonokot kiszabadította a halál torkából. Ezután hangosan kérdezi, hogy van-e bizalma a nevezett Boldognak pártfogásában? Ha igen, — úgymond — háromszor szorítsa meg a kezét. Most a nevezett atya a fejére teszi az ereklyét és alázatosan mondja: »A betegek fölé tegyék kezüket és meggyógyulnak. Isten boldog Capistranói János közbenjárá-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 411. — Cf. Prosperi Lambertini: lib. II. De servorum Dei beatificat. et canoniz. Cap. XVII. num. 1. és lib. I. Cap. XXXII. num. 3.

sára szabadítson meg téged minden bajtól! Az Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében.« Ebben a pillanatban Ignazio behunyta szemét, mintha meghalt volna, de a következő pillanatban erőszakos mozdulattal felnyítja és tagolt szavakkal ezeket mondja: »Atyám, én egészséges vagyok«, és égre tekintve örvendező szívvel így kiáltott fel: »Hálát adok neked, dicsőséges szent Jánosom, hogy kieszközölted nekem teljes gyógyulásomat.« S valóban úgy is volt. Ebben a pillanatban ugyanis felkelt az ágyból, felöltözött saját ruháiba, azután késedelem nélkül kiszaladt az utcára, hogy mindenkinek elmondja ezt a világos csodát. Ez pedig napnyugta előtt egy órával, azaz a 23-dik óra körül történt. A következő napon, reggel, nővérével, barátaival és más rokonaival, akik hozzá csatlakoztak, elment San Francesco templomába, hogy hálát adjon szabadítójának, Capistranói Jánosnak. A nevezett templomban ugyanis volt egy szent képe. Bár a templom egy erős mérföldnyire volt, mégis gyalog, bot nélkül tette meg az útat, visszajövet is a legnagyobb könnyűséggel mozgott.«[1])

Ehhez a csodához Giambattista Barberio a következőket fűzi: »Ehhez igaz lelkiismerettel és eskűvel hozzáadom, hogy midőn 1664-ben, mielőtt a fenntebbi csodának hivatalos jegyzőkönyvi felvétele meg lett volna, Sezzába mentem az eset kikutatására, Ignaziót utazásra képtelennek találtam, és annál kevésbé képesnek arra, hogy Rómába jöhessen, hogy ott a rajta történt csodát megvizsgálhassák. Igen nagyfokú vesebaj újult ki véres vízváladékkal és heves fájdalmakkal, valahányszor akár gyalog, akár lovon kísérletet tett a menésre. Már néhány hónap óta szenvedett, miért is semmiképen sem tudtam rávenni, hogy velem jöjjön; sem a kérések, sem a felajánlott gyaloghintó, amelyen minden fáradtság nélkül megtehetné az útat, nem használtak semmit: állhatatosan azt válaszolta, nem szabad magát a legnagyobb veszélynek kitenni. Miért is édesebb hangon, amennyire csak tehettem, szemére vetettem, hogy hálátlan lelkű és kishitű, pedig a Boldog, aki őt 13 évvel ezelőtt (sőt 15 éve 1649—1664.) a halál torkából kiragadta, az útat megkönnyíthetné és a jelen betegségétől is megszabadíthatná. Ezen szavak Isten kegyelmével

1) Hermann: Cap. triumph. 724. — Acta Sanct. Oct. X. 415—416. Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 249.

meggyőzték őt, eskűvel kötelezte magát, hogy két nap alatt teljesíteni fogja azt, amit megigért. Igéretét teljesítette, és egyedül lovon megtette az útat: a legegyenesebb úton jött a házamhoz; nagy örömmel fogadtam és kölcsönös ölelések után örvendezve így kiáltott fel: »Éljen, éljen, dicsőséges Capistranói Jánosunk; soha ifjúságomtól fogva ily könnyű és szerencsés útazást nem tapasztaltam, mint a mostanit, jóllehet 55 éves vagyok és súlyos beteg, mégis fájdalom és kellemetlenség nélkül, mintha semmi bajom sem lenne, tettem meg ezt a hosszú útat.« S valóban az 5 vagy 6 nap alatt, míg nálam tartózkodott, a testi szenvedésnek semmi jelét sem mutatta.«[1])

A második csoda, amelyet a S. Congregatio Rituum jóváhagyott, a következő: »1656-ban Capestranóhoz közel levő Corvara pusztán Bernardino nevű bérest, Michéle-nek fiát, a rablók kegyetlenül összeverték és erősen egy fához kötötték, hogy ökreit, amelyekkel a mezőn szántott, könnyebben elrabolhassák. Oly nagy volt az ijedtsége és félelme, amelyet növelt összetört testének szörnyű fájdalma, hogy úgy látszott, mintha a gonosz szellemek szállták volna meg. Így maradt a szerencsétlen bizonyos ideig, és inkább halotthoz, mint élőhöz hasonlított; míg a falubeliek, akik véletlenül arra mentek, bilincseitől meg nem szabadították és haza nem szállították, ahol félholtan tették az ágyba: egy teljes évig feküdt az ágyban, alsó testét használni nem tudta, mert az sem nem mozgott, sem érezni nem volt képes. Gyakrabban kísérletet tett, hogy mások segítségével lábaira álljon, de mintha viaszból lettek volna, úgy meghajoltak. Tizenkét hónap alatt, ameddig a betegsége tartott, az ördöngősségnek igen feltűnő jeleit mutatta, legfőképen a nagyobb ünnepeken, amikor borzasztóan ordított, bőgött és kiabált: hozzájárult még ehhez részint száraz lábainak és csipőinek mintegy kígyószerű mozgásából származó, részint a folytonos láztól keletkező rettenetes fájdalom is. Ezen idő alatt orvosságok mind hiábavalók voltak; végre némelyek azt tanácsolták neki, hogy teljes szívével forduljon a csodatevő Jánoshoz: fogadalmat tett tehát, hogy elzarándokol Capistranói János szentélyéhez; bár akkor, mikor fogadalmat tett,

[1]) Hermann: Cap. triumph. 724. — Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 249. — Acta Sanct. Oct. X. 416.

semmi enyhülést nem tapasztalt, mégis elhatározta, hogy a harmadik nap személyesen teljesíti fogadalmát. Lóra tették tehát, és négyen oldalról megfogták; s alighogy a templomhoz ért, az emberi nem ellensége minden erejét kifejtvén, annyira megzavarta Bernardinót, hogy zavarosan lármázott és kezeivel ellenállt, hogy a szenthelyre vigyék: miért is az előbb említett négy társának nagy fáradságba került, mig a templomba be tudták vinni. Itt pedig a szerzetesek Capistranói János csodás kalapját tették a betegre, aki még jobban jajgatott, mint eddig, és a földön elterülve a földet szájával és körmeivel kaparta körülbelül annyi ideig, míg egy Hiszekegyet elénekelnek. Azután felnyitották azt a két szenthelyet, ahol a Szentnek ereklyéit állandóan őrzik, s itt maradt mozdulatlanúl, mint a halott, és ebben az állapotban volt két órán keresztül; azután hirtelen magához térve, könnyedén és erősen lábaira állt, s vígan és örvendezve kiáltotta: »Hálát adok neked és légy áldott mindörökké, dicsőséges Jánosom, mivel magamat teljesen gyógyúltnak érzem.« Ennek hallatára kísérői elbámulnak és segítségére rohannak, de ő visszautasítá őket, egyúttal figyelmeztette őket, hogy ne közeledjenek hozzá, hogy az oly nyilvános és oly feltűnő csodát semmissé ne tegyék. Mindazoknak bizonyítására, amiket mondott, miután Istennek és szabadítójának hálákat adott, az oltárnak felső terítőjét megcsókolta, majd a szent ereklyék üdvözlése után, egyedül, anélkül, hogy valaki segítette volna, kiment a templomból, és hasonló fürgeséggel a lovára felült és hazament. A következő nap pedig Isten dicsőségére előbbi foglalkozását folytatta, mintha az a gyászos és kegyetlen eset vele soha meg nem történt volna.«[1])

Ezen két csoda jóváhagyásával a szenttéavatás közeledett a befejezéshez. Csak egy lépés volt már hátra; de ezt már X. Kelemen nem tudta megtenni, mert sírba szállt.

Az új pápának, XI. Incének, maradt tehát a századokon keresztül épített mű betetőzése. Az új pápa nem is várakozott sokáig. Megindította újra a szenttéavatás perének felvételét. Hogy pedig a tárgyalás menetét megkönnyítse, jóváhagyta X. Ince pápának 1650. május 11-én hozott intézkedéseit, nemkülönben

[1]) Hermann: Cap. triumph. 725. — Barberio: Vita ... del S. Giov. da Cap. 252. — Acta Sanct. Oct. X. 416—417.

VIII. Orbán pápa dekretumai alapján megvitatott életszentségi perének tárgyalását, amint ezt VII. Sándor pápa 1663. január 17-én megállapította és jóváhagyta. Majd hozzájárult elődjének, X. Kelemen pápának rendelkezéséhez, és ő is jóváhagyta a fenntebb említett két csodát.[1])

Mindezek elvégzése után a Congregatio Rituum mindazt végrehajtotta, amit VIII. Orbán pápa a szenttéavatás ügyében elrendelt. 1678. december 20-án aztán a S. Congregatio Rituum teljes ülést tartott a pápa jelenlétében, amelyen Altieri bíbornok előterjesztést tett a szenttéavatás állásáról. Ennek megtörténtével a fentebbi bíbornok felvetette azt a kérdést, vajjon a szenttéavatás mostani állása mellett Őszentsége végrehajtja-e az ünnepélyes szenttéavatást. (Per eminentissimum D. Cardinalem Altierium in ejusdem causa ponentem proposito in eadem Sacra Congregatione Generali S. Rituum habita coram Sanctiss. D. Nostro Innocentio Papa XI. die 20. decembris 1678. dubio, an stantibus supra narratis Sanctitas sua tuto possit devenire ad solemnem dicti Beati canonizationem.) A felvetett kérdés alapos megvitatása után az összes consultorok, a bíbornoki testület tagjai, nemkülönben a S. Congregatio Rituum összes hivatalnokai egyhangulag kijelentették, hogy Őszentsége bármikor, amikor neki tetszik, teljes joggal végrehajthatja a római egyház szertartása és a szent kánonok utasításai szerint boldog Capistranói János ünnepélyes szenttéavatását, kinyílváníthatja, hogy Istennel uralkodó szent és elrendelheti, hogy az egész egyház tisztelje és tiszteletben részesítse.

Őszentsége ezen nyilatkozat után, miként az ügy fontossága megkívánta, elhatározta, hogy Istennek akaratát kikutatja. Félév múlik el, míg végre közli a pápa határozatát. 1679. június 13-án, épen szent Antal napján a Szentlélek sugallatára elhatározta, hogy jóváhagyja a S. Congregatio Rituum határozatát.

[1]) Hermann: Cap. triumph. 758. XI. Ince dekretumából: »Ex iisque pluribus discussis miraculis tum in vita, tum post obitum, praeter publicam ac celeberrimam famam, duo in processibus novissimis Sulmonensi et Romano deducta, tanquam concludentissime probata per San. mem. Clementem X. die 14. Julii 1675. fuerunt comprobata, nempe quintum in personam Ignatii Bracci de Setia a faucibus mortis illico liberati. Et sextum, in personam Bernardini Michaelis ex oppido Cervariae per octo menses corpore impediti, et viribus destituti, ope dicti Beati ad pristinam sanitatem confestim pariter restituti.« — Antonio da Palermo: Tom. VI. c. 48. p. 49.

Misét mond, amely alatt ez a kegyes vágya megerősödött.[1]) Ennek elvégzése után újra kihallgatáson fogadta Bottinit, a myrenei érseket, promotor fideit, és Casalit, a Congregatio titkárát, akiknek jelentésére a fentebbi dolgot jóváhagyta és megerősítette, parancsot adván ki egyuttal, hogy a Boldog ünnepélyes szenttéavatásáról az utolsó és végső dekretumot állíttassák ki. A pápa parancsát teljesítették és 1679. június 13-án kiállították a fentebbiekről a dekretumot, amelyet aláírt Cesar Fachenetti bíboros és Bernardino Casali, a S. Congregatio Rituum titkára.[2])

Elhangzott a végső szó, amely Capistranói János szenttéavatását végérvényesen eldöntötte.

A pápának erős szándéka volt Capistranói Jánost ünnepélyesen a szentek közé iktatni, de agg kora és ezzel járó testi gyöngesége megakadályozták benne. Fájlalva jelentette ki, hogy öregsége miatt nem képes a hosszú szertartást elvégezni, de a San Pietro bazilika használatáért járó összeget, vagyis 1000 aranyat kifizette.[3]) Régi szokás volt ugyanis, hogy a promotor 1000 arany scudi-t, körülbelül 10.800 koronát tett le a San Pietro használatáért. A pápa könnyíteni akart a szegény obszervánsokon, és azért a saját pénztárából fizette ki a szükséges összeget.

Giambattista Barberio mindenáron szerette volna, ha a pápa minél előbb végrehajtja a szenttéavatást. Azért arra kérte a pápát, hogy tekintettel testi gyöngeségére, rövidítse meg az előírt szertartásokat, miként már két elődje tette és így avassa szentté Capistranói Jánost. A pápa élénken tiltakozott az ellen, kijelentvén, hogy nincsen kétsége abban, hogy utódja nagy fénnyel és pompával végre fogja hajtani a szenttéavatást. Még halálos ágyán is nagyon sajnálkozott, hogy a hosszú és fáradságos szertartást nem tudta elvégezni; megemlékezett Capistranói János dicsőségéről és megmutatta a promotor fidei-nek Capistranói János képét, amelyet mindig magával hordott.[4])

A pápa tényleg nagy tisztelettel volt a leendő Szent iránt és azért minden alkalmat felhasznált, hogy ezt kimutassa. Ilyen

[1]) Antonio da Palermo: Tom. VI. c. VIII. p. 49.

[2]) Ezen dekretum egyik példánya meg van a pozsonyi szentferencrendi kolostor levéltárában. (Ladula 37. fasc. 3. Nr. 16.) — Hermann: Cap. triumph. 758.

[3]) Antonio da Palermo: Tom. VI. c. VIII. p. 49. — Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 247.

[4]) Hermann: Cap. triumph. 760. — Acta Sanct. Oct. X. 420.

alkalom volt 1683-ban, midőn Kara Mustafa nagyvezér roppant nagy hadsereggel ostrom alá vette Ausztria fővárosát, Wient. A pápa azt gondolta, hogy a legfőbb segítséget attól kell most kérni, aki egykoron a törökök óriás hadát Nándorfejérvárnál szétverte. Elrendelte tehát, hogy az Ara-coeli templomban a főoltáron ünnepélyesen tegyék ki Capistranói János képét és azt virágokkal diszítsék fel, és a kitétel alatt éjjel-nappal ragyogóan világítsák ki a főoltárt és a templomot. Hogy pedig a népet buzdítsa a megjelenésre, teljes bucsút engedélyezett mindazoknak, akik a mondott templomban megjelennek és Capistranói Jánoshoz könyörögnek segítségért a törökök ellen. Az ünnepély fénypontja augusztus 15-ke volt,[1]) a Boldogságos Szűz mennybemenetelének napja, amikor ezren és ezren tódultak a templomba, hogy Capistranói János közbenjárását kérjék a törökök ellen. A keresztény hadsereg, főképen Szobieszky János lengyel király hősies magatartásával és vitézségével, fényes győzelmet aratott a törökök fölött 1683. szept. 12-én. Ennek emlékére rendelte el XI. Ince pápa Mária nevenapját.

Még egy érdekes eseményt is jegyeztek fel ebben az időben Capistranói Jánosról. Schleisheim mellett, a freisingi egyházmegyében, volt a ferencrendieknek egy kis zárdája és temploma. A templomban volt Capistranói Jánosnak egy fa-szobra, amely az alapzathoz vaslemezekkel volt odaerősítve. 1683. október negyedikén, midőn nagy sokaság előtt a szerzetesek a Vesperást mondották, az előbb említett szobor önmagától, minden külső segítség nélkül napnyugatról napkeletre fordúlt, vagyis a szobor arcát Magyarország felé fordította. A nép ezt a csodás jelenséget úgy magyarázta, hogy Capistranói János, amiként életében nem szűnt meg Krisztusért fáradozni, úgy most is e válságos időben Magyarország fáradhatatlan védőjének mutatta magát. S az isteni Gondviselés e csodás jelenséggel kimutatta, hogy ez a Boldog a császári és a lengyel seregeknek az egyedüli patronusa.

Erről a csodás eseményről 1684. október 4-én jegyzőkönyvet is vettek fel Münchenben, amelyet három hivatalos személy, nevezetesen Johannes Ren, az egyház részéről kiküldött jegyző, Joannes

[1]) Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 234.

Paulus Gazin császári jegyző és báró Joannes Josephus Wigularis, a bajor választó fejedelmek kamarása[1]) vettek fel.

1689. augusztus 12-én meghalt XI. Ince pápa, akinek utódja ugyanezen év október 6-án VIII. Sándor lett. Az új pápához I. Lipót német császár, Cosimo Medici Etruria fejedelme, több király, püspök, előkelő főúr és Szent Ferenc rendje azon kéréssel fordúltak, hogy az elődje által szentnek nyílvánított Capistranói Jánost avassa ünnepélyesen szentté.[2])

A pápa hajlott a kérésre és ezért 1690. aug. 23-án a Sacra Congregatio Rituum tagjait titkos gyűlésre hívta össze, amelyen Alderani bíbornok, ostiai püspök, előterjesztette a fentebbiek kérését és ismertette Capistranói János szenttéavatásának eddigi lefolyását; hozzáfűzvén úgy a saját, mint a bíbornok testület alázatos kérését a szenttéavatás érdekében. A bíbornoki testület egyhangúlag hozzájárúlt ehhez. A pápa fenntartotta magának a döntést.

1690. szeptember 5-én újra összehívatja a pápa a Sacra Congregatio Rituum tagjait; de most nyilvános űlést tart. Jelen vannak tehát a bíbornokokon kívül a Rómában levő összes patriarkák, érsekek, püspökök, a római kuria prelátusai, az előző pápa szolgálattevő papjai. A gyűlésen a konzistorialis aula ügyvédje, Urbano Spreti, fejtegeti Capistranói János életét, erényeit és csodáit, majd a fentebb említett világi és egyházi nagyok kéréseit terjeszti a gyülekezet elé. A pápa kegyesen fogadta az előterjesztést, de határozni addig nem akart, míg Isten segítségét ki nem kéri és evégből újabb gyűlésre hívja meg a jelenvoltakat.

Szeptember 25-én tehát a pápa elnöklete alatt a Sacra Congregatio Rituum félig nyílt gyűlést tart, amelyen az összes bíbornokok, patriarkák, érsekek és püspökök egyhangúlag kijelentették, hogy Capistranói János ünnepélyes szenttéavatása végrehajtható[3].)

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 419. — Hermann: Cap. triumph. 733. — Barberio: Vita ... del S. Giov. da Cap. 235.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 426. — Hermann: Cap. triumph. 772.: »Minuta Bullae Canonizationis«-ból.

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 427. — Hermann: Cap. triumph. 772.: »Minuta Bullae Canonizationis.«

HARMADIK FEJEZET.

41. §. **Capistranói János szenttéavatási ünnepélye.**

A pápa a bíbornoki testület ezen egyhangú véleményének meghallgatása után kiadta a rendeletet, hogy október 16-kára a San Pietro bazilikáját diszítsék fel a szenttéavatáshoz.

Elérkezett október 16-ka. Az összes bíbornokok, patriárkák, érsekek és püspökök, akik Rómában tartózkodtak, az összes személyzetükkel, nemkülönben a világi papság és a szerzetesek megszámlálhatatlan néptömeggel egyetemben siettek a bazilikába, hogy résztvegyenek a szenttéavatás ünnepségén. Megérkezik a pápa is, elfoglalja a templom közepén felállított trónt és jelt ad a szenttéavatás megkezdésére. Pietro Otthoboni diákonus-bíbornok a ceremoniák mestereivel és a konsistorialis ügyvéddel harmadszor egymásután kéri a pápát Lipót császár nevében, hogy a szenttéavatást hajtsa végre.[1]) Mire a konzistorialis ügyvéd térdet hajt a pápa előtt és a trón lábainál állva, a következőket mondotta a pápa felé fordulva: »Beatissime Pater: Reverendissimus dominus Cardinalis Petrus Otthobonus, hic praesens, instanter petit per Sanctitatem Vestram catalogo Sanctorum Domini Nostri Jesu Christi adscribi, et tamquam Sanctos ab omnibus Christi fidelibus pronunciari Venerandos beatos Joannem de Capistrano, Laurentium Justinianum, Joannem a S. Facundo, Joannem de Deo et Paschalem Baylon.«

A brevék kiállításának titkára a pápa trónja előtt felolvasta Őszentsége válaszát, amelyben magasztalta a szenttéavatandók erényeit és felszólította a jelenlevőket, hogy kérjék a Boldogságos Szűz, Péter és Pál apostolok, nemkülönben az egész mennyei kar segítségét.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 427. — Hermann: Cap. triumph. 772.: »Minuta Bullae Canonizationis »iteratis primo, secundo et tertio pro canonizationis decreto petitionibus per dilectum filium nostrum tunc suum, Petrum, S. Laurentii in Damaso diaconum cardinalem, Otthobonum nuncupatum.«

A beszéd végeztével mindazok, akik a pápai trón előtt állottak, visszamentek helyökre. A pápa ekkor az egész asszistentiájával térdre borult és a két diákonus-bíbornok elkezdte a Mindenszentek litániáját énekelni egészen az utolsó »Úram irgalmazz nekünk«-ig. Az egész asszistentia pedig válaszolt minden egyes versre.

A litánia végeztével a pápa felült ismét trónjára, és az előbb említett személyiségek ismét a pápai trón elé járultak, és a konzistoriális ügyvéd felolvasta az előbb említett formulát, amelyben már ezt a kitételt: instantius (sürgősebben) használta.

A brevék hivatalának titkárja ismét válaszolt a pápa nevében és felszólította a jelenlevőket, hogy kérjék a Szentlélek Úr-Isten segítségét.

A kérvényezők (postulatores) erre visszamentek helyükre; Őszentsége letette a mitrát, mire az egyik asszistens diákonus-bíbornok hangosan ezt mondá: Imádkozzatok (orate). Erre eléneklik a Miserere-zsoltárt. A zsoltár eléneklése után a másik asszistens diákonus-bíbornok ezt mondja: Keljetek fel (Levate)! A pápa intonálta a »Veni Creator Spiritus« himnuszt és a többiek folytatják tovább egész végig. Utána a pápa elmondá a Szentlélekről szóló oratiót.

A pápa visszaült a trónusára, és a postulatorok harmadízben is eléje járultak, és a konzistoriális ügyvéd harmadszor olvassa fel a kérvényt, amelyben instantissime (a legsürgősebben) kéri a szenttéavatást.

A brevék hivatalának titkára újólag válaszolt Őszentsége nevében és kijelentette, hogy Őszentségének meggyőződése, hogy azoknak szenttéavatása, akikről most szó van, Istennek tetsző dolog. A postulatorok helyökre távoztak.[1])

A pápa erre ülve, mitrával fején, mint az egész egyháznak tanítója és feje a következő szavakkal nyílvánította ki a szenttéavatást:

»Az oszthatatlan Szentháromság tiszteletére, a katholikus hit felmagasztalására, a keresztény vallás felemelésére, a mi Úrunk Jézus Krisztusnak, Szent Péter és Szent Pál apostoloknak tekin-

[1]) Cf. Acta Sanct. Oct. X. 427. Minuta bullae Canonizationis: »post sacros hymnos, litanias, aliasque preces et post Spiritus Sancti gratiam rite imploratam.«

télyével, érett megfontolás és az isteni segítség gyakori kikérése után, nemkülönben a római szentegyház Rómában levő tisztelendő testvéreinek, a bíbornokoknak, patriarkáknak, érsekeknek és püspököknek tanácsára Boldog Capistranói Jánost [Lorenzo Giustiniani, Johannes a S. Facundo, Johannes de Deo és Paschalis Baylon boldogokkal] szentnek nyílvánítjuk, határozzuk és a szentek közé iktatjuk: Elrendelvén, hogy az egész anyaszentegyház emlékét a »szent hitvallók, de nem főpapok között« ájtatos tisztelettel ünnepelje évente október 23-án, amely napon az Úrban elaludt. Az Atya, Fiú és Szentlélek Isten nevében. Amen.[1])

A pápának ezen ünnepélyes kijelentése után ismét a pápai trón elé járultak a fentebbiek és a konzistoriális ügyvéd a prokurator-bíbornok nevében a következő kérelmet intézte a pápához:

»Beatissime Pater! Idem Reverendissimus dominus Cardinalis Petrus Otthobanus, hic praesens, acceptat pronunciationem a Sanctitate Vestra factam, eidem gratias agit, ac enixe supplicat, ut Sanctitas Vestra super Canonizatione eadem Literas Apostolicas dignetur decernere.«

A pápa erre azt válaszolá: Decernimus. A bíbornok-prokurátor erre a pápa elé térdelt a trón lépcsőjére és megcsókolta a pápa kezét és térdét. Majd aztán visszatért helyére.

A konzistoriális ügyvéd erre odalépett a pápai főjegyzők (protonotarii apostolici) elé, akik a szenttéavatás bulláját szokták kiállítani és így szólt hozzájuk:

»Rogantur omnes Protonotarii et Notarii hic praesentes, ut super huiusmodi Canonizationis actu, unum vel plura, publicum

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 427. — Hermann: Cap. triumph. 772.: »Minuta bullae Canonizationis.« — »Ad honorem Sanctae et Individuae Trinitatis, ad exaltationem Fidei Catholicae et Christianae Religionis augmentum, auctoritate Domini Nostri Jesus Christi, Beatorum Apostolorum Petri et Pauli ac Nostra matura deliberatione praehabita et divina ope saepius implorata, nec non de Venerabilium Fratrum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium, Patriarcharum, Archiepiscoporum et Episcoporum, tunc in Urbe existentium, consilio, Beatum Joannem de Capistrano [cum Beatis Laurentio Justiniano, Joanne a S. Facundo, Joanne de Deo ac Paschale Baylon], Sanctum esse decernimus et definimus, ac Sanctorum Catalogo adscribimus: Statuentes ab universali Ecclesia quolibet anno die vigesima tertia Octobris, qua idem Beatus Joannes de Capistrano obdormivit in Domino, memoriam ipsius inter sanctos Confessores non pontifices pia devotione recoli debere in Nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.«

seu publica, instrumentum vel instrumenta, conficiant ad perpetuam rei memoriam.«

A protonotariusok feje erre ezt mondá: »Conficiemus«; és a trón mellett álló titkos kamarások felé fordulva, tovább folytatja: »Vobis testibus.«

A konzistoriális ügyvéd erre a pápa elé térdelt és megcsókolta a pápa lábát. A pápa most felkelt, letette mitráját és ünnepélyes hangon intonálta a »Te Deum«-ot, amelyet a kar tovább énekelt. Az ének alatt megszólaltak a trombiták és ezen jelre elkezdtek szólani a szent város összes harangjai.

A Te Deum végeztével az asszistáló bíbornokok egyike eléneklé a verzikulust: »Orate pro nobis Sancte Joannes de Capistrano [Laurenti Justiniane, Joannes a S. Facundo, Joannes de Deo ac Paschalis Baylon], Alleluja!« És a kar felé: »Ut digni efficiamur promissionibus Christi, Alleluja!«

Őszentsége most elénekelte a következő imádságot:

»Deus virtutum omnium largitor et praemium, qui Sanctos Confessores tuos Joannem de Capistrano, Laurentium Justinianum, Joannem a S. Facundo, Joannem de Deo ac Paschalem Baylon Sanctorum tuorum gloria decorasti: concede propitius ut sicut Ecclesia tua eorum illustratur exemplis, ita semper meritis et precibus adiuvetur. Per Christum Dominum nostrum.« A kar ráfelelé: Amen.

A bíboros-diákonus, aki a szentmisében az evangeliumot olvasta, erre ünnepélyesen elmondá a Confiteort, és közbe beleszőtte Péter és Pál apostolok után az új szentek neveit is.

A subdiákonus ezalatt elvette az apostoli keresztet és megállott a pápa közvetlen közelében. Őszentsége letette erre a mitrát és apostoli áldását adta a jelenlevőkre a következőképen:

»Precibus et meritis Beatae Mariae semper virginis, Beati Michaelis Archangeli, Beati Joannis Baptistae, et Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, Sanctorum Joannis de Capistrano, Laurentii Justiniani, Joannis a S. Facundo, Joannis de Deo ac Paschalis Baylon, et omnium Sanctorum, misereatur vestri omnipotens Deus, et dimissis omnibus peccatis vestris, perducat vos ad vitam aeternam. — Amen.

Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum vestrorum, tribuat vobis omnipotens et misericors Dominus. — Amen.«

Őszentsége erre áldásra emelte kezét, miközben ezt mondá: »Et Benedictio Dei Omnipotentis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, descendat super vos et maneat semper. — Amen.«[1])

A tulajdonképeni szenttéavatás ezzel befejeződött. De hátra volt még az ünnepélyes nagymise, amelyet vagy a pápa, vagy valamelyik bíbornok szokott elmondani. Mivel öt boldogot avatott szentté a pápa, nem biztos, hogy Capistranói János tiszteletére a pápa mondotta a misét. Forrásaink is ellentmondanak egymásnak. Az egyik szerint Szent Péter oltáránál a misét Alteri bíbornok, a sabinai püspök, mondotta a pápa jelenlétében.[2]) A másik forrás ellenben azt állítja, hogy a misét a pápa maga mondotta.[3]) A szenttéavatás lényegén nem változtat semmit, akár a pápa, akár valamelyik bíbornok mondotta is a misét.

A pápa a szenttéavatás alkalmával mindazoknak teljes búcsút engedélyezett, akik az ünnepélyes szertartáson résztvettek.[4]) Az egyház kincstárát azután a pápa kinyította a többi hívő részére is. Megengedte ugyanis, hogy a szenttéavatás alkalmával a rend összes templomaiban, úgy a férfi, mint a női szerzetesek templomaiban 8 napi ünnepélyt tarthatnak, amely idő alatt teljes búcsút engedélyezett mindazoknak, akik a rend valamelyik templomában meggyónnak, megáldoznak és a keresztény fejedelmek egyet-

[1]) Hermann: Cap. triumph. 773.: Minuta Bullae Canonizationis: »Istis peractis Deum Patrem aeternum, Regumque Gloriae Christum Dominum Patris sempiternum Filium, et Sanctum Paraclytum Spiritum, unum Deum, unumque Dominum laudibus et confessionibus idem Predecessor veneratus, Sacroque Hymno Te Deum solemniter decantato, peculiari oratione etiam praedicti B. Joannis merita precatus fuit.« — Acta Sanct. Oct. X. 421. — Bulla Canonizationis: »Mox Deum Patrem aeternum, regemque gloriae Christum Dominum, ejus sempiternum Filium, Sanctumque Paraclitum Spiritum, in trinis personis unum Deum et Dominum Alexander magna religione veneratus, et peculiari oratione per Johannis Confessoris merita precatus.«

[2]) Hermann: Cap. triumph. 773. Minuta Bullae Canonizationis: »atque Missae ad altare B. Petri Apostoli, cum ejusdem B. Joannis commemoratione, a Venerabili Fratre nostro, tunc suo Palatio Episcopo Sabinensi ejusdem S. R. E. Cardinale de Alteriis nuncupato, solemni ritu celebratae interfuit, omnibusque Christi Fidelibus, tunc praesentibus plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem, concessit.«

[3]) Acta Sanct. Oct. X. 421.: »cum ejus et ceterorum commemoratione ad aram maximam super Confessionem B. Petri solemnem Missam celebravit, universis Christi fidelibus, qui aderant tantae ceremoniae, plenariam peccatorum indulgentiam et remissionem largitus.

[4]) Hermann: Cap. triumph. 773. és Acta Sanct. Oct. X. 421.

értéseért, az eretnekek kiírtásáért és az anyaszentegyház felmagasztalásáért imádkoznak.[1])

A pápa Szent Ferenc fiairól és leányairól külön is gondoskodik; méltóságuknak megfelelőleg engedélyt ad nekik, hogy a szenttéavatás alkalmából bizonyos búcsúkat engedélyezhessenek. A miniszter generális, az itáliai, az Alpeseken innen levő obszervánsok vikárius generálisa, és a római udvarban székelő indiai komisszárius, a pápai palota szónoka, az obszervánsok generális prokurátora 500 búcsú kiosztására kaptak engedélyt, a provinciálisok 400 búcsúra, a quardiánok 300-ra, az egyes rendtagok 100-ra, az apácák és az apostoli szék engedelméből a kolostorban lakó egyének egy búcsúra. Az erre vonatkozó bullát I. F. albanói bíbornok adta ki 1690. november 25-én a pápa nevében.[2])

Hogy Istennek a dicsőségét még jobban előmozdítsa, ezen szenttéavatáskor a következő búcsúkat engedélyezte:

1. Teljes búcsút nyer: aki egy héten egyszer elmondja az Úr Jézus, vagy a boldogságos Szűz koronáját; aki elimádkozza az egész olvasót; vagy annak egy harmadát; aki a breviáriumot, vagy a boldogságos Szűz kis zsolozsmáját, vagy a halottakról szóló officiumot, vagy a két búnbánati zsoltárt, vagy a gradualét elmondja; aki másokat a hit elemeire oktatja; aki a börtönben levőket meglátogatja; aki a betegeket felkeresi; aki a szegényeket segélyezi; aki misét hallgat, vagy ha pap, ha misézik; azon bűnös, aki a következő napok valamelyikén meggyónik és megáldozik: karácsony, vízkereszt, húsvét, áldozócsütörtök, pünkösd, Szentháromság vasárnapja, Úrnap, Gyertyaszentelő Boldogasszony, Gyümölcsoltó Boldogasszony, Kisasszony napján, Keresztelő Szent János, Péter és Pál napján, András, Jakab, János, Tamás, Fülöp és Jakab, Bertalan, Máté, Simon és Judás és Mátyás apostolok napján és Mindenszentek napján; ha az illetők a keresztény fejedelmek egyességéért, az eretnekek kiírtásáért és az egyház felmagasztalásáért imádkoznak.

2. Teljes búcsút nyer mindenki, aki ezen öt új szentnek ünnepén meggyónik, megáldozik, valamelyik ferencrendi templomot meglátogat és ott a fentebbiekért imádkozik.

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 761. 1690. november 13-án kelt brevéje.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 763.: »Datum Romae hac die 25. Novembris 1690.«

3. Teljes búcsút nyer mindaz, aki a hónap egy szabadon választott napján olyan oltárnál miséz, vagy áldozik és vesz részt a misén, ahol ezen öt szentnek képe, teste, vagy ereklyéje van.

4. Aki bűnbánólag egy és ugyanazon a napon meglátogat hét templomot; ahol ennyi nincs, annyit, amennyi van, s ha egy templom van, annak minden oltárát és ott a keresztény fejedelmek egyességéért, az eretnekek kiirtásáért és az egyház felmagasztalásáért imádkozik, elnyeri mindazon búcsúkat, amelyek Róma 7 templomának látogatásához vannak kötve.

5. Aki Krisztus kínszenvedésének titkairól elmélkedik és 6-szor megcsókolja a földet, azon a napon megnyeri azokat a búcsúkat, amelyek Rómában a Sancta Scalához vannak kötve, de csak egyszer egy évben.[1])

A szenttéavatásra vert érem 1790-ből.

A második pontban említett búcsúkat a pápa külön bullával is megerősítette 1690. december 7-én.[2]) Ebben aztán kiemeli, hogy a teljes búcsút el lehet nyerni az első vesperástól egészen a következő nap napnyugtáig.

Szent Ferenc fiai iparkodtak is ezeket a búcsúkat terjeszteni. Mindenfelé ünnepélyeket rendeznek Capistranói szent János és Baylon Paschalis tiszteletére. Így Wienben 1691. husvét után a második vasárnap kezdődött a Szent Jeromosról nevezett templomban a nyolcnapos ünnepély, amelyen részt vett Lipót császár, Auguszta császárné és József római király, nemkülönben ennek a leányai. Az ünnepi beszédet Christälli jezsuita atya mondotta »in caemeterio S. Stephani prope lapideam Cathedram.«[3]) 1691. május 6-án pedig a käzelstorffi konvent templomában tartottak nagyszabású ünnepélyt, amelyen 12 ezeren felül vettek részt.[4])

A szenttéavatás emlékére érmet is verettek, amelynek egyik oldalán Capistranói Szent János alakja látható, körülötte pedig

[1]) Hermann: Cap. triumph. 762. és 808.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 909.: »Datum apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 17. Decembris 1690.«
[3]) Herczog: Cosmographia. II. 148. — Greiderer: Germ. Franc. I. 415.
[4]) Herczog: Cosmographia. I. 429.

ezen felírat: S(anctus) Joh(nes) Capistran(us), Ord(inis) Franciscanorum, Profligator Turcarum Mirif(icus); — a másik oldalon Baylon Szent Paschalis ezen körírattal: S(anctus) Paschalis Baylon. Ord(inis) Franciscanorum. 1790. — Eredetije a Székesfehérvári és Fejérmegyei Múzeum birtokában van.

Magyarországon olyan örömet keltett Capistranói János szenttéavatása, hogy a Szakolcán 1691. február 12-én tartott gyülésen elhatározták a pápai bullák kinyomtatását. A konventek költségén aztán minden konventnek megküldték.[1])

Capistranói János tehát hosszú, százados várakozás után elérte erényes életének megdicsőülését. Hátra volt még ezen megdicsőülésnek írásban való megörökítése. Ennek útját állta az agg pápa VIII. Sándor halála, aki 1691. február 1-én meghalt. Utódja XII. Ince lett, akit a bíbornokok 1691. július 13-án választottak meg az egyház fejének.

Szent Ferenc rendjének miniszter generálisa a választás után való napon arra kérte Őszentségét, hogy Capistranói szent János szenttéavatásáról állíttassa ki az ünnepélyes bullát. A pápa kegyesen megígérte és 1691. július 15-én kiállíttatta a kért bullát.

Ezen bulla alakja lényegesen eltér a szokásos bulláktól. 1695. június 6-án a bíbornoki testület részleges gyűlésén, amelyen csupán a következők vettek részt: Casanatta és Colloredi bíbornokok, Bottini, Inghirami et Sacripante prelátusok, ezt a bullát felülvizsgálták és aztán hitelesítve jóváhagyták.[2])

Szövege magyarúl eképen hangzik:

»Igazságos és méltányos, hogy mindazoknak kötelező erejük legyen, amiket a római pápa érett megfontolással és a tisztelendő testvéreink, a római szentegyház bíbornokai, nem különben a patriarkák, érsekek és püspökök, akik a római udvarban akkor tartózkodtak, egyértelműleg elhatároztak, elvégeztek és elrendeltek, jóllehet a pápa halálának közbejöttével apostoli iratok azokról nem készültek.

Boldog emlékezetű elődünk, VIII. Sándor pápa ájtatos elmélkedéseiben már régebben forgatta elméjében a küzdő egyház

[1]) Karácsonyi: Szent Ferenc rendjének tört. Magy. I. 499.

[2]) Hermann: Cap. triumph. 765. — Acta Sanct. Oct. X. 422.: »Minuta Bullae Canonizationis Sancti Joannis a Capistrano iuxta revisionem in particulari Congregatione habita die 6. Junii 1695. Apud Emin. Casanattam cum interventu Emin. Collaredi, ac RR. DD. Bottini, Inghirami et Sacripantis.«

dicsőségét és fényét, amelynek épülete magán, a legfőbb sarkkövön, Jézus Krisztuson, azon értékes kövek csodálatos változatosságával ragyog vissza, amelyeket a mindenható Isten a világ teremtése előtt kiválasztott, hogy ugyanazon Fiának, Jézus Krisztus képének hasonmásai legyenek: hogy az Egyszülött sok testvér ben legyen; azután hasonló elmélkedéssel áttért az isteni bőkezűség kimondhatatlan bőségére, amely az egyház jelenlegi hasznára és ékességére kiválasztottaknak a Szentlélek Isten által csodálatosan osztotta kegyelmét, miután mindenegyiknek megadatott a Szentlélek megnyilatkozása. Az egyiknek ugyanis az apostol szerint a Szentlélek megadja a bölcseség szellemét, a másiknak a tudomány szellemét, a harmadiknak ugyanazon Szentlélek megadja a hitet; egyik ugyanazon Szentlélektől megkapja a gyógyítások kegyelmét, másik az erényekben való gyarapodást, a harmadik a jövendölést, ismét másik a lelkek megismerését, majd más a beszéd magyarázását. S miután mindezeket, miként az apostol folytatja, egy és ugyanazon Lélek intézi, szétosztván mindenkinek, amint akarja; ugyanazon elődünk nagyon örvendezett és a reábízott egyházzal együtt rendkívül örült, mivel a törvényesen lefolyt tárgyalásokból nyílvánvalóvá lett, hogy az égi kegyelmek ajándékai bőségesen megadattak Isten hűséges szolgájának, Capistranói Jánosnak, aki mint tettben, írásban és szóban hatalmas, nemcsak mint kiválasztott és ragyogó kő díszítette a kiváló erényeinek és jeles csodáinak fényével az egyház szépséges épületét, hanem mintegy megerősített város, vasoszlop és ércből való fal jelent meg a királyoknak, fejedelmeknek, papoknak és a népnek, és a síralmas időkben egyszersmind gondviselésszerűen és szerencsésen tűnt fel a pestisthozó eretnekségek megsemmisítésére, a legveszélyesebb szakadárságok elnyomására, a törökök növekedő uralmának megfékezésére, az elharapodózó vétségek és viszályok erejének megtörésére, a süllyedő erkölcsi élet megújítására, és mely akkor nagyon elhidegült, a szeretetnek megerősítésére. Ugyanazon elődünk tehát azon véleményben levén, hogy ily nagy férfiúnak az emberi tiszteletet meg kell adnia, hogy a nép dícsérje bölcseségét és az egyház hirdesse dícséretét, az ünnepélyes szenttéavatás dekretumával a szent hitvallók közé iktatta, lélekben már akkor elhatározván, hogy életét, erényeit, csodáit és tetteinek egész sorozatát általában megírja

és apostoli íratával a dolog örök emlékezetére megerősíti; s mivel ő ezt, a halál közbejöttével nem volt képes megtenni, mi, kik az örök Bölcseség kifürkészhetetlen titka folytán a teherben és tiszteletben is utódai vagyunk, az előbb említett íratokból vett megállapításokat jelen apostoli levelünkkel ezen módon, amint következik, sietünk pótlani.

Istennek szolgája Capestranóban, amely város a Napoli-királyságban a sulmói egyházmegyében van, katholikus és vagyonos szülőktől 1385-dik év június 25-én született,[1]) a keresztség vízében megfürdött és idő haladtával a bérmálás szentségében is megerősíttetett.

Nagy dolgokra törekvő hajlamot örökölt és kiskorától kezdve a jövendő szentség példaképét mutatta. Még a betűket sem ismerte és már az erkölcsök tanítója lett, özvegy anyjának önmegtartóztatást ajánlott, hogy a kedvező férjhezmenetelről lemondva, magát annál jobban Istennek szentelhesse. Vallásos nevelésben részesült, és az Isten házának látogatásában, meg a szentek tiszteletében kitűnve, olyan életmódot követett, hogy azon korban kiváló jámborságra és okosságra tett szert. Épúgy tanulékony elmével és kiváló emlékezőtehetséggel megáldva, a szabadművészetek tanulmányainak (liberalium artium studiis feliciter emensis) elvégzése után a perugiai egyetemen az egyházi és polgári jog tanulmányozásának serény szorgalommal feküdt neki, amelyben a borostyánkoszorút is megszerezte.

A tanulmányoktól, amelyekben kortársait mind könnyedén legyőzte, a hivatalokra, majd a kormányzóságra hívták meg, ahol az igazságot jámborsággal, a szigorúságot kegyességgel, az igazságszolgáltatást mérséklettel olyan összhangban egyesítette, hogy a népeknek, amelyek kormányzását vezette, igazságos bírája, de egyúttal szerető atyja lett, és Ladislaónak, mindkét Szicilia királyának, kiváló szeretetét és igen nagy becsülését szerezte meg magának.

De az örök Bölcseség és az igaz Világosság, amely megvilágosít minden embert, nem akarván, hogy az a legfőbb hivatalra kiválasztott férfiú világi ügyekkel és hivatalokkal foglalatoskodjék sokáig, az emberi csapásokban és szerencsétlenségekben

[1]) Téves, mint azt másútt láttuk.

ingadozó szolgáját fényességének ragyogó fényével elárasztotta és kegyelmének bőséges ajándékával megáldottan a tökéletes és apostoli élet követésére csodálatos és rendkívüli módon meghívta, hogy mint az isteni szeretet tűzétől meggyújtott gyertya az Egység fenséges gyertyatartójára téve, a hitetlenség és a bűn sötétségét elűzze, és a katholikus igazságnak és kitünő szentségnek sugarait hosszasan es messze szétterjessze.

Meghívásától fogva kiváltképen kitűnt, hogy Istennek kegyelme iránta hiábavaló nem volt. Elmondhatta ugyanis az apostolokkal: »Íme elhagytunk mindent.« Az Úrnak azon tanácsát követve: »Menj, add el, amid van és oszd szét a szegényeknek, eladott, szétosztott és átadott mindent a szegényeknek, hogy így az Ő igazsága megmaradjon örökön örökké!« Tudván pedig azt, hogy nem elégséges mindent elhagyni, hanem az Úrat is követni kell, ami tulajdonképen az apostolok és a hívők tulajdonsága, magának a legjobb részt választotta Szent Ferenc szigorított életű szerzetesei között.

Vágyván pedig a vallásos életben az erényeknek kiváló épületét felépíteni, először az alázatosság alapjáról gondoskodott, amelyet Perugiában akart bemutatni, hogy ahol nagy tisztelet környezte, ott nagyobb megvetésben legyen része. Körüljárta tehát a várost rongyos és szakadozott ruhában, fésületlen hajjal és piszkosan, szerényen és szemérmesen; a szamáron ülve mindenütt az együgyűség példaképe lett, fején papiros süveget vitt, amelyre bűneit írta fel: mindenki, aki méltóságának nagyságát ismerte, vagy csodálkozott, vagy kinevette. Mint valódi bölcs Istenhez és fiaihoz számláltatott, midőn az emberek előtt magát nevetség és gúny tárgyává akarta tenni. Így az alázatosság lelkében és a tökéletes bűnbánatban a régi embert eltörölve, szellemének lelkét megújította és új embert öltött fel, és a nevezett ferencrendi testvérek új őltönyét vette fel ugyanazon városban Szent Ferenc obszerváns konventjében harminc éves korában; az újoncév leteltével nemcsak az ő, hanem a testvérek igen nagy örömére letette a fogadalmat; majd azután pappá szenteltetett.

Az új édesség megízlésétől eltelve, annál keserűbben érezte azt, amit Babylon arany kelyhe adott neki innia, és az isteni szeretettől megrészegűlve, lelkének egész hevével fordul Istenhez és az ő tisztelete után epedezve, gyűjtötte a nagyobb kegyelmi

ajándékokat, amelyek segítségével erényről erényre jutva, a vallásos tökéletességnek csúcspontjára ért, és mint a fa, amelyet vízfolyás mellé ültettek, erényeinek bő és kitünő gyümölcseit hozta állandóan a maga idejében.

Az alázatosságnak a világi életben megkezdett gyakorlását Szent Ferenc szerzetében még égőbben folytatván, és főképen ezen erény alapjára támaszkodva, a rendnek legmegvetettebb hivatalaiban gyakorolta magát; az emberi dícséretek elől elmenekült; semmi után sem vágyódott jobban, mint hogy őt megvessék; ha pedig olyanokat művelt, amelyeknek dicsőítését megakadályozni nem tudta, Istennek tulajdonította, felsóhajtván a prófétával: »Nem nekünk, Úram, nem nekünk, hanem nevednek adj dicsőséget« és »Dícsérjétek az Úrat minden nemzetek, dícsérjétek Őt minden népek.« Vagy az apostollal: Nem vagyunk elégségesek arra, hogy magunktól valamit kigondoljunk, mint sajátunkat, mert elégségességünk Istentől van: ebből származott saját magának, mint legnagyobb bűnösnek semmibevevése; a felebarátja iránt való kiváló szeretete, az egyház főpapjai iránt való igen nagy tisztelete, a tisztelet és méltóságok csodálatos megvetése, és főképen akkor, midőn az aquilai és rieti püspökségeket visszautasította.

Testét minden vétkével és vágyaival, hogy a lélek ellen fel ne lázadhasson, örökös bőjttel és szigorú sanyargatásokkal magát keresztre feszítvén, napjában csak egyszer kevéske kenyérrel és vízzel, néha-napján pedig vízes borral, üdítette fel. A földön, puszta deszkán aludt rövid ideig, az éjnek hátralevő részét tanulmányokban és imádságok között töltötte el. Mindig mezítláb járt, szandált csak öreg korában használt. Durva ruhával, a gyakori és kellemetlen utazásaival, szűntelen fáradalmaival, az erős ostorozásokkal, ciliciumokkal és más önsanyargatásokkal testét úgy megfékezte és oly szolgaságra kényszerítette, hogy a csont- és bőrré aszott és lefogyott testben a testi vágy tűze soha fel nem lángolhatott, hanem a szígorú önsanyargatás láncaival megkötött házi ellenségen mindig a lélek győzedelmeskedett.

Aki pedig testét így leigázta, az lelkét is a szerzetesi engedelmesség édes járma alatt tartotta, amelynek bizonyítására elégséges egy esetet felhozni: előljárója parancsára a forró vízből kihúzta a ruhát anélkül, hogy valami sebesülés érte volna;

amiből nyilvánvaló lett kiváló engedelmességének erénye és jutalma.

Ezek segítségével az igazak útját akadály nélkül járta meg; s szem előtt tartván a tisztesség, a szerénység és a jámborság törvényeit, sem szóban és tettben nem tett semmit, ami a jámborságot és az épületes példát ne illatozta volna, sőt mindenben az erkölcsök édességétől és a komolyságától áthatva, oly szentséget árasztott mindenfelé, hogy a vele társalgók, az őt hallgatók és a reá nézők lelkeit az erény szeretetére és a bűnbánatra könnyekig vonzotta.

A szeretet tűzétől felgyuladva, jóllehet testileg a földön tartózkodott, lelkileg már az égben látszott lenni: ebből sarjadzott szívének belső érzelme, amely imádságaira átömlött; amely lelkének gyors röptével Istenhez vitte, és az isteni dolgoknak, a hitnek titkaival, főképen a mi Úrunk Jézus Krisztus megtestesülésének, születésének, szenvedésének, halálának, feltámadásának és mennybemenetelének elmélkedésére vonzotta. Ebből származott a szeretetének forró tűze, amely édesen ragadta Istenhez, midőn a szentmise-áldozatot mutatta be, vagy midőn a méltóságos Oltáriszentséget szolgáltatta ki másoknak. Ebből származott a Boldogságos Szűz iránt való nagy tisztelete és buzgósága, akinek látására is méltattatott. Ez vitte rá, hogy Isten tiszteletére igen sok templomot és kolostort építsen, és azokban csodálatosan elterjedt Isten tisztelete. Ebből fakadt, hogy a többit elmellőzzük, azon vágya is, amely lángolt lelkében, hogy Krisztusért és vallásáért vértanúhalált szenvedjen.

A felebarátja iránt hasonló szeretettől lángolva, mindenkinek mindene lett, és ezen szeretetnek semmiféle kötelességét sem mellőzte el, hogy a lelkeknek üdvére és a testnek vigasztalására siessen. A lelki társalgáson és az evangelium hirdetésén kivül, amelynek gyümölcséről később fogunk szólani, főleg a szűkölködőkre és a szegényekre fordította figyelmét, akikről étellel, itallal, ruházattal és elszállásolással gondoskodott. Lelki és testi gyönyörűségei közé tartozott, ha a betegeket kiszolgálhatta, akiknek részére, amennyire csak tehette, kórházakat állított fel, vagy nagyobbította azokat. A veszekedőknek a békével, a börtönben levőknek szabadsággal, a szomorúaknak vigasztalással, a holtaknak könyörgésekkel és mindenkinek az imádság, a könnyek és

önsanyargatások és más jámbor cselekedetek segítségével, amelyeket örökösen felajánlott a lelkek üdvéért Istennek, sietett segítségükre.

Egyébként ő, hasonló hálával fizetett vissza mesterének és társának, Bernardino di Sienának, aki mindenkit benső szeretettel karolt fel; mert miként életében minden hivatalban a legengedelmesebb és legkészségesebb rendtársa volt, úgy halála után nagy buzgalmat fejtett ki ünnepélyes szenttéavatása érdekében; és az ő szellemét vagy hasonlóan, mint méltó tanítvány, utánozta, vagy kétszeresen, mint második Illés, követte.

Az Úr hűséges, és ennek következtében bölcs szolgáját a rend élére állította; s hogy szent Ferenc említett rendjében a vikárius generális hivatalát több ízben dicséretesen és üdvösségesen viselte, bizonyítják is ezen dolgok viselésében kiváló okosságát és az Úrban véghezvitt kedvező eredményeket elismerik részint azon kornak császára, királyai és fejedelmei, valahányszor az ő munkáját és tanácsát igénybevették; részint a római pápák, a mi elődeink, valahányszor az inquizitor, vizitator, reformator, kommisszarius és apostoli nuncius hivatalát a legnagyobb kiváltságokkal reáruházták. Nem volt kisebb az ő bölcsesége és mindenre kiterjedő, de különösen a szent dolgokban való tudománya, amelyet szónoklatai, vitatkozásai és művei tükröztetnek vissza, és igen sok, részint a világi életben, részint a szerzetben kiadott könyve, tanúskodik erről.

Jól tudjuk egyébként, hogy a mindenható Isten különös előrelátása folytán lépett fel ezen boldog azon veszélyes időkben, hogy apostoli szellemtől vezérelve a pestist terjesztő katedrákat szétszórja, a szerfölött növekedő és mind nagyobb hatalomra terjeszkedő török zsarnokságát megtörje, a katholikus vallást terjessze, az idők gonoszsága által elfajúlt erkölcsöket megjavítsa.

Szétszórta ugyanis a fraticellóknak mondott gonosz felekezetet, amely pestist hozó mérget okádva, célzatos és rejtett ürügyekkel a színlelt életszentség örve alatt az egyszerű lelkeket leselkedéssel hálójába kerítette: és az ismételten kihajtott és megnövekedett pestist eltiporta; a zsidóknak gonoszságát is megfékezte, midőn boldog emlékezetű V. Márton, IV. Eugénius és V. Miklós, elődeink őt a gonosz eretnekség inquizitorává tették és állították; azokat ugyanis a fentebb említett eretnekek és

zsidók közül, akik visszaestek, vagy Krisztusnak törvényeit és a római pápák határozatait semmibe sem vették, és akiket nagy szeretetével a szentegyház csűrébe nem tudott összegyűjteni, hasonló igazsággal és buzgalommal elítélte. Mindezen és hasonló eretnekeknek, szakadároknak és szaracénusoknak nemcsak Itáliában, hanem Németországban és a körülötte fekvő országokban igen heves üldözője és az apostoli szék hatalmánál fogva inquizitora, semmit sem mulasztott el, hogy azok ellen, akiket szeretettel nem tudott megnyerni, tettel, irással és beszéddel harcoljon és hazug tanaikat megcáfolja; mikor pedig azok vele vitatkozást kezdettek, elmenekülni nem tudtak, János csodálatos erénye és azok hasonló megszégyenülése leverte őket; nem voltak képesek ellentállni bölcseségének és szellemének, amely ajkairól elhangzott.

Nem kevésbé serény és üdvös munkát végzett Istennek szolgája azoknak a szakadársága elnyomásával, akik, midőn elődünk, IV. Eugéniusz a bazeli zsinatot áthelyezte és feloszlatta, Bazelben az általános zsinat neve alatt visszamaradtak; főképen akkor, midőn a burgundiai fejedelmet, akihez a fentebb említett elődünk, Eugénius követűl küldötte, szerencsésen rábeszélte, hogy ne az ál-pápához, Amadeushoz, hanem az igazi pápához, Eugéniushoz pártoljon.

A szentek példájára, akik az apostol tanúsága szerint, a hit által lettek erősökké a háborúban és feldúlták az ellenség táborát, ez a szegény és fegyvertelen szerzetes aggastyán felöltvén a hitnek vértjét és a keresztnek zászlajával felfegyverkezve, a törököket, akik a hívők nyakára léptek és az utolsó keresztény államot fenyegették, leverte, megharcolván az Úrnak harcát, aki hű szolgája által öntötte ki haragját a törökök ellen. Mikor ugyanis a vad jellemű és Bizáncz kiostromlása s a keleti birodalom megdöntése folytán szokatlanúl felfuvalkodott Mohamed, a törökök zsarnoka, azzal fenyegetőzött, hogy Magyarországot elfoglalja és a kereszténységet megsemmisíti, ennek a rohamnak, és egyébként megfékezhetetlen áradatnak feltartóztatására rendelte Isten örök gondviselése ezt az alázatos szolgáját, aki vonakodott másban dicsekedni, mint a mi Úrunk Jézus Krisztus keresztjében, akinek zászlaja alatt, amelyet elődünktől, a boldog emlékezetű III. Kallixtus pápától, kapott az apostoli követ kezéből, részint prédikációival, részint leveleivel, vagy követségeivel igen sok keresztest össze-

gyűjtött. Jóllehet azonban ezen és más katonák számát az előbb említett Mohamed megszámlálhatatlan és győztes — személyes jelenléte is buzdította őket — seregével össze nem lehet hasonlítani, mégis János mint buzdító, bátorító, vezér és hadvezér a seregek Urának segítségében bízva és a kereszt zászlaja által megerősítve, nem félt a vadságukban bízakodó törököktől. A törökök ostrom alá fogják Nándorfejérvárt, a heves ostromnak ellentállnak; támadásokat, rohamokat, megrohanásokat intéznek, de Capistranói János tanácsai, szavai és könyörgései feltartóztatják a támadást, az ostrom megtört, az ellenség elmenekült, a győzelmet kivívták és Nándorfejérvár felszabadulása által az egész kereszténység megszabadult a remegéstől, a végveszélytől, a pusztulástól.

A hitterjesztés hasonló buzgóságától tűzelve, Istennek hű szolgája nagy fáradozások között hasonló eredménnyel bejárta Itáliát, Németországot, Lengyelországot, Oroszországot, Magyarországot, Erdélyt, Oláhországot és Moldvát, és megszámlálhatatlan szakadárt, s többféle felekezet eretnekeit, a zsidó zsinagóga rabbiját nyilvános vitatkozás alkalmával Rómában legyőzvén, ezen gonoszség sok követőivel egyetemben a Világossághoz, amely Krisztus és ennek orthodox vallásához, a szentanyaegyház egysége alá csodálatos könnyűséggel és szerencsével a Szentlélek Isten kegyelmének közreműködésével, megtérítette.

Végül az idők gonoszsága folytán megromlott erkölcsök megjavítására és megreformálására kiváló gondot fordítván, az Úrnak tövisekkel bővelkedő és mintegy beerdősített földjét üdvösségesen megtisztította és a szeretet felújításával jó gyümölcs termésére elkészítette. A ferencrendiek meglazult szerzetesi életét helyreállította, és a helyreállított és megjavított életmódot egészében erősen és édesen fenntartotta. Ferrarában a városon kívül a San Guglielmóról nevezett klarisszák kolostorát, amely laza életet élt, hogy a lazaság az egyetemes gyűlést ne botránkoztassa meg, az előbbi szigorú életmódra kényszerítette. A zsidók uzsoráját, és azoknak a keresztényekkel való kereskedését és érintkezését megrendszabályozta; a ruházatot, a játékokat, az asszonyi hiúságokat üldözte, és azoknak eszközeit, miután a nép önként a tűzbevetette, nem egyszer nyilvánosan elégettette. Veszélyes viszálykodások elsimítása után a kölcsönös szeretetet terjesztette, a

növekedő vétségekkel szemben az erényeket, a gonoszsággal szemben a jámborságot, a vallástalansággal szemben Istennek és Jézus nevének tiszteletét ajánlotta a lelkek nagy hasznára és nyereségére.

És mivel, aki megteszi és tanítja, az nagynak mondatik a mennyek országában: valóban ilyennek kell mondanunk Jánost, aki a jó műnek magvait elhintve, negyven évig tartó prédikálásának bő gyümölcseit aratta le. Beszéde hatásos volt, és mint égő fáklya világította meg a megátalkodott lelkeket, puhította meg a megkeményedett szívűeket, térítette meg az eltévelyedetteket, tanította meg a tudatlanokat, erősítette meg a kételkedőket, gyújtotta fel a tespedőket, tökéletesítette a jókat. A kicsinyek kenyeret kértek és nem volt, aki adjon nekik. A városok, a tartományok, a népek, a császár, a királyok és a fejedelmek versenyezve hívták magukhoz Istennek szolgáját, hogy hírdesse nekik az evangeliumot; s ő, hogy a megszámlálhatatlan hallgatóságnak eleget tegyen, nem a templomokban, hanem legtöbbször nyílt tereken és mezőkön kényszerült prédikációját elmondani.

Még életében sokféleképen megdicsőítette Isten az ő szentjét, hogy kiváló erényei és kitűnő érdemei folytán tűndöklött és csodáinak fényével és a jövendölés részleges ajándékával is kitűnt. És ezen szentségéről, erényeiről, isteni ajándékairól és csodáiról oly általános és közös volt a tudat, hogy említett elődeink a legnehezebb dolgokban alkalmazott működésén kívül is több levelükben méltóan és dícséretesen megemlékeztek róla. Épígy a dicső emlékezetű III. Frigyes császár, Kázmér lengyel király, az anyaszentegyház bíbornokai, püspökei, a fejedelmek és országnagyok Istennek ezen szolgája iránt kiváló tisztelettel és szeretettel voltak, amit szóval, írásban és tettel igen gyakran kinyílvánítottak; a népek is őt, mint apostolt tekintették, hallgatták és tisztelték és nála gyógyulást találtak; a mindenünnen összesereglettek körmenetileg és más kitűntetésekkel és tisztelettel vonultak elébe.

Végre életét szerencsésen lemorzsolván, eljött a kedvező idő, midőn boldog János eljutott az élő, erős Istenhez, aki után sokáig vágyódott és megjelent színe előtt, hogy dicsőséges harcai után az igazság koronáját átvegye. Hosszas láztól gyötörve ugyanis, miután halálának napjáról bizonyságot kapott, eljutott

a végső pillanathoz: az egyház szentségeivel belső és nagy áhitat közben megerősödve, utolsó pillanatig észnél levén, édesen elaludt az Úrban Villakban, Karinthiában [1]) október 23-án az üdvösség 1456-dik évében.

Halála elterjedvén, rendkívül nagy néptömeg gyűlt egybe, és hét napig tartó halotti ünnepségek után, amelyeket az összesereglettek nagy áhitata mellett tartottak meg, a holttestet vaskoporsóba tették és 5 kulccsal elzárták, majd pedig a szentferencrendieknek a Boldogságos Szűzről nevezett kolostorában eltemették. A holttestet évek mulva is puhának és hajlékonynak találták.

Szentségének híre és a népek tisztelete napról-napra növekedvén, boldog emlékezetű elődünk, X. Leó pápa megengedte, hogy Capestrano városában és területén boldog János ünnepét október 23-án mindenki megünnepelhesse. Ezt az engedélyt ugyancsak boldog emlékű elődünk, XV. Gergely pápa a római szentegyház a Sacra Rituum Congregatio élén álló bíbornokainak tanácsára Szent Ferenc összes férfi és női szerzeteseire 1622-ben december 10-én breve alakjában apostoli tekintélyével örök időkre kiterjesztette és elrendelte, még pedig úgy, hogy az officiumot »de Communi Confessorum non pontificium« kell a mondott napon elvégezni, a misét pedig a nevezett rend templomaiban misézö világi papokra is kötelezővé tette.

Azután hasonló emlékezetű elődünk, VIII. Orbán pápa, beleegyezésével, régebbi bizonyításokon kívül Isten szolgájának erényei és csodái híréről részint Rómában, részint a sulmói egyházmegyében az apostoli szék tekintélyével 1625-ben más tárgyalásokat is tartottak, amelyeken az apostoli szék három ügyhallgatója, nevezetesen Giambattista Covini, Filippo Piroveni és Alfonzo Manzanedi, alaposan meghányták-vetették az ügyet és aztán jegyzőkönyvbe foglalták; és azután jelentést tettek mindarról, amik a mondott tárgyalásokban foglaltatnak.

Miután közben elődünk, Orbán pápa, ismeretes dekretumait közzétette, boldog emlékezetű X. Ince pápa részleges bizottságot nevezett ki, amely 1650-ben május 11-én a Sacra Congregatio

[1]) A régi okíratok rossz olvasásából eredő hiba: Uilac-ot Ujlak helyett Villachnak olvasták.

Rituum gyűlésén a bíbornokok elnöklése alatt elővette ezen szenttéavatás ügyét ugyanazon helyzetben és állapotban, amint azt megtalálta. Ez a Congregatio, miután 1660-ban szeptember 7-én kimondotta, hogy tovább lehet folytatni (posse ad ulteriora procedi) és 1663. január 17-én, hogy az előbb említett tárgyalások valódisága érvényes, ugyanazon év szeptember 7-én boldog emlékezetű VII. Sándor pápa, elődünk jelenlétében, a konzultorok meghallgatása után kijelentette, hogy mind a theológiai, mind a kardinális erények valódisága megvan, minél fogva tovább lehet folytatni.

Hátra volt még az Isten szolgájának közbenjárására eszközölt csodák jóváhagyása, amelyeknek nyílvános és ünnepélyes híre mind életében, mind halála után sokféleképen megerősödve növekedett, de nagyobb és törvényes jóváhagyás volt kívánatos. Ismét két processust, Rómában és Sulmóban, tartottak az apostoli szék tekintélyével, és 1675. június 22-én azon dubium megvitatása után, vajjon érvényesek-e az új tárgyalások és az azokon megvitatott 6 csoda, a Sacra Congregatio Rituum elnöklő bíbornokai a konzulatorok meghallgatása után kijelentették, hogy az előbb említett csodák közül kettő érvényes, — még pedig az ötödik, Ignazio Bravi di Seziára vonatkozólag, akit a halál torkából ragadott ki boldog János és a hatodik, Bernardino Michéle di Cervaria személyére, aki nyolc hónapig beteg lévén, boldog János közbenjárására előbbi egészségét visszanyerte, — ha kegyes emlékezetű elődünk, X. Kelemen pápa jóváhagyja, aki ugyanazon év szeptember 7-én, miután a hitvédőnek és a congregatio titkárának jelentését meghallgatta, ugyanazon congregatio véleményét helybenhagyta és megerősítette.

Miután mindazok megtörténtek, amelyeket az előbb említett elődünk, Orbán pápa, dekretumai ilyen boldogok ügyében előírnak, és miután ezen ügyről tisztelendő testvérünk, Palutii, most sabinói püspök, akkor a tizenkét apostolról nevezett bazilika presbyter-bíbornoka, akit közönségesen Alteri-nek hívnak, boldog emlékezetű elődünk, XI. Ince jelenlétében a Sacra Congregatio Rituum teljes gyűlésében 1678-dik év december 20-án a konzultorokkal egyetemben jelentést tett, azon dubiumot vetették fel, vajjon, ha az előbb említettek érvényesek Capistranói boldog János szenttéavatására vonatkozólag, lehetséges-e biztosan és mikor az

ünnepélyes szenttéavatást és az utolsó dekretum kiadását elrendelni? Miután előbb a fentebb említett hitvédő élő szóban és írásban is válaszolt, az ügyet alaposan megvitatták; erre aztán úgy a konzultorok, mint a fentebb említett bíbornokok egyhangúlag kimondották, hogy elődünk, Ince pápa, az előbb nevezett Boldog szenttéavatását a római szentegyház és a szent kánonok fentebb említett szabályai értelmében végrehajthatja, mikor neki tetszik, és őt Istennel uralkodó szentnek nyilváníthatja és elrendelheti, hogy az egész egyház tisztelje és hozzá könyörögjön. Miután pedig ugyanazon elődünk, Ince, az ügy komolyságára való tekintettel elhatározta, hogy Istennek akaratát könyörgésekkel és imádságokkal kikéri, s miután ezt végrehajtotta, az említett hitvédő és titkár meghallgatása után, 1679. június 13-án a Congregatio előbbi véleményét jóváhagyta és megerősítette s megparancsolta, hogy a szenttéavatáshoz szükséges utolsó és végső dekretumot állítsák ki.

Közben elődünk, Ince, meghalt, és így ezen szenttéavatás ügyét véglegesen nem rendezhette. Miután mind az előző, mind a mostani században is a római szentszékhez sok és sürgető kérvényt intéztek a királyok, püspökök, fejedelmek és országnagyok, sőt hasonló kérvényeket küldött Krisztusban kedves fiunk, Lipót római választott császár és szeretett fiunk, III. Cosimo, Etruria fejedelme, nemkülönben Szent Ferenc rendje az előbb említett Ince utódjának, VIII. Sándornak, azért tisztelendő testvérünk, Alderani, bíbornok, akit közönségesen Cybó-nak neveznek, akkor ostiai püspök, és a nevezett Congregatiónak prefektusa, 1690. augusztus 23-án elődünk, Sándor, jelenlétében tartott titkos konzistoriumban összegezte a tárgyalásokat és az ő, valamint a Sacra Congregatio Rituum élén álló bíbornok társainak véleményét előterjesztette; amelyhez az ugyanazon konzistoriumon jelenlevő többi bíbornok is csatlakozott; és azután ugyanazon év szeptember 5-én tartott nyílvános konzistoriumban, ahol az említett bíbornokokon kívül, a patriárkák, érsekek és püspökök is, akik Rómában voltak, és a római kúriának prelátusai és elődünknek, Sándornak, szolgálattevő kamarásai is megjelentek, kedves fiunk, Urbano Spreti, akkor a konzistoriális aulának ügyvédje, az előbb említett boldog Capistranói János életéről, erényeiről és csodáiról előadást tartott és szenttéavatása érdekében beter-

jesztette a német császár, az Etruria fejedelme és Szent Ferenc rendjének alázatos kérvényeit. Ugyanezen elődünk, Sándor pápa, kegyesen meghallgatta ezeket a kéréseket, és igyekezett a szenttéavatás tiszteletét elrendelni ugyanazon boldog Jánosnak, akit ő, miként tudomása volt, hogy hősi erényekkel tűndöklött és földi életében a sötétség hatalma ellen nagyszerű győzelmeket aratott, úgy is méltónak tartott, hogy elnyerje a teljes dicsőség koronáját a hívők példaadása és utánzása végett. De mivel ily nagy ítéletet nem képes addig teljesen kinyilvánítani, míg annak segítségét nem kéri, aki a dicsőség királya és aki szentjeivel és választottjaival örökké uralkodik az égben, azért ugyanazon elődünk, Sándor pápa, az összes híveket egyenkint szorgosan buzdította arra, hogy imádsággal, bőjttel, alamizsnáskodásokkal és a keresztény szeretet más műveivel törekedjenek a Naptól, aki soha le nem nyugszik, az örökkétartó világosság sugarait kikönyörögni, hogy annál jobban kikutathassák az emberi értelem rejtekének megvizsgálását és betölthessék az isteni akaratot. Sőt, hogy ilyen fontos dolgot tökéletesen meghatározhasson, elrendelte, hogy a tisztelendő testvéreinek, a római szentegyház bíbornokainak, patriárkáinak, érsekeinek és püspökeinek véleményét egy másik félnyílvános konzistoriumon meg fogja hallgatni.

E célból tehát szeptember 25-ére hírdetett félig nyilvános konzistorium összegyűlvén, az ő és az apostoli szék jegyzői, nemkülönben az apostoli palota auditorjai jelenlétében, az említett bíbornokok, patriárkák, érsekek és püspökök egy és ugyanazon véleményre jutván, nyílt szavazás után kijelentették, hogy Capistranói János ünnepélyes szenttéavatását befejezheti.

Ezeknek egyhangú véleményét meghallván, tovább semmi mást nem várt, mint hogy azokat, amelyeket a szentatyák tekintélye, és a szent Congregatio régi szokásai alapján elrendelt szent szabályok és elődünk, Urbán dekretumai előírtak, végrehajtsák és teljesítsék. Ugyanazon elődünk, Sándor pápa, 1690. október 16-án, pápaságának második évében, Szent Péter apostol fejedelemnek szent bazilikájába tisztelendő testvéreinkkel, akkor még az övéivel, a római szentegyház bíbornokaival, patriárkáival, érsekeivel és püspökeivel, a római kúria kedvelt prelátusaival, szolgálattevő tisztjeivel és személyzeteivel, a világi és szerzetesi papsággal és nagy néptömeggel ünnepélyesen megérkezett; itt kedves

fiúnk, akkor még az övé, Péter, San Lorenzo in Damaso diákonus-bíbornok, közönségesen Otthoboni, Lipót német császár nevében háromszor kérelmezte a szenttéavatást, majd szent himnuszok, litánia, más könyörgések, a Szentlélek Isten ünnepélyes segítségül hívása után a teljes Szentháromság tiszteletére, a katholikus hit felmagasztalására, a keresztény vallás gyarapítására a mi Úrunk Jézus Krisztusnak, Péter és Pál szent apostolok tekintélye alapján a saját jól megfontolt, és az isteni segítségtől többszörösen kikért elhatározása alapján, nemkülönben a római szentegyház bíbornokainak, patriarkáinak, érsekeinek, akik akkor Rómában tartózkodtak, tanácsára boldog Capistranói Jánost Lorenzo Giustiniani-val, Johannes a S. Facundo-val, Johannes de Deo-val és Paschalis Baylon-nal egyetemben szentnek nyilvánította és vallotta és a szentek sorába iktatta, elrendelvén, hogy az egész egyház emlékezetét »inter sanctos confessores non pontifices«, mély kegyelettel megünnepelje minden évben október 23-án, amely napon ugyanezen boldog János az Úrban elhúnyt. Az Atya, Fiú és Szentlélek Isten nevében. Amen.

Ezek elvégzése után Istent, az örök Atyát és a dicsőség királyát, Krisztus Urunkat, az Atyának örök Fiát és a Szentlélek Istent: az egy Istent és egy Úrat dicséretekkel és hitvallásokkal ugyanazon elődünk imádva, a szent himnusznak, a Te Deum-nak, ünnepélyes eléneklése után a fentebb említett boldog Jánoshoz különös imádsággal fordult; a misén, amelyet szent Péter oltáránál ugyanazon boldog János commemoratiójával tisztelendő testvérünk, akkor még sabinói püspök, a római szentegyháznak bíbornoka, Alterii ünnepélyes szertartások között végzett, jelenvolt, és az összes jelenvolt hívőknek teljes búcsút engedélyezett. Mindazoknak pedig, akik évenkint ugyanazon boldog János ünnepén, sírját, ahol holtteste nyugszik, meglátogatják, hét évi és ugyanannyi negyvennapi búcsút engedélyezett, de kikötötte, hogy az egyház bevett szokása szerint a kötelező bűnbánati szentségeket az Úrban könyörületesen felvegyék.

Hogy pedig a dekretumról, a befejezésről, a szenttéavatásról, rendelkezésről, engedményről, megszorítás és más előző dologról, abból kifolyólag, hogy elődünk, Sándor, közbejött halála miatt, okíratot nem állíttatott ki, semmiképen sem lehessen kételkedni, azt akarjuk és apostoli tekintélyünkkel elrendeljük, hogy a »decre-

tum, a definitio, adscriptio, statutum, concessio et relaxatio« és más egyéb előzmények az elmúlt 1690. év október 16-ától kezdve teljes érvénnyel bírjanak, s azért, mintha fentebb említett elődünknek, Sándornak, ugyanazon napon kelt oklevele volna, miként fentebb említettük, jelen levelünk a »decretum, definitio adscriptio, statutum, concessio et relaxatio« és más előzmények bizonyítására mindenütt teljesen elégséges és más bizonyító segítségre nincs szükség.

Egyébként, mivel jelen okíratunkat minden egyes helyre nehéz eljuttatni, ahova szükséges, akarjuk, hogy azon nyomtatott példányoknak is, amelyeket a nyílvános jegyző saját kezével aláírt és egyházi méltóságban levő személy pecsétjével megerősít, ugyanazon hitelt adják meg, mint a jelen okmányunknak, ha azokat elküldenék és bemutatnák.

Senkinek sem szabad tehát a mi akaratunk és határozatunk ezen lapját megrongálni és vakmerő merészséggel neki ellentmondani: ha pedig valaki ezt megmerészelné tenni, tudja meg, hogy a mindenható Isten, szent Péter és Pál apostolok haragját fogja magára vonni. Kelt Rómában, Szent Péternél, az Úr megtestesűlésének 1691-ik évében, július 15-én, pápaságunk első évében.«[1])

42. §. Capistranói Jánost megilleti-e az »Európa apostola« cím?

Alig hogy elhangzott a pápa döntő szava a szenttéavatást megerősítő bulla kiadása ügyében, Giambattista Barberio új kérdést adott be a pápához. Ebben olyan szokatlan dolgot pendített meg, amit az újabb időben nem igen szoktak a pápák a szenteknek adományozni. Azt kérelmezte ugyanis XII. Ince pápától, hogy adja meg Capistranói Jánosnak »Európa apostola« címét. A kérvény eképen kezdődik: »Szentséges Atya! Dicsőséges Capistranói Jánosnak az egész anyaszentegyház tiszteletére az elmúlt évben végrehajtott szenttéavatása, amely után annyira sóvárogtak és amelyet oly örömmel fogadtak, minden rangú és rendű hívőben kivétel nélkül olyan örömet és tiszteletet keltett, hogy nem szűnik

[1]) Hermann: Cap. triumph. 765—774.

meg őt Isten új apostolának tartani és ezen okból alázatosan kérik Szentségedet, hogy tűntesse őt ki »Európa apostola« címével, annál is inkább, mivel őt ez a nagy kitűntetés jogosan megilleti a következő kétségbevonhatatlan okokból.«[1])

Ezen beadványban aztán azt igyekszik bebizonyítani, hogy Capistranói szent Jánosban megvoltak az apostolság kellékei: a csodálatos élet összekötve a csodatevő hatalommal. Főbb vonásaiban közöljük csupán.

Megvolt benne a csodálatos élet. Hivatkozik Capistranói János kortársára, Flavius Blondusra, aki művében (Regiones XII. Italiae illustratae) ezeket írja róla: »Capistrano, Aquila városa, most a legkiválóbb férfiúval, Capistranói szent János ferencrendű szerzetessel ékeskedik, aki rendjét ifjú korától kezdve tűndöklő életében gyakori csodákkal ékesítette fel, ami az apostoli időktől fogva ritka és hallatlan dolog.«[2])

Megvolt benne a csodatevő hatalom. Matheus Raderust szólaltatja meg: »Hozzáadom, hogy határozott számot olvastam mind a halottak, mind a haldoklók életrekeltéséről; azok közül 30-nál többet támasztott fel halottaiból, ezek közül pedig 370-nek adta vissza hallását, 36 némát, 123 vakot, 920 lábaira, vagy egyéb tagjaira, vagy láb-köszvényben és kéz-köszvényben szenvedőt, vagy rút sántaságban levőt; egyéb betegségeknek a számát sem tudtam megállapítani.«[3]) Még egy tanút hoz fel, János szerzetest, aki »Chronica Belgica« című *munkájában* az 1452. évnél ezeket írja: »Az ereklyékkel, amelyeket magával hordott, mindegyiknek fejét megérintvén, a legtöbb beteg meggyógyult, bárminő betegségben sínylődött is... Erfurtban, Nürnbergben és Hallban kíséretében levén, csodálkozva láttuk, hogy mindezek megtörténnek; mivel ilyeneket a szent könyvekben sohasem olvastunk.«[4])

Meg volt a hatalom benne, hogy a gonosz szellemeknek parancsoljon. Waddingot idézi, mint hiteles tanút. »Aquilában a Vestinusok között, az angyali Capistranói méltó dícsérettel hangoztatta Jézus szentséges nevének ünneplését, amelyet az embereknek tisztelni, és amelytől a gonosz szellemeknek remegniök

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 427.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 428. — Hermann: Cap. triumph. 776.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 428. — Hermann: Cap. triumph. 776.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 428.

kell. Hogy pedig a 120 ezer fényi tömeg láthassa, milyen hatalmas és erős e név a gonosz lelkek ellen, a fentebbemlített név erejével megparancsolta, hogy jelenjenek meg, és mindnyájok jelenlétében imádják a táblára festett isteni nevet. Ime, egy szempillanat alatt a vadállatok különböző alakjában megszámlálhatatlan gonosz lélek jelent meg üvöltve és ordítozva; s miután tisztelettel meghajtották fejüket, eltűntek.«[1])

A természet erői engedelmeskednek neki. Bizonyítását ismét Waddingtól veszi. »Treviso közelében a mély vizű Siliano folyón akart átkelni; midőn az embertelen révész bér nélkül vonakodott átszállítani őket, egy kicsit félrevonúlt társaitól, hogy imádkozzék; azután előveszi a zsákból Szent Bernardino habitusát és ráteríti a vízre. Csodálatos dolog! A víz azonnal apadni kezdett és gázló támadt úgy, hogy alig ért a lábszár közepéig. Mikor azonban Capistranói János társaival és a szamárral, amely a podgyászt vitte, a tulsó parton kiszállt, a víz újólag felnőtt az előbbeni magasságra.«[2])

Vágyódott a vértanúság után. Annyira megvetette a földi életet, hogy minden pillanatban kész volt életét Jézusért feláldozni. Sem a méreg, sem a csel, sem a rágalom, sem a meghurcoltatás nem valának képesek 40 évi munkásságában megakadályozni, hogy Krisztus egyházának tanítását ne terjessze. Ezért írja neki III. Kallixtus pápa: »Téged, Isten legyőzhetetlen hírnökét, a földi életben az Úrnak majdnem vértanúját kérünk.« Giacomo dalla Marca ezt írja hozzá: »Te, idő előtt való vértanú! A mi Úrunk Jézus Krisztusnak kegyelme és békéje sokszorosodjék meg benned!... nem kételkedem, hogy sokat fáradozol és igen sok gyötrelmet állsz ki: sajnálom öreg voltodat, amelyet annyi éven keresztül, annyi évek terhe nyom.«[3])

Miután az apostolságnak legfőbb kellékeit előadta Giambattista Barberio, áttér a tulajdonképeni céljára: Capistranói Jánost Isten meghívta az apostolságra. »Minthogy az apostoli szónak nincs más jelentése, mint a fölséges Isten hírnöke és követe, Capistranói Jánost hírnöknek és követnek kell neveznie minden-

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 428. — Hermann: Cap. triumph. 776. — Wadding: Annales Min. XIII. 409.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 428. — Hermann: Cap. triumph. 777.
[3]) Acta Sanct. Oct. X. 428. — Hermann: Cap. triumph. 777.

kinek.« Krisztus három helytartója vette igénybe szolgálatát. V. Márton inquizitornak küldötte a fraticellók ellen. IV. Eugénius parancsából bejárja Európa különböző országait, hogy a baseli zsinattól félrevezetett kereszténységet vezesse vissza az igaz egyházba. V. Miklós a különböző eretnekségek kiirtására küldé.

Nagy munkásságának jutalmául »mindnyájan apostolnak, nagy prófétának, az ég angyalának, Isten hirnökének nevezték.« Különösen kiemeli II. Pius pápát, aki Capistranói Jánoshoz intézett levelében egyenesen apostolnak mondja: »A császár őfelsége szívesen fog látni és mint Krisztus apostolát szeretettel fog ölelni téged. A fermói bíbornoknak, a rend protektorának pedig ezeket írja: »Capistranói János testvér Istennek embere, Németország népei mint prófétát tisztelik: egyetlen ujjának felemelésével nagy zavart tudna csinálni, ha akarna.« Krónikájában szintén megemlékezik róla: »Ugyanezen időben jött Capistranói János Ausztriába, aki elé a papok és népek a szentek ereklyéivel mentek és őt mint valami nagy prófétát, mint Istennek a követét fogadták, mintha szent Péter, vagy szent Pál jött volna hozzájuk.«[1])

Bemutatja még Capistranói Jánost mint hőst is, aki Nándorfejérvárnál Isten különös kegyelmével a törökökön fényes győzelmet aratott. Három krónikából is idéz,[2]) hogy annál ragyogóbb fényben tűntesse fel hősét.

Ezen okok előadása után méltányosnak tartja, hogy Capistranói János megkapja az apostoli címet, miután a római martyrologium tanúsága szerint más szentek is megkapták.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 429.

[2]) Acta Sanct. Oct. X. 429.: »Nicolaus Gilles in Gallicis Annalibus: Et dictus Capistranus addebat animum christianis, ita ut Turcae dixerint, tantam armorum multitudinem se esse secutam, quod nullus ipsorum audebat retrospicere, quum tamen nemo insequeretur praeter angelos.« — Paulus Langius in Chronicis Citizensibus sub anno 1456.: »Turcarum circiter centum millia interfecti sunt, prope Taurinum oppidum, quod nostra aetate Albam vocant, ad confluentes Danubii Savique situm, et id factum est a Christianis crucesignatis, Joanne Capistrano, pugnantibus Christicolis imaginem crucifixi ostendente et clamante: O Deus! o Jesu! ubi sunt misericordiae tuae antiquae, veni in adjutorium plebi tuae.« — S. Antoninus in tertia parte Chronicae tit. XII. cap. 14. §. 1.: »Christianae cohortis duce dignissimo... praesente quoque venerabili religioso fratre Joanne de Capistrano Ordinis Minorum, viro optimo et meritis apud Deum et homines eximio, Nomine Domini nostri Jesu Christi, in quo salus nostra consistit, fiducialiter et assidue ab omni populo circumspecto, voce unanimi invocato, vexillo sanctissimae Crucis cum magnis clamoribus et lacrymis elevato ad coelum, unde ineffabile advenit auxilium.

Észreveszi azonban, hogy csak olyanok kapták meg, akik a kereszténységet a pogányoknak hirdették, azért most azt fejtegeti, hogy sokkal nehezebb dolog megátalkodott eretnekeket megtéríteni, mint az egyszerű pogányokat.

Maga Isten küldötte az eretnekek megtérítésére. »A csehekhez, a csehekhez menj!«... így szólt hozzá Wienben. »Magyarországba, Magyarországba menj, s ne késlekedj többé,« mondá neki Nürnbergben, mikor azon tűnődött, hogy mihez fogjon most.

Végül még csak azt hozza fel, hogy miként a legkiválóbb apostolok, úgy ő is nemcsak szóban, hanem írásban is terjesztette Isten igéjét. Negyvennyolc értekezést írt a nagyszámú apostoli leveleken kívül, amelyek csodálattal és bámulattal töltenek el mindenkit, miként erről Marcus Ulyssiponensis tanúskodik: »Senki sem kedvesebb a római kuriában, senki az egyházi és a világi jogban nem járatosabb, senkinek nincs jobb emlékező tehetsége, senki sem hasonló hozzá a test fárasztásában, senki sem buzgóbb és eredményesebb az eretnekek és szakadárok üldözésében, senki sem nagyobb nála akár a hitben, akár a tettben, akár a csodák erejében, senki sem vágyódóbb a vértanúság után, senki sem buzgóbb a lelkek üdvösségének megnyerésében.«[1])

A folyamodványát Giambattista Barberio eképen zárja be: »Kérjük tehát Szentségedet, hogy atyai kegyelettel és igazi igazsággal tekintse át az oly kiváló és méltó anyagot, amelyet ha világos elméjével és legtisztább szívével mérlegeli, reméljük, hogy kétségen kívül megnyeri teljes kegyét Isten nagyobb dicsőségére, az anyaszentegyház felmagasztalására, a szentszék békességére, minthogy mindezekért szűnet nélkül munkálkodott az a fáradhatatlan harcos, miként ez mindenki előtt ismeretes. Giambaptista Barberio. — Revisa: Andreas Pierius, subpromotor fidei.«[2])

A pápa a Congregatio Rituum elé terjesztette az ügyet. A tárgy fölött »An titulus Apostoli Capistrano sit concedendus,« megindult a vita. A promotor fidei két ellenvetést tett: az apostoli cím adása kisebbíti először a Krisztus 12 apostolának tiszteletét és tekintélyét; másodszor csak azokat illeti meg, kik valamely országban először hirdették az Isten igéjét.

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 431.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 431.

Barberio iparkodott ezt a két ellenvetést megcáfolni. Az első kétségre vonatkozólag kifejté, hogy az apostoli cím megadása nem csökkenti a 12 apostol tiszteletét, hiszen szent Pál apostol is apostolnak nevezi Andronikust,[1]) Titust,[2]) Epaphroditust,[3]) bár az apostolok között sehol sem fordulnak elő.

Ezeken kívül még a következő szenteket idézi, akikről tudomása van, hogy apostolnak tlsztelik: Szent Martialis, (Semovicensis apostolus), szent Brunó (Prussorum apostolus), szent Ottó (Pomerianorum apostolus), szent Romualdus (Hybernus Muchliniensium apostolus), szent Andomarus (Tarnavensium apostolus), szent Suitbertus (Boructariorum apostolus), szent Gergely pápa (Angliae apostolus), szent Patricius (Hibernorum apostolus),[4]) szent Severinus (Noricorum apostolus), szent Bonifacius (Germanorum apostolus), szent Gerardus (Hungarorum apostolus), Xaveri szent Ferenc (apostolus Indiarum).[5])

Ezen felsorolt szentek között többen megkapták az apostoli címet, bár nem ők voltak az elsők azon ország hittérítői között, akik azon népet a keresztény vallásra térítették. Ilyen különösen az 5 utolsó szent. Barberio tehát kimutatta a második kétségre is, hogy tarthatatlan, mivel időnként olyanok is megkapták az apostoli címet, akik nem első hittérítők voltak.

Barberio hivatkozik arra is, hogy többen már Capistranói Jánost apostolnak tisztelik. Így Mátyás király apostolnak hívja, ezt írván a pápához intézett levelében: »tanquam alterum Apostolum nobis dono dedit.« Hasonlóképen ír Ujlaki Miklós is: »ad suum sanctissimum sepulchrum apostoli undique populi confluerunt.« Az ujlakiak szintén apostolnak tisztelik: »A remotis confluebant populi ad eius sepulchrum, et adeo catervatim, ut

---

[1]) Pauli: ep. ad Romanos. XVI. 7.: »Salutate Andronicum et Juniam cognatos et concaptivos meos, qui sunt nobiles in Apostolis, qui et ante me fuerunt in Christo.«

[2]) Pauli: ep. II. ad Corinth. VIII. 22.: »Misimus autem cum illis et fratrem nostrum, quem probavimus in multis saepe sollicitum esse: nunc autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vos, — Sive pro Tito, qui est socius meus et in vos adjutor, sive fratres nostri, Apostoli ecclesiarum, gloria Christi.«

[3]) Pauli: ep. ad Philipp. II. 25.: »Necessarium autem existimavi, Epaphroditum, fratrem et cooperatorem et commilitonem meum, vestrum autem apostolum et ministrum necessitatis meae mittere ad vos.«

[4]) Hermann: Cap. triumph. 783.

[5]) Hermann: Cap. triumph. 785.

non ad ipsum Beatum, sed ad alterum apostolum currere viderentur.«[1])

Mindezen előadottak, bár igazságon alapultak, nem győzték meg a Sacra Congregatio Rituumot arról, hogy Barberio kérése jogos és méltányos. A Sacra Congregatio Rituum nem adott feleletet és azóta nem vette elő többé ezt az ügyet. A hallgatás elég bizonyíték arra nézve, hogy az irattárba helyezték örökre az ügyet.

Egyébiránt a Sacra Congregatio Rituum rendkívül nehéz helyzetbe került volna, ha Barberio kérvényét kedvezőleg akarta volna elintézni. »Európa apostola« címét nem adhatta volna neki, mert egész Európát nem járta be Capistranói János. S így a cím ellenkezett volna a történeti igazsággal. Azon országok közül, ahol eretnekeket térített, szintén nagyon nehéz lett volna választani; mivel egyikben sem írtotta ki úgy az eretnekséget, hogy rá lehetett volna mondani, hogy azon országnak második térítője. Még Csehország az egyedüli, ahol legnagyobb hatást ért el az eretnekek között, de Poděbrad miatt itt sem tudta Rokycanát megtörni és vele az eretnekséget teljesen megszűntetni.

Másrészt Barberio kifelejtette fejtegetéséből azt, hogy eddigelé még egyetlen egy szent sem kapta meg az apostoli címet, ha csak eretnekeket térített meg.[2])

Az apostoli cím kérdésével még nem zárult le Capistranói Szent János szenttéavatásának ügye.

A fentebb idézett pápai bullát ugyanis XII. Ince még megkoronáztatása előtt adta ki, miként a címe is mutatja: Minuta Bullae Canonizatoris Sancti Joannis a Capistrano; s ezért kétségbe lehetett vonni, vajjon a pápai tekintéllyel fel van-e ruházva. A pápa ezen kétség eloszlatása végett megkoronáztatása után négy évre megbízta a Sacra Rituum Congregatiót, hogy Capistranói Szent János szenttéavatásáról kiadott bullát vizsgálja felül. A Congregatio a pápa felszólításának 1695. június 6-án egy részleges gyűlésben eleget tett. A gyűlés Casanatti bíbornoknál folyt le, ahol jelen voltak Colloredi bíbornok, Bottini, Inghirami és Sacri-

[1]) Hermann: Cap. triumph. 785.
[2]) Cf. Acta Sanct. Oct. X. 432.

panti prelátusok. Az előbbi bullát rendben találták és minden megjegyzés nélkül helybenhagyták.

Az illetékes körök még most sem tudtak belenyugodni a dologba, mivel ez közönséges pápai bulla volt és nem a szenttéavatás nagyságának és fönségének megfelelő ünnepélyes bulla.

1724. június 4-én aztán ráteszi a zárókövet a hosszasan folyó szenttéavatásra XIII. Benedek pápa, aki átvizsgáltatta az elődei által félben maradt összes szenttéavatási ügyeket és egyenkint ünnepélyes formában jóváhagyta és végérvényesen lezárta azokat. Így jutott Capistranói Szent János ügye is a záróponthoz.

A ünnepélyes bulla magyar fordításban a következőleg hangzik:

Benedek püspök, Isten szolgáinak szolgája: örök emlékezetűl.

Az igazsághoz illik és a méltányosságnak megfelel, hogy mindazok, amiket a római pápa a tisztelendő testvéreknek, a római szentegyház bíbornokainak, patriarkáinak, érsekeinek és püspökeinek teljes gyülekezetében, azok egyhangú tanácsának nyílvánítása után, szentesített és meghatározott, jóllehet azután azokat ugyanazon pápa halála miatt apostoli levélbe nem foglalták, mégis teljes érvénnyel bírjanak.

1. §. A minden jónak osztogatója boldog emlékezetű elődünket, VIII. Sándor pápát az egyház legfőbb méltóságára emelte, aki azt vélte, hogy a pásztor gondjának legjobban akkor felel meg, ha Izrael házáért a felügyelő tisztet magára veszi és a rábízott népet az Úr útjára vezeti. Ezt pedig úgy hitte teljesíthetőnek, ha a római szentegyház szokása és törvénye alapján mindazoknak, kik életszentségben másokat felülmúltak, megvizsgált és jóváhagyott erényeivel a jámborság tűzét a keresztény hívek szívében annál jobban feltűzeli, minél fényesebben tárja az egész egyházban jámborúl eltöltött igaz férfiak életét a szemlélődésre. Úgy vélekedett tehát, hogy Isten más szolgáival egyetemben, kiket igazán keresztényi erkölcseikért már régen szenteknek tartanak, Capistranói János, Szent Ferenc szigorú szabályát követő Családjának tagját, aki sok és nagy erényeivel és csodáival messze földön híres, szabályszerűen a szentek sorába kell iktatni.

2. §. Capestranóban, a marsok városában, Aquila földjén, a sulmói egyházmegyében született Krisztus Úrunk 1385-dik évében

János.[1]) Perugia gimnáziumában képezte ki magát a vallási és világi tudományokban; majd államszolgálatba lépett, de azután Isten intésére szentebb hivatalra hivattatván meg, ugyanazon városban Krisztus Úrunk 1414-dik esztendejében belépett Szent Ferenc szigorú szabályát követő, s ezért observánsoknak nevezett fiai közé, ahová a legforróbb vággyal közeledett, de csak visszautasítás és kemény és nyílvános próba után vették fel. Az isteni tudományokban tanítómestere a boldog hitvalló, Bernardino di Siena volt, akit, midőn Jézus legszentebb nevéért gyalázatokkal halmoztak el, a boldog emlékezetű elődünk, V. Márton pápa előtt az apostolok fejedelmének, Szent Péternek bazilikájában hűségesen megvédett; és akit ő és társa, Giacomo dalla Marca, kiváló emlékezetű elődünk, V. Miklós által azután a szentek sorába iktattattak, azután mindkettő a szentek sorába iktattatott, Giacomót ugyan, mihelyt az Úr megengedi, a szentek közé kell soroznunk. János tudományának, szígorú bűnbánatának és életszentségének híre napról-napra növekedvén, elődeink, a római pápák, sok és különféle tartományokba: Itáliába, Németországba, a szarmaták országába, Magyarországba küldik, hogy a keresztény erkölcsöket és fegyelmet, élőszóval és írásban, — melyek közül többet adott ki, — javítsa meg. Ugyancsak V. Márton, kiről már szólottunk, őt Giacomo dalla Marcával inquizitornak teszi, hogy a fraticellók szektáját írásban és szóval semmisítse meg; és az ezeken szerencsésen győzelmet arató Jánost az összes eretnekek ellen főinquizitornak nevezi ki. Rieti lakósait és a szomszédos népeket, akik gyűlölettel és fegyverrel egymás ellen támadtak, ékesszólásának édességével kibékítette. A római egyház területén, Pharoson innen, II. Johanna sürgetésére a zsidók gonosz uzsoráját megszűntette. Elődeinknek, V. Mártonnak halálát, s a kegyes emlékezetű IV. Eugéniusnak utódjává való választását előre megjövendölte, aki az egyház nagy ügyében az insubriaiakhoz, a sziciliaiakhoz és másokhoz küldi. Visszautasítván az aquilai püspökséget, az evangelium hirdetésének tisztét nem szűnt meg betölteni; amely tisztében a firenzei atyák teljes gyülekezetében mint valami nap tűndöklött. Rómában a zsidók zsinagógájának elnökét negyven követőjével együtt a keresztény hitre térítette.

[1]) Téves a születési év, mint másútt már kimutattuk.

Hogy az eretnekeket az egyház kebelébe és a fejedelmek lelkét az egyetértésre bírja, III. Frigyes császár kérésére V. Miklós pápa Németországba küldi.

3. §. Németországban, Csehországban, szarmaták országában, Magyarországon hat évi vándorlása alatt tudományával, szentségével és csodáinak fényével igen sok huszitát, adamitát, táboritát, zsidót megtérítvén, Isten dicsőségét csodálatosan növeli; igen sok beteget meggyógyít, halottakat feltámaszt, némáknak a beszélő képességét visszaadja. Végre, hogy az egész kereszténységet, amelyet a törökök legkegyetlenebb zsarnoka végveszéllyel fenyegetett, megvédje, Izrael házáért magát védőgátúl helyezi, míg kegyes emlékezetű elődünk III. Kallixtus pápa János hathatós kérésére az Európát támadó törökök ellen keresztes hadjáratot határoz; János rögtön Magyarországot, Erdélyt, Moldvát és Oláhországot villámgyorsan bejárja és hetvenezer katonát gyűjt; a kereszt zászlaját, — a hit pajzsával födvén magát, — a sereg előtt vivén, százhúszezer ellenség fölött az egész világ csodálatára győzelmet arat: amelynek híre Rómába érkezvén augusztus 6-án, ugyanazon Kallixtus ezen napnak emlékére a mi Úrunk színeváltozása ünnepét örök időkre ezen napra rendelte.

4. §. János ezen és más örök emlékezetre méltó dolgokat dicsően véghezvivén, a test kimerülése folytán halálos betegségbe esett; a szerémségi Ujlakra, Alsó-Magyarország városába viszik, ahol László király és más fejedelmi férfiak is meglátogatják, s miután az egyház szentségeit a legnagyobb vallásossággal felvette és sok dolgot, melyek bekövetkeztek, előre megjövendölt, és miután a fejedelmi férfiakat, László királyt, Korvin Mátyást és másokat a keresztény vallás védelmére buzdított, az apostoli férfiú, és akaratára nézve vértanú, csendesen elhúnyt az Úrban az üdvösség 1456. évében, október 23-án. A megholtért gyászisteni-tiszteletet tartottak három napon keresztül Magyarországon, Németországban és egész Itáliában. Halála után épúgy, mint életében sok és nagy csodákkal tündökölt.

5. §. Szenttéavatása érdekében az apostoli székhez mindenünnen írtak; Itália városai közül Bologna, Padova, Treviso és Ascoli; III. Frigyes császár és Kázmér lengyel király boldog emlékezetű elődünktől, II. Piustól, ugyanazt követelték; amely Pius ugyanis, még mint Enea Sylvio, János kiváló erényeinek

bőséges tanúja volt, és ugyanazon III. Frigyes kérésére kieszközölte V. Miklóstól, hogy őt Németországba küldje. Ezeken kívül János és Zsigmond rajnai palatinus-grófok, Rupertus bajor fejedelem, Albert brandenburgi őrgróf, Konrád Szilézia hercege, Péter Szent Vitalisról nevezett presbyter-bíbornok, köznéven Augustanus, egész Németországban az apostoli szék követe, Meisnen és Eistädt püspökei és mások; Mátyás király, Erzsébet Magyarország királynéja és azon részek igen sok városa az apostoli széktől ugyanezt kérték. Miért is Isten emberének annyi és olyan dicsőítéseitől, amelyek mindenünnen jöttek az apostoli székhez, megindíttatva, boldog emlékezetű elődünk, X. Leo pápa, Bernardo, Santa Maria in Porticu-ról nevezett diákonus-bíbornok útján, akit közönségesen Bibiena-nak hívtak, az üdvösség 1515-dik évében megengedte, hogy János jámbor halálának napját örök időkön át Capestranóban, mind a világi, mind a szerzetes papság évenkint megünnepelhesse.

6. §. Azután egy másik boldogemlékezetű elődünk, XV. Gergely pápa is a boldogok közé iktatta Jánost, mikor megengedte, hogy mennyei születése napján az ő tiszteletére Szent Ferenc szígorú szabályát követő egész rendje az officiumot duplexként és a szentmisét a nevezett rend templomaiban a világi papság is elmondhassa. Majd másik boldogemlékezetű elődünk, VIII. Orbán alatt Isten ezen férfiának kiváló és sok erényeit és csodáit az apostoli határozatok szokásai és törvényei alapján megvizsgálták és mindnyájan helyeselték és dícsérettel fogadták; s boldogemlékezetű elődeink, X. Ince, VII. Sándor, X. Kelemen, végre a szentemlékezetű elődünk, XI. Ince, pápák idejében elhatározták, hogy a boldog férfiút a szentek közé iktatják, miután ugyanezt ismételten kérték: a kiváló emlékezetű Lipót római császár, II. Károly spanyol király és III. Cosimo, Etruria nagy hercege.

7. §. Még az úgy be sem volt fejezve, mikor ugyanazon Ince, Isten parancsára ebből a világból jámborúl elköltözött; utódja a boldog emlékezetű VIII. Sándor pápa lett, aki a római pápák tekintélyével, miután a szertartásos törvényeket, határozatokat és rendeleteket törvényszerűen megtartották, János szenttéavatásáról előrelátóan gondoskodott. Miért is az üdvösség 1690-dik, pápaságának második évében, október 16-án az egész egyház legnagyobb ünnepélyességével az apostolok fejedelmének, szent

Péternek bazilikájába jött, ahol miután a tisztelendő testvéreknek, a római szentegyház bíbornokainak, patriarkáinak, érsekeinek és püspökeinek teljes gyülekezetében először, másodszor és harmadszor János szenttéavatásáért Istenhez imádkoztak, s mindnyájan egyhangúlag felkiáltottak és szavaztak, a Szentléleknek a legnagyobb áhítattal való segítségül hívása után, ugyanazon VIII. Sándor, a mi Úrunk Jézus Krisztusnak, Szent Péter és Szent Pál apostoloknak tekintélyével a teljes Szentháromság tiszteletére, a katholikus hit felmagasztalására, a keresztény név elterjesztésére boldog Capistranói Jánost, szent Ferenc rendű obszerváns szerzetest, akinek erényeinek és csodáinak nagyságáról bőségesen tudomása van mindenkinek, más boldog férfiakkal egyetemben, Lorenzo Giustiniani hitvallóval és főpappal, Johannes a S. Facundo, Johannes de Deo és Paschalis Baylon hitvallókkal és nem püspökökkel, szent hitvallónak nyilvánította és mondotta ki, s a szent hitvallók sorába felvette és elrendelte, hogy ezentúl őt az egész egyházban mindenki, mint igazi szentet tisztelje, segítségül hívja és kitűntesse; kihírdette, hogy tiszteletére templomokat és oltárokat emelhessenek és szentelhessenek, amelyeken a szent mise-áldozatot Istennek fel lehet ajánlani, és évenkint október 23-án, amely napon a szent férfiú az Úrban elaludt, emlékezetét mint »sanctus confessor non pontifex« megünnepelhetik. Majd Istent, az örök Atyát, és annak örök fiát, Krisztus Urunkat, a dicsőség királyát és a vígasztaló Szentlelket, a három személyben egy Istent és Úrat, Sándor nagy áhítattal imádta, és különös imában János hitvalló érdemeire kérte; és azután az ő és a többiek megemlítésével a nagy oltárnál, Szent Péter sírja fölött, ünnepélyes misét mondott, s az összes keresztény hívőknek, akik ezen nagy ünnepélyen jelen voltak, teljes búcsút és bűneiknek bocsánatát engedélyezett.

8. §. Hogy pedig VIII. Sándor pápa apostoli dekretuma, végzése, szentesítése, átírata, előterjesztése, engedélye és egyéb előzmények fölött, s azonkivül mivel sem ő, sem utódai a kegyes emlékezetű elődeink, XII. Ince, XI. Kelemen és XIII. Ince római pápák a szokásos »litterae decretales«-t nem állították ki, ezentúl senki se kételkedhetnék, mi, akik, jóllehet érdemetlenül Isten rendelése folytán szent Péter katedráján utódai vagyunk, azt akarjuk és apostoli tekintélyünkkel elrendeljük, hogy a dekretum, a szen-

tesítés, a jelentés és az átírat és a többi eddig elősorolt és az 1690. október 16-án véghezvitt dolog mindenképen és teljes érvénnyel bírjanak, mintha ugyanazon VIII. Sándor ugyanazon napon állíttatta volna ki a »litterae decretales«-t és szokás szerint közzé tette volna, miként fentebb előadtuk.

9. §. Azt akarjuk pedig, hogy jelen levelünk a dekretum, a végzés, a szentesítés, átírat, jelentés, a határozat, engedély és a többi előzmények bizonyítására mindenütt teljesen elégséges legyen, és más valami bizonyító eszközt erre a célra többé senki se követeljen.

10. §. Azonkívül, mivel nehéz dolog ezen levelünket eljuttatni mindenegyes helyre, ahol szükség van rá, azt akarjuk, hogy ennek másolatai, akár nyomtatásban jelentek meg, akár nyílvános jegyző keze másolta le, ha valamelyik egyházi méltóságban levő személy pecsétjével ellátja, mindenütt ugyanolyan érvényűek legyenek, mintha a mi levelünket tartanák kezükben.

11. §. Senkinek sem szabad tehát a mi határozatunk, végzésünk, átíratunk, jelentésünk, rendeletünk, engedélyünk azon lapját szétszakítani, vagy annak vakmerően ellentmondani; ha valaki megkísérlené azt, hogy ezt megtegye, tudja meg, hogy a mindenható Istennek, szent Péter és szent Pál apostoloknak haragját vonja magára.

Kelt Rómában, Szent Péternél, az Úr megtestesülésének 1724-dik évében június 4-én, pápaságunk első évében.

† Én Benedek,
a katholikus egyház püspöke.

Következnek a bíbornokok nevei, közben sok üres hely van kereszttel megjelölve, ezek vagy üresedésben levő címek, vagy távollevő bíbornokok nevei számára voltak fenntartva.

A szenttéavatási okmányt a következő bíbornokok írták alá:

† Ego Franciscus, episcopus Praenestinus, Cardinalis Barberinus.
† Ego Laurentius, episcopus Tusculanus, Cardinalis Corsinus.
† Ego Joseph, tituli S. Praxedis, presbyter Cardinalis Sacripantes.
† Ego Philippus Antonius, tituli S. Ceciliae, presbyter Cardinalis Gualterius.
† Ego Ludovicus, tituli S. Silvestri in capite, presbyter Cardinalis Picus de Mirandula.

† Ego Antonius Felix, tituli S. Balbinae, presbyter Cardinalis Zondadarius.
† Ego Petrus Marcellinus, tituli S. Joannis ante Portam Latinam, presbyter Cardinalis Corradinus.
† Ego Melchior, tituli S. Mariae Angelorum, presbyter Cardinalis de Polignac.
† Ego Bernardinus, tituli S. Petri in Monte aureo, presbyter Cardinalis Scottus.
† Ego Georgius, tituli S. Agnetis, presbyter Cardinalis Spinula.
† Ego Ludovicus, tituli S. Priscae, presbyter Cardinalis Belluga et Moncada.
† Ego Joseph, tituli S. Susannae, presbyter Cardinalis Pereyra de la Cerda.
† Ego Joannes Baptista, tituli S. Stephani in monte Coelio, presbyter Cardinalis Salernus.
† Ego Alvarus, tituli S. Bartholomaei in insula, presbyter Cardinalis Cienfuegos.
† Ego Joannes Baptista, tituli S. Matthaei in Merulana, presbyter Cardinalis de Alteriis.
† Ego Vincentius, tituli S. Onuphrii, presbyter Cardinalis Petra.
† Ego Prosper, tituli S. Chrysogoni, presbyter Cardinalis Marifuscus.
† Ego Nicolaus, tituli S. Mariae in Domnica, presbyter Cardinalis Coscia.
† Ego Benedictus, S. Mariae in Via lata, diaconus Cardinalis Pamphilius.
† Ego Joseph Benatus, S. Georgii in Velabro, diaconus Cardinalis Imperialis.
† Ego Laurentius, S. Agathae ad Montes, diaconus Cardinalis de Alteriis.
† Ego Carolus, S. Angeli in Foro piscium, diaconus Cardinalis Columna.
† Ego Curtius, S. Eustachii, diaconus Cardinalis Origus.
† Ego Fabius, SS. Viti et Modesti, diaconus Cardinalis de Abbatibus Oliverius.
† Ego Carolus, S. Mariae de Aquiro, diaconus Cardinalis de Marinis.
† Ego Julius, S. Hadriani, diaconus Cardinalis Alberonus.

† Ego Alexander, S. Mariae in Cosmedin, diaconus Cardinalis Albanus.
† Ego Nicolaus, S. Mariae de Rotunda, diaconus Cardinalis Judice.
P. cardinalis prodatarius
F. cardinalis Oliverius.
Visa de Curia I. archiepiscopus Ancyranus. L. Marinettus.[1])
Registrata in secretaria Brevium.[2])

Ezzel az ünnepélyes bullával aztán végleg lezárták a szentté-avatás hosszasan huzódó ügyét.

A következő évben XIII. Benedek pápa, mivel a jubileumi év alkalmával a búcsúkat felfüggesztette, Capistranói szent János halála napjára mégis teljes búcsút engedélyez. Az érdekes bulla eképen hangzik:

»Nagyon tisztelendő atyának, Laubner Castulusnak, a lateráni bazilika apostoli gyóntatójának kegyes és alázatos könyörgésére Szentséges Úrunk, Isten kegyelméből XIII. Benedek pápa, az ő különös engedelme folytán jóságosan megengedte, hogy nem ellenkezve az élőkért való búcsúk felfüggesztésével, mindkét nemű keresztény hívők, kik tökéletes bánattal vannak, a szent gyónást elvégezték és a szent áldozáshoz járultak, Capistranói Szent János ünnepén a jelen jubileumi évben, tudniillik ha az első Vesperástól az ünnepnap naplementéig Szent Ferenc szigorított szabályát követő rendjének templomait, amelyek az osztrák és a cseh, és a Szűz Máriáról és a Szent Üdvözítőről nevezett magyar tartományokban és Bajorországban vannak, meglátogatják, és itt Istenhez alázatosan imádkoznak az anyaszentegyház felmagasztalásáért, az eretnekségek kiirtásáért, a keresztény fejedelmek egyetértéséért és az anyaszentegyház szándékára, összes bűneiknek teljes bocsánatát és teljes búcsút nyerhetnek az Úrban.

Kelt Rómában, 1725. szeptember 24-dik napján.

Őszentsége jóváhagyta.
N. Card. Coscia.«[3])

[1]) Bullarium Dipl. XXII. 31—36.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 420—422.
[3]) Arch. Provinciae S. Mariae Hungariae Ord. Fratrum Minorum. Ladula 37. Fasciculus 3, Numerus 16.

A koronát a szenttéavatási ügyre XIII. Leó pápa tette rá, midőn 1890. aug. 19-én kelt brevéjében Capistranói szent János tiszteletét az egész világra kiterjesztette és ünnepnapját március 28-ikára tűzte ki (sub ritu semiduplici).[1])

[1]) Lucii Ferraris: Promptae Bibl. Suppl. IX. 250.

NEGYEDIK FEJEZET.

43. §. Capistranói János ereklyéi.

Capistranói János testéből nincsen egy szemernyi ereklyénk sem. Ezt annak lehet tulajdonítani, hogy teste előbb eltűnt, mint a szenttéavatás ténye befejeződött. Az újabb korban ugyanis szigorúan megtartják az egyház azon törvényét, hogy a szent testet addig tiszteletben nem részesítik, míg az egyház végérvényesen nem nyilatkozott.

Bár a szent testből nincsen ereklyénk, azért mégis maradt fenn tőle több olyan dolog, amit életében használt. Ezeket a tárgyakat is szent ereklye gyanánt tiszteli az utókor és kegyelettel őrzi még a legkisebb ruhadarabot is, amely tőle való.

Capestranóban, a Szent születési helyén, a Leonello di Celano gróf által épített kolostor-templom egyik kápolnájában, amely Capistranói Szent János tiszteletére volt szentelve, a következő dolgokat őrizték egykoron: Festett képét; irományait, a pápától kapott bullákat, amelyeket külön szekrényben őriztek; azután ezüstös keresztet, amely a szentek ereklyéivel volt kirakva; egy ezüst kelyhet, egy ezüst patenát, két rézből való gyertyatartót, két ezüstólom ampolnát, két bőrkötésű misekönyvet, amelyekkel az a boldog atya a szent misét be szokta mutatni; továbbá Szent Bernardino di Siena ezüstös képét, amelyet Capistranói János magával szokott hordani; nem különben Capistranói János breviáriumát, két tunikáját, két kabátját, két kalapját, botját és egy pár szandáljáť.[1])

[1]) Gonzaga: De origine Seraph. Relig. 414.: »eius imago, grafice, iconosque depicta;... in quadam arcula sequentes scripturae, atque iocalia diligentissime custodiuntur. Nempe argentea crux plurimis sanctorum reliquiis ornata, argenteus quoque calix et eiusdem materiae patena, bina candelabra enea, bine ampulle stamnee, et bina quoque missalia ex membranulis compacta, cum quibus beatus is pater missae sacrificium altissimo offerre consueverat; argentea beati patris Bernardini de Senis imago, quam pater Joannes Capistranus secum deferebat. Eiusdem beati patris Joannis breviarium, binae tuniculae, bina mantela, bini pileoli, baculus, par sandaliorum; — 11 bullae plumbeae ab Eugenio IV. ad Capistranum, 3 bullae plumbeae a Martino V. ad Capistranum; 5 bullae plumbeae a Callixto III. ad Capistranum, 2 litterae Alphonsi Regis Aragoni et Neop. ad Capistranum... plures aliae apostolicae literae;... sub annulo Piscatoris ad eum transmissae.«

Az okmányok a templom nedvessége következtében nagyobbrészt tönkrementek; a többi azonban még meg van. Az ezüsttartóban elhelyezett kalapját nagy tiszteletben tartják és a vidék lakossága csodatevő hatalmat tulajdonít neki.[1])

Montebrandonéban egy zászlót őriznek, amelyet a nándorfejérvári harc alatt a keresztes vitézek élén lobogtatott.[2])

Lengyelországban a posnaniai ferencrendű kolostorban hajdanában szintén kegyelettel őrizték azt a zászlót, amellyel a törökök ellen vezette seregét.[3])

Magyarországon, Bajmóczon, a gróf Pálffy kastélyának régiségtárában szintén őrzik Capistranói János zászlaját.

Nehéz most már eldönteni, hogy melyik helyen őrzik az igazi zászlót.

Aquila városa birtokában van az a feszület, amelyet a nándorfejérvári ütközet alatt kezében tartott és amellyel áldást osztogatva, folytonosan lelkesítette a kereszteseket.[4])

Rómában Giovanni Baptista Barberiónak szintén volt Capistranói szent Jánostól egy kis ereklyéje. A szenttéavatás alkalmával tanúsított buzgalmáért az observánsok Capistranói János egy kis fövegével ajándékozták meg, amelyet a Szent a fej kopaszságának elfödésére viselt.[5])

Barberio ezzel csodát is mívelt. Laura Camilli 50 éves nő 1679-ben február elsején a lépcsőről hanyatt leesett; minek következtében fél esztendeig a kórházban volt. Ott jobban lett, mire aztán Barberióhoz került szolgálatba. Július 29-én azonban olyan rosszúl lett, hogy az előhívott három orvos lemondott róla, mire a plébános ellátta az utolsó szentségekkel. Barberio, miután látta, hogy az orvosok semmit sem remélnek, egész háznépével Capistranói Jánoshoz fordult segítségért. Elimádkozott 5 Miatyánkot, 5 Üdvözlégyet Capistranói János tiszteletére a szokásos versekkel és oratióval; azután kihúzott a fövegből két szál fonalat, vízbe tette és megitatta a beteggel. A beteg elaludt erre és reggelre teljesen meggyógyult.[6])

---

[1]) Fraknói: Magyarorsz. összekött. a Szentszékkel. II. 101.
[2]) Fraknói: Magyarorsz. összekött. a Szentszékkel. II. 101.
[3]) Hermann: Cap. triumph. 806.
[4]) Fraknói: Magyarorsz. összekött. a Szentszékkel. II. 101.
[5]) Acta Sanct. Oct. X. 436.
[6]) Acta Sanct. Oct. X. 435—436.

Aquilában az említett kereszten kívül a San Giulianóról elnevezett ferencrendi kolostorban látható Capistranói János kabátja és kalapja.[1])

Viterbóban a III.-rendű apácák San Bernardinóról elnevezett kolostorában őrizik Capistranói János kalapját és Szent Bernardino kordáját.[2])

Montebrandonéban az előbb említett zászlón kívül még a »Santa Maria della Grazia«-ról nevezett ferencrendi kolostorban Capistranói János kabátját is őrzik.[3])

Bolognában a San Paulo kolostor sacrariumában Capistranói János tunikájából van ereklye.[4])

Forliban a San Girolamo konvent sacrariumában őrzik Capistranói János tunikáját.[5])

Feltrében a Spirito Santo-ról nevezett konvent ereklyéi között van Capistranói János kalapja.[6])

A cremonai egyházmegyében levő San Martinóban a San Sebastianóról nevezett kolostor birtokában van Capistranói János botja.[7])

Milanóban, a klarisszák kolostorában (Monasterium Jesu) kegyelettel őrzik Szent Bernardino és Capistranói János tunikáit.[8])

Veroliban (Verula) Latiumban régi bencés-apáca zárdában, amelyet 1450. január 30-án foglaltak el az obszervánsok, sokáig mutogatták azt a kis fehérre meszelt cellácskát, amelyben Capistranói János néhány napig lakott. Palliumát különös kegyelettel őrzik itt, mivel sok betegség ellen gyógyító szerül szolgált.[9])

---

[1]) Gonzaga: De origine Seraph. Relig. 411.: »mantelum, pileolusque beati patris Joannis Capistrani.«

[2]) Gonzaga: De origine Seraph. Relig. 192.: »pileolus B. P. Joannis Capistrani, atque corda B. Bernardini de Senis honestatur.«

[3]) Gonzaga: De origine Seraph. Relig. 197.: »... insuper et beati Joannis Capistrani mantellus custodiuntur.«

[4]) Gonzaga: »De Origine Seraph. Relig. 268.: »ex tunicis sancti patris Francisci... Joannis de Capistrano, atque Aeqidii.«

[5]) Gonzaga: De Origine Seraph. Relig. 270.: »tunicula beati patris Joannis Capistrani.«

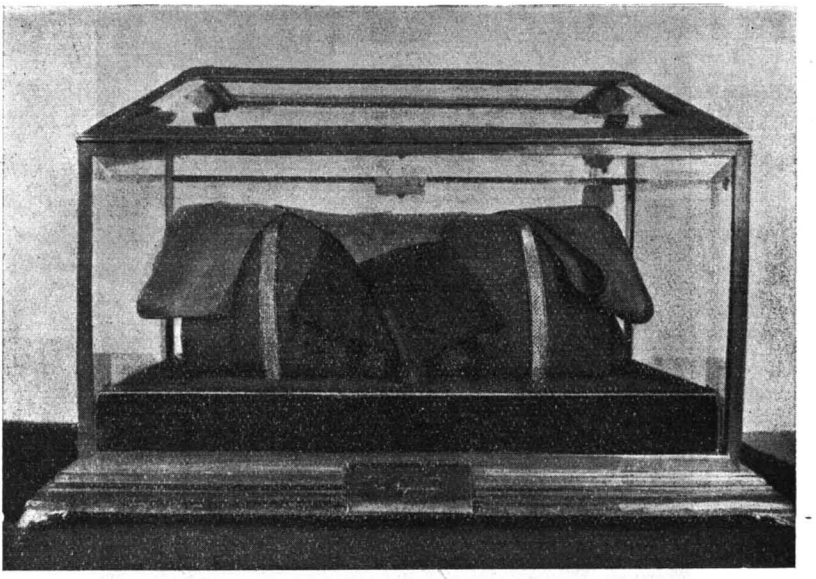
[6]) Gonzaga: De origine Seraph. Relig. 307.: »pileolus beati patris Joannis a Capistrano.«

[7]) Gonzaga: De origine Seraph. Relig. 317.: »baculus beati Joannis a Capistrano.«

[8]) Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 360.: »Bernardini de Senis atque Joannis Capistrani tunicula honestatur.«

[9]) Wadding: Annales Min. XIII. 65—66.

Wienben a Szent Jeromosról elnevezett ferencrendi kolostorban őrzik Capistranói szent János tunikáját, stoláját és szandálját. Sikerült ezeknek képmását is megszereznünk, még pedig az új szekrény képével. A stola fehér színű és ezen feljegyzés van hozzá mellékelve: »Ezt a stolát Rothall János gróf őkegyelmességének, császári belső tanácsosnak, akkoriban Magyarország teljes hatalmú biztosának adományozták, amellyel régi hagyomány szerint Capistranói Szent János a török háborúban hadseregünket

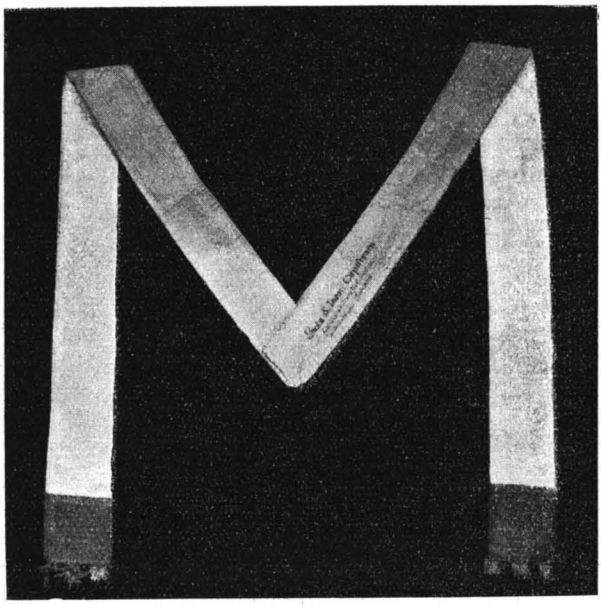

Capistranói Szent János ereklyéi Wienben.

megáldotta és szerencsésen harcolt. Ezt ugyanazon gróf úr őkegyelmessége ajánlotta fel az édes ausztriai tartománynak, hogy rendtársai annál nagyobb tiszteletben és kegyeletben tartsák.«[1])

[1]) Herczog: Cosmographia. 215.: »Tunica S. Joannis Capistrani Confessoris, item stola eiusdem albi coloris; qua Christianum exercitum contra Turcam pugnare cupientem benedicere solebat.« ... Haec stola donata est Excell. DD. Comiti Joanni Rothall, S. C. M. Consiliario intimo et pro tunc apud status Superioris Hungariae Plenipotentiario, qua ex antiqua traditione, dicitur B. Joannem Capistranum usum in bello Turcico, dum exercitum nostrum benedixit et feliciter pugnavit. Et haec ab eodem Excell. D. Comite Almae Provinciae Austriae oblata est, ut a suis confratribus majori habeatur in veneratione et observatione.«

A facipők eredetéről a következő levél tanúskodik: »Jézus, Mária! Én alulírott papi méltóságomra bizonyítom, hogy Capistranói Szent János, szigorított ferencrendi szerzetesnek facipőit Szent András apostol újjával és más szentek sok más ereklyéivel együtt a meiseldingi plébániai templom főoltára alatt, midőn a régi oltárt elbontattam és újat állíttattam, találtam meg. A szentferencrend iránt való szeretetem jeléül ugyanazon rend Szent Vitus kolostorának ajándékoztam, hogy rólam imáikban és miséikben

Capistranói Szent János stolája Wienben.

megemlékezni kegyeskedjenek. 1666. évben. Peyerst Bertalan, plébános Meiseldingben.«[1]) Később e facipők Wienbe kerültek, ahol a Szent Jeromosról elnevezett kolostorban a többi ereklyék között kegyetettel őrzik.

Ezen kolostor templomában, amelyet 1611. december 11-én szentelt fel Dietrichstein Ferenc bíbornok, még egy kis emléket őríznek. A főoltárban elhelyezett ereklyék között van Capistranói

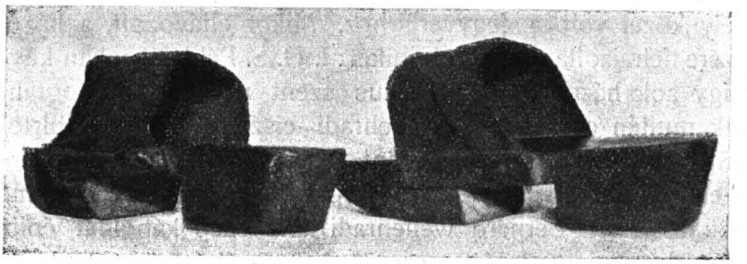
[1]) Herczog: Cosmographia. 215.

Szent János ciliciumának egy része.[1]) A Szeplőtelen fogantatású Szűz oltárában hasonlóképen megvan ez az ereklye.[2])

Wienben a klarisszák sokáig őrízték Capistranói János ívópoharát,[3]) amely később a budai ferencrendiek birtokába került.

Klosterneuburgban a ferencrendieknél kegyelettel őrzik azt az aranyozott ezűst-kelyhet, amelyet Capistranói János misézésnél szokott használni.[4]) Állitólag Burchardus prépost ajándékozta neki.[5]) Ugyanitt, a ferencrendiek kertjében mutogattak két napórát, amelyeket ott időzése alatt készített a Szent.[6]) Az órák a Duna felé fordulva, kettős célt szolgáltak: kijelölték a kolostor fekvését és télen-nyáron pontosan mutatták az időt.[7])

Sankt-Pöltenben a ferencrendiek sekréstyéjében őrzik Capistranói János ezüst-kelyhét.[8])

Capistranói Szent János facipője Wienben.

[1]) Herczog: Cosmographia 201.: »Item de Agno Dei cum Reliquiis S. Crucis, S. Joannis Bapt. et omnium fere Apostol. et Evang. De Ligno S. Bonaventurae; de Ligno S. P. N. Francisci; de Cilicio B. Joannis a Capistrano.« — Gonzaga: De origine Seraph. R. 448.

[2]) Herczog: Cosmographia. 203.

[3]) Herczog: Cosmographia. 778.: »Phiala, seu Cyathus ligneus S. Joannis a Capistrano.« — Gonzaga: De origine Seraph. Rel. 450.: »Poculum, ex quo beatus pater Joannes Capistranus bibere assueverat.« — Greiderer: Germ. Franc. 399.

[4]) Herczog: Cosmographia 357.: »Calix ex argento deaureatus.«

[5]) Memoranda Paraphrasis. 104.

[6]) Herczog: Cosmographia 349. — Greiderer: Germ. Franc. I. 320. — Hueber: Dreyfache Chronickh. 482. — Cavalli: Orbis Seraph. V. 286. — Memoranda Paraphrasis 104. — Facies Prov. Seraph. Aust. 164.

[7]) Analecta Franciscana. I. 143.

[8]) Herczog: Cosmographia 336.: »Sacristia ... Calicem etiam ex argento deauratum, arte antiquorum elaboratum, ac S. Capistrani olim usui dicatum servat.« — Facies Prov. Seraph. Aust. 160.

A judenburgi kolostorban az emeleten mutogatják azt a cellát, ahol Capistranói János tartózkodott. A cella fölött Szent Bernardino képe függött, amelyet Capistranói János maga helyezett oda.[1])

A puppingai kolostor templomában van Capistranói szent János tiszteletére szentelt oltár, amelynek ereklyéi között van habitusának egy része is.[2]) 1909. február hetedikén Musch József újoncmestertől azon értesítést kaptuk, hogy az előző évben a miniszter generálistól egy kis reliquiát kapott a kolostor. Nem írta meg, hogy Capistranói Jánosnak minő ereklyéje az.

Brünnben a ferencrendiek kolostorában a következő ereklyéket találjuk: pallium, tunika és cilicium.[3]) Állítólag ezen ereklyék többeknél csodás gyógyulást eredményeztek.[4])

Mikor 1450-ben Brünnben tartózkodott, magánházban lakott, amely közel volt a fegyvertárhoz. Mikor eltávozott, a ház felső részére felrajzolta ezeket a betűket: I. H. S. Példáját sokan követték és így sok házon fénylett Jézus szent nevének monogrammja. Évek multán ez a ház a wellehradi ciszterci apátság birtokába került. Ettől kezdve Jézus szent nevének tisztelete is fellendült. Az előbb említett betűk alá lámpát helyeztek és az állandóan égett. 1694-ben Bernárd wellehradi apát szép kápolnát építtetett és oltárkép gyanánt Jézus ezen szent nevét jelző monogrammját tette, amelyet arany sugarak vettek körül, az oldalfalakat és a boltozatot Capistranói szent János életéből vett jelenetek díszítették.[5])

A brünni ferencrendi kolostorban is mutogatták azt a cellát, amelyben Capistranói János lakott. Ezt a cellát később kápolnává

---

[1]) Herczog: Cosmographia. 405.: »Fit ad eandem per aliquos gradus descensus, et super Cellae ingressu effigies S. Bernardini Senensis in Tabula picta spectatur ab ipsomet Viro beato, cum eidem praeprimis devotus existeret, ad hunc locum collocata.«

[2]) Herczog: Cosmographia. 483.: Reliquiae: S. Crucis, St. Antonii, Georgii, Hiacynthi, Laurentii, Vincentii, Flavii, Lucii, Justi. M. M. Ex Soc. S. Ursulae, et de habitu S. Capistrani.«

[3]) Hermann: Cap. triumph. 799. — Hueber: Dreyfache Cronickh. 294. és 959. — Acta Sanct. Oct. X. 436.

[4]) Walouch: Jana Capistrána. 347.: »Nucleus minoriticus auctore P. Severino Vrbčansky: Asservatur hic in suppellectili Ecclesiastica pallium, tunica et cilicium, ad quorum applicationem variis aegris signanter cuidam infirmo infanti Illustrissimi D. Comitis de Magnis Deus ob merita gloriosi sui Confessoris, ut pie creditur pristinam restituit sanitatem.«

[5]) Hermann: Cap. triumph. 802. — Acta Sanct. Oct. X. 436.

alakították át; s ennek az ablakából látni lehetett a város falán levő Jézus szent nevének monogrammját, amelyet állítólag Capistranói János rajzolt oda azzal a jövendöléssel, hogy míg az ott lesz, az ellenség a várost nem fogja bevenni. A lakosok évszázadokon keresztül mint kegyeletes emléket őrízték ezt a felírást. S bár időközben a kolostor több átalakításon ment keresztül, a felírást mindig sértetlenül meghagyták. 1643-ban azonban a császári hadsereg vezére leromboltatta a kolostort a templommal együtt, hogy az ostromláskor a svédeknek célpontúl ne szolgáljon. Ekkor tűnt el a felírás is.[1])

A Memoranda Paraphrasis szerzője azt írja, hogy 8 év előtt (1691.) még meg volt Brünnben azon kő-szószék is, ahol a népnek prédikálni szokott.[2])

Dacice-ben, Morvaországban a következő ereklyék vannak a ferencrendiek kolostorában: a pallium egy része; a tunikából egy rész és cilicium. Ezt az adatot P. Anselmus praesidens közölte velünk 1909. február 22-én keltezett levelében.[3])

Březina Flórián neuhausi quardián közlése szerint ezen ereklyéket 1778-ban, mikor a kolostort felújították, a brünni testvérek hozták magukkal. S ezekből sub excommunicatione maiore, vagyis a legnagyobb kiközösítés terhe alatt senkinek sem szabad ajándékozni valamit.[4])

Posmaniában a fenntebb említett zászlón kívül még egy kalapot is őriznek, amelyet állítólag Capistranói János használt életében.[5])

Samborban hasonlóképen őriznek egy kalapot, még pedig drága kövekkel felékesítve.[6])

Ambergben nagy tiszteletben tartják Capistranói János palliumának és kapuciumának egy-egy részecskéjét.[7])

---

[1]) Hermann: Cap. triumph. 800. — Walouch: Jana Kapistrána. 341. — Hueber: Dreyfache Chronickh. 959. — Greiderer: Germ. Franc. I. 637.

[2]) Memoranda Paraphrasis. 106.

[3]) P. Anselmus praesidens 1909. február 22-én kelt levele. — Walouch: Jana Kapistrána. 345.

[4]) Březina Flórián levele 1909. márc. 6.

[5]) Wadding: Annales Min. XII. 419. — Hermann: Cap. triumph. 806. — Acta Sanct. Oct. X. 436.

[6]) Wadding: Annales Min. XII. 419. — Hermann: Cap. triumph. 806. — Acta Sanct. Oct. X 436.: »pileolus... gemmis ornatus.«

[7]) Greiderer: Germ. Franc. II. 291.: S. Joanni de Capistrano de eius pallio et capucio.«

Münchenben a ferencrendiek sekrestyéjében őrzött ereklyék között van Capistranói szent János ereklyéje is.[1])

Ingoltstadtban, Bajorországban, a ferencrendiek templomában őriznek egy kis emléket Capistranói János kapuciumából.[2])

Chamban (Cambum, Chamb, Cambium) regensburgi egyházmegyében a ferencrendiek templomában az egyik oltár ereklyéi között Capistranói János ereklyéjét is említik.[3]) Miféle ereklye ez, nem tudjuk.

Pfreindben (Pfreimbda, Preimda) a regensburgi egyházmegyében, a ferencrendiek templomának főoltárában levő ereklyék között Capistranói szent János nevét is látjuk.[4])

A budai szentferencrendi kolostorban őrzik Capistranói szent János ivópoharát. Ennek a serlegnek története van. 1451-ben, midőn Capistranói János Németországba jött, Stájerországban Strassburgban, a gurki püspök nyaralójában találkozott Schallermann János gurki püspökkel. Május 23-án volt a püspök vendége, amely napon több csodát is mívelt.[5]) A két rokonlélek annyira összebarátkozott, hogy Capistranói János halálos ágyán emlékül ezen ivópoharat ajándékozta neki.

A serleg magassága a fedéllel együtt 17 cm., a fedél nélkül 13 cm.; a talp átmérője 11 cm. és 8 mm., a kupa átmérője 13 cm. és 8 mm.

A serleg fából van, csúcsíves stilű és gazdagon van aranyozva és ezüstözve. Három részből áll: kerek talpazatból, erre erősített fakupából és fafedélből, amelynek ékes foglalata szintén stilszerű és teljesen összhangzatban van a talapzattal.

A serleg szárán a következő alakok láthatók: Krisztus, balkezében kereszttel, balra tőle Szent Bernardino di Siena, azután Szűz Mária a kis Jézussal, végül Szent Lajos püspök, aki jobbját áldásra emeli, baljában pedig könyvet tart. A fedél belsejében, amely két egymást metsző pánttal van megerősítve, 4·5 cm. átmé-

[1]) Greiderer: Germ. Franc. II. 271.: »Succedunt Reliquiae authenticae in sacristia asservatae, et certis festis expositae, nempe spina Bracchii S. Antonii Patavini... Reliquiae Ss. Joannis Bapt: Sebastiani M. Joannis Capistr. Petri Regulati, Bernardini Senens. etc.«

[2]) Greiderer: Germ. Franc. II. 277.: »de Caputio S. Joannis Capistrani.«

[3]) Greiderer: Germ. Franz. II. 301.: »Reliquiae... Elisabethae, Hungariae Viduae, Joan. de Capistran., et Didaci.«

[4]) Greiderer: Germ. Franc. II. 293.

[5]) Acta Sanct. Oct. X. 517. — Cristoforo da Varese: c. VIII.

rőjű körben a következő alakok vannak bevésve: Isten báránya zászlós kereszttel; a pántok keresztezése fölött jobbról és balról egy-egy csillag; a bárány előtt kehely és egy csillag. A fedél kívülről is nagyon díszes. Két pánt szolgál erősítésül, amelyek a fedél közepén levő körig futnak. Ebből emelkedik ki a fedél fogója, egy korona, amelynek alsó kerek pántját liliom díszíti

Capistranói Szent János ivópohara Budapesten.

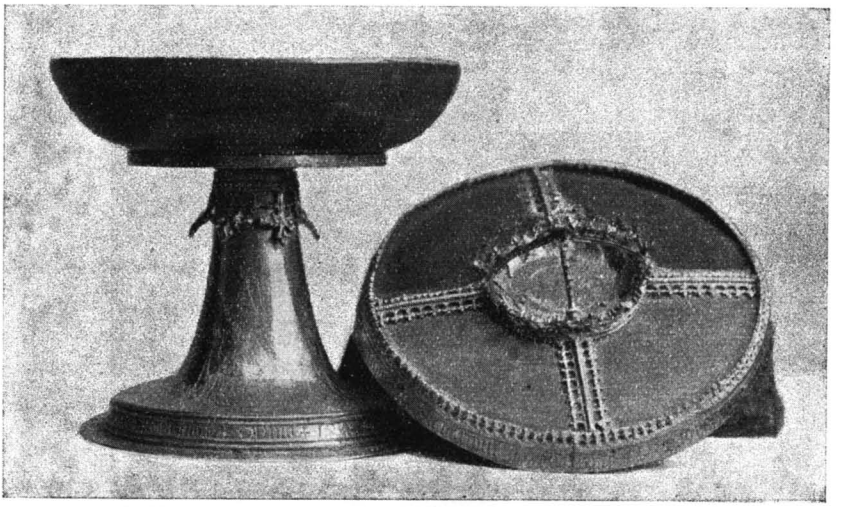
míg az egymást keresztező két pántot virágok; a keresztezés pontján pedig keresztvirág ékeskedik. A 12 lánggal körülvett és aranylemezből álló kört a szentferencrend jelvénye az Üdvözítő monogrammjával: I. H. S. és a fölötte levő omega betűvel diszíti.

A serlegen a következő felírások vannak:

A kupa fedelének kerületén: † hunc † ciatum † frater † Johannes † de Capistrano † domino † Johanni † Episcopo † Gurcensi † i(n) ultima sua † voluntate † testatus est.

A talapzat kerületén: † hanc † Capsam † Auro et † argento † fulciri † fecit † Johannes † Türg † Plebanus in Meiselting † Anno † 1456.

A koronában: † an. do(mini). 1456 fr.(ater) Joh'(anne)s. d'(e) capist(ra)no. d'fu(n)ct(u)s e(st).

Capistranói Szent János ivópohara Budapesten.

A talpazat belsejében: körben háromszög és ebben t betű. Valószínűleg Capistranói János azon rendtársai, akik a könyveit Capestranóba vitték, adták át a poharat a meiseltingi plebánosnak, aki ezt előbb tartóval látta el, s úgy adta át a püspöknek, aki 1453-ban lemondott ugyan a püspökségről, de a püspöki funkciók végzését fenntartotta magának. Ebből a lemondásból következtethette Van Hecke a püspök halálát.[1]) Pedig tévesen, mert a püspök 1465. szeptember 4-én halt meg 92 éves korában. A pohár a gurki püspökség tulajdona maradt, mig Spauer Kristóf András báró püspök ezt IX. Károly francia király özvegyének, Erzsébet

[1]) Acta Sanct. Oct. X. 519.

osztrák hercegnőnek, nem ajándékozta, aki a wieni klarisszáknak adta.[1]) Midőn II. József a kolostorukat feloszlatta, volt ferencrendi gyóntatójuknak adták emlékül, aki a wieni kolostornak kincstárába helyezte el. A wieni franciskánusok Jakosich József provinciálisnak ajándékozták, aki aztán 1785-ben a budai ferencrendi kolostornak hagyományozta.[2])

Ujlakon, Capistranói Szent János halálozási helyén, a szentferencrendiek kolostora nagyon szegény emlékekben. Ereklyéi közül csak egy kis ruha-darab van, amit ereklyetartóban őríznek és a halála napján köztiszteletre mutogatnak.

Capistranói Szent János habitusából egy kis darab Ujlakon.

Azt a szobát, hol meghalt, kápolnává alakították át. A cella fölött egykoron a következő felírás volt:

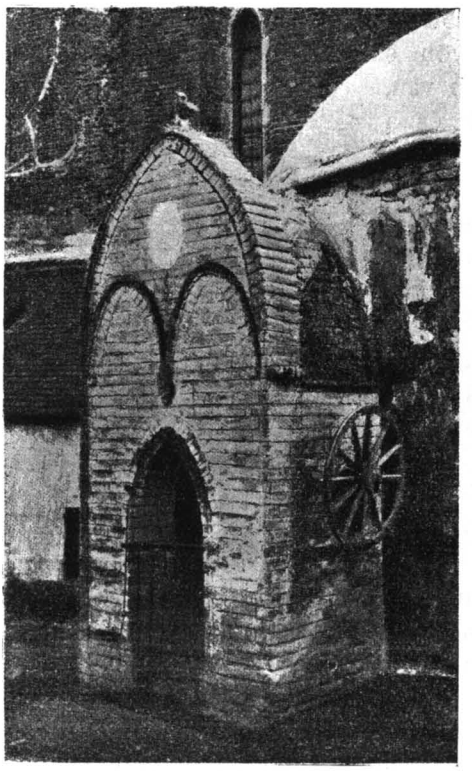
Hic obit ille sacer celsa virtute Joannes,
Sede Capistrani, toto celeberrimus orbe,
Mille quadringentis et sexcentum medioque,
Lux dum Octobris trina Vigesima fulxit.[3])

Ma pedig a következő felirat ékeskedik felette:

Sanctus Joannes Capistrani in Marsis orbi datus, qui corona clericali prodigiose accepta Minoriticum observantium Institutum amplexus, sancti Bernardini Senensis discipulus, postea in haereses omnes Generalis Inquisitor, quem Jesuati innocentiae suae habuere vindicem, Fraticelli, Adamitae, Hussitae, Thaboritae et Hebraei errorum suorum ultorem, a quo Saraceni, infensissimi Christiani nominis hostes, in vexillo crucis et sanctissimi Jesu nomine postrati et pulsi, cuius miranda opera plurimum in Concilio Florentino luxit, ubi veluti sol quidam fulsit, in causa reducendorum Armenorum ad sinum Ecclesiae vir vere prodi-

[1]) Cf. Herczog: Cosmographia. I. 778.
[2]) Magyar Állam 1895. évf. okt. 23. — 243. szám. — Forster: Magyarország műemlékei. I. 119.
[3]) Magyar Sion: VII. 101.

giosus et totus apostolicus, aeger tandem Villacum ad Syrmium delatus hac in cella quievit, quem Ladislaus Pannoniae rex, Mathias Corvinus aliique principes visitavere, quumque eos postremo ad christianam religionem viribus tuendam hortaretur vivere desiit et ex hoc angusto loco ad augusta concordibus coelorum atria gloriosus migravit anno incarnati verbi MCCCCLVI, X. Calend. Novembris.

Capistranói Szent János kútja Ujlakon.

A törökök a templomot, ahol a Szentnek teste nyugodott, istállónak használták. Miután a törököket hazánkból kiűzték, a ferencrendiek sietve visszamentek Ujlakra. Első dolguk volt a templomot kijavítani és szent rendeltetésének visszadni. 1731-ben aztán Patacsics János kalocsai érsek felszentelte. Valószinűleg ezen átalakításnál változtatták meg a főoltár képét is, amely régebben a Boldogságos Szűz mennybemenetelét ábrázolta. E helyébe most Capistranói János képét tették. A képet méltóságos Loring úr ajándékozta a kolostornak.[1]) Az 1739-iki földrengés nagyon megrongálta a templomot és ledöntötte az ősrégi tornyot. Új tornyot építettek tehát, de a templom a régi maradt. Majd kétszáz év telt el azóta és így nem csoda, ha az idő vasfoga meglátszott rajta. 1905-ben Rodics Rafael rendtartományi tanácsos személyesen gyűjtött egész Magyarországon, hogy Capistranói János templomát méltóan restaurálhassa.

[1]) Pavich: Ramus viridantis olivae. 266.

A gyűjtés sikerült és az újjá lett templom fennen hirdeti Capistranói János dicsőségét.

Még most is mutogatják itt Ujlakon azt a kútat, amelybe állítólag a rendtársak elrejtették, midőn a törökök elől menekülniök kellet.[1])

Fermedžin Özséb az ereklyék között felsorolja Capistranói János ereklyéit is: »Reliquiae sunt S. Crucis, S. Joannis Capistrani, et S. Francisci Seraphiei cum authenticatione Crucis exponi inventione et exaltatione, S. Joannis et Francisci in Festis eorumdem.«[2])

Ez az ereklye csupán egy kis darab Capistranói Szent János ruhájából. Egyéb emlék itt, ahol örök álmát aludta egykoron, nincsen. Jelenleg még azt sem tudják megmondani, hogy a sír a templom melyik részében volt.

A Magyar Nemzeti Muzeumnak Lonovics Gyula udvari tanácsos, Lonovics József kalocsai érsek hagyatékából több értékes tárgyat hagyományozott. Ezen tárgyak között van Capistranói János csuhájának egy része is, amelyet a wieni franciskánusok ajándékoztak az érseknek, miként ezt az 1845. január 26-án kiállított írat bizonyítja.[3])

Nagyszőllősön, ahol a templom Capistranói János tiszteletére van szentelve — és ahol a templom falait a Szent életéből vett jelenetek diszítik, semmiféle emlék sincsen azon kúton kívül, ahova állítólag Perényi Ferenc dobatta.

Vajdahunyadon emlékét fenntartotta a várkápolna, meg egyik torony, amelynek neve »Capistran torony«[4]) és az a szoba,

---

[1]) Firmanus: Chorographia Historica Sirmiensis et Ujlakiensis Ducatus. 1699. p. 15.: »In arcis interiori ambitu Regularium S. Francisci Assisiensis Conventus ditatus clauditur augustiori Templo jam dudum ab infidelibus Equorum redacto in caulam, intrinsecus autem in horreum immutato. Dicatum olim fuerat hoc monasterium Beatae Mariae Virgini Hungarici Regni Patronae ab Ugrino Sirmii Duce fundatum et ditatum, quod anno 1451. Regularibus S. Francisci de Observantia fuit attributum. Inibi D. Joannes de Capistrano coenotaphium conspicitur, ubi Sanctus sepultus fuit, postquam in expeditione Sacra adversus Turcas socium egit gloriosissime Joannis Hunyad Gubernatoris Hungariae. Ejusdem Divi corpus ab Idololatris Maumethi extractum fuisse fama constans est et in puteum Atrii hujusmet Sacrae Domus profane proiectum exindeque erutum, ut turpe lucrum ex ipso Turcae reportarent, qui praedictum corpus Calogeris quanti minimi venundarunt.«

[2]) Eusebius Fermedžin: Litterae Diversae. I. epistola. 7. §.

[3]) Budapesti Hirlap. 1911. május 4. 104. száma.

[4]) Forster: Magyarország műemlékei. I. 274. — A 27. és 28. számú kép.

amelyet a hagyomány Capistranói János lakóhelyének tart.[1]) Bethlen Gábor idejéig mutogatták itt ezen dolgokat. Ő azonban »azon kápolna bolthajtását, melyen Kapisztrán János szónoklott, egy emelettel alább szállíttatta, és éppen itt a kápolnán épittetett, minden kegyelettel ellenkezőleg lakásokat, és pedig mintegy kihívólag az — asszonyok — házát.«[2])

Capistranói Szent János szobra Wienben.

1914. június 29-én szentföldi útam alkalmával Gravosát is érintette hajónk. A néhány órai időt arra használtuk fel, hogy megnéztük Ragusát, ahol a szentferencrendiek templomában nagy meglepetésemre Capistranói szent János habitusát találtam. Az egyik atya, mikor megtudta, hogy magyar zarándokok vagyunk,

[1]) Szilágyi: Magyar nemzet története. IV. 622.
[2]) Schulcz: Vajda Hunyad váráról. Századok 1869. évf. 432.

készségesen megmutatta a már színehagyott, de még mindig meglehetősen jókarban levő habitust. Őszinte tisztelettel érintettem meg kezeimmel azt a ruhát, amely állítólag Szentünk dicső testét fedte. Belgrádban a törökök azt a templomot, ahol Capistranói János misézett, mecsetté alakították át. A hagyomány szerint karácsonykor, húsvétkor és pünkösdkor a törököket valami titkos erő űzte ki a mecsetből. A keresztények ezt Capistranói Jánosnak tulajdonították.[1])

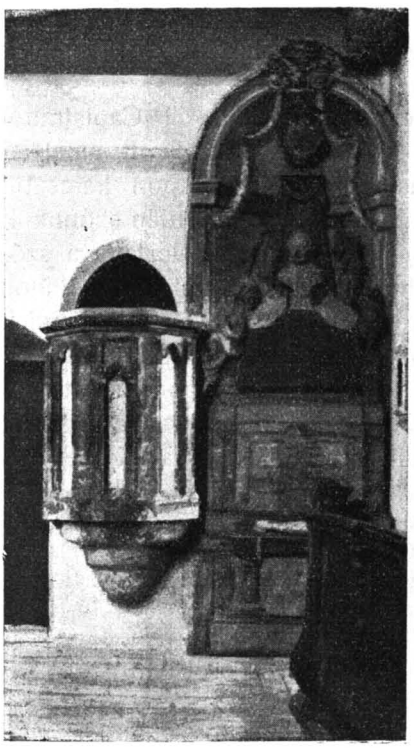
Meg kell emlékeznem még egyes emlékekről is, amelyek Capistranói szent János nevéhez fűződnek.

Wienben a Szent István templom mellett áll Capistranói János hatalmas szobra. Hajdan egy kő-szószék állt itt, amelyen Capistranói János 1451-ben majdnem két hónapon keresztül (június 8-tól július 28-ig)[2]) szakadatlanúl nap-nap után szónokolt a néphez. Távozása után III. Frigyes császár befalaztatta a szószék feljárását, hogy azon a helyen, ahol Capistranói János prédikált, többé más ne szónokoljon.[3]) 1737-ben a ferencrendiek a felsőbb hatóság beleegyezésével a kő-szószéket kibontották és föléje Capistranói János szobrát állították. A szobor Capistranói Jánost szónoki állásban ábrázolja, lábai alatt egy megölt török holtteste, köröskörül pedig diadaljelek vannak. Rajta a következő felírás olvasható:

S. Joanni a Capistrano
Ord. Min. S. Francisci Reg. Observ.
Prodigioso e lapideo hoc Suggestu An 1451. Ecclesiasti,
Orthodoxae Fidei Lumini, Haereticorum Vindici:
In virtute Ss. Nominis Jesu Turcarum Fulmini,
Provinciae Austriaco-Franciscanae: suoque Fundatori
In honoris tesseram
Vetus hoc Monumentum quasi collapsum
Conventus FF. Minorum ad S. Hieronymum
Beneficorum adjutus subsidiis
Majorum Templi et Urbis Permissu
RestItVIt, InnoVaVIt:
Et apposIta noVa tantI Contra ottoManos Herols statVa
DeCoraVit.[4])

[1]) Hermann: Cap. triumph. 807.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 517—519.
[3]) Vasárnapi Ujság, 1857. évf. 50. szám 556.
[4]) Herczog: Cosmographia II. 194.

Sopronban a bencések templomában, az úgynevezett Kecsketemplomban, a déli oldalon, az eredeti bejárattal szemben van az öreg kis szószék; homokkőből készült, később vörös márvánnyal vonták be díszítés gyanánt. Igen keskeny bejárata a rendházból volt kis csúcsíves boltozat alatt, most a folyosó be van falazva. Itt prédikált Capistranói János. Ma a szószék a templom márvány talapzatától csak 1 méter magasságnyira kezdődik, s legfeljebb 2·30 méterig terjed fel. A szószék csúcsíves díszítése későbbi eredetre vall.

Capistranói Szent János állítólagos szószéke Sopronban.

Olmützben a Szent Domonkos-rendűek kolostorában, a szentély közvetlen szomszédságában, van az a szoba, ahol Capistranói János tartózkodott. Jelenleg könyvtár helyiségül szolgál. A kolostor kútját állítólag ő áldotta meg, azért van olyan jó vize.[1])

A teleči kolostorban mutogatnak egy szószéket, amelyről Capistranói János prédikált. A szószéken 1448. felírás van. De ez tévedés, mert Capistranói János ekkor nem járt itt.[2])

Třesstiben Iglau mellett (u Jihlawy) szintén van egy kőszószék, amelyről az a hagyomány, hogy Capistranói János arról prédikált.[3])

Oltárfestményeket és szobrokat több helyen találunk, amelyek Capistranói szent Jánost ábrázolják. Így a wieni franciskánusoknál Capistranói János tiszteletére van szentelve az egyik

[1]) Walouch: Jana Kapistrána. 350.
[2]) Walouch: Jana Kapistrána. 352.
[3]) Walouch: Jana Kapistrána. 352.

mellékoltár.[1]) A prédikáló széken pedig ott van szobor-alakja.[2]) Puppingában a franciskánusok templomában a lecke oldalon van az oltára.[3])

Klosterneuburgban a rendi templomban szintén volt Capistranói Szent János tiszteletére oltár.[4])

Ambergben a rend kolostorában a betegek számára egy kis szobát kápolnának rendeztek be, ittléte alkalmával itt szokott Szentünk misézni.[5])

Breslauban is sokáig emlékezetben tartották azt a házat, amelyben Capistranói János ott időzése alkalmával tartózkodott. Johannes Glatz háza volt ez »an der Ecke des Salzringes und das Paradeplatzes.«[6])

Capestranóban a franciskánusok templomában több freskó Capistranói szent János életéből vett jelenetet ábrázol.

Ujlakon a ferencrendiek templomában a főoltár Magyarország Nagyasszonyának volt szentelve, de a törökök kiűzetése után 1687-től Capistranói szent Jánosnak. A templom déli oldalán van jelenleg Szent Antal kápolnája, amelyben volt egykoron Capistranói János koporsója elhelyezve.

Budapesten, illetőleg Budán, 1921-ben Zadravecz István, tábori püspök buzgólkodása folytán restaurálták a helyőrségi templomot, amely ma már hivatalosan is Kapisztrán-temploma nevét viseli. A főoltár falát új freskók díszítik, amelyek Capistranói Szent János emlékét örökítik meg, egyúttal szimbolizálva a keresztény nemzeti megújhodás eszméjét is. A freskókat Unghváry Sándor festőművész készítette. A freskók három részre tagozódnak. A középső rész Zadravecz István tábori püspököt ábrázolja, amint a

---

[1]) Herczog: Cosmographia. 210.
[2]) Herczog: Cosmographia. 212.
[3]) Herczog: Cosmographia. 483.
[4]) Greiderer: Germ. Franc. I. 321.
[5]) Hueber: Dreifache Chronickh. 298.
[6]) Brann: Geschichte der Juden in Schlesien. IV. 121. második jegyzet: »Jetzt Ecke Ring und Blücherplatz. Das Haus trug ehemals die Hypothekennummer 9, Später hielt man fälschlich das Haus, welches jetzt an der Westseite des Blücherplatzes die Nr. 9. trägt, für das Wohnhaus Capistranos und brachte dort das Kreuz an, welches vor Errichtung des Blücherdenkmals die Stelle verewigte, an der die Juden den Scheiterhaufen besteigen mussten. Als ich 1868. nach Breslau kam, befand sich das Kreuz noch zwischen zwei Fenstern des ersten Stockwerkes dieses Hauses. Jetzt ist es beim Umbau des Hauses vom Eingenthümer dem Museum schles. Alterthümer überwiesen worden und wird dort unter der No. 6667. auf bewahrt.«

nemzeti hadsereget Capistranói Szent Jánosnak ajánlja. A jobboldali kép Hunyadi Jánost, a nándorfejérvári győzőt, a baloldali magyar keresztes vitéz képében Horthy Miklóst, Magyarország kormányzóját ábrázolja, amint a szegedi zászlóbontás vitézeit a keresztény magyarság zászlaja alá gyűjti.

Capistranói Szent János szobra Budapesten.

Ugyancsak itt Budán állították fel 1922-ben a bosnyák kaszárnya előtt levő téren Capistranói Szent János hatalmas bronzszobrát, melyet Damkó József szobrászművész és segítőtársa Orbán Antal készítettek. A szobor abban a helyzetben ábrázolja Capistranói Jánost, amint »Jézus« kiáltással lelkesíti a harcba induló sereget. Capistranói János alakja idealizált; habitusa hátrarepül, kezében zászlót tart és egyik lábával egy török vitéz hullájára lép.

Capistranói János többízben megfordult Veneziában, ahol Bartolomeo Vivarini a festészet terén már nagy népszerűségnek örvendett. Vivarininak volt alkalma látni a kiváló szónokot, aki szigorú és kemény beszédeivel a veneziaiak elpuhult lelkét nemcsak hullámzásba hozta, hanem az istenes útra

is térítette. Vivarinira oly hatással volt a szent fellépése, hogy méltónak találta ecsetjére. Megörökítette tehát az utókor számára. Képe a mult században Párisba került, ahol a Louvre képgyűjteményében a nagy galeria B) osztályában a déli falon látható. A képen felül 1607., alul pedig 467. szám van.

A kép Olaszországból került Párisba. Campana, később Cavelli marquis, a római zálogház igazgatója, szenvedélyes képgyűjtő volt, aki minden vagyonát ebbe ölte. Eladósodott úgy, hogy egymillió római scudóra rúgott az adóssága. Gályarabságra ítélték, de III. Napoleon, francia császár, közbenjárására megkegyelmeztek neki, de a Museo-Campana-t át kellett adnia az egyházi államnak, amelytől III. Napoleon 1861-ben 4.800,000 frankért megvette. Ezen gyűjtemény képei között volt Capistranói János képe is. Hol volt azelőtt? Honnan szerezte Campana? Erre adatunk nincsen.[1])

A kép fára van festve, magassága 1·86, szélessége 0·88 m. A szürke habitusba öltözött alak természetes nagyságban van ábrázolva és talapzaton áll. Feje födetlen, majdnem kopasz, hátul dísz-fény veszi körül. Jobb kezében zászlót tart, amelynek rúdja kereszt alakban végződik. A zászló egyik oldalát kereszt borítja, a másik oldalát meg Szent Bernardino di Siena, aki kezében Jézus szent nevét jelző monogrammát tart. Capistranói Szent János maga bal kezében könyvet tart; bal vállán a kámzsa gallérján kereszt látható. Mezitelen lábain szandál van.

A festmény Capistranói Jánost mint keresztest ábrázolja, miként ezt a zászló felett lebegő szalag felírása is jelzi:

DEO. ANT. GRATIAS. QUI. DEDIT. NOBIS. VICTORIAM. P(er). Y(esum). X(ristum) DO(minum) N(ost)R(u)M.

A talapzaton pedig a következő minuscula felírás olvasható:

beatus johes. de capistr ano. ordis. mi
norum de obsvacia obyt. 1456. di a
no 23. ottobris. In Uny lac ugari.

(Beatus Johannes de Capistrano. Ordinis minorum de observancia obiit 1456. di anno 23 ottobris In Ujlac ungariae.)

A Szent lábai alatt a festő a saját nevét a következő szavakkal örökítette meg:

[1]) Forster: Magyarország műemlékei. I. 115—116.

OPUS. BARTHOLOMEI. VIARINI DE MURHO. 1459.

(Opus Bartholomei Viarini de Murano. 1459.)

Sajnos, a kép meg van repedve. A zászló szalagján levő Dedit szó D betűje közepén kezdődik a repedés, végig húzódik a bal fül és szem között a mellen és az egész testen; a derekat szorító kötéltől balra a két ránc mélyedésében és végződik a VIARINI név első I betűjében.

A Szent arca sovány és ráncos; arckifejezése elmélyedést mutat, szemei csillognak, mintha élne. Azon benyomást kelti a szemlélőben, hogy a művész törekedett élethűen ábrázolni és lelkiismeretesen igyekezett megrögzíteni a Szentnek arckifejezését. Másolata megvan Budapesten, az Országos Képtárban.[1])

Majdnem minden életrajzíró közli Capistranói Szent János arcképét. Bár a legtöbb kép alá oda van nyomtatva ez a néhány szó: Vera B. Joannis a Capistrano effigies, mégis valódiságuk felett kételkednünk kell.

Rodulphius a »Historiarum Seraph. Religionis« c. művében a 111. oldalon közli a Szent arcképét a következő aláírással:

Ecce Capistrani tenui sub imagine vultus,
Quis potis ingenium pingere vimqu' animi?[2])

Gonzaga »De origine Seraph. Religionis« munkájában a 446. lapon adja Capistranói szent János arcképét.[3])

Joseph Van Hecke az »Acta Sanctorum« október X. kötetében az 534. lapon szintén közöl egy arcképet, amelyet Magyarországból kapott és amelyen a következő felírás volt: Vera effigies imaginis S. Joannis Capistrani, quae in ecclesia fratrum minorum loci nativi pie a fidelibus colitur.« A szerző hozzáteszi, hogy az eredeti képen a zászló csonka volt, miért is azt ki kellett egészíteni; s mivel a ruháján nem volt kereszt, azért azt is ráfesttette.[4]) A kép nagyságáról nincs feljegyzés. Az arckép a felső combokig ér. Feje kopasz, csak oldalt látható kevés haj és a homlok közepén egy kis csomócska. Szemei nagyok és élénkek; orra egyenes és hosszú. Jobb kezében zászlót tart, amelynek csak egyik oldala látható, és azon Jézus nevének monogrammja

[1]) Forster: Magyarország műemlékei. II. 1127.
[2]) Rodulphius: Hist. Seraph. Relig. 111.
[3]) Gonzaga: De orig. Seraph. Relig. 446.
[4]) Acta Sanct. Oct. X. 534.

van; a zászló nyele nem kereszt, hanem tau (T) alakban végződik. Bal kezében pedig könyv látható.

Hermann »Capistranus triumphans« című munkájában közli ugyancsak a Szentnek képét ezzel a felírattal: Vera effigies S. Joannis Capistrani. De arról nem tesz említést, hogy honnan szerezte. A kép alatt ezen felírás van, amit valószínűleg Hermann készített:

Factus sum
F. Joannes a Capistrano
Cruce signatorum dux,
Dux cruce signatus, quae vel cui bella gerebat;
Vox, Labarum, Pietas, Hostia, Stella docent.

Csak az élénk szem emlékeztet Vivarini Capistranói Jánosára, de egyébként a szemlélő rögtön látja, hogy nem elsőrangú művész ecsetje alól került ki.

Matheus Raderus »Bavaria Sancta« című munkájában eképen festi le: Capistranói Szent János, mint hadvezér áll a keresztesek között, a kereszttel diszített zászlót maga előtt tartja; mellette egy máglya, amelyen kártyák és egyéb játékszerek égnek. A kép alatt a következő vers áll:

»Hic Francisce tuus miles: tua Signa per orbem
Nominis ingenti cum pietate tulit.
Nunc inter promachos, sine telo tela repressit,
Et cruce percussit signa inimica Crucis.
Alea damnata est flammis, talusque latroque,
Totaque chartarum plaustra cremata focis.
Si purgare juvat monstris feralibus orbem,
Mitte Capistranum, Cerberus ipse tremit.«[1])

Az »Ungaricae Sanctitatis Indicia« című kis könyv 144. lapján is látható egy csinos kis kép: Capistranói János bal kezében zászlót tart, jobb kezében pedig Jézus nevének monogrammját, amely sugarakkal van körülvéve. A kép alatt a következő felírás olvasható:

»S. Capistranus Ord. S. Franc. Turcas Belgrado fugavit, Ung. Utilissimus. obiit 1456. 23. oct. Wylaci in Ung. sepultus.«[2])

P. Březina Florián neuhausi quardián 1909-ben felhívta figyelmemet egy másik képre, amely kolostorukban látható és

[1]) Memoranda Paraphrasis. 194. — Sannig: Der Chroniken IV. 238.
[2]) Ungaricae Sanctitatis Indicia. 144.

amelynek kis képmását szíves volt el is küldeni. A kép teljesen egyező a wieni kolostorban levő másolattal, amelynek hátulsó lapján a következő felírás van:

PRUDER JOHANNES CAPISTRANUS. IHS. 1452.

Pruder Johannes Capistranus Aus Aprucio dem stethin Gebor un Weit von dem Adler gelegen S. Franciscen Ordens und Ain Jünger Sanct Bernhardinus.

Der halt hie zu Augspurg auf dem Frauhof In lattein geprediget nach malen zu deutsch sein Jünger und alle freyt Erfunden gelögt und draun selbst die... Karten spilpreth und solichs alles verpremet. Alls man zahlt mecce Lij jar in dem herpst monat von Michaljely x.

Das hat gesechen auch Thoman Burgkmair maler ist VIII. jar alt gewesen.

P. A. M.
Concordat cum originali
P. Roger Konhhefr
Min. Prov. O. F. M.
Prag, 17/XII. 1908.
L. S.

A kép derékig ábrázolja Szentünket, még pedig profilban. Feje kopasz, arca sovány, szeme élénk, orra szabályos és hegyes. A képen felül a következő felírás van: Pruder Johannes Capistranus. 1452.

A kép semmiképen sem hasonlít Vivarini képéhez. Nagyon nehéz eldönteni, hogy melyik közelíti meg jobban Capistranói János képmását. Eredetije Prágában van.

Állítólag Raffaeltől is van egy Capistranói János kép. Bizenzo Guido gróf gyűjteményében levő predellán látható Capistranói János arcképet többen Raffael ifjúkori művének tekintik.[1])

A toulousi muzeumban látható A. Rivalz (1667—1735.) képe, amely Capistranói Jánost mint a keresztesek hadvezérét ábrázolja: bal kezében zászlót, jobb kezében pedig a keresztet tartja; nyakában stóla van, amely a mellen kereszt alakban van összetéve és a kordával leszorítva. Fején nincs hajkorona, a kámzsán nincsen kereszt. Teljesen képzeleti alak; történeti hűség nincs benne.[2])

Capistranói János prédikálásának hatását megörökítette a XV. században született híres festő és fametsző, Schäuffelein

[1]) Szilágyi: Magyar nemzet tört. IV. 146.

[2]) Vincent Fitzgerald: Saint John Capistran. 86—87. — A kép alatt a következő felírás van: (From a portrait by A. Rivalz, 1667—1785., pointed for the Chapol of the Saint in the Cordelier Church, Toulouse, now in the Museum.)

(Scheufelein) János (1490—1540). Képe azt a jelenetet ábrázolja, mikor a hallgatók a kártyákat és kockajátékokat a máglyára dobják. A kép balsarkában Capistranói János látható, amint bal kezében keresztet tart, jobb kezével pedig a tűzre mutat. A felső

Capistranói János elégeti a luxus-cikkeket Nürnbergben.
(Schäuffelein egykori metszetéről.)

balsarkon Capistranói János feje fölött szögalakban ez a két szó áll: Johannes Capistran.[1])

A mult században több kiváló festő művésziesen megfestette Capistranói János alakját. Így Steinle (1810—1886.) mesteri

[1]) Philipp István székesfehérvári főgimnáziumi rajztanár birtokában van Schäuffelein eredeti metszete.

kézzel festette meg a frankfurti dómban Capistranói János prédikálásának hatását.[1])

1858-ban Vahot a műtárlaton kiállította »Hunyadi és Capistranói János bevonulása Hunyad várába« című festményét, amely általános feltűnést keltett.[2]) Históriai jelenetet ábrázol, amelynek azonban történeti alapja alig van.

Hasonló Doré Gusztáv képe is, amely a »Keresztes háborúk története« című munkájának második kötetében látható. Az előtérben Hunyadi rohan elő lóháton, egy kissé hátrább mellette Capistranói János jön szintén lóháton, kereszttel a kezében.[3])

44. §. Capistranói János tisztelete.

X. Leo pápa 1514. december 31-én élőszóval adott engedélyt az obszervánsok vikárius generálisának, Cristoforo da Forlinak arra, hogy Capestranóban misét mondhatnak Capistranói Jánosról.[4]) E naptól kezdődik Capistranói János nyilvános tisztelete. A mise formuláját ki állította össze, nem tudjuk, mert nyilvános boldogavatási ünnepély nem volt, amelyen a pápa szokta legelőször a misét elénekelni. XV. Gergely pápa 1622. december 10-én kelt brevéjében ezt az ünnepet kiterjesztette Szent Ferenc egész rendjére »sub duplici« az az úgy, hogy a misét a »Commune Confessorum non pontificum« részből kell venni.[5])

XIII. Leó pápa 1890. augusztus 19-én kelt brevéjével az ünnepet az egész világra kiterjesztette, de csak egyszerű ritussal (sub ritu semiduplici)[6]) Most azon jelenséggel találkozunk, hogy más tipus szerint van a Missale Romanumban a március 28-án tartandó mise és más a Missale Seraphico-Romanumban október 23-án. Kétféle a könyörgés (oratio) is a kétféle breviariumban.

Szent Ferenc fiai október 23-án, illetőleg az újabb rendelet szerint március 28-án »sub ritu duplici« a következő misét végzik:

---

[1]) Pastor: Geschichte der Päpste. I. 362.
[2]) Vasárnapi Ujság 1858. évf. 2. szám. 21.
[3]) Vasárnapi Ujság. 1879. évf. 11. szám. 164.
[4]) Hermann: Cap. triumph. 751.
[5]) Hermann: Cap. triumph. 765—774. Minuta Bullae Canonizationis-ból. Kirchhueber-Sintzel: Leben des heil. Vaters. 177.
[6]) Lucii Ferraris: Promptae Bibl. Suppl. IX. 250.

Introitus. — Célzás van azon buzgalomra, amelyet Capistranói János Jézus szentséges nevének tiszteletéért kifejtett.

Ego autem in Domino gaudebo et exultabo in Deo Jesu meo: Deus Dominus fortitudo mea. (Habac: 3, 18.)

Ps. 80, 2. — Exultate Deo adiutori nostro: Jubilate Deo Jacob.

V. Gloria Patri, etc.

Én pedig az Urban örülök és vigadok az én Udvözítő Istenemben: Az Ur Isten az én erősségem.

Örvendezzetek a mi segítő Istenünknek; örüljetek Jákob Istenének.

Dicsőség az Atyának, stb.

Collecta. — Vonatkozás van a Nándorfejérvárnál kivívott győzelemre azon kéréssel, hogy az ő érdemei által minden ellenséget legyőzhessünk itt a földön.

Oremus. Deus, qui Ecclesiam tuam Beati Joannis a Capistrano meritis et doctrina mirabiliter sublimasti et per eum de perfidis tyrannis, in virtute Sanctissimi Nominis Jesu, fideles tuos triumphare fecisti; praesta, quaesumus, ut de inimicis nostris, eius intercessione praevalentes in terris, praemiari cum ipso mereamur in coelis. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

Könyörögjünk. Isten, ki egyházadat Capistranói szent János érdemei és tanítása által csodálatosan felmagasztaltad és ő általa hiveidet Jézus szentséges nevének erejével az álnok zsarnokok fölött győzedelmessé tetted, engedd, kérünk, hogy ellenségeinken az ő közbenjárására győzedelmet aratva itt a földön, vele érdemeljük ki a jutalmat a mennyben. A mi Urunk Jézus Krisztus által... stb.

Epistola:

Justum deduxit Dominus per vias rectas, et ostendit illi regnum Dei, et dedit illi scientiam sanctorum: honestavit illum in laboribus, et complevit labores illius. In fraude circumvenientium illum affuit illi, et honestum fecit illum. Custodivit illum ab inimicis, et a seductoribus tutavit illum, et certamen forte dedit illi ut vinceret et sciret quoniam omnium potentior est sapientia. Haec venditum justum non dereliquit, sed a peccatoribus liberavit eum: descenditque cum illo in foveam, et in vinculis non dereliquit illum. (Liber sapientiae. 10, 10—14).

Az Ur jó útakon hordozta az igazat és megmutatta neki az Isten országát, és a szentek tudományát adta neki: tiszteletet szerzett neki a munka által és megáldotta munkáit. A körülötte ármánykodók álnokságában segítségére volt és tisztelttté tette őt. Megőrizte őt az ellenségeitől és megvédelmezte őt a csábítóktól és erős harcot adott neki, hogy győzzön és tudja meg, hogy a bölcseség hatalmasabb mindennél. Ez az eladott igazat nem hagyta el, hanem a bűnösöktől megszabadította: leszállt vele a börtönbe és a fogságban nem hagyta el őt.

Graduale:

Fortitudo mea et laus mea Dominus et factus est mihi in salutem: iste Deus meus et glorificabo eum. (Exod. XV. 2.)

Az én erősségem és dicséretem az Ur, mert nekem szabadulásomra lőn: ő az én Istenem és dicsőítem őt.

℣. Dominus quasi vir pugnator, omnipotens Nomen ejus. — Alleluja! Alleluja!

℣. O zelator fidei, persecutor haereticorum, lumen virtutum, exterminator Turcarum, praedicator egregie, doctor populorum, Joannes fidelissime Ordinis Minorum, esto nobis praesidium a regno beatorum. Alleluja!

℣. Az Ur olyan, mint a harcos férfiú, hatalmas az ő neve. Alleluja! Alleluja!

℣. Oh, a hitnek bajnoka, az eretnekek üldözője, az erényeknek mintaképe, a törököknek réme, a népeknek kiváló szónoka és tanítója, Szent Ferenc rendjének leghívebbike, János, légy segítségünkre a boldogok hazájából! Alleluja.

Evangelium secundum Lucam:

In illo tempore convocatis Jesus duodecim apostolis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia daemonia, et ut languores curarent. Et misit illos praedicare regnum Dei et sanare infirmos. Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panèm, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis. Et in quamcunque domum intraveritis, ibi manete et inde ne exeatis. Et quicumque non receperint vos, exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos. Egressi autem circumibant per castella evangelizantes et curantes ubique. (Luc. IX. 1—6.)

Abban az időben egybehíván Jézus a tizenkét apostolt, erőt és hatalmat adott nekik az összes ördögök felett és a betegségek gyógyítására. És elküldé őket, hogy hirdessék Isten igéjét és gyógyítsák meg a betegeket. És mondá nekik: semmit se vigyetek az útra, se botot, se táskát, se kenyeret, se pénzt, két köntöstök se legyen. És amely házba bementek, ott maradjatok és onnan ki ne jőjjetek. S ha valahol nem fogadnak be benneteket, kimenvén abból a városból, még lábaitok porát is verjétek le ő ellenök való bizonyságúl. Elmenvén pedig, bejárák a falukat, hirdetvén az evangeliumot és gyógyítván mindenütt.

Offertorium:

Invocavit Altissimum Potentem in oppugnando inimicos undique, et audivit illum magnus et sanctus Deus. (Eccl. 46, 6.)

Segítségűl hívta a hatalmas Fölséget, mikor mindenfelé hadakozott az ellenséggel; és meghallgatta őt a nagy és szent Isten.

Secreta:

Sacrificium, Domine, quod immolamus, placatus intende: ut intercedente beato Joanne confessore tuo, ad conterendas inimicorum insidias, nos in tuae protectionis securitate constituat. Per Dominum.

Az áldozatot Uram, amelyet bemutatunk, kiengesztelődve fogadd: hogy hitvallódnak, Szent Jánosnak közbenjárása által az ellenség cselvetésének letörésére bennünket a te biztos oltalmad alá helyezzen. A mi Urunk, Jézus Krisztus által...

Communio:

Decantaverunt, Domine, Nomen sanctum tuum et victricem manum tuam laudaverunt. (Sap. X. 20.)

Megénekelték, Uram, a te szent nevedet és a te győzedelmes kezedet dicsérték.

Postcommunio:

Repleti alimonia coelesti et spirituali poculo recreati, quaesumus, omnipotens Deus, ut intercedente beato Joanne confessore tuo, nos ab hoste maligno defendas et Ecclesiam tuam perpetua pace custodias. Per Dominum...

Mennyei eledellel kielégítve és a lelki italtól új életre keltve, arra kérünk, mindenható Isten, hogy hitvallódnak, Szent Jánosnak közbenjárása által minket a gonosz ellenségtől védelmezz meg és egyházadat örök békességben őrizd meg. A mi Urunk, Jézus Krisztus által...

A breviáriumban az officiumot a »Commune confessoris non pontificis« veszik, de a II. és III. nocturnusok lectiói Capistranói Szent Jánosra vonatkoznak, tehát ezek privát lectiók. Úgyszintén van vonatkozás a Magnificat és Benedictus antifonáiban is.

Az egyházi költészet nem karolta fel Capistranói János emlékét oly mértékben, mint ilyen nagy férfiú megérdemelte volna. De ennek is maradtak fenn némi emlékei.

A római Biblioteca Nazionaleban őrzött kódexben (codice del convento di Sant' Angelo d'Ocre, pag. 122 B.) van egy szonett, mely Capistranói Jánost magasztalja. Ez a kódex a XV. századból való és így ezt a költeményt nem sokkal a Szent halála után készítette az ismeretlen költő. A költemény így hangzik:

Ne mille quattrocento sey e cinquanta
Ad uintitre d'octobre a uintiuna hora
Del mondo usci quella lucente aurora
C'annj piu un terzo ci sette et sectanta.

Dico de fra Joanni l'anima sancta
Per cuj huylach et hungaria s' onora
E capistrano et l' aquila ne plora
E per sua gloria se rallegra e canta.

O sol terreno, o fenice del mundo,
Armario de sientia et sanctitate,
O iosuè, o moyses secundo,

O scudo et lancia de xpistianitate,
Defensor de la fede et sitibundo
D'auer martirio per la veritate,

Norma de caritate,
Nemicho et stirpatore de heresia,
Specchio, lucerna, et del ciel scala et via. [1])

[1]) Bullettino dell' Istituto Storico Italiano. Num. 8. — 119—120.

Az általa alapított tartományokban október 23-án és Wienben minden nap el szokták mondani a következő himnuszt és imádságot:

O Lumen Italiae, Stella Bohemorum,
Nova Lux Germaniae, Pavor Barbarorum,
Clara fax Hungariae, Decus Polonorum,
Joannes cuncta attrahens corda peccatorum,
Signis et miraculis ad Regna Coelorum,
Audi preces Supplicum ad Te devotorum.

Ó, Itáliának fényessége, Csehország csillaga,
Németország új világossága, a pogányság félelme
Magyarország dicső fáklyája, Lengyelország dísze
János, aki a bűnösök összes szíveit
Csodáiddal és csodatetteiddel az égiek országába
Vonzottad, hallgasd meg a hozzád fordulók könyörgéseit.

℣. Ora pro nobis Christi miles inclyte,

℟. Ut tua intercessione consequamur gaudia vitae.

Oremus. Deus, qui Beatum Joannem de Capistrano Confessorem tuum innumeris decorasti miraculis et per invocationem tui sanctissimi Nominis, de saevissima Turcarum gente triumphare fecisti, praesta quaesumus, ut meritis ipsius precibus ab omnibus semper protegamur adversis. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen.[1])

℣. Könyörögj érettünk Krisztus kiváló harcosa,

℟. Hogy közbenjárásoddal elnyerhessük az élet örömeit.

Könyörögjünk. Isten, ki hitvallódat, Capistranói szent Jánost, számtalan csodával kitűntetted és szentséges nevednek hívása által a törökök legvadabb népe fölött győzelmessé tetted, engedd meg, kérünk, hogy az ő érdemes könyörgései által minden ellenségtől mindenkor megszabaduljunk. Aki élsz és uralkodol mindörökön örökké. Amen.

Pater Octavianus Rómában az Ara-coeli kolostorban a következő imádságot iktatta a zsolozsma-könyvbe a fentebbi helyett:

Oremus. Exaudi preces nostras omnipotens et misericors Deus, et qui meritis servi tui Joannis multitudinem gentium illuminasti, da quaesumus, ut ipso intercedente ab omni periculo liberari mereamur. Per Dominum nostrum....[2])

Könyörögjünk. Hallgasd meg, mindenható és irgalmas Isten kérésünket, és aki szolgádnak, Jánosnak, érdemei folytán oly sok népet felvilágosítottál, add, kérünk, hogy az ő közbenjárása által minden veszedelemtől megszabadulhassunk. A mi Urunk, Jézus Krisztus által....

Egyes vidékeken a kegyeletes visszaemlékezés Capistranói Jánosra igen élénk volt. Már a XV. században vannak nyomok arra, hogy ez a tisztelet és kegyelet egy kedves ájtatosságot hozott létre, amely abból állott, hogy öt évi apostoli buzgólkodásának emlékére mindazok, akik Capistranói János közbenjárása által Istentől valamit meg akartak nyerni, öt egymás után követ-

[1]) Hermann: Cap. triumph. 814. — Gonzalez: Vita... del S. Giov. da Cap. 343. — Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 232.
[2]) Hermann: Cap. triumph. 814.

kező szombaton meggyóntak és megáldoztak; utána öt Miatyánkot, öt Üdvözlégyet és egy Hiszekegyet elmondottak. Ugyanekkor, vagy napközben elimádkozták Capistranói János tiszteletére a következő himnuszt, antifónát és imádságot:

O Christi miles inclyte,
Joannes voce et opere,
Diebus his novissimis,
Clarus apparuisti.

Krisztusnak kiváló harcosa, János, aki szóval és tettel ezen legutóbbi napokban dicsőséggel jelentél meg.

Tu cruce Turcas fugas,
Tu cruce morbos sanas,
Tu cruce cunctos juvas,
Dux quibus tu fuisti.

Te a kereszttel a törököket megszalasztottad, te a kereszttel a betegeket meggyógyítottad, te a kereszttel megsegítetted azokat, akiknek vezére voltál.

Implora nobis veniam,
Ac fidei constantiam,
Christi legis custodiam,
Quem vere dilexisti.

Eszközölj ki számunkra kegyelmet, a hitben való állhatatosságot, Krisztus törvényének megtartását, akit igazán szerettél.

Antifóna. O zelator fidei, persecutor haereticorum, lumen virtutum, exterminator Turcarum, praedicator egregius, doctor populorum, Joannes fidelissimus Ordinis Minorum.

Antifóna. Ó, a hitnek bajnoka, az eretnekek üldözője, az erények mintaképe, a törököknek réme, a népeknek kiváló szónoka és tanítója, Szent Ferenc rendjének leghívebbike.

℣. Ora pro nobis Sancte Joannes Capistrane!

℣. Imádkozzál érettünk Capistranói Szent János!

℟. Ut digni efficiamur promissionibus Christi!

℟. Hogy méltók lehessünk Krisztus igéreteire!

Oremus. Deus, qui Ecclesiam tuam S. Joannis a Capistrano meritis et doctrina mirabiliter sublimasti, et per eum de perfidis Tyrannis in virtute sanctissimi nominis Jesu fideles tuos triumphare fecisti: praesta, quaesumus, ut de inimicis nostris ejus intercessione praevalentes in terris, praemiari cum ipso mereamur in coelis. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen.[1])

Könyörögjünk. Isten, ki egyházadat Capistranói Szent János érdemei és tanítása által csodálatosan felmagasztaltad, és ő általa híveidet Jézus szentséges Nevének erejével az álnok zsarnokok fölött győzedelmessé tetted, engedd, kérünk, hogy ellenségeinken az ő közbenjárására győzelmet aratva itt a földön, vele érdemeljük ki a jutalmat a mennyben. Ki élsz és uralkodol mind örökön örökké. Amen.

Ezen ájtatosságnak főterjesztője Giambattista Barberio volt, aki fáradhatlanúl buzgólkodott Capistranói János szenttéavatási ügyében. Őt nem elégítette ki a fentebbi himnusz és azért újat

[1]) Wadding: Annales Min. XII. 420. — Hermann: Cap. triumph. 813. — Acta Sanct. Oct. X. 410. — Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 231. — Sedulius: Hist. Seraph. 420. — Kirchhueber-Sintzel: Leben. 178. — Kerval: Saint Jean de Cap. 177.

készített helyette. Az öt szombati ájtatosságot tehát a következőképen terjesztette:

En missus est a Deo, Homo recenter natus, De gente Capistrana Joannes apellatus.	Ime, az Isten küldött egy új embert, aki Capestranóban született és neve János.
Per Virginem liquore Coelico saturatur, Ac futurorum Vates Inclytus comprobatur.	A boldogságos Szűz mennyei itallal táplálta és a jövendő kiváló prófétájává tette.
Quatriduana surgit, Mire bimestris orat, Inferi palam scandunt Pro Christo dum laborat.	A négynapos halott feltámad, a féléves csodálatosan könyörög, a gonosz szellemek nyílvánosan leszállnak az alvilágba, mikor Krisztusért fáradozik.
Praeconi huic coelo aperto Garriens Cicada paret, Ingensque cadens imber Pendens in alto manet.	Mikor szabad ég alatt prédikál, engedelmeskedik neki a cirpelő tücsök és rettenetes záporeső szavára az égen függve marad.
Damnata flammis alea, Solus hic balla sedat, Totum percurrens orbem, Donec haereses caedat.	A kockajátékot a lángokba vetteti, ő csillapítja egyedül a háborúkat; az egész földkerekségét bejárta, míg az eretnekség megszűnt.
Innumera inter mira Suam dum vestem pandit, Alvei minantes undas Moyses ut alter findit.	Megszámlálhatatlan csodái között, midőn ruháját széttárja, a folyónak fenyegető habjait mint második Mózes széthasítja.
Unde digne vocatur Ecclesiae reparator, Franciscanorum norma, Turcarum profligator.	Méltán mondják őt az egyház helyreállítójának, a ferencrendiek reformatorának, a törökök ostorának.
Perennis ergo laus Uni, Trinoque Deo Ut tanti viri prece Vivamus nos in eo.	Orök dicsőség az egy és hármas Istennek, hogy ily nagy férfiú kérése által élhessünk mi Őbenne.

℣. Ora pro nobis S. Joannes de Capistrano!

℟. Ut digni efficiamur promissionibus Christi!

Oremus. Deus, qui beati Joannis de Capistrano verbo, signis et opere plebem tuam a peccatorum luto tergere, Turcarum rabiem conterere, ac haereticorum perfidiam confundere dignatus es; praesta quaesumus, ut eius precibus et meritis de qualibet paganorum feritate, ac erroribus uni-

℣. Imádkozzál érettünk Capistranói Szent János!

℟. Hogy méltók lehessünk Krisztus igéreteire!

Könyörögjünk. Isten, ki Capistranói Szent János szavával, csodáival és tetteivel népedet a bűnök mocskától megtisztítani, a törökök vadságát megtörni és az eretnekek gonoszságát megszüntetni kegyeskedtél; add nekünk, kérünk, hogy az ő kérései és érdemei által a pogányok vadságán és az összes

versis triumphantes in terris, laeti cum ipso proemium consequamur in coelis. Per Christum Dominum nostrum. Amen. [1])

tévelyeken győzödelmeskedve itt a földön, ő vele örvendezve elnyerhessük a jutalmat az égben. A mi Urunk, Jézus Krisztus által. Amen.

Antverpenben 1691-ben július havában, mikor Capistranói János szenttéavatását ünnepelték, a város legelőkelőbb polgárai (Alpheren) a Szentnek különös tiszteletét tűzték ki feladatúl. E végül a ferencrendiek templomában egy új társulatot alapítottak Capistranói János tiszteletére. A társulat tagjai a város legelőkelőbb családjainak tagjaiból kerülnek ki. Az antverpeni püspök megerősítette ezt a társulatot és XII. Ince pápa jóváhagyta és különböző lelki előnyökkel gazdagította: főkötelességükké tette az igazi keresztény élet gyakorlását és Capistranói János iránt való tiszteletet. A társulat tagjai buzgólkodtak ebben és ezért emlékünnepét nagy fénnyel szokták megünnepelni.[2]) Ez az ájtatosság, úgy látszik, csupán helyi volt, mert kutatásaink közben másútt ilyen társulati ájtatosság nyomaira nem akadtunk.

XI. Ince pápa maga is jó példával járt elő, midőn 1683-ban elrendelé Rómában, hogy az Ara-coeli templomában Capistranói János tiszteletére ájtatosságokat tartsanak a török leverésére.[3]) Ezt a szép példát aztán is követték. 1717-ben, mikor a törökök erős támadást intéztek Magyarország ellen, III. Károly magyar király kérésére július 22-től kilenc nap Wienben a franciskánusok templomában könyörgő ájtatosságot tartanak Capistranói János tiszteletére, hogy esedezze ki Istennél a keresztény fegyverek győzelmét.[4]) Isten meghallgatta a könyörgést, mert a keresztények augusztus 16-án Savoyai Eugénius vezérlete alatt fényes győzelmet arattak a törökökön.

1738-ban október 22-én, mikor Wienben Josephus Henricus Breittenbacher (episcopus Antigonensis) benedikálta a Capistranói János-féle emléket, ismét ájtatosságot tartottak Capistranói szent János tiszteletére a franciskánusok templomában és pedig különösen azon célból, hogy az ő közbenjárására szűntesse meg

[1]) Hermann: Cap. triumph. 814. — Barberio: Vita del... S. Giov. da Cap. 281.
[2]) Acta Sanct. Oct. X. 439.
[3]) Barberio: Vita... del S. Giov. da Cap. 234.
[4]) Herczog: Cosmographia Franc. II. 174. — Greiderer: Germ. Franc. I. 416.

Isten a pestist Magyarországon. Utána elmondották a XII. Kelemen által engedélyezett és búcsúval összekötött imát.[1])

A ferencrendiek is több helyen Capistranói Jánost templomuk védőszentjévé választották. Így Ujlakon, ahol 1687-től kezdve védőszent; Olmützben, ahol 1635-ben október 14-én, mikor Philippus Breiner (episcopus Joppensis) felszentelte a ferencrendiek templomát, a védőszentek egyikéül Capistranói Jánost választották.[2]) Sajnálatos jelenség, hogy Magyarországon Capistranói János tisztelete a nép körében mélyebb gyökeret nem vert. Ennek okát azonban nem a hálátlanságnak vagy a hitben való közönyösségnek kell tulajdonítanunk, hanem a nép vezetői nemtörődömségének.

Brünn városának lakói nemcsak nem feledkeztek meg azon Szentről, aki falaik között többízben megfordult, hanem tiszteletük kifejezéseül a városuk különös patrónusának választották és erről a következő okmányt állították ki:

»Brünn Morva őrgrófság királyi városának polgármestere és tanácsa jelen sorainkkal tudtára adjuk és nyilvánosságra hozzuk, hogy az egész város nevében érett megfontolás és tanácskozás után, tekintetbe vévén főképen az apostoli fáradalmakat és a lelkekért kifejtett fáradhatatlan buzgalmat, melyet Capistranói Szent János, Szent Ferenc rendjének szigorú szabályát követő tagja, míg itt a földön élt, többeknek ezen városban a gonosz eretnekség sötétségéből az orthodox hit igazságába és az anyaszentegyház ölébe való visszatérítésével tanúsított, és miután hátrahagyta többekben ezen városunkban apostoli buzgalmának nyomait, ugyanezen Capistranói Jánost (akit ünnepének napján nyilvános és ünnepélyes módon szoktunk megtisztelni és ünnepelni) városunk patrónusává és oltalmazójává választani elhatároztuk, miként őt jelenleg meg is választjuk, fogadjuk, magunkat és városunkat az ő pártfogásába ajánljuk. Továbbá ezt a kegyes szándékunkat úgy a világi, mint a szerzetes papságnak tisztelettel tudomására hoztuk, akik is velünk együtt a mondott Szentet készséges lélekkel városunk patrónusává és oltalmazójává fogadták és hitelesség okáért ezen hivatalos íratot aláírták, amelyet mi a

[1]) Herczog: Cosmographia Franc. II. 193.

[2]) Cavalli: Orbis Seraph. V. 205.: »in honorem Immaculatae Deiparae, S. Bernardini, S. Ludovici et S. Joannis de Capistrano.«

városunk szokásos pecsétjével megerősítettünk. Brünn, 1738. február 3.«[1])

Zadravecz István, tábori püspök, hogy Capistranói szent János tiszteletét terjessze és egyszersmind mint a nándorfejérvári hőst a nemzeti hadsereg példaképévé tegye, Csernoch János esztergomi érsek útján azon alázatos kéréssel fordult XV. Benedek pápához, hogy nevezze ki Capistranói Jánost a magyar nemzeti hadsereg égi pártfogójává, hogy ezen égi pártfogónak a magyar nemzeti hadsereg felajánltassék, hogy ezen égi pártfogó ünnepét a nemzeti hadsereg a nándorfejérvári győzelem napján, azaz július 22-én, ünnepelhesse meg s ezen a napon a hadsereg minden tagja a szokásos feltételek mellett teljes búcsúban részesülhessen.

Őszentsége a kérelmet teljesítette és Zadravecz István, tábori püspökhöz a következő brevét intézte:

»Hogy a katholikus magyar nemzet új hadseregének hite és vallásos érzelme minél inkább megerősödjék és növekedjék, főtisztelendő Zadravecz István, dominitianopolisi felszentelt püspök és Magyarország katonaságának apostoli helynöke, Szentséges Úrunkat, XV. Benedek pápát alázatos kéréssel arra kérte: 1-ször, hogy kegyeskedjék Capistranói Szent János hitvallót a magyar hadsereg égi pártfogójává kinevezni; 2-szor, hogy ezen égi pártfogónak ugyanazon hadsereg ünnepélyes módon és szertartásosan felajánltassék; 3-szor, hogy ezen szent pártfogó ünnepét ugyanazon hadsereg július 22-én, a nándorfejérvári győzelem évforduló napján, vagyis amikor Szent János könyörgéseivel és csodáival a törökökön győzelmet aratott, a jövőben megünnepelhesse a március 28-án tartatni rendelt ünnep helyett; 4-szer, hogy a nevezett napon teljes búcsúban részesülhessen ugyanazon hadsereg mindenegyes tagja.

Őszentsége ezen kérelmet nagy szeretettel fogadta, és

[1]) Walouch: Ziwotopis swatého Jana Kapistrána. 343. — Az aláírás a következő: N. N. consul et senatus ibidem etc. — Franciscus Xav. Leffler, Decan. Petro Montanus Brun. et Capitulum. — Anton Franc. Hörmann, Proto Not. Apost. Reg. Civ. Brun. Curatus et Decanus foraneus. — Cristianus Obzolka, Prior et Prelatus ad S. Thomam. — Henricus Schatz, Collegii et Domus Primae Probat. Soc. Jesu Rector, — Cyrillus Riga, Ord. Praed. sacr. Theol. Doct. et Conv. Brun. ad S. Michaelem Prior — Fr. Victor Laris, Quardianus Ord. Min. S. Franc. Conv. ad S. Joannem. — Fr. Valerianus Hammer Ord. Min. sctrict. Obs. Reform. Minister Provincialis Prov. Bohem. Moraviae et Silesiae — Andreas Brunensis, Capucin. Brunae p. t. Quard. Defin. et Custos.

miután az alúlírt bíbornok, a Sacra Rituum Congregatio prefektusa, a főmagasságú Csernoch János, Magyarország hercegprimása, esztergomi érsek hasonló kérelméről egyetemben előterjesztést tett, Capistranói szent János hitvallót legfőbb hatalmával az egész magyar hadsereg fő-pártfogójává nyílvánította és kinevezte mindazon kiváltságokkal és tisztelet-adásokkal, amelyek jog szerint a helyi fő-pártfogókat megilletik. A tábori püspök által meghatározott napon egy bizonyos felajánlási imával, amelyet vagy maga, vagy valamelyik a vezérek közül mond elő, a magyar hadsereg Szent Jánosnak, mint égi pártfogónak felajánltassék.

Végűl a fentdícsért Capistranói Szent Jánosnak március 28-án levő ünnepét »ritu duplici primae classis (absque Octava in Quadragesima) ünnepeljék meg a jövőben; egyben engedélyt adván arra, hogy ugyanazon szent Hitvalló tiszteletére évenkint július 22-én külső ünnepélyt tarthassanak, még pedig egy ünnepélyes és egy csendes szentmise kiváltságával ugyanazon szent János ünnepéről; amely napon a magyar hadsereg katholikus tagjai az egyházban szokásos feltételek mellett teljes búcsúban részesülhetnek a rubrikák betartása mellett. Ezzel ellenkező, bárminemű intézkedés semmis. 1921. június 8-án, A. Vico bíbornok, portói püspök, prefektus, sajátkezűleg.«

Zadravecz István, tábori püspök tehát 1921. július 22-én a budavári helyőrségi templomban Capistranói Szent Jánosnak a következő ima kíséretében ajánlotta fel a nemzeti hadsereget: »Capistranói Sz. János! Ma Téged Védőjének és Patrónusának választ a magyar-keresztény küzdelem felavatottja: a Nemzeti Hadsereg. Azért fordulunk im' Hozzád, hogy az égi erőt esdd le mindenegyes tagjába.

Hallgasd meg hát esdeklő könyörgésünket: A Hadsereg Hadúrának, az Ország Kormányzójának a Te könyörgésedre adjon a Mindenható annyi kitartást, csüggedni nem tudást, annyi hitet és bizalmat, amennyivel harcolta régi harcainkat Hunyadi kormányzó. Vezéreinknek, tisztikarunknak adj egyetértést, hogy minden pártoskodástól s önös érdektől menten, csak a keresztény haza javát óhajtsák. Vedd jóságos égi pártfogásodba hadseregünk mindenegyes vitézét, minden hozzátartozójával és űgyével. Eszközöld ki a kegyelmes Istennél, hogy keresztény erkölcsökben és lángoló hazaszeretetben növekedjék mindegyikünk.

Végre vedd oltalmadba a romjain sírdogáló egész magyar Hazát, a Nemzeti Hadsereg melegágyát: a keresztény családot, és minden magyart, kik így fohászkodnak Hozzád:

A hitnek buzgó terjesztője,
Hitetlenek üldözője,
Erényeknek fénylő fáklyája,
Pogányoknak kiírtója,
Igazságnak ékesszavú hirdetője,
Népek és nemzetek nagy Mestere,
Szent Ferencrend dicső csillaga,
Kapisztránónak nemes fia,
— Oh szent János!
Mint valaha Nándor faláról,
Ugy most a boldogok honából,
Segítsd diadalra
Hazájukért küzdő magyarjaidat! Amen.

A tábori püspök a helyőrségi templomban egyúttal Capistranói szent János tiszteletére oltárt dedikált és elrendelte, hogy a helyőrségi templomban a nándorfejérvári győzelem emlékére hajdanta délután 1 órakor tartatni szokott harangozást újítsák fel.

Guggenbichler Gaudentius ferencrendi definitor generális »Introductio ad vitam Seraphicam« című munkájában[1]) a következő himnuszt és imádságot ajánlja Szent Ferenc ifjú leventéinek: az újoncoknak:

Divum Joannem supplices
Votis precamur cordium,
Qui athleta Christi retulit
Apostolorum gloriam.
Nostris relucens mentibus
Fidem tuendam suscipe,
Virtute Jesu Nominis
Dele impiorum foedera.
Portenta jussus edere
Vires refregit haeresum;
Polluta foedo sanquine
Castra exterorum diruit.
Nostris relucens mentibus
Fidem tuendam suscipe,
Virtute Jesu Nominis
Dele impiorum foedera.

[1]) Guggenbichler Gaudentius: Introductio ad vitam Seraphicam. II. 367.

Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto,
Sicut erat in principio et nunc et semper et in saecula saeculorum.
Nostris relucens mentibus etc.
℣. Ora pro nobis, beate Joannes.
℟. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oremus. Deus, qui Ecclesiam tuam beati Joannis meritis et doctrina mirabiliter sublimasti, et per eum de perfidis tyrannis in virtute sanctissimi Nominis Jesu fideles tuos triumphare fecisti: praesta, quaesumus, ut de inimicis nostris eius intercessione praevalentes in terris, praemiari cum ipso mereamur in coelis. Per eundem Christum etc.

TARTALOMJEGYZÉK.

ELSŐ RÉSZ.

Capistranói János és a zsidók.

ELSŐ FEJEZET.

Oldal

1. §. **Az uzsora a középkorban.** 5

Az egyház felfogása az uzsorát illetőleg. Az egyetemes zsinatok tiltják az uzsorát. Az uzsora kamat nagysága. A zsidóság iránt való gyűlölet. A XV. században az egyházmegyei zsinatok eltiltják a zsidókat az uzsoráskodástól. Capistranói János küzd az uzsora ellen. Szabad-e a kereszténynek a zsidóktól uzsorát elfogadni? Mikor szabad a tőke után kamatot venni? Mihez hasonlítja Capistranói János az uzsorást?

2. §. **Capistranói János inquizitor II. Giovanna országában.** . . 19

A zsidóság helyzete Itáliában. V. Márton védelmére kel a zsidóknak. II. Giovanna királynő kinevezi Capistranói Jánost inquizitornak a zsidók ellen. Cristoforo da Varese nyilatkozata Capistranói János inquizitori működéséről. Capistranói János felfogása a zsidókról.

3. §. **Capistranói János inquizitori működése Itália különböző részein.** 26

IV. Eugénius pápa bullája a zsidók ellen. V. Miklós pápa kinevezi Capistranói Jánost inquizitornak a zsidók ellen. A zsidók kéménynek találják a pápa bulláját. Capistranói János a római zsidó rabbit megtéríti. Ki volt a római főrabbi?

MÁSODIK FEJEZET.

4. §. **Capistranói János inquizitori működése.** 38

Szereplése Wiener-Neustadtban. Támogatja Lajos bajor herceget a zsidók elleni küzdelmében. A würzburgi püspök Capistranói János beszédére kiüldözi székhelyéről a zsidókat.

5. §. **Capistranói János működése Breslauban.** 41

Van-e vérvád? A zsidóüldözések. Graetz Capistranói Jánosnak tulajdonítja a zsidók üldözését Breslauban. Dr. Brann szintén őt tartja a főizgatónak. Izgatott-e tényleg Capistranói János a zsidók

Oldal

ellen Breslauban? Mikor kezdődött az üldözés? A püspök sürgetésére fogják el a zsidókat. A városi tanács jelentése a zsidók gaztetteiről és a király válasza. A király Capistranói Jánost bízza meg a zsidók ügyének kikutatásával. A püspök szemrehányást tesz a tanácsnak, hogy nem jelentették neki a zsidók letartóztatását. Felszólítja Capistranói Jánost, hogy a székesegyházi káptalan tagjaival vizsgálja meg a zsidók ügyét.

6. §. **Capistranói János megvizsgálja a breslaui esetet.** 54

A bevádolt zsidók elfogatása és vagyonának lefoglalása. Mi volt a vád? A szent ostya ellopása és meggyalázása. Miként tudódott ki a szent ostya meggyalázása? Vérváddal is vádolják a breslaui zsidókat. Nicolao da Fara tanúbizonysága. Jakab, Salamon fia, vallomása. Swemann zsidó vallomása. Mikor történt az itélet kihirdetése? Mi volt az ítélet? Az ítélet végrehajtása alkalmával a zsidókat megkínozták. Ujabb írók nyilatkozatai. László király kiváltságos levelet ad a zsidók száműzetésére. Mi lett a zsidók elkobzott vagyonával?

7. §. **Capistranói János szerepe a zsidókérdésben Lengyelországban és Magyarországon.** 71

A zsidók helyzete Lengyelországban. Capistranói János kéri a lengyel királyt, vonja vissza a zsidóknak adott kiváltságokat. Ugyanezt kéri levélben az országból való távozásakor. A lengyel király visszavonja rövid időre a kiváltságokat. A zsidók helyzete Magyarországon.

MÁSODIK RÉSZ.

Capistranói János működése a husziták, adamiták-kal és a magyarországi eretnekekkel.

ELSŐ FEJEZET.

8. §. **Capistranói János szereplése Brünnben és Olmützben.** . . 79

A huszita mozgalom keletkezése. Az utraquisták kívánsága; a táboriták tanai. A husziták követsége a baseli zsinaton. Rokycanát prágai érseknek választják. Poděbrad Rokycanát Prágába hozza. Rokycana egyezkedik a konstantinápolyi patriarkával. A pápa Nicolaus von Cusát küldi a csehekhez és kísérőjeül Capistranói Jánost rendeli. Capistranói János a husziták megtérítésére indul. Brünnben heves beszédet mond a husziták ellen. Az áttérésről bizonyítványt állít ki az illetőknek. Saját tanúbizonysága a megtértek számáról. Olmützben is sokat megtérít. Cristoforo da Varese nyilatkozata az ellenségei szándékairól. A kremsieri papoktól felbujtott nép megtámadja a megtért huszitákat. A kremsieri papok

Oldal

röpírata. Capistranói János válaszol a röpíratra. A röpírat sorsa. A kremsieri papokhoz írt második válasza.

9. §. **Irodalmi harcok.** 95

Capistranói János levele Johann Towacowszky von Cimburghoz, Morvaország kormányzójához. A kormányzó durva válasza. Újra válaszol a kormányzónak. A prágai kompaktátumok. Johann von Borotin. Capistranói János levele nem jut Borotin kezébe. Borotin második levele. Capistranói János válasza a fentebbi levélre. Hosszabb értekezést ír Borotin levelének megcáfolására.

10. §. **Irodalmi harcok Capistranói János és Rokycana között.** . 109

Rokycana életének rövid áttekintése. Enea Sylvio jellemzése Rokycanáról. Enea Sylvio azt ajánlja Poděbradnak, hogy hallgassa meg Capistranói Jánost. Rokycana megismerteti magát Capistranói Jánossal. Capistranói János válasza. Rokycana vitatkozásra hívja. Capistranói János elfogadja a felhívást. Mi indította Rokycanát a vitatkozásra? Capistranói János levelet ír Poděbradnak és elküldi Rokycana meghívó levelét. Ulrich von Rosenberg sürgeti jövetelét. Capistranói János nem fogadja el a vitatkozás helyéül Krummaut. Hol akarja a vitatkozást megtartani? Rokycana válasza. Poděbrad szerepe a »salvus conductus« megtagadásában.

MÁSODIK FEJEZET.

11. §. **Capistranói János fegyveres erővel igyekszik Prágába bevonulni.** 126

Capistranói János Krummauból Egerbe siet a Nicolaus von Cusa által hirdetett gyűlésre. A cseh követek követelése. A bejelentett gyűlés elmaradt; jelentést tesz a pápának a gyűlés elhalasztásáról. Bayreutba utazik a brandenburgi fejedelmekhez. A magyarok segítségében bízik és reménykedik. Levele a pápához. Frigyes szász fejedelemmel akar tárgyalni. László király kiszabaditásától sokat remél. Nagyobb értekezésben válaszol Rokycana legutóbbbi levelére. Tiltakozik azon vád ellen, hogy mások romlására tör. Visszautasítja a »barát« gúnynevet. Szemére veti kétszínűségét. Visszautasítja a szökés vádját. Ismételten kárhoztatja a kétszín alatt való áldozást. Idézi teljes egészében Rokycana levelét. Kéri, hogy jöjjön hozzá; a pápától hatalma van feloldani minden egyházi fenyíték alól. Capistranói János Meissenbe megy. Fegyveres kísérettel Brüxbe megy. Itt kapja meg a kért bullákat a pápától, aki nem ad felhatalmazást a világi karhatalom igénybevételére.

12. §. **Capistranói János harca Poděbraddal és a cseh rendekkel.** 143

Poděbrad és a cseh főúrak bevádolják a birodalmi gyűlésen Capistranói Jánost. A cseh állapotok. Capistranói János apologiája

Oldal

a cseh rendekhez. Ebben hevesen támadja Rokycanát. Ismételten ír Poděbradnak és kéri, hogy olvastassa fel első levelét legalább a 15-ös bizottságban. Panaszkodik Ulrich von Rosenbergnek, hogy cserbenhagyta az a báró, akire az apologia felolvasását bízta. A prágai tanács válasza Capistranói János támadó íratára és durván megtámadja. Kap »salvus conductus«-t, de nem fogadja el, mert biztonságát a német főúrak nem garantálhatták.

13. §. **Capistranói János csalódása a Rosenberg-családban.** . . . 158

Johann von Nedielisst támadása. Bánkódik, hogy a katholikusok szövetkeztek a huszitákkal. Ulrich von Rosenbergtől értesítéseket kér, aki aztán tudósítja a beneschaui gyűlés eredményéről. Rokycana bevádolja Capistranói Jánost Nicolaus von Cusánál. Capistranói János védi magát Nicolaus von Cusa előtt. Nicolaus von Cusa meghívja a regensburgi gyűlésre. A gyűlésen történt dolgok. Nicolaus von Cusa védi Capistranói Jánost a csehekkel szemben. Az egeri gyűlés elmarad. A pápai követ megszűnteti a tárgyalásokat a csehekkel. Az osztrákok követséget küldenek Regensburgba Capistranói Jánoshoz. Ulrich von Rosenberg kibékül Poděbraddal. A kibékülés hire leveri Capistranói Jánost. Kiönti szívének keserűségét Ulrich von Rosenberg előtt.

14. §. **Capistranói Jánosnak minden reménye László királyban van.** 167

Minden reménye László királyban van; szeretné megnyerni a katholikus ügynek. A csehek követelése László királlyal szemben. Capistranói János erősen bírálja László király engedékenységét. Poděbrad a breslauiaktól azt kívánja, hogy Capistranói Jánost űzzék el városukból. Capistranói János engedélyt kér László királytól, hogy Prágába mehessen. Engedélyt kér Poděbradtól is. Poděbrad kemény válasza. László király sem biztatja többé. Capistranói János arra kéri a királyt, ne engedje meg, hogy a vallási ügyeket világi törvényszék előtt tárgyalják. Enea Sylvio felnyítja Capistranói János szemét. Carvajal értesíti a csehek mozgolódásairól.

HARMADIK FEJEZET.

15. §. **Capistranói János küzdelme az adamitákkal és oláhokkal.** . 179

Az adamiták eretneksége és alapítójuk. A husziták terjeszkedése Magyarországon. V. Márton pápa igyekszik a huszitizmust Magyarországon elnyomni. Giacomo dalla Marca szereplése Magyarországon. Giacomo dalla Marca helyét elfoglalja Capistranói János. Brankovics György és Capistranói János. Brankovics György kétszínű szerepe. Capistranói János Brankovicsot a magyar rendeknél pártfogolja.

Oldal

16. §. **A szerbek vallási tanai.** 191

A győri országgyűlés alkalmával összeírja Capistranói János a délvidéki eretnekek tanait. A Johannes de Turrecremata által összeírt eretnek-tanok. Az aradi káptalan kéri Capistranói Jánost, hogy jöjjön Aradra. Levele az erdélyi urakhoz. Hunyadi János elfogatja Capha Jánost. Carvajal Budára hívja. Székely mihály tudósítja, hogy Hunyadival megbeszélte a reábízott ügyet. Capistranói János Budán megkereszteli Capha Jánost és azután Rómába küldi a pápához. Ír érdekében a fermói bíborosnak és magának a pápának. Nicolao da Fara tudósítása a megtérítettek számáról.

HARMADIK RÉSZ.

Capistranói János működése Magyarországon.

ELSŐ FEJEZET.

17. §. **Capistranói János szerepe a törökök ellen való segélyadás megszerzésében.** 209

Konstantinápoly eleste. V. Miklós bullát küld Európa fejedelmeihez. Hunyadi János győzelmet arat a törökökön Szerbiában. III. Frigyes német császár gyűlést hív össze Regensburgba, majd Frankfurtba. Enea Sylvio meghívja Capistranói Jánost a frankfurti gyűlésre. A krakaui püspök tudósítja a törökök mozgolódásairól és biztatja, hogy a lengyel királyt a török elleni harcra tűzeli. Capistranói Janos elfogadja a meghívást a franfurti gyűlésre. Enea Sylvio jellemzi kora állapotát. Capistranói János Frankfurtba érkezik, tárgyal a magyar követekkel. Kéri a pápát, hogy a császárt és a többi fejedelmeket tűzelje a harcra. Fülöp burgundiai fejedelmet buzdítja a harcra, úgyszintén az angol királyt is.

18. §. **Capistranói János szerepe a magyarok megsegítésében a wiener-neustadti gyűlésen.** 222

Wienbe érkezik. Utasításokat kér Enea Sylviótól, aki siet megadni az utasításokat. Enea Sylvio újabb utasításokat küld; tudatja, hogy a császárnak akarata szerint akkor jöjjön a gyűlésre, mikor a csehek megérkeznek. Giovanni da Castiglione, pápai követ, üdvözli Capistranói Jánost és azon örömének ad kifejezést, hogy nemsokára találkozni fognak. Capistranói János Wiener-Neustadtban. A gyűlés eredménytelenül feloszlik. A magyarok az új pápában reménykednek. III. Kallixtus fogadalma. Gabriele da Verona tudósítása III. Kallixtus buzgalmáról. A pápa sajnálkozása a magyar ügyek fölött.

Oldal

19. §. **Capistranói János Magyarországba jön és azonnal résztvesz az országgyűlésen.** 233

Capistranói János megigéri, hogy Magyarországba jön. Nürnbergi látomása. A wiener-neustadti gyűlés után Magyarországba akar jönni, de várja a pápai engedélyt. A pápát arra kéri, hogy az egyház kincseit fordítsa Magyarország megsegítésére. A pápa bullát ad ki a keresztes háború kihirdetésére. Capistranói János átlépi Magyarország határát. Felajánlja szolgálatát az új pápának. Tudósítja jöveteléről Hunyadi Jánost, aki esdve kéri, hogy ne változtassa meg a szándékát. Dénes, esztergomi érsek, Esztergomba hívja. A Budán tanácskozó rendek melegen üdvözlik. Giovanni da Tagliacozzo leírása magyarországi fogadtatásáról. A győri országgyűlés. Capistranói János tudósítja a pápát Hunyadi terveiről és a törökök előnyomulásáról. Az országos rendek eskűje. Capistranói János békét közvetít Hunyadi János és a király s Cillei Ulrik között. Kibékíti Garai László nádort Hunyadi Jánossal. Capistranói János Esztergomban. A budai országgyűlésen.

MÁSODIK FEJEZET.

20. §. **Capistranói János megkezdi térítői munkálkodását.** . . . 248

Capistranói János Székesfehérvárott; utána az ország déli részeire indul. Csanádról értesíti a pápát Brankovics sorsáról. A pápa kinevezi az esztergomi érseket legatusává; Juan Carvajalt pedig Magyarország részére teljes hatalmú követének. Carvajal kéri Capistranói János közreműködését, akit a magyarországi városok epekedve hívnak magukhoz. A pápa megparancsolja, hogy az ő engedélye nélkül Magyarországból ne távozzék. Capistranói János Erdélyben; majd a pápai követ felszólítására Budára érkezik. Carvajal utasításokat ad Capistranói Jánosnak. Capistranói János válasza. Találkoznak egymással. Carvajal közli vele a pápa tervét és átadja a pápa bulláját.

21. §. **Capistranói János hozzáfog a kereszt hirdetéséhez.** . . . 261

Carvajal Capistranói János mellére tűzi a pápa által megszentelt keresztet. Hozzáfog a kereszt hírdetéséhez. Biztos hírek a törökök közeledéséről. Carvajal tevékenysége az ország megvédése érdekében. A nagy veszély elhárítására három férfiú vállalkozik. Capistranói János a magyar alföldi városokba megy kereszteseket toborozni. Innen a Dunántúlra jön. Sokan tudakozódnak utána. Carvajal hadi tudósításokat közöl vele; a kalocsai érsek pedig találkozásra kéri. Carvajal elküldi Francesco, assisii püspököt Capistranói Jánoshoz. Carvajal tudósítja, hogy a király eltávozott az országból; a német császárhoz szeretné küldeni. Hunyadi nem engedi meg az eltávozást. Carvajal mentegeti magát Hunyadi előtt. Ludovico di Scarampo

Oldal

kitartásra buzdítja Capistranói Jánost. A pápa megdícséri eddigi fáradozásait és kitartásra buzdítja. Az európai uralkodók közönye. A pápa elrendeli a déli harangozást. Carvajal búcsúkban részesíti a kereszteseket. Capistranói Jánoshoz különféle kérésekkel fordulnak. Az üstökös megjelenése.

HARMADIK FEJEZET.

22. §. **A dunai csata.** 282

Hunyadi megindul seregével. Capistranói János 5 hajón szállítja utána a kereszteseket. Pétervváradra érkezik. Látomása Pétervváradon a mise közben. Nándorfejérvárra érkezik. Vihar a Dunán. A török szultán előkészületei a háborúra. Nándorfejérvár leírása. Hogyan volt Nándorfejérvár katonailag felszerelve? Capistranói János Pétervváradra siet a keresztes csapatokért. Lefoglalja Hunyadi utasítására a Dunán található hajókat és naszádokat. A törökök elhelyezkedése Nándorfejérvár körül. A török ágyúk a vár falait nagyon megrongálják. Vizi csata a Dunán július 14-én. A győztesek bevonulnak a várba.

23. §. **A nándorfejérvári győzelem.** 302

Hunyadi a vár őrségét harcra tűzeli. Capistranói János a zimonyi táborban szemlét tart a keresztesek fölött. Mennyi volt a keresztesek száma. Giovanni da Tagliacozzo jellemzése a keresztes hadat illetőleg. Capistranói János parancsa a kereszteseknek. A munkában fáradhatatlan. Giovanni da Tagliacozzo nyilatkozata Hunyadiról és Szilágyiról. Mohamed erősen löveti Nándorfejérvárt. Capistranói János tolmács útján megfenyegeti a szultánt. Nándorfejérvárt keresztesekkel erősítik meg. Mária Magdolna vigiliáján megkezdődik az általános ostrom. Capistranói János buzdítja a harcosokat. Dugovics Titusz hőstette. Szilágyi Mihály tarthatatlannak tartja a várat. A magyarok tűzes rőzsét dobnak a törökökre; majd kiverik a a törököket várból. Hunyadi János parancsot ad ki, hogy a várból senki ki ne menjen. A keresztesek újra megkezdik a harcot. Capistranói János megadja a jelet az általános támadásra. Hunyadi János segítségére siet a kétségbeesetten küzdő kereszteseknek. Mohamed harmad ízben újítja meg a harcot. A győzelem. Szilágyi Mihály lebeszéli Capistranói Jánost a törökök üldözéséről.

24. §. **A nándorfejérvári csata hősei.** 330

A csatatér megszemlélése; a halottak eltemetése. Mennyi az ellenség halottainak száma? Mennyi a keresztény halottak száma? Giovanni da Tagliacozzo nyilatkozata Isten csodás segítségéről. Legenda a nándorfejérvári győzelemről. Capistranói János szétoszlatja a keresztes hadat. Mennyi volt a zsákmány? Kinek lehet tulajdonítani a kivívott győzelmet? Melyik nemzet tűntette ki magát legjobban a harcban?

Oldal

25. §. **A nándorfejérvári győzelem hatása egész Európában.** . . 345

Capistranói János tudósítja a pápát a nándorfejérvári győzelemről. Hunyadi János értesíti a királyt a győzelemről. László, magyar király, hálaadó isteni tiszteletet tarttat országaiban. A pápa a győzelem hírére meghuzatja Róma összes harangjait. Capistranói János buzdítja a pápát a kedvező alkalom kihasználására. A pápa megdícséri Capistranói Jánost és Carvajal bíbornokot. Enea Sylvio vádja. Egy másik munkájában megismétli a vádat. Miért dobta ki a világba Enea Sylvio a vádat? Enea Sylvio magasztaló szavai. Carvajal a győzelem után a csatatér megtekintésére siet. Hunyadi János halálos beteg. Capistranói János figyelmezteti az utolsó dolgokra. Hunyadi János halála.

NEGYEDIK RÉSZ.

Capistranói János halála; holttestének eltűnése, életmódja, csodái, jövendölései és viziói.

ELSŐ FEJEZET.

26. §. **Capistranói János betegsége.** 369

A harci fáradalmak kimerítették testi erejét. Láz kezdi gyötörni. A zimonyi tartózkodás nem hozott javulást. Szalánkeménben feloszlatja kíséretét. Ujlaki Miklóssal találkozni akar. Bosznia határán találkoznak. Kérésére Ujlakra megy. Ujlaki Miklós meglátogatja a beteget Ujlakon. Látomásban megtudja, hogy ezen betegségében meghal. Nagy láz és vérfolyás gyötri. Meglátogatja László király is. Seregesen jönnek látogatására. Betegsége közben másokat meggyógyít. Állapota rosszabbodik. Giovanni di Tagliacozzónak titkon tudtára adja, hogy meg fog halni. Kéri az ujlaki quardiánt, hogy Ujlakon temessék el. Az utolsó szentségek felvételére készül. Utolsó áldozása. Az utolsó kenet szentségének feladása. Még öt napig élt. Könyveiről intézkedik. Ajánló levele azok részére, akik könyveit elszállítják Capestranóba. Mutatkoznak a halál előjelei. Jövendölésre nyílnak ajkai. Búcsúzik a körülöttelevőktől. Elmondják a haldoklók imádságát. Lőrinc úr a kolostor ajtaját bezáratja. Capistranói János meghal. A halottat a templomba viszik. Temetése. Ujlaki Miklós a holttestet kivéteti a sírból és fényes temetést rendez neki. A pápa gyászmiséket rendel az olasz városokban. Baptista Tagliacarne hirűl adja az egész rendnek Capistranói János halálát.

27. §. **Capistranói János sírja és holtteste.** 400

A sír felírata Ujlakon. A törökök Ujlak várát ostrom alá veszik és elfoglalják. Hova tűnt el Capistranói János holtteste? Istvánfi Miklós, Rodulphius, Wadding, Pavich és Jakosich véleménye.

Oldal

Kutatások Konstantinápolyban. II. Ferdinánd levele ezen ügyben. Nagyszőllősre vitték-e Capistranói János holttestét? Trsztyanski János feljegyzése. Podiebradsky nyilatkozata. Bernier Simon kutatása. Irsik Ferenc nyilatkozata. Hám János kutatásai. A műemlékek országos kutatása Nagyszőllősön. Brezovsky Miklós tartományfőnök kutatása Ujlakon.

28. §. **Kutatások Romániában.** 420

Van Hecke előadása. Ludwig Pastor nyilatkozata. Blasius Kleiner tudósítása Capistranói János holttestéről. A bistritai koporsó leirása. Van Ecke és L. de Kerval valónak és igaznak tartják Kleiner előadását. A szatmári püspök kutatásai. Hol van Decapolisi Szent Gergely holtteste? Miképen jutott ennek a holtteste Romániába? A bistritai sír megvizsgálásának előzményei. A sír hivatalos megvizsgálása. Jegyzőkönyv a sír megvizsgálásáról.

MÁSODIK FEJEZET.

29. §. **Capistranói János életmódja.** 438

Az első életrajzírók feljegyzései. Voigt kifogásai. Milyen a fekhelye? Étkezése. Sanyargatja a testét. Napirendje. Hartmann Scheydel krónikája. A szegénységet legfőbb fokban gyakorolja. A tisztaság fogadalmát kiváló gonddal ápolta. Bernardino d'Aquila nyilatkozata. Az engedelmességet a legfőbb köteiességnek tartja. Saját nyilatkozata az engedelmességről. Alázatossága. Legyőzi érzékenységét. Az egyházi kitűntetéseket visszautasítja. V. Márton és IV. Eugénius pápák nyilatkozata életszentségéről. Tudományát nem fitogtatja.

30. §. **Capistranói János Isten és az emberek iránt való szeretete.** 459

A munka és az imádság a rendi életben. Az elmélkedő ima a legfőbb kötelesség. Capistranói János imádságos lelke. Mindennap misézik. A hit bőségesen működik lelkében. Capistranói János levele egy ismeretlen bíbornokhoz. Bizalma és reménye Istenben. Isten iránt való forró szeretete. A vértanúság után való vágya. A szegényeket segíti. A betegek számára házakat rendez be. Minden rendű és rangú emberek segítségért fordulnak hozzá. Szilágyi Erzsébet könyörgő levele. Kürthy Balázs és Thornay Szilveszter felesége kérik, hogy beteségüket vegye le róluk. A föld minden részén békességet hírdet. Városokat, uralkodókat békít ki. Ereklyéket kérnek tőle.

HARMADIK FEJEZET.

31. §. **A kortársak nyilatkozata Capistranói János csodáiról.** . . 478

Milyen névvel illetik kortársai? Enea Sylvio és Mathias Doering tagadják Capistranói János csodatevő hatalmát. A vádak megcáfolása. Enea Sylvio nyilatkozata Capistranói János életszentségéről.

Oldal

Angelo da Capranica nyilatkozata Capistranói János feddhetetlen életéről. Egy XV. századbeli Névtelen támadása. A husziták támadása. Georg Voigt és Eugen Jacob modern írók vádjai. A csodák vizsgálata kritikai alapon. A hiteles jegyzőkönyvek. A tanúk becsületessége. Kiváló férfiak, mint tanúk hitelessége. Nagy és előkelő városok tanúbizonysága. Egykorú írók Capistranói János csodáiról.

32. §. **Capistranói János csodái.** 506

Minő jelenségeket lehet csodáknak minősíteni. A csodák összeírói kritikát gyakoroltak. Capistranói János maga is nyilatkozik a csodákról. Válaszol Rokycanának a csodák tagadása miatt. Hány csodát mívelt? Hány halottat támasztott fel? Miképen mível csodákat? A természet erői engedelmeskednek neki. Capistranói János elmondja egyik csodáját. A természet törvényeivel ellenkező jelenségek. Capistranói János tudatában van, hogy vele Isten csodákat mível. Halála után is megtartotta teste a csodás erőt. A holttestéhez érintett ruhák csodás erőt kapnak.

NEGYEDIK FEJEZET.

33. §. **Capistranói János jövendölései.** 525

Megjövendölte jegyesének szomorú végét, V. Márton pápa halálát, IV. Eugénius pápává választását, Alfonzo, Aragonia királya, fogságba jutását, IV. Eugénius halálát, Tommaso Parentucelli püspök bíbornokká, majd pápává választását, Amicus püspökké választását; egy ismeretlen asszonynak a halálát; hogy Magyarországon fog meghalni, V. Miklós pápa halálát, Hunyadi Mátyás királlyá választását. Halálos ágyán tett jövendölései. Eugen Jacob vádja.

34. §. **Capistranói Jánosnak tulajdonított ál-jövendölések.** . . . 538

Az ál-jövendölések első csoportja: II. Piustól XIII. Gergelyig. Az ál-jövendölések második csoportja: V. Piustól X. Piusig. Ki a szerzője ezen két csoport jövendölésnek? Az ál-jövendölések harmadik csoportja.

35. §. **Capistranói János viziói.** 547

Capistranói János maga is megemlékezik vizióiról. Mikor kezdődik a viziós állapot? Kik jegyezték fel vizióit? A főbb viziók. Capistranói János nem fejti meg két vizióját.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Capistranói János szenttéavatása és tisztelete.

ELSŐ FEJEZET.

36. §. **Capistranói János csodáinak összegyűjtése.** 557

A ravatalnál történt csoda. Sírjánál halottak támadnak fel. Mathias Doering valótlan állítása. Juan Carvajal megakadályozza Capistranói

Oldal

János tiszteletét. A pápa meghagyja, hogy Capistranói János holttestét a földbe temessék el. Giacomo dalla Marca meglátogatja Capistranói János sírját; Budán egy vakon született leány meggyógyulását jegyzőkönyvbe foglalja. A pápa megengedi Capistranói János csodáinak megvizsgálását. A vikárius generális elküldi Giovanni da Tagliacozzót Capistranói János csodálnak megvizsgálására. Giacomo dalla Marca utasítása Giovanni da Tagliacozzóhoz. Giovanni da Tagliacozzo útjában mindenütt ráveszi az illetékes személyeket, hogy írjanak a pápához a szenttéavatás érdekében. Francesco di Monaldini ascolii püspök kérelme, Angelo di Capranica rietii püspök kérelme, a bolognai városi tanács levele, Padova hatóságának levele, Treviso város hatóságának ajánlólevele. Capistranói János csodáinak összeírása Itáliában.

37. §. **Mozgalom Magyarországon a szenttéavatás érdekében.** . . 567

Varsányi István indítja meg a mozgalmat; levele Cobellához, a celanói grófnéhoz, a vikárius generálishoz és a miniszter generálishoz. Mátyás király levele a pápához, a bíbornoki testülethez és az olasz fejedelmekhez. Ujlaki Miklós magasztaló levele. Az ujlakiak levele az olasz fejedelmekhez. Ragusa bizottságot küld ki a szénttéavatási kérelem megfogalmazásához. Soproni Péter buzgólkodása. A csodák összegyűjtése Capestranóban. Koroghi János özvegyének hivatalos nyilatkozata.

38. §. **Az első, második, harmadik és negyedik processus.** . . . 583

Az Ujlakon összegyűjtött csodák hitelesítése és jegyzőkönyve. Az ujlaki jegyzőkönyv az első életrajzírók forrása. A második processus. Geszthi János jegyzőkönyve. Carvajal távozása után ismét megindul a mozgalom a szenttéavatás érdekében. III. Frigyes német császár kérő levele a pápához és az olasz fejedelmekhez. Mátyás magyar király kérelme a pápához. Cobilinum, Neisse, Neu-Markt, Olmütz városok; Prothasius olmützi püspök, Brünn város tanácsának, Breslau lakóinak, Lignitz, Bruntzel, Görlitz városoknak, Conradus Albus, Szilézia hercegének, Bautzen, Grimma, Kamentz, Dresden, Meissen városoknak, Gáspár, meisseni püspöknek, Oschatz, Hayn, Torgau városoknak, a leipzigi egyetem tanári karának, Leipzig városi tanácsának, Zerbst, Magdeburg, Lauban, Halle, Lövemberg, Koburg, Arnstadt, Nürnberg, Bamberg, Regensburg, Augsburg városoknak, János és Zsigmond pfalzi-grófoknak, Jakab, krakaui püspöknek, a krakaui káptalannak, Krakau városának, Costen városnak; János, krakaui várnagynak, Woschowa városnak, Gorsky Albert woschowai várnagynak és Andreas Odruwasch de Sprouva levele II. Pius pápához. Ezek a levelek véletlenség folytán nem jutottak II. Pius kezébe. II. Pius ellenszenvvel volt-e a szenttéavatás iránt? Voigt nyilatkozata. Eugen Jacob véleménye. Harmadik pro-

Oldal

cessus. Negyedik processus. Szilágyi Erzsébet levele. Dőry—Lukcsics-féle kézirat-gyűjtemény.

MÁSODIK FEJEZET.

39. §. **Capistranói János boldoggáavatása. (Casus exemptus.)** . . 613

X. Leo pápa szóbelileg engedélyt ad arra, hogy Capestranóban és az egyházmegyében Capistranói Jánost boldogként tisztelhetik. Bernardo Tarlati di Bibiena brevét állít ki erről a tényről. A boldoggá- és szenttéavatás kialakulása. Ötödik processus. Az Ara-coeliben levő regestrum. Két XVI. századbeli kézirat Capistranói János csodáiról. Ujabb felterjesztés a csodákról. Az 1523-ki processus. Lorenzo Campeggio levele a pápához a szenttéavatás érdekében. II. Lajos király nyilatkozata Capistranói János szenttéavatására adott pénz lefoglalásáról és visszafizetéséről. A Sacra Rituum Congregatio kiterjeszti az egész rendre Capistranói János tiszteletét. XV. Gergely pápa brevét állíttat ki Capistranói János tisztelése tárgyában. Capistranói János boldoggáavatása ünnepélyesen nem történt meg.

40. §. **Capistranói János szenttéavatása.** 632

VIII. Orbán pápa újra előveszi a szenttéavatás ügyét, kasonlóképen tesz X. Ince pápa. VII. Sándor pápa Giambattista Barberio kérésére a szenttéavatási ügyet folytatja. A Sacra Rituum Congregatio ülése 1657-ben. Guilio Cesare Fagnano beszéde a konzistoriumban. Giambattista Barberio munkálkodása a szenttéavatás érdekében. A Sacra Rituum Congregatio határozata 1662. szeptember 27-én: Posse procedi ad ulteriora. 1663. jan. 17-én tartott gyűlésen Fanciotti előterjesztette: Vajjon Capistranói János hősi fokban gyakorolta-e az isteni és a sarkalatos erényeket. A Sacra Rituum Congregatio 1664. július 10-én kimondja, hogy a meglevő csodák nem elégségesek. A szenttéavatáshoz megkívánt csodák. XI. Ince pápa a szenttéavatás ügyét újra megindítja és elrendeli, hogy az ünnepélyes szenttéavatásról dekretumot állítsanak ki. A pápa 1000 aranyat tett le a szenttéavatás költségeire. Capistranói János nyilvános tisztelése az Ara-coeliben 1683-ban. A schleisheimi csodás jelenet. VIII. Sándor Capistranói János szenttéavatása ügyében a Sacra Rituum Congregatio tagjait gyűlésre hívja. A Sacra Rituum Congregatio tagjai kijelentik, hogy a szenttéavatás végrehajtható.

HARMADIK FEJEZET.

41. §. **Capistranói János szenttéavatási ünnepélye.** 648

A szenttéavatás a San Pietroban Rómában. Ki mondotta a szenttéavatáskor az ünnepi misét? Búcsúk engedélyezése a szenttéavatás alkalmával. A szenttéavatásról szóló bulla.

Oldal

42. §. **Capistranói Jánost megilleti-e az »Európa apostola« cím?** . 670
Giambattista Barberio XII. Ince pápától kérelmezi Capistranói János számára az »Európa apostola« címet. XIII. Benedek pápa ünnepélyes alakban állíttatja ki a szenttéavatási bullát.

NEGYEDIK FEJEZET.

43. §. **Capistranói János ereklyéi.** 686
Ereklyék Capestranóban, Montebrandoneban, Posnaniában, Bajmóczon, Aquilában, Rómában, Viterbóban, Bolognában, Forliban, Feltrében, Milanóban, Veroliban, Klosterneuburgban, Sankt-Pöltenben, Judenburgban, Puppingában, Brünnben, Dačičeban, Samborban, Ambergben, Münchenben, Budán, Ujlakon, Nagyszőllősön, Vajdahunyadon, Wienben, Sopronban, Telečen, Trěsstiben, Breslauban. Capistranói János arcképe. A Vivarini-féle kép. Az egyes életrajzokban előforduló képek hitelessége. A Schäufflein-féle metszet.

44. §. **Capistranói János tisztelete.** 710
Ünnepének jellege, miséje. Költemény a XVI. századból Capistranói Szent Jánoshoz. Himnusz. Ajtatosság Capistranói Szent János tiszteletére. Társulat Capistranói Szent János tiszteletére. Capistranói János templomoknak, Brünn városának és a magyar hadseregnek patronusa.

Tartalomjegyzék. 723